Gemeente Amsterdam

Begroting 2024

Dit is een publicatie van de Gemeente Amsterdam
Postbus 202, 1000 AE Amsterdam
www.amsterdam.nl
Vormgeving: OBT, Den Haag
Fotografie: Fotobank
Datum: 28 september 2023

Inkomsten

Waar komt het vandaan?

€ 3.304,1 miljoen
Inkomsten binnen de gemeente

+

€ 3.749,2 miljoen
Inkomsten uit het Rijk

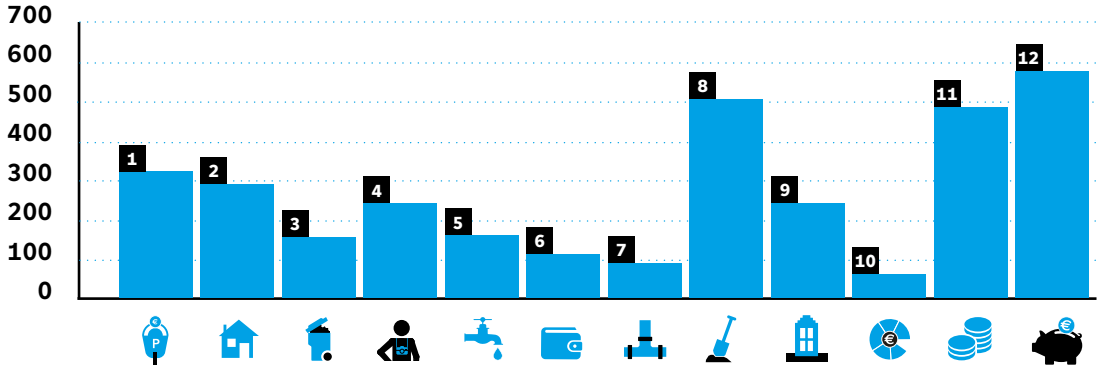

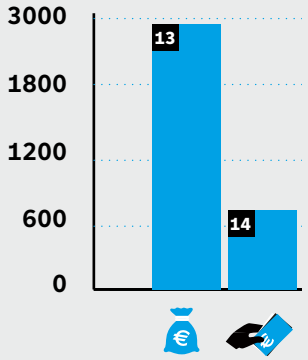

Lokale heffingen — € 1.408,0 miljoen

1	Parkeergelden	€ 322,4 miljoen
2	OZB	€ 297,8 miljoen
3	Afvalstoffen-heffing	€ 167,6 miljoen
4	Toeristenbelasting	€ 242,5 miljoen
5	Drinkwater	€ 167,6 miljoen
6	Leges	€ 115,0 miljoen
7	Rioolheffing	€ 95,1 miljoen

Andere inkomstenbronnen — € 1.896,1 miljoen

8	Grondopbrengsten en winstnemingen	€ 505,0 miljoen
9	Erfpacht	€ 246,5 miljoen
10	Dividend	€ 67,3 miljoen
11	Overig	€ 495,9 miljoen
12	Onttrekkingen aan reserves	€ 581,5 miljoen

Inkomsten uit het Rijk — € 3.749,2 miljoen

13	Gemeentefonds	€ 2.959,5 miljoen
14	Specifieke uitkeringen	€ 789,7 miljoen

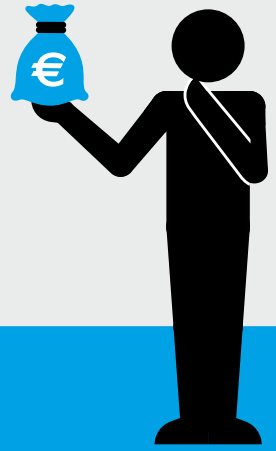

Inkomsten TOTAAL

€ 7.053,3 miljoen

Uitgaven

Waar gaat het naar toe?

€ 7.053,3 miljoen

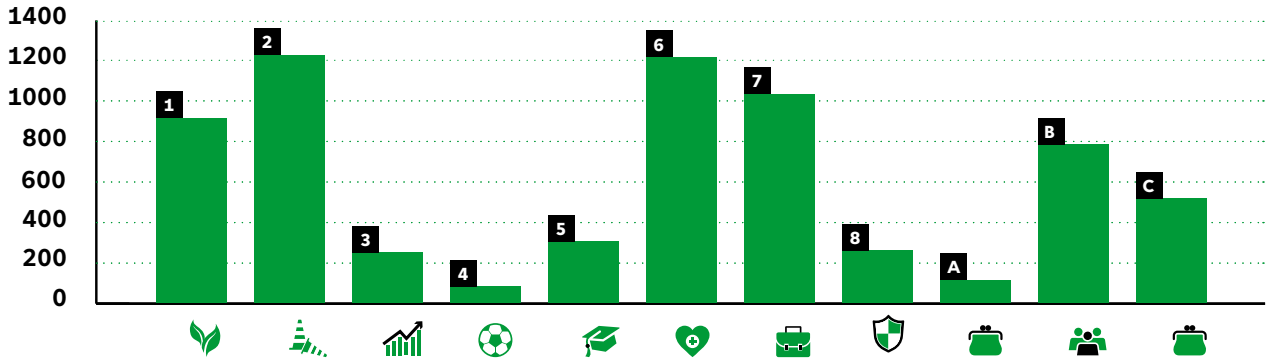

De gemeente Amsterdam heeft de grootste gemeentebegroting van Nederland. De begroting geeft een beeld van de inkomsten en uitgaven van de gemeente Amsterdam. Zo is inzichtelijk waar onze inkomsten vandaan komen en waar we deze weer aan uitgeven. Hiervoor wordt het geld verdeeld over acht beleidsprogramma's. Deze programma's lichten we verder toe in hoofdstuk 3 van de begroting, waar we per programma-onderdeel onder andere ingaan op de belangrijkste ontwikkelingen, de beoogde resultaten en de financiële toelichtingen.

1	Bouwen, Wonen en Duurzaamheid	**€ 923,2 miljoen**
2	Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer	**€ 1.265,0 miljoen**
3	Economie, kunst, cultuur en erfgoed	**€ 247,9 miljoen**
4	Sport	**€ 85,6 miljoen**
5	Onderwijs	**€ 323,9 miljoen**
6	Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit	**€ 1.288,3 miljoen**
7	Sociale zaken en Armoede-bestrijding	**€ 1.142,9 miljoen**
8	Veiligheid	**€ 290,0 miljoen**
A	Algemene dekkingsmiddelen	**€ 118,2 miljoen**
B	Bestuur en organisatie	**€ 797,7 miljoen**
C	Toevoegingen aan reserves	**€ 570,5 miljoen**

Uitgaven TOTAAL

€ 7.053,3 miljoen

Voorwoord 6

Leeswijzer 7

1 Bestuurlijke hoofdlijnen 9

2 Financiële hoofdlijnen 15

3 Programma's 31
3.1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid 32
3.2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer 67
3.3 Economie, Kunst, Cultuur en Erfgoed 113
3.4 Sport 137
3.5 Onderwijs 147
3.6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit 159
3.7 Sociale zaken en armoedebestijding 188
3.8 Veiligheid 208
3.A Algemene dekkingsmiddelen 222
3.B Bestuur en organisatie 235

4 Wijzigingen in de programma's 259
4.1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid 260
4.2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer 273
4.3 Economie, Kunst, Cultuur en Erfgoed 289
4.4 Sport 295
4.5 Onderwijs 297
4.6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit 300
4.7 Sociale zaken en Armoedebestrijding 307
4.8 Veiligheid 314
4.A Algemene dekkingsmiddelen 318
4.B Bestuur en organisatie 324

5 Verplichte en overige paragrafen 334
5.1 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 335
5.2 Financiering 341
5.3 Lokale heffingen 352
5.4 Verbonden partijen 360
5.5 Onderhoud kapitaalgoederen 368
5.6 Grondbeleid 385
5.7 Investeringsparagraaf 390
5.8 Subsidieoverzicht 405
5.9 Bedrijfsvoering 411
5.10 Gebiedsgericht werken 420
5.11 Openbaarheidsparagraaf 427

6 Afkortingen- en begrippenlijst 429

7 Bijlagen 439
7.1 Overzicht van baten en lasten 440
7.2 Baten en lasten per programmaonderdeel 442
7.3 Taakveldenraming 456
7.4 Reserves 459
7.5 Voorzieningen 469
7.6 Begrotingsregels 474
7.7 Overzicht incidentele baten en lasten 479
7.8 Brugstaat 485
7.9 Doelenrealisatie 490
7.10 Budgetten Stadsdelen 505
7.11 Projectenportfolio 509

Voorwoord

Beste Amsterdammer,

Voor u ligt de Begroting 2024 met alle begrote inkomsten en uitgaven van de gemeente voor het komende jaar. De begroting kent een totale omvang van € 7,1 miljard. Het is de tweede begroting van dit college. In deze begroting werken we net als vorig jaar verder aan het uitvoeren van het Amsterdams Akkoord 2022-2026.

Vorig jaar, bij de eerste begroting, koos dit college ervoor om meer Amsterdammers met een laag inkomen te ondersteunen. Ook stelden we extra geld beschikbaar voor maatschappelijke voorzieningen en organisaties en boden we noodhulp voor instellingen en ondernemers die te maken krijgen met hoge energieprijzen.

Dit jaar kampen velen van ons nog altijd met de hogere kosten voor levensonderhoud. We passen de inkomsten en uitgaven in onze begroting aan als gevolg van de stijgende lonen en prijzen. De lasten voor de bewoners verhogen we verder niet. De toeristenbelasting gaat wel omhoog, bezoekers betalen zo mee aan de grote opgaven van de stad. Hierdoor kunnen we de gevolgen van overtoerisme aanpakken, zorg- en welzijnsinstellingen ondersteunen en extra investeren in de stad, zoals het schoon houden van de straten en het oplossen van acute problemen in buurten en wijken.

In deze begroting zijn ook de voorstellen uit de voorjaarsnota en de gemaakte keuzes binnen de fysieke investeringen verwerkt. We blijven investeren in woningen, bereikbaarheid, duurzaamheid, in sport- en cultuurvoorzieningen en in de stadsdelen en bewoners die dit het hardst nodig hebben. Ook houden we oog voor een financieel gezonde en wendbare positie. Zo is de algemene reserve, die tijdens corona slonk, eind 2023 weer volledig op niveau en behouden we een verantwoorde schuldontwikkeling.

Ik dank alle medewerkers van de gemeente die net als vorig jaar weer hard hebben gewerkt om een solide en leesbare begroting te maken en ik zie uit naar het gesprek over de keuzes en koers van onze stad.

Met vriendelijke groet,

Hester van Buren
Wethouder Financiën

Leeswijzer

Dit is de begroting van de gemeente Amsterdam. Voor een groot deel kent deze begroting dezelfde opzet als die van vorig jaar. In deze leeswijzer lichten we kort alle onderdelen van de begroting toe.

De Begroting 2024 bestaat uit de volgende onderdelen:

Hoofdstukken 1 en 2 - De bestuurlijke en financiële hoofdlijnen

In deze hoofstukken is een beschrijving van de bestuurlijke en financiële hoofdlijnen voor 2024 en de daaropvolgende jaren opgenomen.
In de bestuurlijke hoofdlijnen geven we een beeld van de bestuurlijke keuzes die ten grondslag liggen aan deze begroting. In de financiële hoofdlijnen wordt op hoofdlijnen een beeld gegeven van de budgettaire situatie en de keuzes die zijn gemaakt om tot een meerjarig sluitende begroting te komen.

Hoofdstuk 3 - Programma's

De Begroting 2024 is opgebouwd uit 8 genummerde beleidsprogramma's (onderverdeeld in programmaonderdelen), het overzicht A (Algemene dekkingsmiddelen) en het overzicht B (Bestuur en organisatie).
Alle programma's beginnen een samenvatting van de programmaonderdelen, de belangrijkste investeringen en de thema's per programma.
Vervolgens wordt per programmaonderdeel beschreven welke doelen we hebben voor 2024, welke activiteiten we uitvoeren om deze doelen te bereiken en welke verbonden partijen we daarvoor inschakelen.
Ook wordt per programmaonderdeel inzicht gegeven in de financiën, in de risico's en beheersmaatregelen, en welke beleidskaders er gelden.

Hoofdstuk 4 - Wijzigingen in de programma's

In de programmabladen in hoofdstuk 3 is een toelichting geschreven op de (stand van) baten en lasten per programmaonderdeel voor 2024. In het verdiepende hoofdstuk 4 gaan we verder in op de ontwikkelingen in de baten en lasten in 2024 ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting bij de Voorjaarsnota 2023 (voor het jaar 2023) en de Begroting 2024 (voor de jaren 2024-2027).

Hoofdstuk 5 - Paragrafen

De begroting bevat naast programma's ook een toelichting op programmaoverstijgende onderwerpen, zoals investeringen die de gemeente heeft gedaan of van plan is te doen. Deze programmaoverstijgende onderwerpen worden beschreven in de paragrafen. Een deel van deze paragrafen is verplicht vanuit het BBV (art. 9 lid 2 BBV):

- Weerstandsvermogen en risicobeheersing
- Financiering
- Lokale heffingen
- Verbonden partijen
- Onderhoud kapitaalgoederen
- Grondbeleid
- Bedrijfsvoering
- Openbaarheidsparagraaf

Daarnaast kent deze begroting een aantal niet-verplichte paragrafen:

- Investeringsparagraaf
- Subsidieoverzicht
- Gebiedsgericht werken

Hoofdstuk 6 - Afkortingen en begrippen

In hoofdstuk 6 worden de afkortingen en veelvoorkomende begrippen uit de begroting opgesomd en toegelicht.

Hoofdstuk 7 - Bijlagen

In de bijlagen zijn de financiële overzichten op detailniveau opgenomen.
In bijlage 7.1 is een overzicht van de baten en lasten per programma opgenomen.
In bijlage 7.2 worden de baten en lasten weergegeven op één aggregatieniveau lager: op het niveau van programmaonderdeel. Bijlage 7.3 bevat de taakveldenraming (de verdeling van de baten en lasten over de taakvelden zoals voorgeschreven in het BBV).
In de bijlagen 7.4 en 7.5 geven we een overzicht van de reserves en voorzieningen.
De begrotingsregels zijn opgenomen in bijlage 7.6. Bijlage 7.7 bevat de incidentele baten en lasten. Bijlage 7.8 bevat de brugstaat. In bijlage 7.9 geven we de doelenrealisatie weer met het saldo baten en lasten per programmadoel. In bijlage 7.10 geven we de budgetten per stadsdeel weer. Tot slot bevat bijlage 7.11 het projectenportfolio waarin we het overzicht van de investeringsprojecten weergeven.

1

Bestuurlijke hoofdlijnen

De Begroting 2024 is net als in voorgaande jaren tot stand gekomen in tijden die economisch en financieel onzeker zijn. De vreselijke oorlog in Oekraïne duurt voort en veel prijzen en kosten, uiteenlopend van de boodschappen tot de rente, blijven onverminderd hoog of nemen zelfs toe. Armoede, ook bij werkenden, ligt op de loer. De val van het kabinet maakt dat we voorlopig ook in onzekerheid blijven over de voorgenomen korting op de middelen die gemeenten van het Rijk krijgen. Het is goed dat het kabinet in 2024 ondanks de val toch maatregelen wil nemen om de armoede te bestrijden.

De opgaven waar Amsterdam voor staat zijn groot: de groeiende armoede en ongelijkheid, de woon- en klimaatcrisis. Een wendbare begroting is nodig om te kunnen blijven investeren in deze opgaven.

Bij de Voorjaarsnota 2023 hebben we op hoofdlijnen al verteld hoe we verder vorm willen geven aan een solidaire stad met kansen voor iedereen, aan een verantwoorde groei van de stad en aan een duurzame toekomst van ons allemaal. Met deze begroting worden de plannen verder toegelicht en ter besluitvorming voorgelegd. De budgettaire consequenties staan in de financiële hoofdlijnen.

Solidaire stad met kansen voor iedereen

We willen dat Amsterdam een solidaire, diverse en ongedeelde stad is, die iedereen gelijke kansen biedt. Daarom investeren we extra in groepen die zich in een kwetsbare positie bevinden:

- De bestaanszekerheid van een grote groep Amsterdammers staat al meerdere jaren onder druk. De ontwikkelingen als gevolg van de energieprijzen en inflatie hebben dit verder versterkt. Daarom is de doelgroep voor alle minimaregelingen in 2023 uitgebreid naar huishoudens met inkomens tot 130% van het sociaal minimum. Daarnaast is de inkomensnorm voor de kindregelingen met ingang van schooljaar 2023-2024 verhoogd naar 150% voor de duur van twee schooljaren. Amsterdam wil een stad zijn die niet alleen zegt vertrouwen te hebben in haar bewoners maar hen dat vertrouwen ook echt geeft. We doen daarom mee met het project Gezin & Geld waarbij mensen in armoede krijgen waar ze behoefte aan hebben: geld. Hobbels in wet- en regelgeving brengen we daarbij in beeld.
- We breiden het aantal familiescholen uit van 10 naar 25. Vanuit de familieschool bieden we een brede ondersteuning aan het hele gezin, waarbij een koppeling wordt gemaakt met de thuissituatie en de leefomgeving van het kind. Ook het succesvolle programma High Dosage Tutoring waar leerlingen sinds 2019 intensieve één-op-één begeleiding krijgen zetten we voort.
- Nu we als samenleving meer hybride leven, werken en leren wordt aandacht (en actie) voor digitale ongelijkheid ook steeds belangrijker in het tegengaan van kansen-ongelijkheid. Het college wil zich inzetten voor het dichten van de digitale kloof.
- Met het programma Iedereen Kans op Werk investeren we daarom de komende jaren extra in Amsterdammers in de bijstand. Dit doen we met om- en bijscholing, een ruimere inzet van loonkostensubsidie, gesubsidieerd werk en jobcoaching.
- Door de wooncrisis en gebrekkige bestaanszekerheid blijft dakloosheid een groot probleem in Amsterdam. Daarom zetten we ons de komende jaren in om tussen de 300 en 400 extra opvang- en woonplekken te creëren. Met zorgaanbieders en buurtteams zorgen we voor intensievere begeleiding en snellere oplossingen voor mensen die (dreigend) dakloos zijn. In de wintermaanden worden aanvullend 250 plekken beschikbaar gesteld voor mensen die kwetsbaar zijn. Daarnaast zoeken we samen met mensen die geen huisvesting in Amsterdam kunnen vinden ook naar plek buiten de stad.

We investeren ook extra in kwetsbare gebieden in de stad:

- Vanaf 2024 zetten we meer jeugdhulp en jeugdzorg gebiedsgericht in de kwetsbare stadsdelen en werken we met onze partners aan het terugdringen van de wachtlijsten. Daarmee committeren we ons aan de afspraken uit de landelijke Hervormingsagenda Jeugd en zorgen we ervoor dat we de kinderen en gezinnen die hulp het hardst nodig hebben ook hulp kunnen blijven bieden, ondanks de rijksbezuinigingen.
- In de gebieden waar onvoldoende (kwalitatieve) sportvoorzieningen zijn en/of de sport-en beweegparticipatie achterblijft investeren we extra in duurzame en toekomstbestendige voorzieningen. Deze investeringen gaan hand in hand met extra ondersteuning van de sportverenigingen die het met name in de aandachtsgebieden moeilijk hebben (Amsterdamse Voetbal Agenda/Plan van aanpak vitale sportclubs). Te veel kinderen bewegen onvoldoende. Daarom investeren we ook meer middelen in de aanleg of het vernieuwen van speelplekken verspreid over de hele stad afgestemd op de behoefte van onze jeugd.
- Het college gaat extra inzetten op afvalinzameling en reiniging in Zuidoost, Nieuw-West en Noord. Er worden extra buurtconciërges ingezet, extra veegploegen en twee reclyclepunten worden op zondag opengesteld.
- We trekken extra geld uit voor het verbeteren van de fysieke omgeving in kwetsbare buurten in Noord. Het gaat dan bijvoorbeeld om het toevoegen van extra groen of een speelvoorziening. We dekken de komende drie jaar de huur- en programma-kosten van 11 buurtkamers, 2 jongerencentra en 1 speeltuingebouw in met name Zuidoost, Nieuw-West en Noord.

- Voor de drie stadsdelen met een integrale aanpak (Noord, Nieuw West en Zuidoost) komt extra geld voor het verbeteren van de basisdienstverlening en het aanpakken van acute problematiek in bijvoorbeeld openbare ruimte en het groen of de sociale basis.
- Stadsdelen en het stadsgebied Weesp krijgen een eigen budget om deze college-periode lokale problemen aan te pakken. De dagelijks besturen bepalen in overleg met de stadsdeelcommissie/bestuurscommissie waar het geld naar toe gaat.
- De opkomst bij de laatste verkiezingen was historisch laag. Er waren ook grote verschillen in opkomst tussen verschillende delen in de stad. Dit vormt een bedreiging voor de lokale democratie. We maken een plan voor opkomstbevordering bij de Europese verkiezingen in 2024 en de gemeenteraadsverkiezingen in 2026.

We willen dat alle inwoners van Amsterdam in gezondheid leven. Te veel Amsterdammers voelen zich echter niet gezond, hebben mentale klachten of kampen met langdurige ziekte of aandoeningen. Daarbij zijn de verschillen in gezondheid tussen groepen inwoners groot. Samen met onze regiopartners zoals de GGD en GGZ-instellingen investeren we in mentale gezondheid. Dat doen we onder meer met het programma Thrive. We gaan steviger inzetten op de positie van ouderen, bijvoorbeeld op het terrein van valpreventie, veerkracht van ouderen (zoals het tegengaan eenzaamheid en depressie) en de fysieke leefomgeving (age friendly city). We willen de activiteiten op het terrein van seksuele gezondheid uitbreiden (o.a. PrEP). Ter bestrijding van seksueel geweld willen we een fysieke plek op een vaste locatie realiseren waar slachtoffers terecht kunnen voor hulp. Verder zet het college in op het verhogen van de nu nog te lage vaccinatiegraad van onze Amsterdamse kinderen.

Het college maakt zich zorgen over de personeelstekorten in de zorg. Die spelen nu al, maar dreigen gezien de vergrijzing een nog groter probleem te worden. Daarom werkt het college er samen met de zorgaanbieders aan het werk in de zorg aantrekkelijk te houden. Ook zet het college in op het anders organiseren van de zorg: van zorg naar preventie en zorgzame buurten. Niet alleen om de problemen met de huidige tekorten aan te pakken, maar ook om de zorg goed te houden en toekomstbestendig te maken. In deze begroting maakt het college € 11 miljoen vrij om salarissen van medewerkers in welzijn- en (jeugd)zorg te kunnen verhogen. De zorg- en welzijnsaanbieders ontvangen daartoe in 2024 een extra vergoeding, zodat de zorg volgens de afspraken geleverd kan blijven worden. Het gaat dan om bijvoorbeeld Hulp bij Huishouding en Dagbesteding.

Het lerarentekort is een ernstige bedreiging voor de onderwijskwaliteit en is bovendien ongelijk verdeeld over de stadsdelen. Daarom hebben wij tot 2027 extra geld vrijgemaakt om huidige leraren te behouden en nieuwe leraren op te leiden door fors te investeren in imago en instroom.

Zonder goed opgeleide vakmensen kan onze samenleving niet draaien. We investeren samen met de Amsterdamse mbo-instellingen in een krachtig mbo met toekomst-perspectief voor jongeren en volwassenen. We geven daarbij extra prioriteit aan studenten niveau 1 en 2, het stimuleren van innovatieve projecten en de stadsdelen Nieuw-West, Noord en Zuidoost.

We versterken en intensiveren de Amsterdamse aanpak schoolveiligheid. We breiden de aanpak uit van v(s)o-scholen naar alle mbo's en po-scholen die aanlopen tegen veiligheidsproblematiek op en om school.

De openbare orde en veiligheid blijven onverminderd hoog op de agenda staan voor het college. De drukte in de stad vraagt veel van onze handhavers, politieagenten en hulpdiensten. Of het nu gaat om zakkenrollers in de binnenstad, festivals, demonstraties, voetbalwedstrijden of de jaarwisseling: het is hard werken met een beperkte bezetting en dat heeft gevolgen voor de veiligheid op straat en voor de opsporing. Het blijft dus van groot belang om te investeren in de veiligheid. Boven op de bestaande programma's tegen ondermijning, geweld en jeugdcriminaliteit trekt het college geld uit om intimidatie, discriminatie en geweld tegen LHBTIQ+ Amsterdammers te bestrijden en om seksuele intimidatie van en seksueel geweld tegen meiden en vrouwen in de stad te bestrijden. Tegelijkertijd trekt het college samen met de andere Nederlandse gemeenten op om de steeds nijpendere tekorten bij de politie onder aandacht te blijven brengen in Den Haag.

De komende jaren wordt een toenemende groei van het aantal asielzoekers en ontheemden uit Oekraïne verwacht. Bovendien heeft Amsterdam een uitdaging om voldoende huisvesting voor statushouders te realiseren. Samen met het COA zetten we in 2024 in op 4.500 opvangplekken voor asielzoekers en 2.870 opvangplekken voor Oekraïners (waarvan 70% in semipermanente locaties). De 500 opvangplekken voor ongedocumenteerden worden gecontinueerd.

Evenementen, groot of klein, voegen op veel manieren iets toe aan de stad, door bij te dragen aan belangrijke doelstellingen op het gebied van cultuurparticipatie, sociale cohesie, economie, levendigheid en het versterken van kernwaarden van de stad. Het is tijd voor een nieuwe koers in het evenementenbeleid waarbij voorop komt te staan wat evenementen kunnen brengen voor de stad. Voorwaarde daarbij blijft dat de impact van die evenementen voor omwonenden acceptabel is en dat de voordelen van evenementen opwegen tegen de nadelen.
In 2025 bestaat Amsterdam 750 jaar. In 2024 werken we verder aan de voorbereiding. Juist in lastige tijden is vieren belangrijk. We zetten in op nieuwe verbintenissen, dierbare herinneringen én blijvende nalatenschappen met bijzondere aandacht voor de jonge generatie aan wie we de stad doorgeven en met behulp van Amsterdams talent.

Amsterdam heeft zich kandidaat gesteld als speelstad voor het WK voetbal voor vrouwen in 2027 als onderdeel van het gezamenlijke bid van Nederland, België en Duitsland.

We staan samen voor een grote en complexe opgave om de culturele infrastructuur van Amsterdam overeind te houden, te versterken en te vernieuwen. De noodzaak om scherpe keuzes te maken en nieuwe kansen optimaal te benutten is groot. Dit nieuwe Kunstenplan 2025-2028, wordt in oktober 2023 door het college gepresenteerd.
In 2024 zetten we samen met de hiervoor aangestelde kwartiermakers vervolgstappen om te komen tot een Nationaal Slavernijmuseum. Eind 2023 presenteren de kwartiermakers ondernemingsplan. Dit vormt de basis voor het definitieve besluit over de realisatie en de bouw van het museum.

We blijven organisaties in de stad subsidiëren om samen aan de slag gaan met de prioriteiten voor inclusie en antidiscriminatie. Duurzame samenwerking maakt hun impact groter.

Duurzame toekomst

Met de brief 'Onze stad van morgen' heeft het college een heldere, stevige en urgente opdracht aan zichzelf (en de gehele gemeentelijke organisatie) gegeven hoe de klimaatcrisis te bestrijden. Het principe 'duurzaam, tenzij' wordt leidend in ons handelen. De nadruk komt te liggen op de uitvoering van de energietransitie zoals het uitvoeringsprogramma voor het isolatieoffensief, waarbij we inzetten op het stimuleren van het verbeteren en versnellen van het isolatietempo van bestaande woningen.
Dat levert energiebesparing op korte termijn op in de strijd tegen energiearmoede. Het verlaagt de energievraag van woningen structureel en verbetert het comfort.
In 2024 gaan we woningeigenaren en bewoners op verschillende manieren hierbij begeleiden, stimuleren en helpen. Zwaartepunt hierbij ligt bij bewoners in kwetsbare buurten en/of in een kwetsbare positie. Met corporaties, zorginstellingen, en de onderwijssector maken we afspraken over het verduurzamen van hun woningen/ gebouwen. Ook hebben we geld vrijgemaakt om de verduurzaming van de gemeentelijke panden te versnellen.

Het vergunningsverleningsproces voor windturbines bij de NoorderIJplas wordt in 2024 afgerond. Het Programma Wind Amsterdam , waarin wordt onderzocht waar windturbines ontwikkeld kunnen worden en onder welke voorwaarden, wordt begin 2024 ter visie gelegd en later dat jaar vastgesteld.

De aanstaande veranderende landelijke regelgeving (Wet Collectieve Warmte-voorziening) omtrent de eigendom van warmtenetten heeft invloed op de geplande uitbreiding van de warmtenetten. Mede daarom verbreden en onderzoeken we de aanpak van de warmtetransitie door ook naar andere technieken te kijken.

Voor de vereiste uitbreiding van het elektriciteitsnet maken we met Liander en Tennet afspraken. Ook over hoe het huidige netwerk slimmer en efficiënter kan.
Met de oprichting van een gemeentelijke uitvoeringsorganisatie 'Energie voor de Stad' richten we ons in eerste instantie vooral op de uitvoering van elektriciteitsinfrastructuur en warmtenetten.

Met de strategie Amsterdam Circulair 2020-2025 en de uitvoeringsagenda Circulair 2023-2026 richten we ons op de verplichte afname met 50% van het gebruik van nieuwe, niet-herwinbare grondstoffen Dat doen we in samenwerking met bewoners, bedrijven en instellingen.

Op het gebied van economie heeft groei decennialang centraal gestaan. Steeds meer wordt duidelijk dat we tegen grenzen aanlopen, zowel sociaal-maatschappelijk als in relatie tot het klimaat. Dat vraagt om een andere visie op de (lokale) economie. Eind 2023 wordt deze gepresenteerd en daar wordt vervolgens in 2024 uitvoering aan gegeven.

We gaan verder met het uitvoeren van maatregelen tegen overlastgevende bezoekers en overtoerisme en voor het terugdringen van het aantal overnachtingen. Hier trekken we ook extra geld voor uit. Met de beperkende maatregelen wil Amsterdam de stad leefbaar houden voor de bewoners. Een van die maatregelen is het verhogen van de toeristenbelasting. Omdat de verwachte groei de maximum bandbreedte van 20 miljoen toeristenovernachtingen overstijgt, heeft de raad heeft bij de voorjaarsnota een motie aangenomen om de toeristenbelasting forser te verhogen dan het voorstel zoals geformuleerd in de Voorjaarsnota 2023. De toeristenbelasting stijgt daarom vanaf 2024 naar 12,5% van de kamerprijs. Bij een gemiddelde kamerprijs van € 175 en kamerbezetting van twee personen gaat de belasting omhoog van afgerond € 18 nu naar € 22 per kamer per nacht in 2024. De belasting voor dagtoeristen wordt verhoogd van € 8 naar € 11 per bezoeker per dag (of deel van een dag). Toeristen gaan daarmee fors meer bijdragen aan de stad. De opbrengst van de toeristenbelasting neemt toe met € 65 miljoen vanaf 2027, in plaats van met € 30 miljoen zoals bij de Voorjaarsnota 2023 voorgesteld.

Verantwoorde groei

Amsterdam werkt hard aan de bouw van nieuwe woningen, want de woningnood is en blijft groot in Amsterdam. Voor deze collegeperiode geldt de doelstelling om 7500 woningen per jaar bij te bouwen. In 2022 is dit aantal ruimschoots gehaald, maar in 2023 heeft de bouwcrisis toegeslagen. Projecten komen onder druk te staan door hoge bouwprijzen en stijgende rentes. Dat verandert in 2024 naar verwachting niet.
Het college blijft zich in 2024 inspannen om toch zoveel mogelijk woningen voor Amsterdammers te realiseren, voortbouwend op het Woningbouwplan 2022-2028.

Een vervolgstap is zeer recent gezet met het ondertekenen van het Doorbouwakkoord, samen met marktpartijen. Het Doorbouwakkoord bevat ook acties om in 2024 de woningbouw te versnellen.

Amsterdam wil een stad zijn met voldoende betaalbare en goede woningen voor iedereen. In 2024 gaan we daarom aan de slag met de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting. Dit is een woonvisie (met daarin de Woonzorgvisie geïntegreerd) én een actieplan om de grote vraagstukken over volkshuisvesting in Amsterdam aan te pakken.

Ook na deze collegeperiode groeit de stad door. Hoe en waar dit kan, werken we uit in de Ontwikkelstrategie 2035. Daarin komt te staan op welke bestaande en nieuwe locaties de buurten van de toekomst kunnen worden gemaakt. In het tweede kwartaal 2024 wordt de Ontwikkelstrategie ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden.

Bij de aanpak van de openbare ruimte verleggen we de focus van het verbeteren naar het behouden van de stad. Dit is ook één van de afspraken uit het coalitieakkoord. Nieuwe projecten in de openbare ruimte worden alleen uitgevoerd bij noodzakelijk onderhoud. Met deze nieuwe insteek in achterhoofd is gekeken naar de programma's Stadsverbetering en Stadsbehoud en zijn keuzes gemaakt. De verbeteringen die we daarbij wel standaard meenemen zijn (verkeers)veiligheid en toekomstbestendigheid (klimaatadaptatie). Zo zorgen we dat de investeringen die we doen een tijd mee kunnen.
Ondanks de financiële verschuiving blijft de onderhoudsopgave groot en is het budget op sommige onderdelen niet toereikend voor het gestelde onderhoudsniveau. We hebben keuzes gemaakt waardoor de achterstalligheid aan het onderhoud van de openbare ruimte, groen en water zo min mogelijk verder oploopt en vooral beperkt blijft tot onderdelen waar dat geen grote gevolgen heeft voor de veiligheid. Daarbij geven we voorrang aan het oplossen van achterstallig onderhoud in Noord, Nieuw-West en Zuidoost.

We zetten, samen met bewoners en ondernemers, in op een schone stad met afvalvrije straten, parken en pleinen. Dit wordt bereikt door gerichte reiniging, efficiënte en duurzame afvalinzameling, en het bevorderen van afvalscheiding en hergebruik. In 2023 zijn de afvalplannen per stadsdeel opgesteld, die in 2024 tot uitvoering worden gebracht. Per stadsdeel zetten we in op de specifieke opgaven per gebied, met name de plekken die hardnekkig vuil blijven. In onze activiteiten werken we veel samen met de Amsterdammers en stimuleren we hen ook het gewenste gedrag te vertonen.

Er is een groot rattenprobleem in de stad. Daar zetten we extra op in. Preventie staat daarbij voorop, om dieronvriendelijke maatregelen zoveel mogelijk te voorkomen.

De verdere groei van het aantal bewoners en bezoekers zorgt voor meer druk op de openbare ruimte en dus ook op het water. We trekken extra geld uit voor onder andere de gemeentelijke organisatie op het onderwerp water, dat betreft ook het opdrachtgever zijn voor Waternet. De Inspectie Leefomgeving en Transport en de Rekenkamer MRA hebben ook aangedrongen op een betere invulling van dat opdrachtgeverschap.

In 2024 zetten we verder in op het verbeteren van de verkeersveiligheid in de stad. Het verlagen van de maximumsnelheid op veel wegen naar 30km/u gaat hieraan bijdragen, net als het verder autoluw maken van de stad, het toevoegen van schoolstraten, verbeteringen voor fietsers en fietsstimulering.

Veel Amsterdammers zijn voor hun werk en sociale leven afhankelijk van het openbaar vervoer. Het ov moet daarom toegankelijk en betaalbaar mogelijk zijn. Het openbaar vervoer zit in zwaar weer, onder andere door hogere kosten en personeelsgebrek. Het college heeft extra geld beschikbaar gesteld om zodat het ov-netwerk goed en betrouwbaar blijft in 2024.

Noodzaak van een wendbare begroting

Vanaf 2027 komen we jaarlijks € 40 miljoen tekort. Dit tekort wordt veroorzaakt door een forse terugval in het geld dat we van het rijk krijgen via het Gemeentefonds. Zodra er een nieuw kabinet is, zetten we het gesprek hierover voort.

Vorig jaar zijn we de bestuursopdracht inzicht in beleid, geld en keuzes gestart, mede om voorbereid te zijn op dit structurele tekort. De inzichten uit de bestuursopdracht moeten ons helpen om bij te kunnen sturen als de financiën of de ambities daarom vragen. De bestuursopdracht heeft als doel om beter inzicht te hebben in de inhoudelijke opbouw van de uitgaven en de keuzemogelijkheden die daarin zitten.
In het voorjaar 2024 willen we alle onderdelen van de begroting gebenchmarkt hebben en medio 2024 hopen we het dashboard gereed te hebben dat de begroting inzichtelijker en toegankelijker maakt.

Ook voor de investeringen werken we aan meer inzicht in de keuzemogelijkheden. Bij de Voorjaarsnota 2023 heeft de raad de kaders voor de schuldontwikkeling vastgesteld en daarmee de ruimte om te investeren. De ambities om te investeren zijn groter dan de mogelijkheden die we hebben, zowel voor de korte als voor de lange termijn.
In deze begroting wordt de investeringsruimte voor de periode 2024-2027 vastgesteld en de invulling daarvan. De invulling is opgenomen in de investeringsportfolio's. Bij de Voorjaarsnota 2023 zijn al een aantal grote keuzes aan de raad voorgelegd voor de grote beeldbepalende investeringen. Ook hierover neemt de raad met deze begroting een besluit.

Veel en grootschalige wensen voor investeringen vinden plaats voorbij de horizon van onze meerjarenbegroting. Er is meer integraal inzicht en overzicht nodig van de benodigde investeringen om de groei van de stad te accommoderen. Inzicht in het meerjarig investeringsportfolio geeft de mogelijkheid om tot verantwoorde keuzes te komen die aansluiten bij de groei van de stad. In het voorjaar van 2024 hopen we hierin een vervolgstap gezet te hebben.

2

Financiële hoofdlijnen

Inleiding

De ontwikkelingen van de financiën hangen sterk samen met ontwikkelingen om ons heen. De aanhoudende oorlog tussen Rusland en Oekraïne heeft voelbare gevolgen voor Amsterdam. Hoge energiekosten, hoge kosten voor levensonderhoud en hoge inkoop- en bouwkosten raken zowel de gemeente als de inwoners van Amsterdam. Ook klimaatverandering dwingt ons allemaal tot het nemen van maatregelen waarbij kosten, opbrengsten en duurzaam effect soms onzeker zijn.

Nederland is in de loop van 2023 in een milde recessie geraakt. Toch zijn de verwachtingen van het Centraal Plan Bureau in de concept Macro Economische Verkenning 2024 dat de economie groeit in 2024. Ook zal de koopkracht herstellen na een eerdere forse daling. Tegelijkertijd kan het aantal mensen dat leeft in armoede juist stijgen wanneer aanvullend beleid uitblijft. De inflatie is in 2023 gedaald maar blijft hoog en dat zet door in 2024. De rente is gestegen naar een relatief hoog niveau van 3,5%. Dat zorgt voor extra rentelasten bij herfinanciering van onze schulden. Natuurlijk weten we niet zeker hoe de marktrentes zich de komende jaren gaan ontwikkelen, maar dit onderstreept wel de noodzaak om onze begroting wendbaar te houden en voorzichtig te zijn met het verhogen van de structurele lasten.

Onze lasten nemen de komende jaren ook toe door de stijgende lonen en prijzen. Om onze begroting mee te kunnen laten bewegen met de inflatie reserveren we daar geld voor. Dat geld ontvangen we uit het gemeentefonds, maar dekken we ook voor een deel uit onze eigen inkomsten. De afgelopen jaren zagen we dat de groei van inkomsten en uitgaven met elkaar uit de pas gingen lopen. Hierdoor loopt de bestedingskracht van onze begroting terug. In deze begroting harmoniseren we de indexering van de lokale heffingen. Dit betekent dat de belastingen en de tarieven zoveel mogelijk op eenzelfde wijze aan de loon- en prijsontwikkelingen worden aangepast. Hierdoor wordt onze begroting voorspelbaarder en stabieler.

Desondanks zien we eigenlijk over de hele linie van de begroting afwijkingen tussen de door het Rijk en gemeente vergoede, en de daadwerkelijke loon- en prijsontwikkeling. Net als in onze persoonlijke huishoudboekjes: de boodschappen worden duurder, de rente en huren stijgen, maar ons inkomen groeit niet even hard mee. Voor gemeenten komt daar nog bij dat de grondslag voor de vergoeding van de loon- en prijsstijgingen in het gemeentefonds vanaf 2026 daalt. Het was de bedoeling dat er een nieuwe financieringssystematiek zou volgen voor de financiering van gemeenten. Hierover was tot de val van het kabinet nog geen besluit genomen. Op dit moment is het daarom afwachten of, en zo ja, met welke oplossing een nieuw kabinet komt.

En wat gebeurt er aan de batenkant van de begroting? De belangrijkste ontwikkeling betreft de toeristenbelasting. We vereenvoudigen de heffingssystematiek en verhogen de toeristenbelasting naar 12,5% van de overnachtingsprijs. In samenhang daarmee verhogen we de dagtoeristenbelasting voor cruisepassagiers van € 8 naar € 11. Hiermee komen we tegemoet aan de wens van de raad om de toeristenbelasting forser te verhogen dan in de voorjaarsnota werd voorgesteld. We kiezen ervoor om de lasten te verzwaren voor onze bezoekers, niet voor Amsterdammers.

Ondanks de stijging van de geraamde baten is er in deze begroting sprake van een structureel tekort van € 40 miljoen vanaf 2027. De oorzaak van dit tekort ligt in de terugval van de gemeentefondsuitkering in 2026, het bekende ravijn. De inkomsten uit het gemeentefonds groeien vanaf 2026 niet meer mee met de rijksuitgaven, maar zijn vastgeklikt op een vast bedrag. Waar het rijk de laatste jaren telkens incidenteel een bijdrage gaf voor het tekort, bevat de Meicirculaire 2023 voor het eerst een structurele bijdrage. Daarmee is het structurele tekort behoorlijk verkleind, maar niet opgelost.

We zullen onder deze omstandigheden stappen blijven zetten naar duurzame, sociale en rechtvaardige oplossingen en blijven streven naar een sterke en solidaire stad.

De financiële hoofdlijnen gaan in op de volgende onderwerpen:
- Het financieel beeld van de programmabegroting en de belangrijkste bestuurlijke keuzes die we daarbij maken.
- De gemeentebalans, oftewel de gemeentelijke bezittingen en de financiering daarvan.
- De ontwikkeling van het risicobeeld.

2.1 Financieel beeld en bestuurlijke keuzes

Tabel 2.1 Financieel beeld van de begroting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023*	2024	2025	2026	2027
1. BEGINSALDO					
Startstand	0,0	0,0	0,0	-90,0	-90,0
Extrapolatie					27,7
	0,0	0,0	0,0	-90,0	-62,3
2. ONTWIKKELINGEN IN HET ALGEMENE BEELD					
Nominale ontwikkeling	9,8	-56,4	-47,9	-53,1	-128,7
wv. Actualisatie	*9,8*	*-69,7*	*-80,2*	*-105,0*	*-206,0*
wv. Harmonisatie indexatie eigen middelen		*13,3*	*32,3*	*51,9*	*77,3*
Gemeentefonds	3,8	17,2	54,7	128,4	191,5
wv. Structurele bijdrage ravijn					*81,9*
Belastingen		85,5	87,4	86,4	96,7
wv. Toeristenbelasting		*68,0*	*55,5*	*55,5*	*65,6*
wv. Parkeerbelasting	*0,5*	*9,5*	*23,3*	*23,3*	*23,3*
wv. Overig		*8,0*	*8,6*	*7,6*	*7,8*
Rente	12,3	-0,3	-8,6	-18,1	-45,1
EU-subsidies		-10,0	-10,0	-10,0	-10,0
Subsidies		-8,5	-8,5	-8,5	-8,5
Referentienormen groen en sport		-2,0	-5,0	-10,0	-10,0
Overig	15,8	-6,7	-2,9	-1,3	0,1
Totaal ontwikkelingen algemeen beeld	**41,7**	**18,8**	**59,2**	**113,8**	**86,0**
3. ONTWIKKELINGEN IN DE BELEIDSPROGRAMMA'S					
Totaal	-7,2	-90,0	-78,2	-58,4	-46,5
4. INVESTERINGEN					
Actualisatie exploitatielasten investeringen	-2,0	17,0	22,9	19,3	-17,2
Exploitatielasten extra investeringsruimte jaarschijf 2027					-4,4
Totaal investeringen	**-2,0**	**17,0**	**22,9**	**19,3**	**-21,6**
SALDO VOOR KASSCHUIVEN	**32**	**-54**	**4**	**-15**	**-44**
5. KASSCHUIVEN					
Totaal kasschuiven	66,1	-57,1	-8,9	-8,1	-2,1
6. ALGEMENE RESERVE (+ is onttrekking; -/- is toevoeging)					
Verwacht rekeningresultaat 2023	-99				
Mutaties Algemene reserve		111	5	23	6
EINDSALDO	**99**	**0**	**0**	**0**	**-40**

** wijzigingen ten opzichte van Voorjaarsnota 2023*

1. Beginsaldo

Startstand

De startstand van deze begroting voor het jaar 2023 is de eindstand van de Voorjaarsnota 2023. De startstand van de jaren daarna wordt gevormd door de eindstand van de Begroting 2023. Dat betekent dat we deze begroting starten op nul in de jaren 2023 tot en met 2025, en voor 2026 met een structureel tekort van € 90 miljoen. De oorzaak van dit tekort ligt in de terugval van onze gemeente-fondsuitkering van 2025 op 2026 –het bekende 'ravijn'.

Extrapolatie
In deze begroting voegen we de jaarschijf 2027 toe. Aangezien het tekort uit de Begroting 2023 een structureel karakter heeft, geldt dat ook als uitgangspunt voor het jaar 2027. Daarnaast bekijken we voor alle budgetten en inkomsten of deze bij ongewijzigd beleid vanuit 2026 moeten worden doorgetrokken naar 2027. Per saldo levert die extrapolatie een voordeel op van € 27,7 miljoen.

2. Ontwikkelingen in het algemene beeld

Nominale ontwikkeling
Met nominale ontwikkeling bedoelen we het stijgen van de lonen en prijzen. Om onze begroting mee te kunnen laten groeien met de ontwikkeling van lonen en prijzen, reserveren we daar geld voor. Een doorrekening op basis van de op 17 augustus gepubliceerde cpb-cijfers voor loon- en prijsontwikkeling laat zien dat we op dit structureel zo'n € 206 miljoen moeten reserveren om onze begroting mee te kunnen laten bewegen met de nominale ontwikkeling.

Daarnaast harmoniseren we vanaf deze begroting de indexering van onze lokale heffingen. Dit betekent dat de belastingen en de tarieven zoveel mogelijk op eenzelfde wijze aan de loon- en prijsontwikkelingen worden aangepast. Tot op heden gebruikten we daarvoor verschillende indexen op verschillende momenten, of indexeerden we beperkt of helemaal niet. Dit is vaak historisch zo gegroeid. Uiteindelijk leiden deze verschillen ertoe dat de inkomsten en uitgaven met elkaar uit de pas gaan lopen en de bestedingskracht van de begroting afneemt. Door eenduidigheid in de indexering wordt de begroting stabieler.

In de Begroting 2023 is besloten om het Stedelijk Mobiliteitsfonds (SMF) op te heffen en de parkeeropbrengsten over te hevelen naar de algemene dekkingsmiddelen. Zoals in de Voorjaarsnota 2023 vermeld is met het opheffen van het SMF het gesloten systeem vervallen. De gevolgen hiervan zijn tweeledig. Enerzijds nemen we de indexatie van de lasten voor het innen van de parkeeropbrengsten mee in de actualisatie van de nominale ontwikkeling. Daarvoor moeten we dus extra middelen opzij zetten. Anderzijds landen de parkeerinkomsten nu in de algemene middelen, en geldt dat ook voor de indexatie van die inkomsten. Dit is verwerkt in de harmonisatie van de indexatie van de eigen middelen.

Gemeentefonds
Het rijk publiceert jaarlijks in mei, september en december de zogenaamde circulaires van het gemeentefonds. In deze circulaires wordt de gemeentefondsuitkering voor alle Nederlandse gemeenten geactualiseerd. In de Voorjaarsnota 2023 zijn de gevolgen voor het lopende jaar van de September- en Decembercirculaire 2022 verwerkt.

In deze begroting doen we dat voor de jaren 2024 tot en met 2027, en verwerken we voor alle jaren de meicirculaire van dit jaar.

Het opgetelde effect van deze circulaires is opgenomen in tabel 2.1. Dit effect betreft enkel de ontwikkeling van het algemene deel van het gemeentefonds. Het beeld daarvan bij deze begroting wordt grotendeels bepaald door een compensatie in het gemeentefonds voor de inflatie. Dit heet ook wel het accres. Daarnaast ontvangen we vanaf 2027 een structurele toevoeging aan het gemeentefonds van € 81,9 miljoen, die bedoeld is om de tekorten voor gemeenten vanaf 2027 deels te dempen.

Naast dit algemene en vrij door gemeenten besteedbare deel kent het gemeentefonds ook een aantal gerichte uitkeringen. Dit zijn de integratie- en decentralisatie-uitkeringen. Deze uitkeringen worden door het rijk geoormerkt voor besteding met een bepaald doel of op een bepaald terrein. De ontwikkelingen op deze uitkeringen zijn niet opgenomen in tabel 2.1, aangezien die uitkeringen worden doorvertaald naar de beleidsprogramma's en dus niet zorgen voor ruimte in de begroting.

Belastingen
In deze begroting vereenvoudigen we de heffingssystematiek voor de toeristen-belasting voor verblijfsbezoekers. Vanaf 2024 heffen we de toeristenbelasting alleen nog via een percentage van de overnachtingsprijs. Het vaste bedrag per persoon per overnachting komt daarmee te vervallen. Tegelijkertijd verhogen we de toeristen-belasting naar 12,5% en de dagtoeristenbelasting die betaald wordt door cruise-passagiers van € 8 naar € 11. Dit zorgt voor hogere opbrengsten van ruim € 65 miljoen vanaf 2027.

Daarnaast verwerken we in deze begroting het meerjarige effect van twee ontwikkelingen die in de voorjaarsnota al voor 2023 zijn verwerkt. Dit betreft aanpassingen in de ramingen van de onroerendezaakbelasting (OZB) en de reclamebelasting. De bijstelling van de verwachting van de OZB aan de hand van de laatste inzichten leidt tot een structurele meevaller van ongeveer € 12 miljoen, terwijl we de verwachte opbrengsten van de reclamebelasting verlagen met circa € 5 miljoen.

De verwachte parkeerinkomsten nemen vanaf 2025 met ruim € 23 miljoen toe. Deze stijging heeft een aantal oorzaken. Allereerst is de raming op basis van de ervaringen uit 2022 bijgesteld. Daarnaast is betaald parkeren uitgebreid naar Nieuw-West en Zuidoost, en zijn tarieven, tijden en dagen van betaald parkeren en de bezoekers-regeling aangepast.

Ook is na een aanbesteding het contract voor de handhaving per 1 januari 2024 gegund aan een nieuwe partij. De handhaving wordt door de nieuwe parkeerbeheerder geïntensiveerd. Hierdoor worden er meer naheffingsaanslagen opgelegd en zal naar verwachting de betalingsbereidheid van de parkeerbelasting toenemen. Daardoor stijgen de parkeerinkomsten in 2024 met € 6,2 miljoen en vanaf 2025 structureel met € 9,4 miljoen.

Tegenover deze stijging van de geraamde baten staat een toename van de lasten die samenhangen met inning en handhaving van het parkeren. Die toename loopt op tot zo'n € 12 miljoen in 2027. Deze lasten landen in programma 2 Openbare ruimte, groen, water, vervoer en worden verderop in deze hoofdlijn – en in het programmablad – in meer detail toegelicht.

Rente
De rente is het afgelopen jaar verder gestegen. Ten tijde van de Begroting 2023 was de marktrente voor nieuw aan te trekken langlopende (10-jaars) leningen 2,75%. Dit voorjaar was dat 3,25%, inmiddels is de rente voor langlopende leningen verder gestegen naar 3,5%.

Er is momenteel ongeveer € 6,1 miljard aan langlopende leningen afgesloten tegen een vaste rente van gemiddeld 1%. Hierdoor werkt het effect van de rentestijging op de totale externe schuld vertraagd door. Het gemiddelde rentepercentage over de schuld stijgt stapsgewijs naar 2,4% in 2027. Dat zorgt in deze begroting voor een tegenvaller die bij ongewijzigde omstandigheden oploopt tot ruim € 45 miljoen in 2027.
De verwachting is dat onze schuld in 2027 uitkomt op € 8,7 miljard. In de jaren daarna zal onze gemiddelde rente, bij ongewijzigde omstandigheden, verder oplopen tot uiteindelijk 3,5%. Op termijn zijn de effecten van de stijgende rente daardoor nog een stuk groter, aangezien we uiteindelijk onze volledige schuld moeten herfinancieren. Uitgaande van een rentetarief van 3,5% zou dat nog eens ongeveer € 100 miljoen hogere rentelasten betekenen.

EU-subsidies
In de Begroting 2024 verwerken we het meerjarige effect van het niet invullen van de ombuigingsopgave op Europese subsidies uit het coalitieakkoord. Het effect in 2023 is al verwerkt en toegelicht in de voorjaarsnota.

Subsidies
In het coalitieakkoord is een ombuiging opgenomen op subsidies van € 8,5 miljoen vanaf 2024. We hebben ruimte gevonden in deze begroting om de subsidies op peil te houden. De taakstelling wordt gecorrigeerd vanuit de algemene middelen voor een bedrag van € 8,5 miljoen structureel vanaf 2024.

Referentienormen groen en sport
In het coalitieakkoord is een herijking opgenomen van de normen voor de hoeveelheid groen en sport in een gebied. Daaraan is ook een besparing gekoppeld. We gaan door met de herijking van de normen, maar we dekken de besparing vanuit de algemene middelen. Op die manier kunnen we voldoende blijven investeren in groen en sport.

Overig
De regel 'overig' in tabel 2.1 is een optelling van een aantal ontwikkelingen:
- **Dividenden**: de voornaamste ontwikkeling is een kleine bijstelling in het verwachte rendement van Alliander. Oorzaak hiervan ligt in de oplopende investeringen en kosten, en het duurder worden van de zogeheten netverliezen door stijgende energieprijzen.
- **Erfpacht**: De verwachte inkomsten uit erfpacht wijzigen in de jaren 2024-2026 door een aantal verschillende kleine effecten dat in tegengestelde richting werkt. Vanaf deze begroting gaan we meeropbrengsten uit erfpacht sparen om de groei van onze schuld te dempen. Hierdoor is de wijziging in 2027 in deze begroting nul; we reserveren de kleine stijging van het verwachte erfpachtresultaat.
- **Leges**: Het coalitieakkoord bevat een ombuiging op de leges van € 2 miljoen vanaf 2024. Die wordt in deze begroting voor € 1,5 miljoen ingevuld door het verhogen van een aantal leges. De invulling via de evenementenleges start in 2025, en wordt in 2024 gedekt vanuit de algemene middelen. Dit geeft ons de tijd om de invulling van deze ombuiging in samenhang met het ontwikkelen van het evenementenbeleid op te pakken.
- **Vrijval rentevoorziening AEB:** Er zijn lagere lasten door het vrijvallen van de voorziening voor de verstrekte lening aan AEB. Deze voorziening was getroffen voor het geval AEB werd verkocht en daarmee de begrote rentebaten niet werden gerealiseerd. De geplande verkoop van AEB aan AVR heeft helaas geen goedkeuring van de ACM gekregen. Er wordt een nieuw verkoopproces gestart maar het is niet de verwachting dat AEB in 2023 nog verkocht gaat worden. Daarom zullen de rentebaten van de verstrekte lening aan AEB in 2023 wel worden gerealiseerd en kan deze voorziening vrijvallen (€ 11,1 miljoen).
- **Gedeeltelijke vrijval Amsterdams noodfonds**: In de Begroting 2023 hebben we in het Amsterdamse noodfonds twee keer € 10 miljoen beschikbaar gesteld voor het MKB en maatschappelijke organisaties. We laten € 1,8 miljoen uit het noodfonds vrijvallen, en zetten deze middelen in als compensatie voor de sterk gestegen energiekosten van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. Deze lasten zijn terug te vinden in programma 8 Veiligheid.
- **Correctie amendementen Begroting 2023**: Bij de raadsbehandeling van de Begroting 2023 zijn twaalf amendementen aangenomen, waarvan elf met financiële consequenties. Deze consequenties zijn gedekt door de veronderstelde ruimte in een aantal reserves. Het verwerken van deze amendementen in de begroting kan

leiden tot knelpunten in de taken die normaliter vanuit deze reserves gedekt worden. De raad is hierover in een brief geïnformeerd op 6 december 2022. Het tekort in 2023 (€ 4,5 miljoen) hebben we in de voorjaarsnota aangevuld. In deze begroting doen we dat voor de tekorten in 2024 (€ 1,7 miljoen).

3. Ontwikkelingen in de beleidsprogramma's

De ontwikkelingen in de beleidsprogramma's worden toegelicht in paragraaf 2.3 van deze Financiële hoofdlijnen.

4. Investeringen

In de begroting actualiseren we de exploitatielasten die samenhangen met onze investeringen. De exploitatielasten bestaan uit kosten die we maken voor rente, afschrijving, beheer en onderhoud van investeringen. Deze lasten zijn bijgesteld, in lijn met het uitvoeringstempo van onze investeringen. Vanaf 2027 is een toename zichtbaar van ruim € 17 miljoen.

Daarbovenop reserveren we in deze begroting ruim € 4 miljoen voor exploitatielasten vanaf 2027. Hierdoor maken we in onze begroting de benodigde ruimte vrij om in de Voorjaarsnota 2024 de investeringsruimte te kunnen laten groeien met circa € 50 miljoen.

5. Kasschuiven

We verwerken het incidentele effect van de voorgestelde kasschuiven. Een kasschuif is een (beleidsarme) verschuiving van budgetten van het ene naar het andere jaar. In het voorjaar hebben we het effect van de in de voorjaarsnota voorgestelde kasschuiven voor 2023 reeds verwerkt. In deze begroting verwerken we dus de meerjarige effecten van de kasschuiven uit de voorjaarsnota, naast de kasschuiven uit de begroting zelf. In tabel 2.1 is de optelling van die twee zaken per jaar weergegeven.

6. Algemene reserve

In de voorjaarsnota voegden we het positieve saldo van € 122 miljoen over 2023 toe aan de algemene reserve. Dat deden we om dit bedrag in latere jaren als dekking in te kunnen zetten. Deze onttrekkingen verwerken we nu in de begroting. In totaal onttrekken we in de jaren 2024 – 2027 € 146 miljoen aan de algemene reserve.

In deze begroting zien we onderaan de streep een positief saldo van € 99 miljoen in 2023. Dit saldo zal aan het eind van het jaar onderdeel uitmaken van het rekeningresultaat, dat we in de voorjaarsnota toevoegen aan de algemene reserve.

2.2 Ontwikkeling baten en lasten

De gemeentelijke baten (exclusief onttrekkingen reserves) zijn in 2024 € 6,5 miljard. In onderstaande figuur geven we de gemeentelijke inkomsten grafisch weer.

Figuur 2.1. Baten per categorie Begroting 2024
(bedragen x € 1 miljoen)

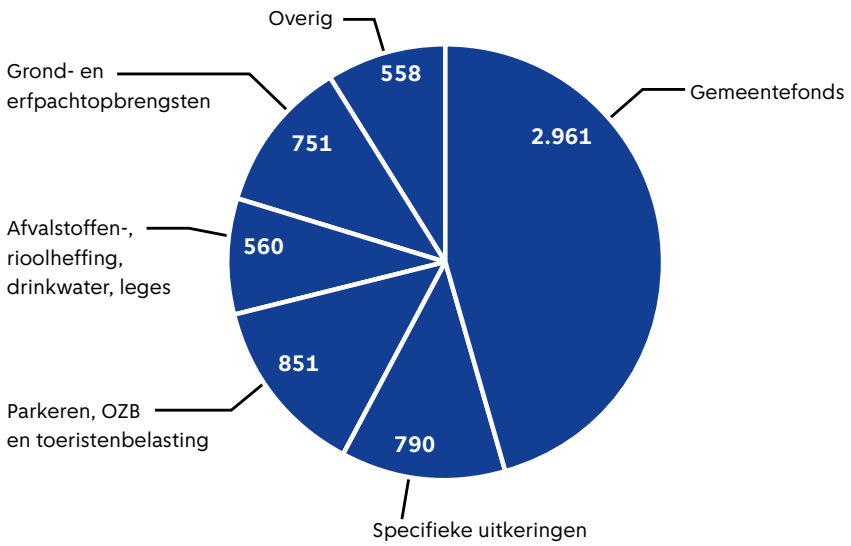

De baten kunnen globaal worden onderverdeeld in drie categorieën:
- Inkomsten van het Rijk
- Lokale heffingen
- Overige eigen middelen

De inkomsten van het Rijk bestaan uit de algemene uitkering uit het gemeentefonds en specifieke uitkeringen. De algemene uitkering mogen gemeenten vrij besteden aan de gemeentelijke taken en we mogen hierin dus eigen afwegingen maken. Dit in tegenstelling tot de specifieke uitkeringen, die gemeenten moeten besteden aan bepaalde taken.

De lokale heffingen bestaan uit heffingen voor enerzijds specifieke wettelijke taken zoals riool-, drinkwater- en afvalstoffenheffing en anderzijds uit gemeentelijke belastingen die in principe vrij besteedbaar zijn zoals onroerendezaakbelasting (OZB), toeristenbelasting en parkeerbelasting.

De overige eigen middelen zijn de inkomsten uit bezit zoals erfpacht, dividend en grondopbrengsten door verkopen.

De categorie overig in de figuur 2.1 en 2.2 bestaat uit huuropbrengsten, dividend en andere kleinere inkomstenbronnen van de gemeente.

Meerjarig laten de baten het volgende beeld zien:

Figuur 2.2 Ontwikkeling baten meerjarig

(bedragen x € 1 miljoen)

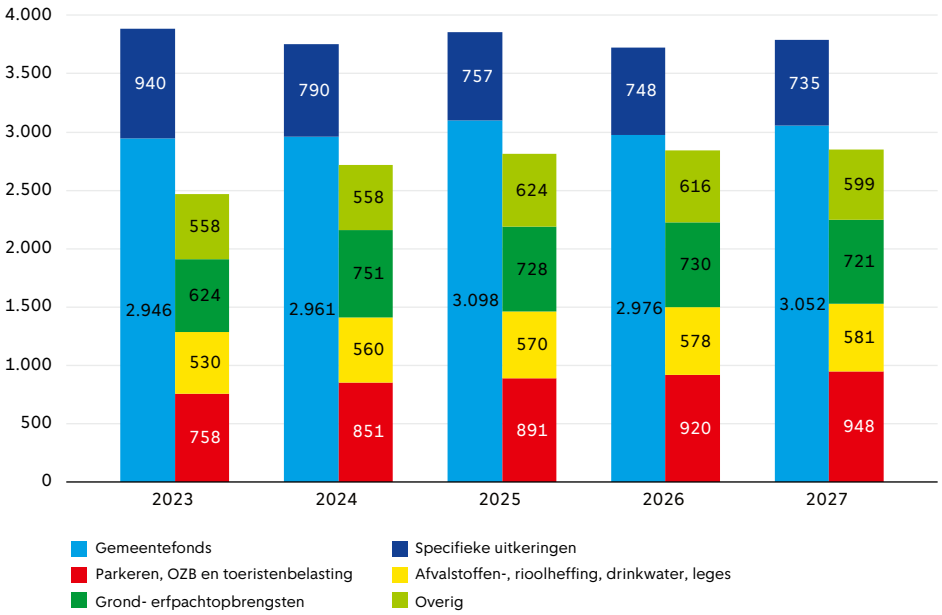

De bedragen geven we in twee kolommen per jaar weer; links de inkomsten van het Rijk en rechts de eigen inkomsten. In bovenstaande grafiek zien we een gestage verhoging van de lokale heffingen (parkeren, OZB en toeristenbelasting) in de komende jaren, dit is in lijn met het coalitieakkoord. Op de algemene uitkering uit het gemeentefonds wordt de stijgende lijn na 2025 onderbroken, door de terugval van de inkomsten. De kosten stijgen vanaf 2026 echter wel door. Hierdoor ontstaat het 'ravijn' voor gemeenten.

De verdeling van de lasten (uitgaven) over de programma's in de begroting maakt duidelijk aan welke opgaven het geld wordt besteed. We onderscheiden zes categorieën:

- Personele lasten: salarislasten inclusief werkgeverslasten voor het gemeentelijk personeel en inhuur.
- Goederen en diensten: uitgaven voor de aanschaf van goederen en diensten, zoals beheer en onderhoud.
- Inkomensoverdrachten: dit zijn uitgaven die de gemeente heeft aan uitkeringen (met name bijstand), vergoedingen (met name aan instellingen voor de Wet maatschappelijke ondersteuning en jeugdzorg) en bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. De gemeenschappelijke regelingen bestaan uit samenwerkende bestuursorganen zoals gemeenten, provincies en waterschappen.
- Kapitaallasten: rente- en afschrijvingslasten voor gemeentelijke bezittingen die meerdere jaren meegaan (gebouwen, bruggen, werktuigen).
- Subsidies: de lasten voor subsidies in de programma's.
- Overige lasten: bijvoorbeeld toevoegingen aan voorzieningen.

Onderstaande twee figuren laten zien hóe we het geld in de begroting inzetten. De totale uitgaven (exclusief de toevoegingen aan reserves) bedragen in 2024 € 6,5 miljard.

Figuur 2.3. Lasten Begroting 2024

(bedragen x € 1 miljoen)

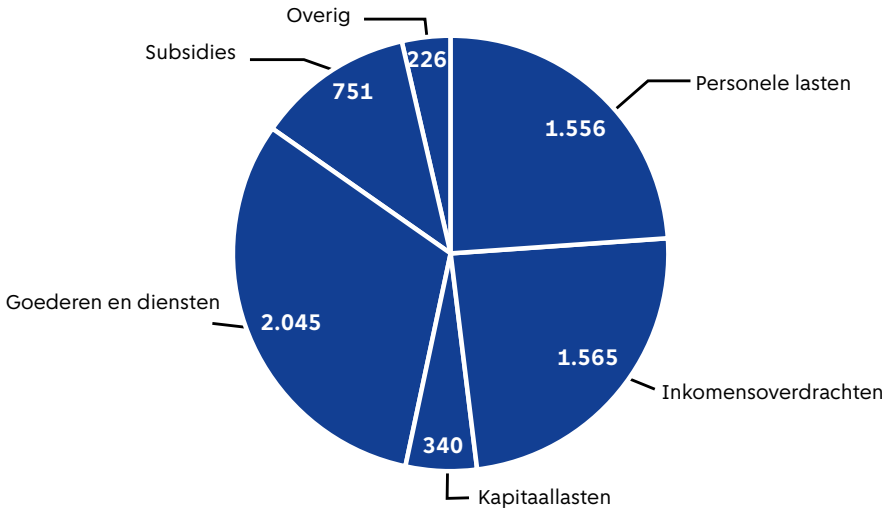

In het meerjarig beeld blijven de begrote lasten exclusief toevoegingen aan reserves in de begroting de komende jaren vooralsnog stabiel. Het aandeel kapitaallasten zien we gestaag toenemen als gevolg van het hogere investeringsvolume in de afgelopen jaren en stijgende rente.

Figuur 2.4 Ontwikkeling lasten meerjarig per kostensoort

(bedragen x € 1 miljoen)

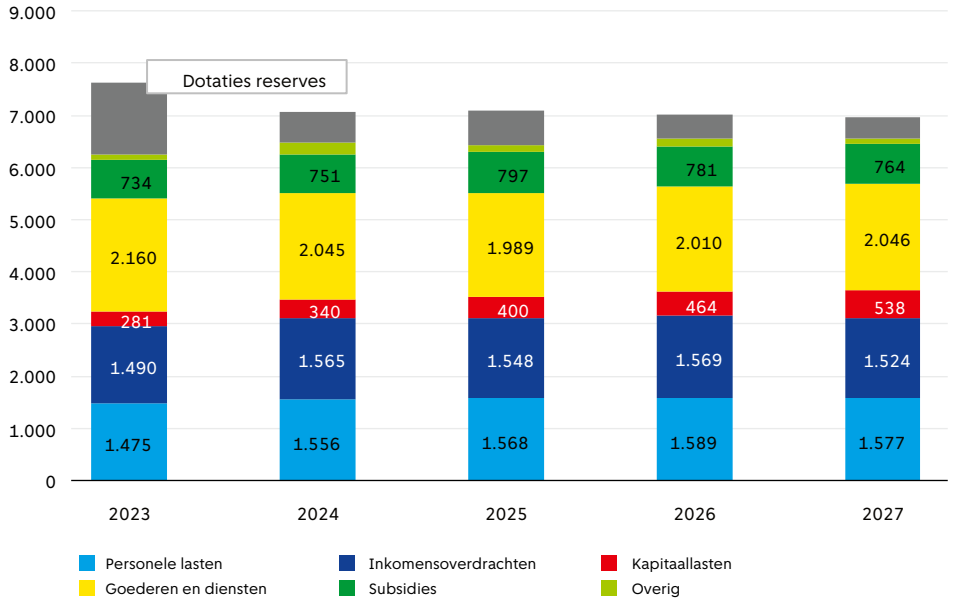

2.3 Ontwikkelingen in de beleidsprogramma's

De tabel hieronder geeft een overzicht van de ontwikkelingen in de programma's. Het gaat om wijzigingen waarover we een bestuurlijke keuze hebben gemaakt, die een gevolg hebben voor het saldo van onze begroting. Onder de tabel lichten we per programma de belangrijkste bestuurlijke keuzes toe. In hoofdstuk 4 van deze begroting lichten we alle mutaties in de programma's toe. Dat zijn de bestuurlijke keuzes én de neutrale en technische mutaties.

Net als in tabel 2.1 tonen we de wijzigingen ten opzichte van de Begroting 2023 voor de jaren 2024-2027. De kolom 2023 bevat de mutaties sinds de Voorjaarsnota 2023.

Tabel 2.2 Ontwikkelingen in de beleidsprogramma's

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023*	2024	2025	2026	2027
1 - Bouwen, wonen en duurzaamheid	0,6	-13,2	-21,0	-25,0	-20,4
2 - Openbare ruimte, groen, water, vervoer	-1,3	-19,9	-17,4	-17,4	-19,3
3 - Economie, kunst, cultuur en erfgoed**	0,0	-0,6	0,0	0,0	-4,4
4 - Sport en bewegen	-3,2	-3,4	-0,4	1,3	0,0
5 - Onderwijs	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6 - Gezondheid, zorg, jeugd, opvang en diversiteit	0,0	-11,9	-1,0	-1,1	0,0
7 - Sociale zaken en armoedebestrijding	0,0	0,5	2,0	3,0	3,0
8 - Veiligheid	-0,9	-5,6	-4,8	-5,8	-3,1
B - Bestuur en organisatie	-2,5	-0,4	-0,4	0,0	0,0
Ongelijk investeren	0,0	-15,0	-15,0	0,0	0,0
Migratie, asiel en ongedocumenteerden	0,0	-6,0	-9,0	-9,0	0,0
Amsterdam 750 (incl. SAIL/overige evenementen 2025)	0,0	-2,8	-4,9	0,0	0,0
Bezoekerseconomie en afvalinzameling	0,0	-12,0	-6,0	-4,0	-2,0
Jongerenadviesraad Amsterdam	0,0	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Totaal ontwikkelingen in de beleidsprogramma's	**-7,2**	**-90,0**	**-78,2**	**-58,4**	**-46,5**

** Wijzigingen ten opzichte van Voorjaarsnota 2023*

*** De knelpunten Kunstenplan en Publieke omroep Amsterdam zijn incidentele knelpunten in 2027 en 2028. De bedragen zijn hier opgeteld weergegeven in 2027.*

Programma 1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid

Voor de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting maken we in totaal € 2,7 miljoen in 2024, € 5,4 miljoen in 2025 en € 5,5 miljoen in 2026 vrij. De aanpak wordt voor € 10 miljoen gedekt vanuit de algemene middelen, wat wordt aangevuld met geld dat in het coalitieakkoord voor wonen is geoormerkt. Met de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting willen we alle middelen aangrijpen om de wooncrisis het hoofd te bieden. De aanpak is gericht op de hele woningmarkt: op nieuwbouw en op bestaande bouw, en in alle prijssegmenten. Het gaat om meer dan alleen een woning: het gaat ook over woningkwaliteit en over leefbaarheid in wijken en buurten. Veel huisvestings-problemen grijpen in elkaar en zijn complex. Dat vraagt om een bredere blik om betaalbaarheid, kwaliteit en leefbaarheid te verbeteren.

Om vanuit het vereveningsfonds te kunnen bijdragen aan de schaalspronginvesteringen en tegelijkertijd een gezond vereveningsfonds te behouden, draaien we de extra structurele onttrekking van € 20 miljoen uit het vereveningsfonds terug. Dit hebben we ook in de voorjaarsnota toegelicht. In de investeringsparagraaf gaan we hier verder op in.

Er is een groot rattenprobleem in de stad. Het omgaan met de overlast door ratten is een structurele beheeropgave die inzet vraagt op diverse taakvelden zoals het verkeerd aanbieden van (eetbaar) afval, zwerfafval op straat, slecht onderhouden groen, gebreken aan het rioolstelsel, het voeren van dieren en bouwkundige gebreken aan woningen. Wij zetten daarom het programma Meerjarenplan omgang overlastgevende dieren 2019-2022 voort en verhogen het budget vanaf 2024 met € 0,5 miljoen per jaar.

Programma 2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer

De reiziger weet het Amsterdamse openbaar vervoer weer te vinden, maar de aantallen blijven nog wel achter ten opzichte van voor corona (95% ten opzichte van 2019). De (financiële) uitdagingen voor het openbaar vervoer zijn daarmee nog niet achter de rug, onder andere door stijgende kosten en personeelskrapte. We maken € 7,5 miljoen vrij voor het openbaar vervoer in 2024, samen met de Vervoerregio Amsterdam gaat het in totaal om € 27,5 miljoen. Het geld is bedoeld om ook volgend jaar verzekerd te zijn van een betrouwbaar openbaarvervoernetwerk dat klaar is om de verwachte reizigersgroei na 2024 op te vangen. Daarnaast gaan we in gesprek met de Vervoerregio Amsterdam over de nieuwe concessieperiode. Zo kunnen we ook vanaf 2025 goed openbaar vervoer blijven bieden.

Vanuit de programma's Stadsverbetering en Stadsbehoud wordt nu in gezamenlijkheid gewerkt aan een toekomstbestendige openbare ruimte. Beide programma's zijn voor het eerst gezamenlijk geprioriteerd en geprogrammeerd. Onderhoud is leidend voor de programmering van werken in het domein Verkeer en Openbare Ruimte. Er gaat in 2024 € 2 miljoen extra naar het programma Stadsverbetering voor kortetermijnmaatregelen voor kwetsbare buurten in Noord.

Naar aanleiding van het coalitieakkoord is vanaf juli 2023 een aantal aanscherpingen van het parkeerbeleid doorgevoerd. Het betreft onder meer een verhoging van de kortparkeertarieven, een harmonisatie van de tarieven van parkeervergunningen en verruimingen van de bloktijden van betaald parkeren (24 uur betaald parkeren in het centrum en een verruiming van de venstertijden in gebieden met een hoge parkeerdruk). De structurele uitvoeringslasten in programma 2 stijgen met € 4,6 miljoen en de structurele baten in programma A met € 9,5 miljoen. Daarnaast leidt het nieuwe contract voor de fiscale parkeerhandhaving voor de periode 2024-2032 tot hogere parkeerinkomsten en uitvoeringskosten. Dit komt onder andere door intensievere handhaving.

Water is onderdeel van de Amsterdamse openbare ruimte en kent haar eigen opgaven. Er is een beperkt budget uit bestaande middelen beschikbaar voor het uitvoeren van de wettelijke watertaken. Daardoor is achterstalligheid ontstaan. De urgentie van goed waterbeheer is zichtbaar en voelbaar: klimaatverandering gaat sneller dan gedacht en heeft grote gevolgen voor de leefbaarheid, de biodiversiteit, de economie en de infrastructuur. Het vergt goed onderhoud en investeringen in de asset water om de leefomgeving toekomstbestendig te maken en te houden. Voor het uitvoeren van de wettelijke watertaken, de bestuurlijk afgesproken strategische wateragenda met waterschap Amstel, Gooi en Vecht en voor het inrichten van het opdrachtgeverschap van Waternet is extra budget nodig. Voor al deze watertaken stellen wij € 2,1 miljoen in 2024, € 5,1 miljoen in 2025 en 2026 en € 7,1 miljoen vanaf 2027 beschikbaar.

Programma 3 Economie, Kunst, Cultuur en Erfgoed

Voor het Kunstenplan 2025-2028 is voor de jaren 2027 en 2028 nog € 1,2 miljoen per jaar nodig om het budget op peil te houden, ter voorkoming van aantasting van het culturele aanbod in de stad en de wijken. Daarnaast compenseren we het tekort van € 1 miljoen in 2027 en 2028 van de Publieke Omroep Amsterdam (POA), vanwege haar bewezen meerwaarde voor onze burgers.

Een bedrag van € 0,6 miljoen wordt beschikbaar gesteld voor het laten ontwerpen, maken en plaatsen van het Peter R. de Vries monument in 2024. De dood van Peter R. de Vries schokte de hele samenleving. Dit monument moet een blijvende herinnering worden aan zijn leven en werk.

Programma 4 Sport

De sportaccommodaties worden geconfronteerd met tekorten in hun begroting door hogere energielasten en inflatie. We dekken deze tekorten voor 2023 (€ 3,2 miljoen) en 2024 (€ 2,6 miljoen) en temporiseren de ombuiging voor het verhogen van de bezettingsgraad en de tarieven. De kosten van de temporisering bedragen € 0,8 miljoen in 2024 en € 0,4 miljoen in 2025. Vanaf 2025 zullen naar verwachting de tarieven weer normaliseren en zijn bovendien de effecten zichtbaar van de duurzaamheidsmaatregelen.

Programma 6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit

Naast een complete stad wil Amsterdam nadrukkelijk ook een inclusieve stad zijn en bestaat de ambitie om Amsterdammers, jong en oud, te faciliteren in eigenaarschap en zelforganisatie. We dekken de huur- en programmakosten van elf buurtkamers, twee jongerencentra en een speeltuingebouw in met name Zuidoost, Noord en Nieuw-West. Hiervoor maken we in 2024 € 0,3 miljoen, in 2025 € 1,0 miljoen en in 2026 € 1,1 miljoen vrij.

We kennen incidenteel een bedrag toe van € 11,6 miljoen voor de gestegen loonkosten voor welzijn- en (jeugd)zorgaanbieders in 2024. Deze zijn namelijk hoger dan de gemeentelijke nominale compensatie. De uitwerking van een structureel dekkingsvoorstel en maatregelenpakket wordt gezien de verkiezingen en de onduidelijkheid over het landelijk beleid uitgesteld tot de Voorjaarsnota 2024.

Voor jeugdzorg is in deze begroting een reëler meerjarenbegroting opgesteld. Uitgangspunt is daarbij het behoud van het dienstverleningsniveau van 2023 en uitvoering geven aan de Hervormingsagenda Jeugd. Dit doen we door de verwachte stijging van de rijksmiddelen voor jeugdzorg in de komende jaren alvast te betrekken in de begroting. We zijn ons ervan bewust dat dit een risico met zich meebrengt als de rijksmiddelen voor jeugd lager uitvallen dan is ingeschat.
We stellen geld beschikbaar om invulling te geven aan de Hervormingsagenda Jeugd. We willen met name twee zaken bereiken. De eerste is kwetsbare kinderen eerder te ondersteunen en prioriteit te geven. Het gaat om kinderen en gezinnen in een onveilige situatie of met een hoog risico om in een onveilige situatie te komen. Het tweede punt is het gebiedsgericht inrichten van de jeugdhulp door jeugdspecialisten in de stadsdelen te laten werken en daar een breed netwerk te vormen om samen gezinnen te ondersteunen. Daarnaast willen we de wachtlijsten voor hoogspecialistische jeugdhulp stabiliseren op het niveau van 2022 en het wachtlijstbeheer verbeteren. Ook willen we dat er adequate ondersteuning komt als het nieuwe contract voor enkelvoudige specialistische jeugdhulp per 1 januari 2024 van start gaat. Omdat onder andere het akkoord over de Hervormingsagenda Jeugd recent gesloten is zal bij de Voorjaarsnota 2024 een geactualiseerd beeld van de jeugdzorg worden voorgelegd.

Per saldo leidt dit bij deze begroting tot een verhoging van het jeugdbudget met € 15,1 miljoen in 2023, € 98,5 miljoen in 2024, € 104,0 miljoen in 2025, € 94,9 miljoen in 2026 en € 98,5 miljoen in 2027. Hiertegenover staat een ramingsrisico van € 24 miljoen in 2025, € 62 miljoen in 2026 en € 61 miljoen in 2027. Indien de rijksbijdragen voor jeugdzorg lager liggen dan we verwachten zal het jeugdbudget hierop aangepast worden.

Programma 7 Sociale zaken en Armoedebestrijding

De structurele bijdrage vanuit de algemene middelen aan het programma werk en inkomen (€ 1 miljoen in 2024, € 2 miljoen in 2025 en € 3 miljoen vanaf 2026) is niet meer nodig omdat er voldoende ruimte is in het programma.

Programma 8 Veiligheid

Voor het garanderen van de brandweerzorg door de Veiligheidsregio, het kunnen voldoen aan (nieuwe) wet- en regelgeving en het borgen van een goed personeelsbeleid is het noodzakelijk de bijdrage aan de Veiligheidsregio te verhogen met € 4,2 miljoen in 2024, €4,9 miljoen in 2025, € 5,9 miljoen in 2026 en € 5,5 miljoen structureel vanaf 2027. Voor deze verhoging is structureel €2,3 miljoen dekking gevonden binnen het programma. Het resterende bedrag wordt structureel vrijgemaakt vanuit de algemene middelen.

Daarnaast maken we met de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland en deelnemende gemeenten de afspraak dat afwijkingen in de cao-loonontwikkeling tot 1 %-punt van de vergoede loonontwikkeling voor rekening en risico komen van de Veiligheidsregio. Het meerdere wordt voortaan gecompenseerd door de deelnemende gemeenten. Deze afspraak wordt opgenomen in de gemeenschappelijke regeling. Voor Amsterdam betekent dat een extra looncompensatie van € 1,9 miljoen met ingang van 2023.

We stellen € 1,8 miljoen beschikbaar voor de hogere energielasten van de Veiligheidsregio (€ 0,9 miljoen in 2023 en 2024). Dekking komt uit de vrijval van middelen uit het Amsterdams noodfonds.

We richten de bevolkingszorg en crisiscommunicatie regionaal in en beleggen de regie voor bevolkingszorg bij de Veiligheidsregio. Voor de crisiscommunicatie geldt dat sprake is van gedeelde regie en beheer tussen de Veiligheidsregio en de gemeente Amsterdam. Hiervoor maken we in 2024 € 0,5 miljoen vrij.

Op dit moment zijn vanuit het programma Seksuele Intimidatie en Seksueel Geweld (SISG) en de stadsdelen onvoldoende middelen en capaciteit beschikbaar om de ROSA-stadsdelenaanpak na 2022 te coördineren, te borgen en door te ontwikkelen. Vanwege de ernst van de problematiek is het van groot belang om in te blijven zetten op het eerder en beter signaleren van problemen bij meiden en jonge vrouwen in een kwetsbare positie die te maken hebben (gehad) met seksuele intimidatie en seksueel geweld. We stellen hiervoor € 0,5 miljoen beschikbaar voor de jaren 2024 - 2026.

Een veilige stad kenmerkt zich door een publieke ruimte waarin iedereen zich prettig en onbedreigd voelt en openlijk zichzelf kan zijn. Het actieplan Aanpak anti-lhbtiq+-geweld richt zich op het verbinden van het domein openbare orde en veiligheid met het domein van diversiteit en sociale basis. Juist de uitvoeringsprofessionals op buurtniveau (wijkagent, onderwijzer, jongerenwerker) signaleren als eerste of zich in bepaalde gebieden, in bepaalde periodes of onder bepaalde groepen verontrustende ontwikkelingen voordoen. Het gaat om € 0,3 miljoen in 2024 en € 0,2 miljoen in 2025 en 2026.

Programma B Bestuur en Organisatie

Door de val van het kabinet verschuiven de Tweede Kamerverkiezingen van 2025 naar november 2023. Er wordt gewerkt aan het opstellen van een definitieve begroting voor het uitvoeren van deze verkiezingen. Vooralsnog worden de uitgaven geschat op een bedrag van € 5 miljoen. Een deel van de dekking kan worden gevonden door beschikbare middelen uit 2025 te verschuiven naar 2023. Dan resteert nog een tekort van geschat € 2,5 miljoen, dat we dekken vanuit de algemene middelen.

Wij stellen een bedrag van € 0,4 miljoen in 2024 en 2025 beschikbaar voor de uitvoering van het plan van aanpak voor opkomstbevordering 2024 om in samenspraak met de doelgroepen voor opkomstbevordering ervaring op te doen met opkomst bevorderende maatregelen. Op basis van een evaluatie zal worden bekeken wat hiervoor structureel nodig is.

Overige ontwikkelingen in de programma's

Ongelijk investeren voor gelijke kansen

In het coalitieakkoord hebben we extra middelen uitgetrokken voor de integrale aanpakken in Noord, Nieuw-West en Zuidoost. Het kost tijd om de integrale aanpakken goed vorm te geven en effectief te laten zijn. Dat geldt ook voor het traject 'ongelijk investeren' waarbij we de beschikbare middelen willen herverdelen voor het inhalen van bestaande achterstanden. Het is belangrijk dat dit zorgvuldig gebeurt.
Tegelijkertijd zijn de knelpunten in de drie stadsdelen groot en urgent, terwijl de plannen om de leefbaarheid te verbeteren een lange doorlooptijd hebben. Om deze reden reserveren wij in deze begroting € 10,5 miljoen in 2024 en in 2025 voor de drie stadsdelen met een integrale aanpak (€ 3,5 miljoen per jaar voor Noord, Nieuw-West en Zuidoost). Hiermee verbeteren we de basisdienstverlening en pakken we acute problematiek aan in bijvoorbeeld de openbare ruimte, waaronder groen en speeltuinen, en de sociale basis.
Daarnaast stellen we voor alle stadsdelen € 0,5 miljoen en voor het stadsgebied Weesp € 0,15 miljoen beschikbaar. Daarbovenop komt nog € 1 per inwoner per stadsdeel en stadsgebied voor de gebiedsgerichte opgaven. Het mandaat voor de besteding hiervan ligt bij de dagelijks besturen, die de stadsdeelcommissies hierbij betrekken.

Bezoekerseconomie en afvalinzameling

Voor de bestrijding van overlast door toerisme en om binnen de bandbreedte van 20 miljoen toeristenovernachtingen te blijven, stelden we in het voorjaar al € 8 miljoen in 2024, aflopend naar € 2 miljoen vanaf 2027, beschikbaar voor het programma Aanpak binnenstad/bezoekerseconomie. Ook extra inzet op afvalinzameling en reiniging in Zuidoost, Nieuw-West en Noord is hier onderdeel van. De middelen brengen we onder in een reserve om te egaliseren over de jaren.

Aanvullend maken we nu incidenteel € 4 miljoen in 2024 vrij voor het zo goed mogelijk oplossen van de problematiek afval, reiniging en handhaving. We zetten vooral in op samenwerkingen met onze partners, zoals ondernemerscollectieven en belangenverenigingen en het wetenschappelijk instituut "Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions". Daarnaast zetten we ook in op het versneld uitrollen van de succesvolle proeven van het huis aan huis inzamelen van afval. In de voorjaarsnota volgt een meer gedetailleerde uitwerking voor de inzet van deze middelen.

Migratie, asiel en ongedocumenteerden

Amsterdam blijft een gastvrije stad voor vluchtelingen en ongedocumenteerden. Daarbij laten we asielzoekers en statushouders zo snel mogelijk volwaardig deelnemen aan de maatschappij. We bieden ongedocumenteerden de mogelijkheid voor een menswaardig bestaan. Om dit te bereiken komen de programma's voor asielzoekers en statushouders, ongedocumenteerden en Oekraïense ontheemden samen in het programma Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden. Hiervoor stellen we € 6 miljoen in 2024 en € 9 miljoen in 2025 en 2026 beschikbaar.

Amsterdam 750 en overige evenementen

De 750e verjaardag van Amsterdam gaan we 'groots vieren', met onder andere een groot kunst- en cultuurprogramma en het Vrijdenkersfestival. Het huidige budget is onvoldoende om de ambities voor het jubileum te realiseren. Naast externe financiering is € 11,5 miljoen extra nodig in de periode 2023-2025. Daarnaast breiden we de capaciteit van het evenementenbureau uit en verhogen we het budget om de verwachte taakinvulling voor alle geplande evenementen waar te maken. Het betreft een aanvullend budget van € 1,6 miljoen in de periode 2024-2026. Het effect voor 2023 (€ 1 miljoen) is in de voorjaarsnota verwerkt.

Jongerenadviesraad Amsterdam

We vinden participatie van bewoners (en ondernemers) in de totstandkoming van beleid erg belangrijk. Om in het bijzonder jongeren een stem te geven in ons handelen als gemeente, wordt er een vertegenwoordigingsorgaan ingesteld dat deze geluiden op stedelijk niveau verzamelt. Jongeren vormen immers een grote groep binnen de stad, maar stemmen als leeftijdsgroep het minst. Er wordt een grote afstand beleefd tot wat er in het stadhuis gebeurt. Daarom wordt de Jongerenadviesraad Amsterdam (JARA) opgericht. Om deze jongerenadviesraad te bekostigen, stellen we € 0,3 miljoen structureel vanaf 2023 beschikbaar. Het meerjarige effect is in deze begroting opgenomen, de wijziging voor 2023 is verwerkt in de voorjaarsnota.

2.4 Balans

De balans laat aan de ene kant de bezittingen van de gemeente zien, en aan de andere kant hoe deze zijn gefinancierd. Onze bezittingen zijn van materiële en van financiële aard. Financiering vindt plaats deels met onze eigen reserves, voor het andere deel met schuld. In de paragraaf Financiering staat een vereenvoudigde balans.

Materiële bezittingen

De materiële bezittingen van de gemeente bestaan voor een belangrijk deel uit erfpachtgronden en daarnaast activa zoals de Noord/Zuidlijn, gebouwen, wegen, bruggen, tunnels, riolering en waterleidingen. We investeren jaarlijks vele miljoenen euro's om de stad in goede staat te houden, te verduurzamen en uit te breiden. Onderstaande grafiek laat de verhouding in ons bezit zien, tussen erfpachtgrond en andere activa.

Figuur 2.6 Materiële bezittingen

(bedragen x € 1 miljoen)

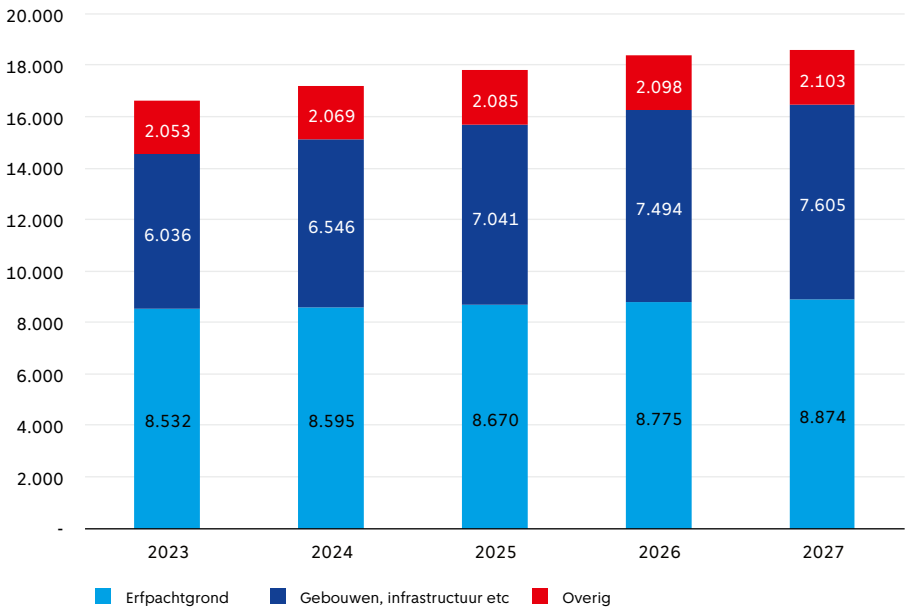

Onze materiële bezittingen nemen de komende jaren toe, vooral door de investeringen die we doen in bijvoorbeeld gebouwen en infrastructuur.

Voor onze investeringen hanteren we sinds enkele jaren een ander stelsel qua besluitvorming en sturing. Doel hiervan is om meer onderlinge samenhang in de besluitvorming over investeringen te bewerkstelligen, zowel in de investeringsportfolio's als in de tijd. Het stelsel is nog niet uitontwikkeld. Als onderdeel van de bestuursopdracht Inzicht in beleid geld en keuzes werken we aan verdere verbetering van het inzicht in onze investeringen en integrale afweging ervan.

In 2024 investeren we voor in totaal circa € 740 miljoen, exclusief grond, verdeeld over de domeinen Openbare ruimte en mobiliteit, Maatschappelijke voorzieningen en Bestuur en organisatie en overig.

Figuur 2.7 Investeringen per domein

(bedragen x € 1 miljoen)

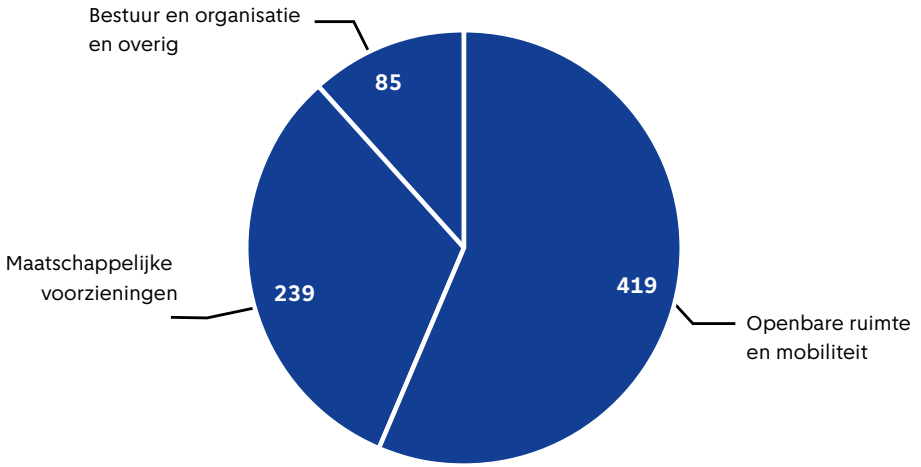

De totale investeringsruimte voor de periode 2023-2027 bedraagt € 3.321 miljoen, dit is € 368 miljoen hoger dan de ruimte voor de periode 2022-2026.

Meerjarig gezien is het beeld van de uitgaven in de drie investeringsdomeinen als volgt:

Figuur 2.8 Investeringen per domein
(bedragen x € 1 miljoen)

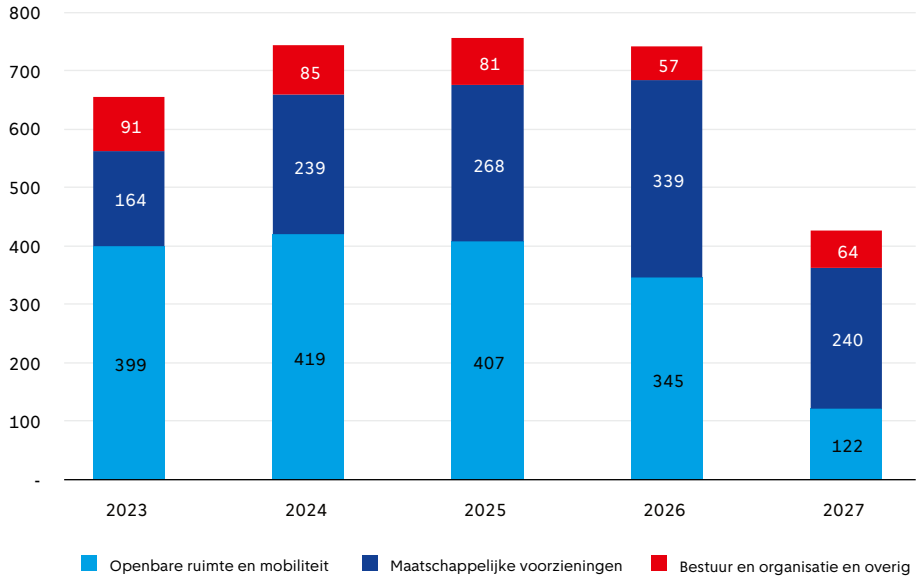

De investeringen in 2027 zijn een stuk lager dan in de jaren ervoor. Dit is met name terug te voeren op het portfolio van het domein Openbare ruimte en mobiliteit. Om te komen tot een sluitend investeringsvoorstel voor de periode 2023-2027 zijn in dat portfolio middelen voor de vervangingsprogramma's 2027 van Stedelijk Beheer, Programma Bruggen & Kades en Afvalcontainers en Wagenpark naar voren geschoven en ingezet voor andere investeringen.

De investeringsruimte 2023-2027 van € 3.321 miljoen vertaalt zich naar een programmering van € 4.150 miljoen in de portfolio's. Dat is dus een overprogrammering van € 833 miljoen, ofwel 25%. We houden op het niveau van de domeinen rekening met overprogrammering om gericht te kunnen sturen op de gewenste realisatie van het portfolio. De beschikbare ruimte is daarmee ruim 12% hoger dan de ruimte die beschikbaar was voor de periode 2022-2026. De voornaamste redenen voor deze stijging zijn de indexatie, investeringen in duurzaamheid, instandhouding van ons vastgoed, de fietsbrug over 't IJ en de realisatie van de Smart mobility hub.

We maken ruimte voor verduurzaming en instandhouding van het gemeentelijk vastgoed voor een bedrag van € 150 miljoen. Deze vastgoedopgave was in het verleden onvoldoende in beeld, maar is nu geïnventariseerd en onderdeel van de investeringen in alle drie de domeinen.

Het portfolio van maatschappelijke investeringen voor de 'specials' loopt door tot en met 2033 en is doorgelicht om een voorstel op te stellen voor de uit te voeren projecten. De 'reguliere' ruimte is opgehoogd met € 10 miljoen voor duurzame investeringen en met € 50 miljoen om rekening te kunnen houden met de wens tot verduurzaming en renovatie van het Bijlmer Parktheater en een extra podiumfunctie in Zuidoost. Van de verhoging van € 60 miljoen heeft € 23 miljoen betrekking op de periode 2023-2027.

We zetten in op de realisatie van de Smart mobility hub en verhogen voor het mobiliteitsonderdeel de investeringsruimte met € 57 miljoen.

Ook reserveren we € 100 miljoen binnen de reserve erfpacht voor de aanleg van een fietsbrug over 't IJ aan de oostkant van de stad. Voor de verkenning stellen we € 10 miljoen beschikbaar, en we hebben vooralsnog € 90 miljoen gereserveerd voor de volgende fase.

Naast deze investeringen hebben we ook middelen gereserveerd voor een deel van het pakket schaalspronginvesteringen van € 600 miljoen dat we zijn overeengekomen met het Rijk. Voor onze bijdrage aan Zuidasdok, het doortrekken van de N/Z-Lijn en het tekort op het derde perron van station Zuid is € 294 miljoen gereserveerd. De investering voor het sluiten van de ringlijn van € 306 miljoen zullen we in volgende jaren gaan inpassen onder het dan nader vast te stellen investeringsplafond. Op Prinsjesdag heeft het kabinet de Miljoenennota gepresenteerd met daarin een pakket aan taakstellingen en bezuinigingen. Onderdeel hiervan is dat het Rijk een tekort van € 1,7 miljard laat ontstaan bij de reservering voor de realisatie van het doortrekken van de N/Z-Lijn. We kwamen met de betrokken regionale partners overeen dat gezien de demissionaire status van dit kabinet het nu niet het moment is om consequenties te verbinden aan de keuzes in de Miljoenennota. We houden dit en het volgende kabinet aan de gemaakte afspraken.

De paragraaf Investeringen licht de investeringen in 2024 en de periode 2023-2027 ende afwegingen daarbij nader toe. Ook de programmabladen gaan in op de investeringen in 2024 voor het programma. De portfoliobijlage laat de investeringen in de domeinportfolio's zien.

Financiële bezittingen

De financiële bezittingen van de gemeente, zoals deelnemingen in bijvoorbeeld Schiphol en het GVB en verstrekte leningen, nemen de komende jaren licht toe:

Figuur 2.9 Ontwikkeling financieel bezit

(bedragen x 1 miljoen)

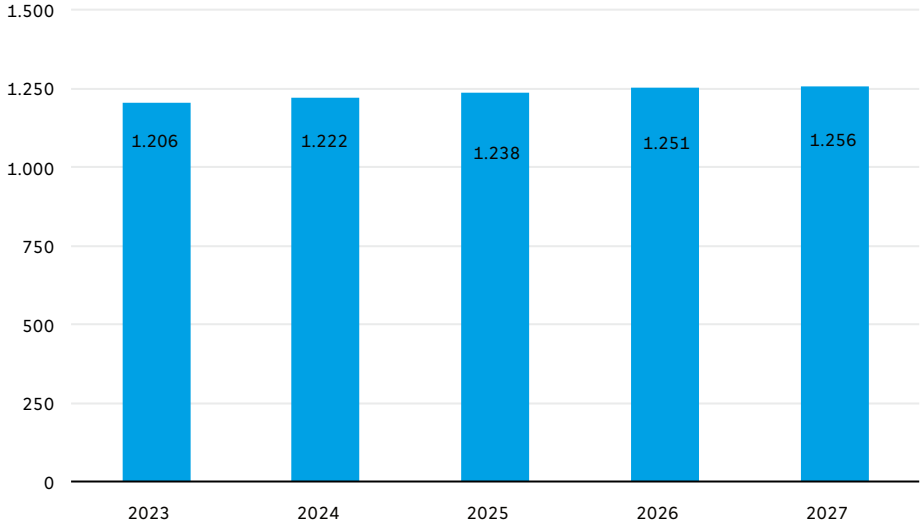

De toename heeft te maken met de stijging van het aandelenbelang in Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InWest en de opbouw van aandelenkapitaal bij Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland.

Schuld

De schuld blijft de komende jaren stijgen. De ontwikkeling van de schuld is getemperd door de ingestelde meerjarige investeringsplafonds in het investeringsstelsel. Onderstaande figuur geeft de voorspelde ontwikkeling van onze schuld gedurende de komende vier jaar weer.

Figuur 2.9 Schuldontwikkeling

(bedragen x 1 miljoen)

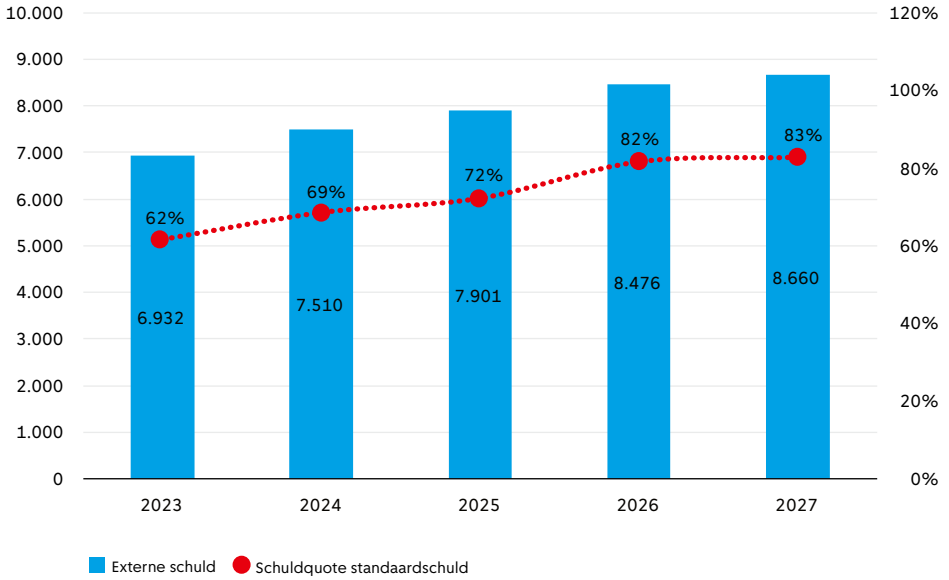

Vooral door onze investeringsambitie stijgt onze schuld, we verwachten nu dat de schuld in 2027 uitkomt op € 8,7 miljard. Dit betekent in 2027 een schuldquote voor de standaardschuld van 83%.

Reserves

Reserves zijn bedoeld om geld voor een langere termijn dan één jaar vast te houden. We sparen bijvoorbeeld budgetten in het ene jaar, om deze vervolgens met een bepaalde bestemming uit te geven in een later jaar. De grootste bestemmingsreserve is de reserve afkoopsommen. In deze reserve houden we de ontvangen afkoopsommen voor erfpachtgrond aan.
Er is daarnaast een algemene reserve die, zoals de naam al aangeeft, algemeen van aard is en de buffer vormt die de gemeente uiteindelijk beschermt voor tegenvallers.

Onderstaand diagram geeft meerjarig inzicht in de belangrijkste bestemmingsreserves en de algemene reserve.

Figuur 2.10 Ontwikkeling reserves
(bedragen x 1 miljoen)

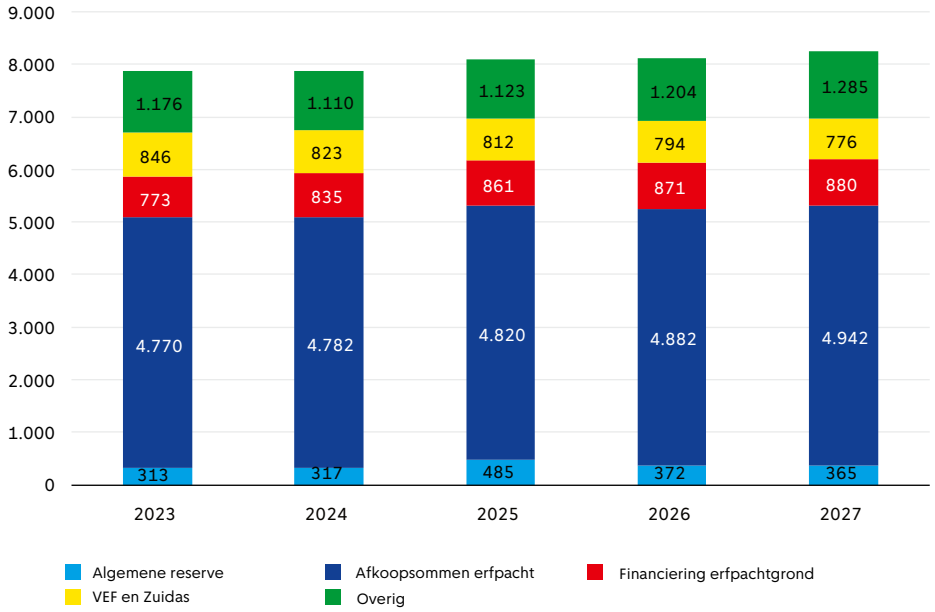

De reserveontwikkeling laat de komende jaren een stabiel beeld zien.

2.5 Risico's

Er is in 2023 voor het risicomanagement een aantal belangrijke ontwikkelingen dat zich in 2024 waarschijnlijk zullen doorzetten:

Klimaatverandering
De effecten van klimaatverandering tekenen zich af en de onzekerheid over de gevolgen voor de gemeente neemt toe. De risico's zullen vooral impact hebben in de openbare ruimte en de infrastructuur en neerslaan in de investeringen die de gemeente daarin moet doen. Voor het behalen van onze klimaatdoelen zijn onder meer grote boven- en ondergrondse aanpassingen nodig voor de inpassing van benodigde elektriciteitsinfrastructuur. We hebben ook te maken met botsende belangen bij woningbouw, CO_2- en fijnstofemissies en duurzaamheid.

Economische ontwikkelingen
Hoewel Nederland in het tweede kwartaal van 2023 in een milde recessie is geraakt zijn de verwachtingen van het Centraal Plan Bureau dat de economie groeit in 2023 met 0,7% en in 2024 met 1,4%. De koopkracht herstelt na eerdere forse daling dankzij stijgende lonen in 2024. Het aantal mensen dat leeft in armoede kan stijgen wanneer aanvullend beleid uitblijft. De werkgelegenheid zal naar verwachting iets teruglopen. De inflatie is weliswaar in 2023 gedaald maar blijft met circa 4% hoog. We krijgen hiervoor achteraf compensatie vanuit het Rijk en lopen het risico dat die compensatie niet voldoende zal zijn om de stijging van de lasten (volledig) op te vangen. In de loop van 2023 is de langetermijnrente gestegen naar 3,5%. Deze gestegen rente zorgt voor extra rentelasten bij herfinanciering van onze schulden. Het risico is dat, mede gelet op de verwachte ontwikkeling van de schuld, die rentelasten verder oplopen en andere uitgaven in het gedrang kunnen brengen.

AEB
De positie van AEB is uitdagend. Onze blootstelling op risico loopt via het aandelenbelang en de leningen aan AEB. Met de investeringsvoornemens van AEB in een CO_2-afvanginstallatie zal AEB belangrijk gaan bijdragen aan de CO_2-doelstellingen. Een investering in een dergelijke installatie is voor AEB op dit moment uitdagend en kan leiden tot vraag naar extra garanties door de gemeente.

Openeinderegelingen
In 2023 is het wettelijk minimumloon met 10,15% verhoogd. Hierdoor zijn de uitkeringslasten voor inkomensondersteuning dit jaar aanzienlijk gestegen. Het risico dat dit tot tekorten leidt is bij deze begroting toegenomen doordat het eigen risico voor de gemeente is gestegen en doordat de egalisatiereserve is afgenomen.

Krapte op de arbeidsmarkt
Voor de dienstverlening en de bedrijfsvoering van de gemeente lopen we het risico van zowel beschikbaarheid als kosten van het personeel. Dit geeft in combinatie met de ambities het risico van stijgende werkdruk en hoger ziekteverzuim.

Weerstandscapaciteit
Bij de Begroting 2024 is de normhoogte voor weerstandscapaciteit € 327 miljoen. De algemene reserve en daarmee de beschikbare weerstandscapaciteit stijgt naar verwachting in 2024 naar € 321 miljoen. Het weerstandsvermogen is de actuele stand van de algemene reserve gedeeld door de normhoogte (5% van het begrotingstotaal) voor de algemene reserve. Iets voorlopend op het herstelplan zal dat niveau naar verwachting in 2023 uitkomen op 1,0.

Figuur 2.11 Algemene reserve 2023– 2027

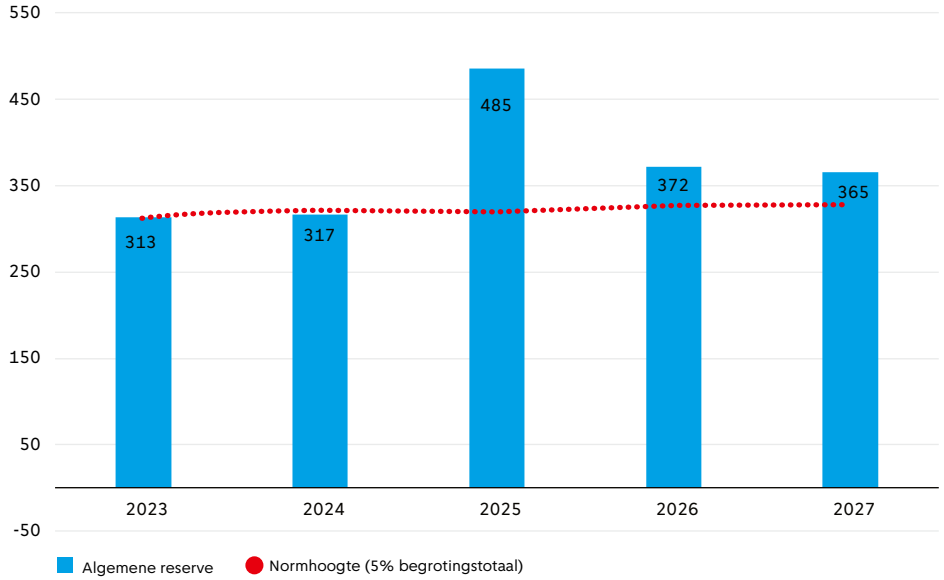

Van het rekeningresultaat 2022 is in 2023 € 122 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve. Mede daarom loopt het herstel van de Algemene Reserve voor op het herstelplan en zal naar verwachting dit jaar op normhoogte zijn. De toevoeging is gedaan om de verwachte negatieve incidentele effecten in 2024-2027 te dragen. Vanaf 2026 kan een stabiel niveau van 1 procentpunt boven de normhoogte worden gehaald.

3

3

Programma's

3.1	Bouwen, Wonen en Duurzaamheid	32
3.2	Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer	67
3.3	Economie, Kunst, Cultuur en Erfgoed	113
3.4	Sport	137
3.5	Onderwijs	147
3.6	Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit	159
3.7	Sociale zaken en armoedebestijding	188
3.8	Veiligheid	208
3.A	Algemene dekkingsmiddelen	222
3.B	Bestuur en organisatie	235

3.1

Bouwen, Wonen en Duurzaamheid

3.1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	977,3	824,9	931,6	876,8	872,0	862,7
Lasten	811,1	747,1	923,2	820,3	799,1	766,2
Saldo Baten en Lasten	**166,2**	**77,8**	**8,3**	**56,5**	**72,9**	**96,6**
Onttrekking	544,7	563,8	267,8	171,2	145,5	135,7
Toevoeging	677,7	343,3	244,4	197,2	178,1	181,5
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-132,9**	**220,5**	**23,4**	**-26,0**	**-32,5**	**-45,8**
Totaal Programma Bouwen, Wonen en Duurzaamheid	**33,3**	**298,3**	**31,7**	**30,5**	**40,3**	**50,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**279,9**	**252,9**	**257,9**	**255,4**	**254,4**	**254,2**

3.1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

We zorgen door goede ruimtelijke ordening voor een stad en regio die door ruimtelijke visievorming, planontwikkeling, kaderstelling en door kwaliteits-borging en bouwplantoetsing goed en duurzaam functioneren.

Amsterdam groeit hard, in aantal inwoners en nog sneller in aantal arbeidsplaatsen, en ook de bezoekersaantallen zijn na de terugval tijdens de coronapandemie weer sterk toegenomen. Deze groei heeft veel positieve aspecten maar levert ook veel druk op de ruimte, leefbaarheid en vastgoedprijzen op. De Omgevingsvisie Amsterdam 2050 (2021) biedt de overkoepelende visie hoe we de fysieke leefomgeving willen ontwikkelen en om willen gaan met deze groei, met oog voor de samenhang van alle ruimtelijke opgaven, belangen en ontwikkelingen in de stad. De bevolking groeit (weer) met ongeveer 10.000 inwoners per jaar en de druk op de woningmarkt blijft enorm hoog. Daarom werken we aan voldoende ruimte voor nieuwe woningen en de bijbehorende voorzieningen en investeringen in bereikbaarheid. Naast woningbouw is er ook veel behoefte aan (betaalbare) bedrijfsruimte en het inpassen van verschillende gebouwde en ongebouwde voorzieningen op maatschappelijk gebied en in het kader van de verduurzaming van de stad. Al deze functies vragen om ruimte en afstemming en daar is integrale ruimtelijke planvorming voor nodig.

Belangrijk gebiedsontwikkelingen die gestart zijn of in voorbereiding zijn bieden ruimte voor nieuwe woningen, bedrijven, scholen, sportvoorzieningen en groen in aantrekkelijke gemengde stadswijken. Waar nodig actualiseren we de beleidskaders (zoals groenbeleid, hoogbouwbeleid, welstandsbeleid) en brengen ze in lijn te met de (ambities en doelen van) de Omgevingsvisie. Via gebiedsgerichte uitwerkingen sturen we er op dat de gewenste verdichting hand in hand kan gaan met bescherming en verbetering van belangrijke waarden en kwaliteiten in de stad.

Om de bevolkingsgroei te accommoderen en Amsterdammers bewegingsruimte te bieden op de woningmarkt, sturen we op ruimte voor een langjarig

hoge bouwambitie van 7.500 woningen per jaar, waarvan een aanzienlijk deel gelabeld als betaalbaar. Hiervoor is voldoende uitvoeringsklare 'planvoorraad' nodig want voordat de woningen daadwerkelijk gebouwd kunnen worden door corporaties, ontwikkelaars, coöperaties en zelfbouwers is veel voorbereiding nodig. Voor de komende jaren is voldoende harde planvoorraad opgebouwd maar daarna (vanaf circa 2028) valt deze scherp terug. De Omgevingsvisie biedt de ruimte en richting om de huidige planvoorraad voor de periode daarna aan te vullen. De Ontwikkelstrategie 2035 zorgt voor de komende 10-15 jaar voor ruimte om nieuwe gemengde stadswijken te realiseren; deze wordt naar verwachting einde voorjaar 2024 aan de raad voorgelegd voor besluitvorming.

Door de inwerkingtreding van de Omgevingswet op 1 januari 2024 gaan we op een meer integrale wijze adviseren over ruimtelijke kwaliteit in de fysieke leefomgeving. Dit heeft gevolgen voor de werkwijze van de Commissie Omgevingskwaliteit (COK; voorheen Commissie Ruimtelijke Kwaliteit). De nieuwe werkwijze behelst meer informatie en begeleiding vooraf en minder/lichtere toetsing achteraf. Het aantal adviezen in het kader van vergunningaanvragen blijft desondanks op hoog niveau, enerzijds vanwege de vele kleine aanvragen, waarmee bewoners en ondernemers hun woningen of bedrijfspanden verduurzamen, vergroten of verbeteren, en anderzijds omdat in bepaalde delen van de stad de planvorming voor grote projecten op niveau blijft.

3.1.2 Grond

Het Amsterdams Akkoord gaat uit van een verantwoorde groei van de stad. We streven naar een jaarlijkse start bouw van 7500 woningen in de verhouding 40 procent sociaal, 40 procent middelduur en 20 procent markt.

Het resultaat van programmaonderdeel Grond is sterk afhankelijk van marktontwikkelingen. Op dit moment is sprake van een dalend consumentenvertrouwen, personeelstekorten, stijgende rente en gestegen bouwkosten. Dit heeft tot gevolg dat de woningbouwdoelstelling in 2024 mogelijk niet wordt gehaald. Niettemin zullen alle mogelijkheden om de projecten kunnen uit te voeren worden verkend. Ook al omdat de druk op de woningmarkt vooralsnog blijvend is, waarbij met name de betaalbaarheid en een goede mix van woningen belangrijke aandachtspunten blijven. Bij de gebiedsontwikkeling staat het maken van een complete stad centraal waarbij de bouw van woningen samen op moet gaan met bijbehorende voorzieningen als groen, bereikbaarheid en maatschappelijke voorzieningen zoals scholen. Onderdeel van de gebiedsontwikkeling is de transformatie van monofunctionele (werk)gebieden naar aantrekkelijke wijken met een goede menging van wonen, werken en voorzieningen. De gebiedsontwikkeling past binnen de strategie van de Metropoolregio Amsterdam.

De huidige marktsituatie kenmerkt zich door grote onzekerheid. Dit zal een onmiskenbaar effect hebben op de ontwikkelingen in de grondproductie en op de resultaten in het Vereveningsfonds. Hoe groot dit effect is, weten we nog niet. Periodiek rapporteren we over de voortgang van de woningbouwproductie en de ontwikkelingen in het Vereveningsfonds.

3.1.3 Erfpacht

Door het erfpachtstelsel houden we grip op het gebruik van de grond en komt de waardevermeerdering van de grond die ontstaat bij functiewijzigingen of bij het einde van een tijdvak, ten goede aan de gemeenschap. We doen dit door grond uit te geven in erfpacht bij nieuwe vastgoedontwikkelingen en door de bestaande erfpachtrechten te beheren.

In 2016 is Amsterdam bij nieuwe gronduitgiftes overgegaan van voortdurende erfpacht naar eeuwigdurende erfpacht. Daarnaast is in 2017 de overstapregeling vastgesteld, waardoor erfpachters met een woning kunnen overstappen van het voortdurende naar het eeuwigdurende erfpachtstelsel. Van deze regeling is goed gebruik gemaakt. 85 procent van de erfpachters die in aanmerking kwamen hebben een overstapaanvraag gedaan onder de relatief gunstige overstapvoorwaarden zoals die in 2017 zijn vastgelegd en tot 8 januari 2020 golden. De invoering van eeuwigdurende erfpacht biedt de erfpachter de gewenste (financiële) duidelijkheid en zekerheid voor de toekomst, zo bleek onderzoek, dat in 2021 in opdracht van de gemeente is uitgevoerd.

In het coalitieakkoord is aangegeven dat er een spijtoptantenregeling wordt ingevoerd. Na een inspraakperiode is de Spijtoptantenregeling vastgesteld om erfpachters die in eerste instantie geen aanvraag hebben ingediend of gedurende het proces de aanvraag niet hebben gecontinueerd alsnog de gelegenheid te bieden tegen gunstige voorwaarden over te stappen. Tot 1 augustus 2023 konden spijtoptanten zich aanmelden. Dit heeft geleid tot ca. 19.000 nieuwe aanvragen. Vrijwel alle spijtoptanten hebben een persoonlijke brief ontvangen. In 2024 zal ook nog inzet nodig zijn voor de afwikkeling van de resterende aanvragen

Om ervoor te zorgen dat erfpachters in de toekomst transparanter en efficiënter worden geholpen, investeren we in het erfpachtinformatiesysteem en in datamanagement. Datamanagement zorgt voor volledigere data van onze erfpachtdossiers, waardoor erfpachters beter worden geïnformeerd vanuit de gemeente door onder andere de servicedesk, e-mails en MijnErfpacht. Ook kunnen nieuwe aanvragen tot wijzigingen van het erfpachtrecht sneller opgepakt worden.

3.1.4 Wonen

We streven naar voldoende beschikbaarheid van betaalbare, goede en veilige woningen, een rechtvaardige verdeling van de woningen en een rechtmatig gebruik van de woningen. Om dit te realiseren stellen we regels op voor de verdeling van woonruimte om ervoor te zorgen dat de schaarse woningen zo eerlijk mogelijk verdeeld worden en beschikbaar komen en blijven voor de huishoudens die dat het hardst nodig hebben.

Om ervoor te zorgen dat woningen worden gebruikt waarvoor deze zijn bedoeld stellen we regels op voor het gebruik van woningen voor toeristische verhuur, kamerverhuur en het tegengaan van leegstand. We zien toe op de naleving van deze regels en handhaven op het woninggebruik. Daarnaast zetten we ons in voor de verbetering van de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad in het algemeen en in het bijzonder de verduurzaming onder andere door het isolatieoffensief en de aanpak van energiearmoede met behulp van kleine energiebesparende maatregelen. In Zuidoost zetten we bovendien groots in op de kwaliteitsverbetering en verduurzaming van de voorraad met behulp- van het Volkshuisvestingsfonds.

Een woonplek vinden in Amsterdam is bijzonder moeilijk. Een woning vinden die naar je zin is en bij je past is nog moeilijker. Het gebrek aan passende en betaalbare woningen in Amsterdam is erg groot. Daarom werken we als stad aan de implementatie en uitvoering van een plan om dit te veranderen. Dit plan is de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting (AAV). De AAV is een woonvisie (met daarin de Woonzorgvisie geïntegreerd) én een actieplan om de grote vraagstukken over volkshuisvesting in Amsterdam aan te pakken. We hebben in dit plan moeilijke keuzes gemaakt om op de korte én lange termijn te werken aan een stad met voldoende betaalbare en goede woningen in een stad voor iedereen. Met de AAV streven we 7 doelen na: meer woningen en meer woonplekken, betaalbaarder wonen, meer woningen voor hen die ze het meest nodig hebben., passender wonen, duurzame woningen van goede kwaliteit, een betere positie voor Amsterdammers en leefbare en veerkrachtige wijken met toegang tot zorg en voorzieningen.

3.1.5 Vastgoed

Onze vastgoedportefeuille (exclusief scholen en parkeergebouwen) bestaat uit bijna 2.400 eenheden in circa 1.000 gebouwen en ongeveer 2.000 gronden. Die verhuren we voor een groot deel aan een grote verscheidenheid aan huurders. Het grootste deel van de vastgoedportefeuille verhuren we aan maatschappelijke huurders, zoals:

- Musea
- Theaters
- Kunstenaarsateliers
- Jongerencentra
- Welzijnsorganisaties

Een ander deel bestaat uit overige huurders, bijvoorbeeld:

- Winkels
- Huisartsen
- Horeca
- Sport- en fitnesscentra
- Veilinghuizen
- Internationale scholen
- Kinderdagverblijven
- Fysiotherapeuten

De gemeentelijke huisvesting voor het ambtelijk apparaat staat in programma-onderdeel B.5 Overhead en niet in dit programmaonderdeel.

De geplande verkoop van commercieel vastgoed (panden zonder beleidsdoel en zonder strategisch doel) is met een jaar verlengd tot en met 2024. Er is opdracht gegeven om in totaal circa € 33 miljoen netto aan opbrengsten te genereren via het verkoopprogramma. Tegelijkertijd gaan er stemmen op om te kijken of vastgoed niet strategisch zou moeten worden aangekocht, bijvoorbeeld ten behoeve van huisvesting van special groepen. Tot en met 2022 is circa € 28 miljoen gerealiseerd. Over de periode 2023-2024 wordt het resterende deel verwacht.

De belangrijkste doelstelling van de gemeente op het gebied van verduurzaming is het terugbrengen van de CO_2-uitstoot. Voor de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed is een meerjarig programma opgesteld met als uitgangspunt 55% CO_2-reductie te realiseren in 2023 (t.o.v. 1990). Voor de periode 2024-2027 is € 150 miljoen vrijgemaakt, waarvoor de helft van de doelstelling zal worden gerealiseerd. Hiervan is € 120 miljoen voor de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed en € 30 miljoen voor overige instandhoudingsinvesteringen. De verduurzaming wordt gedekt uit verschillende incidentele en structurele dekkingsbronnen.

3.1.6 Duurzaamheid en milieubeheer

We werken samen met onze inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties aan de energietransitie en een circulaire economie. Klimaatrechtvaardigheid voor iedereen in deze stad is een belangrijk uitgangspunt voor deze transitie.

We continueren, versnellen waar kan, en stellen waar nodig bij, de aanpak uit de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 met een breed maatregelenpakket dat zich richt op energiebesparing, het aardgasvrij maken van de stad, verduurzamen van energiebronnen (zon, wind en warmte), de benodigde energie-infrastructuur (zowel in de stad als ten behoeve van de haven en industrie) en verduurzaming van bedrijven. De nadruk komt te liggen op de uitvoering van de energietransitie. Bijvoorbeeld met het isolatieoffensief. Hiermee wordt het isolatietempo van woningen en gebouwen versneld. Dit zorgt voor meer wooncomfort, energiebesparing en daardoor een betaalbaardere energierekening. De nadruk op uitvoering geldt ook voor de aanleg van elektriciteitsinfrastructuur en warmtenetten. Hiervoor wordt een uitvoerings-organisatie ingericht (Energie voor de Stad).

In 2030 zijn we verplicht om 50 procent minder nieuwe, niet-herwinbare grondstoffen te gebruiken en in 2050 een volledig circulaire economie te hebben. Om de doelen te halen werken we met de Strategie Amsterdam Circulair 2020-2025 en de uitvoerings-agenda Circulair 2023-2026 intensief samen met bewoners, bedrijven en instellingen aan de verandering naar een stad waarin we zoveel mogelijk schadelijk materiaal-gebruik voorkomen, materiaal hergebruiken of zo duurzaam mogelijk verwerken.

3.1.7 Begraafplaatsen en crematoria

De gemeente Amsterdam kent dertien gemeentelijke begraafplaatsen en twee gemeentelijke crematoria met rouwcentra: begraafplaats/crematorium De Nieuwe Ooster (stadsdeel Oost) en begraafplaats/crematorium De Nieuwe Noorder met zeven dorpsbegraafsbegraafplaatsen (stadsdeel Noord), begraafplaats Driemond (stadsdeel Zuidoost), begraafplaatsen Carspelhof en Landscroon (Weesp) en de - voor begraven – gesloten begraafplaats Huis te Vraag (stadsdeel Zuid).

De gemeentelijke begraafplaatsen/crematoria verzorgen ongeveer 35 procent van alle uitvaarten van overleden Amsterdammers. Het overgrote deel van deze uitvaarten vindt plaats op De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder. De aanwezigheid van een grote, onafhankelijke neutrale aanbieder zorgt voor een stabiele factor in de Amsterdamse uitvaartbranche. Behalve begraafplaats Zorgvlied (gemeente Amstelveen) zijn de overige begraafplaatsen en crematoria binnen de gemeentegrenzen in private handen.

Met de tariefstelling van grafrechten en bijdrage voor het algemeen onderhoud van de begraafplaats wordt geprobeerd de financiële belemmering om te kiezen voor begraven versus cremeren te verminderen. Doel is dat de keuze minder gestuurd wordt door het financiële aspect maar dat meer Amsterdammers hierbij hun gevoel kunnen volgen.

Alle begraafplaatsen zijn stiltegebieden en hebben een hoge natuurwaarde en een belangrijke maatschappelijke functie. De Nieuwe Ooster maakt daarnaast deel uit van de ecologische hoofdgroenstructuur.

Gebieden

Ruimtelijke ontwikkeling is sterk gebiedsgericht van karakter omdat veel ruimtelijke opgaven vertaald worden in gebieds- of locatieontwikkeling en omdat veel initiatieven die de aanzet of aanleiding geven tot planvorming op buurt- of wijkniveau ontstaan. De gebiedsontwikkeling vindt plaats in (nieuwe) projecten. Deze zijn per definitie lokaal georiënteerd en gericht op de ontwikkeling van een complete stad. Naast woningbouw is daarbij ook aandacht voor maatschappelijke voorzieningen, aanpak van de openbare ruimte zoals vergroening en ruimte voor sport en spel.

Bij het ontwikkelen en evalueren van beleid voor de verdeling van woonruimte en het woninggebruik houden we rekening met hoe het beleid uitwerkt in de verschillende stadsdelen. Het is essentieel dat signalen en kennis uit de stadsdelen worden meegenomen bij de beleidsontwikkeling en aanleiding kunnen zijn om een nieuw beleidsonderwerp op te pakken.

Activiteiten om de leefbaarheid in de stadsdelen te vergroten, de bestaande bouw te verduurzamen en woonconcepten te realiseren die passen bij de specifieke kenmerken van een stadsdeel, buurt of wijk, zijn gebiedsgericht. Zo spelen in Nieuw-West vraagstukken op het snijvlak van verdichting, verduurzaming en behoud van cultuurhistorische waarden. In Zuidoost wordt de uit de groei van het stadsdeel voortkomende opgave op het gebied van sport en groen afgewogen tegen andere ruimtevragen. In de gebieden binnen de Ring A10 spelen vooral vraagstukken met betrekking tot behoud en toevoeging van (betaalbare) ruimte voor voorzieningen en druk op de openbare ruimte. In lijn met de keuze voor meerkernige ontwikkeling uit de Omgevingsvisie is de opgave voor alle gebieden in stad en regio om deze vanuit hun eigen identiteit en kwaliteiten te ontwikkelen. Hier worden zo veel mogelijk maatregelen getroffen die zijn afgestemd op de behoeften van de stadsdelen zodat optimale resultaten worden behaald.

Veel duurzaamheidsactiviteiten in de stad zijn gebiedsgericht. Het betreft activiteiten die zijn afgestemd op de kenmerken en mogelijkheden van de verschillende gebieden

om zo optimale resultaten te behalen. Voorbeelden hiervan zijn de buurtgerichte aanpak aardgasvrij, faciliteren van duurzame initiatieven in stadsdelen, duurzame gebiedsontwikkeling, projecten in het Haven- en Noordzeekanaalgebied, verduurzaming bedrijventerreinen en gebiedsgerichte collectieve inkoopacties.

Investeringen

De gemeentelijke kosten samenhangend met de grondproductie worden opgenomen in de grondexploitaties. Grondexploitaties zijn de meerjarenbegrotingen van de ruimtelijke projecten, waarin kosten van het verwerven, sloopwerken, bouw- en woonrijp maken van de grond zijn opgenomen evenals de inkomsten uit de erfpachtuitgifte van de grond. In het Meerjarenperspectief Grondexploitaties Vereveningsfonds en Zuidas (MPG) en de actualisatie van het MPG in het najaar (het AMPG) wordt gerapporteerd over de realisatie van deze grondexploitaties en wordt een prognose gegeven van de toekomstige ontwikkelingen. Het Besluit Begroting en Verantwoording Grondexploitaties (BBV) verplicht gemeenten om jaarlijks de saldi van de grondexploitaties vast te stellen. Dit gebeurt jaarlijks op basis van het MPG waarin zowel de grondexploitaties van het Vereveningsfonds als de Zuidas zijn opgenomen.

Vanwege de stijgende gasprijs en onze verduurzamingsambities willen De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder de gasgestookte ovens vervangen door elektrische ovens. Vervanging van de gasoven door een elektrische oven is ook noodzakelijk vanwege de nog beperkte levensduur en vraagt om forse bouwkundige ingrepen op De Nieuwe Ooster. Hiervoor is in de voorjaarsnota 2023 een investeringsbudget beschikbaar gesteld. De voorbereidingen van de vervanging van de gasoven starten in 2024. Het in productie nemen van de elektrische oven op De Nieuwe Ooster staat gepland in 2026.
De gasoven op De Nieuwe Noorder is eind 2027 afgeschreven. De investeringsaanvraag voor de vervanging van de gasoven op De Nieuwe Noorder wordt ingediend bij het investeringsprogramma 2025 – 2029.

Thema's

Digitale stad / Informatie

- Digitaal ontsluiten van informatie over de fysieke leefomgeving is één van de pijlers van de Omgevingswet (gelijke informatiepositie voor burgers, organisaties en overheden) en krijgt daarom veel aandacht en inzet.
- We ontsluiten steeds meer informatie over woonruimteverdeling en woninggebruik, zodat deze informatie digitaal beschikbaar is voor inwoners.
- Digitale middelen worden ingezet om bewoners, bedrijven en andere partijen in de stad te informeren en te betrekken bij duurzaamheid. Voorbeelden hiervan zijn het platform Nieuw Amsterdams Klimaat, de Duurzame Wegwijzer en het Regionaal Energieadvies.

Democratisering

- De gemeenteraad van Amsterdam heeft ingestemd met het verzoek tot het houden van een raadgevend referendum over het ontwerp raadsbesluit 'Vaststellen van het (geamendeerde) Beleidskader Hoofdgroenstructuur' d.d. 25 januari 2023. Het referendum is vastgesteld na van het overleggen van de vereiste 10.000 geldige ondersteuningsverklaringen.
- Bij de ruimtelijke ontwikkeling betrekken we de bewoners en belanghebbenden via participatietrajecten bij de ontwikkeling van de nieuwbouwprojecten. In 2024 zal door de komst van de omgevingswet de participatieverantwoordelijkheid ook meer bij de initiatiefnemers ligt. *Ook zal de nieuwe participatieverordening in Amsterdam gereed zijn.* In de Gebiedsontwikkeling zullen beide nieuwe ontwikkelingen ook een plek krijgen in de participatietrajecten.
- Op verschillende wijzen zetten we in op het betrekken van bewoners en ondernemers in de stad bij de duurzame transities bijvoorbeeld door participatie bij grote warmte- of energietrajecten in de wijken. We streven naar 100% lokaal eigenaarschap van duurzame energiebronnen.

Duurzaamheid

- De Omgevingsvisie richt zich op verdichten van bestaand stedelijk gebied, zodat er minimaal beslag wordt gelegd op de groene buitengebieden en maximaal wordt ingezet op benutten van bestaande (en toekomstig) OV-locaties en reeds aanwezige voorzieningen en kwaliteiten. Verdichting is één van de belangrijkste ruimtelijke principes om duurzaamheid te bevorderen. De strategische keuzes 'groeien binnen grenzen' en 'gezonde en duurzame mobiliteit' richten zich specifiek op het duurzaam omgaan met ruimtegebruik, energie en mobiliteit.
- We lanceren een grootschalig isolatie-offensief, samen met woningbouwcorporaties en het Rijk. We zetten extra in op het treffen van isolatiemaatregelen, zoals het vervangen van enkel glas, met de focus op woningen met een slecht energielabel in wijken die dat het hardst nodig hebben.
- De belangrijkste doelstelling van de gemeente op het gebied van verduurzaming is het terugbrengen van de CO_2-uitstoot. Voor de verduurzaming van het gemeentelijk vastgoed is een meerjarig programma opgesteld met als uitgangspunt 55% CO_2-reductie te realiseren in 2030 (t.o.v. 1990).
- Het gedenkpark De Nieuwe Ooster en De Nieuwe Noorder beslaan samen in totaal 41 hectare en zijn onderdeel van de Amsterdamse hoofdgroenstructuur. Door hun omvang en karakter zijn de parken een belangrijke groene plek in de stad, die bovendien een bijdrage levert aan de terugdringing van het CO_2-gehalte in Amsterdam.

Kansgelijkheid

- Via ruimtelijke ordening oefenen we invloed uit op de op de toegankelijkheid, inrichting en begaanbaarheid van de stad voor alle mensen, de bereikbaarheid (financieel en ruimtelijk) van woonfuncties en economische en maatschappelijke voorzieningen en een evenwichtige verdeling over de stad. Hiermee zorgen we dat alle inwoners toegang hebben tot groen, sport en andere voorzieningen in of nabij hun woonomgeving en zich thuis en veilig voelen in de stad. Andere manieren van werken vergroten de ruimte voor Amsterdammers om eisen en wensen kenbaar te maken en eigen initiatieven te realiseren.
- We spannen ons in om van Amsterdam een stad te maken waar wonen betaalbaar is, passend bij de financiële situatie van elk huishouden.
- De woningmarkt is toegankelijk voor iedereen met een passende woningkwaliteit bij iedere levensfase. We zorgen voor onze bewoners door hen een passende woonplek te bieden met de zorg en ondersteuning die ze nodig hebben.
- We stellen de bewoners in de gelegenheid zelf keuzes te maken voor hun woonsituatie en leefomgeving.
- We bestrijden energiearmoede door energielasten van mensen met lage inkomens te verlagen. Uitgangspunt is dat iedereen mee moet kunnen doen in de energietransitie. De baten van klimaatbeleid moeten vooral ook ten goede komen aan mensen met een smallere beurs.

3.1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

We zorgen voor een stad en regio die door ruimtelijke visievorming, planontwikkeling, kaderstelling en door kwaliteitsborging en bouwplantoetsing goed en duurzaam kunnen functioneren.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 1.1.1

Amsterdam geeft ruimtelijke voorwaarden voor nieuwe woon, werken leefmilieus om demografische en economische groei mogelijk te maken.

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen indicator beschikbaar					

De vaststelling van de Omgevingsvisie Amsterdam 2050 in juli 2021 heeft invulling gegeven aan deze doelstelling, omdat dit product een integraal toetsings- en sturingskader biedt voor de opvang en geleiding van de groei van de stad op langere termijn. Via tweejaarlijkse en regelmatige actualisatie van de Omgevingsvisie zorgen we dat dit ruimtelijke beleid actueel, samenhangend en uitvoerbaar blijft.

Activiteit 1.1.1.1

We zorgen voor (wettelijke) kaderstelling en integrale ruimtelijke visievorming op verschillende schaalniveaus.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Aantal verkenningen en onderzoeken (thema's)	17 (2017)	9	10	9	9
2 Waarvan thema studies duurzame gebiedsontwikkeling	3 (2020)	2	5	2	2
3 Aantal verkenningen en onderzoeken (gebieden)	2 (2020)	6	5	5	5
4 Percentage demografische druk (BBV-verplicht)	46,6 (2017)	47,2	Geen streefwaarde	Geen streefwaarde	Geen streefwaarde

We zorgen er met kaderstelling en visievorming op het schaalniveau van regio, stad en stadsdelen/gebieden voor dat de beoogde sociaal-maatschappelijke effecten bereikt kunnen worden. Het gaat zowel om thematisch beleid (zoals groen, verduurzaming, water of bouwen, bedrijvigheid) als om (integraal) gebiedsgericht beleid. Met deze activiteiten voldoen we aan wettelijke taken om het beleid voor de fysieke leefomgeving op orde te hebben en geven we invulling aan onze ambities als gemeente.

Activiteit 1.1.1.2

We zorgen voor integrale en kwalitatieve afwegingen bij inzet en prioritering ruimtelijke ontwikkeling.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Aantal vastgestelde principe-besluiten	4 (2020)	0	5	3	3

We richten ons op het optimaliseren van de beleidsprocessen voor de fysieke leefomgeving, zodat de beoogde sociaal-maatschappelijke effecten worden bereikt. Dit gaat om de inhoud (wat: inhoudelijke sturing gericht op maximale effecten op de omgevingskwaliteit), de realisatie (hoe: met welke processen en samenwerkingen bereiken we deze effecten?) en de tijd (wanneer: op welke momenten en in welke volgorde leidt de gemeentelijke inzet tot de beste effecten?).

Activiteit 1.1.1.3

We bewaken de ruimtelijke kwaliteit; de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit (CRK) is vanuit een onafhankelijke positie verantwoordelijk voor het bewaken, adviseren en stimuleren van de ruimtelijke kwaliteit van Amsterdam.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal toetsen van aanvragen omgevingsvergunning aan redelijke eisen van welstand en monumentenbeleid	8.900 (2020)	9.540	9.000	9.000	9.800
2	Aantal adviezen voor het plaatsen van gebouwen of stads- en dorpsgezichten op de gemeentelijke of rijksmonumentenlijst	22 (2020)	29	25	25	20
3	Aantal integrale adviezen (vanuit de domeinen stedenbouw, architectuur, landschap en cultuurhistorie) aan initiatiefnemers en bestuurders	22 (2020)	18	25	25	25

We richten ons op het waarborgen van voldoende kwaliteit in de fysieke leefomgeving voor inwoners, ondernemers, bezoekers en toekomstige generaties. Door de onafhankelijke toetsing en advisering met betrekking tot vergunningen, aanwijzen van beschermde gezichten of monumenten en gebiedsontwikkelingen geven we invulling aan de wettelijke taken en onze ambities om de schoonheid en ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteiten van de stad te behouden en te versterken.

Activiteit 1.1.1.4

We leveren een bijdrage aan de samenhang in het beheer en de ontwikkeling van het regionale landschap rond Amsterdam.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Bezoekersaantallen Amstelland	€ 3,1 miljoen (2019)	Geen gegevens beschikbaar	€ 3,2 miljoen	€ 3,3 miljoen	€ 3,4 miljoen
2	Bezoekersaantallen Twiske Waterland	€ 1,3 miljoen (2019)	€ 1,7 miljoen	€ 1,3 miljoen	€ 1,4 miljoen	€ 1,5 miljoen
3	Bezoekersaantallen Spaarnwoude	€ 5,1 miljoen (2019)	€ 6,0 miljoen	€ 6,8 miljoen	€ 6,1 miljoen	€ 6,2 miljoen

We bieden voldoende recreatiemogelijkheden voor Amsterdammers en versterken de landschappelijke en natuurlijke waarden rondom de stad. Voor Amsterdam als grote dichtbevolkte stad met een hoge gebruiksdruk op het binnenstedelijke groen en beperkte mogelijkheden om het groenareaal binnen de stad uit te breiden, zijn de groen- en recreatiegebieden rondom de stad van groot belang voor de leefbaarheid, ontspanning en gezondheid van de inwoners.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving werken we rond bouw, milieu en bodem samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG). Amsterdam is samen met drie andere gemeenten eigenaar van de Omgevingsdienst en de samenwerking is gebaseerd op een Gemeenschappelijke Regeling. De OD NZKG werkt in opdracht en mandaat van het college van B en W. Afspraken over de samenwerking leggen we vast in een jaarlijkse uitvoeringsovereenkomst. Hierin staan de te leveren producten en diensten en de prioriteiten in de taakuitvoering.

Recreatieschappen

Samenwerking in de recreatieschappen richt zich op verbetering van regionaal groen en de kwaliteit en aantrekkelijkheid van de recreatiegebieden. Voor een dichtbevolkte en -bebouwde stad als Amsterdam zijn dit belangrijke groenvoorzieningen. Amsterdam neemt met de Provincie en overige gemeenten deel in:

- Recreatieschap Groengebied Amstelland
- Recreatieschap Twiske Waterland
- Recreatieschap Spaarnwoude

Voor de recreatieschappen zetten we in op het continueren en borgen van de huidige situatie. We houden daarbij rekening met een bescheiden autonome groei van de bezoekersaantallen, in lijn met de (bevolkings)groei van de stad en de regio.
De gemeente Amsterdam oefent geen directe invloed uit op de bezoekersaantallen vanwege de minderheidspositie in de besturen. Via goede recreatieve verbindingen en promotie kan Amsterdam het gebruik wel verder stimuleren.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	15,7	16,3	17,9	14,5	14,1	12,8
Saldo Baten en Lasten	**-11,6**	**-16,3**	**-17,9**	**-14,5**	**-14,1**	**-12,8**
Onttrekking	0,8	7,9	2,4	1,0	1,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,8**	**7,9**	**2,4**	**1,0**	**1,0**	**0,0**
Totaal	**-10,9**	**-8,5**	**-15,5**	**-13,5**	**-13,1**	**-12,8**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn kleiner dan € 1,0 miljoen, deze lichten we niet toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 17,9 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Apparaatskosten, inclusief toerekenbare overhead (€ 66,8 miljoen)
- Doorbelastingen van projectmatige werkzaamheden aan andere programmaonderdelen (€ 72,4 miljoen). Deze lasten worden in de projecten in de openbare ruimte in de andere programmaonderdelen opgenomen en zorgen daarom voor een verlaging van de lasten in dit programmaonderdeel.
- Beleidsbudgetten voor ruimtelijke ordening (€ 7,5 miljoen).
- Ruimte voor de stad (3,7 miljoen), verkenning van de mogelijkheden voor gebiedsontwikkeling.
- Implementatie van de Omgevingswet inclusief de omgevingsvisie (€ 3,6 miljoen).
- Exploitatiebijdragen aan de recreatieschappen: Amsterdam is deelnemer in Groengebied Amstelland, Spaarnwoude en Twiske-Waterland (€ 3,2 miljoen).
- Projectmanagement van IJ-Oeververbindingen (€ 1,4 miljoen).
- Commissie Omgevingskwaliteit (€ 1,4 miljoen). Deze ziet toe op de integrale wijze van adviseren over ruimtelijke kwaliteit in de fysieke leefomgeving.
- Beleidsbudgetten voor openbare ruimte en groen (€ 1,1 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

- Projectmanagement van IJ-Oeververbindingen (€ 1,4 miljoen).
- Middelen uit de reserve coalitiemiddelen ter dekking van de begrote incidentele lasten op gebiedsontwikkeling (€ 1,0 miljoen)

Toevoegingen reserves

- In dit programmaonderdeel zijn er geen toevoegingen aan de reserves.

Risicobeheersing

Actuele risico's	Maatregelen
De hoge en snelle woningbouwproductie geeft een risico voor de integrale kwaliteit van de stad, op aspecten als: voorzieningen voor energie en warmte, leefbaarheid en bereikbaarheid, kansengelijkheid, openbare ruimte, groen, en maatschappelijke en economische voorzieningen. Hierdoor is het risico aanwezig dat we de duurzaamheidsambities en de kwalitatief hoogwaardige woonmilieus die we willen niet behalen. De druk op de gemeentelijke financiën kan het risico vergroten dat er onvoldoende middelen beschikbaar zijn voor alle gewenste investeringen in publieke voorzieningen. Door de druk op de bouwprijzen (inflatie, materiaalkosten) en afkoeling van de woningmarkt dreigen er ook bouwplannen uitgesteld te worden en dreigt het terugverdienmoment voor voorinvesteringen (planvoorbereiding) later in de tijd te schuiven of onzeker te worden.	Binnen Ruimte voor de Stad houden we de ontwikkeling van de plancapaciteit in de gaten en brengen we daaruit voortkomende knelpunten rond de randvoorwaarden voor stedelijke kwaliteit in beeld. Met de Ontwikkelstrategie 2035 ontwikkelen we een sturingsinstrument om hieraan richting te geven. De Omgevingsvisie Amsterdam 2050 draagt zorg voor een goede verdeling van functies over de stad en geeft sturing op complexe ruimtelijke afwegingen. Zo vervult de Omgevingsvisie een belangrijke rol als beleidskader om ervoor te zorgen dat alle ruimteclaims in de stad op evenwichtige wijze worden afgewogen ('complete stad'). Via versnelde en opgeschaalde aanpak van grote opgaven zoals dreigende congestie op het elektriciteitsnetwerk (programma EVA) wordt gewerkt aan het beperken of elimineren van risico's.
Onvoldoende ambtelijke capaciteit: de grote maatschappelijke dynamiek, vele bestuurlijke wensen en zeer krappe arbeidsmarkt kunnen zorgen voor onvoldoende ambtelijke sturingsmogelijkheden (juridisch planologisch, ontwerp, procesbegeleiding en management). Dit kan leiden tot een onevenwichtige verdeling van functies en suboptimale ruimtelijke keuzes. De hoge druk op de woningmarkt en de bestuurlijke ambities zorgen voor een forse toename van de vraag naar juridische (planologische) vastlegging in bestemmingsplannen/omgevingsplan en voor stedenbouwkundige en planologische advisering.	Prioritering door in overleg met opdrachtgevers de capaciteit en behoefte af te stemmen. Prioritering door de capaciteitsvraag en werving binnen Ruimte en Duurzaamheid centraal aan te sturen. Brede inzet op werving en bezetting van vaste en tijdelijke medewerkers via stages, traineeplekken, startersbanen en omscholing.

Actuele risico's	Maatregelen
Onvoldoende planvoorraad op middellange termijn. Ondanks het grote aantal woningen dat binnen de huidige gebiedsontwikkeling wordt voorbereid, loopt de planvoorraad op de middellange termijn terug. Hierdoor komt op de middellange termijn de bouwambitie onder druk.	Om voldoende planontwikkeling in de komende 10 jaar mogelijk te maken met heldere prioriteringen stellen we Ontwikkelstrategie 2035 op, die in 2024 aan de raad wordt voorgelegd. Hierin houden we rekening met onzekerheden in de markt en hoe we daar als gemeente op in kunnen spelen.

Beleidskaders

- Nationale wetgeving voor ruimtelijke ordening en bouwen, zoals de Wet op de Ruimtelijke Ordening (vanaf 1 januari 2024 de Omgevingswet) die regelt hoe ruimtelijke plannen van Rijk, provincie en gemeenten tot stand komen. In het kader van de NOVEX heeft het Rijk zestien gebieden aangewezen waar grote ruimtelijke transities en nationale opgaven vragen om herbestemming en/of ingrijpende herinrichting, waarvoor Rijk en regio samen ontwikkelperspectieven en uitvoerings-agenda's opstellen. Het Verstedelijkingsconcept MRA is hierbij te beschouwen als ontwikkelperspectief. Voor Amsterdam zijn daarnaast Noorzeekanaalgebied, regio Schiphol, Groene Hart en Lelylijn relevante NOVEX-gebieden/-opgaven.
- De Omgevingsvisie Amsterdam 2050, waarin het toetsingskader voor de ruimtelijke plannen, voor gebiedsgericht en thematisch beleid en de investeringsagenda's staan, en een toekomstbeeld over hoe we de fysieke leefomgeving kunnen invullen en gebruiken.
- Koers 2025, de stadsbrede inventarisatie en aansturing van stedelijke bouwlocaties om de gemeentelijke opgaven voor woningbouw, werkruimte en voorzieningen te kunnen vervullen. Dit strategische document wordt naar verwachting in 2024 opgevolgd door de Ontwikkelstrategie 2035.
- MRA agenda, de actieagenda van de Metropoolregio Amsterdam voor de periode 2020 tot en met 2024. Er wordt in 2024 gewerkt aan de opvolger van de MRA agenda voor 2025 en verder.

3.1.2 Grond

Het duurzaam realiseren van de gewenste woningbouwproductie in gemengde wijken.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 1.2.1

Het realiseren van voldoende en betaalbare woningen & kantoorruimte.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Start bouw nieuwbouw woningen (totaal)	7.410 (2021)	8.401	7.500	7.500	7.500
2	Netto toename kantorenvoorraad per jaar (m2 bvo)	15.000 m2 (realisatie 2021)	Niet in jaarverslag / nieuwe indicator	47.000	65.000	195.000
3	Nieuw gebouwde woningen per 1.000 bestaande woningen (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	Alleen realisatie in jaarverslag	Niet in jaarverslag / nieuwe indicator	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Activiteit 1.2.1.1

We monitoren de voortgang van projecten en treden in overleg met partners (corporaties, ontwikkelaars, beleggers) die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Eén keer per jaar opstellen van de “rapportage Woningbouwplan”	1 (2022)	Niet in jaarverslag / nieuwe indicator	1	1	1
2	Twee keer per jaar opstellen van de rapportage “Monitor kantoren Amsterdam”	2 (2022)	Niet in jaarverslag / nieuwe indicator	2	2	2

Doel 1.2.2

Gebieden ontwikkelen ten behoeve van wonen, werken en maatschappelijke voorzieningen.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal actieve grondexploitaties	166	154	150	150	150

Activiteit 1.2.2.1

We voeren het projectmanagement uit van gebiedsontwikkelingsprojecten.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal actieve grondexploitaties	166	154	150	150	150

Activiteit 1.2.2.2

We maken de grond bouwrijp, inclusief verwerven en sloop.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal actieve grondexploitaties	166	154	150	150	150

Activiteit 1.2.2.3

We ontwerpen en richten de openbare ruimte in van nieuw te ontwikkelen gebieden.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal actieve grondexploitaties	166	154	150	150	150

Activiteit 1.2.2.4

We beheren en bewaken de prudentie van het Vereveningsfonds.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Opstellen MPG (Meerjaren Perspectief Grondexploitaties) in voorjaar en AMPG (Actualisatie MPG) in najaar	1 (2022)	1	1	1	1

Doel 1.2.3

In de toekomst worden voldoende gebieden ontwikkeld voor wonen, werken en maatschappelijke voorzieningen.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Omvang meerjarige planvoorraad woningen (periode van 4 jaar)	46.000 (2022)	Niet in jaarverslag / nieuwe indicator	50.000 woningen	50.000 woningen	50.000 woningen

Het Amsterdams Akkoord gaat uit van een verantwoorde groei. We streven naar een jaarlijkse start bouw van 7500 woningen in de verhouding 40 procent sociaal, 40 procent middelduur en 20 procent markt. Deze doelstelling is echter sterk afhankelijk van marktontwikkelingen. De gemeente bouwt niet zelf, maar dat doen marktpartijen. De stijgende bouwkosten, de gestegen rente en de toegenomen onzekerheid in de markt hebben de businesscase van de marktpartijen onder druk gezet en maken dat de realisatie van de 7500 woningen in 2024 mogelijk niet zal worden gehaald. Wel zal de gemeente pogen waar het in haar invloedsfeer ligt de belemmeringen zo veel mogelijk te beperken.

De verslechterde marktsituatie zal ook een onmiskenbaar effect hebben op de grondexploitaties en daarmee op het Vereveningsfonds. Omdat het Vereveningsfonds (inclusief de reserve Zuidas) een afgescheiden financieel onderdeel vormt van de gemeentebegroting, raken kosten en opbrengsten van grondexploitaties niet direct de algemene middelen. Vanzelfsprekend raakt dit wel de financiële stromen binnen het Vereveningsfonds en beperkt dit de mogelijkheid om nieuwe verlieslatende plannen te starten.

In de Begroting 2024 is de in het Coalitieakkoord opgenomen additionele structurele afdracht uit het Vereveningsfonds aan de algemene middelen -bovenop de reeds eerder opgelegde structurele afdracht van (oplopend tot) € 20 miljoen in 2026 teruggedraaid. Daartegenover staat dat wel is besloten tot een meerjarige afdracht uit het Vereveningsfonds van € 10 miljoen in 2023 en jaarlijks € 12 miljoen in de periode 2024 -2037 ten behoeve van de zogenaamde schaalspronginvesteringen.

De cijfers in dit programmaonderdeel zijn over het algemeen nog gebaseerd op het Meerjaren Perspectief Grondexploitaties 2023 (MPG) dat in juni door de gemeenteraad is vastgesteld. Over de feitelijke ontwikkelingen en actuele prognoses wordt periodiek separaat gerapporteerd bij het MPG en de actualisatie van het MPG (AMPG).

Met de ontwikkeling van Zuidasdok wordt bijgedragen aan het behalen van de doelstellingen uit het Coalitieakkoord. Met het uitbreiden van de capaciteit en ontvlechting van de A10-zuid dragen we bij aan de verbetering van de bereikbaarheid van Amsterdam en de noordelijke Randstad die van grote economische importantie is. Met de duurzame inpassing van de weginfrastructuur door het ondergronds situeren van de A10 ter hoogte van het centrumgebied van Zuidas wordt bijgedragen aan de leefbaarheid van de stad Amsterdam. Hierdoor ontstaat ook een hoogwaardige openbaarvervoersterminal voor trein en metro, inclusief dubbelsporige aanlanding van de Noord/Zuidlijn en de inrichting van de openbare ruimte met stadsstraten en pleinen. De fiets krijgt hierin een belangrijke plek.
Hierdoor kan de Zuidas verder uitgroeien tot internationale toplocatie als integraal onderdeel van de regio en stad Amsterdam.

Activiteit 1.2.3.1

We houden de planvoorraad op peil.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Jaarlijkse toevoeging aantal woningen in vastgestelde investeringsbesluiten	8.900 (2022)	Niet in jaarverslag / nieuwe indicator	7.500 woningen	7.500 woningen	7.500 woningen
2	Eén keer per jaar maken van update en rapporteren over ontwikkeling van de planvoorraad	1 (2022)	Niet in jaarverslag / nieuwe indicator	1	1	1

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

GEM Lutkemeer (CV, GEM Lutkemeer BV, Gemeente Amsterdam, Participatie Lutkemeer BV (GAP)) / Schiphol Area Development Company (SADC). Amsterdam werkt samen met SADC in een deelneming (Lutkemeer CV/BV) aan de ontwikkeling van het Businesspark Amsterdam Osdorp in stadsdeel Nieuw-West.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	465,4	316,5	505,0	493,1	486,1	477,9
Lasten	474,1	320,0	526,2	502,8	501,8	494,0
Saldo Baten en Lasten	**-8,8**	**-3,5**	**-21,2**	**-9,7**	**-15,7**	**-16,1**
Onttrekking	162,7	165,2	139,4	127,8	120,9	128,7
Toevoeging	188,6	105,6	117,8	116,7	104,3	110,6
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-25,8**	**59,6**	**21,6**	**11,1**	**16,6**	**18,1**
Totaal	**-34,6**	**56,1**	**0,5**	**1,4**	**0,9**	**2,0**

Het programmaonderdeel Grond heeft voornamelijk betrekking op grondexploitaties. De opbrengsten en kosten in de grondexploitaties kunnen van jaar tot jaar sterk verschillen. De financiële ontwikkelingen moeten daarom over de gehele looptijd van de grondexploitaties worden bezien. De huidige meerjarenbegroting is gebaseerd op het MPG 2023. Een uitgebreide toelichting op de meerjarige ontwikkelingen in de gemeentelijke grondexploitaties en de samenhangende fondsen is opgenomen in de aparte paragraaf 'Grondbeleid' in deze begroting.

Het overgrote deel van de baten en lasten in dit programmaonderdeel wordt verrekend met de balans heeft daardoor geen relatie met de algemene middelen. In de begroting is uitgegaan van een structurele afdracht vanuit de reserve Vereveningsfonds aan de algemene middelen van € 12,2 miljoen in 2023 oplopend tot € 18,2 miljoen structureel vanaf 2024. Daarnaast is besloten tot het afdragen van middelen ten behoeve van schaalspronginvesteringen van in totaal € 244 miljoen, waarvan in 2023 € 76,0 miljoen is afgedragen aan de nieuwe reserve "Incidentele bijdragen schaalspronginvesteringen" en hierna € 12 miljoen per jaar tot en met 2037.

Het saldo van de begroting 2024 op de algemene middelen van € 0,3 miljoen heeft betrekking op enkele specifieke lastenbudgetten (€ 4,3 miljoen), de indexatie-vergoeding (€ 25,5 miljoen) en afdrachten uit het Vereveningsfonds (€ 30,2 miljoen). De overige lasten en baten worden verrekend conform BBV-voorschriften met balans-posten.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel in 2024 zijn € 505,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Erfpachtuitgiften en overige baten in de grondexploitaties (€ 407,1 miljoen).
- Winstnemingen en planafsluitingen (€ 91,0 miljoen). Dit zijn afdrachten uit de grondexploitaties aan de reserve Vereveningsfonds als gevolg van baten uit het verleden.
- Erfpachtbaten en bijdragen van woningcorporaties als meerwaarde ontstaat bij canonherziening (aan het einde van een tijdvak) of bij verkoop of liberalisering van sociale woningen (€ 6,9 miljoen). Dit is conform de samenwerkingsafspraken met de corporaties. Deze baten worden aan de reserve vereveningsfonds toegevoegd.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel in 2024 zijn € 526,2 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Projectuitgaven, zoals het bouwrijp maken van grond, het inrichten van de openbare ruimte en infrastructurele werken en projectmanagement in de grondexploitaties (€ 436,8 miljoen).
- Administratieve verrekeningen met balansposten (€ 59,4 miljoen). Dit zijn geen uitgaven, maar technische verrekeningen met de balans. Deze technische verrekeningen zijn nodig om grondexploitaties saldoneutraal in de exploitatie te laten verlopen.
- In het project Zuidasdok werken we aan het uitbreiden van de capaciteit en ontvlechting van de A10-zuid (€ 30,0 miljoen).

Reserves

Het saldo van de lasten en baten binnen gebiedsontwikkeling wordt bijna geheel verrekend met de reserves Vereveningsfonds en Zuidas. Bij grondexploitaties gebeurt dit door toevoegingen aan reserves door middel van tussentijdse winstnemingen bij positieve plannen of door middel van de voorziening Plantekorten voor plannen met een negatief saldo die gevoed wordt uit de reserve. Voor een aantal projecten is besloten lasten direct te onttrekken uit de reserve. Hiervoor zijn binnen de reserve separate reserveringen getroffen. Ook is in de begroting een incidentele afdracht

opgenomen aan de reserve ”Incidentele bijdrage schaalspronginvesteringen” van in totaal € 244 miljoen in de periode 2023-2037 en een structurele afdracht die oploopt tot € 18,2 miljoen in 2024.

In dit programmaonderdeel wordt in 2024 € 139,4 miljoen onttrokken en wordt € 117,8 miljoen toegevoegd aan de reserves. Van de onttrekking van € 139,4 miljoen wordt in 2024 € 18,2 miljoen afgedragen aan de algemene middelen en wordt in 2024 € 12,0 miljoen overgeheveld naar de reserve “Incidentele bijdragen schaalspronginvesteringen”. De resterende onttrekking van € 109,2 miljoen en de toevoeging van € 117,6 miljoen bestaan uit:

- Een onttrekking van € 79,2 miljoen voor lasten in projecten waarvoor separate reserveringen zijn getroffen in de reserve Vereveningsfonds/Zuidas en apparaatskosten die indirect aan de grondexploitaties worden toegerekend. Een toevoeging van € 117,6 miljoen aan de reserve Vereveningsfonds/Zuidas als gevolg van winstnemingen en planafsluitingen, indexatievergoeding en inkomsten uit erfpachtafspraken.
- Een onttrekking van € 30,0 miljoen voor het project Zuidasdok.

Risicobeheersing

Risico’s	Maatregelen
Gebiedsontwikkeling duurt lang en is onzeker. Bij het actualiseren van grondexploitaties moet rekening worden gehouden met lange termijn aannames. Bij het uitvoeren van plannen zal blijken dat de werkelijkheid anders kan zijn dan verwacht. Periodiek wordt een scenarioanalyse uitgevoerd en in het MPG opgenomen. De belangrijkste risico’s en onzekerheden liggen in verslechterende marktomstandigheden.	Om de relatief grote risico’s te beheersen zijn verschillende beheersmaatregelen getroffen. De belangrijkste is dat reserveringen worden getroffen bij majeure (voor)investeringen en het gaan anticiperen op de toekomstige bovenplanse voorzieningen. Daarnaast wordt er een financiële buffer aangehouden in de reserves om project specifieke risico’s op te vangen en om in geval van crisis de proceskosten te kunnen dekken die niet meer terugverdiend kunnen worden. Deze financiële buffer wordt het weerstands-vermogen genoemd. Verder worden direct verliesvoorzieningen gevormd voor projecten met een geraamd financieel tekort.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040: economisch sterk en duurzaam.
- Omgevingsvisie Amsterdam 2050 (vastgesteld in 2021): deze visie bevat een beleidsagenda met vastgesteld beleid.
- Spelregels voor woningbouwprogrammering: de spelregels gaan over de toepassing van de gewenste woningbouwprogrammering (40 procent sociale huurwoningen, 40 procent middeldure huur- en koopwoningen en 20 procent dure huur- en koopwoningen) in de projecten.
- In het woningbouwplan 2022-2028 wordt de Amsterdamse aanpak voor de nieuwbouw van woningen beschreven. Dit aan de hand van drie thema’s. De eerste is de bouw van jaarlijks gemiddeld 7.500 woningen, de tweede het bouwen van de goede mix, het derde thema is versnellen en versimpelen.
- Vervolg Actieplan Meer Middeldure Huur 2020: in dit actieplan zijn de voorwaarden voor nieuwe middeldure huurwoningen met een instandhoudingstermijn van 25 jaar in 2020 herijkt. Verder is dit plan het beleidskader voor het realiseren van eeuwigdurende middeldure huurwoningen.
- Plaberum: procesbeschrijving die dient als leidraad voor de inrichting van de planvorming van ruimtelijke projecten.
- Kantorenplan 2019-2026: Dit plan moet zorgen voor een uitgebalanceerde en toekomstbestendige kantorenmarkt, waarin op korte en middellange termijn voldoende kwalitatieve woon-werkmilieus beschikbaar zijn voor de netto uitbreidingsvraag van 125.000 m^2 kantoor per jaar.
- Samenwerkingsafspraken met de corporaties en huurderskoepels. Deze gaan onder andere over de groei van de voorraad, de betaalbaarheid, de duurzaamheid en de beschikbaarheid van woningen voor alle doelgroepen. Ook staan er afspraken in over de nieuw te bouwen sociale huurwoningen en middeldure huurwoningen en over de grondprijzen. Selectiebeleid woningcorporaties: corporaties hebben een voorrangspositie bij de bouw van sociale woningen.
- Het selectiebeleid woningcorporaties beschrijft hoe het proces verloopt om voor een kavel te komen tot een selectie van een corporatie.
- Grondprijsbeleid: het beleid op basis waarvan de grondwaardes worden berekend. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het beleid voor nieuwe uitgiftes en het beleid voor de bestaande erfpachtrechten.

3.1.3 Erfpacht

Het uitgeven van nieuwe erfpachtrechten, beheren van de door de gemeente Amsterdam uitgegeven erfpachtrechten en het uitvoeren van de overstapregeling naar het eeuwigdurende erfpachtstelsel.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Door het erfpachtstelsel houdt de gemeente grip op het gebruik van de grond en komt de waardevermeerdering van de grond die ontstaat bij functiewijzigingen of bij het einde van een tijdvak, ten goede aan de gemeenschap. We doen dit door grond uit te geven in erfpacht bij nieuwe vastgoedontwikkelingen en door de bestaande erfpachtrechten te beheren.

De vraag in Amsterdam naar nieuw uit te geven grond, onder andere voor woningen en commercieel vastgoed, is groot. Behalve de nieuwe gronduitgiften worden ook woningen gerealiseerd via transformaties.

Tot 8 januari 2020 bestond de mogelijkheid om tegen gunstige voorwaarden een overstap naar het eeuwigdurende stelsel aan te vragen. De verwerking van de grote hoeveelheid overstapaanvragen (circa 165.000) is door de verscheidenheid aan erfpachtbepalingen en de verschillende benodigde databronnen een complex proces. De verwerking van de aanvragen vraagt ook in 2023 en 2024 nog veel inzet. Daarnaast is een nieuwe spijtoptantenregeling vastgesteld om erfpachters die in eerste instantie geen aanvraag hebben ingediend of gedurende het proces de aanvraag niet hebben gecontinueerd alsnog de gelegenheid te bieden tegen gunstige voorwaarden over te stappen. Dit heeft geleid tot 19.000 nieuwe aanvragen.

Erfpachtinformatiesysteem

In 2021 is gestart met de ontwikkeling van het Nieuwe Informatie Systeem Erfpacht (programma NISE). Het nieuwe systeem is nodig, omdat het huidige systeem verouderd is, waardoor aanpassingen en onderhoud relatief duur zijn. Het nieuwe systeem zal zorgen voor meer efficiency en betere dienstverlening aan de erfpachters. Dit programma wordt in 2023 en 2024 gecontinueerd en zal ook in 2025 nog doorlopen.

Doel 1.3.1

De waarde en het gebruik van grond ten dienste van inwoners en bedrijven laten komen.

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen indicator beschikbaar*					

** Voor dit doel zijn geen aparte indicatoren benoemd, omdat deze staan bij de onderliggende activiteiten.*

Uitvoeren van het erfpachtstelsel, inclusief verwerken achterstanden (behandelen van reeds lopende aanvragen). Sinds de zomer van 2017 hebben we ingezet op de uitvoering van de overstapregeling van het voortdurend erfpachtstelsel naar het eeuwigdurend erfpachtstelsel. Hierdoor is in juni 2022 de doelstelling bereikt dat voor 85 procent van de particuliere overstapaanvragen een overstapaanbieding is verstuurd. Na het behalen van deze mijlpaal is de focus nu verschoven naar het reguliere erfpachtbeheer.

Inmiddels zijn de overstap en beheerteams geïntegreerd in reguliere team zodat capaciteit en kennis beter kan worden ingezet. Op dit moment zijn we samen met een adviesbureau aan het onderzoeken hoe de doorlooptijden verkort kunnen worden. We hebben zoals omgeschreven in het Amsterdams Akkoord een spijtoptantenregeling ingevoerd voor erfpachters die vóór 8 januari 2020 erfpachter waren en aan alle overstapvoorwaarden voldeden. Na een inspraakperiode is de Spijtoptantenregeling vastgesteld, vrijwel alle spijtoptanten hebben een brief van de gemeente ontvangen, waarbij de hefboomwerking door een stijgende WOZ-waarde is uitgelegd. In juni/juli 2023 stuurt de gemeente die nog geen aanvraag hebben gedaan nogmaals een persoonlijke brief.

Zowel de raad als het college hebben in 2021 onderzoek laten verrichten naar het functioneren van het erfpachtstelsel. Hieruit blijkt dat de vernieuwing van het erfpachtstelsel zorgvuldig is vormgegeven en dat de Overstapregeling een succes is. Ook blijkt dat het stelsel op diverse punten kan worden verbeterd. Deze verdere verbeteringen is een continu proces. De komende tijd gaan we bijvoorbeeld onderzoek verrichten naar twee commissies. Een onafhankelijke commissie die vooraf gaat adviseren over voorgenomen beleidswijzigingen en één onafhankelijke geschillencommissie die in bepaalde concrete gevallen achteraf kan toetsen.

Activiteit 1.3.1.1

We verzorgen de uitgifte van nieuwe erfpachtrechten.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Grondwaarde van nieuw uitgegeven erfpachtrechten (* €1 mln)	308	356	230	230	230

Activiteit 1.3.1.2

We beheren het erfpachtstelsel en de (bestaande) erfpachtrechten.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal rechten (*1.000)	286	294	298	306	306
2	Aantal wijzigingen van erfpachtrechten (zonder overstap)	563	600	400	400	400

Activiteit 1.3.1.3

We werken aan een continue verbetering van de dienstverlening.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal afgehandelde klantvragen (*1000)	43	36	18	1	1

Activiteit 1.3.1.4

We verzorgen de overstap van de voortdurende naar eeuwigdurende erfpachtrechten.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal notarieel gepasseerde overstapaktes (*1.000)	16	27	14	2	2

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	337,1	307,1	246,5	234,8	244,0	243,0
Lasten	46,9	53,0	55,4	49,5	43,1	43,4
Saldo Baten en Lasten	**290,2**	**254,1**	**191,1**	**185,3**	**200,9**	**199,6**
Onttrekking	264,5	295,8	50,7	14,9	0,5	0,5
Toevoeging	436,6	235,9	124,9	78,9	72,2	69,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-172,1**	**59,9**	**-74,2**	**-64,0**	**-71,7**	**-68,9**
Totaal	**118,1**	**314,0**	**116,9**	**121,2**	**129,1**	**130,7**

Het erfpachtresultaat bestaat uit de canonopbrengsten, overige opbrengsten, beheer erfpachtstelsel, rentelasten en het project Nieuw Informatie systeem erfpacht (NISE). Het resultaat komt ten goede aan de algemene middelen.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel in 2024 zijn € 246,5 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Jaarlijkse canonbaten uit niet afgekochte erfpachtcontracten van € 165,5 miljoen. De canon betalende rechten zijn reguliere (jaarlijkse) inkomsten voor de algemene middelen. Deze nemen toe bij nieuwe uitgiften. De grondwaarde bij uitgifte wordt door het onderdeel erfpacht als het ware “aangekocht” van de grondexploitatie en wordt gefinancierd met een binnengemeentelijke lening. Over deze lening wordt rente betaald (zie lasten).
- Afkoopsommen Overstapregeling. Dit zijn de eenmalige afkoopsommen in het eeuwigdurende stelsel afkoopsommen minus de afwaardering van de boekwaarde (per saldo € 48,8 miljoen). Bij een overstap van het voortdurend stelsel naar het eeuwigdurend stelsel wordt allereerst de afkoopsom aangewend voor de aflossing van de bestaande grondwaarde op de balans waarna de meerwaarde wordt toegevoegd aan de reserve financiering erfpachtgrond.

- Reguliere afkoopsommen in het voortdurende stelsel (per saldo € 31,4 miljoen). Als de canon in het voortdurende stelsel wordt afgekocht, ontvangt de gemeente een afkoopsom. Deze afkoopsom wordt aan de reserve afkoopsommen toegevoegd. Indien de afkoopsom hoger is dan de grondwaarde wordt het verschil gedoteerd aan de reserve Financiering Erfpachtgrond.
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 55,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Beheer van het erfpachtstelsel € 30,7 miljoen, waarvan € 6,0 miljoen betrekking heeft op de overstapregeling. Dit deel wordt onttrokken uit de reserve Financiering erfpachtgrond.
- Ontwikkeling en implementatie Nieuw Informatie Systeem Erfpacht (NISE) (€ 4,4 miljoen)
- Rentelasten van € 20,9 miljoen.
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

De ontvangen afkoopsommen worden verrekend met de reserves Afkoopsommen Erfpacht en reserve Financiering Erfpachtgrond. Daarnaast worden de kosten van de overstapregeling onttrokken uit de reserve Financiering Erfpachtgrond.

In 2023 wordt in totaal € 200 miljoen afgedragen uit de reserve financiering Erfpachtgrond, waarvan € 100 miljoen aan de reserve “Incidentele bijdragen schaalspronginvesteringen” en € 100 miljoen aan de reserve voor de Sprong over ’t IJ. Dit betekent dat er nog circa € 150 miljoen van de € 500 miljoen aan ontvangen meerwaarde als gevolg van de overstap in de reserve Financiering Erfpachtgronden aanwezig is. Daarnaast worden in deze reserve financiering erfpachtgrond onder andere de meerwaarden bij afkoop in het voortdurende stelsel verantwoord.

In dit programmaonderdeel wordt in 2024 € 50,7 miljoen onttrokken en € 124,9 miljoen toegevoegd aan de reserves:

- een onttrekking aan de reserve Afkoopsommen Erfpacht doordat rechten overgaan naar het eeuwigdurende stelsel of erfpachters die binnen het voortdurend stelsel na afloop van het tijdvak kiezen voor canon (€ 45,1 miljoen). De toevoeging van € 56,3 miljoen betreft de nieuwe erfpachtcontracten binnen het voortdurend stelsel.
- een onttrekking uit de reserve Financiering Erfpachtgrond van € 5,6 miljoen voor lasten van de Overstapregeling en een toevoeging van € 68,6 miljoen aan de reserve Financiering Erfpachtgrond, door ontvangen afkoopsommen in het eeuwigdurende stelsel, ontvangen meerwaarde in het voortdurende stelsel en erfpachters die al hadden afgekocht in het voortdurend stelsel en zijn overgestapt naar het eeuwigdurende stelsel met de keuze canon, waarvan de keuze op een later moment in de toekomst ingaat.

Risicobeheersing

Risico’s	Maatregelen
Door de vele afwijkende situaties en de complexheid van het huidige erfpachtstelsel bestaat het risico dat niet de juiste aanbieding aan de erfpachter wordt verstrekt, of dat de erfpachter lang moet wachten totdat de aanvraag wordt afgewikkeld.	Beheersmaatregel is dat er een gespecialiseerd team klaarstaat om maatwerkaanbiedingen op te stellen. Om wachttijden te verkorten streven we ernaar om zoveel mogelijk (overstap-)aanvragen automatisch af te wikkelen.

Beleidskaders

- Diverse Algemene Bepalingen, de door de raad vastgestelde bepalingen voor het uitgeven van grond in erfpacht.
- Grondprijsbeleid: het beleid op basis waarvan de grondwaardes worden berekend. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het beleid voor nieuwe uitgiftes en het beleid voor de bestaande erfpachtrechten.
- Overstapregeling (inclusief nieuwe Spijtoptantenregeling), de regeling waarmee erfpachters met een woning kunnen overstappen van het voortdurende naar het eeuwigdurende stelsel.

3.1.4 Bouwen en wonen

We streven naar voldoende beschikbaarheid van betaalbare, goede en veilige woningen, een rechtvaardige verdeling van de woningen en een rechtmatig gebruik van de woningen.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 1.4.1

Een rechtvaardige verdeling van de woningen waarbij voorrang wordt gegeven aan diegenen die de woning het hardste nodig hebben.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	% kwetsbare huishoudens dat binnen 3 maanden een woning vindt: statushouders, MOBW en sociaal medisch urgenten	80%	60%	80%	80%	80%
2	Aantal actieve woningzoekenden in Woningnet*	PM	72.517	PM	PM	PM
3	Gemiddelde WOZ-waarde (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	N.v.t.	€ 433.000	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
4	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	N.v.t.	€ 727	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
5	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	N.v.t.	€ 837	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

** Voor de Voorjaarsnota 2024 wordt een voorstel uitgewerkt voor passende activiteiten en indicatoren om het beoogd effect van de nieuwe woonruimteverdeling inzichtelijk of meetbaar te maken.*

De schaarse sociale huurwoningen die beschikbaar komen in de stad willen we op rechtvaardige wijze verdelen. Daarom geven we voorrang aan degenen die het hardst een woning nodig hebben, maar willen we dat ook regulier woningzoekenden kans blijven houden op een sociale huurwoning. We streven ernaar dat kwetsbare huishoudens binnen drie maanden een woning vinden. Met de nieuwe regels voor de woonruimteverdeling die per 16 januari 2023 in werking is getreden is de inschrijfduur minder doorslaggevend en beogen we ervoor te zorgen dat starters en mensen die het hardst een nieuwe woning nodig hebben, een betere kans krijgen om een woning te vinden.

Woningzoekenden hebben met het nieuwe systeem nu zelf meer invloed op hun slaagkansen door actief te zoeken en door situatie- en of startpunten aan te vragen. Op deze manier zijn zij zelf in staat om punten op te bouwen en hun positie op de ranglijst te verbeteren. Naast het opbouwen van punten kunnen woningzoekenden ook punten afbouwen.

De afbouw van punten, bijvoorbeeld wanneer mensen stoppen met zoeken, niet komen opdagen bij een bezichtiging of een aangeboden woning weigeren, is er voor bedoeld om te benadrukken dat een sociale huurwoning bedoeld is voor mensen die hem écht nodig hebben. Het afbouwen van punten wordt daarnaast gezien als essentieel onderdeel voor de werking van het nieuwe systeem. Voor de echte kwaliteitszoeker die heel selectief reageert is in het nieuwe systeem minder ruimte. Voor de Voorjaarsnota 2024 wordt een voorstel uitgewerkt voor passende activiteiten en indicatoren om het beoogd effect van de nieuwe woonruimteverdeling inzichtelijk of meetbaar te maken.

Activiteit 1.4.1.1

We bieden huisvesting voor kwetsbare groepen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal woningen toegewezen aan kwetsbare huishoudens	1.800 (2023)	1.850	1.800	1.800	1.800
2	Aantal gehuisveste statushouders	2.000 (2023)	1.283	2.000	1.100	1.100

In de samenwerkingsafspraken met de woningcorporaties is tot en met 2023 afgesproken dat 1.800 woningen beschikbaar zijn voor kwetsbare groepen. Deze woningen worden verdeeld onder statushouders en kwetsbare huishoudens die zonder en met begeleiding kunnen wonen.

Activiteit 1.4.1.2

We wijzen met voorrang woningen toe aan bepaalde beroepsgroepen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal woningen aan beroepsgroepen*	200 (2023)	202	200	200	200

**Op basis van afspraken met de woningcorporaties ten aanzien van het beschikbare aantal sociale huurwoningen en middeldure huurwoningen. Deze aantallen zijn exclusief de aantallen die de particuliere sector aanbiedt aan de beroepsgroepen.*

Om het tekort aan leraren, politie- en zorgpersoneel aan te pakken wijzen we met voorrang woningen toe aan deze beroepsgroepen.

Doel 1.4.2

Een toekomstbestendige woningvoorraad (duurzaam, basiskwaliteit en veilig).

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Bijdragen aan een duurzame, veilige en kwalitatieve fysieke leefomgeving met behoud van monumentale waarde.*					

** Voor de voorjaarsnota 2024 wordt op basis van het uitvoeringsprogramma isolatieoffensief een voorstel uitgewerkt op welke wijze het doel geoperationaliseerd wordt en wordt een voorstel gedaan voor een of meer indicatoren om de doelbereiking te monitoren.*

Richting 2030 en verder, is structurele energiebesparing en het verbeteren van woningen essentieel voor Amsterdammers en het klimaat. Daarom zet dit college met het isolatieoffensief in op het versnellen van het isolatietempo en het verbeteren van woningen.

In 2023 wordt een uitvoeringsprogramma voor het isolatieoffensief vastgesteld. Daarmee willen we in 2024 tenminste woningeigenaren en bewoners op verschillende manieren begeleiden, stimuleren en helpen om te komen tot versnelde woningverbetering en isolatie. Zwaartepunt hierbij ligt bij bewoners in kwetsbare buurten en/of in een kwetsbare positie. Op basis van het uitvoeringsprogramma worden de juiste indicatoren en activiteiten bepaald. Voor de Voorjaarsnota 2024 wordt een voorstel uitgewerkt op welke wijze het doel geoperationaliseerd wordt en wordt een voorstel gedaan voor een of meer indicatoren om de doelbereiking te monitoren.

We voeren daarnaast een breed scala aan vergunningverlening, toezicht en handhavingstaken (VTH) uit. Het uitvoeren van deze VTH-taken draagt bij aan een aan een veilige, duurzame, leefbare en gezonde fysieke leefomgeving voor Amsterdammers.

Activiteit 1.4.2.1

We houden toezicht op en handhaven de wettelijk minimumkwaliteit.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal op kwaliteit geïnspecteerde adressen	200 (2023)	161	200	200	200
2	Aantal verbeterde woningen naar aanleiding van inspectie en/of handhaving	150 (2023)	335	150	150	150

De Amsterdamse woningvoorraad is relatief oud en daarmee naar de nieuwbouwstandaard van matige kwaliteit. Om te voorkomen dat er gevaarlijke of ongezonde situaties ontstaan, moeten woningen in Nederland voldoen aan een minimale wettelijke kwaliteit. Het is een taak van de gemeente om toezicht te houden op de wettelijke woningkwaliteit.

Activiteit 1.4.2.2

We ondersteunen bewoners en eigenaren bij het verduurzamen van woningen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal ondersteunde adressen*					
2	Aantal adressen waar maatregelen zijn genomen**					

** Voor de voorjaarsnota 2024 wordt op basis van de uitvoeringsagenda isolatie-offensief een voorstel uitgewerkt voor passende activiteiten en indicatoren.*
*** Voor de voorjaarsnota 2024 wordt op basis van de uitvoeringsagenda isolatieoffensief een voorstel uitgewerkt voor passende activiteiten en indicatoren.*

De uitvoeringsagenda voor het isolatieoffensief 2024 e.v. wordt in de 2e helft van 2023 met de raad besproken. Voor de Voorjaarsnota 2024 wordt op basis van de uitvoerings-agenda een voorstel uitgewerkt voor passende activiteiten en indicatoren.

Activiteit 1.4.2.3

We verstrekken omgevingsvergunningen en zien toe dat bedrijven en burgers voldoen aan actuele wet en regelgeving op het gebied van veiligheid, bouwveiligheid en infrastructuur

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal ingediende aanvragen omgevingsvergunning bouw, monumenten, splitsen, omzetten woonruimte, meldingen bouw, aanvragen ruimtelijke ordening.	9.700 (2022)	9.700	9.700	9.700	9.700
2	Aantal verleende vergunningen waarop toezicht is gehouden (monumenten, bouw, ruimtelijke ordening, splitsen en omzetten woonruimte) waarop toezicht is gehouden	5.400 (2022)	5.400	5.400	5.400	5.400

We voeren een breed scala aan vergunningverlening, toezicht en handhavingstaken (VTH) uit. Het uitvoeren van deze VTH-taken draagt bij aan een aan een veilige, duurzame, leefbare en gezonde fysieke leefomgeving voor Amsterdammers.

We behandelen aanvragen voor omgevingsvergunningen monumenten, splitsen, omzetten van woonruimte, afwijkingen van het Omgevingsplan en meldingen bouw (Wkb).

We houden toezicht op de verleende vergunningen op bestaande bouwwerken en op brandveilig gebruik. Toezicht kan ook plaatsvinden naar aanleiding van ontvangen handhavingsmeldingen. Geconstateerde overtredingen worden gehandhaafd.

Per 1 januari 2024 zijn de Omgevingswet en de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen van kracht. De implementatie vindt gefaseerd plaats en heeft een aanzienlijk effect op VTH; het wettelijk stelsel wordt immers volledig herzien en er worden diverse nieuwe instrumenten geïntroduceerd met effect met name op de vergunningverlening en toezicht. De manier waarop de gemeente hiermee omgaat staan vermeld in het VTH Beleid FLO. Dit betekent dat de vermelde prognoses met meer onzekerheid is omgeven dan andere jaren.

Doel 1.4.3

Beschermen van de (gewenste) samenstelling van de woningvoorraad en de leefbaarheid.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal beëindigingen onrechtmatig woninggebruik, in gebruik genomen leegstaande woningen, opgeknapte woningen naar aanleiding van handhavings-maatregelen	300	1.426	1.500	1.500	1.500

Er is nog altijd een groot tekort aan met name betaalbare woningen in Amsterdam. Woningen leveren veel geld op, waardoor frauderen met Amsterdamse woningen erg verleidelijk blijft. Door oneigenlijk gebruik aan te pakken, leegstand te bestrijden en de kwaliteit te verbeteren, blijven woningen behouden voor Amsterdammers met een laag en middeninkomen en houden we wijken en buurten leefbaar.

Activiteit 1.4.3.1

We maken beleid en handhaven de regels woninggebruik.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Meldingen van vermoedelijk oneigenlijk gebruik	1.200 (2023)	2.951	2.300	2.300	2.300
2	Huisbezoeken/ buitendienstonderzoeken	6.000 (2016)	6.185	6.000	6.000	6.000
3	Handhavingsbesluiten	300 (2016)	298	900	450	450

Voor het toezicht en de handhaving op de woonregels zijn onder andere signalen van Amsterdammers van groot belang. Een signaal of melding kan voor de gemeente een reden zijn naar adres te gaan en het gebruik van de woning door toezichthouders te laten onderzoeken. Indien sprake is van een overtreding van de woonregels wordt een handhavingsbesluit opgelegd. Dit kan bijvoorbeeld een boete zijn.

De afgelopen jaren is het aantal handhavingsbesluiten teruggelopen. In 2022 zijn ongeveer 300 handhavingsbesluiten opgelegd. Na een periode van stilstand trekt het toerisme in Amsterdam weer volop aan. Onder andere vanwege het aantrekkende toerisme, is de verwachting dat de komende tijd meer handhavingsbesluiten worden opgelegd. Daar staat tegenover dat de Raad van State (RvS) in een recente uitspraak (31 mei 2023) heeft aangegeven dat woningeigenaren niet meer vanzelfsprekend verantwoordelijk gehouden kunnen worden voor gedragingen van hun huurders. Als huurders de woonregels schenden, kan dus niet meer automatisch ook een sanctie aan de woningeigenaar worden opgelegd. De inschatting is dat deze uitspraak van de RvS grote invloed heeft op het aantal handhavingsbesluiten. Daarom wordt de streefwaarde van 2023 (900) in 2024 verlaagd naar 450.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

Voor vergunningverlening, toezicht en handhaving werken we op het gebied van bouw, milieu en bodem samen met de Omgevingsdienst Noordzeekanaal-gebied (OD NZKG). We zijn samen met drie andere gemeenten eigenaar van de Omgevingsdienst. We werken samen op basis van een Gemeenschappelijke Regeling. De OD NZKG werkt in opdracht en mandaat van het college van B en W. Afspraken over de samenwerking leggen we vast in een jaarlijks te actualiseren uitvoeringsovereenkomst. Hierin staan onder andere de te leveren producten en diensten.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	81,3	105,5	88,7	71,9	64,5	64,5
Lasten	166,2	203,6	180,9	154,8	141,8	127,6
Saldo Baten en Lasten	**-84,9**	**-98,1**	**-92,3**	**-82,9**	**-77,3**	**-63,1**
Onttrekking	8,9	42,2	22,2	13,6	9,2	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**8,9**	**42,2**	**22,2**	**13,6**	**9,2**	**0,0**
Totaal	**-76,0**	**-55,9**	**-70,1**	**-69,3**	**-68,0**	**-63,1**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 88,7 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Opbrengsten uit de leges voor de omgevingsvergunningen en overige leges. Dit betreffen geïntegreerde vergunningen voor bouwen, wonen, monumenten, ruimte, natuur en milieu. Deze komen voort uit de Omgevingswet (€ 55,4 miljoen).
- Een rijksbijdrage voor de aanpak van energiearmoede (€ 17,2 miljoen).
- Een Rijksbijdrage uit het Volkshuisvestingsfonds voor woningverbetering in grote delen van Amsterdam Zuidoost (€ 10,9 miljoen).
- Legesopbrengsten voor vergunningen in de fysieke leefomgeving en de woonvoorraadvergunningen (zoals splitsingsvergunningen, samenvoegen, vormen en toeristische verhuur van woonruimten) (€ 2,3 miljoen).
- Baten uit opgelegde bestuurlijke boetes vanwege handhaving woninggebruik (€ 2,0 miljoen).
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 180,9 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Apparaatslasten voor onder andere de uitvoering van de WABO-taken, beleidsadvisering, toezicht en handhaving woninggebruik en de behandeling van juridische zaken (€ 69,6 miljoen).
- Kosten voor het opdrachtgeverschap van de projecten in de openbare ruimte bij de gebiedsgerichte aanpak (€ 23,7 miljoen).
- Lasten voor de aanpak van energiearmoede. Hiermee kunnen kwetsbare huishoudens ondersteund worden bij het nemen van maatregelen om de energierekening te verlagen (€ 17,2 miljoen).
- Lasten voor de milieutaken (vergunningverlening, toezicht en handhaving op bodem-activiteiten) van de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (€ 11,8 miljoen).
- Subsidies vanuit het Volkshuisvestingsfonds voor woningverbetering en verduurzaming van woningen in grote delen van Amsterdam Zuidoost. Met deze subsidies worden in deze buurten achterstallig onderhoud weggewerkt en de energielabels van de woningen verbeterd (€ 11,4 miljoen).
- Uitvoering van de regionale woonruimteverdeling, de huisvesting van bijzondere en kwetsbare groepen, ouderen en statushouders (€ 10,1 miljoen).
- Uitvoering van het isolatieoffensief om de bestaande woningvoorraad duurzaam en toekomstbestendig te maken. (€ 7,0 miljoen).
- Subsidies voor bewonersondersteuning en de behartiging van huurdersbelangen (€ 6,8 miljoen).
- Subsidies aan woningcorporaties vanuit het corporatiebudget voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden. Deze subsidies zijn bedoeld voor stimulering, herstructurering en verbetering van de woningvoorraad van corporaties in Amsterdam (€ 6,0 miljoen).
- Lasten voor de uitvoering van de bouwtaken en vergunningverlening door de stadsdelen voor onder andere capaciteit, kosten voor de inzet van de brandweer en juridische ondersteuning (€ 4,7 miljoen).
- Lasten voor de uitwerking en uitvoering van de maatregelen uit de AAV (€ 3,1 miljoen).
- Lasten voor actualisatie programma stadsverbeteringen 2023-2027 en onderhoud verhardingen (€ 2,3 miljoen).
- Materiële budgetten voor toezicht en handhaving op woninggebruik (€ 1,6 miljoen).
- Lasten voor onderhoud aan bestaande en aanleg van nieuwe locaties voor woonwagens (€ 1,4 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 22,2 miljoen:

- Een onttrekking uit de reserve coalitiemiddelen voor het isolatieoffensief (€ 7,0 miljoen).
- Een onttrekking vanuit de reserve Coalitiemiddelen 2022-2026 voor de integrale aanpak van kwetsbare groepen en de uitwerking van de maatregelen uit de AAV (€ 6,6 miljoen).
- Een onttrekking voor subsidies aan woningcorporaties voor stimulering, herstructurering en verbetering van de woningvoorraad van corporaties in Amsterdam (€ 6,2 miljoen).
- De overige onttrekkingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Risicobeheersing

Actuele risico's	Maatregelen
Woningcorporaties hebben onvoldoende mutaties in de woningvoorraad waardoor minder woningen beschikbaar komen voor urgenten/ kwetsbare groepen/ ouderen/ statushouders. Hierdoor kan mogelijk niet 80 procent van de urgenten binnen drie maanden een woning vinden.	Om de druk op het aantal beschikbare woningen voor kwetsbare groepen te verlagen worden de urgentiecriteria aangepast. Het verwachte effect is dat mensen met de hoogste urgentie sneller aan een passende woning kunnen worden geholpen. De druk op het aantal voor kwetsbare groepen beschikbare woningen neemt daardoor af.
Als gevolg van het verlagen van de Bed-and-Breakfastquota in de stad bestaat het risico dat potentiële Bed-and-breakfasteigenaren een schadeclaim indienen.	Om het risico te beperken worden de schade-oorzaken geanalyseerd.

Beleidskaders

- Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting (AAV): de AAV is een integraal programma met maatregelen die zijn gericht op het realiseren van voldoende betaalbare en goede woningen in een ongedeelde stad.
- Huisvestingsverordening 2024: beschrijft het instrumentarium en de toepassing hiervan, in relatie tot woonruimteverdeling en woningvoorraad. Met de huisvestingsverordening verdeelt het college schaarse huurwoningen en regels waarmee wijzigingen in de voorraad van zowel huur- als koopwoningen worden gereguleerd. Zo wordt de Amsterdamse woningvoorraad beschermt en wordt de leefbaarheid in wijken en buurten gewaarborgd.
- Leegstandsverordening Amsterdam 2022: gezien de schaarste aan woningen in Amsterdam is langdurige woningleegstand zeer onwenselijk. Met leegstand-verordening kan de gemeente optreden tegen langdurige leegstand in Amsterdamse woningen.
- Samenwerkingsafspraken met de corporaties en huurderskoepels. Deze gaan onder andere over de groei van de voorraad, de betaalbaarheid, de duurzaamheid en de beschikbaarheid van woningen voor alle doelgroepen. Ook staan er afspraken in over de nieuw te bouwen sociale huurwoningen en middeldure huurwoningen en over de grondprijzen.
- Omgevingswet: de Omgevingswet regelt alles voor de ruimte waarin we wonen en werken. Deze nieuwe wet bundelt en maakt regels eenvoudiger.
- Wet kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb): dit is een nieuw stelsel van kwaliteitsborging, VTH beleid fysieke leefomgeving (vaststelling naar verwachting eind 2023) hierin geven we aan hoe we de VTH taken uitvoeren en staan diverse strategieën en protocollen voor de uitvoering.

3.1.5 Vastgoed

We zetten ons gemeentelijke vastgoedbezit in om maatschappelijke voorzieningen duurzaam, toegankelijk, betaalbaar en in de hele stad te huisvesten.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 1.5.1

Amsterdam heeft een vastgoedportefeuille die voldoet aan de gemeentelijk en landelijke ambities en wetgeving op het gebied van duurzaamheid, veiligheid en bouwkundige kwaliteit

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	NEN 2767, onderhoudsniveau minimaal 3, sober en doelmatig	82,6% (2020)		85%	85%	85%

Activiteit 1.5.1.1

We houden de gewenste kwaliteit van de vastgoedportefeuille in stand door middel van verduurzaming, verbeteren van de veiligheid, renovatie en vervangingsinvesteringen

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Resterende CO2-uitstoot	37.000 ton	N.v.t.	N.v.t.	36.000 ton	31.000 ton
2	% Panden met energie label A	23 %	N.v.t.	N.v.t.	25%	36%
3	Aantal kwaliteits-verbeterende investeringen			32	32	96

Doel 1.5.2

Amsterdam streeft naar een optimaal gebruik van haar maatschappelijk vastgoed-portefeuille om een zo hoog mogelijk maatschappelijk rendement te behalen en gemiste inkomsten te minimaliseren.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Bezettingsgraad	86% (2022)	86%	90%	95%	95%

Het verhuren van gemeentelijk vastgoed is een belangrijk middel om de juiste huisvesting te bieden aan partijen die bijdragen aan de maatschappelijke doelen van de stad. Maatschappelijke voorzieningen vormen een onderdeel van de sociale infrastructuur en stimuleren ontmoetingen tussen verschillende mensen. Een inclusieve en verbonden stad heeft maatschappelijk vastgoed nodig voor het huisvesten van deze voorzieningen, plekken waar mensen zich thuis voelen en contact kunnen maken met elkaar.

In onze omvangrijke gebouwenvoorraad komt altijd wel leegstand voor, bijvoorbeeld omdat de huur is opgezegd. We zorgen ervoor zo min mogelijk leegstand te hebben. Daarom bieden we vrijgekomen gebouw of grondpercelen binnen de gemeente aan voor nieuw maatschappelijk gebruik (leurprocedure). Zolang geen nieuwe functie wordt gevonden, geven we opdracht aan een professioneel leegstandsbeheerder. Diestelt bewaarders aan om het gebouw of grondperceel voor tijdelijk gebruik met een hele korte opzegtermijn te beheren. Is de verwachte leegstand langer dan 1 jaar (bijvoorbeeld bij bestemmingsplanprocedures of een geplande ontwikkeling) dan kiezen we vaak voor een kortlopende beheerperiode. Wij kiezen bij voorkeur voor een maatschappelijke activiteit. Op die manier gebruiken we ook leegstaande gebouwen of grondpercelen voor de activiteiten van maatschappelijke activiteiten in de stad.

Doel 1.5.3

We beheren en onderhouden de eigendommen bestemd voor broedplaatsen, woon- en werkruimtes voor kunstenaars en creatieve ondernemers en cultuurgebouwen

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal m2 Broedplaatsen in beheer bij de gemeente Amsterdam	38.400 (2023)		38.400	38.400	38.400

Activiteit 1.5.3.1

We laten het aanbod grootstedelijke én buurtgerichte culturele voorzieningen meegroeien met de stad, houden het onderhoudsniveau op peil en verduurzamen waar mogelijk.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage culturele voorzieningen waarvan het onderhoudsniveau minimaal 3 is.	82,6%		85%	85%	85%
2	Culturele voorzieningen met energie label A	154	164	173	185	190
3	Aantal kwaliteits-verbeterende investeringen bij culturele voorzieningen		8	8	8	8

Gemeten wordt het onderhoudsniveau van die culturele voorzieningen die in gemeentelijk bezit zijn en/of waarmee de gemeente een subsidierelatie heeft.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V.

Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO N.V. is eigenaar van de verpachte agrarische grond in de Volgermeer.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	80,1	67,9	77,5	67,7	68,0	68,0
Lasten	50,7	51,4	56,4	50,7	50,8	50,7
Saldo Baten en Lasten	**29,4**	**16,5**	**21,1**	**17,0**	**17,2**	**17,3**
Onttrekking	1,0	1,0	3,7	1,0	1,0	1,0
Toevoeging	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-2,1**	**1,0**	**3,7**	**1,0**	**1,0**	**1,0**
Totaal	**27,2**	**17,6**	**24,9**	**18,0**	**18,2**	**18,3**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 77,5 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Huur, pacht, - en service opbrengsten van € 67,7 miljoen bestaande uit:
  - huurinkomsten van kunst- en cultuurinstellingen (€ 32,7 miljoen);
  - huurinkomsten uit de verhuur van gronden en niet-maatschappelijke instellingen (€ 24,9 miljoen);
  - huurinkomsten van buurt- en wijkcentra en zorggerelateerde instellingen (€ 5,9 miljoen);
  - huurinkomsten van onderwijsgerelateerde instellingen (€ 1,5 miljoen);
  - overige huurinkomsten en serviceopbrengsten (€ 2,7 miljoen);
- Verkoopopbrengsten van € 9,8 miljoen.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel bedragen € 56,4 miljoen en bestaan uit:

- Kapitaallasten (rente en afschrijvingen € 15,1 miljoen)
- Dotatie aan de onderhoudsvoorziening voor het planmatig onderhoud (€ 19,9 miljoen)
- Doorbelaste binnengemeentelijke huur en servicelasten (- € 9,8 miljoen)
- Niet planmatig onderhoud, zijnde dagelijks onderhoud, calamiteitenonderhoud, mutatie-onderhoud en bijdragen aan VvE's (€ 8,5 miljoen)
- Loonkosten (€ 10,1 miljoen)
- Zakelijke lasten (€ 4,9 miljoen)
- Gas, water en elektriciteit (€ 2,2 miljoen)

- Afboeken boekwaarde verkoopopbrengst en verkoopkosten (€ 1,5 miljoen)
- Nog niet bestede last vanwege indexering huuropbrengsten en verkoopopbrengst (€ 3,7 miljoen)
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekking aan de financieringsreserve bestaat uit:

- het onrendabele deel van de berekende afschrijvingen op kapitaalgoederen (€ 1,0 miljoen).
- het aandeel uit de coalitiemiddelen dat wordt aangewend voor verduurzaming (€ 2,7 miljoen).

Toevoegingen reserves

In dit programmaonderdeel zijn er geen toevoegingen aan de reserves.

Risicobeheersing

Actuele risico's	Maatregelen
De verduurzamingsoperatie loopt vertraging op als gevolg van het feit dat de bestedingen ruim achterblijven bij de begrote bedragen. Aanbestedingen en/of werkzaamheden moeten worden uitgesteld door krapte op de arbeidsmarkt en schaarste aan materialen. De gemeente kan daardoor haar voorbeeldfunctie op dit dossier niet waarmaken.	Opstellen van een integrale planning van de verduurzamingsaanpak van de vastgoed-portefeuille in combinatie met de totale onderhoudsplanning.
Het beheren van vastgoed zit in een fraude-gevoelig klimaat. Integriteit kan in het geding komen. De AO is nog niet volledig en de informatievoorziening (financieel en managementinformatie) is nog niet optimaal.	Opstellen van protocollen, vastleggen van werkprocessen en regelmatig monitoren van de aanbestedingsresultaten.

3.1.6 Duurzaamheid en milieubeheer

In het tegengaan van de klimaatcrisis werken we aan de overgang naar een duurzame, klimaatneutrale en aardgasvrije stad waar we grondstoffen (hoogwaardig) hergebruiken.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 1.6.1

Amsterdam voldoet aan de doelstelling van het Klimaatakkoord Parijs door de stad aardgasvrij te maken voor 2040 en de CO_2-uitstoot met 95% te verlagen voor 2050 en is een stad met schone lucht waar afval als grondstof wordt gebruikt.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Totale CO_2emissies (in kton) verbruik van energie op het Amsterdamse grondgebied	5.000 (2017)	3.770 (2022)	*	*	2025: 3.620 / 2026: * / 2027: *

** Er zijn alleen doelstellingen voor 2025, 2030 en 2050.*

Amsterdam streeft naar 60 procent reductie van de CO_2-uitstoot van de stad (als gevolg van energieverbruik) in 2030 en 100 procent reductie in 2050 (beide ten opzichte van 1990). Als tussendoel is een vermindering van 5 procent in 2025 gesteld.
We werken samen met bewoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties aan de uitvoering van de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 met een maatregelenpakket dat zich richt op de volle breedte van de energietransitie en de vermindering van de CO_2-uitstoot:

- Met het isolatieoffensief zetten we in op het stimuleren van het verbeteren en versnellen van het isolatietempo van bestaande woningen. Dit gebeurt zowel met projecten die moeten bijdragen aan energiebesparing op korte termijn in de strijd tegen energiearmoede als door het verhogen van het isolatietempo om de energievraag van woningen structureel te verlagen en het comfort te verbeteren.
- Met corporaties werken we binnen Warm Amsterdam, bij de isolatieaanpak en bij de uitrol van zonnepanelen aan de uitvoering van de gemaakte afspraken voor de verduurzaming van de corporatiewoningen. Corporaties streven ernaar om in 2028 alle woningen met energielabel E,F en G verbeterd te hebben. In de eerst vier buurten (ca 4.000 woningen) van Warm Amsterdam wordt gestart met de uitvoering en woningen aardgasvrij gemaakt.
- Samen met de onderwijssector en zorginstellingen werken we toe naar samenwerkingsafspraken over verduurzaming van de gebouwen en de bedrijfsvoering.
- We ondersteunen ondernemers met een stadsbreed aanbod. Met de grootste industriële uitstoters maken we afspraken over het terugdringen van de uitstoot. Naast faciliteren zetten we met de Omgevingsdienst en stadsdelen in op handhaving van bestaande regels.

Goede energie-infrastructuur (met name voldoende capaciteit voor elektrificatie) is een essentiële randvoorwaarde voor de energietransitie en om de duurzaamheidsdoelstellingen te halen. De opgave om het elektriciteitsnet uit breiden is fors en heeft impact op de stad. Met Liander en Tennet maken we afspraken over de werkwijze omtrent de benodigde uitbreiding van het elektriciteitsnet. Daarnaast faciliteren we de aanleg van waterstof- en CO_2-leidingen in het Noordzeekanaal gebied. We leggen dit vast in de gebiedsvisie voor het havengebied en zetten in op landelijke investeringsprogramma's zoals het MIEK (Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie & Klimaat) om de aanleg een impuls te geven.

We zetten in op duurzame en toekomstbestendige warmtebronnen als aquathermie, geothermie en datacenter restwarmte. We doen onderzoek naar- en maken afspraken over de verdere verduurzaming van bestaande warmtenetten en inzet van nieuwe warmtebronnen in gebiedsontwikkeling. De eerste resultaten van wetenschappelijke boringen naar geothermie komen beschikbaar.

We leggen nadruk op de (versnelling van de) uitvoering. De uitvoering van de van de energietransitie wordt waar mogelijk via een gebiedsgerichte aanpak gestroomlijnd met andere stedelijke opgaven (zoals werken in de openbare ruimte).

Activiteit 1.6.1.1

We dragen bij aan de transitie naar een circulaire economie.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Totale hoeveelheid nieuw niet-hernieuwbaar materiaalgebruik in Amsterdam	23 miljard kg (2020)	N.v.t.	20 miljard kg	19 miljard kg	2025: 18 miljard kg / 2026: 17 miljard

Om een bijdrage te leveren aan de transitie naar een circulaire economie geven we uitvoering aan de Agenda Circulair 2023-2026 en werken we onder meer aan de volgende activiteiten:

- We zullen, door inzet van eigen inkoopkracht en waar mogelijk door te reguleren en waar nodig te stimuleren, zorgen dat overheid, bedrijven en Amsterdammers in 2030 50 procent minder nieuw, niet herwinbaar materiaal gaan gebruiken. Daartoe moet het gebruik van de hoeveelheid nieuwe, niet herwinbare grondstoffen met 1 miljard kg per jaar dalen (in 2020 gebruikte de stad 23 miljard kilogram).
- We kijken naar de hele keten: van ontwerp en productie tot consumptie, reparatie en hergebruik. De focus ligt daarbij op de waardeketens gebouwde omgeving, consumptiegoederen en voedsel & organische reststromen.
- Amsterdam is samen met MRA-gemeenten, marktpartijen en kennisinstituten partner in de green deal Houtbouw. Onze ambitie is om in 2025 20 procent van de nieuwe woningen van hout en hernieuwbaar (bio-based) materiaal te bouwen.
- Amsterdam is partner in de regionale green deals Circulair Textiel, waarbij met diverse ketenpartners, zoals kennisinstellingen, bedrijven, recyclers en producenten, gewerkt wordt aan het verminderen van de impact van de textiel-keten. Eén van de doelen is daarbij om jaarlijks drie miljoen stuks denimkleding te produceren met gerecycled materiaal.
- We stellen het Aanvalsplan Voedselverspilling 2024-2026 op, samen met Stichting Samen Tegen Voedselverspilling, het Voedingscentrum, en partijen in de stad.
- Als gemeente geven wij zelf het goede voorbeeld door verder te werken aan het verduurzamen van ons vastgoed, het wagenpark, de ICT en de catering. We stellen hergebruik centraal bij het inrichten en beheren van de openbare ruimte; circulaire principes stellen we centraal waar mogelijk, bijvoorbeeld via de eigen inkoop.

Activiteit 1.6.1.2

We werken aan een klimaatneutrale én aardgasvrije stad (routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050).

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Deel van Amsterdammers dat zegt de overstap naar duurzame energie een goede zaak te vinden	75% (2019)	Nog niet bekend	75%	75%	2025: 75% / 2026: 75% / 2027: 75%
2	Totaal opgesteld vermogen (in MW) zonne-energie op het Amsterdamse grondgebied	46 (2018)	199	250	300	2025: 350 / 2026: 350 / 2027: p.m
3	Totaal extra opgesteld vermogen windenergie op het Amsterdamse grondgebied	66 (2019)	75	75	84	2025: 84 / 2026: 96 / 2027: p.m.
4	Hernieuwbare elektriciteit (BBV-verplicht)	15,3% (2016)	16,2% (2020)	Geen streef-waarden	Geen streef-waarden	Geen streef-waarden
5	Aantal woningequivalenten waarvoor in het betreffende jaar met WAM-aanpak een investeringsbesluit is genomen om aardgasvrij te worden	N.v.t.	Nog niet bekend[1)]	15.000[2)]	1.500[3)]	Nog niet bekend[4)]
6	Totaal aantal woningequivalenten aardgasvrij	109.000 (februari 2023)[5)]	N.v.t.	Nog niet bekend	112.000[6)]	Nog niet bekend[4)]

1.6.1.2.1 Ten tijde van het Jaarverslag 2022 was dit nog niet bekend. Ondertussen is de waarde hiervoor bekend en opgenomen in de meest recente Klimaatrapportage: 88 procent.
1.6.1.2.4 De hoeveelheid hernieuwbare elektriciteit betreft een landelijk verplichte indicator. Deze indicator maakt geen onderdeel uit van de geformuleerde indicatoren in de Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal. Hier worden geen streefwaarden voor geformuleerd. De waarden zijn met name afhankelijk van de productie van duurzame elektriciteit bij het AEB en de opwek van wind- en zonne-energie.
1.6.1.2.5
[1)] Ten tijde van het Jaarverslag 2022 was dit nog niet bekend. Ondertussen is de waarde hiervoor bekend en opgenomen in de meest recente Klimaatrapportage: 1.530.
[2)] Deze waarde is achteraf beschouwd te hoog ingeschat.
[3)] Vanwege huidige onzekerheden rondom de Wet collectieve warmte is deze waarde vooralsnog gelijk gehouden aan de realisatie in 2022.

[4] *Vanwege huidige onzekerheden rondom de Wet collectieve warmte is het op dit moment niet mogelijk om hier realistische inschattingen voor te geven.*
[5] *Dit is lager dan vermeld in de Begroting 2023 (120.000), vanwege database-verbeteringen bij Liander.*
[6] *Vanwege huidige onzekerheden rondom de Wet collectieve warmte is de jaarlijkse toename voor de periode 2023 t/m 2024 vooralsnog gelijk gehouden aan de toename in 2022 (1.500 woningequivalenten).*

Op verschillende wijzen zetten we in op het betrekken van bewoners en ondernemers in de stad bij de energietransitie. Door middel van informatie, participatie bij grote warmte- of energietrajecten in de wijken (zoals aardgasvrij en locaties windmolens). We zetten in op 100 procent lokaal eigenaarschap bij energieproductie (warmte, zon, wind). Voorbeelden van coöperatieve vormen zijn Energiecoöperatie KetelhuisWG die werkt aan aquathermie met een lokaal bronnet op het WG-terrein en energie-coöperatie MeerEnergie die werkt aan een warmtenet op basis van restwarmte van een datacentrum in Middenmeer. Ook brengen we continu de mogelijkheden in kaart te om de lasten en lusten van de energietransitie op rechtvaardige wijze te verdelen.
Via collectieve inkoopacties voor bewoners maken we verduurzaming aantrekkelijk.

We blijven inzetten op het gebruik van alle geschikte daken voor zonne-energie en zetten de doelgroepgerichte aanpak voort.
- We zetten o.a. extra in op het benutten zonne-energie in de haven om het grote potentieel aan grote daken te benutten. Samenwerking met het havenbedrijf is gestart.
- Dakeigenaren krijgen maatwerkadviezen en we stimuleren nieuwe oplossingen voor constructief zwakke daken.
- Mogelijkheden tot verplichting voor het gebruik van daken willen we benutten.
- Met de woningcorporaties maken we afspraken over de verdere uitrol van panelen, waardoor meer huurders kunnen profiteren van zonne-energie

Naast de daken benutten we samen met het Rijk, provincie en buurgemeenten het potentieel voor zonne-energie langs Rijkswegen. Eigen(parkeer)terreinen van de gemeente en (tijdelijke) gronden zoals Strandeiland en Buiteneiland worden ingezet voor het opwekken van duurzame energie. We werken ook aan kwalitatieve doelstellingen als lokaal eigendom en het stimuleren van circulariteit en innovatie.

Met het Programma Wind Amsterdam (PWA) wordt in 2024 de basis gelegd om windturbines te realiseren. In het programma staan de gebieden waar windturbines ontwikkeld kunnen worden en onder welke voorwaarden. De onderbouwing vindt plaatst door middel van een planMER. Het programma geeft ook de handvatten voor (financiële) participatie, monitoring en handhaving. De afstemming met buur-gemeenten, stadsdelen, en de Stedelijke Adviesgroep RES Amsterdam (SARA) blijft continu plaatsvinden. Besluitvorming omtrent de vergunningverlening van windturbines bij Noorderijplas wordt in 2024 afgerond.

De veranderende landelijke regelgeving (Wet Collectieve Warmtevoorziening) omtrent de eigendom van warmtenetten heeft invloed op de geplande uitbreiding van de warmtenetten. Mede daarom verbreden we de aanpak van de warmtetransitie door ook naar andere technieken te kijken. We kijken hoe we de gewenste versnelling kunnen realiseren. Er komt onder andere meer aandacht voor all-electric –buurten, we verkennen de mogelijkheden voor meer decentrale bronnetten (zoals in Buiksloter-meer Noord) en in aardgasvrije-gasnetbuurten gaan we hybride warmtepompen stimuleren.
Verder ondersteunen we warmte-initiatieven van bewoners/energie coöperaties conform het in 2023 vastgestelde kader, ontwikkelen we een participatiestrategie voor eigenaren van grondgebonden woningen en onderzoeken we kansen voor vve's met blokverwarming om aan te sluiten bij het warmtenet. Daarnaast gaan we utiliteits-gebouwen meer en meer bij de buurtaanpak betrekken.
We werken met de samenwerkingspartners binnen Warm Amsterdam door aan de uitbreiding van warmtenetten en streven ernaar de buurtprocessen te optimaliseren. We blijven onze informatievoorziening verbeteren, onder andere door inzet van een mobiel loket. En we werken aan het verbeteren van andere randvoorwaarden zoals klimaatrechtvaardigheid en het wegwerken van belemmerende regelgeving. Tenslotte wordt er een uitvoeringsorganisatie (Energie voor de Stad) ingericht.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Afval Energie Bedrijf (AEB)
Het Afval Energie Bedrijf levert duurzame energie in de vorm van warmte en elektriciteit.

Westpoort Warmte (WPW)
De gemeente is aandeelhouder van WPW in een joint-venture met Vattenfall. Wij hebben beiden 50 procent van de aandelen. WPW levert duurzame warmte aan een deel van de stad.

Liander
Allianders dochteronderneming Liander heeft voor haar verzorgingsgebied de wettelijke taak te zorgen dat bewoners en ondernemers een betrouwbaar en betaal-baar distributienetwerk van gas en elektriciteit kunnen gebruiken. Liander is partner in de taskforce congestie en Warm Amsterdam.

Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied

Rond milieu en de nieuwbouwopgave ligt voor vergunningverlening, toezicht en handhaving een groot deel van het takenpakket bij de Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied (OD NZKG).

Port of Amsterdam

De Amsterdamse haven is een Europese zeehaven die het voortouw neemt in het versnellen van duurzaamheid. De gemeente is de enige aandeelhouder van de Port of Amsterdam.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	1,1	19,1	4,9	0,3	0,3	0,3
Lasten	49,3	93,8	77,1	38,6	38,1	28,4
Saldo Baten en Lasten	**-48,2**	**-74,7**	**-72,2**	**-38,2**	**-37,8**	**-28,1**
Onttrekking	106,8	51,7	49,3	12,9	12,9	5,4
Toevoeging	49,4	1,8	1,7	1,6	1,6	1,5
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**57,5**	**50,0**	**47,6**	**11,2**	**11,3**	**4,0**
Totaal	**9,2**	**-24,7**	**-24,6**	**-27,0**	**-26,5**	**-24,1**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 4,9 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Specifieke uitkering van het Rijk (SPUK) voor het opzetten van proeftuinen van aardgasvrije wijken (€ 3,7 miljoen).
- Rijksbijdrage voor bodemsanering en nazorg (€ 0,9 miljoen)
- Bijdragen voor onderzoeken en adviezen ten behoeve van dierplaagbeheersing (€ 0,3 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 77,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Budgetten voor duurzaamheidsactiviteiten (€ 49,2 miljoen). Deze budgetten worden als volgt besteed:
  - Bijdragen aan projecten vanuit het Klimaatfonds (€ 37,3 miljoen).
  - Lasten voor de uitvoering van activiteiten die gericht zijn op de ambities voor een klimaat neutrale en aardgasvrije stad en jaarprogramma duurzaamheid (€ 10,7 miljoen);
  - Lasten voor circulaire economie (€ 1,2 miljoen);
- Exploitatiebijdrage aan de Omgevingsdienst voor uitvoeren van milieutaken (€ 12,3 miljoen).
- Middelen vanuit het coalitieakkoord voor Circulaire economie (€ 4,1 miljoen), Aardgasvrij (€ 2,0 miljoen) en Congestie (€ 1,0 miljoen).
- Bodemsaneringen op diverse locaties en voor het voortzetten van nazorg (€ 4,4 miljoen).
- Budget van de door het Rijk toekende specifieke uitkering voor het opzetten van een proeftuin aardgasvrije wijk om te leren hoe de wijkgerichte aanpak kan worden ingericht en opgeschaald (€ 3,7 miljoen).
- Dierplaagbeheersing (€ 0,9 miljoen). Hierbij moet gedacht worden aan de bestrijding van plaagdieren zoals kakkerlakken, ratten, etc.
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen uit reserves bedragen in 2023 € 49,3 miljoen en bestaan uit:

- Een onttrekking van € 37,3 miljoen aan de reserve klimaatfonds ter dekking van de bestedingen klimaatfonds.
- Een onttrekking van € 4,7 miljoen aan de reserve bodemsanering voor de uitvoering van de bodemsaneringsprojecten en nazorg en personele kosten (voor bodemsaneringsprojecten).
- Een onttrekking van € 7,3 miljoen aan de reserve coalitiemiddelen 22 – 26. Deze worden ingezet voor Circulaire economie (€ 3,3 miljoen), de energietransitie en het aardgasvrij maken (€ 2 miljoen), het versneld vergroten van het areaal zonnepanelen in Amsterdam (€ 1,0 miljoen) en voor Congestie (€ 1,0 miljoen).

Toevoegingen reserves

De toevoegingen aan de reserves bedragen in 2023 € 1,7 miljoen en bestaan uit:

- De toevoeging aan de reserve bodemsanering bedraagt € 1,3 miljoen. Dit betreft de jaarlijkse 2% indexatie over de reserve;
- Overige toevoeging aan de reserves van € 0,4 miljoen betreft de rentetoevoeging over uitgezette leningen aan het duurzaamheidsfonds.

Risicobeheersing

Actuele risico's	Maatregelen
Voor het behalen van de doelstellingen voor CO_2-vermindering en aardgasvrij zijn we afhankelijk van een aantal factoren met bijbehorende risico's, zoals: ▪ Verduurzaming landelijke elektriciteitsmix blijft achter. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat de elektriciteitsmix in 2030 voor 75 procent duurzaam is. Amsterdam is hiervan afhankelijk voor het behalen van de doelstelling. ▪ Het Rijk biedt niet of te laat aan gemeenten een instrumentarium, zoals het afsluitrecht voor gas, en niet voldoende financiële middelen om de doelen voor de energietransitie te halen. ▪ De energietransitie zorgt voor een overbelasting van de energie-infrastructuur. Er zijn grote boven- en ondergrondse aanpassingen nodig voor de inpassing van benodigde elektriciteitsinfrastructuur. Hiervoor is ruimte nodig, maar ook aangepaste financiële en wettelijke kaders op Rijksniveau. Netbeheerders moeten de mogelijkheid krijgen te anticiperen op toekomstige ontwikkelingen om congestie te voorkomen.	Naast het scala aan activiteiten die we uitvoeren voor de energietransitie, proberen we met verschillende maatregelen de risico's voor het behalen van de doelstellingen te beperken, zoals: ▪ Amsterdam draagt binnen zijn mogelijkheden/ gemeentegrenzen maximaal bij aan de verduurzaming van de elektriciteitsmix en spreekt het Rijk aan op haar rol. ▪ Via onze lobby vragen we het Rijk om passende regelgeving, financiële bijdrages en een daadkrachtig gemeentelijk instrumentarium. ▪ We anticiperen in nauwe samenwerking met onze partners op de verwachte ontwikkelingen van gebiedsontwikkeling, aardgasvrije wijken, elektrisch vervoer en duurzame opwekking. ▪ We stemmen binnen het programma met net- ▪ beheerders en met het Rijk af om investeringen in de toekomst mogelijk te maken en om voorrang te kunnen geven op het aansluiten van functies met maatschappelijke waarde.
Er is een groot tekort aan vakmensen voor de energietransitie. Techniek en bouw zijn nu al sectoren die kampen met te weinig personeel en de vraag naar gekwalificeerde mensen zal door de transitie alleen maar toenemen. Onderzoek naar de ontwikkelingen van de circulaire economie laat zien dat ook daar meer mensen nodig zijn.	We bouwen een netwerk van werkgevers, brancheorganisaties en opleiders om (zij-)instroom in de sector te faciliteren en bevorderen, bijvoorbeeld met informatiecampagnes, voor-schakeltrajecten, bemiddeling van werkzoekenden en financiële regelingen om een (over)stap naar de sector te vergemakkelijken. Bij investeringen in duurzame maatregelen vragen we onze opdracht-nemers mee te werken aan deze maatregelen.
Voor onze bijdrage aan het behalen van de landelijke doelstellingen op de circulaire economie zijn we afhankelijk van maatregelen die op Rijks- of EU-niveau genomen moeten worden. Daarnaast staat de huidige bouwopgave op gespannen voet met duurzaamheidsdoelstellingen wegens grootschalige toepassing van beton en staal in de huidige bouwmethoden. Daarom moet naast scherpere nationale criteria in wetgeving voor circulair bouwen, renovatie en sloop, harder moeten worden ingezet op verduurzaming van de bouw, maar ook op verhoging van bewonings-graad van woningen te stimuleren met bijvoor-beeld woongroepen etc. Om een eerlijker speel-veld te creëren moeten biobased en houten materialen beter gewaardeerd worden in landelijke instrumenten.	De gemeente schrijft circulaire tenders uit en integreert circulair inkopen in het beleid. Er worden in MRA verband ook afspraken gemaakt over onder andere houten woningbouw zodat de markt zicht heeft op de groei van die markt en daarop in kan spelen.
De woningbouwopgave staat op gespannen voet met duurzaamheidsopgaven, onder meer door een toenemende vraag naar materialen.	Via de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting wordt het gebruik van de bestaande woningvoorraad verbeterd en wordt voor een deel in de woonbehoefte voorzien zonder nieuw te bouwen.

Beleidskaders

Nationaal

- De Klimaatwet stelt vast met hoeveel procent ons land de CO_2-uitstoot moet terugdringen. De wet gaat uit van 95 procent minder CO_2-uitstoot in 2050 (en al 55 procent in 2030). In het Klimaatakkoord (waarvan de uitgewerkte versie eind 2018 verscheen) staan afspraken met de sectoren over hoe de klimaatdoelen kunnen worden gehaald.
- Volgens de landelijke klimaatambities moet in 2030 de CO_2-uitstoot in Nederland met ten minste 55 procent zijn gedaald, als opmaat naar een klimaatneutraal Nederland in 2050. In juni 2022 heeft het kabinet het beleidsprogramma klimaat gepresenteerd. Het beleidsprogramma is gericht op 60 procent CO_2-reductie in 2030 en beschrijft de hoofdlijnen van het klimaatbeleid voor de komende jaren. Het beleidsprogramma versnelling verduurzaming gebouwde omgeving maakt onderdeel uit van het beleidsprogramma Klimaat en beschrijft hoe de verduurzaming van woningen, scholen, winkels en kantoren wordt versneld.

- Op 26 april 2023 heeft het kabinet aanvullende klimaatmaatregelen aangekondigd, in navolging van het Interdepartementaal Beleidsonderzoek (IBO) Klimaat. Met deze klimaatmaatregelen wil het kabinet het klimaatdoel, minstens 55 procent co-reductie in 2030 ten opzichte van 1990, halen. Het kabinet ziet af van de meeste normerende en beprijzende maatregelen. Wel zullen de maatregelen en extra middelen invloed hebben op onder andere de sectoren gebouwde omgeving, mobiliteit, elektriciteit en circulair.
- Wet collectieve warmtevoorziening WCW. Het doel van de WCW is om de klanten te beschermen, net als in de huidige Warmtewet, én om de overheden meer sturingsmogelijkheden te geven om warmtenetten uit te breiden. In oktober 2022 maakte de minister voor Klimaat en Energie bekend dat hij in de Wet collectieve warmtevoorziening (Wcw, de opvolger van de Warmtewet) wil vastleggen dat warmtenetwerken voor merendeel in publieke handen moeten komen. Amsterdam steunt deze lijn en gaat hier invulling aan geven. De voorziene ingangsdatum is verschoven naar 1 januari 2025.
- Wet gemeentelijke instrumentarium warmtetransitie. Deze wet regelt de bevoegdheden waarmee gemeenten gebieden kunnen aanwijzen die van het gas afgaan (inclusief regels voor het beëindigen van gaslevering en duurzaamheidseisen voor gebouwen en de alternatieve energievoorziening) en is essentieel voor het vervullen van de gemeentelijke regierol. De wet wijzigt de Gaswet en de Omgevingswet inclusief onderliggende regels. Inwerkingtreding is gepland op 1 juli 2024.
- Aanpassing Energiewet waarin moet worden voorzien in een modern, geactualiseerd integraal en toekomstbestendig ordeningskader gericht op de markt voor elektriciteit en gas dat (1) de energietransitie optimaal ondersteunt en stimuleert en (2) bijdraagt aan het generieke doel van het Nederlandse energiebeleid, namelijk het realiseren een schone, CO_2-arme, energievoorziening die ruimtelijk inpasbaar, veilig, betrouwbaar en betaalbaar is. Dit wetsvoorstel is in juni 2023 naar de Tweede Kamer gestuurd.
- In het Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en klimaat (MIEK) werkt de overheid samen met industrie, energieproducenten en netbeheerders om projecten voor de infrastructuur van energie en grondstoffen te versnellen. De provincies stellen een provinciaal MIEK (pMIEK) op, daarin krijgt het integraal programmeren vorm. In het pMIEK staan welke investeringen voor uitbreiding van regionale energie-infrastructuur het meest nodig zijn en hoe deze keuzes in investeringsplannen van netbeheerders en in het ruimtelijk beleid van provincies en gemeenten ondergebracht worden. In 2023 is het eerste pMiek vastgesteld.
- Met het Landelijk Actieprogramma Netcongestie (LAN) wordt sinds eind 2022 gewerkt aan landelijke en regionale oplossingen voor netcongestie (samen met onder andere netbeheerders, ACM, medeoverheden, het Rijk en marktpartijen).
- EU Fit for 55 pakket (EU, juli 2021), een pakket beleidsvoorstellen om het Europese Klimaatbeleid in lijn te brengen met de doelstellingen uit de Europese Klimaatwet. In februari 2023 is het Nationale Programma Circulaire Economie (NPCE) gepubliceerd. Het NPCE bevat onder andere maatregelen om de komende jaren zuiniger om te gaan met grondstoffen. Verdere concretisering en uitwerking is nodig om koers te zetten naar een volledige circulaire economie in 2050.

Lokaal

- De strategie Amsterdam Circulair 2020-2025 bevat een groot aantal maatregelen voor bedrijven, gemeente en burgers.
- De Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 is een ambitiedocument met een langetermijnvisie op de Amsterdamse energietransitie en met acties voor de korte termijn.
- Strategie ‘Naar een stad zonder aardgas’ (december 2016) met daarin de aanpak om de overgang naar een aardgasvrije stad te versnellen, in nauwe afstemming met betrokken partijen in de stad.
- De Transitievisie Warmte (vastgesteld gemeenteraad september 2021) geeft voor alle Amsterdamse buurten aan op welke termijn zij overstappen van aardgas op een alternatieve manier van verwarmen.
- De afspraken van het landelijke Klimaatakkoord zijn uitgewerkt in 30 Regionale Energie Strategieën (RES). In de RES1.0 (gemeenteraad, 2021) is bepaald waar er mogelijkheden zijn voor duurzame elektriciteitsopwekking, zoals windturbines, zonnepanelen en duurzame warmtebronnen. In 2024 vindt een herijking van RES plaats; de zoekgebieden in Amsterdam worden aangepast als de planMER voor Programma Wind Amsterdam daar reden voor geeft.
- Ontwikkelingskader Elektriciteitsvoorziening Amsterdam 2035 (B&W, 2022). Het richtinggevend ruimtelijk kader voor de noodzakelijke uitbreiding van de hoofd elektriciteitsinfrastructuur in Amsterdam voor de periode 2022 tot 2035
- Ontwikkelperspectief Distributienet Amsterdam (B&W, 2023). In het Ontwikkelperspectief Distributienet leggen gemeente Amsterdam en Liander hun gezamenlijk belang in de verzwaring en uitbreiding van het distributienet vast.
- In Uitvoeringsagenda Naar een Duurzame Organisatie 2020-2030 (2020) is de weg uitgestippeld naar een volledig duurzame organisatie in 2030. Gemeentelijke Visie Haven 2020-2040 (Gemeenteraad, december 2020) beschrijft hoe de stad samen met het Havenbedrijf, Noordzeekanaalgebied en bedrijven in het havengebied werkt aan een toekomstbestendige en duurzame Amsterdamse haven.
- CES 1.0, Cluster Energie Strategie Noordzeekanaalgebied 1.0 (2021) is een aanbod voor CO_2-reductie van de industrie in het Noordzeekanaalgebied.

3.1.7 Begraafplaatsen en crematoria

Door de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria maken we uitvaarten mogelijk met ruimte voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 1.7.1

Amsterdam geeft tegen kostendekkende tarieven de mogelijkheid tot begraven en cremeren, waarbij ruimte is voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.

Indicatoren doel		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Kostendekkendheid leges lijkbezorgingsrechten	95% (2018)	97,6%	99,6%	100%	100%

Amsterdam geeft tegen kostendekkende tarieven de mogelijkheid tot begraven en cremeren, waarbij ruimte is voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.
De hoogte van de verschillende leges die vallen onder de noemer lijkbezorgingsrechten is op begrotingsbasis zo bepaald dat het totaal van de opbrengst lijkbezorgingsrechten 100 procent kostendekkend is.

Activiteit 1.7.1.1

We faciliteren begravingen, crematies en herdenkingen, en onderhouden het culturele erfgoed van de begraafplaatsen; de parken en monumenten (het stenen archief van de stad).

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal begravingen	756 (2017)	722	700	700	700
2	Aantal crematies	2.141 (2017)	1.987	2.250	2.250	2.250

We faciliteren begravingen, crematies en herdenkingen, en onderhouden het culturele erfgoed van de begraafplaatsen; de parken en monumenten (het stenen archief van de stad).
De gemeentelijke begraafplaatsen streven naar behoud van marktaandeel van het aantal uitvaarten in Amsterdam. Er wordt gestreefd naar een marktaandeel van ongeveer 35 procent.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	8,3	8,8	9,0	9,0	9,0	9,0
Lasten	8,2	9,0	9,4	9,3	9,3	9,3
Saldo Baten en Lasten	**0,2**	**-0,1**	**-0,4**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**0,2**	**-0,1**	**-0,4**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 9,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Leges lijkbezorgingsrechten € 7,1 miljoen;
- Baten uitvaarten van gemeentewege georganiseerd € 0,7 miljoen;
- Baten consumptiegoederen uitvaarten € 0,8 miljoen;
- De overige baten bedragen zijn minder dan € 1 miljoen en lichten we ook niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 9,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Uitvoeren van uitvaarten op de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria en het onderhoud van de begraafplaatsen en de gebouwen (€ 7,4 miljoen). De lasten worden gedekt uit de leges lijkbezorgingsrechten.
- Organiseren van uitvaarten van gemeentewege. De gemeente wordt opdrachtgever als iemand binnen de gemeentegrens komt te overlijden en er geen nabestaanden (bekend) zijn of dat er wel nabestaanden zijn, maar dat zij de uitvaart niet willen regelen (€ 0,8 miljoen). De lasten hiervan worden 100% gedekt door de baten.
- Doorbelastingen vanuit informatievoorziening voor het beheer en onderhoud van applicaties (€ 0,2 miljoen).
- Overige lasten zijn toe te rekenen aan o.a. inkoop van consumptiegoederen en lasten die niet specifiek toe te rekenen zijn aan lijkbezorgingsrechten (€ 0,9 miljoen).

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Bij de begraafplaatsen en crematoria is sprake van een aantal kwetsbare functies, zoals die van de ovenist. De bedrijfsvoering van de crematoria is volledig afhankelijk van enkele ovenisten. Bij uitval kan het crematieproces volledig stil komen te liggen.	Met andere crematoria in de regio Amsterdam en een externe aanbieder voor uitvaart personeel een flexibele pool van ovenisten creëren die voldoende geëquipeerd en gecertificeerd zijn zodat zij direct en roulerend kunnen worden ingezet bij de verschillende crematoria.

Beleidskaders

- De Nieuwe Ooster; Structuurplan 2005, geactualiseerd in 2016.

3.2

Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer

3.2 Openbare ruimte, water, groen, vervoer

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	850,7	577,5	611,0	645,0	589,0	592,8
Lasten	1.129,8	1.222,3	1.265,0	1.270,3	1.208,6	1.194,7
Saldo Baten en Lasten	**-279,1**	**-644,7**	**-654,0**	**-625,3**	**-619,6**	**-601,9**
Onttrekking	297,5	252,0	154,9	140,1	138,3	122,8
Toevoeging	185,4	430,8	137,4	140,0	148,3	147,2
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**112,1**	**-178,7**	**17,6**	**0,1**	**-10,0**	**-24,3**
Totaal Programma 2 Openbare ruimte, water, groen, vervoer	**-167,0**	**-823,5**	**-636,5**	**-625,2**	**-629,6**	**-626,2**

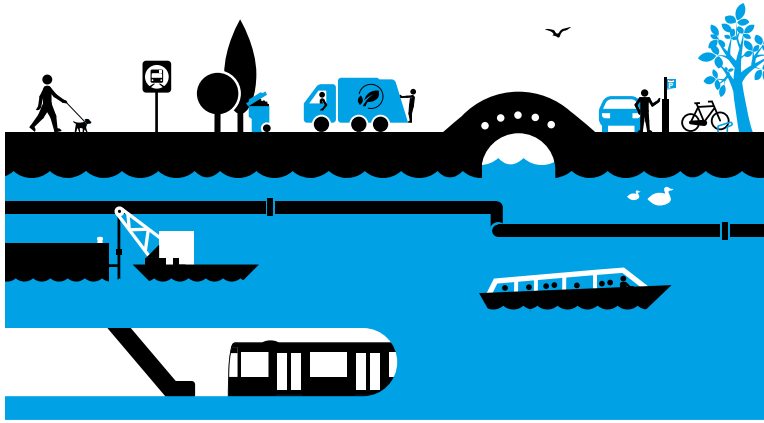

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**243,7**	**180,9**	**197,1**	**183,5**	**183,2**	**183,2**

3.2.1 Verkeer, vervoer en parkeren

In 2024 zetten we in verder in op het verbeteren van de verkeersveiligheid in de stad, het verlagen van de maximumsnelheid op veel wegen naar 30km/u gaat hier aan bijdragen, het verder autoluw maken van de stad, verbeteringen voor fietsers en aan fietsstimulering en het verbeteren van de luchtkwaliteit.

3.2.2 Openbaar vervoer

We verwachten dat in 2024 het gebruik van het openbaar vervoer zich meer en meer zal herstellen. GVB verwacht dat het aantal reizigers bij aanvang van 2024 zo'n 95 procent van 2019 zal zijn. De (financiële) uitdagingen voor het openbaar vervoer zijn daarmee echter nog niet achter de rug, onder andere door stijgende kosten en personeelskrapte.

We dragen eraan bij dat het openbaar vervoer voor iedereen zoveel mogelijk toegankelijk en inclusief is. Onder andere door het toegankelijk maken van OV-haltes. Ook werken we aan OV-doorstromings-maatregelen, om de effecten van de invoering van 30 kilometer per uur op bus en tramroutes zoveel mogelijk te verminderen.

3.2.3 Afval en reinigen openbare ruimte

We zetten in op een schone stad met afvalvrije straten, parken en pleinen. Dit wordt bereikt door gerichte reiniging, efficiënte en duurzame afvalinzameling, en het bevorderen van afvalscheiding en hergebruik. De aanpak wordt samen met bewoners, ondernemers en partners uitgevoerd. Wij hebben een specifieke aanpak voor elk stadsdeel en zetten extra in op masterplan-gebieden en Noord met meer veegploegen en buurtconciërges. We werken ook aan het verminderen van grof afval en karton, en er is een zomeraanpak met extra afvalbakken in parken en recreatiegebieden. De stad werkt samen met de verpakkingsindustrie en burgers om verpakkingsafval te voorkomen en voert uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV) in om producenten verantwoordelijk te maken voor het afvalbeheer van hun producten.

3.2.4 Beheer en onderhoud openbare ruimte

Amsterdam beschikt over een groot areaal aan openbare ruimte met verhardingen, civiele constructies en installaties. In deze bestuursperiode gaan we extra geld uitgeven aan het beheer en onderhoud: € 80 miljoen incidenteel en vanaf 2026 jaarlijks € 20 miljoen.

Het coalitieakkoord heeft het programma Stadsbehoud vier prioriteiten meegegeven. Vanuit ‘de solidaire stad’ gaan we aan de slag met de opgave in de Masterplan gebieden; ongelijk investeren voor gelijke kansen; in Nieuw-West en Zuidoost en bij de Aanpak Noord. Vanuit ‘de duurzame toekomst’ staat levensduurverlenging voorop en verlagen we onze ecologische voetafdruk; geen onderhoudswerkzaamheden zonder aantoonbare technische noodzaak. Vanuit ‘verantwoorde groei’ kiezen we bewust voor een meer gestandaardiseerde werkwijze waarbij we minder herinrichten, maar waar het kan de openbare ruimte ‘versterken’ met noodzakelijke ambities zoals klimaatadaptatie en verkeersveiligheid. En vanuit ‘samenwerking en organisatie’ zoeken we de verbinding en samenwerking in de stad, stadsdelen en gebieden op.

3.2.5 Water

Amsterdam is een waterstad: we leven met en aan het water. De havens, het openbare water, de kades, oevervoorzieningen en sluizen moeten schoon, goed onderhouden en veilig zijn. De verdere groei van het aantal bewoners en bezoekers zorgt voor meer druk op de openbare ruimte en dus ook op het water. In een autoluwe stad komt bouw- en afvallogistiek waar mogelijk over het water, via overslagpunten op de kades. We dragen hierbij zorg voor de veiligheid op het water.

3.2.6 Groen en Dierenwelzijn

Het juiste groen op de juiste plek is essentieel voor de leefbaarheid, biodiversiteit en klimaatbestendigheid van de stad. In een stad waar de komende jaar vele woningen bij komen moeten we óók vergroenen en het groen onderhouden en toegankelijk houden. Het groen in Amsterdam wordt intensief gebruikt om te recreëren, activiteiten te organiseren, te sporten en te spelen. Dit betekent dat het groen ook intensief beheerd moet worden om slijtage en achterstallig onderhoud te voorkomen.

In 2024 (e.v.) werken we aan:

- Meer en beter groen in Amsterdam, projecten gefinancierd via SHP-Bovenwijks Groen zoals o.a.: vergroenen van de Boelenlaan; Knowledge Mile Park Valkenburgstraat en Hortusplantsoen; Erasmuspark, Spoorpark Zuid, Renovatie Gaasperplas .
- Bestrijden van (boom) ziekten zoals iepziekte en plagen, waaronder de Japanse Duizendknoop.
- Verduurzamen van Artis
- Uitvoering Bestuursopdracht Amsterdamse Bos: wegwerken van resterend achterstallig onderhoud en het op orde brengen van het regulier beheer en onderhoud;
- Herplant van bomen: 1.700 bomen worden in 2024 herplant.
- Renovatie plantvakken en gazons: 80.000 vierkante meter.

In 2024 wordt de Voedselstrategie verder uitgevoerd waarbij de gemeente een actieve bijdrage levert aan de voedseltransitie naar een gezond, sociaal en duurzaam voedselsysteem.

De nieuwe Agenda Dieren wordt in 2024 aan de raad aangeboden ter vaststelling, met daarin de nieuwe ambities voor de dierdoelgroepen: gezelschapsdieren, dieren in relatie tot sport en ontspanning, vee en wilde dieren.

3.2.7 Riool en Drinkwater

We voorzien alle Amsterdammers van toegang tot schoon drinkwater. We zorgen voor goed werkende en degelijke riolering die bestand is tegen extreem weer door klimaatverandering. Daarnaast zorgen we ervoor dat het grondwater op de juiste hoogte staat.

Gebieden per programma

In het coalitieakkoord is afgesproken vooral te investeren op die plekken en in die opgaven waar dat het hardste nodig is en waar we samen het grootste verschil kunnen maken. Dit is ook als belangrijk uitgangspunt voor de programmering Stadsbehoud en Stadsverbetering gehanteerd, waarbij met name voor de stadsdelen Noord, Nieuw West en Zuidoost voorrang is gegeven aan specifieke opgaven aldaar. Bijvoorbeeld een impuls voor Sport & Spel in Zuidoost en meer focus in Noord (projecten Plejadenplein, Schellingwouderbreekpark) en Nieuw West (project Plein ’40-’45) op maatregelen in de openbare ruimte (ook in de parken), daar waar ook sprake is van een ontwikkelopgave. Vanuit de nieuwe bestedingsruimte voor projecten in Stadsverbetering (€ 55 miljoen) gaat bijna 60 procent van de nieuwe bestedingen naar stadsdelen buiten de Ring. Eenzelfde richting is te vinden voor de vervanging en het onderhoud van verhardingen (47 miljoen in 2024 voor de vervangingsinvesteringen en het groot onderhoud).

Investeringen

Er wordt veel geïnvesteerd in de openbare ruimte om deze stad een prettige verblijfplaats te laten zijn voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Voor de periode 2023-2027 ligt er een investeringsopgave van circa € 3,1 miljard voor het domein Openbare Ruimte en Mobiliteit. Hiervan is € 2,2 miljard ingepast in de beschikbare investeringsruimte. Dit is inclusief 30 procent overprogrammering.

De beperkingen van de beschikbare investeringsruimte dwingen ons tot het maken van keuzes, waarbij aansluiting wordt gezocht bij de afgesproken opgave uit het coalitie-akkoord; Instandhouding, Verantwoorde Groei, Duurzame Toekomst en Solidaire Stad en Kansgelijkheid.

Programma SV per stadsdeel

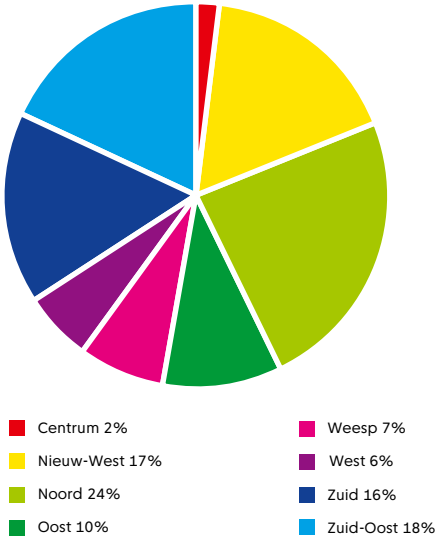

Programma verhardingen per stadsdeel 2024

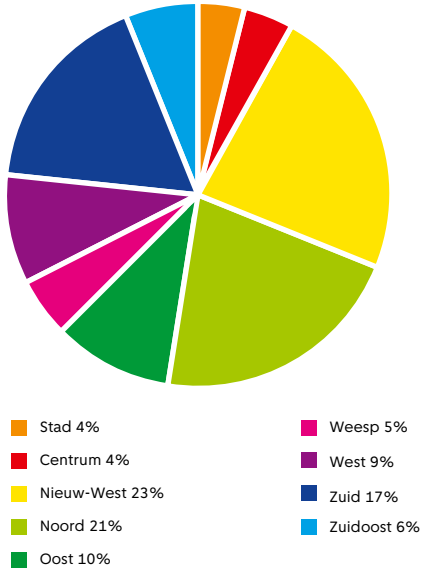

We investeren in ‘stad zijn’ (bestaande stad), ‘stad verbeteren’ en ‘stad maken’. Het grootste deel van de investeringen wordt aangewend voor de instandhouding van de stad ofwel voor Stad Zijn. Dit betreft 70 procent van de totale investeringen en bestaat uit de vervangingsprogramma’s voor Stedelijk Beheer (verhardingen, openbare verlichting, groen, etc.), Programma Bruggen en Kades, Wegtunnels, Afvalinzameling, Drinkwater en Riolering. Hiernaast zijn er een aantal grootstedelijke projecten waaronder de Oranje Loper. Het gewenste investeringsniveau blijft achter bij het benodigde investeringsniveau, waardoor de achterstalligheid oploopt wat onder andere tot uiting komt bij het Programma Bruggen & Kaders, maar ook bij Stedelijk Beheer en Waternet.

Voor Stad Verbeteren betreffen de opgenomen investeringen vooral projecten die al in uitvoering zijn en de komende jaren worden afgerond zoals de Oranje Loper, Singelgrachtgarage, Middelveldse Akerpolder en Herinrichting Prins Hendrikkade. Hiernaast wordt ook veel geïnvesteerd (€ 60 miljoen) in het Programma Bovenwijks Groen in de komende periode.

Voor Stad Maken is door de beperkingen in de beschikbare investeringsruimte geprioriteerd binnen de vastgestelde mobiliteitsplannen. De mobiliteitsplannen zijn

nodig om als bereikbare en complete stad met 7500 woningen per jaar te groeien. Hiervoor wordt een beperkt aantal investeringen opgenomen voor een bedrag van € 75 miljoen voor de periode 2023-2027. In aanvulling hierop is ook € 69 miljoen vrijgemaakt voor de Smart Mobility Hub in Zuid-Oost. Daarnaast zijn uitbreidingen voor Afvalinzameling en Drinkwater en Riolering opgenomen alsmede een aantal projecten waaronder uitbreiding IJ-veren.

Thema's per programma

Duurzaamheid

Bij het opstellen van de investeringsplannen is het thema duurzaamheid voor drie transities meegenomen. Circulaire economie, Groene en gezonde stad (incl. klimaat-adaptatie) en de energietransitie.

Voor de circulaire economie is momenteel het uitgangspunt hergebruik tenzij en verlenging van de levensduur. Voor een groene en gezonde stad is duurzaamheid een uitvoeringsonderdeel van de raamcontracten. Ook worden klimaatadaptieve ingrepen bij herinrichtingen door toevoegen groen of hemelwaterafvoer doorgevoerd. Voorbeelden van investeringen in de energietransitie zijn de verledding van openbare verlichting, vervanging wagenpark afvalinzameling, straatreiniging en dagelijks onderhoud openbare ruimte, onderzoek naar rio-thermie, overstap naar duurzaam cremeren en vervangen van diesel veerponten op het IJ voor elektrische veren. Het ambitieniveau ten aanzien van de vervanging van het gemeentelijk wagenpark is en blijft hoog. Het realiseren van deze ambitie zal meer tijd vergen. Hier is de ambitie om voor circa € 37 miljoen sneller wagens te vervangen dan de uitvoering nu mogelijk maakt. Dit wordt ingegeven door de beperkte beschikbaarheid van de niet-fossiele alternatieven en de lastige aanbestedingsprocedures die hiermee gepaard gaan. Ook willen we voor circa € 40 miljoen veerponten vervangen en uitbreiden. Door de lastige aanbestedingsprocedures loopt de doelstelling voor verduurzaming vertraging op.

Kansengelijkheid

De investeringsportefeuille Openbare Ruimte en Mobiliteit voor Amsterdam is € 2,2 miljard voor de komende periode 2023-2027. Hiernaast investeren we ook € 1,1 miljard vanuit de programma's Stadsverbetering/Stadsbehoud, maar deze investeringen worden niet geactiveerd en maken onderdeel uit van de exploitatie begroting.

De investeringen in de stad zijn onder te verdelen in de investeringen die al in uitvoering zijn en nieuwe investeringen. Bij de nieuwe investeringen is de tendens dat relatief meer wordt gedaan voor de Stadsdelen Noord, Nieuw West en Zuid-Oost wat met name is terug te zien bij de programma's Stadsverbetering/Stadsbehoud. Binnen het investeringsportfolio zien we dat 75 procent van de investeringen Stadsbreed is. Een belangrijke oorzaak hiervoor is gelegen bij de tariefdiensten die 2 procent van de totale investeringsportefeuille uitmaken en nagenoeg allemaal stadsbreed zijn. Daarnaast maken de stadsbrede programma's Bruggen Kaders en Oranje Loper ook ruim 25% uit van de investeringsportfolio. De overige 25% stadsbrede investeringen heeft betrekking op een oa Wegtunnels (9%), groot deel Stedelijke Beheer (8%) en verder overige groot stedelijke projecten en parkeren.

Van de 25 procentinvesteringen die niet stadsbreed zijn wordt iets meer dan gemiddeld geïnvesteerd in Noord en Zuid-Oost en Oost. Dit zien we terug bij Verhardingen, waar 33 procent van de investeringsruimte van € 100 miljoen in Noord wordt geïnvesteerd. Bij het programma SHP Groen wordt bijna de helft van de investeringsportefeuille van € 60 miljoen besteed in Nieuw West en Zuid Oost. De geplande investeringen in de Smart Mobility Hub van € 69 miljoen heeft ook grote impact voor Zuid-Oost.

Digitalisering

- Monitor Groen als dashboard met o.a. de hoeveelheid (incl. boom kronen) en nabijheid van groen en ook de waarde van groen i.r.t. Sociaal Welzijn, Gezondheid, Klimaatadaptatie en Natuur.
- Met de Digitale Gracht beheren we een volledig geanonimiseerd monitorings-systeem op de Amsterdamse binnenwateren.

Democratisering

- De groene inrichting van de openbare ruimte wordt vaak in participatie ontwikkeld met de buurt en ook in co-creatie (bv. Het BrasaPark in Zuidoost).
- Medebeheer van het openbare Groen is al jaren gebruikelijk in Amsterdam en wordt ook weer in 2024 voortgezet. Waar dit mogelijk en wenselijk is breiden we dit uit.

Harmonisatie Stadsverbetering - Stadsbehoud

De programma's Stadsverbetering (SV, met vooral bestedingen in de programma-onderdelen 2.1, 2.2 en 2.6) en Stadsbehoud (SB, 2.4) werken in gezamenlijkheid aan een toekomstbestendige openbare ruimte. Beide programma's zijn voor het eerst in een gezamenlijk proces geprioriteerd en geprogrammeerd, waarbij de onderhouds-opgave als leidend principe is gehanteerd. Immers, zoals ook in het coalitieakkoord is opgenomen: we blijven ons inzetten om de leefbaarheid van buurten te verbeteren en we investeren duurzaam in het onderhoud van de stad. Via verkennende gesprekken

en een prioriteringsgesprek per stadsdeel, en met input van portefeuillehouders en stadsdeelcommissies, is uitgaande van de beperkte beschikbare middelen, een financieel sluitend bestedingsvoorstel tot stand gekomen. Met het bestedingsvoorstel voor de programma's Stadsverbetering en Stadsbehoud geven we eveneens invulling aan de opdracht uit het Coalitieakkoord om te onderzoeken of en in hoeverre een verdere verlegging van de focus van stad verbeteren naar stadsbehoud budgettair mogelijk is, en welke inhoudelijke consequenties dit heeft.

Verschuiving Stadsverbetering – Stadsbehoud

De verschuiving van middelen van het programma Stadsverbetering naar Stadsbehoud heeft gevolgen voor beide programma's. Vanuit het programma Stadsverbetering werden projecten uitgevoerd op het gebied van Autoluw, Touringcar, Luchtkwaliteit en Taxi. Binnen de resterende middelen van Stadsverbetering moeten er keuzes gemaakt worden binnen en tussen deze onderdelen. De verschuiving is ingevuld door in de periode 2023-2027 een budget van € 21 miljoen over te hevelen van Stadsverbetering naar Stadsverbetering en door een extra overheveling van € 25 miljoen waarmee Stadsverbetering-opgaven meegenomen kunnen worden bij Stadsbehoud-projecten. Denk hierbij aan rainproof-maatregelen, verkeersveiligheid en bijvoorbeeld vergroening. In het verleden werden deze kosten vooral gedragen vanuit Stadsbehoud. De laatste verschuiving is mede op basis van de nieuwe Uitvoeringsstandaard Werken aan de Openbare Ruimte, waarin is vastgelegd dat in de regel nieuwe projecten bij Stadsverbetering voortkomen uit een noodzakelijke onderhoudsopgave. Hiermee wordt een duurzamer en efficiënter werkproces bewerkstelligd, bestaande materialen en kapitaal beter benut om zodoende een grotere maatschappelijke meerwaarde per euro te realiseren.

Ondanks de financiële verschuiving blijft de opgave van Stadsbehoud groot en is het budget niet toereikend voor het gestelde onderhoudsniveau. We verwachten wel dat door de verschuiving het achterstallig onderhoud minder snel oploopt en door slim te programmeren vooral beperkt blijft tot onderdelen van assets waar dat geen grote gevolgen heeft (parkeerterreinen, parkeerstroken).

Ten aanzien van veiligheid zijn er geen verhoogde risico's. We doen wat nodig is om de stad bereikbaar en veilig voor de Amsterdammer te houden. Ondanks de extra middelen, zien we dat er bij verschillende assets achterstallig onderhoud zal blijven bestaan en in sommige gevallen zal toenemen. Bij een aantal functies (parkeren) hoeft dat geen probleem op te leveren. Ondanks extra middelen voor Stadsbehoud is het niet mogelijk de achterstalligheid voor alle assets op te lossen.

Groeiende stad

Amsterdam heeft een grote woningbouwopgave. Deze groei is niet mogelijk zonder maatregelen op het gebied van mobiliteit, zowel in de nieuwe stad als in de bestaande stad. Naast het bieden van voldoende capaciteit op de wegen, de fietspaden en in het openbaar vervoer, is er ook een overgang van autogebruik naar openbaar vervoer, fiets en deelmobiliteit nodig. Dat vraagt om een verandering in gedrag van Amsterdammers en een aantrekkelijk alternatief aanbod (goede OV-ontsluiting, ruimte om prettig en veilig te fietsen en te lopen en aanbod van deelmobiliteit).

In vijf mobiliteitsplannen van Noord, Zeeburgereiland en IJburg, de Zuidoostflank, Nieuw-West en Haven-Stad Zuid, is inzichtelijk gemaakt welke maatregelen op welk moment nodig zijn. De verwachting is dat het mobiliteitsplan Zuidflank (Zuidas en aanliggende gebieden) na vaststelling eind 2023 ook in uitvoering komt. In 2024 werken we verder aan de maatregelen uit de verschillende mobiliteitsplannen, waaronder de Cruciale Mijl (Zeeburgereiland en IJburg), de S111 en station Amsterdam Bijlmer Arena (Zuidoostflank) en de Johan van Hasseltknoop (Noord).

3.2.1 Verkeer, vervoer en parkeren

Een verbonden stad voor iedereen, waar we aangenaam kunnen verblijven en verplaatsen.

In deze programmabegroting komt meer geld beschikbaar voor het onderhoud van de stad. Hiermee wordt niet het achterstallig onderhoud aan de openbare ruimte opgelost. We blijven werken aan de kwaliteit en versterking om zo de openbare ruimte, infrastructuur en groen functioneel, aantrekkelijk en duurzaam te houden.

Aan de andere kant komt er minder budget beschikbaar voor stad verbeteren en stad maken. Omdat er wel volop ambities zijn vanuit bijvoorbeeld de mobiliteitsplannen, het verbeteren van de verkeersveiligheid en de omgevingsvisie, zal nader bepaald moeten worden aan welke projecten en ambities de middelen worden besteed. Daarnaast moet ook rekening gehouden worden met krapte op de arbeidsmarkt waardoor het lastiger is om voldoende capaciteit te vinden om het werk te doen en is er kostenstijging als gevolg van inflatie.

Daarnaast is de druk op de openbare ruimte de afgelopen jaren flink toegenomen door de groei van bezoekers en bewoners. En ook leggen de verschillende ambities zoals energietransitie, klimaatadaptatie, vergroening, gebiedsontwikkeling een extra claim op de openbare ruimte, zowel onder als boven de grond. Het is belangrijk om goede afwegingen te maken over de inrichting en het gebruik van de ruimte, zowel op stedelijk niveau (stedelijke functies zoals OV, logistiek) als op gebiedsniveau.

Stadsverbetering en Stadsbehoud

Stadsverbetering gaat over gerichte ingrepen om de stad beter te laten functioneren en staat niet los van stadsontwikkeling, stadsbehoud en stedelijke opgaven zoals aardgasvrij, klimaataanpassing en verduurzaming.

Onderdeel van het coalitieakkoord is meer nadruk op stadsbehoud en minder op stadsverbetering. Dat betekent dat er minder financiële ruimte is voor herinrichtingen. Daarom moeten stevige keuzes gemaakt worden. De Uitvoeringsstandaard Toekomstbestendig Werken aan de Openbare Ruimte (2023) legt daar de basis voor. We kijken nog kritischer welke maatregelen waar en wanneer nodig zijn. Dat is duurzamer en kostenefficiënter.

Een belangrijk uitgangspunt is dat de technische staat van de openbare ruimte bepalend is om daar wel of geen werkzaamheden uit te voeren. Pas als noodzakelijk onderhoud of vervanging nodig zijn, kijken we of ook aanpassingen in de openbare ruimte wenselijk zijn. Alleen waar het echt noodzakelijk is, gelet op beleidsdoelstellingen en maatschappelijke opgaven (o.a. klimaatadaptatie, verkeersveiligheid, mobiliteitstransitie), veranderen we op dat moment de indeling en de functie van de openbare ruimte. Door deze herinrichting pas toe te passen wanneer de straat technisch gezien aan vervanging toe is, voorkomen we dat er onnodig kapitaal en materiaal verloren gaat.
Stadsverbetering financieren we vooral vanuit investeringskredieten voor de grote investeringen. Daarbij werken we aan co-creatie en cofinanciering met:

- Stadsontwikkeling (Vereveningsfonds, Grondexploitatie).
- Stadsbehoud (reserve Stadsbehoud).
- Derden (Vervoerregio Amsterdam, Rijk, ProRail).

Door de impuls voor het onderhoud van de bestaande stad (€ 80 miljoen incidenteel, vanaf 2026 structureel € 20 miljoen) blijft er minder geld over voor stadsverbeterings-projecten en beleidsprogramma's in de openbare ruimte.

Oranje Loper

Het programma Oranje Loper vernieuwt de Nieuwezijds Voorburgwal en de bruggen en straten van de Raadhuisstraat tot aan Mercatorplein. De uitvoering aan Nieuwezijds Voorburgwal Noord is in 2023 gestart om in 2024 te kunnen afronden. Ook de vernieuwing van brug 108 over de Da Costakade is in uitvoering. De planning van de zogenaamde corridor Raadhuisstraat – Mercatorplein gaat wijzigen. De periode waarin de trams tussen Raadhuisstraat en Mercatorplein buiten gebruik worden gesteld start niet eerder dan in 2024. Het programmateam kijkt opnieuw naar de planning, de kosten (mede in het licht van aanhoudende inflatie) en de omvang. Daarbij wordt bekeken voor welke bruggen kan worden volstaan met een minder ingrijpende aanpak. Ook wordt onderzocht in hoeverre gemeentelijke doelstellingen gerealiseerd kunnen worden met een minder ingrijpende aanpak van de openbare ruimte.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 2.1.1

De openbare ruimte van Amsterdam is een plek waar bewoners en bezoekers prettig, veilig en gezond kunnen verblijven en verplaatsen.

Indicatoren doel		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen indicator beschikbaar					

Zie indicatoren onder activiteit 2.1.1.1 / 2.1.1.2 en 2.1.1.3.

Activiteit 2.1.1.1

We beperken het ruimtebeslag van de auto, zowel rijdend als geparkeerd.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Opgeheven parkeerplaatsen	2020 - 2025: 5.000 - 7.000 parkeer-plaatsen	1.376	1.000	1.000	1.000
2	Aantal gereden autokilometers in Amsterdam	4.463.000 KM (2018)	4.400.000 KM	4.800.000 KM	4.800.000 KM	4.700.000 KM

Autoluw

Door uitvoering van de Agenda Amsterdam Autoluw zorgen we voor meer ruimte voor lopen, fietsen, openbaar vervoer, groen, voorzieningen, spelen en verblijven. Voor schoon en gezond verplaatsen en verblijven is fysieke ruimte nodig. In 2024 ronden we een aantal grote projecten af, waaronder de verbeterde fietsroute tussen het IJ en het Mr. Visserplein en een autoluwe noordelijke Van Woustraat. We blijven daarnaast kansen benutten voor fiets en voetganger met kleine en slimme ingrepen, bijvoorbeeld het optimaliseren van de verkeersregelinstallaties.

Parkeren

Naar aanleiding van het coalitieakkoord is vanaf juli 2023 een aantal aanscherpingen van het parkeerbeleid doorgevoerd. Het betreft onder meer een verhoging van de kortparkeertarieven, een harmonisatie van de tarieven van parkeervergunningen en verruimingen van de bloktijden van betaald parkeren (24 uur betaald parkeren in het centrum en een verruiming van de venstertijden in gebieden met een hoge parkeerdruk). De extra bruto parkeerinkomsten voor 2024 zijn geraamd op € 10,9 miljoen (in 2023: € 5,3 miljoen). Ook de tarieven voor evenementparkeren in het Arenagebied zijn in 2023 verhoogd. Met de extra inkomsten worden de stijgende kosten gedekt voor verkeers- en parkeerregelaars bij evenementen.
In juni 2023 heeft de gemeenteraad besloten om betaald parkeren in te voeren in een groot deel van Nieuw-West en Zuidoost. Uitbreiding van betaald parkeren treedt gefaseerd in werking vanaf 2024. Na plaatsing van de parkeerautomaten en verlening van parkeervergunningen, zijn de bruto extra parkeerinkomsten geraamd op € 20,8 miljoen per jaar. Eind 2023 wordt een voorstel vrijgegeven voor inspraak om betaald parkeren in te voeren in een groot deel van Amsterdam Noord en Sloterdijk. Besluitvorming over betaald parkeren in Noord en Sloterdijk is voorzien in 2024.

Deel- en ketenmobiliteit en Smartmobility

Deelmobiliteit is belangrijk om te komen tot een autoluwe en schonere stad. Deelvoertuigen, zoals uitstootvrije deelauto's, -scooters en -(bak)fietsen, kunnen helpen het aantal privéauto's en autoritten te verminderen, de parkeerdruk te verlagen, de uitstoot te verminderen en de deur-tot deurreis te verbeteren. Amsterdam zet in op meer aanbod van deelmobiliteit en betere spreiding over de stad. Met een campagne bevorderen we dat Amsterdammers meer gebruik maken van deelvervoer. We staan aan de vooravond van een nieuwe uitvraag voor deel(bak)fietsen en deelscooters. In 2024 wordt de Nota Deelvervoer (2023) verder uitgewerkt.

Binnen de lijn "van bezit naar gebruik" onderzoeken we hoe Amsterdammers, bezoekers en forensen slim en schoon kunnen reizen. We focussen in 2024 op toegankelijkheid en werken in Europees verband aan het opzetten van coöperatieve deelmobiliteit voor bewoners (Mobility as a Common). In 2024 zal ook het eerste tankstation van de toekomst worden gestart (E-Lympic). Binnen de programmalijn "Amsterdam heeft regie op het (digitale) mobiliteit systeem" onderzoeken we op welke manier nieuwe technologieën, zoals ISA, bijdragen aan een veiliger fiets klimaat.

Hubs en P+R

In 2023 zijn nieuwe tarieven vastgesteld waarmee de P+R's kostendekkend zijn geworden. Verder onderzoeken we hoe de huidige Amsterdamse P+R-locaties en andere parkeergarages op afstand kunnen worden ingezet voor bewonersparken in combinatie met vervolgvervoer als lopen, fiets, OV en deelmobiliteit. Een plek waar overgestapt kan worden op andere vormen van vervoer noemen we een hub. Met de MRA-partijen werken we aan een regionale hubstrategie. Het is essentieel om een duurzame gedragsverandering tot stand te brengen, waarbij mensen bij voorkeur kiezen voor lopen, fiets of het OV.

Activiteit 2.1.1.2

We maken meer ruimte voor fietsers, voetgangers en verblijfsruimte.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Tevredenheid over fietsparkeren (wordt 2-jaarlijks gemeten)	5,8	7,0	7,0	7,0	7,0
2	Tevredenheid over fietsrit (wordt 2-jaarlijks gemeten)	6,7	7,0	7,0	7,0	7,0

Ruimte voor lopen

Doordat de stad verdicht, de ambities in de openbare ruimte groot zijn en de druk vanuit economische functies en bezoekers hoog is, zien we dat de ruimte voor de voetganger onder druk staat. Fietsenrekken, nutsvoorzieningen, afvalcontainers, groen en terrassen zijn allemaal belangrijk voor de stad, maar maken ook gebruik van schaarse ruimte op het trottoir. Daarom maken we bij herinrichtingen meer ruimte voor de voetganger, met een waar mogelijk minimale vrije doorloopruimte van 2 meter op het trottoir, conform de Agenda Amsterdam Autoluw. Op drukke voetgangersroutes houden we meer loopruimte vrij, zoals beschreven in de normen uit beleidskader 'Ruimte voor de voetganger'.

Fiets

In 2024 werken we verder aan verbeteringen voor fietsers en aan fietsstimulering. Zo worden in 2024 op de Tt. Vasumweg over een lengte van twee kilometer fietsstroken aangelegd. Er wordt een ontwerp gemaakt voor de uitbreiding van de fietsenstalling bij station Bijlmer ArenA en we breiden het aantal fietsparkeerplekken bij metrostation Noorderpark verder uit.

In 2024 ligt de nadruk op de buurtgerichte aanpak fietsparkeren, vooral in de buurten waar de toegankelijkheid van de stoepen in het geding is. Verder zetten ons in voor het bevorderen van de fietsvaardigheid en fietsbeschikbaarheid voor verschillende doelgroepen.

Doorstroming en veilige bereikbaarheid

We zorgen dat verplaatsen en verblijven in de drukke openbare ruimte van Amsterdam mogelijk blijft door de inzet van verkeers-, mobiliteits- en crowdmanagement.
We waarborgen de veiligheid in de vijf Amsterdamse tunnels door deze 24/7 te bewaken en te bedienen. Bewoners en bezoekers kunnen zich verplaatsen van, naar en binnen Amsterdam

Activiteit 2.1.1.3

We zorgen voor een veilige doorstroming van voetgangers op drukke verblijfsplekken en momenten en rond evenementen in de openbare ruimte.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	We beperken het aantal Crowd Control situaties (politie inzet) als gevolg van drukte bij geplande activiteiten/evenementen en te voorspellen drukte	-	1	1	0	0

Doel 2.1.2

Bewoners en bezoekers kunnen zich verplaatsen van, naar en binnen Amsterdam.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Dodelijk slachtoffers verkeersongevallen (ambitie 0 in 2050, streefgetal halvering in 2030 t.o.v. 2010)	15	-	<15	<15	<15

Activiteit 2.1.2.1

We werken aan een verkeersveilige en rustige stad waarin je onbezorgd van A naar B kunt bewegen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Ernstig gewonden verkeers-ongevallen (ambitie 0 in 2050, streefgetal halvering in 2030 t.o.v. 2010)	1.150	-	1.100	1.000	1.000
2	Beleving ervaren verkeersveiligheid	-	-	7,0	7,0	7,0

We blijven werken aan verbetering van de verkeersveiligheid, ervan uitgaande dat in een stad iedereen, van jong tot oud en met of zonder beperking, zich veilig moet kunnen verplaatsen. Het uitrollen van de maximumsnelheid van 30 kilometer per uur in de stad draagt hier aan bij.

Daarnaast geven we in 2024 een vervolg aan het Meerjarenplan Verkeersveiligheid. En spannen we ons, samen met het bedrijfsleven waaronder logistiek en taxi, in voor meer bewustwording over verkeersveiligheid.

Activiteit 2.1.2.2

We voeren regie op het gebruik van het mobiliteitsnetwerk van de stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen indicator beschikbaar					

Indicatoren nog in ontwikkeling.

Mobiliteitsregie

Om werkzaamheden in afstemming te kunnen uitvoeren in een steeds vollere en drukkere stad, zetten we in op samenwerking tussen interne stakeholders en opdrachtgevers van werkzaamheden. We maken op tijd afspraken over noodzakelijke verkeersmaatregelen en communicatie bij de uitvoering van werkzaamheden en we investeren in een goed inzicht in het beschikbare verkeersnetwerk van vandaag en de geplande werkzaamheden in de toekomst. In aanvulling hierop zijn in de Westelijke Grachtengordel, de Zuidelijke Grachtengordel en in het Wallengebied ook lokale netwerkregisseurs aangesteld om zicht te houden en te sturen op alle ontwikkelingen in die gebieden.

Regionale samenwerking op bereikbaarheid

We zorgen ervoor dat werkzaamheden kunnen doorgaan in de openbare ruimte met zo min mogelijk hinder voor burgers, ondernemers en bezoekers van Amsterdam. Dit doen we onder andere door regionale afstemming met Rijkswaterstaat, ProRail, de Provincie en de Vervoerregio binnen Regioregie en de interactieplatform Amsterdam Bereikbaar. We zetten in regionaal verband in op (mobiliteits-)maatregelen, communicatie, monitoring en evaluatie van onze projecten en ontwikkelen daarvoor instrumenten in samenwerking met onze partners. We monitoren en stemmen dynamische verkeersmanagement maatregelen regionaal af in het Regionaal Tactisch Team (onderdeel van het Regieteam Verkeersmanagement Noord-Holland).

Activiteit 2.1.2.3

We verbeteren de luchtkwaliteit en verminderen de CO_2 uitstoot door in te zetten op uitstootvrije mobiliteit.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal toetspunten en straten waar niet wordt voldaan aan EUgrenswaarde stikstofdioxide (NO2, 40 µg/m^3)	33%	0%	0%	0%	0%
2	Percentage van de toetspunten waar niet wordt voldaan aan de WHO-advieswaarde voor fijnstof (PM 2,5)	37% (zichtbaar in 2021)	-	35% (zichtbaar 2022)	25% (zichtbaar 2023)	25% (zichtbaar tov 2024

Actieplan Schone Lucht

Het Actieplan Schone Lucht (2019) richt zich op het verbeteren van de luchtkwaliteit in Amsterdam. Het doel is om in 2030 te voldoen aan de WHO-advieswaarden voor luchtkwaliteit uit 2005 door in te zetten op de transitie naar uitstootvrij verkeer in de stad. Daarnaast dragen onderstaande maatregelen bij aan een reductie van CO_2-uitstoot van circa 11 procent in de stad. We dragen daarmee bij aan de totale CO_2-reductiedoelstellingen van de gemeente. Het Actieplan Schone Lucht wordt tevens uitgevoerd binnen het landelijke kader van wetgeving, overgangsregelingen en ontheffingen.

In 2024 werken we onder andere aan de volgende activiteiten:

- Uitvoering geven aan de Uitvoeringsagenda Uitstootvrije Mobiliteit 2023-2026 (vastgesteld juni 2023). Voorbereiden van de uitstootvrije zones voor stadslogistiek (bestel- en vrachtwagens), taxi's, brom- en snorfietsen, en varen. Daarnaast vinden ook de voorbereidingen plaats voor de aanscherping van de milieuzone voor personenauto's naar emissieklasse 5 diesel, evenals voorbereiding van de aanscherping van beleid voor nieuwe parkeervergunningen voor oude benzine-voertuigen.
- We gaan invulling geven aan een Amsterdamse Aanpak voor schonere mobiele werktuigen.
- Het publieke laadnetwerk – zowel gewoon als snelladen – gaan we verder uitbreiden, op basis van het Strategisch plan Laadinfrastructuur 2020-2030.
- Om de uitstoot door particuliere houtstook terug te dringen wordt ingezet op bewustwording en voorlichting en wordt er gewerkt aan een beleidskader.

Activiteit 2.1.2.4

We maken parkeren van auto en fiets duurzaam en kosteneffectief mogelijk.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal gemeentelijke garages met led-verlichting	-	24	27	28	30
2	Aantal garages voorzien van laadpalen. In 2026 zijn alle garages in eigendom voorzien van laadpalen	-	21	28	29	30

Doel 2.1.3

Amsterdam is op een veilige en duurzame manier bereikbaar voor commercieel vervoer.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen indicator beschikbaar					

Zie indicatoren onder activiteit 2.1.3.1 / 2.1.3.2.

Activiteit 2.1.3.1

We stimuleren schoon, licht, verkeersveilig en efficiënt (goederen)vervoer door bundeling van goederen (logistieke hubs), intensiever gebruik van water en specifieke aandacht voor gebieden in de stad waar de (logistieke) druk hoog is.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Verminderen aandeel zware voertuigen (maximum massa boven de 30 ton) ten opzichte van alle bestel- en vrachtwagens in de ZZV per jaar binnen de S100	2022: 0,72%	0.72%	0,70%	0,68%	0,68%
2	Stijging van de gemiddelde beladingsgraad van bestel- en vrachtauto's in de hele stad	peilwaarde 2022: 8%	-	2%	2%	2%

Logistiek

Logistiek zorgt ervoor dat de stad schoon, heel en bevoorraad blijft. Tegelijkertijd heeft logistiek een grote impact op de stad. Om die reden stellen we eisen aan logistiek. We bevorderen schoon, licht, verkeersveilig en efficiënt goederenvervoer door bundeling van goederen (logistieke hubs), transport over water en specifieke aandacht voor gebieden in de stad waar de (logistieke) druk hoog is.

Touringcar

In 2023 heeft besluitvorming plaatsgevonden over het verkeersbesluit en ontheffingenbeleid waarmee touringcars zwaarder dan 7,5 ton grotendeels geweerd worden binnen de S100. Om touringcars te faciliteren in het vlot afwikkelen van halteren, bufferen en parkeren zoeken we naar geschikte locaties, buiten het centrum en aan de rand van de stad, voor deze functies in 2024.

Activiteit 2.1.3.2

We werken aan een betrouwbaar en milieuvriendelijk taxivervoer.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage uitstootvrije taxi's	-	-	-	Zie toelichting	-
2	Aantal gemeten unieke taxivoertuigen rond de S100 tijdens de weekendnachten	-	-	-	Zie toelichting	-
3	Aandeel ontheffinghouders taxi t.o.v. aantal gemeten unieke taxivoertuigen	-	-	-	Zie toelichting	-

Het beleid rondom taxi wordt samen met het Rijk herijkt in 2023/2024. Aan de hand van deze regelgeving worden er indicatoren ontwikkeld. In huidige begroting betekent dit, dat er voor nu geen waarden zijn opgenomen in bovenstaande indicatoren.

Taxi

In de Agenda Taxi 2020-2025 staan vier doelen centraal: betrouwbaar, veilig, bonafide taxivervoer, in een leefbare stad. In de Amsterdamse Taxi Aanpak ("ATA", december 2021) zijn 11 maatregelen benoemd om tot het nieuw gemeentelijke taxi beleid te komen. Inmiddels is de Amsterdamse Taxi Aanpak ("ATA") aan herijking toe omdat de taximarkt in de afgelopen tijd behoorlijk is veranderd. Zo is er een verschuiving van een opstap- naar de bestelmarkt. Daarnaast heeft de corona pandemie ervoor gezorgd dat veel chauffeurs schulden hebben.

Ook is het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat inmiddels gestart met een evaluatie van de landelijke taxiwet en regelgeving. De planning van het ministerie is om die evaluatie, inclusief aanbevelingen voor eventuele wetswijzigingen, eind 2023 af te ronden. Dan zal er meer duidelijkheid komen over de wijze waarop de gemeente in de toekomst grip kan uitoefenen op de markt en over wanneer en in welke vorm taxizones kunnen worden ingevoerd. Ondertussen wordt er, samen met belanghebbenden, gewerkt aan een nieuwe planning en een mogelijke herindeling van de maatregelen uit de ATA.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Vervoerregio Amsterdam (VRA)

De Vervoerregio Amsterdam is een samenwerkingsverband van 15 gemeenten rond verkeer en openbaar vervoer. De belangrijkste taken zijn het opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur. Dit laatste gebeurt via de Investeringsagenda Mobiliteit. De Vervoerregio is ook een partner in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De Vervoerregio wordt volledig bekostigd uit een Rijksbijdrage (Brede Doeluitkering) van ruim € 400 miljoen per jaar. De regioraad stelt de begroting vast. De gemeenteraden van de deelnemende gemeenten kunnen een zienswijze daarover afgeven.

Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten (SHPV)

Voor het handhaven van het betaald parkeren gebruiken we het Nationaal ParkeerRegister (NPR) van de coöperatie Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten (SHPV). Het SHPV beheert namens aangesloten gemeenten het register. Zo kunnen we op dezelfde landelijke digitale manier parkeren registreren en raadplegen voor (digitale) handhaving. Als parkeergarages in eigendom van ons en onderdeel van een gebouwencomplex zijn, dan zijn wij verplicht lid van de Vereniging van Eigenaren (VvE).

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	326,4	52,0	56,6	55,0	45,4	45,4
Lasten	205,8	259,4	238,4	225,7	206,6	201,1
Saldo Baten en Lasten	**120,6**	**-207,4**	**-181,7**	**-170,7**	**-161,2**	**-155,6**
Onttrekking	292,0	100,2	14,0	11,1	7,7	0,0
Toevoeging	171,2	424,3	132,5	135,0	143,3	142,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**120,8**	**-324,1**	**-118,5**	**-123,9**	**-135,6**	**-142,4**
Totaal	**241,4**	**-531,5**	**-300,2**	**-294,6**	**-296,8**	**-298,0**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 56,6 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Baten door opbrengsten van het parkeren “achter de slagboom” (parkeergarages, P+R en fietsenstallingen). (€ 43,0 miljoen)
- De baten uit bijdragen van derden zoals de Vervoersregio Amsterdam (VRA), de provincie en het Rijk. (€ 11,7 miljoen)
- Baten ten behoeve van een gecoördineerde inzet op mobiliteitsregie ontvangen van diverse partners. (€ 1,0 miljoen)
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 238,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor ICT diensten (personeelskosten die betrekking hebben op onder meer functioneel beheer, privacy, security, proces-en programmamanagement en informatiebeheer) ter ondersteuning van de activiteiten in dit programmaonderdeel, luchtmeetnet en inzet vanuit het Juridisch bureau. (€ 4,0 miljoen)
- Lasten voor de projecten Smart Mobility en Bezit naar Gebruik (€ 3,0 miljoen)
- Lasten voor projecten ten behoeve van de Luchkwaliteit en Laadpalen infrastructuur. (€ 11,1 miljoen)
- Lasten om Parkeren van auto en fiets zo duurzaam en kosteneffectief mogelijk te maken. Voor € 51,5 miljoen worden werkzaamheden uitbesteed, zoals het parkeer-beheer. Er is € 29,3 miljoen opgenomen voor garages en terreinen (huur, ICT, servicekosten, onderhoud, schoonmaak, beveiliging, OZB, erfpacht, etc.). Tevens zijn er kosten voor groot onderhoud aan gebouwen (€ 3,9 miljoen), rente en afschrijving op bezittingen (€ 6,3 miljoen), loonkosten voor personeel en inhuur (€ 9,5 miljoen) opgenomen. Daarnaast zijn er bankkosten en kosten voor parkeren via parkeerapps (€ 2,5 miljoen). (€ 103,0 miljoen)
- Vermindering van de lasten vanwege de marktconformiteitsopslag die facilitaire diensten in dit programmaonderdeel toerekenen aan hun diensten. Door apart lagere lasten te begroten gelijk aan de marktconformiteitsopslag is het effect binnen het programmaonderdeel van de marktconformiteitsopslag nihil.(€ 18,7 miljoen negatief)
- Lasten voor de Inzet van juristen, project assistentes en inkoop voor projecten in de Openbare Ruimte. (0,5 miljoen).
- Lasten voor activiteiten ter voorbereiding en ondersteuning van projecten in of voor de beginfase. (€ 9,1 miljoen)
- Lasten met betrekking tot het programma Stadsverbetering. De toelichting van de mutaties op deze begroting staat in de programmabladen.
- Lasten met betrekking tot de afschrijvings en rentelasten van de objecten, ook wel assets genoemd, in de openbare ruimte van Amsterdam. (€ 4,6 miljoen)
- Lasten voor de ontwikkeling van strategieën en beleidskaders omtrent verschillende thema's zoals Openbare Ruimte, Verkeersveiligheid, Programma Taxi en het SNOR masterplan handhaving. (€ 9,7 miljoen)
- Lasten met betrekking tot het beperken van het ruimtebeslag van de auto, zowel rijdend als geparkeerd vanuit Programma Bruggen en Kademuren (€ 1,6 miljoen) en werken aan een verkeersveilige en rustige stad ook vanuit Programma Bruggen en Kademuren (€ 1,5 miljoen). Dit maakt onderdeel uit van de structurele intensivering vanuit het coalitieakkoord.(€ 3,1 miljoen)
- Lasten voor het beperken van de hinder van werkzaamheden in de openbare ruimte door regie op mobiliteit waarbij de werkzaamheden gebiedsgericht gecombineerd worden samen met betrokken partners. (€ 5,5 miljoen)
- Lasten voor de uitvoering stadsverbetering asset verhardingen (oud-smf) van € 1,0 miljoen, inzet voor laadinfra en milieuzone van 1,2 miljoen en uitgaven voor kapitaallasten verhardingen van 1,2 miljoen. (€ 3,5 miljoen)
- Lasten als gevolg van de loon- en prijsindexatie. (€ 3,4 miljoen)
- Lasten voor het bereiken van een goede doorstroming van verkeer, fietsers en voetgangers in de stad door onder andere tunnelbeheer, crowdmanagement en touringcars. (6,7 miljoen)
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen bedragen € 14,0 miljoen. Daarvan wordt € 2,0 miljoen ontrokken aan de reserve Coalitiemiddelen, € 0,7 miljoen aan de reserve Kwaliteitsimpuls Groen, € 3,0 miljoen aan de reserve Laadinfra, € 2,0 aan de reserve Programma Stadsbehoud, € 0,7 aan de reserve POR zuid IJ-oever, € 4,8 aan de Reserve Leidseplein en € 0,7 aan de reserve Achterstallig onderhoud

Toevoegingen reserves

De toevoegingen bedragen € 132,5 miljoen en betreffen toevoegingen aan de reserves Stadsbehoud van € 89,7 miljoen, de reserve Achterstallig Onderhoud van € 25,0 miljoen, aan de Financieringsreserve van € 5,8 miljoen en aan de reserve Schaalsprong in 2023 van € 176 miljoen en jaarlijks van 2024 tot en met 2027 van € 12 miljoen.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Door schaarste op de arbeidsmarkt lukt het niet om voldoende (gekwalificeerd) personeel aan te trekken, waardoor de uitvoering onder druk komt te staan.	We starten met een technische traineeship waarmee we pas afgestudeerden aantrekken en daarnaast wordt er gestart met het zogenaamde Campusrecuitment, waarmee we studenten trachten te interesseren voor het werken bij de Gemeente Amsterdam
Doordat er beperkte nieuwe investeringen mogelijk zijn inzake stad verbeteren, bestaat het risico dat beleidsdoelstellingen onder druk komen te staan (bijvoorbeeld autoluw en verkeersveiligheid)	Monitoren van voortgang en waar nodig keuzes voorleggen gericht op het aanpassen van de beleidsdoelstellingen.
Stapeling van ambities en maatregelen, zero emissiezone, mitigerende maatregelen, aankondiging lussenstructuur in de omgevingsvisie levert onrust op bij logistieke sector (en ook taxi, en touringcar overigens). Duidelijkheid over regels en voorgenomen beleid is van belang voor de transitie naar schoon, licht, verkeersveilig en efficiënte logistiek. Er moeten namelijk flinke investeringen gedaan worden in zero emissie voer- en vaartuigen.	Integraal communiceren over ontwikkeling van regels en beleid, de markt betrekken bij nieuwe beleidsontwikkeling en maatregelen.
Door allen te onderhouden op basis van technische noodzaak wordt onvoldoende ingezet op de andere opgaven in de stad.	Bij het programmeren van de onderhoudsmaatregelen de verbinding zoeken met de andere opgaven (en de keuzes bestuurlijk voorleggen).

Beleidskaders

- Uitvoeringsstandaard Toekomstbestendig Werken aan de Openbare Ruimte (2023). Hoe we werken in de openbare ruimte bij onderhoud, vervanging, herinrichting en losse verbetermaatregelen.
- Ruimte voor de voetganger (2023)
- Nota Deelmobiliteit (2023)
- Amsterdamse P+R-maatregelen Actualisatie (2023)
- Logistieke Strategie (2022), waarin voor de stedelijke logistiek de belangrijkste gemeentelijke ambities en doelstellingen staan beschreven en een strategie hoe de gemeente samen met het bedrijfsleven gaat werken aan de transitie naar schone, lichtere, verkeersveilige en efficiënte logistiek.
- Omgevingsvisie Amsterdam 2050
- Hubsvisie 2021
- Het Programmaplan Bruggen en Kademuren (2020) is het overkoepelende kader voor het Programma en geeft invulling aan de organisatie en de aanpak.
- Agenda Touringcar 2020-2025 (2020) schetst het kader voor de manier waarop de gemeente omgaat met touringcars.
- Agenda Taxi 2020-2025 beschrijft de ambities en het eindbeeld voor de taxi in Amsterdam voor de komende jaren.
- Mobiliteitsaanpak 2030 (2013) is het overkoepelende kader voor het Mobiliteits-beleid van de gemeente Amsterdam in de periode tot 2030.
- Programma Stadsbehoud.
- Programma aanpak wegtunnels Amsterdam.
- Amsterdam veilig en leefbaar – 30 km/u in de stad (2021)
- Beleidskader '1Amsterdam Heel & Schoon' (2017).
- Programma Stad in Balans 2018-2022 (2019) is het kader voor het evenwicht tussen bezoekers en bewoners van Amsterdam.
- Beleidskader Verkeersnetten (2018) waarin de belangrijkste netwerken voor de bereikbaarheid van en in de stad zijn aangegeven, inclusief de bijbehorende eisen en richtlijnen.
- Meerjarenprogramma Fiets 2017-2022 (2017), waarin is beschreven hoe we omgaan met de fietsers en hun fietsen.
- Meerjarenprogramma Verkeersveiligheid 2016-2022, een geactualiseerd programma over de verkeersveiligheid in Amsterdam dat is vastgesteld door de gemeenteraad in 2016.

- 1Stad1Opgave (maatregel Koopmanschap: 7 Puccini en 8 Inkoop Grond, Weg en Waterbouw).
- Het “Handboek Inrichting Openbare Ruimte Amsterdam” zorgt voor de digitale en integrale ontsluiting van al het beleid dat van toepassing is op de inrichting van de openbare ruimte.
- In het Beleidskader “1Amsterdam Heel & Schoon” (2017) staan de principes voor onderhoud, reiniging en assetmanagement; De Standaard voor het Amsterdamse Straatbeeld (Beleidskader Puccinimethode, 2018, actualisatie verwacht 2023) bevat standaard inrichtingsprincipes, profielen en materiaalkeuzes voor het ontwerpen en aanleggen van de openbare ruimte, gekoppeld aan de centrale inkoop van materiaal.
- Het Beleidskader Verlichting (2017) definieert de rol van verlichting in Amsterdam en stelt de kaders waarbinnen de gemeente haar taken voor de verlichting uitvoert, waaronder de transitie naar 100 procent LED verlichting;
- Het Beleidskader Buitenreclame (2020) bepaalt de randvoorwaarden voor het toestaan van reclame in de openbare ruimte.

Parkeren

- Nota Parkeernormen fiets en scooter (2018). Geeft normen en richtlijnen voor fiets- en scooterparkeren bij nieuwbouw en functiewijziging.
- De (jaarlijkse) gemeentelijke parkeerverordening – regelgevingskader parkeerbeleid, waarin geboden en verboden rondom parkeren staan, en de typen parkeervergunningen.
- De (jaarlijkse) verordening Parkeerbelastingen, met daarin tarieven voor kort parkeren en parkeervergunningen.
- Nota Parkeernormen Auto (2017). Deze nota stelt parkeernormen vast voor nieuwbouwen transformatieprojecten in de stad. Hiermee wordt voorkomen dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen leidt tot extra parkeerdruk en op omliggende straten wordt afgewenteld.
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau.

3.2.2 Openbaar vervoer

We verwachten dat in 2024 het gebruik van het openbaar vervoer zich meer en meer zal herstellen. GVB verwacht dat het aantal reizigers bij aanvang van 2024 zo'n 95 procent van 2019 zal zijn. De (financiële) uitdagingen voor het openbaar vervoer zijn daarmee echter nog niet achter de rug, onder andere door stijgende kosten en personeelskrapte.

We dragen eraan bij dat het openbaar vervoer voor iedereen zoveel mogelijk toegankelijk en inclusief is. Onder andere door het toegankelijk maken van OV-haltes. Ook werken we aan OV-doorstromingsmaatregelen, om de effecten van de invoering van 30 kilometer per uur op bus en tramroutes zoveel mogelijk te verminderen.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 2.2.1

Amsterdam is voor iedereen op een prettige en aantrekkelijke manier bereikbaar via het openbaar vervoer.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Tevredenheid reizigers over GVB bus, tram en metro (0-10)	8,2	-	8,2	8,2	8,2
2	De passagiers zijn tevreden over de veren (0-10)	7,8 (2014)	-	7,5	7,5	7,5

Openbaar Vervoer

De reiziger weet het Amsterdamse openbaar vervoer weer te vinden. We verwachten dat in 2024 het gebruik van het openbaar vervoer zich meer en meer zal herstellen. GVB verwacht dat het aantal reizigers bij aanvang van 2024 zo'n 95 procent van 2019 zal zijn. De (financiële) uitdagingen voor het openbaar vervoer zijn daarmee echter nog niet achter de rug, onder andere door stijgende kosten en personeelskrapte. Vervoerregio Amsterdam en gemeente Amsterdam maken samen in totaal € 27,5 miljoen vrij voor het openbaar vervoer in de hoofdstad in 2024. Het geld is bedoeld om ook volgend jaar verzekerd te zijn van een betrouwbaar openbaar vervoernetwerk dat klaar is om verwachte reizigersgroei na 2024 op te vangen.

Eind 2024 gaat de nieuwe OV concessie Amsterdam van start, wat betekent dat in 2024 belangrijke besluiten over de Inbesteding van de Concessie Amsterdam worden genomen door de Vervoerregio. We streven hierbij naar een inclusief, aantrekkelijk, veilig en duurzaam openbaar vervoer in de stad, passend bij haar omgeving.

We dragen eraan bij dat het openbaar vervoer voor iedereen zoveel mogelijk toegankelijk en inclusief is. Onder andere door het toegankelijk maken van OV-haltes. Ook werken we aan OV-doorstromingsmaatregelen, om de effecten van de invoering van 30 kilometer per uur op bus en tramroutes zoveel mogelijk te verminderen.

De duurzame toekomst en verantwoorde groei van de stad, vraagt om een schaalsprong in het OV. Naar verwachting wordt de nieuwe tramlijn naar Uithoorn in de zomer van 2024 in gebruik genomen. Samen met gemeente Hoofddorp, Schiphol, KLM, ProRail, NS en VRA gaan we verder met het voorbereiden van het doortrekken van de Noord/Zuidlijn naar Schiphol en Hoofddorp en het sluiten van de ring tussen Isolatorweg en Amsterdam Centraal Station (het zogenaamde programma Light Rail). Ook andere noodzakelijke OV-uitbreidingen in de regio worden verder verkend, zoals een HOV ZaanIJ en HOV Haarlem-Amsterdam.

Bij het overdragen van OV-infrastructuur naar de Gemeente Amsterdam is gebleken dat de onderhoudstoestand van de kunstwerken onbekend is. Daarom maken eventuele bijdrages aan (vervangings)investeringen geen onderdeel uit van de begroting 2024. Samen met de VRA is aan het GVB gevraagd om inzicht te geven in de onderhoudstoestand en te komen met een meerjarig vervangingsprogramma (MVP).

Veren

De veren krijgen de laatste jaren een hoge klanttevredenheidswaardering. De primaire doelstelling blijft om de passagiers snel, frequent en veilig te vervoeren over het IJ. We verzorgen daarom als opdrachtgever een flexibel verensysteem met voldoende capaciteit. Als opdrachtgever van GVBVeren meten we de bezetting en spelen we flexibel in op hogere of lagere reizigersaantallen. De verwachting is dat de vloot vanaf 2025 wordt uitgebreid met de eerste serie van emissievrije IJveren. Deze zullen ingezet worden op het IJpleinveer, dat als eerste verbinding op het IJ wordt verduurzaamd. Het Buiksloterwegveer staat als volgende op de planning om te verduurzamen. Om aan de groeiende vervoersvraag te voldoen breiden we de IJveren-vloot uit: van 14 veren in 2023 naar 18 veren in 2030. Als gevolg van de gebiedsontwikkeling Hamerkwartier en de groeiende vloot werken we aan de

planvorming voor een tweede Ponthaven. Ook wordt onderzoek gedaan naar het optimaliseren van de route van het Distelwegveer. Om de veren toegankelijker te maken voor gehandicapten onderzoeken we hoe deze door hen worden beleefd, en met welke (kleine) maatregelen de veren voor hen toegankelijker te maken zijn.

Activiteit 2.2.1.1

We beheren en verbeteren de toegankelijkheid van onze OV infrastructuur in samenwerking met GVB en de Vervoerregio Amsterdam.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het aandeel toegankelijke OV haltes	30%	-	27%; In 2023 wordt 1/4 van de haltes geschouwd, dus nieuwe info beschikbaar	30%	30%

Activiteit 2.2.1.2

We zorgen voor voldoende capaciteit op de veerverbindingen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage van afvaarten waarbij passagiers moeten achterblijven op de kade of is het onaangenaam druk op de pont	≤3%	-	≤3%	≤3%	≤3%

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

GVB Holding NV

Het GVB zorgt in Amsterdam voor het openbaar vervoer. Het GVB heeft verschillende dochterondernemingen, of heeft een belang in ondernemingen. Het gaat hier om:

- GVB Exploitatie BV
- GVB Veren BV
- GVB Activa BV
- GVB Infra BV

GVB Activa BV is eigenaar van de zogenaamde strategische ov-activa. Dit zijn onder andere railvoertuigen, werkplaatsen, remises en eindpuntvoorzieningen. GVB Infra BV is onze opdrachtnemer voor met name dagelijks onderhoud aan railinfra en tram-vervangingsprojecten. Wij zijn opdrachtgever voor de veerverbindingen over het IJ en het Noordzeekanaal. GVB Veren BV voert dit uit volgens het Contract voor Exploitatie Beheer en Onderhoud 2019-2024 en de aanbesteding van de verschillende investeringen. Wij zijn 100 procent eigenaar van GVB Holding NV.

Vervoerregio Amsterdam (VRA)

De Vervoerregio Amsterdam is een samenwerkingsverband van 15 gemeenten rond verkeer en openbaar vervoer. De belangrijkste taken zijn het opdrachtgeverschap van het openbaar vervoer en het verstrekken van subsidies voor infrastructuur. Dit laatste gebeurt via de Investeringsagenda Mobiliteit. De Vervoerregio is ook een partner in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). De Vervoerregio wordt volledig bekostigd uit een Rijksbijdrage (Brede Doeluitkering) van ruim € 400 miljoen per jaar.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	30,4	26,6	33,1	63,5	13,9	13,9
Lasten	66,6	84,2	92,7	118,2	69,6	67,1
Saldo Baten en Lasten	**-36,2**	**-57,6**	**-59,6**	**-54,6**	**-55,7**	**-53,3**
Onttrekking	1,5	0,6	1,0	1,4	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**1,5**	**0,6**	**1,0**	**1,4**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**-34,7**	**-57,0**	**-58,6**	**-53,3**	**-55,7**	**-53,3**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 33,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De baten van € 33,1 miljoen bestaan voornamelijk uit bijdragen van derden voor € 27,1 miljoen zoals de Vervoersregio Amsterdam (VRA), de provincie en het Rijk en voor € 5,9 miljoen aan reclame inkomsten

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 92,7 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten gedekt uit het programma Stadsverbetering worden uitgegeven aan o.a. het verbeteren van het OV-aanbod in Amsterdam (€ 7,5 miljoen) , programma Taxi (€ 2,0 miljoen) en voorbereiding en onderzoek naar aankomende projecten (€ 2,0 miljoen). Het programma Taxi is een lopend programma, de projecten moeten nog tot uitvoering komen.(€ 11,9miljoen)
- Lasten met betrekking tot het programma Stadsverbetering. De toelichting van de mutaties op deze begroting staat in de programmabladen. (€ 31,2 miljoen)
- Lasten met betrekking tot de afschrijvings en rentelasten van met name de Noord Zuid lijn. (€ 20,7 miljoen)
- Lasten voor het zorgen van voldoende capaciteit voor de veerverbindingen over het Noordzeekanaal en het IJ wordt in 2024 € 24 miljoen uitgegeven. (€ 24,7 miljoen)
- Lasten voor eigenaarslasten metro en tram en onderhoud rail infrastructuur. (€ 7,5 miljoen)
- Lagere lasten vanwege de marktconformiteitsopslag die facilitaire diensten in dit programmaonderdeel toerekenen aan hun diensten. Door apart lagere lasten te begroten gelijk aan de marktconformiteitsopslag is het effect binnen het programmaonderdeel van de marktconformiteitsopslag nihil. (€ 2,2 miljoen negatief)

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekking van € 1,0 miljoen bestaat volledig uit de onttrekking aan de Reserve vervanging Ijveren waarvan € 0,9 miljoen voor de exploitatie en € 0,1 miljoen ter dekking van de kapitaalslasten.

Toevoegingen reserves

Er zijn geen toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Veren kunnen groeiende passagiersstroom onvoldoende aan.	Actieve monitoring van de reizigersstromen, diverse maatregelen aan de wal en de aanschaf van schepen over het IJ.

Beleidskaders

- Update Nota Veren (2021), dit document beschrijft de reizigersgroei tot 2030 en de maatregelen die genomen zullen worden voor uitbreiding en verduurzaming van de vloot en het verensysteem als geheel (vloot, verbindingen, aanlandingen en havenfaciliteiten).
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau.
- MobiliteitsAanpak Amsterdam 2030 (2013), het overkoepelende kader voor het Mobiliteitsbeleid van de gemeente Amsterdam in de periode tot 2030.
- Ruimtelijk Kader Hoogfrequent Spoorvervoer Amsterdam.
- Structuurvisie Amsterdam (2011)/Omgevingsvisie Amsterdam 2050 (2021)
- Beleidskader Inclusieve Mobiliteit (2020) van de Vervoerregio, waarin staat beschreven hoe het OV fysiek, visueel, qua datavoorziening en mentaal toegankelijker kan worden gemaakt en de samenwerking tussen OV en AOV kan worden verbeterd.
- Uitvoeringsagenda Mobiliteit (2015), de agenda die Amsterdam bereikbaar en aantrekkelijk houdt, met maatregelen voor meer ruimte en betere doorstroming voor voetganger, fietser, openbaar vervoerreiziger en de automobilist.
- Beleidskader Verkeersnetten (2017). Hierin staan de ambities uit Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda uitgewerkt met een afwegingskader bij conflicterende belangen.
- Wet lokaal spoor, in werking getreden op 1 december 2015; deze wet maakt de VRA verantwoordelijk voor aanleg, beheer en veiligheid van lokale railinfrastructuur. VRA stelt een vervoerder aan via de OVconcessie en VRA mag een beheerder van de infrastructuur aanwijzen. Vanaf 2022 is GVB de aangewezen beheerder.
- De metronetvisie Amsterdam (2020) en de metrovisie Amsterdam (2021) van de Vervoerregio Amsterdam.
- De in 2015 vastgestelde Lijnennetvisie is het beleidskader voor het ontwikkelen van vervoerplannen. De gemeente voert overleg met vervoerbedrijven over inpassing van nieuwe vervoerplannen.
- Taxiverordening Amsterdam 2012 (laatst gewijzigd in 2018).
- Visie Lokaal Spoor (2015), vastgesteld door het dagelijks bestuur van de VRA en bindend kader voor de beheerder van het lokaal spoor.

3.2.3 Afval en reinigen openbare ruimte

Een schone stad is een afvalvrije stad met schone straten, parken en pleinen. Hiervoor reinigen we op de plaatsen en momenten waar het nodig is. Afval dat toch ontstaat, scheiden we voor een zo hoogwaardig mogelijke verwerking, met een efficiënte, schone inzameling. Zo werken we toe naar een circulaire stad. Een schone stad doen we samen met bewoners, ondernemers en andere partners. Samen kunnen we minder afval produceren, zorgen voor zoveel mogelijk hergebruik van materiaal en spullen én de stad schoon maken en houden.

Afvalplannen per Stadsdeel

In 2023 zijn de afvalplannen per stadsdeel opgesteld, die worden in 2024 verder tot uitvoering gebracht. Zodoende zetten we per stadsdeel in op de specifieke opgaven per gebied. Daarnaast voeren we de gemaakte afspraken uit met als belangrijk onderdeel de gebiedsopgaven voor afval en reiniging per stadsdeel. Dit zijn de plekken die hardnekkig vuil blijven en we gericht en integraal willen oplossen.
De verschillende indicatoren in deze begroting zijn stadsbeeld, maar maken we voor de gemeenteraad ook twee keer per jaar inzichtelijk per stadsdeel.

Extra inzet masterplangebieden en Noord

Een deel van de verhoging van de toeristenbelasting wordt ingezet in de Masterplan-gebieden Nieuw-West, Zuidoost en Noord. Met deze middelen zetten we in deze gebieden extra veegploegen en buurtconciërges in en zorgen we dat de recycle-punten ook op zondag open zijn. De voornaamste taak van een buurtconciërge is het contact met ondernemers en bewoners om de openbare ruimte schoon te houden. De conciërge is zichtbaar aanwezig op straat en handelt direct om problemen op te lossen. Hierdoor zijn we in deze gebieden beter in staat om knelpunten te signaleren en reinigingswerkzaamheden uit te voeren.

Grof afval en karton

Grof afval, (groot) karton en afvaldumpingen op straat is velen een doorn in het oog. Voor grof afval zetten we in 2024 extra in door de inzet van kleinere wagens om drukke buurten goed te kunnen bereiken. En we gaan door met duidelijke informatie- en motivatiecampagnes naar bewoners en ondernemers.

Zomeraanpak

In de zomer plaatsen we extra afvalbakken in de verschillende parken en recreatie-gebieden die we verbinden aan een communicatiecampagne om Amsterdammers en bezoekers bewust te maken van het juist aanbieden van afval in de parken en recreatiegebieden zoals stadsstranden. Daarnaast plaatsen we tijdelijke toiletten op drukke plekken.

Samenwerken met verpakkingsindustrie en burgers om afval te voorkomen

In de afgelopen jaren hebben we gesprekken gevoerd met partijen uit de e-commerce sector om mogelijkheden voor het voorkomen van verpakkingsafval te verkennen. Uit deze gesprekken kwamen herbruikbare verzendverpakkingen als meest kansrijke oplossing naar voren. Inmiddels lopen er twee onafhankelijke pilots op het gebruik van herbruikbare verzendverpakkingen. Daarnaast wordt er gewerkt aan het afval-preventieplan waar ook acties op het terugdringen van wegwerpverpakkingen worden voorgesteld. Op 1 april 2023 is statiegeld op blikjes ingegaan, dit zorgt ervoor dat blikjes niet meer in het zwerfafval of restafval terecht komen, maar in plaats daarvan apart worden ingezameld via innamepunten bij bijvoorbeeld supermarkten.

Uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV)

UPV betekent dat producenten financieel en vaak ook organisatorisch verantwoordelijk zijn voor het afvalbeheer van de producten die ze verkopen. Dat zet producenten aan om duurzamer te produceren.. Er bestaan al een aantal UPV's zoals die voor auto's, autobanden, verpakkingen, batterijen en accu's, en elektronische en elektrische apparaten. Samen met andere gemeentes en partners (VNG en de NVRD) stimuleren we de komst van meer UPV's en de totstandkoming van een UPV 2.0 die niet alleen beter te handhaven is maar ook aanzet tot het voorkomen van afval en het gebruik van biologische materiaal stimuleert.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 2.3.1

Amsterdam is een schone stad.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Ervaren overlast door vervuiling (cijfers Wonen in Amsterdam) (0-10)	5,4 (2021)	Geen meting	6,5	6,5	6,5
2	Het schoonhouden van de straten en stoepen wordt door de bewoners beoordeeld op een 6,5	6,3 (2021)	Geen meting	6,5	6,5	6,5
3	Het schoonhouden van het groen wordt door de bewoners beoordeeld op een 6,5	6,6 (2021)	Geen meting	6,5	6,5	6,5

Onze inzet is erop gericht om het resultaat op straat verbeteren en we verwachten we dat de Amsterdammer dat ook terugziet en zo beleefd. Daar leveren we meerdere (onderstaande) activiteiten voor die alleen hun bijdrage hebben. We hebben echter niet alles in eigen hand om het doel voor een schone stad voor elkaar te krijgen. Daar zijn de gebruikers en de producenten ook voor nodig.

Amsterdam is een schone stad.
Dat bereiken we door de overlast van vervuiling voor de burgers zoveel mogelijk te beperken door de stad daar schoon te maken waar het er toe doet. Dit doen we op basis van een gerichte aanpak en het sneller afwikkelen van meldingen, gerichte campagne bij containers door de aanpak bij-plaatsingen bij containers, voldoende en veilige aanbiedlocaties voor bewoners en bedrijven ter beschikking te stellen, het afval efficiënt en duurzaam in te zamelen door het verder beperken van de CO_2 uitstoot, door het uitbreiden van medebeheer van containerlocaties en in te zetten op preventie.

Activiteit 2.3.1.1

We maken de openbare ruimte schoon (daar waar het er toe doet).

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage CROW scores grof zwerfvuil op niveau B	87% (2021)	90%	80%	80%	80%
2	Percentage CROW scores vullingsgraad prullenbakken op niveau B	89% (2021)	90%	80%	80%	80%
3	Percentage oplosbare meldingen over afval en schoon dat naar tevredenheid is afgehandeld		Niet gemeten	70%	70%	70%

Het meldingenproces is erop gericht om de stad schoon te houden en ons te helpen. Door het contact met de burgers weten wij steeds beter welke straten/buurten/wijken problemen geven en kunnen zo de routes beter aan laten sluiten op het aanbiedgedrag in de stad.

De meldingen streven we binnen 72 uur af te handelen. In de praktijk betekent dit dat een melding dezelfde dag nog opgepakt wordt en vaak de dag erna al afgehandeld is. De afmelding van de melding naar de bewoner is dan de zelfde dag of de dag erna.

Activiteit 2.3.1.2

We zorgen dat inwoner en bedrijven hun afval op de juiste wijze kunnen aanbieden.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage CROW scores bijplaatsingen prullenbakken op niveau B	85% (2022)	Niet gemeten	90%	90%	90%

Om te zorgen voor voldoende en begaanbare aanbiedplekken voor afval, werken we in 2024 verder aan het vervangen van een groot deel van de ondergrondse containers. Ook onderzoeken we de aanbiedplekken en wijze van aanbieden van grof afval. De containers willen we toegankelijk, schoon en niet vol laten worden. Met het optimaliseren van onze routes en campagnes onder andere over het aanbieden van karton, bedrijfsafval en grof afval per jaar proberen we dat ook dit jaar weer te verbeteren. Als graadmeter kijken we naar de bijplaatsingen bij containers.

Activiteit 2.3.1.3

We zamelen het afval efficiënt en duurzaam in.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Kg CO2 uitstoot per ton ingezameld materiaal	19,2 (2019)	2,2	2,5	2,5	2,5

De overgang naar rijden op HVO diesel (biobrandstof) heeft afgelopen tijd voor een grote verbetering gezorgd. In 2024 stabiliseert de CO_2 uitstoot omdat nog niet is overgegaan op elektrisch aangedreven voertuigen. De komende tijd zetten we in om de randvoorwaarden, om over te stappen op elektrisch aangedreven zware voertuigen, zo snel mogelijk op orde te brengen met het doel om vanaf 2030 een emissievrij wagenpark te hebben.

In het centrumgebied, waar we vanwege de situatie van de kades en bruggen niet traditioneel kunnen inzamelen, zetten we de proef met het afvoeren van afval over water voort. In het gebied van de 9 straatjes zamelen we bedrijfsafval én huishoudelijk afval in 1 keer in. Voor een deel van het gebied doen we dat met kleine elektrische voertuigen en voeren we afval af over water.

Deze emissie getallen zijn berekend volgens de CO_2-emissienormen van de Green Deal. De Green Deal is een samenwerkingsverband van de Rijksoverheid, Stichting Klimaatvriendelijk Aanbesteden en Ondernemen (SKAO), Stimular, Connekt en Milieu Centraal.

Activiteit 2.3.1.4

We ondersteunen medebeheer en zetten in op preventie.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Tevredenheid (zeer en redelijk tevreden) onder containeradoptanten	76% (2020)	65%	Geen meting	75%	75%

In onze activiteiten werken we veel samen met de Amsterdammers en stimuleren we hen ook het gewenste gedrag te vertonen. Zo gebruiken we communicatie en handhaving ten aanzien van gedrag, zetten we in op afvalpreventie. We vinden het van groot belang dat Amsterdammers betrokken zijn en worden bij het schoonhouden en -maken van de stad. We ondersteunen bestaande en nieuwe bewonersgroepen die zich bezig houden met een schone stad.

Met de aanpak ‘Adoptie ondergrondse afvalcontainers’ nodigen we bewoners van Amsterdam uit te mee te doen om hun eigen leefomgeving schoon te houden. De indicator voor Adoptieaanpak is de tevredenheid onder de participanten (container-adoptanten) over onze inspanningen: dienstverlening, communicatie, kwaliteit en relevantie van de aangeboden activiteiten en kwaliteit en relevantie van de aangeboden hulpmiddelen en communicatiemiddelen. We gaan in 2024 de adoptanten beter ondersteunen met een communicatie tool waardoor we verwachten dat de tevredenheid onder de adoptanten toeneemt. Daarnaast werven we extra adoptanten. Bij wijze van pilot gaan we ons in stadsdeel Oost richten op het werven van adoptanten die de containers van probleemlocaties adopteren.

Doel 2.3.2

Amsterdam voorkomt (rest) afval.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Kilogram huishoudelijk fijn en grof restafval per inwoner per jaar (BBV-verplicht)	247 (2019)	243	240	230	227
2	Kilogram huishoudelijk afval per inwoner per jaar	358 (2019)	361	377	347	347

Wij verwachten een daling van de totale hoeveelheid afval per inwoner per jaar. Voor grof- en restafval hebben we een verlaging van 20 kilo t.o.v. 2019 als doel. Enerzijds heeft dit te maken met een autonome afname, bijvoorbeeld door landelijke beleid- en regelgeving op het voorkomen van afval, anderzijds door gemeentelijke inspanningen op afvalpreventie en het verhogen van de hoeveelheid gescheiden afval. Maatregelen zijn onder andere het aansluiten van huishoudens op een aparte inzameling voor keuken- en tuinafval en het stimuleren van het brengen van grof afval naar de recyclepunten, door o.a. weekend opening. Ook verwachten wij dat de prestaties van de nascheiding in 2024 verder verbeteren.

(Rest)afval willen we voorkomen.

Dat bereiken we door het voor bewoners en ondernemers mogelijk te maken afval gescheiden in te leveren zodat materialen hergebruikt kunnen worden. Door verdere uitrol van de aparte inzameling van groente, fruit, etensresten en tuinafval en het stimuleren van het brengen van grof afval naar de recyclepunten, door o.a. weekend opening. Ook verwachten wij dat de prestaties van de nascheiding in 2024 verder verbeteren.

Activiteit 2.3.2.1

We maken het voor bewoners mogelijk om hun afval op de juiste manier gescheiden te kunnen aanbieden.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal Amsterdamse huishoudens dat toegang heeft tot een GFE-T inzamelvoorziening	1% (2019)	6,5%	8%	13%	30%

Het huidige programmaplan GFE-T voorziet dat 75 procent van de Amsterdammers binnen 10 jaar een aansluiting heeft tot een inzamelvoorziening. Dit afhankelijk van de beschikbare middelen. Tussen 2024- 2026 zal er een groei van 13 procent naar 30 procent gerealiseerd worden. Dit doen we door het gefaseerd plaatsen van verzamelcontainers bij hoogbouw en minirolcontainers bij laaghouw. Naast het plaatsen van containers vindt er ook een begeleidend communicatietraject plaats met bewoners om iedereen zo goed mogelijk mee te nemen in het waarom en nut van apart GFE-T inzamelen.

Activiteit 2.3.2.2

We zorgen dat het afval zo hoogwaardig mogelijk wordt verwerkt.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage gerecycled afval per inwoner per jaar t.o.v. totale hoeveelheid huishoudelijk afval	22% (2019)	25%	25%	26%	28%

We verwachten dat het recyclepercentage toeneemt, onder andere door het verhogen van de gescheiden ingezamelde hoeveelheid keuken- en tuinafval, het verbeteren van de afzetbaarheid van gescheiden stromen uit de nascheiding en het verhogen van de hoeveelheid grof afval dat we innemen op de recyclepunten.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

AEB Holding N.V. Amsterdam

AEB verwerkt het Amsterdamse restafval, onder andere door kunststof verpakkingen en metalen na te scheiden en het restafval te verbranden. Daarmee produceert AEB stadswarmte en elektriciteit voor woningen en bedrijven.

In 2021 heeft de gemeente besloten haar belang in AEB te verkopen. Eind 2021 is een verkoopovereenkomst bereikt met AVR, waarvoor in 2023 geen goedkeuring is verleend door de ACM. Het college van B&W heeft vervolgens besloten om opnieuw een verkoopproces te starten voor AEB, maar met de intentie om de scheidings-installatie in gemeentelijke handen te houden. Dit om de publieke belangen van afval en verduurzaming beter te kunnen borgen. Het verwerkingscontract met AEB loopt tot drie jaar na het moment dat AEB daadwerkelijk is verkocht.

Stichting Pantar

Stichting Pantar voert onder andere opdrachten uit op gebied van schoon en afvalinzameling/ recycling (prikken en het verwijderen van bijplaatsingen, inzamelen van afvalstromen, voorsorteren van afvalstromen).

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	197,1	203,7	211,5	211,3	210,8	210,8
Lasten	202,8	234,8	243,8	244,0	242,0	240,4
Saldo Baten en Lasten	**-5,8**	**-31,1**	**-32,3**	**-32,6**	**-31,2**	**-29,7**
Onttrekking	1,3	0,0	2,9	2,9	2,5	1,0
Toevoeging	14,2	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-12,9**	**-1,0**	**2,9**	**2,9**	**2,5**	**1,0**
Totaal	**-18,6**	**-32,1**	**-29,4**	**-29,7**	**-28,7**	**-28,7**

Baten
De baten in dit programmaonderdeel zijn € 211,5 miljoen. Deze baten bestaan uit:
- De Afvalstoffenheffing voor hef-baar netto areaal van circa 449.300 huishoudens (€ 186,2 miljoen).
- Reinigingsrechten op te brengen door circa 12.700 ondernemers (€ 10,3 miljoen).
- De directe baten waardenstromen zoals papier, textiel en overige grondstoffen (€ 7,5 miljoen).
- Het uitvoeren van taken voor commerciële activiteit bedrijfsafval (€ 7,3 miljoen).
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten
De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 243,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- Het efficiënt en duurzaam inzamelen van afval (€ 120,4 miljoen). Deze lasten kunnen onderverdeeld worden in:
  - Inzet personeel, inzamelmiddelen (wagenpark en containers) en het storten en verwerken van afval (€ 71,1 miljoen)
  - Inzameling restafval, grofvuil (GHA), textiel en Weesp (€ 39,2 miljoen)
  - Afvalprojecten in de stad (grofvuil ophalen, gebiedsgericht werken, nieuwe huisvesting en logistiek en overige zoals aanpak feestdagen, voorlichting afval scheiden, bijhouden van afvalwijzer online en bedrijfsafval) (€ 3,4 miljoen)
  - Reservering ten behoeve van groei huishoudens met circa 13.600 (€ 2,7 miljoen)
  - Het gezamenlijk gebruik van werven (€ 0,9 miljoen), taakgerichte applicaties voor de afvalstoffenheffing (€ 0,6 miljoen) en licenties applicaties (€ 0,4 miljoen).
  - Coalitiemiddelen circulaire economie (€ 1,0 miljoen) en grof afval (€ 0,2 miljoen).
  - Coalitiemiddelen reiniging (€ 1,0 miljoen).
- Het schoonmaken van de openbare ruimte (€ 84,5 miljoen). Deze lasten kunnen onderverdeeld worden in:
  - Inzet personeel op reiniging (schoonmaak) (€ 38,8 miljoen)
  - Uitbestede werkzaamheden voor afvalstoffenheffing, reinigingswerk bij evenementen (Koningsdag, Pride Amsterdam, Evenementen in het Arenagebied), schoon, onderhoud urinoirs in de openbare ruimte en operationele lasten (veegvuil, vervanging en onderhoud afvalbakken en aanschaf materialen) (€ 18,4 miljoen)
  - Kwijtscheldingen Afvalstoffenheffing voor circa 51.300 huishoudens (€ 18,6 miljoen)
  - Verzorgend Onderhoud Schoon (Onkruidbestrijding op verhardingen en blad verwijderen) (€ 6,1 miljoen)
  - Gladheidsbestrijding (€ 2,9 miljoen)
- Het voor bewoners mogelijk maken om hun afval op de juist manier gescheiden te kunnen aanbieden (m.n. inzamelmiddelen) (€ 18,5 miljoen).
- Het zorgen dat inwoner en bedrijven hun afval op de juiste wijze kunnen aanbieden (€ 16,4 miljoen). Deze lasten kunnen onderverdeeld worden in:
  - Inzamelmiddelen (o.a. GFT en projectinzameling 9 straatjes) (€ 7,1 miljoen)
  - Recyclepunten (€ 4,7 miljoen)
  - Bedrijfsafval (€ 2,6 miljoen)
  - Afvalinzamelingsprojecten in het Centrumgebied met nieuwe routes, kleiner en elektrisch materieel (o.a. bakfietsen) en vervoer over water (o.a. boten) die de inzameling met zwaar materieel moet vervangen i.v.m. de belasting van kademuren (€ 1,2 miljoen)
- Het ondersteunen van medebeheer en het inzetten op preventie rondom aanpak bij plaatsingen, Werkbrigade en adoptie aanpak (€ 3,0 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves
De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 2,9 miljoen:
- Onttrekking aan de reserve Verevening Onroerend Goed van € 2,9 miljoen ten behoeve van extra inzet op afvalinzameling en reiniging in Zuidoost, Nieuw West en Noord.

Toevoegingen reserves
In 2024 zijn geen toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Veranderende wet- en regelgeving op o.a. reinigingsbelasting en op het gebied van milieuwetgeving met als gevolg dat b.v. verwerkingskosten toenemen, beperking voor gebruik van bruggen en kades voor de inzamelinglogistiek en (nog) hogere milieueisen voor het wagenpark.	Vroeg op de hoogte zijn van veranderingen in wet- en regelgeving door goede monitoring en alerte blik naar buiten constant. Voor het ontzien van bruggen en kades is een pilot gestart voor anders inzamelen in Centrum- gebied. In komende aanbesteding wagenpark worden de milieueisen meegenomen en worden met drie leveranciers raamcontracten afgesloten
Problemen in het primaire proces door externe factoren zoals een pandemie met als gevolg dat thuiswerken, meer online aankopen doen en meer ziekteverzuim leidt tot meer afval en verminderde beschikbaarheid van personeel.	Vroeg op de hoogte zijn door goede monitoring en analyse van afvalaanbod, klachten en "schoon" resultaten waardoor snel kan worden bijgestuurd met inzet en inzamelfrequentie. Flexibele inzet van personeel door verdere standaardisatie. Vastleggen van voldoende "reservecapaciteit" bij uitzendbureaus. Voor uiterste situaties in personeelstekort is er een stappenplan 'Noodscenario Afvalinzameling'
Doelstelling om hoeveelheid (rest) afval te verminderen wordt niet gehaald door externe factoren zoals een lage inzet vanuit Rijk en EU bij de inzet op preventie, lage producten-verantwoordelijkheid en lage inspanning van Amsterdammers	Constante lobby samen met NVRD, VNG en bv G4 richting het rijk om belang en inzet op preventie en producentenverantwoordelijkheid te benadrukken. Gedrag van Amsterdammers aanpassen door: faciliteiten te bieden om afval gescheiden aan te bieden en in te zamelen en door communicatie en gerichte campagnes burgers bewust(er) te maken van het scheidingseffect van afvalstromen en welk effect dat heeft op de kosten (voor verwerken van restafval) en opbrengsten (bijvoorbeeld voor karton).

Beleidskaders

- De Kaderrichtlijn afvalstoffen (KRA) (2008/98/EG) vormt de basis van de EU-wetgeving op het gebied van afvalstoffen, zoals de gewenste manier van afvalbeheer (van preventie tot verbranden), bescherming van gezondheid en milieu en het vormgeven van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid.
- Ook de richtlijnen ten aanzien van het verpakkingsafval en het storten en het circulaire beleid geven richting aan het landelijke afvalbeleid.
- De Wet Milieubeheer geeft weer hoe het landelijke en lokale afvalbeleid vorm moet krijgen.
- Het Landelijk Afvalbeheer Plan 3 beschrijft het landelijke afvalbeleid tussen 2017 en 2023. Het voorkomen van afval staat centraal, waarbij we er aan werken om de totale huishoudelijk afvalproductie (dat is het restafval inclusief stromen als papier, plastic, glas, textiel, et cetera) omlaag te brengen. Het landelijk afvalbeheerplan zal worden opgevolgd door het Circulair Materialenplan 1.
- De gemeente Amsterdam heeft haar afvalbeleid vastgelegd in het Uitvoerings-programma afval en grondstoffen 2020- 2025 (gemeenteraad 17 december 2020), waarin staat hoe we werken aan een schoon en afvalvrij Amsterdam.
- Daarnaast liggen regels vast in de verordening op de afvalstoffen, de verordening op de afvalstoffenheffing en de bijbehorende uitvoeringsbesluiten.
- In het Beleidskader '1Amsterdam Heel & Schoon' (2017) staan de principes voor onderhoud en reiniging. We willen in heel Amsterdam een goede beheerkwaliteit en we werken gebiedsgericht om dat te bereiken. Met dit beleid als basis maken we keuzes om de stad schoon, heel en veilig te houden binnen de beschikbare budgetten.

3.2.4 Beheer en onderhoud openbare ruimte

De Amsterdamse openbare ruimte wordt duurzaam beheerd en is begaanbaar, heel en veilig voor alle gebruikers

Amsterdam beschikt over een groot areaal aan openbare ruimte met verhardingen, civiele constructies en installaties. De Amsterdamse openbare ruimte heeft te lijden onder het intensief gebruik door (zwaar) verkeer, achterstanden in het onderhoud, het veranderend klimaat en een groeiend aantal Amsterdammers en bezoekers. In deze bestuursperiode gaan we extra geld uitgeven aan het beheer en onderhoud: 80 miljoen incidenteel en vanaf 2026 jaarlijks 20 miljoen.

Het coalitieakkoord heeft het programma Stadsbehoud vier prioriteiten meegegeven. Vanuit ‘de solidaire stad’ gaan we aan de slag met de opgave in de Masterplan gebieden; ongelijk investeren voor gelijke kansen; in Nieuw-West en Zuidoost en bij de Aanpak,Noord. Vanuit ‘de duurzame toekomst’ staat levensduurverlenging voorop en verlagen we onze ecologische voetafdruk; geen onderhoudswerkzaamheden zonder aantoonbare technische noodzaak. Vanuit ‘verantwoorde groei’ kiezen we bewust voor een meer gestandaardiseerde werkwijze waarbij we minder herinrichten, maar waar het kan de openbare ruimte ‘versterken’ met noodzakelijke ambities zoals klimaatadaptatie en verkeersveiligheid. En vanuit ‘samenwerking en organisatie’ zoeken we de verbinding en samenwerking in de stad, stadsdelen en gebieden op.

We moeten realistisch blijven en duidelijker zijn over wat wel en niet kan. Er zijn financiële knelpunten om de openbare ruimte op het gewenste kwaliteitsniveau te onderhouden. Er is sprake van spanning tussen het beheer en onderhoud van Amsterdam en het beschikbare budget. Dit dwingt ons tot het maken van keuzes ten aanzien van de speerpunten per asset.

Harmonisatie stadsverbetering - stadsbehoud

De programma’s stadsverbetering en stadsbehoud werken samen aan een toekomstbestendige openbare ruimte. Beide programma’s hebben voor het eerst in een gezamenlijk proces geprioriteerd en geprogrammeerd, waarbij de onderhoudsopgave als leidend principe is gehanteerd. Immers, zoals ook in het coalitieakkoord is opgenomen: we blijven ons inzetten om de leefbaarheid van buurten te verbeteren en we investeren duurzaam in het onderhoud van de stad.
Via verkennende gesprekken en een prioriteringsgesprek per stadsdeel, en met input van portefeuillehouders en stadsdeelcommissies, is een financieel sluitend bestedingsvoorstel tot stand gekomen. Met dit bestedingsvoorstel voor de programma’s stadsverbetering en stadsbehoud geven we eveneens invulling aan de opdracht uit het Coalitieakkoord om te onderzoeken of en in hoeverre een verdere verlegging van de focus van stad verbeteren naar stadsbehoud budgettair mogelijk is, en welke inhoudelijke consequenties dit heeft.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 2.4.1

De Amsterdamse openbare ruimte wordt duurzaam beheerd en is begaanbaar, heel en veilig voor alle gebruikers.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het onderhoud van de straten en stoepen in uw buurt wordt door de bewoners beoordeeld op 6,5	6,7 (2021)	Geen meting	6,5	6,5	6,5

Activiteit 2.4.1.1

We beheren en onderhouden onze verhardingen, straat & speel meubilair en busstations.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage van het areaal verhardingen dat voldoet aan niveau C (Sober)	84%	-	84%	90%	90%
2	Omvang van achterstallig onderhoud inzake verhardingen	16-19%	-	15%	15%	15%
3	Percentage beschikbaarheid speeltoestellen	99%	99%	99%	99%	99%

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
4	Percentage oplosbare meldingen over verhardingen dat naar tevredenheid is afgehandeld	-	Niet gemeten	70%	70%	70%
5	Percentage hergebruik restmateriaal verhardingen	80%	80%	80%	80%	80%

Verhardingen

Dagelijks beheer van verhardingen bestaat uit werkzaamheden aan de bestrating en het asfalt, maar bijvoorbeeld ook openbare trappen. Hiernaast worden meldingen afgehandeld en kleine wijzigingen uitgevoerd, zoals bijvoorbeeld het plaatsen of verwijderen van fietsenrekken en het aanleggen van geveltuintjes.

Bij het onderhoud aan de verhardingen richten we ons nog meer plekken waar onderhoud technisch noodzakelijk is. Dit betekent dat er vrijwel uitsluitend gewerkt wordt, daar waar sprake is van achterstallig onderhoud en veiligheidsrisico's aanwezig zijn. We werken zoveel mogelijk toekomstbestendig, dus klimaatadaptief, circulair en gericht op terugdringen van emissies. Ook werken we aan het verminderen van effecten van boomwortelopdruk en het verbeteren van groeiplaatsen van bomen in verhardingen, in samenhang met kansen voor vergroening

We werken aan het inlopen van achterstallig onderhoud, met name op voetpaden en in parkeervakken in ontwikkelbuurten, op wegen, dijken en paden in het landelijk gebied en in stadsdelen waar de achterstalligheid hoger is dan gemiddeld (Nieuw-West, Noord, Oost en Weesp). Ondanks deze inspanningen kunnen we het achterstallig onderhoud niet wegwerken en zal dit zelfs toenemen.

In 2024 realiseren we zo'n 100 onderhoudsprojecten, variërend van (kleinschalig) groot onderhoud tot vervangingsprojecten, met een totale oppervlakte van ongeveer 900.000 m^2. Voorbeelden van waar we gaan werken zijn Wildemansbuurt in Nieuw West, Plan van Gool in Noord, Leeuwenveld in Noord en de Gooiseweg.

Straatmeubilair en speelvoorzieningen

Binnen het dagelijks beheer vinden werkzaamheden plaats aan straatmeubilair (onder andere zitbanken, hekwerken, fietsenrekken, palen), speelvoorzieningen, waterspeelplaatsen, het afhandelen van meldingen en het uitvoeren van kleine wijzigingen.

In 2024 geven we uitvoering aan de taakstelling vanuit "samen sterker uit de crisis" en verkleinen het areaal straatmeubilair (o.a. bankjes, kunst en fonteinen) met 0,5 miljoen.

Bij Speeltoestellen, kunst, meubilair en oorlogsmonumenten is geen sprake van achterstalligheid. Bij fonteinen en stroomkasten is wel sprake van achterstallig onderhoud. We pakken dit achterstallig onderhoud in 2024 aan. Met huidig onderhoudsprogramma zal naar verwachting het achterstallig onderhoud in 2025 weggewerkt zijn.
Er wordt onderzoek gedaan naar de waterspeelplaatsen in relatie tot nieuwe (verscherpte) wet- en regelgeving. Landelijk overleg hiervoor is geïnitieerd na overleg met Provincie Noord Holland en de Omgevingsdienst omdat de nieuwe wetgeving niet uitvoerbaar is. Als gevolg van dit overleg is het mogelijk dat vanaf 2024 er alsnog versneld fysieke maatregelen genomen moeten worden om te voldoen aan de nieuwe wetgeving. In dat geval zal er komende jaren een forse extra investering in de asset nodig zijn.

In 2024 verrichten we groot onderhoud aan ongeveer 450 speeltoestellen, 50 stroomkasten, 5 fonteinen, het Oorlogsmonument Haarlemmerweg aan de N200 en de luifel in het Beatrixpark. Verder sluiten we twee speelbadjes aan op de riolering.

Busstations

We streven ernaar om Stedelijke busstations aantrekkelijk te laten zijn voor de reizigers en gebruikers door een schone, veilige en functionerende omgeving aan te bieden.

Bij het busstation IJ-zijde is er risico op lekkages in de overkapping en staat de aantrekkelijkheid onder druk door vandalisme en vervuiling. In 2024 bereiden we groot onderhoud voor aan de kap IJ-zijde en voeren we herstel uit aan het betonnen busplatform bij busstation Noord.

Activiteit 2.4.1.2

We beheren en onderhouden onze civiele constructies en tunnels.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage van het areaal van civiele constructies dat voldoet aan niveau C (Sober)	89% (2022)	-	90%	90%	90%
2	Omvang van achterstallig onderhoud inzake civiele constructies	1% (2022)	-	0%	0%	0%
3	Beschikbaarheidspercentage Amsterdamse wegtunnels voor verkeer	-	-	98%	98%	>98%
4	Versnellen van het herstel van bruggen (aantal per jaar)	-	-	1	2	Nog nader te bepalen

Er is sprake van achterstallig onderhoud wanneer meer dan 10% van het areaal in een stadsdeel wordt beoordeeld op het laagste CROW/NEN niveau (D). 11% areaal op D niveau betekent dus 1 % achterstalligheid. Hierbij is het relevant om te vermelden dat bovenstaande score in de doelenboom het gemiddelde is over de hele stad. Dit geeft een vertekend beeld. In zeven stadsdelen varieert het percentage areaal wat een niveau D heeft tussen de 13% en 20%. Er zijn dus 7 stadsdelen met achterstalligheid waarbij de mate van achterstalligheid varieert per stadsdeel tussen de 3% en 10%.

Beweegbare bruggen, sluizen, steigers en oevers

Een groot deel van de werkzaamheden bestaat uit dagelijks beheer en onderhoud van kades, bruggen, tunnels, sluizen, oevers en watergangen. Zo worden de beweegbare bruggen continue gesmeerd en wordt regelmatig onderhoud gepleegd (bijvoorbeeld schilderen) en defecten gerepareerd (bijvoorbeeld gaten en scheuren in kades).
De beweegbare bruggen worden, indien nodig, in de zomer gekoeld.

In de afgelopen drie jaar is bij bijna alle civiele kunstwerken, de bruggen, oevers, steigers en sluizen, een (visuele) toestandinspectie uitgevoerd. Daarnaast is er bij ongeveer een derde van de beweegbare bruggen een inspectie van de elektro-technische- en mechanische installaties uitgevoerd. Met de resultaten van deze inspecties kunnen wede onderhoudsopgave voor 2024 en de navolgende jaren aanvullen en afstemmen met onze partners.

Door beperkte middelen gaan we minder vervangen maar sturen we op levensduur verlengend onderhoud. Op basis van risicoafwegingen wordt prioriteit gegeven aan onderhoud aan met name bruggen, kades en sluizen en wordt onderhoud aan beschoeiingen uitgesteld. Wij houden zo goed mogelijk de huidige kwaliteit vast en proberen we verdere achteruitgang en het oplopen van achterstalligheid te vertragen.

Programma Bruggen en Kademuren

Het belangrijkste doel van het programma Bruggen en Kademuren is het veilig en functioneel houden van onze bruggen en kademuren. Het programma richt zich op de 850 verkeersbruggen en circa 200 kilometer gefundeerde kademuur, waar sprake is van achterstallig onderhoud. De afgelopen jaren heeft dit geleid tot het plaatsen van veiligheidsconstructies bij 47 kademuren en 16 bruggen. Bij minder ernstige schade zijn (spoed)reparaties uitgevoerd en functiebeperkingen opgelegd.
Tot nu toe was de verwachting dat zo'n 80 tot 125 bruggen en circa 60 kilometer kademuur de komende 30 jaar hersteld moeten worden. Aan de hand van inzichten uit nieuw onderzoek werken we aan een bijstelling van deze aantallen.Voor 2024 is de planning dat wij circa 2,3 km kade en 1 brug in uitvoering hebben, waarvan circa 600m in 2024 wordt opgeleverd.

Aanpak Wegtunnels Amsterdam

Sinds 1 mei 2019 moeten alle tunnels in Nederland voldoen aan de wettelijke eisen uit de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels. De Tunnelbeheerorganisatie heeft als doel dat in 2025 de Amsterdamse wegtunnels en de verkeerscentrale weer klaar zijn voor de toekomst: veilig te gebruiken, eenvoudig te bedienen en makkelijk te onderhouden.

Na de onverwachte sluiting van de Arenatunnel in december 2021 is uit nader onderzoek in het voorjaar van 2022 gebleken dat de Arenatunnel met een beperkt aantal maatregelen weer aan de minimale eisen kon voldoen en opengesteld kon worden. Desondanks moeten er structurele maatregelen worden genomen om een nieuwe sluiting tegen te gaan. De voorbereidingen voor een renovatie zijn reeds afgerond en de middelen voor een renovatie zijn opgenomen in de begroting 2024.

Bij de IJ-tunnel is sprake van achterstallig onderhoud. Om dit aan te pakken is er budget beschikbaar gesteld voor de voorbereidingsfase. Momenteel wordt de scope voor vervangingsonderhoud nader bepaald waarmee de definitieve planning en raming voor het project kan worden opgesteld.

Activiteit 2.4.1.3

We beheren en onderhouden onze installaties.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen indicator beschikbaar					

Voor deze activiteit worden nog passende indicatoren bepaald.

Openbare verlichting

Steeds meer Amsterdammers vragen om het straatverlichting uit te zetten zodat ze de sterren beter kunnen zien, omdat donkerte gezonder is of om meer ruimte te geven aan nachtdieren zoals vleermuizen. Daarnaast zijn we ons steeds bewuster van ons energieverbruik. Daarom hebben we ledverlichting aangebracht om zo te verduurzamen. Daarnaast gaat de monumentenverlichting één uur eerder uit wat zorgt voor een verlaging van het energieverbruik. Ook starten we pilots om bijvoorbeeld in bosomgeving de verlichting uit te zetten.

In 2023 is gestart met de inspecties van de overspanningen waar verlichting aan is gemonteerd. De eerste resultaten wijzen uit dat de kwaliteit van deze gevel-verbindingen niet altijd goed is. Waar nodig worden direct (tijdelijke) maatregelen genomen om de veiligheid te waarborgen. Na afronding van de werkzaamheden is alle verlichting aan overspanningen energiezuinig, duurzaam en veilig.

Verkeersregelinstallaties en Verkeersinformatiesystemen

Vanuit het programma Autoluw Amsterdam is in 2021 gestart met een beter gebruik van data uit de verkeersregelinstallaties. Deze data heeft inmiddels geleid tot zeer uitgebreide herkenning van fouten en storingen die op een normale manier op basis van waarnemingen en klachten nooit naar voren zouden komen. Het beheer van de installaties wordt met deze informatie in 2024 verder geprofessionaliseerd. Daarnaast zullen we in 2024 en de jaren daarna veel veranderingen doorvoeren. Zo zal bijvoorbeeld de overstap van 50 naar 30 km/uur er voor zorgen dat de scenario's voor omleidingen op dynamisch route-informatiepanelen moeten worden aangepast en zullen de bewegwijzering en parkeerverwijssystemen moeten worden aangepast.

Op dit moment is de eerste intelligente verkeersregelinstallatie (i-VRI) van in totaal elf installaties geplaatst (pilot). Deze intelligente installatie is in de toekomst onderdeel van de digitaliseringsopgave waar wij voor staan zoals connected mobility. In 2024 zullen samen met andere deelnemende gemeenten de kosten van de extra beheertaken waaronder databeheer, verkeerskundig en technisch beheer en vooral cybersecurity aangelegenheden worden vastgesteld en aangevraagd.

In 2025 wordt de nieuwbouw van de Verkeerscentrale Amsterdam (VCA) op het LCM-terrein gerealiseerd. In 2024 zal budget worden aangevraagd voor het onder-brengen van de systemen voor aansturing van de verkeersobjecten in de stad.

Doel 2.4.2

Amsterdam is voorbereid op veranderend klimaat in 2050

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen indicator beschikbaar					

Zie indicatoren onder activiteit 2.4.2.1

Activiteit 2.4.2.1

We zorgen voor een klimaatadaptieve stad

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Aantal afgeronde klimaat-adaptieve projecten	-	Niet gemeten	30	10	10
2 Aantal m2 vergroend op privaat terrein dmv tegelservice	-	-	10.000	7.500	7.500
3 Aantal m3 waterberging gerealiseerd en m2 vergroend in impulsregeling projecten	-	-	1.000; 1.600	500; 12.000	500; 12.000

Met deze projecten wordt een bijdrage geleverd aan een klimaatbestendige stad. Daarnaast coördineren en rapporteren we over de voortgang op het gebied van klimaatadaptatie. We stimuleren en ondersteunen klimaatadaptatie in projecten, we integreren klimaatadaptatie structureel in werkzaamheden en beheer, we doen nader onderzoek en monitoren de voortgang, we vergroten de bewustwording en bewerkstelligen acties bij derden in de stad, en we zorgen voor kennisdeling en communicatie. De prognose geldt tot en met 2026.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Voor dit programma onderdeel worden geen verbonden partijen ingezet

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	43,2	35,7	36,1	36,3	35,3	34,9
Lasten	253,0	255,8	279,8	285,2	289,1	284,9
Saldo Baten en Lasten	**-209,8**	**-220,1**	**-243,7**	**-248,8**	**-253,8**	**-250,0**
Onttrekking	0,0	94,1	82,0	86,3	89,1	85,7
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**94,1**	**82,0**	**86,3**	**89,1**	**85,7**
Totaal	**-209,8**	**-126,1**	**-161,7**	**-162,6**	**-164,7**	**-164,3**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 36,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Baten van € 12,4 miljoen voor reclame inkomsten
- Baten van € 1,3 miljoen voor ontvangen subsidie impulsregeling klimaatadaptatie.
- Baten van € 0,8 miljoen voor ontvangsten bij Openbare Verlichting en Verkeerssystemen
- Baten van € 21,6 voor doorberekening aan aannemers voor het opleveren van materiaal aan diverse projecten in de stad (€ 11 miljoen), opbrekingen aan de openbare ruimte (€ 8,1 miljoen) en verkeersvoorzieningen (€ 2,5 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 279,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor onderhoud van € 102,4 miljoen die met name bestaat uit:
  - Groot onderhoud en instandhoudingsmanagement gedekt uit reserve Stadsbehoud (€ 57,6 miljoen)
  - Dagelijks onderhoud (€ 21,4 miljoen)
  - Inzet personeel op onderhoud (€ 12,9 miljoen)
  - Uitgaven voor klimaatadaptatie, waterschapsbelasting en uitgaven voor advies, beleid, kaders en processen programma Stadsbehoud (€ 10,5 miljoen)
- Lasten van € 98,5 miljoen voor regulier onderhoud van de openbare ruimte :
  - onderhoud van verhardingen (36,8 miljoen)
  - onderhoud van het straatmeubilair en speeltoestellen. (€ 5,8 miljoen)
  - onderhoud kunstwerken bruggen. (€ 15,7 miljoen)
  - beheren en onderhouden van de openbare ruimte en adviseren rondom dagelijks onderhoud (€ 6,7 miljoen)
  - beschikbaar stellen van materiaal en bemensing ten behoeve van het primaire proces beschikbaar zijn. Dit houdt ondermeer in het faciliteren van onderhoud met een uniforme wijze van inkoop- & contractmanagement en werf-, voorraad-, wagenpark- en materiaalbeheer (€ 33,8 miljoen)
- Lasten met betrekking tot de afschrijvings en rentelasten van de objecten (activa) in de openbare ruimte van Amsterdam. Deze lasten hebben voornamelijk betrekking op Openbare Verlichting, Verkeerssystemen, Wegen, Bruggen en Tunnels. (€ 63,9 miljoen)
- Lasten voor het beheren en onderhouden onze civiele constructies en tunnels vanuit Programma Bruggen en Kademuren. Dit is onderdeel van de structurele intensivering vanuit het coalitieakkoord. (€ 14,5 miljoen)

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 82,0 miljoen en bestaan voornamelijk uit:

- Onttrekking aan de Coalitiemiddelen van € 3,3 miljoen, aan de reserve Kwaliteitsimpuls Groen van € 0,2,aan de reserve Programma Stadsbehoud van € 61,5 miljoen, aan de reserve Achterstallig Onderhoud van € 14,5 en aan de Financieringsreserve van € 2,6.

Toevoegingen reserves

Er zijn geen toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Door oplopende achterstalligheid zullen bepaalde onderdelen (assets) uit functie moeten worden genomen.	Maximaal inzetten op levensverlengende maatregel in plaats van vervanging en keuzes maken in samenspraak met (stadsdeel)bestuurders

Beleidskaders

- Omgevingsvisie Amsterdam (2021). Langere termijn visie voor de ruimtelijke ontwikkeling van de stad ten behoeve van welvaart, welzijn en geluk van de Amsterdammers, regiobewoners en bezoekers.
- Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes

uitgewerkt voor meer regie op ontwikkelen, inrichten, beheren en gebruiken van de openbare ruimte op stadsniveau.
- In het Beleidskader “1Amsterdam Heel & Schoon” (2017). Bevatten de principes voor onderhoud, reiniging en assetmanagement;
- De Standaard voor het Amsterdamse Straatbeeld (Beleidskader Puccinimethode - 2018) bevat standaard inrichtingsprincipes, profielen en materiaalkeuzes voor het ontwerpen en aanleggen van de openbare ruimte, gekoppeld aan de centrale inkoop van materiaal.
- De Routekaart Klimaatneutraal 2050 (2020) is een ambitiedocument voor de Amsterdamse energietransitie. De Routekaart beschrijft de belangrijkste ingrediënten van de visie en strategie om samen de overgang van fossiele naar duurzame energie in beweging te zetten en te houden.
- De strategie Amsterdam Circulair 2020-2025 (2020) bevat maatregelen die het gebruik van nieuwe grondstoffen moet laten afnemen. Afval anders aanbieden, minder voedsel verspillen, producten en materialen hergebruiken en bouwen met duurzame materialen.
- Het Programmaplan Bruggen en Kademuren (2020) is het overkoepelende kader voor het Programma en geeft invulling aan de organisatie en de aanpak.
- Programma Stadsbehoud.
- Programma aanpak wegtunnels Amsterdam.
- Het Beleidskader Verlichting (2017) definieert de rol van verlichting in Amsterdam en stelt de kaders waarbinnen de gemeente haar taken voor de verlichting uitvoert, waaronder de transitie naar 100 procent LED verlichting;
- Het Beleidskader Buitenreclame (2020) bepaalt de randvoorwaarden voor het toestaan van reclame in de openbare ruimte.
- Beleidskader Verkeersnetten (2018). Hierin staan de ambities uit Mobiliteitsaanpak en Uitvoeringsagenda uitgewerkt met daarbij een afwegingskader bij conflicterende belangen.
- Het “Handboek Inrichting Openbare Ruimte Amsterdam” zorgt voor de digitale en integrale ontsluiting van al het beleid dat van toepassing is op de inrichting van de openbare ruimte. Het betreft onder meer de volgende belangrijke beleidsproducten: Visie Openbare Ruimte 2025 (2017) heeft vijf ambities geformuleerd en principes uitgewerkt om meer regie te voeren op ontwikkeling, inrichting, beheer van de openbare ruimte, afgestemd op het gebruik;
- Verordening op het Stedelijk Mobiliteitsfonds Amsterdam (2020), een fonds vanuit inkomsten van het straatparkeren om de openbare ruimte en het verkeer- en vervoersysteem te verbeteren

3.2.5 Water

Een evenwichtig, veilig en duurzaam gebruik van water en wal door het beheersen van drukte en het tegengaan van overlast, waarbij de vlotte en veilige doorvaart wordt gegarandeerd.

Amsterdam is een waterstad: we leven met en aan het water. De havens, het openbare water, de kades, oevervoorzieningen en sluizen moeten schoon, goed onderhouden en veilig zijn. De verdere groei van het aantal bewoners en bezoekers zorgt voor meer druk op de openbare ruimte en dus ook op het water. In een autoluwe stad komt bouw- en afvallogistiek waar mogelijk over het water, via overslagpunten op de kades. We dragen hierbij zorg voor de veiligheid op het water.

We maken de grachten schoon door het verwijderen van grof- en drijfvuil en door te baggeren. De bruggen en sluizen worden bediend voor een vlotte en veilige doorgang. Voor de centrale objectbediening wordt een herontwerp geïmplementeerd.

De milieukorting voor het Binnenhavengeld wordt per 1 januari 2024 verlaagd van 70 procent naar 35 procent. Met het afbouwen van de korting op BHG loopt deze stimuleringsmaatregel in lijn met het beleid uitstootvrij varen pleziervaart. Uitstootvrij varen voor pleziervaartuigen is verplicht vanaf 1 januari 2025 in het centrum.

De Vermakelijkhedenretributie van de passagiersvaart wordt vanaf 2024 verhoogd (zie de paragraaf lokale heffingen).

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 2.5.1

Het openbare water is begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig voor alle gebruikers.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Schoonheidsgraad van de grachten (0-10)	7,8	7,0	7,0	7,0	7,0

Per kwartaal worden er metingen uitgevoerd om de schoonheidsgraad van de grachten te meten.
Om de kwaliteit van het water van Amsterdam goed te houden verwijderen we drijf- en grofvuil. Deze activiteit geeft het minimaal aantal ton verwijderd drijf- en grofvuil. De norm is naar 350 ton bijgesteld omdat de verwijderde wrakken geen onderdeel meer uitmaken van deze indicator.

Activiteit 2.5.1.1

We baggeren en verwijderen drijf- en grofvuil uit openbaar water.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal ton verwijderd drijf- en grofvuil uit bevaarbaar water	175	592	350	350	350
2	Het aantal aanschrijvingen op de wettelijke zorgtaak voor baggeren en schonen		200	200	100	0

Activiteit 2.5.1.2

We bedienen bruggen en sluizen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage passages door beroepsvaarders dat plaatsvindt binnen de gestelde termijn	97% (2014)	95%	95%	95%	95%

Activiteit 2.5.1.3

We beheren en onderhouden onze assets (water en civiele constructies).

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Vorderingen op de inventarisatie van stuwen en duikers		NVT	0%	60%	95%
2	Jaarlijks wordt de helft van het areaal aan Brandkranen geïnspecteerd		NVT	100%	100%	100%
3	Versnellen van het herstel van kademuren (strekkende meters per jaar)	-	-	1 brug en 1000 m kademuur	2 bruggen en 1200 m kademuur	-

De omvang van het Amsterdamse water areaal hebben we momenteel nog niet volledig in beeld en gaan we in 2024 verder in beeld brengen. Op dit moment worden wettelijke onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd op basis van aanschrijving en op basis van incidenten. Met ingang van de begroting 2024 wordt zorg gedragen voor het goed inbedden van de wettelijke watertaken, zodat deze op tijd uitgevoerd kunnen worden. Momenteel wordt het opdrachtgeverschap voor Waternet en de uitvoering van de strategische agenda met het waterschap AGV opgepakt en ingericht. In 2024 wordt verder invulling gegeven aan de implementatie van de wettelijke beheer- en onderhoudstaken.

Doel 2.5.2

We verdelen het gebruik van het water en voorzieningen bij het water en beheersen drukte op het water.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
2	Tijdige afgifte van nautische kaders ten behoeve van vlot en veilig gebruik van de vaarwegen (binnen 14 dagen na ontvangst van de complete toestemmings-aanvraag)		nieuw	> 90%	> 90%	> 90%

De toenemende drukte in de stad zien we terug op het water. Toename van het aantal bezoekers betekent onder meer een toename van de vraag naar passagiersvaart. Dit leidt tot toenemend aanbod, groei van vaarbewegingen en aantal boten. Bij verdere toename van het aantal vaarbewegingen en boten komt het binnenwater en de omgeving hiervan verder onder druk te staan. Dit beïnvloedt de leefbaarheid en het stedelijk milieu, de vlotte en veilige doorvaart en de kwaliteit van de grachten als historisch erfgoed.

Activiteit 2.5.2.1

We geven de maximaal beschikbare vergunningen voor de passagiersvaart uit.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	We wijzen iedere twee jaar exploitatievergunningen passagiersvaart toe	-	-	Voorbereiding uitgifte 2e tranche	Start uitgifte 2e tranche	-
2	We wijzen iedere twee jaar beschikbare ligplaats-vergunningen toe voor het Amsterdamse binnenwater (door programma Varen en door de stadsdelen)	-	-	Voorbereiding toewijzen en uitgeven van ligplaats-vergunningen	Toewijzen ligplaats-vergunningen	-
3	We verdelen en reguleren het gebruik van de (semi-exclusieve) op- en afstap-locaties op transparante wijze	-	-	Vaststelling van de verdeling van op- en afstapplekken	Vaststelling van de verdeling van op- en afstapplekken	-

Activiteit 2.5.2.2

We hebben steeds beter zicht op het gebruik van het binnenwater door middel van de Digitale Gracht.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	De Digitale Gracht registreert het aantal passages per rak	-	-	Actuele monitoring ≥90% van de tijd	Actuele monitoring ≥90% van de tijd	-
2	Zicht op het aantal pleziervaartuigen op het binnenwater dat beschikt over een geldig vignet	-	-	Jaarlijkse rapportage via de Grachten-monitor	Jaarlijkse rapportage via de Grachten-monitor	-

De toenemende drukte op het water maakt dat het stedelijk milieu en de leefbaarheid onder druk staan. Daarom zijn grenzen gesteld aan de groei van de passagiersvaart (maximaal 550 vergunningen) en zijn exploitatievergunningen voor onbepaalde tijd omgezet naar bepaalde tijd. Ditzelfde geldt ook voor de ligplaatsvergunningen.
We nemen ook maatregelen ter stimulering van transport over water (zie onderdeel Logistiek). Specifieke maatregelen zijn ingezet ter bestrijding en voorkoming van ongewenste en potentieel overlast gevende activiteiten

We waarborgen een vlotte en veilige doorvaart. Naast de algemene beheersing van de drukte op het water is het belangrijk dat de activiteiten die op het water plaatsvinden ook op vlotte en veilige wijze kunnen plaatsvinden. Met de invoering van het monitoringssysteem de 'Digitale Gracht' en de vignetplicht voor pleziervaart verkrijgen we meer inzicht in het gebruik van en de druk op het binnenwater. Zichtbaar wordt welke routes druk zijn en welke gebruikers deze drukte veroorzaken. Er wordt gezocht naar alternatieve routes en mogelijkheden tot spreiding. Middels verkeersmaatregelen, ontheffingen en vergunningen wordt het gebruik gereguleerd en worden aanvullende maatregelen genomen waar dit noodzakelijk is voor het garanderen van het vlot en veilig scheepvaartverkeer.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Stichting Waternet
Waternet zorgt in opdracht van ons en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) voor schoon en voldoende water. Daarnaast verzorgt Waternet de brugbediening, het nautisch beheer van de hoofddoorvaartroutes (Amstelroute en Kostverlorenvaartroute) en stelt het de IJsnota op.

Havenbedrijf Amsterdam NV/Port of Amsterdam
Port of Amsterdam ontwikkelt, exploiteert en beheert de Amsterdamse havenregio en stimuleert de duurzame economische ontwikkeling in de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Dit alles met een goede balans tussen:
- een gezond financieel rendement.
- een goede kwaliteit van de leefomgeving.
- een brede toegevoegde waarde voor de regio.

Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied
De Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam NV voert de taken van het Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied (CNB) uit.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	41,8	3,9	4,5	4,7	4,9	5,1
Lasten	101,5	56,0	56,1	47,9	49,3	49,5
Saldo Baten en Lasten	**-59,6**	**-52,0**	**-51,6**	**-43,2**	**-44,4**	**-44,4**
Onttrekking	0,0	28,0	24,7	14,2	15,5	13,8
Toevoeging	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**28,0**	**24,3**	**13,8**	**15,1**	**13,4**
Totaal	**-59,6**	**-24,1**	**-27,4**	**-29,4**	**-29,3**	**-31,1**

Baten
De baten in dit programmaonderdeel zijn € 4,5 miljoen. Deze baten bestaan uit:
- Baten uit Binnenhavengeld (pleziervaart) (€ 3,8 miljoen).
- Baten verkoop doorvaartvignetten (pleziervaart) (€ 0,2 miljoen).
- Leges Binnenwater (passagiersvaart) (€ 0,5 miljoen).

Lasten
De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 56,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- Het beheren en onderhouden van onze assets (civiele constructies en water, onder andere in het kader van programma Bruggen en Kademuren) (€ 34,2 miljoen). Deze lasten worden deels gedekt door de reserve Programma Stadsbehoud (€ 12,8 miljoen) en deels door reserve Achterstallig Onderhoud (€ 11,8 miljoen).
- Het baggeren en verwijderen drijf- en grofvuil uit openbaar water (€ 10,7 miljoen).
- Het reguleren van het verkeer en het gebruik op het water (€ 7,7 miljoen).
- Onderhoud watergangen (€ 2,1 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 24,7 miljoen:

- Onttrekkingen aan de reserve Programma Stadsbehoud. Bij de toelichting op de lasten worden de onttrekkingen verder toegelicht (€ 12,8 miljoen).
- Onttrekkingen aan de reserve Achterstallig Onderhoud. Voor Programma Bruggen en Kademuren beheren en onderhouden we onze assets (water en civiel) (€ 11,8 miljoen). Het maakt onderdeel uit van de structurele intensivering vanuit het coalitieakkoord.

Toevoegingen reserves

In 2024 zijn de toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Risicobeheersing

Op dit moment zijn er geen beleidsmatige risico's bekend. We brengen het volledige areaal goed in kaart en rapporteren op een later moment over eventuele risico's en beheersmaatregelen die daarbij horen.

Beleidskaders

- De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW 2000) gaat over het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa. Voldoen aan de KRW-richtlijn is een gezamenlijke opgave voor overheden. Wij zijn verantwoordelijk voor het nemen van of helpen bij maatregelen vanuit onze eigen taken en verantwoordelijkheden (beheer openbare ruimte, gemeentelijke watertaken, drinkwatertaken en als eigenaar). De doelen en maatregelen van alle partijen worden opgenomen in de Stroomgebiedbeheerplannen. Deze plannen worden iedere 6 jaar geactualiseerd. Begin 2022 is het derde Stroomgebiedbeheerplan vastgesteld voor de periode 2022-2027. Uiterlijk in 2027 moeten we voldoen aan de doelen van de KRW-richtlijn.
- Met de Nota's Varen Deel 1 (2019) en Deel 2 (2020) geeft het bestuur kaders voor een evenwichtig, veilig en duurzaam gebruik water en wal door het beheersen van drukte en het tegengaan van overlast, waarbij de vlotte en veilige doorvaart wordt gegarandeerd.
- Watervisie Amsterdam 2040 (2016). De Watervisie is een structuurvisie uitwerking en geeft een ruimtelijk-economisch toekomstbeeld van het gebruik van het water in 2040 met een Uitvoeringsagenda 2018.
- Het Actieplan Schone Lucht (2019) werkt aan het verbeteren van de luchtkwaliteit. Het richt zich op het uitstootvrij maken van het verkeer in de stad en de het beperken van de uitstoot van andere bronnen. Daarmee behalen we de WHO-advieswaarden voor schone lucht, uiterlijk in 2030. Deze doelstelling gaat verder dan de door de Europese Unie gestelde normen voor luchtkwaliteit.
- Agenda Autoluw (2020) is het overkoepelend kader voor leefruimte en schone lucht.
- Het Deltaprogramma Nederland. In het kader van het Deltaprogramma heeft Amsterdam, in samenwerking met partneroverheden in de regio, de Deltastrategie Regio Amsterdam opgesteld. De gemeente Amsterdam heeft de Intentieverklaring Ruimtelijke Adaptatie ondertekend die is voortgekomen uit de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie. Aanvullend daarop is er voor Rainproof nog een regionale intentieverklaring opgesteld. De deltabeslissingen uit het nationale Deltaprogramma zijn vastgelegd in het Nationaal Waterplan (NWP). De acties voor de gemeente zijn vastgelegd in de Agenda Duurzaam Amsterdam.
- Het Nationaal bestuursakkoord Water. De bezuinigingen van de overheid zijn voor de watersector vastgelegd in het Bestuursakkoord Water (BAW 2011). Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven hebben hierin afspraken gemaakt om Nederland, met minder kosten en bestuurlijke drukte, de komende jaren droog en veilig te houden.
- Strategische Bedrijfsvisie Haven (looptijd twaalf jaar) en het Strategisch Plan (looptijd vier jaar). In de statuten is bepaald dat het Havenbedrijf deze plannen opstelt, waarna deze voor wensen en bedenkingen worden aangeboden aan college van burgemeester en wethouders en gemeenteraad. In 2015 is de Visie 2030 in raad en college behandeld. Het Strategisch Plan 2017-2021 is op 13 juni 2017 vastgesteld.

3.2.6 Groen en dierenwelzijn

Amsterdam, een groene stad met meer waarde voor mens en dier.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 2.6.1

Er komt meer Groen met meer waarde voor mens en dier, Groen is functioneel, aantrekkelijk, veilig en draagt bij aan sociaal welzijn, gezondheid, stadsnatuur en klimaatadaptatie (inclusief Voedsel).

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage groenvlak met conditiescore 4 en hoger gemeten op basis van NEN 2767 -methodiek (= technische kwaliteit)	Sober, 90% van groenvlak-ken met score 4 of hoger	voldoet	gericht op handhaven peilwaarde	Risico op onder niveau sober zakken (agv van onvoldoende budget)	Risico op onder niveau sober zakken (agv van onvoldoende budget)
2	Waarderingscijfer bezoek Amsterdamse Bos	8,4 (2022)	n.v.t.	8	8	8
3	Waarderingscijfers bewoners voor het onderhoud van het groen in de buurt (meting op basis van WiA; frequentie 1x per 2 jaar).	6,9 (2021)	Geen meting	7,0	7,0	7,0

Activiteit 2.6.1.1

We beheren en onderhouden het groen functioneel en veilig.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal bomen dat jaarlijks is vervangen in het kader van veiligheid.	2.000	1.700	1.700	1.700	1.800 p.j.
2	Aantal m2 Japanse duizendknoop dat jaarlijks bestreden wordt.	6.500 (2022)	6.500	7.000	6.500	6.500 p.j.
3	Aantal m2 beplanting dat jaarlijks wordt vervangen c.q. gerenoveerd in het kader van instandhouding groen.	80.000	80.000	80.000	80.000	80.000 p.j.

Groen inclusief ecologie

Voldoende en gevarieerd groen is essentieel voor de leefbaarheid, biodiversiteit en klimaatbestendigheid van de stad. We laten het groen meegroeien met het aantal inwoners en woningen in de stad. Dat groen moet goed (en ecologisch) onderhouden worden en toegankelijk zijn. Vanuit de Groenvisie 2020-2050 werken we aan een stad met groen op alle schaalniveaus, van geveltuinen en groene straten tot stadsparken en stadsbossen. Het bestaande en het nieuwe groen krijgt meer waarde voor mensen en dieren in de stad. In 2024 gaan we door met de uitvoering en investeren we in méér en beter groen aan de hand van Groengelden, het Strategisch Huisvestingsplan Bovenwijks Groen, Kwaliteitsimpuls groen, Groen in de Buurt en budgetten voor groot onderhoud en beheer, vervangingsopgave bomen en herplantfonds. Op gebied van soortenbescherming is het belangrijk dat woningisolaties niet ten koste gaat van nesten en verblijfplaatsen van vleermuizen en vogels.

In 2024 werken we verder aan:
- groene straten en ecologische verbindingen
- verbeteren van de biodiversiteit door de aanleg van natuurvriendelijke oevers, omvormen van gazons naar bloemrijk grasland, aanleggen van faunavoorzieningen zoals broeihopen voor de ringslang en ijsvogelwanden.
- het instandhouden van de populaties vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen door in het project Isolatie-offensief te werken met soortenmanagementplannen.
- de toepassing van het puntensysteem ‘natuurinclusief bouwen’ in tenders.
- een integrale groen programmering en het versterken van de realisatiekracht in onze uitvoering.

Activiteit 2.6.1.2

We werken aan een groene, klimaatadaptieve en biodiverse stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal m2 terrein waarvan de inrichting is omgevormd om het daarna ecologisch te beheren, zoals gerealiseerd binnen het vervangingsprogramma.	15.000	0		15.000	15.000

Wij werken aan een groene duurzame en klimaatadaptieve stad

Een leefbare stad is een groene stad. Daarom werken we vanuit het Coalitieakkoord en de Groenvisie verder aan het vergroenen van straten en pleinen. Waar mogelijk verwijderen we tegels op stoepen zodat meer ruimte komt voor groen. We zorgen dat bomen goede groeiplaatsen krijgen. Dan kunnen ze uitgroeien tot grote volwassen exemplaren met veel boomkroonvolume en dat is bijvoorbeeld belangrijk voor schaduw op hete dagen. Voor meer biodiversiteit zorgen we dat bestaande groenstroken meer ecologische waarde krijgen. Daarnaast is ecologisch beheer van groen steeds vaker de norm.

Dagelijks beheer Groen

Dit omvat het beheer van de parken, boom- en groenonderhoud, het maaien van gazons, taluds en het plegen van onderhoud aan alle groen- gelieerde objecten in de openbare ruimte en in het Amsterdamse Bos. De uitvoering bestaat uit het dagelijks onderhoud groen, zorgplicht bomen, de afhandeling van meldingen, voor en naschouwen bij evenementen, ondersteuning van medebeheer.

Op reguliere wijze wordt een deel van het groenareaal beheerd. Het doel is om te voldoen aan de gewenste beeldkwaliteit. Andere delen worden ecologisch beheerd. Het doel voor deze delen is om de natuur zoveel mogelijk kans te geven, ecosystemen zich zo goed mogelijk kunnen ontwikkelen en daarmee een, in verhouding tot de omstandigheden, maximale biodiversiteit wordt bereikt.

Instandhouding groen: onzekerheid door stijgende kosten, leveringsonzekerheid en areaaluitbreiding

Enkele raamcontracten voor instandhouding groen zijn recent opnieuw aanbesteed voor de komende 4 jaar. De inschrijvingen op o.a. het raamcontract Planten Bomen en Bestrijding Japanse Duizendknoop zijn substantieel hoger uitgevallen dan voorheen (prijsstijging van circa 15-20 procent. Daarnaast stijgen de kosten voor beheer en onderhoud door de toevoeging van de arealen zoals Sloterdijken, Rieteiland-oost, Sportheldenbuurt. Risico is dat bij gelijkblijvende middelen in combinatie met kostenstijgingen en areaaluitbreidingen niveau Sober niet kan worden gehandhaafd.

Programma’s Groot Onderhoud (GO) en vervanging (VV) van Groen

De conditie van het groen in Amsterdam wordt continu gemonitord. Het gaat hierbij om groen dat in eigendom is van gemeente Amsterdam en waar gemeente Amsterdam zelf de beheertaken uitvoert. De belangrijkste opgave richt zich op het (wettelijk) verplichte onderhoud zoals kap van bomen vanuit veiligheid, herplant van bomen en bestrijding van ziekte en plagen. Daarnaast is het streven om binnen de beschikbare middelen het groenareaal in stand te houden op minimaal niveau Sober.

Data op orde

We gaan door met het programma om de digitale objectdata met betrekking tot groen te verbeteren - zodanig dat het databeheersysteem een accurate weergave wordt van de daadwerkelijk situatie buiten. Hierbij worden de nieuwste technieken toegepast zoals radar- en lasertechnieken, satellietbeelden etc.

Activiteit 2.6.1.3

We faciliteren medebeheer en bevorderen aantrekkelijk groen voor mens en dier.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage meldingen groen dat tijdig en naar tevredenheid van de melder is afgehandeld		Niet gemeten	70%	70%	70%
2	Aantal participanten in het Amsterdamse Bos - deelnemers natuureducatie - vrijwilligers - bijzondere doelgroepen	77.500 uren (2022)	n.v.t.	Vrijwilligers: 2.500 uur; Arbeidsparticipanten: 13.500; Deelnemers natuur educatie 2.500	Vrijwilligers: 3.000 uur; arbeidsparticipanten 14.000 uur; Deelnemers natuur educatie: 4.000	Vrijwilligers: 3.750 uur; Arbeidsparticipanten 15.000 uur; Deelnemers natuur educatie: 6.000

Amsterdamse Bos

De opgave van het Amsterdamse Bos is het uitvoeren van duurzaam ecologisch beheer en onderhoud, het bevorderen van biodiversiteit en het behoud van de hoge waardering van het publiek van het Bos. Deze opgaven staan beschreven in het Bosplan 2020 – 2030 en sluiten aan op de doelen uit de Groenvisie. We voeren in 2024 diverse taken uit, naast de lopende taken, zoals:

- Actualisatie beheerplannen en beheervisie van het Bos op de opgave natuurbescherming en bevorderen biodiversiteit.
- Met de extra middelen voor beheer en onderhoud n.a.v. de Bestuursopdracht Amsterdamse Bos duurzaam op orde wordt gewerkt aan: a) het wegwerken van resterend achterstallig onderhoud (o.a. kinderbaden, bruggen, wegen en paden) en b) het verder op orde brengen van het regulier beheer en onderhoud (o.a. zorgplicht bomen, oeverlanden en bestrijding essentaksterfte)
- Met o.a. groengelden, SHP en cofinanciering Provincie worden diverse projecten uitgevoerd die bijdragen aan biodiversiteit, klimaatadaptatie, natuurontwikkeling, bereikbaarheid, sport en bewegen en spreiding van drukte in het Bos.
- Het op orde brengen van het data gestuurd werken t.b.v. ecologisch beheer, natuurontwikkeling en veiligheid in het Bos.
- Planvorming voor concrete interventies die bijdragen aan klimaatadaptatie
- Verdere uitwerking van mogelijkheden voor private financiering van beheer en onderhoud.

Artis

In het Amsterdams Akkoord is € 5 miljoen opgenomen voor het verduurzamen en vergroenen van Artis. Dit doen we door:

- Het aanleggen van een warmtenet met een warmte-koude opslag (WKO), het afsluiten van het aardgas en het gebruik van aquathermie voor de verwarming en koeling van de 52 gebouwen inclusief de monumentale panden.
- Er wordt geïnvesteerd in waterzuivering en waterbuffering van regenwater in en rondom ARTIS, met als doel een halvering ten opzicht van 2018 van het kraanwater gebruik voor laagwaardige toepassingen
- Het GFTE afval wordt hergebruikt als grondstof, bijvoorbeeld als bouwmateriaal of compost en bodemverbeteraar.
- Door te investeren in een duurzaam lichtplan (donker ARTIS), onderzoeken i.s.m. universiteiten naar lokale biodiversiteit en door het aanleggen van een voedselbos, wordt een bijdrage geleverd aan het biodiversiteitsherstel.
- Tenslotte biedt ARTIS een volledig vegetarisch en grotendeels (>75 procent) plantaardig voedselaanbod aan in haar horeca locaties, ook in de vorm van gyros, kroket en satébroodjes. Dit ter inspiratie van bezoekers dat vegetarisch en plantaardig ook lekker is.

Activiteit 2.6.1.4

Integrale aanpak transitie voedselketen naar gezond, eerlijk en duurzaam voedsel voor alle Amsterdammers.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage duurzaam regionaal geproduceerd voedsel in Amsterdam beschikbaar	ntb	n.v.t.	n.v.t.	15%	25% in 2030
2	Verschuiving in de verhouding plantaardig t.o.v. dierlijke eiwitten in het menu van de Amsterdammer	2023 (40-60%)	n.v.t.	n.v.t.	45-55%	60-40% in 2030
3	Terugdringen voedselverspilling	ntb	n.v.t.	n.v.t.	30%	met 50% in 2030

We voeden de stad klimaatneutraal en circulair

Vanuit voedselstrategie ondersteunen en faciliteren we bestaande voedselinitiatieven via een impulsregeling en sluiten aan bij een gebiedsgerichte samenwerking en het platform Van Amsterdamse Bodem. We zorgen voor een verbinding met lokale producenten, verkorten de keten van voedselstromen en zorgen voor gezond en duurzaam voedsel tegen een betaalbare en eerlijke prijs. We gaan voedselverspilling tegen. Hiervoor organiseren we voedselhubs waar voedsel bij elkaar kan worden gebracht, verwerkt, bewerkt en verdeeld of geconsumeerd. We werken aan het meer plantaardig krijgen van Amsterdam, met de gemeentelijke organisatie als voorbeeld. Kaders voor de uitvoering zijn integrale afspraken over voedselstrategie die raken aan brede welzijn, gezonde voedselomgeving, circulaire economie, groene en gezonde stad, economische zaken, democratisering en armoederegelingen.

Doel 2.6.2

Gehouden dieren en vrijlevende dieren ontvangen ondersteuning waar gezond en prettig leven in het geding is.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal verleende zorg	13.034 (2021)	n.v.t. (oude doelen-boom)	14.000	14.000	13.600 p.j.

Activiteit 2.6.2.1

Dieren in de knel worden naar de opvang vervoerd ten behoeve van adoptie/ hereniging (gezelschapsdieren) of uitzetting in de natuur (vrijlevende dieren). De ADAM regeling wordt voortgezet.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal ritten Dierenambulance Amsterdam	9.948 (2021)	9.935	9.000	9.000	8.500 p.j.
2	Aantal opgevangen dieren (honden, katten, konijnen) in opvangketen.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	3.500	3.500 p.j.
3	Aantal consulten bij dierenarts op basis van de ADAM-regeling.	2.096 (2021)	2.134	2.000	2.000	2.100 p.j.

Dierenwelzijn

Amsterdam staat voor een gezonde, groene en een sociale stad. Dieren horen bij de Amsterdamse samenleving. De inzet op dierenwelzijn is onlosmakelijk verbonden met een gezonde, groene en sociale stad. Bij een goede omgang met dieren is er minder kans op uitbraak van virussen zoals botulisme en vogelgriep (gezond). De diversiteit aan wilde dieren zorgt voor management van plaagsoorten (groen). Het samenleven, verzorgen en omgaan met dieren biedt ontspanning, lichaamsbeweging en verbinding (sociaal).

In een diervriendelijke stad wordt voorkomen dat dieren in de knel komen door de mens. Ook worden dieren die alsnog in de knel zijn gekomen direct geholpen. Voor Dierenwelzijn zetten we in 2024 structureel in op het verlenen van subsidies voor (wettelijke taken) vervoer en opvang van hulpbehoevende gezelschapsdieren en wilde dieren. Voor Amsterdammers met een beperkt inkomen, is er de ADAM-regeling die tegemoetkoming biedt voor een deel van de dierenartskosten. Verder wordt de Agenda Dieren 2024-2026 ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden. Hierin staan nieuwe ambities benoemd voor de dierdoelgroepen: gezelschapsdieren, dieren in relatie tot sport en ontspanning, vee en wilde dieren.

De ambitie uit het coalitieakkoord 2022-2026 ‘Amsterdams akkoord’ om een nieuwe Agenda Dieren te formuleren is opgepakt. Deze nieuwe Agenda Dieren wordt in 2024 ter vaststelling aan de gemeenteraad voorgelegd. Tot die tijd is de huidige Agenda Dieren ‘15-’22 het beleidskader dat onze (wettelijke) taken en regisserende rol beschrijft rond de zorg en bescherming van dieren.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Stichting Pantar & Werkbrigade

Stichting Pantar voert opdrachten uit in het groen, het Amsterdamse Bos en voor schoonhouden.
Pantar zet ook de werkbrigade bijvoorbeeld in voor het onderhoud van het groen van onder meer de ontwikkelbuurten. Pantar is het grootste sociaal ontwikkelbedrijf in de regio Amsterdam en Diemen.

DOA

Penvoerder namens de gehele opvangketen en zorgt voor de opvang van zwerfdieren (wettelijke taak), afstandsdieren en crisisdieren (algemene zorgplicht).

Dierenambulance
Zorgt voor het vervoer van zwerfdieren (wettelijke taak) en dieren in nood (algemene zorgplicht).

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2,4	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Lasten	87,2	99,1	102,6	93,1	91,1	86,7
Saldo Baten en Lasten	**-84,8**	**-96,0**	**-99,4**	**-90,0**	**-87,9**	**-83,5**
Onttrekking	1,5	29,2	30,4	24,1	23,4	22,4
Toevoeging	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**1,5**	**28,2**	**30,4**	**24,1**	**23,4**	**22,4**
Totaal	**-83,3**	**-67,7**	**-69,0**	**-65,8**	**-64,5**	**-61,1**

Baten
De baten in dit programmaonderdeel zijn € 3,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:
- Verhuur van campingplaatsen (€ 2,3 miljoen).
- Verhuur van het bezoekerscentrum en evenementen in het Amsterdamse Bos (€ 0,9 miljoen).

Lasten
De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 102,6 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- Het beheren en onderhouden van het groen (functioneel en veilig) (€ 85,5 miljoen). Deze lasten bestaan uit:
  - Het beheer van de parken, boom- en groenonderhoud, zorgplicht bomen en opdrachtgeverschap (Frans Halsbuurt, Jan de Louter en omgeving, Sloterpark en Verdubbeling Oosterpark) (€ 29,7 miljoen).
  - Groot onderhoud en instandhoudingsmanagement (monitoring en inspectie) van de asset Groen gedekt vanuit de reserve Stadsbehoud. Dit bedrag komt voort uit het instandhoudingsplan Programma Stadsbehoud en verdere toekenning van aanvullende middelen aan de hand van het nieuwe bestedingsplan (€ 22,7 miljoen).
  - Inzet personeel op het beheer en dagelijks onderhoud van het groen (€ 10,9miljoen).
  - Het beheer, onderhoud en vervanging beplanting voor het Amsterdamse bos (€ 9,6 miljoen).
  - Verlenen van structurele subsidies aan Artis (€ 4,4 miljoen) en Hortus Botanicus (€ 1,2 miljoen).
  - Coalitiemiddelen verduurzaming en vergroening Artis (€ 5,0 miljoen).
  - Uitgaven voor gebiedsgerichte recreatieve voorzieningen zoals campings, waterspeelplaatsen, kinderboerderijen en speeltuinen (€ 2,0 miljoen).
- Het werken aan een groene, klimaatadaptieve en biodiverse stad (€ 8,5 miljoen). Deze lasten bestaan uit:
  - Budget voor Groengelden. Met deze middelen wordt in deze collegeperiode gewerkt aan het realiseren van meer en beter groen voor mens en dier, waarbij teven ook meer waarde gerealiseerd wordt i.r.t. sociaal welzijn, gezondheid, stadsnatuur en klimaatadaptatie (€ 7,5 miljoen).
  - Coalitiemiddelen voedselstrategie (€ 1,0 miljoen).
- Het faciliteren van medebeheer en het bevorderen van aantrekkelijk groen voor mens en dier (€ 5,8 miljoen). Deze lasten bestaan uit:
  - Uitgaven voor de uitvoering van onderhoudsprojecten zoals in de parken en overige openbare ruimte (€ 4,0 miljoen).
  - Groen in de Buurt (€ 1,8 miljoen).
- Uitgaven voor acties en maatregelen op het gebied van dierenwelzijn (€ 2,7 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen reserves
De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 30,4 miljoen:
- Onttrekkingen aan de reserve Programma Stadsbehoud. Deze reserve ondersteunt een programmatische aanpak voor het in stand houden van de openbare ruimte en de infrastructuur (€ 22,4 miljoen).
- Onttrekkingen aan de reserve coalitiemiddelen 2022-2026 voor het verduurzamen en vergroenen van Artis (€ 5,0 miljoen), voor het programma voedselstrategie (€ 1,0 miljoen) en voor de integrale Aanpak Noord (€ 0,4 miljoen).
- Een onttrekking aan de reserve Kwaliteitsimpuls Groen in 2024 om te investeren in het groen in de parken (€ 1,5 miljoen).
- De overige onttrekkingen zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen reserves
In 2024 zijn geen toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Door verschuivingen in het klimaat (zoals droge zomers, zachte winters) kan het dat er schade aan groen, flora en fauna ontstaat. Daardoor moeten we meer kosten maken voor bijvoorbeeld herstel, herplanting, opruimwerkzaamheden en noodkapwerkzaamheden.	Lange termijn maatregel is een beleidsmatige keuze om de openbare ruimte anders in te richten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het aanleggen van bassins voor de opslag van hemelwater bij hevige regenval. Zodat deze in periode van droogte beschikbaar is voor bewatering. Deze bassins kunnen we alleen aanleggen bij herinrichtingen of groot onderhoud. Ook is het een optie om te kiezen voor beplanting die meer bestendig is voor verschuivingen in het klimaat. Het vaker toepassen van de regel "Groen tenzij" uit de Groenvisie maakt het mogelijk om de openbare ruimte enerzijds klimaatadaptief in te richten en anderzijds draagt dit ook bij aan meer biodiversiteit in de stad.
Door inflatie en de effecten daarop zullen projecten duurder worden en worden de kosten voor beheer en onderhoud ook hoger.	Om projecten met de oorspronkelijke ambities uit te voeren zullen meer middelen noodzakelijk zijn, een andere optie is om de uitvoering van projecten te temporiseren. Daarnaast kan ook worden besloten om de oorspronkelijke ambities van projecten bij te stellen.

Beleidskaders

- Structuurvisie Amsterdam 2040, toetsingskader voor de ruimtelijke plannen en de investeringsagenda's. Ook het beeld hoe we de fysieke ruimte kunnen invullen. De Hoofdgroenstructuur en de Ecologische Visie zijn hiervan uitwerkingen. De Hoofdgroenstructuur (HGS) geeft de minimaal benodigde hoeveelheid groen aan die Amsterdam wil behouden en beschermen.
- Visie Openbare Ruimte 2025, uitwerking van de Structuurvisie voor de verblijfsfunctie van de openbare ruimte. Zo kunnen we zorgen voor ontwikkeling, inrichting, beheer en daarmee op het gebruik van de openbare ruimte voor de hele stad.
- 'Standaard voor het Amsterdamse straatbeeld' (Puccinimethode) (2018) met de principes voor een goede fysieke inrichting van de openbare ruimte. We werken in heel Amsterdam volgens deze standaard voor een functionele, duurzame, toegankelijke en mooie openbare ruimte. Het Handboek Groen (2020) als onderdeel, bevat de uitgangspunten voor goed, gezond en duurzaam groen, inclusief de Hoofdbomenstructuur.
- Groenvisie (2020-2050) bevat principes voor de ontwikkeling van nieuw groen, (mede)beheer en herinrichting van bestaande openbare ruimte. De groenvisie reikt van biodiversiteit tot klimaatadaptatie, sociaal welzijn en gezondheid.
- Om een gezonde, aantrekkelijke en toekomstbestendige leefomgeving voor mens en dier te maken, moet de natuur een volwaardige plaats krijgen bij het ontwerpen van nieuwbouw en openbare ruimte door Natuurinclusief bouwen bij bouwtenders en Referentienorm maatschappelijke voorzieningen en groen bij gebiedsontwikkeling toe te passen.
- Het Strategisch Huisvestingsplan Bovenwijks Groen SHP-BG (2020) bevat de koers, ambities en investeringsopgave voor de komende 5 jaar voor bovenwijks groen. De lijst met SHP-BG projecten wordt regelmatig geactualiseerd en dient als input voor verdeling van toegekende investeringsruimte SHP-BG binnen dit programma.
- Bosplan Amsterdamse Bos 2020-2030 (februari 2021, tevens Gemeente Amstelveen) richt zich op bescherming van de natuur, bereikbaarheid voor fiets en openbaar vervoer, benutten voor recreatie en sport en meer bekendheid door communicatie en natuureducatie.
- Stedelijk Programma Voedselstrategie levert een bijdrage aan de verandering van het voedselsysteem.
- In 1 Amsterdam Heel en Schoon (juni 2017) staat beschreven hoe we ervoor zorgen dat Amsterdam heel en schoon blijft.

Beleidskader Dierenwelzijn

- De Agenda Dieren 2015 – 2018 is het beleidskader dat onze (wettelijke) taken en regisserende rol beschrijft rond de zorg voor en de bescherming van dieren.
- De acties rond dierenwelzijn die in het coalitieakkoord 2018-2022 'Een nieuwe lente, een nieuw geluid' (pagina 42) staan, zijn uitgewerkt in de brief aan de raadscommissie Wonen en Bouwen 'Dierenwelzijn in de periode 2019-2022 d.d. 10 december 2018 en d.d. 25 april 2019'.
- De ambitie uit het coalitieakkoord 2022-2026 'Amsterdams akkoord' om een nieuwe Agenda Dieren te formuleren wordt in 2023 opgepakt. Deze nieuwe Agenda Dieren wordt in 2024 ter vaststelling aan de gemeenteraad voorgelegd.

3.2.7 Riool en Drinkwater

Amsterdam heeft een goedwerkende en degelijke riolering die bestand is tegen extreem weer door klimaatverandering. Alle Amsterdammers hebben toegang tot schoon drinkwater.

Regenbestendig

Het klimaat verandert. Dat raakt ons allemaal. We moeten de stad beter voorbereiden op extreem weer. Dat doen we bijvoorbeeld met de programma's Klimaatadaptatie Amsterdam en Amsterdam Rainproof. De netwerkaanpak Amsterdam Rainproof betrekt en activeert bewoners en bedrijven om veranderingen aan daken, tuinen, straten en parken meteen klimaatbestendig te doen. Conform de Hemelwaterverordening Amsterdam is het verplicht voor alle nieuwe gebouwen om 60 millimeter hemelwater per vierkante meter te bergen en vertraagd af te voeren. Alle werkzaamheden aan riolering, groen, wegen, en ruimtelijke ontwikkelingen moeten regen- en klimaat-bestendig zijn. Het klimaatbestendig maken gebeurt zoveel mogelijk tegelijkertijd met andere investeringen zoals nieuwbouw, aanleg, renovatie of vervanging. Dat is doelmatig en we beperken op die manier de overlast zoveel mogelijk.

Leveringsplan drinkwater en Omgevingsprogramma Riolering (OPR)

De stad groeit. Dit heeft effect op riolering en drinkwater. Voor drinkwater is dit uitgewerkt in het (wettelijk verplichte) Leveringsplan. Daarin staat hoe we de komende 10 jaar voldoen aan de drinkwaterlevering en welke investeringen daarvoor nodig zijn. Voor riolering is dit uitgewerkt in het Omgevingsprogramma Riolering (OPR). Hierin staat hoe we onze wettelijke zorgplicht voor inzamelen en transporteren van afval- en regenwater realiseren en welke grondwatermaatregelen we nemen.

Grondstoffen en energie uit de watercyclus

Vanwege het amendement Groen (nummer 1171.17) hebben we in 2020 en 2021 onderzoek gedaan naar de gemeentelijke rol bij het realiseren en beheren van lage temperatuurwarmte in Amsterdam (LTW/A). LTW is een warmtesysteem waarbij duurzame warmtebronnen door middel van een warmtenet ontsloten worden voor de levering van warmte aan verbruikers met een lagere temperatuur bron (doorgaans tussen de 35 en de 55oC). We hebben onderzocht hoe we deze rol kunnen organiseren en welke rol Waternet als verbonden partij hierin namens de gemeente kan spelen. In 2022 heeft dit onderzoek een vervolg gekregen en zijn de voorbereidingen getroffen voor een gezamenlijk programma. Vanaf 2023 geven de betrokken gemeentelijke directies en Waternet via een gezamenlijk uitvoeringsprogramma invulling aan de verduurzaming van de warmtevoorziening in de stad. Het uitvoeringsprogramma is gericht op collectieve warmte oplossingen en neemt zowel voor de bestaande stad als voor nieuwbouw het projectenportfolio ter hand. In 2024 zal de samenwerking tussen de betrokken directies en Waternet via het gezamenlijke uitvoeringsprogramma voortgezet worden.

Ontwikkelingen Riolering

In 2022 is het Omgevingsprogramma Riolering (OPR) vastgesteld. In dit beleidsdocument staat hoe we onze wettelijke zorgplicht invullen voor de inzameling en het transport van stedelijk afvalwater, de verwerking van hemelwater en welke grondwatermaatregelen we nemen. Het OPR geeft het beleid weer en de opgave om het beleid te realiseren, zoals bijvoorbeeld rioolreiniging en -vervanging. Ook geeft het OPR een inschatting van de kosten voor de periode tot en met 2027 en een doorkijk van hoe de rioolheffing zich kan ontwikkelen.
Belangrijke doelstelling uit het OPR is om de riolering ook op termijn in verzorgde staat te houden. Dit uit zich onder andere in een toename van de hoeveelheid te vervangen riolen. Door krapte op de arbeidsmarkt, toenemende drukte in de ondergrond en een afname van beschikbaar budget voor rioolvervanging, vormt voldoende realisatie een steeds groter wordende uitdaging. Op termijn kan dit tot een verhoogde kans op achterstallig onderhoud en bijbehorende verstoringen leiden.
Om de staat van de riolering goed te kunnen monitoren, is een kpi ontwikkeld die de restlevensduur van de riolering weergeeft. Als de hoeveelheid te vervangen riolen niet structureel wordt verhoogd, is de verwachting is dat het onderhoudsniveau van de riolering binnen enkele jaren naar sober is gedaald. Met alle betrokken partijen is hier nu overleg over om hier noodzakelijke afspraken te maken.

Ontwikkelingen Drinkwater

Vanwege de toenemende drinkwatervraag is in 2021 de Toekomstvisie Drinkwater 2050 opgesteld. Op 7 december 2021 heeft de gemeenteraad de Toekomstvisie vastgesteld. Tijdens de behandeling van deze visie is bekrachtigd dat Waternet de komende jaren voor grote opgaven bij het veiligstellen van de huidige en toekomstige drinkwaterlevering staat. De opgave is meerledig: instandhouding van de huidige drinkwaterinfrastructuur; capaciteitsuitbreiding in verband met de toename van de drinkwatervraag; beschikbaarheid waarborgen van bestaande en nieuwe bronnen die (kunnen) worden ingezet voor de drinkwaterproductie; inspelen op een veranderende omgeving. De komende decennia zullen we daarom investeren in het vergroten en toekomstbestendig maken van de winning-, productie- en distributiecapaciteit om de drinkwaterklanten te kunnen blijven voorzien van kwalitatief goed en voldoende

drinkwater. Ook zijn er grote investeringen in voorbereiding om de druk op het leidingnet binnen de wettelijke normen te houden, met name voor het distributie-gebied in Amsterdam Noord en -West. Tevens zijn extra kosten en investeringen te verwachten om te blijven voldoen aan scherpere kwaliteitseisen. De discussie over de PFAS-norm is daar een voorbeeld van, waarvoor in 2023 budget voor beschikbaar was gesteld.

Het beleid voor het leveren van industriewater wordt in 2023 geactualiseerd. Het gaat dan in eerste instantie om het bestendigen van de huidige industriewaterlevering en het inzichtelijk maken van levering van industriewater in Westpoort, maar mogelijk ook om andere locaties in de toekomst. In dit traject worden alternatieve bronnen zoals het hergebruik van gezuiverd afvalwater onderzocht. Daardoor wordt mogelijk capaciteit voor drinkwater vrijgespeeld.

In 2023 is een (vervolg)onderzoek uitgevoerd naar de drinkwatertaak en het resultaat (verschillenanalyse) en wordt er gekeken naar een robuust financieel systeem. Dit onderzoek leidt mogelijk tot andere inzichten. De uitwerking van dit onderzoek loopt door in 2024.

Binnen Waternet wordt er in 2023 gestart met verschillende verbetertrajecten ten aanzien van de bedrijfsvoering (drinkwaterfacturatie, versterking financiële functie & inkoop en borging verbetertraject IV/ICT). De uitwerking van deze verbetertrajecten loopt door in 2024.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 2.7.1

Alle Amsterdammers hebben toegang tot schoon drinkwater.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Score voor de wettelijke kwaliteitsnorm (<1)	0,03%	0,02%	0,03%	0,03%	0,03%
2	Ongeplande ondermaatse leveringsminuten (<5 minuten)	1,93 min	2,57 min	5,00 min	5,00 min	5,00 min

De Waterkwaliteitsindex wordt gemeten omdat een goede waterkwaliteit belangrijk is voor de leefbaarheid voor de inwoners, dieren en planten. De Waterkwaliteitsindex wordt opgesteld op basis van scores met betrekking tot chemische en bacteriologische parameters betreffende de gezondheid.

De ongeplande ondermaatse leveringsminuten betreffen het gesommeerde aantal minuten waarbij als gevolg van een storing geen levering plaats vindt, gedeeld door het aantal afnemers.

Doel 2.7.2

Amsterdam heeft een goedwerkende en degelijke riolering.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Jaarlijks aantal meldingen van overlast veroorzaakt door regenwater op straat	4.500	4.000	4.000	4.000	4.000

Dit betreft het aantal meldingen van overlast veroorzaakt door regenwater op straat (bijvoorbeeld; verstopte kolken, riolen en perceelslozingen).

Activiteit 2.7.1.1

We produceren en leveren drinkwater.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Hoeveelheid m3 geleverd drinkwater	91,2 m3	91,9 m3	94,3 m3	94,3 m3	94,3 m3

Activiteit 2.7.1.2

We zorgen voor een optimale dienstverlening voor drinkwaterklanten.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Klanttevredenheid drinkwaterklanten	7,5%	-	7,0%	7,0%	7,0%

Activiteit 2.7.1.3

We leggen huisaansluitingen drinkwater aan.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantallen huisaansluitingen	2.956	1.587	1.650	1.650	1.650

De prognoses voor 2024 is dat we 1650 nieuwe drinkwateraansluitingen realiseren voor nieuwbouw- en renovatiewoningen.

Activiteit 2.7.2.1

We leggen huisaansluitingen riolering aan.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantallen huisaansluitingen	-	2.487	3.500	3.500	3.500

We leggen huisaansluitingen riolering aan bij nieuwbouwwoningen.

Activiteit 2.7.2.2

We beheren, onderhouden en renoveren het rioolstelsel.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Restlevensduur riolering Gemiddelde restlevensduur riolering [jaren]	42 jaar	42 jaar	42 jaar	42 jaar	42 jaar
2	Aantal Rainproof knelpunten	86	-	75	75	75
3	Aantal buurten met hoog risico op rondwateronderlast/-overlast	50	50	50	50	50

Aantal kilometers gerenoveerde riolering gewijzigd in Restlevensduur riolering. De bestaande indicator voor riolering betreft het vervangen van zoveel mogelijk lengte riolering, maar mist de doelmatigheid van de vervanging. Ook relatief jonge riolering of goed functionerende riolering wordt meegeteld in de oude indicator, terwijl deze vervanging niet veel bijdraagt aan het verkleinen van de vervangingsopgave of aan het beter functioneren van het rioleringssysteem. De nieuwe vervangende indicator neemt de doelmatigheid van de vervanging wel mee.

In het ‘Omgevingsprogramma Riolering’ (OPR) zijn indicatoren ontwikkeld om de voortgang te kunnen monitoren van de verwerking van hemelwater en grondwater. Dit voorkomt wateroverlast en waterschade. Tijdens buien en tijdens droogte kan de riolering bovendien een grondwaterregulerende functie vervullen. Deze indicatoren zijn een afspiegeling van wat momenteel wordt gezien als de meest cruciale factor om op te kunnen sturen. De indicatoren worden toegepast en gemonitord via de jaarlijkse cyclus van begrotingen en resultaten. De activiteit ‘Rainproof knelpunten’ geeft aan hoeveel plekken hoge prioriteit hebben om Rainproof in te richten, om schade bij hevige regenval te voorkomen.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Stichting Waternet

Waternet zorgt in opdracht van ons en het waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) voor veilig, schoon en voldoende water. Voor deze overheden voert Waternet de riolering- en drinkwatertaak uit. Wij en het waterschap AGV geven de directie van Waternet mandaat om ‘in naam van’ en ‘voor rekening van’ taken uit te voeren.

In 2023 is uitwerking gegeven aan het principebesluit over de herijking van de governance van stichting Waternet, te zijnde:

- Er zijn uitgangspunten vastgesteld door het college B&W voor een Vernieuwde Stichting Waternet, deze uitgangspunten worden nu verder uitgewerkt in onder meer een samenwerkingsovereenkomst, statuten, mandaten, bestuur- en directiereglement, waarna er een definitief besluit over kan worden genomen. Het model moet dan ook voldoen aan de gestelde eisen en aanbevelingen van de Belastingdienst, de Inspectie voor Leefbaarheid en Transport (ILT) en de Rekenkamer.
- Voor de drinkwater taak is in opdracht van de raad een onderzoek gestart naar de oprichting van een NV drinkwater, die onder meer voldoet aan de voorwaarden voor de instandhouding van de door stichting Waternet toegepaste btw-koepelvrijstelling.
- Er wordt uitwerking gegeven aan de vastgestelde strategische samenwerkings-agenda tussen gemeente Amsterdam en het waterschap Amstel-, Gooi- en Vechstreek. Hierin staan de prioritaire thema's op het gebied van Water waarop beide besturen willen samenwerken.
- Er is een tijdelijk team Water gestart om goede toetsing en advisering op watervraagstukken te verbeteren. Bij de start van de Vernieuwde stichting Waternet wordt dit tijdelijke team Water een definitief team die in eerste instantie naast de bestuurlijke advisering, ook de opdrachtgevende rol richting Waternet gaat invullen.

Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK)

De gemeente heeft met het oog op het publieke belang van de Amsterdamse drinkwatervoorziening besloten om samen met NV PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland (PWN) garant te staan voor de externe financiering van WRK voor maximaal € 230,0 miljoen. WRK levert, zuivert en distribueert water en hoort daarmee tot de vitale infrastructuur voor Amsterdam (uitvoering wettelijke taak) en de provincie Noord-Holland. Achtergrond van de garantie zijn forse investeringen die nodig zijn om te garanderen dat de drinkwatervoorziening continu door kan blijven gaan in de toekomst. Gezien de zeer beperkte eigen vermogenspositie van WRK, kan WRK zelfstandig geen externe financiering aangaan en is een garantie nodig. H 3.9.1 166 Vermogensopbouw bij WRK op termijn en aandeelhouderschap door de gemeente zijn voorwaarden voor het verstrekken van de garantie. Zo kan WRK in de toekomst zelf leningen aangaan zonder garantie nodig te hebben. Hiervoor is besloten de jaarlijks door de garantieverstrekkers te ontvangen garantiepremie als aandeelkapitaal te storten in WRK. Middels het instellen van een financieringsreserve WRK wordt de dekking voor deze storting gefaciliteerd, zo is er geen effect op de schuld en begroting.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	209,3	252,5	266,0	270,9	275,6	279,5
Lasten	212,8	233,0	251,7	256,3	261,0	265,0
Saldo Baten en Lasten	**-3,6**	**19,5**	**14,3**	**14,6**	**14,7**	**14,6**
Onttrekking	1,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Toevoeging	0,0	4,5	4,5	4,6	4,6	4,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**1,2**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,4**
Totaal	**-2,4**	**15,0**	**9,9**	**10,2**	**10,2**	**10,2**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 266,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Drinkwateropbrengsten (€ 167,4 miljoen).
- Opbrengst rioolheffing en inkomsten voor de uitvoering van rioleringstaken (€ 95,4 miljoen).
- Bijdragen van derden voor het aanleggen van huisaansluitingen riolering (€ 3,0miljoen).
- Inkomsten van waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) voor de uitvoering kwijtschelding waterschapsbelasting (€ 0,3 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 251,7 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Lasten voor de drinkwatertaak en overige drinkwatertaken (€ 163,8 miljoen).
- Lasten voor de uitvoering van rioleringstaken (o.a. onderhoud) en onderhoud huisaansluitingen riolering (€ 86,9 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves
In 2024 zijn geen onttrekkingen aan de reserves in dit programmaonderdeel.

Toevoegingen reserves
De toevoeging aan de egalisatiereserve drinkwater in 2024 bedraagt € 4,5 miljoen. Dit is vanwege het opnemen van de eigen vermogenskosten in de drinkwatertarieven.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Verstoorde afvoer van afval- en regenwater door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel.	Door klimaatverandering is er meer extreme neerslag. Alleen het vergroten van riolen biedt hiervoor onvoldoende oplossing. Uitvoeren van het omgevingsprogramma Riolering: ▪ meer riolering vervangen ▪ aanleggen riolering voor ongezuiverde lozingen ▪ aanpakken terugkerende problemen met wateroverlast in de stad
Waterschade na hevige regenval.	Door klimaatverandering is er meer extreme neerslag. Het vergroten van riolen alleen biedt hiervoor onvoldoende oplossing. Het programma Amsterdam Rainproof draagt bij aan het regenbestendig maken van de stad.
Door een leidingbreuk of door verontreiniging van het drinkwater, is er geen drinkwaterlevering of wijkt de drinkwaterkwaliteit af, waardoor niet aan de leverings- en waterkwaliteitsnormen kan worden voldaan.	Waternet heeft een goed ingerichte crisis-organisatie en een draaiboek voor de levering van nooddrinkwater.
Door een steeds grotere afhankelijkheid van ICT (kantoor- en procesautomatisering) en data en toenemende cyberaanvallen, kan de ICT (kantoor- en procesautomatisering) uitvallen of leiden tot een inbreuk op de privacy van stakeholders, waardoor diensten uitvallen of (financiële) schade ontstaat in de klantprocessen.	Waternet past voor het informatiebeveiligings-beheer een Information Security Management System (ISMS) toe, er vindt continu monitoring plaats op mogelijke beveiligingsincidenten via het Security Operations Centre (SOC) en er is een actief programma voor gedrag, bewustzijn en training.
Door risicostoffen (zoals organische microverontreinigingen, micro- en nanoplastics en andere opkomende stoffen), opwarming en verzilting, neemt de waterkwaliteit af, waardoor niet voldaan wordt aan waterkwaliteitseisen en extra investeringen nodig zijn voor het uitbreiden of verbeteren van de zuivering.	Er vinden diverse activiteiten plaats om de bronnen zo schoon mogelijk te houden en goed te beschermen. Ook doet Waternet onderzoek naar nieuwe zuiveringstechnologieën.
Door stedelijke uitbreidingen, economische ontwikkelingen en een grotere industriewatervraag, wordt de drinkwatercapaciteit onvoldoende, waardoor niet voldaan kan worden aan de drinkwatervraag en er onvoldoende druk ontstaat in delen van het drinkwaternet.	Waternet stelt periodiek prognoses op. Voor de middellange termijn zijn projecten gestart voor uitbreiding van de capaciteit met 11 Mm3/jaar en voor de langere termijn doet Waternet onder andere via het programma Toekomstige Drinkwater Amsterdam onderzoek naar uitbreiding van de productiecapaciteit.
Koepelvrijstelling	Medio 2021 heeft de Belastingdienst gemeld, dat de gemeente de drinkwatertaak dient te verzelfstandigen voor de toepasbaarheid van de koepelvrijstelling in de omzetbelasting. Dit wordt op dit moment onderzocht, maar dit kan invloed hebben op de BTW-koepelvrijstelling.

Beleidskaders

- De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW 2000) gaat over het verbeteren van de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater in Europa. Voldoen aan de KRW-richtlijn is een gezamenlijke opgave voor overheden. We hebben hiermee te maken bij drinkwater- en rioleringstaak, het beheer van openbare ruimte, grachten en ander oppervlaktewater. De doelen en maatregelen van alle overheden zijn onderdeel van het in 2022 vastgestelde Stroomgebiedsbeheerplan 2022-2027. Hierover wordt centraal door het waterschap (van regio naar rijk) en het rijk (landelijk naar EU-commissie) gerapporteerd. Uiterlijk in 2027 dienen de Nederlandse overheden te voldoen aan de doelen van de KRW.
- Het Leveringsplan drinkwater is wettelijk verplicht. De Inspectie Leefomgeving en transport (ILT) toetst het plan. Het plan beschrijft de levering van drinkwater onder normale en onder verstoorde omstandigheden. Het beschrijft hoe we voldoen aan de drinkwaterlevering over 10 jaar en welke investeringen daarvoor nodig zijn. Het huidige Leveringsplan loopt van 2020 tot en met 2024. Op 1 juli 2024 dient het nieuwe Leveringsplan ingediend te zijn bij ILT.
- Het Omgevingsprogramma Riolering Amsterdam 2022 – 2027 (OPR). Wij hebben de wettelijke verantwoordelijkheid (zorgplicht) voor:
  – inzamelen en transporteren van stedelijk afvalwater.
  – inzamelen en verwerken van afvloeiend hemelwater.

– nemen van grondwatermaatregelen in openbaar gebied.
  Het OPR maakt de ambities vanuit de Omgevingsvisie van Amsterdam concreet voor deze 3 zorgplichten. Doel van het OPR is om te verantwoorden hoe we deze watertaken uitvoeren. En in hoeverre wij voldoende middelen hebben om dit in de toekomst te blijven doen. De programmaduur van het OPR loopt over de jaren 2022 tot en met 2027.

3.3

Economie, Kunst, Cultuur en Erfgoed

3.3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	25,7	24,6	24,6	22,5	21,5	21,4
Lasten	218,5	257,2	247,9	236,6	234,7	231,9
Saldo Baten en Lasten	**-192,8**	**-232,6**	**-223,3**	**-214,1**	**-213,2**	**-210,5**
Onttrekking	18,6	34,7	15,2	7,9	7,2	1,8
Toevoeging	25,0	3,7	3,2	0,2	0,2	1,7
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-6,4**	**31,0**	**12,1**	**7,8**	**7,0**	**0,1**
Totaal Programma Economie, kunst, cultuur en erfgoed	**-199,1**	**-201,6**	**-211,2**	**-206,4**	**-206,2**	**-210,3**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**25,6**	**25,3**	**25,8**	**25,6**	**25,6**	**25,6**

3.3.1 Economie en innovatie

Amsterdam heeft een sterke internationale en lokale economie en daarmee een groot verdienvermogen. We willen een open, internationale, innovatieve en aantrekkelijke stad blijven. Tegelijkertijd willen we dat de economische ontwikkeling en groei in de stad eerlijker, gelijkwaardiger en rechtvaardiger wordt verdeeld. We zetten in op het vergroten van brede welvaart. Dat is een welvaart die meer is dan alleen financieel-economische welvaart. Daarbij maken we gebruik van de economische structuren en de innovatieve krachten in de stad om een aantal van de genoemde stedelijke problemen en maatschappelijke vraagstukken op te lossen. Hiertoe zetten wij ons in voor vernieuwing en versterking van duurzame economische groeisectoren, als toekomstige aanjagers van de brede regionale economische ontwikkeling.

We werken aan een economie die kan meebewegen met de veranderende vragen van de consument en die tegelijk een bijdrage levert aan de maatschappelijke en duurzaamheidsvraagstukken van vandaag en morgen. We willen bedrijven intensiever betrekken bij de maatschappelijke opgaven van de stad. Met onze aanpak ten aanzien van innovatieve ecosystemen (vernieuwingen binnen het systeem van veranderende economische omstandigheden) investeren we in een stevigere verbinding tussen de innovatieve en economische krachten in de stad en de maatschappelijke en stedelijke vraagstukken. Hiermee kunnen we transities (zoals energie, circulair) versnellen en creëren we voor een deel zelf de nieuwe duurzame groeimarkten waar Amsterdammers in de toekomst hun baan vinden.

3.3.2 Kunst en cultuur

In de periode 2021-2024 werken we, zoals vastgelegd in het Kunstenplan, aan verbreding en verdieping van het aanbod van kunst en cultuur om van Amsterdam een sterke, open en inclusieve cultuurstad te maken en te behouden. Dit betekent meer aandacht voor kunst en cultuur in de wijken, ruimte voor experiment en nachtcultuur en verbreding van cultuureducatie en talentontwikkeling. De impact van de coronacrisis op de kunst- en cultuursector is nog steeds merkbaar. Inmiddels zijn daar nieuwe uitdagingen bijgekomen zoals de hoge inflatie en krappe arbeidsmarkt. In 2024 wordt besloten over de instellingen die een vierjarige Kunstenplansubsidie gaan ontvangen in de periode 2025-2028.

3.3.3 Erfgoed

Erfgoed vertelt het verhaal van de stad Amsterdam. Archeologische vondsten, historische gebouwen en bijzondere gebieden geven vanuit het verleden betekenis aan het heden. Daarom brengen we ons erfgoed in beeld, houden het in stand en geven het een plek bij de groei van de stad zoals de ontwikkeling en de transformatie van gebieden.

De instandhouding van erfgoed en het verduurzamen daarvan draagt bij aan het bouwen met hergebruik van materialen (circulair). De acties die daarbij horen zijn opgenomen in de uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed.

Gebieden per programma

In alle stadsdelen wordt drukte als een probleem ervaren. Daarom is ervoor gekozen hier een apart aandacht aan te geven. Het thema drukte en leefbaarheid gaat vooral over de drukte door de vele bezoekers waardoor overlast ervaren wordt.
De afvalproblematiek is een (in)direct gevolg van de drukte in de stad.

Voor het centrum van de stad is een Aanpak Binnenstad ontwikkeld waarin samen met bewoners, ondernemers en anderen gewerkt wordt aan een binnenstad waar Amsterdammers weer graag komen.

Daarnaast is het programma Bezoekerseconomie door de Raad vastgesteld in december 2022. Dit naar aanleiding van de vastgestelde verordening ‘Toerisme in Balans’, de bezoekersprognoses en het door Onderzoek en Statistiek tweejaarlijkse onderzoek naar toeristische draagkracht van buurten.
Het programma Bezoekerseconomie omvat maatregelen over overlast, overtoerisme en overnachtingen. De maatregelen om overlast tegen te gaan, zijn een op een overgenomen in de Aanpak Binnenstad. Bij de maatregelen overnachtingen gaat het over het hotelbeleid, vakantieverhuur et cetera. Dit raakt alle stadsdelen. Hetzelfde geldt voor overtoerisme en bijvoorbeeld de maatregel om de meerkernige stad verder te ontwikkelen. Binnen de meerkernige stad zijn verschillende stedelijke kernen waar concentraties van werken en voorzieningen een plek krijgen.

De stadsdelen werken samen op dit thema om te anticiperen en de problematiek aan te pakken.

Belangrijke onderwerpen binnen dit thema zijn:
- De drukte gaat niet alleen over de Binnenstad, maar speelt ook in delen van Zuid, West en Oost (onderzoek naar toeristische draagkracht).
- De ontwikkeling van de meerkernige stad in Zuidoost, Nieuw-West en Noord.
- Het leren van de voorbeelden in het centrum zoals het instrument bestemmingsplan winkeldiversiteit en andere maatregelen uit de aanpak Binnenstad.
- Het afval is in alle stadsdelen een probleem en is een (in)direct gevolg van drukte.

Investeringen

Binnen het programma werken we voor Kunst en Cultuur aan de voorbereiding van nieuwe culturele voorzieningen. De groei van de stad en de ambitie om een complete stad inclusief maatschappelijke voorzieningen te maken, betekent ook groei van kunst en cultuur. In de stadsdelen Noord, Zuidoost en Nieuw-West is bovendien een inhaalslag nodig omdat het aantal culturele voorzieningen voor buurten en wijken hier achter blijft bij de andere stadsdelen.

In Nieuw-West gaan we het Verhalenhuis realiseren waarin Oxville, El Hizjra, FunX en de Openbare Bibliotheek Amsterdam samen gaan programmeren. In Zuidoost gaan we het Bijlmer Parktheater renoveren, voegen we een theaterzaal toe en werken we aan een permanente culturele wijkvoorziening en nieuwe creatieve broedplaatsen in Reigersbos en de K-buurt. In Noord werken we verder aan een buurtcultuurhuis in Banne Noord, realiseren we een culturele wijkvoorziening aan het Buikslotermeerplein voor de DAT! School en werken we aan een permanente voorziening voor Likeminds in het Hammerkwartier.

We werken in 2024 ook door aan grootstedelijke culturele voorzieningen:
- In Nieuw-West gaat het om een nieuw gebouw voor de Meervaart. Het huidige gebouw van dit theater is sterk verouderd en te klein voor de plannen die de instelling heeft. De Meervaart wil een uniek en gevarieerd aanbod bieden voor een breed publiek en ruime aandacht besteden aan talentontwikkeling binnen de stad.
- Het Amsterdam Museum wordt gerenoveerd en uitgebreid. Het is een complexe en uitdagende opgave die moet leiden tot een eigentijds stadsmuseum dat het publiek boeit met verhalen over de stad.

Thema's per programma

Digitale stad/informatie:

- We werken samen aan innovatie in sectoren die voor overheid en economie interessant zijn zoals Mobility as a Service of eHealth.
- We maken samen een kennis- en innovatieagenda.
- We zetten in op brede welvaart.
- We helpen mkb-bedrijven met het digitaliseringsoffensief.
- Met culturele instellingen werken we samen aan het verzamelen en delen van data over (mogelijke) bezoekers.
- We helpen de Amsterdamse cultuursector bij het nog beter benutten van digitalisering om kunst te maken en/of een breed publiek te bereiken en te betrekken.

Democratisering:

- We versterken de hoeveelheid van ondernemersorganisaties, om de samenwerking tussen ondernemers, bewoners en de gemeente te versterken.
- Bij de voorbereiding van nieuwe culturele voorzieningen betrekken we de omwonenden zodat zij kunnen meepraten over inhoudelijke programma's en de keuze voor locaties.
- We gebruiken het gesprek over bestaande waarden en erfgoed als startpunt voor het betrekken van bewoners bij gebiedsontwikkeling.

Duurzaamheid:

- We werken aan het verduurzamen van de zakelijke markt. Hierbij stimuleren we bedrijven tot het nemen van energiebesparende maatregelen in de gebouwen en het energiezuiniger maken van de bedrijfsprocessen.
- We ondersteunen de haven in de transitie naar een 'duurzame batterij voor de stad, regio en Europa' en zorgen ervoor dat het Havenbedrijf Amsterdam samen met de bedrijven in de haven in staat wordt gesteld deze transitie slagvaardig vorm te geven.
- We zetten Advies en Fixteams in om mkb-bedrijven maatregelen voor energiebesparing te helpen nemen.
- We werken aan het verduurzamen van cultureel vastgoed (energiebesparing, opwekken van groene energie, ontwikkelen van circulaire (hergebruik) toepassingen) en stimuleren volledig circulaire festivals.
- We verduurzamen erfgoed met behoud van cultuurhistorische waarden, waarbij hergebruik en transformatie grote kansen biedt.

Kansengelijkheid:

- We werken aan een gezonde arbeidsmarkt zonder significante tekorten of overschotten, die iedereen gelijke kansen op werk biedt.
- We werken aan een economie die werkt voor iedereen waarbij brede welvaart centraal staat.
- We gunnen iedereen kunst en cultuur, om te beginnen de kinderen in Amsterdam. Het Jongerencultuurfonds Amsterdam vergoedt de cursuskosten voor muziek-, dans-, theater- en tekenlessen voor kinderen waarvan de ouders dit niet kunnen betalen.

3.3.1 Economie en innovatie

Samen werken aan een duurzame en innovatieve regio met cultuur, werk en toekomst voor iedereen.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 3.1.1

Amsterdam biedt ondernemers een aantrekkelijke plek voor succesvol ondernemen in en voor de buurt, regio en op internationaal niveau.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Waardering voor economisch klimaat Groot Amsterdam ten opzichte van Nederland[1]	2,4 (2021)	9,3	-	0,0 of hoger	0,0 of hoger
2	Economische groei Metropool-regio Amsterdam ten opzichte van economische groei van Nederland	0,5% (Gemiddel-de 10 jaar)	3,3%	2,2%	1,5%	0,5-1,0 %

Ondernemerschap in en voor de buurt, regio en op internationaal niveau

Lokale ondernemers zijn een belangrijke motor voor de economie van onze stad. Ze zorgen voor werkgelegenheid en kunnen bijdragen aan innovatie en duurzaamheid. We zorgen voor de randvoorwaarden voor succesvol ondernemerschap op alle schaalniveaus. Dit varieert van het ondersteunen van bedrijveninvesteringszones (biz'en) tot het helpen internationaliseren van lokale bedrijven die een innovatieve en duurzame bijdrage leveren aan de stad en regio. En van het versterken van de organisatiegraad van ondernemers tot het ondersteunen bij het versterken van hun winkelgebied. Daarbij leveren we maatwerk voor de opgaven in de masterplannen voor Zuidoost en Nieuw-West, de Aanpak Noord en Aanpak Binnenstad.

Indicator 1
De indicator is aangepast aan metingen die elk kwartaal beschikbaar zijn. De voorgaande bron was nog maar een keer per drie jaar beschikbaar. De nieuwe indicator betreft de waardering voor het economisch klimaat van ondernemers in het COROP[1]-gebied Groot Amsterdam afgezet tegen de waardering van ondernemers in Nederland. Bij een waarde van 0 is de waardering gelijk, een waarde hoger dan 0 is de waardering in het Corop gebied Groot Amsterdam per saldo positiever dan in heel Nederland. We streven er naar dat ondernemers in Groot Amsterdam het economisch klimaat ten minste even positief beoordelen als het landelijke gemiddelde.

Indicator 2
Dit zijn voorlopige cijfers, die nog kunnen worden aangepast op basis van correcties die het CBS mogelijk doorvoert. Het relatief grote groeiverschil van Metropoolregio Amsterdam (MRA) versus Nederland in 2022 en 2023 wordt veroorzaakt doordat herstelgroei in de MRA hoog is omdat de terugval in de regio in 2020 groot was. Op middellange termijn verwachten wij in MRA een licht positief groeiverschil omdat bevolking en werkgelegenheid in de regio in verhouding tot landelijk sneller groeit.

Activiteit 3.1.1.1

We versterken de organisatiegraad van ondernemers en stimuleren de samenwerking tussen en met ondernemers.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal bedrijveninvesteringszones	62 (2018)	76	79	80	83

Per 1 januari 2023 zijn er 78 bedrijveninvesteringszones (biz'en) in de stad. Amsterdam stimuleert dat ondernemers en/of eigenaren samen investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving. Voor een bedrijfs- of winkelgebied kunnen ondernemers zich verenigen tot een biz, van waaruit ze een aantal jaarlijkse activiteiten ondernemen ter verbetering van datzelfde gebied. De ervaring leert dat niet alle biz'en een doorstart beleven. Naar verwachting vallen er na dit jaar enkelen af. Tegelijkertijd faciliteren we nieuwe biz'en. Per saldo verwachten we een groei tot 80 biz'en in 2024.

1 COROP staat voor Coördinatiecommissie Regionaal Onderzoeksprogramma. Deze gebiedsindeling is voor het eerst in 1970 bepaald en door de jaren gecorrigeerd waar nodig. Het gaat hier om gebieden aangevuld met het forenzenbereik.

Hieronder staat opgenomen welk aandeel van de biz'en er per stadsdeel zijn. Een groot deel van de verschillen kan worden verklaard door de ruimtelijke spreiding en concentratie van bedrijfs/ winkelgebieden over de stadsdelen.

Aandeel aantal biz'en per stadsdeel

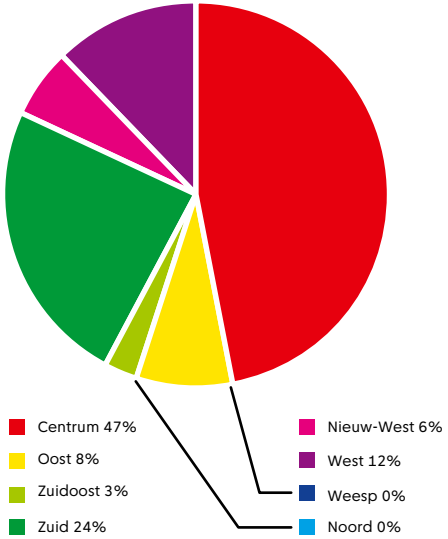

Activiteit 3.1.1.2

We ondersteunen ondernemers bij hun ambitie om te internationaliseren.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal bedrijven in het netwerk van Amsterdam Trade & Innovate dat een innoverende en duurzame bijdrage levert aan maat-schappelijke vraagstukken	350 (2021)	n.v.t.	550	560	600

Activiteit 3.1.1.3

We behouden en versterken het regionale vestigingsklimaat.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	De plaats van Amsterdam/MRA op de ranking 'European Cities and Regions of the Future' van Financial Times (tweejaarlijks gemeten)	2 (2022)	n.v.t.	2	2	2

Amsterdam/MRA staat op een hoge plaats. We streven ernaar om de huidige ranking minimaal vast te houden.

Doel 3.1.2

Amsterdam is koploper in het versterken van ecosystemen die bijdragen aan brede welvaart.

Indicatoren doel		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	De positie van Amsterdam in de Global Startup Ecosystem Ranking van Startup Genome	3 (2021)	n.v.t.	Top 3	Top 3	Top 3

Versterken van ecosystemen en innovatie

Ondanks de structureel sterke economie van Amsterdam en de MRA staat de brede welvaart onder druk. Tegenover een sterk verdienvermogen, grote vermogens van huishoudens en een hoog voorzieningenniveau staat een relatief hoge werkloosheid, zeer hoge fijnstofemissies, grote inkomens- en vermogensverschillen en grenzen van duurzame ontwikkeling die worden overschreden. Amsterdam en MRA blijven een aantrekkelijke plek voor bedrijven en mensen. We zetten ons in om het economisch systeem slimmer, duurzaam en inclusief te maken. Hiermee kunnen kansen op werk, inkomen en ontwikkeling beter worden verdeeld en de economische ontwikkeling binnen ecologische grenzen worden gebracht.

In 2022 stond Amsterdam op positie 3 in de Global Startup Ecosystem Rating van Startup Genome in Europa.

Activiteit 3.1.2.1

We stimuleren de groei van werkgelegenheid in duurzame groeisectoren.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal fte's in duurzame groeisectoren	12.701 (2022)	n.v.t.	22.647	27.000	32.400

Het aantal fte's in duurzame groeisectoren is in 2023 bepaald op 22.647 dit is een toename van bijna 80 procent. Dit is een iets vertekend beeld omdat de registratie hiervan verbeterd is. Desalniettemin een mooie toename. Voor 2024 zetten we in op een toename van 20 procent ten opzichte van het voorgaande jaar.

Activiteit 3.1.2.2

We ondersteunen ondernemers in duurzame groeisectoren bij het aantrekken van (groei)kapitaal.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Omvang externe investeringen in Amsterdamse ondernemingen in duurzame groeisectoren	€ 735 miljoen (2021)	n.v.t.	€ 840 miljoen	€ 1.000 miljoen	€ 1.200 miljoen

Activiteit 3.1.2.2

De omvang van externe investeringen in Amsterdamse ondernemingen in duurzame groeisectoren is voor het peiljaar bijgesteld van € 666 miljoen naar € 735 miljoen door een betere registratie van de investeringen in Amsterdamse ondernemingen. Op basis van de registratie is in 2022 iets minder geïnvesteerd door de naweeën van de corona, namelijk € 702 miljoen. We zetten in op 20 procent stijging in 2023 en ook in 2024.

Activiteit 3.1.2.3

We trekken internationale bedrijven aan voor de stad en regio die bijdragen aan maatschappelijke opgaven.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage nieuwe internationale bedrijven in de MRA dat een innoverende en duurzame bijdrage levert aan de maatschappelijke vraagstukken.	20% (2022)	n.v.t.	20%	25%	30%
2	Percentage nieuw gecreëerde banen bij internationale bedrijven in de MRA dat een innoverende en duurzame bijdrage levert aan de maatschappelijke vraagstukken.	20% (2022)	n.v.t.	20%	25%	30%

Doel 3.1.3

Amsterdam is een leefbare stad met ruimte voor economische functies.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage functiemenging verhouding tussen banen en woningen (BBV-verplicht)	61,1% (2021)	61,1%	61,1%	61,1%	61,1%
2	Aantal vestigingen (van bedrijven) per 1.000 inwoners, leeftijd 15 t/m 64 jaar (BBV-verplicht)	271,1 (2021)	278,0	271,1	278,0	278,0
3	Gemiddelde waardering voorzieningenaanbod bewoners (tweejaarlijks gemeten)	7,3	Geen meting	7,3	Geen meting	7,3

Leefbare stad met ruimte voor economische functies

De veelzijdigheid van Amsterdam, van de Amsterdamse deelkernen en de veelheid aan internationale contacten maken verrassende verbindingen mogelijk tussen talentvolle mensen en ondernemingen. Hiertoe werken we aan een complete stad met een vitale economie en brede welvaart. De unieke kenmerken van de Amsterdamse economie nodigen uit tot vestiging, waarbij de beschikbare ruimte optimaal wordt gebruikt en ingevuld. Om deze economie toekomstbestendig mee te laten ontwikkelen is het belangrijk om voldoende ruimte voor werk en commerciële voorzieningen te behouden en te ontwikkelen in de stad. De ambitie is een veilige, leerzame en vruchtbare omgeving te creëren waar de verschillende onderdelen van de economie ruimte, tijd en mogelijkheden krijgen om zich te kunnen ontwikkelen. Hierbij spelen bestaande werkgebieden, zoals de Haven en Amstel III een belangrijke rol. Zo zorgen we dat de stad klaar is voor de economie van morgen, waar plek is voor iedereen. De mensen hebben plekken nodig waar ze kunnen ondernemen en hun bedrijf vestigen. Tegelijkertijd is het belangrijk dat de omgeving dusdanig goed is dat mensen er graag komen en verblijven, bijvoorbeeld door het behoud en de realisatie van een uitgekiend aanbod van voorzieningen.

Indicator 3

De waardering voor het voorzieningenaanbod bewoners bestaat uit het gemiddelde rapportcijfer voor warenmarkten, winkels voor dagelijkse boodschappen en horeca in de buurt. In 2024 vindt er geen meting plaats voor het voorzieningenaanbod. Met een gemiddelde van 7,3 is de waardering voor het voorzieningenaanbod al behoorlijk hoog. Daarom streven we naar een stabilisatie van de huidige waardering. In dit kader werken we doorlopend aan het realiseren van de beleidsdoelen in het detailhandels-beleid, het nog vast te stellen nieuwe horecabeleid en de uitwerking van de Marktvisie.

Activiteit 3.1.3.1

We zorgen ervoor dat bewoners beschikken over aantrekkelijke commerciële voorzieningen door de hele stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Gemiddeld rapportcijfer bewoners voor aanbod winkels dagelijkse boodschappen in de buurt (1-10) (tweejaarlijks gemeten)	7,6 (2017)	Geen meting	7,7	Geen meting	7,7
2	Gemiddeld algemeen oordeel markten (tweejaarlijks gemeten)	7,2 (2017)	7,5	Geen meting	7,5	7,5
3	Gemiddeld percentage leegstand winkels (Locatus)	3,4% (2018)	5%	7%	6%	5%

In 2024 vindt geen meting voor het rapportcijfer winkels voor dagelijkse boodschappen plaats. De waardering voor het aanbod aan winkels voor dagelijkse boodschappen in de buurt is al zeer hoog. Daarom streven we naar stabilisatie van de huidige waardering. We werken doorlopend aan het realiseren van de beleidsdoelen in het detailhandelsbeleid.

Voor de markten staat in 2024 centraal om verder te werken aan volle en aantrekkelijke gemeentelijke markten door het verbeteren van de faciliteiten op het marktterrein. Momenteel zijn de markttarieven die ondernemers aan de gemeente betalen niet voldoende om de kosten te dekken. Het markttariefstelsel zal in 2024 worden herzien en deze veranderingen zullen van toepassing zijn op alle gemeentelijke markten, inclusief die in Weesp.

Activiteit 3.1.3.2

We dragen bij aan de ontwikkeling van gemengde woon-werkbuurten door te zorgen voor voldoende plekken voor werk in de stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Planaanbod bedrijfsruimte in transformatiegebieden	605.100 m2 (2021)	n.v.t.	500.000 m2	593.800 m2	500.000 m2
2	Gemiddeld percentage leegstand kantoren	6,4%	n.v.t.	6,1%	5,8% (juli 2022)	5,5%

Het geplande aanbod van bedrijfsruimten in de transformatiegebieden (gebied waar leegstaande gebouwen een nieuwe invulling krijgen) is redelijk stabiel en is ongeveer 600.000 m^2 groot. In de transformatiegebieden Cruquius en NDSM / Klaprozenweg Noord is voor bedrijven de voorziene ruimte iets toegenomen. In het Kauwgomballen-kwartier is het planaanbod afgenomen.

Amsterdam heeft een bovengemiddelde aantrekkingskracht op kantoorgebruikers uit de brede markt. Ondanks de onzekere marktomstandigheden is er in Amsterdam een blijvende stijging van het aantal zoekende bedrijven naar kantoorruimte en hierdoor blijft er hiervan minder leeg staan.

Doel 3.1.4

Amsterdam heeft een duurzame economie die bijdraagt aan het realiseren van de klimaat- en energietransitie.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Totale CO2-emissies (in kton) gerelateerd aan verbruik van energie op Amsterdams grondgebied	5.000 (2018)	n.v.t.	Doel per 5 jaar	Doel per 5 jaar	3.620 (2025)

Duurzame economie en de klimaat- en energietransitie

De economische opbouw en het uitbouwen van het klimaatbeleid kunnen en moeten elkaar versterken. Er zal een economie moeten ontstaan met gedeeltelijk een andere structuur. In die nieuwe economie hebben milieu, duurzaamheid en transitie elk een belangrijk aandeel. Hierbij ligt de focus op het Amsterdamse midden en kleinbedrijf (mkb) en de ondernemers te stimuleren om stappen te zetten in de verduurzaming. Daarnaast is de opgave om economische systeemveranderingen te verwezenlijken. Hiervoor richten we ons op duurzame groeisectoren en bedrijfsactiviteiten. We helpen daarom aan de ene kant bedrijven (versneld) te verduurzamen en aan de andere kant versterken we duurzame en innovatieve bedrijvigheid en de groei van relevante economische sectoren in deze regio, bijvoorbeeld rondom waterstof. Op die manier moet de economie een overgaan richting een fossielvrije en circulaire economie.

Er zijn alleen streefwaarden voor 2025, 2030 en 2050.

Activiteit 3.1.4.1

We stimuleren de verduurzaming van bestaande Amsterdamse bedrijven.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal energieadvies- en begeleidingstrajecten	231 (2021)	n.v.t.	350	350	350
2	Aantal controlebezoeken Omgevingsdienst (energiebesparingplichtige bedrijven en instellingen)	1.959 (2021)	n.v.t.	25% van bestand energie-besparing-plichtige bedrijven en instellingen	25% van bestand energie-besparing-plichtige bedrijven en instellingen	25% van bestand energie-besparing-plichtige bedrijven en instellingen
3	Totale hoeveelheid nieuw niet-hernieuwbaar materiaalgebruik in Amsterdam	23 miljard kg (2020)	n.v.t.	20 miljard kg	19 miljard kg	2025: 18 miljard kg; 2026: 17 miljard kg

Activiteit 3.1.4.2

We versnellen het verduurzamen van de haven en industrie.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aandeel totale omzet van Havenbedrijf Amsterdam (HbA) niet gerelateerd aan fossiele brandstoffen	59% (2020)	n.v.t.	64%	65%	65% (ambitie HbA voor 2025)
2	Aandeel opslagcapaciteit in havengebied ingezet voor duurzame brandstoffen	5,4% (2020)	n.v.t.	9%	10%	12,5% (doel voor 2025)

De groei van de omzet die niet gebonden is aan fossiele grondstoffen ligt op koers door de groei van duurzame contracten. De groei van de opslagcapaciteit voor duurzame brandstoffen blijft achter bij de doelstelling.

Doel 3.1.5

Amsterdam heeft een evenwichtige arbeidsmarkt die iedereen gelijke kansen biedt op werk.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Verhouding tussen het aantal werklozen en het aantal vacatures	0,7 (stand Q4 2019; bron CBS)	0,5	1,0	1,0	1,0
2a	Aantal geregistreerde werkzoekenden: basisopleiding	17.754 (01-2022; bron UWV)	n.v.t.	18.154 (01-2023; bron UWV)	< peil-waarde	< peil-waarde
2b	Aantal geregistreerde werk-zoekenden: vmbo/mbo alg/mbo1	13.149 (01-2022; bron UWV)	n.v.t.	14.350 (01-2023; bron UWV)	< peil-waarde	< peil-waarde

Indicatoren doel		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
2c	Aantal geregistreerde werkzoekenden: havo/vwo	4.398 (01-2022; bron UWV)	n.v.t.	4.822 (01-2023; bron UWV)	< peilwaarde	< peilwaarde
2d	Aantal geregistreerde werkzoekenden: mbo niveau 2 t/m 4	9.727 (01-2022; bron UWV)	n.v.t.	10.962 (01-2023; bron UWV)	< peilwaarde	< peilwaarde
2e	Aantal geregistreerde werkzoekenden: hbo	6.908 (01-2022; bron UWV)	n.v.t.	7.977 (01-2023; bron UWV)	< peilwaarde	< peilwaarde
2f	Aantal geregistreerde werkzoekenden: wo	5.172 (01-2022; bron UWV)	n.v.t.	5.783 (01-2023; bron UWV)	< peilwaarde	< peilwaarde

Evenwichtige arbeidsmarkt met gelijke kansen op werk

De stad en de regio hebben te maken met een snel toenemende krapte op de arbeidsmarkt. In de IT en Techniek sectoren is zelfs sprake van een recordkrapte. In samenwerking met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen werken we aan de infrastructuur om deze mismatch te verkleinen en te overbruggen. Het tekort aan personeel staat economische en maatschappelijke vooruitgang in de weg, terwijl er nog steeds mensen aan de kant staan, onder hun niveau werken en/of in verdwijnbanen werken. De inzet is gericht op voldoende gekwalificeerd personeel in belangrijke sectoren, maar ook dat ieder individu kan profiteren van die toenemende vraag. Hierbij helpen wij onderwijsinstellingen het onderwijs te innoveren, meer instroom te genereren in belangrijke sectoren, het bedrijfsleven en het onderwijs samen te brengen en de kansengelijkheid te vergroten. Het zwaartepunt van onze inzet is gericht op het mbo.

Activiteit 3.1.5.1

We bevorderen een diverse en inclusieve arbeidsmarkt.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal diensten afgenomen door bedrijven voor bevordering van diversiteit en inclusie op de werkvloer.	530 (2022)	n.v.t.	404	420	420

De indicator is hier vernieuwd ten opzichte van de Begroting 2023. De vorige indicator werd niet gemeten en werd sterk beïnvloed door factoren waarop wij geen grip hebben. De nieuwe indicator meet de activiteit van de gemeente.

Activiteit 3.1.5.2

We verbeteren de toeleiding van lokaal potentieel naar de arbeidsmarkt.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal publiek-private samenwerkingsverbanden ((mbo-) onderwijs-bedrijfsleven-overheid)	17 (2022)	n.v.t.	18	24	30
2	Aantal PPS'en waarvan het mbo een primaire partner is	12 (2022)	n.v.t.	12	16	20

Activiteit 3.1.5.3

We faciliteren werkgevers bij het aantrekken van internationale werknemers.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Instroom internationale (kennis) werkers via IN Amsterdam	11.455 (17.586 incl. partners en kinderen) (2019)	n.v.t.	15.400	16.000	Prognose 5% groei per jaar

De instroom van internationale (kennis)werkers die via ons servicecentrum voor internationale (kennis)werkers 'IN Amsterdam' hun formaliteiten regelen om aan de slag te gaan wordt jaarlijks bijgehouden. De instroom is (sterk) afhankelijk van geopolitieke gebeurtenissen. In 2022 was het uitbreken van de oorlog in Oekraïne bijvoorbeeld terug te zien. Dit maakt meerjarige prognoses lastig. Op zich is de groei van de instroom ook geen doel op zich. Het faciliteren van de groei wel. Internationale (kennis) werkers zijn met de krapte op de huidige arbeidsmarkt nodig om moeilijk vervulbare vacatures op te vullen.

Deze indicator is nieuw en stond niet in het Jaarverslag 2022. In 2022 was de instroom 14.956 internationale (kennis)werkers (23.815 incl. partners en kinderen)

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Stadsgoed NV en NV Zeedijk

De vastgoeddeelneming Stadsgoed NV heeft de volgende maatschappelijke doelen:

- Het intensief, verantwoord en milieubewust kleinschalig beheren van zijn panden.
- Het terugdringen van bestaand eenzijdig functiegebruik van het vastgoed door de balans tussen de verschillende functies, zoals wonen, werken en uitgaan, in het gebied te verbeteren.
- Het terugdringen en voorkomen van verdacht eigendom van vastgoed.

Daarmee helpt Stadsgoed NV de leefbaarheid te verbeteren en economische activiteiten in de binnenstad te bevorderen. NV Zeedijk helpt de leefbaarheid en de (bonafide) economische activiteiten op en nabij de Zeedijk te vergroten.

De Aanpak Binnenstad combineert maatregelen en visie voor zowel de korte als langere termijn, en heeft als doel dat de Amsterdamse binnenstad weer een plek wordt waar alle Amsterdammers graag komen en bewoners zich thuis voelen. Binnen de aanpak wordt vastgoed gezien als een belangrijk sturingsinstrument om de gewenste transformatie in de binnenstad te realiseren. De gemeentelijke vastgoeddeelnemingen – naast Zeedijk ook Stadsgoed en Stadsherstel – spelen daarbij een belangrijke rol. In dit kader heeft het bestuurlijk team Aanpak Binnenstad een reserve ingesteld met als doel om de vastgoeddeelnemingen te ondersteunen bij de verwerving van strategisch vastgoed. De raad heeft het afwegingskader voor de inzet van deze reserve voor de aankoop van vastgoed voor de ambities uit de aanpak binnenstad vastgesteld.

Stichting Amsterdam Economic Board

De Amsterdam Economic Board is een netwerkorganisatie met een slimme, groene en gezonde MetropoolRegio Amsterdam als doel. De Amsterdam Economic Board werkt aan oplossingen voor grootstedelijke vraagstukken door vernieuwing en samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid.

Havenbedrijf Amsterdam NV / Port of Amsterdam

Het Havenbedrijf Amsterdam werkt direct mee aan de economische ontwikkeling van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). Als gevolg van de oorlog in Oekraïne willen Europese landen hun afhankelijkheid van Russisch gas terugdringen. Om aardgas te besparen wordt er in Duitsland, maar ook in Nederland, meer elektriciteit opgewekt met steenkolen. Hierdoor is er sprake van een stijging van het overladen van steenkolen. Op lange termijn houdt het Havenbedrijf echter vast aan haar beleid om de kolenoverslag in 2030 uit te faseren.

Verder werkt het Havenbedrijf samen met de gemeente en regionale publieke en private partners voortvarend aan de energietransitie. De belangrijkste opgave voor de komende jaren is de aanleg van de nodige infrastructuur voor de energietransitie, zoals een waterstof pijpleidingennetwerk, onderstations voor de versterking van het elektriciteit netwerk, mogelijkheden om CO2 af te vangen en de uitbreiding van de warmtenetten. In 2023 is het Noordzeekanaalgebied door de Europese Unie aangemerkt als European Hydrogen Valley. Daarnaast is het H2A consortium opgericht, bestaande uit alle bedrijven in het Amsterdamse havengebied die zich bezig houden met de productie en import van waterstof, met als doel het Amsterdamse havengebied te positioneren als toekomstige groene waterstof import hub.

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij ROM/ InWest

De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) InWest jaagt investeringen in duurzame economische ontwikkelingen aan. De ROM doet dit door bedrijven te ondersteunen bij business development (het ontwikkelen van nieuwe kansen). Daarnaast investeert de ROM in kansrijke technologieën waarvoor de ondernemer niet voldoende middelen uit de markt kunnen halen. Hiervoor heeft de ROM een mkb fonds (fonds voor midden en kleinbedrijf) en een Transitiefonds ingesteld.

Schiphol

Schiphol levert als logistiek knooppunt waar verschillende vervoersmiddelen samenkomen een bijdrage aan het vestigingsklimaat van de Metropoolregio Amsterdam (MRA). We praten mee over de ontwikkeling van Schiphol via onder andere de Bestuurlijke Regie Schiphol. Voor de gemeente zijn er veel belangen gemoeid met Schiphol, denk aan Schiphol als knooppunt, het belang van de arbeidsmarkt in de regio, duurzaamheid en ons vestigingsklimaat. Daarom zijn wij ook aandeelhouder van Schiphol.

Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied

Het Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied moet een veilige, vlotte en milieuverantwoorde afwikkeling van het scheepvaartverkeer bevorderen. Dankzij de nieuwe Zeesluis IJmuiden blijven het Noordzeekanaalgebied, de havens van Amsterdam en de Europese achterlandverbindingen de komende decennia goed bereikbaar. Er wordt nog gewerkt aan een installatie ‘selectieve zoutonttrekking’ in IJmuiden, die de toename van de zoutinstroom in het Noordzeekanaal moet verminderen. De bittere noodzaak voor selectieve zoutonttrekking ontstaat bij extreem warm en droog weer. Dan is er te weinig aanvoer van zoet water vanaf de rivieren, waardoor er te weinig tegendruk is om het zoute water terug te dringen. Als Rijkswaterstaat als gevolg hiervan het verziltingsprotocol in werking zet kan de doorvoer door de zeesluizen worden beperkt. De installatie ‘selectieve zoutonttrekking’ is naar verwachting eind 2024 gereed. Dan moeten de verziltingsproblemen voor het grootste deel zijn opgelost.

De oorlog in Oekraïne heeft de geopolitieke situatie in Europa en de wereld veranderd. Op de operatie en uitvoering van de taken van het Centraal Nautisch Beheer zijn de invloeden beperkt – deze zit met name in het handhaven op schepen en goederen uit Rusland die onder de sanctiepakketten vallen. De havenmeester heeft het bevoegd gezag om het havenverbod door middel van het toelatingsbeleid te handhaven.

Rai Holding

RAI werkt aan een toekomstplan om een verdere bijdrage te kunnen leveren aan de gebiedsontwikkeling in Zuidas door het toevoegen van woningen, het toegankelijker maken van de omgeving van de RAI, het verbeteren van de mobiliteit rond de RAI en het verminderen van overlast. Met het organiseren van beurzen en evenementen draagt de RAI aanvullend bij aan de economische activiteit.

Schiphol Area Development Company

Doel van de Schiphol Area Development Company (SADC) is om zo goed mogelijk ruimte te bieden aan de economische dynamiek in de regio rond Schiphol door bedrijventerreinen te ontwikkelen. Zowel de coronacrisis als de oorlog in Oekraïne hebben vrijwel geen gevolgen voor de SADC en haar projectvennootschappen op de korte termijn.

Stichting Science & Business Amsterdam Science Park

De stichting is in 2015 door de drie grondeigenaren (gemeente Amsterdam, Universiteit van Amsterdam en Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderwijs) opgericht om het Science Park te ontwikkelen tot een van de meest toonaangevende wetenschapsparken in Europa. De stichting heeft als doel om de aanwezige krachten (onderwijs, wetenschap en bedrijfsleven) op het Amsterdam Science Park (ASP) bij elkaar brengen, te versterken en uit te breiden. De verbetering van de onderlinge samenwerking geeft de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek een belangrijke impuls. De toenemende interesse van het bedrijfsleven voor de kennis en kunde op het ASP genereert vervolgens nieuwe kansen voor onderwijs en onderzoek (onder andere door het aantrekken van private investeringen in nieuwe onderzoekslabs).

Beurs van Berlage vennootschappen

De Beurs van Berlage staat op een belangrijke strategische plek in de stad. De Beurs organiseert beurzen en evenementen en werkt op deze manier ook mee aan het scheppen van economische bedrijvigheid. Ook heeft de Beurs een culturele, creatieve, publieke en maatschappelijke functie, waaronder het behoud van cultureel erfgoed en bijdragen aan het leefklimaat in de stad.

Life Sciences Fund Amsterdam

Het Life Sciences Fund Amsterdam (LSFA) is in 2009 opgericht om het economisch potentieel van het Life Sciences cluster in de regio Amsterdam te versterken. In de afgelopen jaren zijn een aantal van de portfoliobedrijven van LSFA ontwikkeld tot succesvolle biomedische bedrijven met waardevolle producten. Het fonds is niet meer actief en gaat daarom geen nieuwe investeringen meer aan. De fondsduur is in 2022 verlengd tot 2033 om het financieel rendement van de investeringen van het fonds zeker te stellen.

Matrix Innovation Center

Het Matrix Innovation Center (MIC) is opgericht in 1989 en is een initiatief van de gemeente Amsterdam, de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO), Rabobank Amsterdam en de Universiteit van Amsterdam (UvA). MIC biedt vooral laagdrempelige huisvesting en laboratoriumruimte aan startende ondernemingen die om kleinere flexibele ruimte vragen op het Amsterdam Science Park in Amsterdam Oost. De aandeelhouders hebben goedkeuring verleend aan de directie van MIC om de activiteiten uit te breiden naar de andere kennisparken in Amsterdam. Op deze wijze stimuleert MIC samenwerking en kennisoverdracht tussen kennisinstellingen en het bedrijfsleven en draagt het bij aan de ontwikkeling van de kennisparken in Amsterdam. MIC exploiteert zes bedrijfsverzamelgebouwen (Matrix II tot en met VII) en is ongeschonden door de coronacrisis gekomen. In 2023 is het zevende gebouw (Matrix One) geopend door de burgemeester op het Amsterdam Science Park en is begonnen met de ontwikkeling van een Innovation Center in het Kenniskwartier aan de Zuidas.

Amsterdam Clipper Beheer

De Clipper ‘Stad Amsterdam’ is eigendom van Randstad Clipper Beheer en de gemeente. Wij beschikken jaarlijks over 20 vaardagen op de Clipper. De Clipper wordt ingezet voor promotie en representatie van Amsterdam tijdens buitenlandse reizen en in Nederland. Daarnaast organiseren we samen met Randstad jaarlijks een jongerenreis op de Clipper. In 2024 en 2025 maakt de Clipper een wereldreis waarna het schip weer aanwezig zal zijn tijdens Sail 2025.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	23,8	23,6	22,5	21,6	20,5	20,5
Lasten	64,7	76,7	58,3	53,5	49,6	48,4
Saldo Baten en Lasten	**-40,9**	**-53,2**	**-35,8**	**-32,0**	**-29,1**	**-28,0**
Onttrekking	18,4	27,9	11,1	4,3	1,4	0,3
Toevoeging	23,9	3,7	3,2	0,2	0,2	1,7
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-5,5**	**24,2**	**7,9**	**4,2**	**1,3**	**-1,4**
Totaal	**-46,4**	**-29,0**	**-27,9**	**-27,8**	**-27,8**	**-29,3**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 22,5 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Bijdragen van 32 gemeenten (inclusief die van Amsterdam), twee provincies en Vervoerregio Amsterdam voor de Metropoolregio Amsterdam (MRA) (€ 8,0 miljoen).
- De opbrengsten van de Markten (€ 5,5 miljoen).
- Inkomsten uit dienstverlening van IN Amsterdam (€ 2,8 miljoen).
- Bijdrage van Metropoolregio Amsterdam ten behoeve de Amsterdam Economic Board (€ 1,7 miljoen).
- Bijdrage van Metropoolregio Amsterdam ten behoeve van participatie in Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM) InWest (€ 1,5 miljoen).
- Inkomsten bezoekersafdrachten Holland Casino (€ 1,3 miljoen). Hiervan is € 1,1 miljoen ten gunste van de algemene middelen. Het resterende gedeelte van € 0,2 miljoen wordt ingezet voor het “Amsterdams Promotiefonds voor Cultuur en Stadsinitiatieven”.
- Overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 58,3 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Apparaatslasten waarvan de lasten deels naar diverse programma’s worden doorberekend (€ 18,4 miljoen).
- Voor de ontwikkeling van buurteconomie worden verschillende methoden ingezet (€ 9,9 miljoen).
  - voor de Bedrijveninvesteringszones (biz): een afgebakend gebied zoals een winkelstraat of een bedrijventerrein waarbinnen ondernemers en/of eigenaren samen investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving (€ 4,6 miljoen). De opbrengsten uit opgelegde vorderingen voor de biz worden verantwoord in het programmaonderdeel A Belastingen.
  - voor de versterking van de lokale wijkeconomie, het ondersteunen van ondernemers, ondernemers collectieven en een divers winkelaanbod (€ 2,6 miljoen).
  - voor de ambulante handel (zoals Markten), waaronder schoonmaakkosten, huur, energie en water, exclusief apparaatslasten (€ 2,7 miljoen).
- Uitvoeren van de MRA-actieagenda op de platformen Economie, Ruimte en Mobiliteit. Deze lasten zijn gelijk aan de baten voor de MRA (€ 8,0 miljoen).
- Subsidie aan Stichting amsterdam&partners, voor de leefbaarheid, aantrekkelijkheid en welvarendheid van de Metropoolregio Amsterdam, door het opbouwen van de gewenste reputatie en het gidsen van bewoners, bedrijven en bezoekers (€ 4,2 miljoen).
- De uitvoering van IN Amsterdam Dienstverlening, hier staan baten tegenover (€ 2,4 miljoen).
- Subsidie aan Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions, een wetenschappelijk instituut met als doel grootstedelijke oplossingen te ontwikkelen, te onderzoeken en in te voeren (€ 2,4 miljoen).
- Vaststellen MBO-agenda 2023-2027 en Economisch Arbeidsmarktbeleid 2023-2026 vanuit het coalitieakkoord (€ 2,2 miljoen).
- Uitvoeren van subsidie Amsterdam Economic Board voor een slimme, groene en gezonde MRA (€ 1,8 miljoen).
- Subsidies steunen lopende en externe initiatieven voor versterking van de economische structuur, innovatievermogen en het functioneren van de arbeidsmarkt (€ 1,7 miljoen).
- Bijdrage van Metropoolregio Amsterdam voor participatie ROM inWest (€ 1,6 miljoen)
- Lasten vanuit het Herstelplan ‘Samen sterker uit de crisis’ Economische transitie. Dit betreft het nemen van maatregelen om de transitie naar een diverse economie, die minder op bezoekerseconomie is gericht, te ondersteunen (€ 1,5 miljoen).
- Bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de Metropoolregio Amsterdam (€ 1,3 miljoen).
- Lasten voor het bevorderen van de internationale verbondenheid van de Amsterdamse economie (€ 1,3 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 11,1 miljoen:

- Een onttrekking aan de Reserve Economische Structuur- en Arbeidsmarktversterking in 2024 van € 6,2 miljoen. Dit is voor lopende en externe initiatieven voor versterking van de economische structuur, innovatievermogen, functioneren van de arbeidsmarkt en transitie naar een diverse economie.
- Een onttrekking aan de Reserve Amsterdam Metropolitan Solutions in 2024 van € 2,4 miljoen. Dit is voor een wetenschappelijk instituut met als doel grootstedelijke oplossingen te ontwikkelen, onderzoeken en in te voeren.
- Een onttrekking aan de Coalitiemiddelen 2022-2026 in 2024 van €2,2 miljoen voor het vaststellen van de MBO-agenda 2023-2027 en Economisch Arbeidsmarktbeleid 2023-2026.
- De overige onttrekkingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 3,2 miljoen:

- De toevoeging aan de financieringsreserve ROM inWest in 2024 bedraagt € 3,0 miljoen.
- De overige toevoegingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Verslechtering resultaat deelneming Schiphol Area Development Company (SADC); Als er geen (her) ontwikkelingspotentie is en/of SADC jarenlang verliezen maakt en de gemeente haar aandeel behoudt, blijft het risico bestaan dat de gemeente uiteindelijk kapitaal moet bijstorten om tegemoet te komen aan de kapitaal instandhoudings-verklaring (solvabiliteit minimaal 20 procent).	Er zijn regelmatig aandeelhouders overleggen met SADC. Op dit moment is het niet aannemelijk dat dit risico zich voor gaat doen.
Regionale ontwikkelingsmaatschappij (ROM) InWest Regio krijgt kapitaal van de aandeelhouders, waaronder de gemeente Amsterdam. De waarde van het kapitaal varieert door de jaren heen als resultaat van de waarde van de onderliggende investeringen/projecten.	Er zijn regelmatig aandeelhoudersoverleggen met InWest Regio. Ook is een Investeringskader vastgesteld voor het mkb fonds en het Transitiefonds.
Waardevermindering deelneming Matrix Innovation Center; als er geen (her)ontwikkelings-potentie is en de gemeente haar aandeel behoudt.	Er zijn regelmatig (aandeelhouders) overleggen met Matrix.

Beleidskaders

Voor de bestuursperiode 2023-2027 worden de uitgangspunten vastgelegd in de visie op de lokale economie. Vooralsnog zijn de ambities voor het stimuleren van succesvol ondernemen in en voor de buurt, regio en op internationaal niveau beschreven in:

- Position paper Amsterdam Trade & Innovate
- Amsterdam Impact 2019-2022, gemeente Amsterdam
- Startup Amsterdam 2019-2022, gemeente Amsterdam

Staat hoe we als stad innovatieve ecosystemen versterken die bijdragen aan brede welvaart in:

- Actieprogramma Kennis & Innovatie
- Strategisch Plan Amsterdam Science Park 2018-2025
- Economisch Herstel- en Investeringsplan 2021-2024
- Amsterdam Impact 2019 -2022, gemeente Amsterdam
- Startup Amsterdam 2019-2022, gemeente Amsterdam
- Strategie Innovatiedistricten (2023), gemeente Amsterdam
- Amsterdam Digitale Stad (2019), gemeente Amsterdam
- Agenda AI (2021), gemeente Amsterdam

Staat hoe we ruimte bieden aan werk en voorzieningenbedrijvigheid in:

- Ruimte voor de economie van morgen, waarin economische bouwstenen voor ruimtelijke ontwikkeling worden geboden
- Bedrijvenstrategie 2020-2030 Amsterdam Duurzaam Productief
- Marktvisie Amsterdam 2019-2026
- Detailhandelsbeleid Amsterdam
- Gemeentelijke Visie Haven 2020 – 2040 (2020), gemeente Amsterdam
- Omgevingsvisie 2050 (2021), gemeente Amsterdam
- Overnachtingsbeleid (2021), gemeente Amsterdam
- Strategie Innovatiedistricten (2023), gemeente Amsterdam
- Visie bezoekerseconomie (2023), gemeente Amsterdam

Staat hoe we de verduurzaming van de economie versnellen voor de klimaat- en energietransitie in:

- de Gemeentelijke Visie Haven 2020-2040
  - Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050, gemeente Amsterdam
  - Programma Verduurzaming Zakelijke Markt

- Programma Haven en Industrie
- Bestuursopdracht Duurzame Toekomst (i.o. verwacht rond zomer 2023)
- Uitvoerings- en regieorganisatie Energie voor de stad (19 juli 2023, cluster R&E)
- Amsterdam Circulair (2020), gemeente Amsterdam

Zijn de ambities voor het faciliteren van een evenwichtige arbeidsmarkt met gelijke kansen voor iedereen beschreven in:

- Werk maken van Talent (in samenwerking met Amsterdam Economic Board en de Metropoolregio Amsterdam)
- MBO Agenda 2023-2026, gemeente Amsterdam
- Economisch Arbeidsmarktbeleid 2023-2026
- House of Skills, MRA Bureau ism Amsterdam Economic Board
- Uitvoeringsagenda 2021-2022 Duurzame Stad, Duurzame Banen (2021), gemeente Amsterdam

3.3.2 Kunst en cultuur

We maken Amsterdam tot een sterke, open en inclusieve cultuurstad door verbreding, verdieping en spreiding van het aanbod van kunst en cultuur.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 3.2.1

Amsterdam heeft een breed, vernieuwend en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en voor bezoekers en alle Amsterdamse kinderen maken kennis met Kunst en Cultuur.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het aandeel van de Amsterdammers dat bereikt wordt met kunst en cultuur	82% (2019)	nog niet bekend	80%	82%	82%

Culturele instellingen en makers ontvangen een subsidie van de gemeente of het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK). Deze culturele instellingen realiseren een breed en gevarieerd kunst- en cultuuraanbod gericht op zoveel mogelijk doelgroepen in de hele stad.

We gunnen iedereen kunst en cultuur, om te beginnen de kinderen in Amsterdam. Niet ieder kind kan de ervaring van huis uit mee krijgen en daarom is het belangrijk dat kunst en cultuur op school goed aan bod komt. De gemeentelijke voorzieningen voor cultuureducatie, zoals het gratis vervoer naar culturele instellingen en de vakdocenten muziek, spelen hierbij een belangrijke rol.

Om alle kinderen kennis te laten maken met het inspirerende cultuuraanbod in de stad en in alle wijken, zetten we cultuurcoaches in. Zij werken als kunstvakdocent op scholen die dit het hardst nodig hebben en zorgen voor verbinding met de vrije tijd, met speciale aandacht voor kinderen uit minimahuishoudens.

In 2023 gaan we van start om samen met de schoolbesturen weer nieuwe langlopende afspraken te maken over cultuureducatie voor de periode 2025-2035.

De jaarverslagen van de Kunstenplaninstellingen worden uiterlijk 1 juli 2023 ingediend. Deze cijfers worden eerst beoordeeld voordat er inzicht is in de totalen. Hierdoor zijn deze cijfers nog niet opgenomen.

Tot en met maart 2022 waren er nog coronamaatregelen van kracht waardoor de culturele instellingen grotendeels nog gesloten waren. Dit heeft nog steeds gevolgen voor het aandeel Amsterdammers dat bereikt is met kunst en cultuur.

Activiteit 3.2.1.1

We ondersteunen en faciliteren kunst en cultuurinstellingen in alle disciplines, voor alle doelgroepen verspreid in de hele stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Totaal aantal bezoeken in Amsterdam aan culturele instellingen opgenomen in het Kunstenplan 2021-2024	10.000.000 (2021)	Nog niet bekend	10.000.000	10.000.000	10.000.000
2	Aantal activiteiten, programma's, producties van culturele instellingen in het Kunstenplan 2021-2024 in het buitenland	2.000 (2021)	nog niet bekend	2.000	2.000	2.000
3	Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 4-12 jaar	32.200 (2021)	Nog niet bekend	32.200	32.200	32.200
4	Aantal deelnemers aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie: 12-18 jaar	5.200 (2021)	Nog niet bekend	5.200	5.200	5.200

De jaarverslagen van de Kunstenplaninstellingen worden uiterlijk 1 juli 2023 ingediend. Deze moeten eerst beoordeeld worden voordat de totalen inzichtelijk zijn. Hierdoor zijn deze cijfers nog niet bekend.

Activiteit 3.2.1.2

We zorgen ervoor dat alle kinderen in het primair onderwijs en speciaal onderwijs kennismaken met kunst en cultuur binnen schooltijd.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage scholen (voor primair onderwijs en speciaal onderwijs) dat twee of meer doorlopende leerlijnen cultuureducatie aanbiedt	80% (2021)	80%	80%	80%	80%
2	Aantal vervoerde leerlingen per bus of boot naar culturele instellingen	26.770 (2021)	51.671	40.000	40.000	40.000

Vanaf 2025 is er sprake van een nieuwe convenantsperiode met schoolbesturen waarvoor in 2024 nieuwe afspraken gemaakt worden en nieuwe streefwaarden worden vastgelegd.

Activiteit 3.2.1.3

We stimuleren dat kinderen uit minimagezinnen deelnemen aan niet-schoolgebonden activiteiten voor cultuureducatie.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal kinderen en jongeren uit de doelgroep (minder dan 120% van het WSM (Wettelijk Sociaal Minimum)) dat bereikt wordt met niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds	2.300 (2021)	2.295	3.600	5.000	5.000
2	Percentage van de Amsterdamse kinderen die onder 120% van het WSM leven, dat deelneemt aan niet-schoolgebonden activiteiten via het Jongerencultuurfonds	9% (2021)	10%	16%	20%	20%

Op verzoek van het college is de doelgroep vergroot door het percentage van het WSM voor een periode van twee jaar te verhogen naar 150 procent van het WSM, de hier opgenomen aantallen en percentages zijn een inschatting.

Activiteit 3.2.1.4

We ondersteunen vanuit de stadsdelen kunsten cultuuractiviteiten passend bij de specifieke behoefte van buurten en gebieden.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal gesubsidieerde buurt-gebonden kunst en cultuur-activiteiten	200 (2019)	Nog niet bekend	220	235	235
2	Aantal gesubsidieerde culturele instellingen	60 (2019)	Nog niet bekend	60	61	61
3	Aantal projectsubsidies verstrekt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst	(2019)	Nog niet bekend	541	550	550

Met de subsidieregeling Gebiedsgebonden Kunst- en Cultuuractiviteiten stimuleren we initiatieven op het gebied van kunst en cultuur, die ontstaan in de gebieden en wijken en die het meest uitdrukking geven aan het kunst- en cultuurprofiel van het desbetreffende stadsdeel. We zetten kunst en cultuur in om de (lokale) leefomgeving te verrijken en dragen zo bij aan het versterken van de sociale samenhang en de persoonlijke ontwikkeling van onze bewoners.
Het monument (beeldend kunstwerk) ter nagedachtenis van Peter R. de Vries in stadsdeel Centrum zal in 2024 worden gerealiseerd.

Aantal gesubsidieerde buurtgebonden kunst en cultuuractiviteiten

Aantal gesubsidieerde culturele instellingen

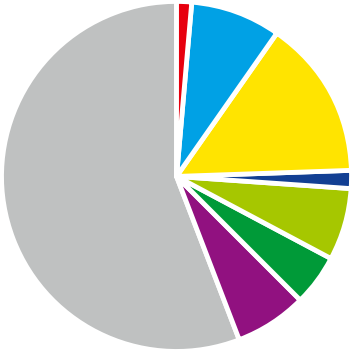

De culturele instellingen ontvangen subsidies voor een deel van de centrale stad en voor een deel van de stadsdelen.

Het Amsterdams Fonds voor de Kunst voert diverse projectregelingen uit waar makers, culturele instellingen en initiatieven subsidie voor kunnen aanvragen.

Doel 3.2.2

Broedplaatsen bieden ruimte: betaalbare woon- en werkruimten voor kunstenaars en creatieve ondernemers en cultuurgebouwen behouden.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Totaal aantal vierkante meters broedplaats	152.006 (2018)	n.v.t.	173.692	175.000	185.000

We werken aan een nieuw Atelier- en Broedplaatsenbeleid. Daarnaast werken we aan een bredere programmering in de broedplaatsen en meer toegang voor alle Amsterdammers. Voor makers zijn broedplaatsen en ateliers van wezenlijk belang. We zetten ons in voor het behouden van broedplaatsen met een aflopend contract door samen te werken met eigenaren, verhuurders en de broedplaatsen en door te blijven investeren wanneer dat nodig is. Om nieuwe plekken voor kunstenaars mogelijk te maken nemen we bij aanbestedingen steeds vaker ruimte voor broedplaatsen mee in het programma.

Activiteit 3.2.2.1

We werken aan het bestendigen van broedplaatsen, ateliers en atelierwoningen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal vierkante meter broed-plaats, ateliers en atelierwoningen waarvan contracten aflopen	5.480 (2022)	n.v.t.	1.793	17.179	9.405
2	Aantal vierkante meter broed-plaats, ateliers en atelierwoningen verlengd	4.000 (2022)	n.v.t.	1.000	5.000	9.405

In 2024 zijn er veel aflopende contracten waaronder een aantal broedplaatsen met grote oppervlakte. De afloop van contracten wisselt per jaar enorm. De prognose 2025-2027 is een gemiddelde met de verwachting dat deze allemaal verlengd kunnen worden.

Activiteit 3.2.2.2

We zoeken ontwikkelkansen voor broedplaatsen, ateliers en atelierwoningen en helpen initiatieven voor nieuwe broedplaatsen bij de planontwikkeling.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal vierkante meter gerealiseerde broedplaats ateliers en atelierwoningen	6.300 (2022)	n.v.t.	10.000	10.000	10.000
2	Percentage vierkante meter voor CAWA creatieven (BVO) in broedplaatsen	54% (2022)	n.v.t.	60%	60%	60%
3	Aantal vierkante meter nieuwe broedplaatsen via initiatieven	1.800 (2022)	n.v.t.	7.000	6.000	6.000
4	Metrage van broedplaatsen opgenomen in gepubliceerde tenderdocumenten	4.500 m2 (2022)	n.v.t.	3.000 m2	4.000 m2	4.000 m2
5	Aantal woningen die opgenomen zijn in (nieuwe) ontwikkelingen	15 (2022)	n.v.t.	20	20	20

Doel 3.2.3

Alle Amsterdammers hebben toegang tot informatie en onafhankelijk nieuws via de lokale publieke omroep.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage Amsterdammers dat zich regelmatig informeert via de lokale publieke omroep	50% (2021)	63% raadpleegt AT5 minimaal 1 dag per week	50%	63%	65%

Uit recent onderzoek van Kantar Public (Lokale Media in Amsterdam; onderzoek naar het gebruik van lokale media in de gemeente Amsterdam; mei 2023) blijkt dat 83 procent van de Amsterdammers minimaal een dag in de week naar de

nieuwszender AT5 kijkt en dat 63 procent de nieuwssite minimaal een dag per week raadpleegt. In 2021 scherpte AT5 de digitale strategie verder aan wat is terug te zien in de bereikcijfers. Salto Radio heeft een bereik van 6 procent, dat is minder dan FunX (23 procent luistert minimaal 1 dag per week). Salto TV heeft een redelijk groot bereik in heel Amsterdam (Salto 1 20 procent en Salto 2 16 procent).

Activiteit 3.2.3.1

We subsidiëren de zendgemachtigde om onafhankelijk nieuws over de stad te maken en om Amsterdammers in staat te stellen zelf programma's te maken.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal kijkers lokale media gemiddeld per week	142.000 (2022)	142.000	140.000	140.000	140.000
2	Gemiddeld aantal paginaweergaven per maand	15,9 miljoen (2022)	15,9 miljoen	16,0 miljoen	16 miljoen	16 miljoen
3	Aantal programmamakers dat gebruik maakt van Open Acces kanalen van de Publieke Omroep	200 (2020)	300	330	350	425

Lokale media zijn van groot belang voor samenleving. Zij zorgen voor onafhankelijke en kritische nieuwsvoorziening. Daarom zorgen we voor een gelijkblijvende ondersteuning over de gehele concessieperiode 2024-2029.

In jaarverslag 2022 geeft de Publieke Omroep Amsterdam (POA) alleen het aantal bereikte kijkers per week aan. Dit is anders dan in voorgaande jaren en is waarschijnlijk te verklaren door nieuwe meetmethodes en veranderende algoritmes bij grote online bedrijven als Google en Facebook waar AT5 deels van afhankelijk is. Ook is het bereik van traditionele televisie (direct kijken) in het algemeen dalende, maar POA zet juist nu in op live nieuws en nieuwe programma's waardoor de aantallen de komende jaren waarschijnlijk gelijk blijven.

Het gemiddeld aantal paginaweergaven per maand is niet hetzelfde als het aantal gebruikers van de website en app. Vanwege een veranderende rekenmethode geeft het jaarverslag van POA vanaf 2022 deze aantallen paginaweergaven per maand weer. Dit geeft de relevantie en betrokkenheid beter weer.
POA bereikt met de Open Access kanalen 300 programmamakers. Zij maken deze programma's echter nooit alleen. De komende tijd wordt dit beter in kaart gebracht via de Medialabs verspreid over de stad. Ook zullen er de komende jaren meer makers bereikt worden door de opzet van deze Medialabs.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Exploitatiemaatschappij Carré B.V.

Carré helpt bij behoud van cultureel erfgoed op een belangrijke plek in de stad. Carré is een rijksmonument, waarbij de theaterfunctie hoort bij het karakteristieke pand. Carré biedt cultureel aanbod voor een breed publiek met een afwisselende programmering.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	1,8	0,8	2,0	0,8	0,8	0,8
Lasten	150,2	177,0	186,3	180,0	182,1	180,5
Saldo Baten en Lasten	**-148,4**	**-176,2**	**-184,3**	**-179,2**	**-181,3**	**-179,7**
Onttrekking	0,0	6,4	4,1	3,6	5,8	1,5
Toevoeging	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-1,1**	**6,4**	**4,1**	**3,6**	**5,8**	**1,5**
Totaal	**-149,5**	**-169,9**	**-180,1**	**-175,6**	**-175,5**	**-178,2**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 2,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:
- Specifieke uitkering (SPUK) van het ministerie van Onderwijs en Cultuur en Wetenschap (€ 1,2 miljoen) en waarmee de jongeren- en nachtcultuur wordt ondersteund.
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 186,3 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- De uitvoering van het Kunstenplan 2021-2024 (€ 160,9 miljoen), deze lasten bestaan voornamelijk uit:
  - subsidies voor de instellingen van de Amsterdamse Basisinfrastructuur (Amsterdam Bis) (€ 160,3 miljoen);

  - subsidies voor de instellingen in het Cluster Cultuureducatie (€ 12,3 miljoen);
  - subsidies voor de regelingen Vierjarige subsidies en ontwikkeling organisaties professionele kunst die we verstrekken via het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) (€ 26,2 miljoen) en de beheerlasten (€ 3,5 miljoen);
  - projectsubsidies verstrekt door het AFK voor onder andere professionele kunst, amateurkunst, kunst in de openbare ruimte, cultuurcoaches (€ 9,7 miljoen);
  - lasten voor de ontwikkeling van culturele voorzieningen in de wijken en nieuwe gebieden (€ 2,1 miljoen);
  - overige lasten (€ 0,5 miljoen).
- Subsidies voor gebiedsgebonden kunst en cultuuractiviteiten en het organiseren van culturele activiteiten en evenementen die passen bij de eigenheid en dynamiek van buurten en gebieden, waaronder stadsgebied Weesp (€ 7,6 miljoen).
- Subsidie voor de Publieke Omroep Amsterdam inclusief AT5, de jongerenzender FunX en buurtmedia (€ 5,8 miljoen).
- Lasten voor het herstel van de culturele sector ná de coronacrisis (€ 3,3 miljoen).
- Lasten voor het behouden en ontwikkelen van broedplaatsen, ateliers en ruimte voor jongeren- en nachtcultuur, waaronder subsidies voor investeringen in nieuwe broedplaatsen (€ 3,5 miljoen).
- Apparaatslasten voor ambtelijke capaciteit voor onder andere de uitvoering van het Kunstenplan 2021-2024, cultuureducatie, lokale media (€ 1,9 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel bedragen in 2024 € 4,1 miljoen:

- Een onttrekking aan de reserve coalitiemiddelen 2022-2026 in 2024 van € 2,7 miljoen. Dit is voor de incidentele intensiveringen uit het Amsterdams Coalitieakkoord voor:
  - broedplaatsen, ateliers en nachtcultuur € 0,7 miljoen,
  - versterken van de lokale nieuwsvoorzieningen € 1,0 miljoen,
  - cultuureducatie € 0,5 miljoen en
  - het AFK€ 0,5 miljoen.
- Een onttrekking aan de reserve Kunstenplan van € 1,4 miljoen om nieuwe culturele voorzieningen in wijken en in nieuwe gebieden mogelijk te maken.

Toevoegingen reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen toevoegingen aan reserves in 2024.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Voor het behalen van de doelen en de activiteiten van het Kunstenplan is de gemeente afhankelijk van de uitvoering door kunst- en cultuur-instellingen. Als de plannen van kunsten cultuurinstellingen onvoldoende worden waargemaakt door bijvoorbeeld grote financiële tegenvallers of juridische geschillen, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan. De nasleep van de coronacrisis heeft nog steeds een grote financiële impact op de gehele kunst- en cultuursector, dus ook voor kunst- en cultuurinstellingen in het Kunstenplan 2021-2024. De verwachting is dat het herstel voor de cultuursector lang zal duren en langzamer zal verlopen dan in andere sectoren. Daarnaast hebben de culturele instellingen inmiddels ook te maken met sterk gestegen kosten voor energie en huisvesting en hebben ze problemen met het vinden van personeel.	De instellingen moeten jaarlijks een financieel verslag indienen dat geanalyseerd en besproken wordt met de gesubsidieerde instellingen. In subsidieverleningen staat standaard de passage opgenomen dat significante wijzigingen in de bedrijfsvoering en/of de financiële positie moeten worden gemeld. Voor alle subsidies is een jaarrekening met goedgekeurde accountants-verklaring vereist. Naast de financiële zaken zijn ook de inhoudelijke prestaties, sturing en overige zaken met betrekking tot de activiteiten en bedrijfsvoering onderwerp van gesprek. Een deel van de monitorgesprekken wordt door het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK) gedaan. Dit betreft de instellingen die niet tot de Amsterdam Bis behoren. Het monitorproces is geëvalueerd en de financiële analyse, registratie en vastlegging van kengetallen is verbeterd. Bij het Kunstenplan 2021-2024 is bij de aanvraag van subsidies meer aandacht voor de begroting, inclusief het onderdeel meerjarenonderhoudsplan. We voeren ten minste eens per jaar monitorgesprekken met instellingen in de Amsterdam Bis en het Cluster Cultuureducatie over inhoudelijke en financiële prestaties. Het AFK voert deze gesprekken met de overige instellingen in het Kunstenplan. Omdat de verdere gevolgen van de coronacrisis in 2022 en het tempo van het herstel nog ongewis zijn, zijn we in de gehele perioden 2021-2024 bij de vaststellingen van de meerjarige subsidies coulant ten aanzien van de prestatie-afspraken. De instellingen krijgen ook de ruimte om te reorganiseren en de programmering aan te passen in lijn met de ingediende herziene plannen voor het Kunstenplan 2021-2024. Het steunplan kunst en cultuur wordt in 2024 voortgezet. Daarnaast voeren we een steunmaatregel uit voor culturele instellingen die in zwaar weer verkeren als gevolg van sterk gestegen energiekosten.

Risico's	Maatregelen
De uitvoering van het Kunstenplan valt gedeeltelijk onder verantwoordelijkheid van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK). Als het AFK een deel niet kan uitvoeren door bijvoorbeeld financiële tegenvallers of problemen in de organisatie, komen de doelstellingen van de gemeente onder druk te staan.	We zijn een samenwerkingsovereenkomst met het AFK aangegaan waarin de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor uitvoeren van het Kunstenplan en ieders verplichtingen zijn vastgelegd. Deze overeenkomst wordt nu geactualiseerd. We houden de uitvoering in de gaten door intensief overleg op ambtelijk en bestuurlijk niveau waarbij we ook de jaarlijkse verantwoording van het AFK bespreken en beoordelen.
Grote projecten zijn in voorbereidingsfase, de Nieuwe Meervaart in Osdorp en voor de verbouwing van het Amsterdam Museum is een uitvoeringskrediet verstrekt. Er is kans op vertraging, waardoor de kosten kunnen oplopen en het mogelijk ontstaan van reputatie- en imagoschade.	Om deze projecten goed te monitoren en sturing aan te geven als opdrachtgever, is per 1 februari 2022 de ambtelijk opdrachtgever gestart. Momenteel wordt er door de ambtelijk opdrachtgever van de (ver)bouw gekeken naar de aansturing.

Beleidskaders

- Hoofdlijnen kunst en cultuur 2021-2024: beschrijft de inhoudelijke doelen van het cultuurbeleid voor deze periode. Het bevat de aanwijzing van culturele instellingen in de Amsterdamse Basisinfrastructuur (Amsterdam Bis) en het beleidskader voor de taken van het Amsterdams Fonds voor de Kunst (AFK).
- Kunstenplan 2021-2024: beschrijft hoe het cultuurbeleid vanuit de Hoofdlijnen wordt uitgevoerd. Het bevat onder meer een verdere uitwerking van beleidsdoelstellingen rond cultuureducatie.
- Convenant Basispakket Kunst- en Cultuureducatie: een formalisering van de samenwerking tussen de gemeente, de stadsdelen, de schoolbesturen van het primair onderwijs, Pabo en kunstvakopleidingen over de invoering van het Basispakket kunst- en cultuureducatie. Het gaat om de inrichting van voorzieningen voor scholen rond cultuureducatie.
- Uitvoeringskader Kunst in de Openbare Ruimte: beschrijft een gecoördineerde aanpak om meer kunst in de openbare ruimte te krijgen.
- Amsterdamse referentienorm en maatschappelijke voorzieningen: met de afspraken in de Amsterdamse referentienorm zorgen we ervoor dat we maatschappelijke functies bewaken vanuit de uitvoering van Koers 2025 waarin de ambities voor de nieuw te bouwen woningen zijn vastgelegd.
- Ruimte voor kunst en cultuur - strategisch huisvestingsplan (SHP) kunst en cultuur 2020-2025: het SHP beschrijft een beeld over hoe groei van de stad samen kan gaan met groei van aanbod van kunst en cultuur.
- Atelier en Broedplaatsenbeleid 2019-2022.
- Toekomst van de nacht. Nachtcultuur in Amsterdam (2021): beschrijft de belangrijkste thema's voor de sector zodat we nu en in de toekomst de nachtcultuur steviger en meer integraal kunnen borgen in het gemeentelijk beleid.

3.3.3 Erfgoed

De gemeente zal de cultuurhistorische waarden optimaal benutten bij de groei van de stad. Dat geldt niet alleen voor het in stand houden van de bestaande historische kwaliteiten van de grachtengordel maar ook voor het behouden van het jongere erfgoed in de voor- en naoorlogse wijken. Erfgoed is een inspirator voor bij het maken van plannen voor gebiedsontwikkeling en zorgt voor het creëren van betekenisvolle wijken in een groeiende stad.

De instandhouding van erfgoed en het verduurzamen daarvan gaan hand in hand. De Uitvoeringsagenda Duurzaam Erfgoed gaat zorgen voor verantwoorde verduurzaming van ons erfgoed met als kernpunten: dienstverlening, communicatie en balans tussen erfgoedbehoud en verduurzaming.

We zorgen ervoor dat we onze basis op orde hebben en actualiseren de waarderingskaarten voor de 19e eeuwse Ring en zorgen dat de inventarisaties van het jongste erfgoed, de industriële gebieden en de historische dorpen/linten onderdeel worden van het welstandsbeleid.

Om ervoor te zorgen dat de archeologische vondsten volgens de wettelijke eisen worden geconserveerd en opgeslagen, beginnen we met het optimaliseren van het archeologisch depot.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 3.3.1

Het Amsterdamse erfgoed heeft en behoudt zijn cultuurhistorische waarde, wordt op passende manier benut en vertelt het verhaal van de stad.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage “goed” dat de gemeente in de monitor erfgoedinspectie toont op onderwerpen over archeologie en monumentenzorg in relatie tot andere Nederlandse gemeenten	90% (2022)	90%	90%	90%	90%

We zorgen ervoor dat de waarden van het Amsterdamse erfgoed in beeld zijn en behouden worden. Het erfgoed wordt op passende manier benut en vertelt het verhaal van de stad. Het verduurzamen van erfgoed is hierbij steeds een uitgangspunt. Om dit te bereiken doen wij onderzoek op basis waarvan onze adviezen tot stand komen. De kennis die het onderzoek en onze adviestaak oplevert, delen wij met betrokkenen en burgers.

De monitor Overheidsinformatie en Erfgoed wordt iedere twee jaar opgesteld. Voor de jaren 2023-2024 zal de monitor in 2024 worden uitgezet. De uitkomst is naar verwachting in lijn met de voorafgaande jaren.

Activiteit 3.3.1.1

We onderzoeken de boven- en ondergrondse cultuurhistorische waarden.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal onderzoeken Monumenten (cultuurhistorische waarde van gebouwen en gebieden)	252 (2022)	198 gebouwen; 54 gebieden	325	250	325
2	Aantal onderzoeken Archeologie	22 (2022)	22	20	20	25

Wij leveren onderzoek en analyses die input zijn voor de advisering over het boven en ondergrondse erfgoed. Het onderzoek is daarnaast onderdeel van aanwijzingsprocedures voor gemeentelijke monumenten en beschermde stadsgezichten.

Activiteit 3.3.1.2

We adviseren over het respectvol omgaan met en passend gebruik van boven- en ondergronds erfgoed.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal adviezen Monumenten	1.747 (2022)	1.747	1.500	1.500	1.500
2	Aantal adviezen Archeologie	187 (2022)	187	220	200	220

Wij adviseren voor het gebouwde erfgoed en voor de archeologie. De adviezen zijn gebaseerd op het bovengenoemde onderzoek. De advisering vindt plaats in het kader van vergunningverlening, toezicht, handhaving en ruimtelijke planvorming.

Activiteit 3.3.1.3

We delen kennis over de cultuurhistorie in en over de stad.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal informatie- en publieksbijeenkomsten (in- externe partners, Open Monumentendag, Archeologiedagen etc.)	66 (2022)	66	50	50	50
2	Aantal jaarlijks opgeleverde educatieprojecten en – producten (incl.restauratiecursus, bijdragen aan symposia, gastcolleges etc.)	24 (2022)	1 + 23 bruiklenen	10	10	10
3a	Kernregistratie erfgoed: doorgevoerde correcties in de kernregistratie	2 (2022)	2	10	5	10
3b	Kernregistratie erfgoed: opgenomen besluiten monumentenaanwijzingen en beschermde gezichten	23 (2022)	20 monument-wijzigingen; 3 beschermde gezichten	10	15	10

De opgebouwde kennis over het erfgoed van de stad delen we actief. Dat doen bijvoorbeeld door het organiseren van de jaarlijks Open Monumentendag, de Nationale Archeologiedagen, het ontwikkelen van educatieproducten, voorlichtingsavonden, gastcolleges. Onze gegevens zijn actueel omdat we de kernregistratie voor Erfgoed verzorgen. Al onze gegevens zijn voor iedereen digitaal beschikbaar.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Stadsherstel

Stadsherstel draagt bij aan de zorg voor monumenten en beeldbepalende panden in Amsterdam door ze zorgvuldig te restaureren, een passende bestemming te geven en ze te verhuren.

Financiële toelichting

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Lasten	3,6	3,4	3,3	3,1	3,0	3,0
Saldo Baten en Lasten	**-3,5**	**-3,2**	**-3,2**	**-2,9**	**-2,8**	**-2,8**
Onttrekking	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,2**	**0,4**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**-3,2**	**-2,8**	**-3,2**	**-2,9**	**-2,8**	**-2,8**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Inkomsten uit onderzoek en advies op het gebied van monumenten en archeologie

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 3,3 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Salarislasten van de medewerkers die werkzaamheden uitvoeren voor archeologie, monumenten en het Werelderfgoed Podium. (€ 2,8 miljoen)
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Als gevolg van gebrek aan kennis en beleving van erfgoed, bestaat de kans dat de bewoners en ondernemers weerhouden worden om het erfgoed te waarderen, waardoor de noodzaak voor behoud onder druk komt te staan	De gemeente zorgt voor onderzoek, advies en voorlichting over erfgoed.
Het erfgoed wordt onvoldoende benut waardoor de kans op verval van het erfgoed toeneemt	De gemeente overtuigt organisaties van de economische waarde van het erfgoed en helpt dit duurzaam te benutten.
Cultuurhistorie is niet voldoende gekoppeld aan ruimtelijke processen waardoor de ruimtelijke kwaliteit en de bijdrage van erfgoed aan de leefbaarheid in de stad afneemt.	De gemeente start in een vroeg stadium vooroverleg over het belang van de inpassing van erfgoed in ruimtelijke processen.

Beleidskaders

- Erfgoedwet: hierin is vastgelegd dat lokale overheden op vergunningaanvragen voor monumenten adviseren en deze begeleiden; verder zijn zaken rond de archeologische monumentenzorg in deze wet geregeld.
- De Wet op de ruimtelijke ordening schrijft voor dat in bestemmingsplannen en bij ruimtelijke ontwikkelingen een uitspraak gedaan moet worden of en hoe cultuurhistorie wordt betrokken.
- De Wet algemene bepalingen omgevingsrecht: hierin is de wettelijke taak neergelegd voor advisering rond vergunningverlening voor monumenten.
- Gemeentelijke erfgoedverordening: deze verordening beschrijft de basis waarop en de procedure waarmee gemeentelijke monumenten en beschermde gezichten worden aangewezen. Verder regelt de verordening de advisering rond de vergunningverlening van monumenten en de archeologische monumentenzorg.
- Beleidskader Monumenten: geeft aan of en hoe aanpassingen aan monumenten mogelijk zijn, waaronder verduurzamingsingrepen.

3.4 Sport

3.4 Sport

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	28,6	31,2	17,2	17,2	17,6	18,0
Lasten	87,8	97,5	85,6	84,2	85,0	82,5
Saldo Baten en Lasten	**-59,2**	**-66,3**	**-68,4**	**-67,0**	**-67,3**	**-64,5**
Onttrekking	4,6	1,8	1,4	0,8	1,9	0,5
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**4,6**	**1,8**	**1,4**	**0,8**	**1,9**	**0,5**
Totaal Programma 4 Sport	**-54,6**	**-64,5**	**-67,0**	**-66,2**	**-65,4**	**-64,0**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**26,1**	**24,8**	**25,5**	**25,5**	**25,5**	**25,5**

3.4.1 Sport en Bewegen

Sporten en bewegen is belangrijk, levert plezier op, draagt bij aan de fysieke en mentale gezondheid in de ontwikkeling van jong en oud en verbindt en verbroedert. Deelnemen aan sport betekent vaak ook deelnemen aan de maatschappij.
We zorgen er dan ook voor dat alle Amsterdammers in alle delen van de stad voldoende en plezierig kunnen sporten en bewegen. De in gang gezette ‘beweging richting bewegen’ heeft als doel dat zoveel mogelijk Amsterdammers aan de beweegrichtlijn van de gezondheidsraad gaan voldoen. We besteden extra aandacht aan buitenspelen in de buurt. Zo gaan we sport- en speelplekken opknappen en voegen zo meer aantrekkelijke sport- en speelvoorzieningen in de openbare ruimte toe.

Sport moet toegankelijk zijn voor iedereen en op ieder niveau. Om kansenongelijkheid tegen te gaan ondersteunen we kwetsbare inwoners. Dit doen we onder andere door het toegankelijker maken van armoedemiddelen sport voor de aanschaf van sportmateriaal en de betaling van contributie of bijdragen voor het diplomazwemmen. De kennismaking met sporten en bewegen stimuleren we met naschools sportaanbod voor de jeugd met extra aandacht voor meiden en vrouwen, buurtaanbod met diverse urban sports en interventies gericht op een actieve leefstijl voor jong tot oud.
Ter bevordering van de toegankelijkheid stimuleren en ondersteunen we sportclubs bij het ‘vitaal’ en sociaal veilig worden en blijven.
We blijven inzetten op het optimaal gebruik van Amsterdamse sporthallen, -parken, zwembaden en gymzalen met als doel dat sport laagdrempelig en voor zoveel mogelijk Amsterdammers toegankelijk is. De basis voor dat optimale gebruik zit in het beheer en onderhoud van de gemeentelijke accommodaties of het toezicht op veilig gebruik, zoals dat in de zwembaden plaatsvindt. Daarnaast meten we de daadwerkelijke bespeling ofwel het gebruik, zodat we kunnen bijsturen als sportaccommodaties te weinig worden gebruikt door sportaanbieders en kunnen handhaven als er bijvoorbeeld illegaal gebruik wordt gemaakt van de velden. We voorkomen dat commerciële sport-aanbieders profiteren van gesubsidieerde tarieven en zien erop toe dat huurders een eerlijke prijs betalen voor gebruik. Daarmee vergroten we de inkomsten uit verhuur van sportaccommodaties. Met de voetbal-agenda krijgt het eerlijke gebruik van de voorzieningen door voetbalscholen prioriteit.

We investeren ongelijk voor gelijke kansen, dat wil zeggen in de gebieden waar dat nodig is (omdat er onvoldoende (kwalitatieve) sportvoorzieningen zijn en/of de sportparticipatie achterblijft) in duurzame en toekomstbestendige voorzieningen. Deze fysieke investeringen zijn gekoppeld aan de sociale opgave in de stad. Dit doen we ook in de openbare ruimte, afgestemd op de behoefte van bewoners, en met speciale aandacht voor de aanleg of het vernieuwen van speelplekken verspreid over de hele stad.

Ook voor talenten en gevestigde topatleten is er in Amsterdam ruimte in het sportlandschap. Het Amsterdamse TeamNL-centrum, waarin sporters zich onder deskundige begeleiding in een hoogwaardige, sociaal veilige trainingsomgeving fulltime in Amsterdam kunnen voorbereiden op de Olympische en Paralympische Spelen 2024 en 2028 wordt voorgezet. Daarnaast intensiveren we het programma Amsterdams Talent, met uitbreiding van het Urban en Vechtsportprogramma en de Amsterdams talentverenigingen.

Amsterdam is een stad met een sportieve en vitale uitstraling en aantrekkelijk voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Om dit doel kracht bij te zetten is in het coalitieakkoord de ambitie opgenomen om jaarlijks minimaal 1 groot toonaangevend (internationaal) sportevenement te organiseren. In 2024 worden de voorbereidingen voor de evenementen Amsterdam 750 in 2025, WK Roeien 2026, het bid voor het WK Voetbal vrouwen in 2027 en 100-jarig jubileum Amsterdam Olympische Stad in 2028 getroffen.

Gebieden per programma

Bij het stimuleren van bewegen en sporten, wordt zoveel mogelijk op gebiedsniveau aan de hand van de demografie op basis van sport/beweegdeelname, gezondheid en sociaal economische data bekeken waar inzet het hardst nodig is.
De ondersteuning van doelgroepen die achterblijven in beweeg- en sportdeelname en versterking van sportclubs wordt via de subsidierelaties met of opdrachten aan uitvoeringsorganisaties die zich bezig houden met buurtaanpakken en/of schoolaanpakken gericht ingezet voor gelijke kansen. Een groot deel van de middelen voor de ondersteuning van doelgroepen is ondergebracht in de Sociale Basis en wordt op basis van de daarvoor geldende verdeelsleutel verdeeld over de stadsdelen en gebieden. De inzet van activiteiten en middelen in de stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost is groter. Kijken we naar absolute aantallen en percentages sport en beweegdeelname op gebiedsniveau dan zien we ook dat in Oud-Oost of de Baarsjes of voor de doelgroep volwassenen van 45 jaar door de hele stad extra inzet verreisd is.
De meerwaarde van sport en bewegen voor de ontwikkeling van levensvaardigheden wordt in de gebieden ingezet voor diverse opgaven, bijvoorbeeld in de samenwerking tussen het sportbuurt- en het jongerenwerk voor de emancipatie van meiden, in het kader van Jeugd en Veiligheid, bijdragend aan participatie doelstellingen en/of de ambities van Amsterdam Vitaal en Gezond.

Komende jaren investeren we ook in duurzame en toekomstbestendige voorzieningen als speelplekken, sporthallen, sportparken en extra zwemwater. Belangrijke uitgangspunten daarbij zijn dat de fysieke investeringen de sociale opgave in de stad volgen en dat we (in goed samenspel met de portefeuille groen) werken aan een leefbare stad.

Investeringen

De opgave voor onrendabele investeringen Sport op basis van het meerjarenperspectief bedraagt € 43 miljoen per jaar. Als gevolg van het voorlopige plafond conform werkhypothese DMC moet dit jaarlijks worden verlaagd tot € 26 miljoen in kasstroom. Voor 2024 staat voor Sport in totaal voor € 45 miljoen aan projecten opgenomen. Dit heeft tot gevolg dat er minder ruimte overblijft voor Sport in toekomstige jaren uitgaande van een gelijkblijvend investeringsplafond. De verwachte kasuitgave voor 2024 voor de lopende projecten en investeringen 2024 bedraagt naar verwachting € 25 miljoen.

De grootste investeringen voor de begroting 2024 zijn de reguliere vervangingen van sportvoorzieningen op sportparken voor € 11,5 miljoen, de herontwikkeling van sportpark Ookmeer voor € 8,1 miljoen, de aanleg van een volledig nieuw sportpark langs de A9 in Zuidoost voor € 7,8 miljoen en de herontwikkeling van sportpark Spieringhorn voor € 7,4 miljoen. Verder investeren we € 2,5 miljoen in (de aanbesteding van) toekomstbestendige en duurzame kunstgrasvelden, € 1 miljoen in het optimaliseren van de gebruiksmogelijkheden van het Bijlmer Sportcentrum en € 2 miljoen (een verdubbeling in de impuls sporten en spelen in de openbare ruimte

Thema's per programma

In de dienstverlening m.b.t. Sport speelt digitalisering een steeds grotere rol. Verhuur van sportaccommodaties gebeurt digitaal en informatie over gebruik en bezetting van sportaccommodaties komt digitaal beschikbaar. Amsterdammers die willen sporten, vinden online waar en wanneer ze dat kunnen doen. Voor alle vragen over sport in Amsterdam kunnen alle Amsterdammers terecht bij één adres: **sport@amsterdam.nl**.

- We monitoren de bespeling van sportvelden en gebruik van sportaccommodaties om intensiever gebruik te kunnen bevorderen.
- De Amsterdammer met een Stadspas kan in de MijnAmsterdam-omgeving en op www.amsterdam.nl/sport eenvoudig zien bij welke sportclub in de buurt de Stadspas wordt geaccepteerd. Daarmee verminderen we financiële drempels en heeft de Amsterdammer de mogelijkheid om zelf te bepalen waar te sporten.
- In samenwerking met stadsdelen, sportaanbieders en maatschappelijke partners ontsluiten we het sportaanbod in Amsterdam online.

Democratisering:

- Bij de bouw van nieuwe sportaccommodaties worden toekomstige gebruikers en de buurt door middel van participatie betrokken bij de ontwikkeling. Zo zorgen we dat sportaccommodaties onderdeel zijn van de omgeving, aansluiten op de behoefte en de buurt er goed gebruik kan maken.
- Wanneer er sportparken of sportvelden worden aangelegd of vervangen dan organiseren we gebruikersoverleggen met vaste huurders. Zo zorgen we dat nieuwe accommodaties zo veel mogelijk aan de wensen van de gebruikers voldoen en daardoor optimaal gebruikt kunnen worden.
- Met partners wordt met ondersteuning van bijvoorbeeld verenigingsbesturen of sportondernemers aan de vitaliteit en positieve cultuur gewerkt in de gebieden waar dat het hardst nodig is. Gericht op Veilig, Inclusief en Pedagogisch sterk (VIP) voeren we het programma Positieve Sportcultuur uit, waarbij sportaanbieders, waar de gemeente een relatie mee heeft, enerzijds aan een aantal eisen moeten voldoen op gebied van veiligheid, en anderzijds ondersteund worden in het werken aan een open, wervend en kwalitatief goed sportaanbod. Dit zorgt er ook voor dat sportaanbieders nog beter bijdragen aan de gezamenlijke doelstellingen die we hebben om zo veel mogelijk Amsterdammers in beweging te brengen.

Duurzaamheid:

We verduurzamen onze sportaccommodaties en brengen het energiegebruik naar beneden door energiebesparende maatregelen te nemen. We verbeteren onze energiemonitoring en houden zo grip op ons gebruik. Daarnaast regelen we onze installaties beter in, leggen we in 2024 op tenminste 4 panden zonnepanelen en maken we onze panden aardgasvrij. In het kader van toekomstbestendige sportparken versterken we de ecologie, brengen we energiezuinige LED-veldverlichting aan en starten we een innovatieve aanbesteding met als doel om duurzame kunstgrasvelden aan te leggen. Zo verduurzamen we onder andere ook de inkoop. Deze velden leveren een bijdrage aan vermindering van hittestress, verbeterde waterberging of energie opwek en zijn 100% circulair. In 2024 leggen we de eerste prototype veldjes aan.
We onderzoeken in samenwerking met kennisinstellingen hoe onze sportparken zelfvoorzienend kunnen worden op het gebied van energie en als energiehubs kunnen fungeren. Deze inspanningen dragen naast de bijdrage aan duurzaamheid doelstellingen ook bij aan betaalbare en toegankelijke sport.

Kansengelijkheid:

De rode draad in de sport- en beweegprogramma's is gelijke kansen voor iedere Amsterdammer.
Nog niet voor alle Amsterdammers is er een gelijk speelveld. Er is nog steeds een grote groep Amsterdammers die niet structureel sport en beweegt. We investeren ongelijk in o.m. sportstimuleringsprojecten en -programma's (daar waar dit het hardst nodig is in de stad) om gelijke kansen te bevorderen.

- Er is speciale aandacht voor de Masterplannen Zuidoost en Nieuw-West, de aanpak Noord en die buurten waar in absolute aantallen sport- en beweegdeelname in combinatie met lage sociaal-economische status en mate van gezondheid achter blijven.
- Daarnaast zetten we capaciteit ten behoeve van ondersteuning en begeleiding in voor die doelgroepen en gebieden waar deze het meest nodig is.

3.4.1 Sport

Sport en bewegen heeft een grote maatschappelijke waarde voor de Amsterdammers. De gemeente investeert samen met veel partners in de stad in de kwaliteit van sportclubs en andere sportaanbieders, in sportvoorzieningen en aansprekende sportevenementen. Hiermee stimuleren we Amsterdammers om te gaan sporten en bewegen en de kracht daarvan te ontdekken.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 4.1.1

Iedere Amsterdammer heeft toegang tot passend sportaanbod in een kwalitatief goede omgeving.

Indicatoren doel		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage jeugdigen (5 t/m 12 jaar) dat structureel wekelijks sport	78% (2019)	75%	75%	76%	2025: 76% 2026: 77% 2027: 77%
2	Percentage jeugdigen (13 t/m 18 jaar) dat structureel wekelijks sport	77% (2019)	73%	73%	74%	2025: 75% 2026: 75% 2027: 76%
3	Percentage volwassenen dat structureel wekelijks sport	68% (2019)	67%	67%	68%	2025: 68% 2026: 69% 2027: 69%
4	Percentage Niet sporters (BBV-verplicht)	24% (2018)	24%	23%	22%	2025: 22% 2026: 21% 2027: 21%

Ons doel is een toename van het aantal Amsterdammers dat structureel wekelijks sport en daarmee voldoende intensief beweegt. We streven met de inspanningen in samenwerking met partners per twee jaar naar een toename van 1 procent. Mede door deze inspanningen streven we ook naar een afname van het aantal inwoners dat niet sport. Naast de effecten van sport op de plezierbeleving en ontwikkeling van talent, streven we ernaar alle Amsterdammers mede door middel van sport aan een gezonde en actieve leefstijl te helpen om gezondheidsverschillen te verkleinen en zorgkosten te verlagen. Passend sportaanbod is aanbod dat aansluit op de (latente) behoefte van bewoners en als betaalbaar, veilig, inclusief, pedagogisch verantwoord en plezierig ervaren wordt. Aanbieders van sport en sportaccommodaties of andere ruimtelijke voorzieningen, ook in de openbare ruimte dragen bij aan een kwalitatief goede omgeving.

Activiteit 4.1.1.1

We ondersteunen gericht doelgroepen die achterblijven in sportdeelname.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage jeugdigen (5 t/m 18 jaar) per stadsdeel dat structureel wekelijks sport t.o.v. de stedelijke streefwaarde (St.gem. 78%, 2020)	Ce. +5% NW -7% No. -1% Oo. +5% We. +3% Zu. +6% ZO -4%	*	Ce 83% NW 72% No 78% Oo 83% We 81% Zu 84% ZO 75%	Ce 83% NW 72% No 78% Oo 83% We 81% Zu 84% ZO 75%	Stadsdelen met negatieve waarde stijgen 1% p/j t.o.v. stedelijke streefwaarde
2	Percentage volwassenen per stadsdeel dat structureel wekelijks sport t.o.v. de stedelijke streefwaarde (St. gem. 68%, 2020)	Ce. +5% NW -6% No. -7% Oo. +3% We. +2% Zu. +6% ZO -6%	*	Ce 73% NW 63% No 62% Oo 71% We 70% Zu 74% ZO 63%	Ce 73% NW 63% No 62% Oo 71% We 70% Zu 74% ZO 63%	Stadsdelen met negatieve waarde stijgen 1% p/j t.o.v. stedelijke streefwaarde
3	Percentage jeugdigen t/m 17 jaar die opgroeien in een huishouden met een besteedbaar inkomen van 130% van het wettelijk bestaans-minimum en voor lidmaatschap sportclub gebruik maakt van de armoederegeling SV jeugd	49%	*	51%	53%	2025: 55% 2026: 57% 2027: 59%

** Cijfers Jaarverslag 2022 ontbreken, omdat deze indicatoren geen deel uitmaakten van de Begroting 2022.*

We continueren in 2024 de inzet van schoolsportprogramma's en de buurtgerichte aanpak met behulp van sporten en bewegen op veldjes en pleintjes. We stimuleren de sportparticipatie voor kinderen uit minimahuishoudens door het vergroten van het bereik van de Sportvergoeding Jeugd, de samenwerking tussen Stadspas en het Jeugdfonds Sport & Cultuur. We gaan door met het gefaseerd verschuiven van

schoolzwemmen naar buitenschools diplomazwemmen, zodat er minder kostbare lestijd verloren gaat en alle kinderen toch kunnen leren zwemmen. Om meer meiden aan het sporten te krijgen geven we in het kader van de voetbalagenda extra aandacht aan toename van deelname bij voetbal en maken we in alle sporten meer gebruik van zichtbare vrouwelijke rolmodellen en talenten, stimuleren we meer gemengde teams en meer evenementen en vrouwen

Activiteit 4.1.1.2

We zorgen en faciliteren in ieder gebied voor een kwalitatief goede sociale sportinfrastructuur.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage jeugdigen (5 t/m 18 jaar) dat lid is van een sportvereniging	52%	52%	43%	52%	2025: 53% 2026: 53% 2027: 54%
2	Percentage sportclubs met gemeentelijke relatie dat aan de basiseisen sociale veiligheid voldoet	90% (2022)	*	95%	96%	2025: 98% 2026: 100% 2027: 100%
3	Aantal topsportverenigingen (sportdisciplines) dat deelneemt aan programma Amsterdams Talent (Topsport Amsterdam)	17 (2022)	*	17 (16)	18 (17)	2025: 20 (19) 2026: 20 (19) 2027: 20 (19)
4	Het percentage sportverenigingen dat voldoet aan de norm vitale sportvereniging	Nulmeting 2023, invoer volgt bij VJN 2024	**	**	**	**

** Cijfers Jaarverslag 2022 ontbreken, omdat deze indicatoren geen deel uitmaakten van de Begroting 2022.*
*** Bij de Begroting 2024 besloten nieuwe indicator. Waarden worden in de Voorjaarsnota 2024 toegevoegd vanaf de Begroting 2024.*

We stimuleren en ondersteunen sportclubs bij het 'vitaal' worden en blijven. Vitale sportclubs krijgen en houden meer Amsterdammers aan het sporten, ook Amsterdammers voor wie het niet vanzelfsprekend is dat zij structureel sporten. Dat doen we onder andere door te helpen bij het wegnemen van drempels die die (potentiële) leden en bepaalde doelgroepen ervaren bij het (gaan) sporten, het aantrekken van nieuwe leden en doelgroepen, het verbeteren van de pedagogische en didactische kwaliteit van trainers en coaches, het waarborgen van een sociaal veilige sportomgeving, het vergroten van hun bestuurskracht en hun maatschappelijke rol in de wijk.

We intensiveren het programma Amsterdams Talent met uitbreiding van het Urban &Vechtsportprogramma en de Amsterdams talentverenigingen. We zorgen dat ons programma Amsterdams Talent kan profiteren van de TeamNL experts en diensten en ondersteunen de 6 topsportverenigingen, die meedraaien binnen de landelijke pilot versterking topteamcompetitie. We blijven daarbij alert op het genereren van extra commerciële middelen en het verbeteren en effectiever inzetten van de dienstverlening.

Activiteit 4.1.1.3

We zorgen voor bouw, exploitatie en beheer van duurzame sportvoorzieningen ook in de openbare ruimte.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal op te leveren nieuwe en vernieuwde sportvoorzieningen	12 (2023)	*	12	12	2025: 12 2026: 12 2027: 12
2	Aantal van de totaal 6 "verzorgingsgebieden" dat voldoet aan de Sportnorm voor de komende vijf jaar (2023-2028). Betreft de verzorgingsgebieden Centrum & Zuid, Noord, Oost, West & Nieuw-West, Zuidoost, Weesp.	4 van de 6 gebieden	*	4 van de 6 gebieden	4 van de 6 gebieden	4 van de 6 gebieden
3	Klanttevredenheid gebruikers voorzieningen	7,3 (2018)	*	7,3	7,4	2025: 7,4 2026: 7,5 2027: 7,6
4	Energiegebruik in m^3 aardgas, (incl. GJ warmte in m^3 gas en gecorrigeerd naar graad-dagen), kWh elektra (incl. opwek) en CO_2 uitstoot in ton van onze gemeentelijke sportvoorzieningen -aansluitingen. % daling/ stijging t.o.v. peiljaar	1.862.801 m^3 (2018), 8.219.168 kWh (2018)	Gas: -21% m^3, Elektra +11% Mwh, Stadswarmte +3% GJ, Co_2 -21% ton	1.615.343 m^3 = -14%, 7.228 Mwh = + 5,8%, 6.781 GJ = +5%, 2.950 ton = -25%	1.089.616 m^3 = -42%, 7.836 Mwh = +15%, 6.543 GJ = +1%, 2.313 ton = -41%	Meerjarige prognose is nog niet mogelijk
5	Aantal sportparken met een NL Greenlabel van tenminste C voor het ecologisch beheer en het stimuleren van bio-diversiteit op de sportparken	2 (2022)	*	4	5	2025: 6 2026: 8 2027: 10

** Cijfers Jaarverslag 2022 ontbreken, omdat deze indicatoren geen deel uitmaakten van de Begroting 2022*

We investeren in een nieuwe en eigentijdse sportinfrastructuur, toekomstbestendig en duurzaam, met ruimte voor alle Amsterdammers. De sterk toegenomen kosten van energie en materialen benadrukt de urgentie om te werken aan verdere verduurzaming van de eigen accommodaties om de energiekosten terug te kunnen dringen.
De voorzieningen zijn zowel fysiek als financieel toegankelijk; alle Amsterdammers voelen zich veilig en welkom.
De sportnorm, waarbij we integraal kijken naar geactualiseerde sport-, groen- en spelnormen, borgt dat er voldoende ruimte is en blijft om te kunnen sporten en bewegen voor alle bestaande en nieuwe inwoners van Amsterdam. We investeren in nieuwe plekken voor sport als onderdeel van nieuwe wijken en nieuwe gebieden.
We vergroten de beschikbaarheid van sportplekken en -routes in de openbare ruimte. Op circa 40 speelplekken verspreid over de hele stad wordt vanuit het impulsbudget sporten en spelen en de Agenda Urban Sports met vernieuwing of aanleg het gebruik mogelijk gemaakt of bevordert. Waar mogelijk en nodig kiezen we voor innovatieve oplossingen voor de ruimtelijke inpassing van sportruimte.

We werken aan de toekomstbestendigheid van onze sportparken: dat betekent investeren in duurzaamheid en klimaatadaptiviteit en het vergroten van de bezettingsgraad door sportparken geschikt te maken voor breder gebruik en zetten meer in op de samenwerking met het bedrijfsleven voor de sport. We investeren in de natuurinclusieve leefomgeving op sportparken aan de hand van een scoringmethodiek op 7 duurzame thema's volgens het NL Greenlabel. Van de 48 sportparken zijn 30 parken voorzien van een NL Greenlabel en scoren ze nog niet op alle 7 thema's op aan de waarde C te voldoen. De komende jaren groeien we met verbeteringen tot en met 2027 naar minimaal 10 parken met het label C en zorgen we voor betere waterberging, vermindering van hittestress en een fijne omgeving voor mens en dier.

Activiteit 4.1.1.4

We bieden structurele faciliteiten voor topsporters.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal fulltime programma's Topsport Amsterdam | TeamNL Centrum	13	18	19	19	2025: 19 2026: 19 2027: 19

We continueren in 2024 samen met onze partners de inzet op het Amsterdamse TeamNL centrum, waarin sporters zich onder deskundige begeleiding in een hoogwaardige, sociaal veilige trainingsomgeving fulltime in Amsterdam kunnen voorbereiden op de Olympische en Paralympische Spelen 2024 en 2028. Wij gaan de stichting Topsport Amsterdam wederom bijstaan om voor de volgende Olympische Cyclus de hernieuwde NOC*NSF accreditatie als Home of TeamNL centrum te verkrijgen. We creëren met hen een topsportomgeving waarin de Amsterdamse topsporters en talenten, scholieren, studenten en breedtesporters elkaar en andere Amsterdammers kunnen versterken en inspireren. Het gaat ons daarbij niet enkel om het behalen van medailles. Wij vinden de weg daarnaar toe minstens zo inspirerend en trachten dat beter onder het voetlicht te brengen. Al onze inspanningen zijn erop gericht om de dromen van Amsterdammers uit te laten komen, de sport beter en de stad mooier te maken.

Doel 4.1.2

Iedere Amsterdammer voldoet aan de beweegrichtlijn in een kwalitatief goede omgeving.

Indicatoren doel		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage jeugdigen (5 t/m 12 jaar) dat aan de beweegrichtlijn matig intensief bewegen voldoet	31% (2018)	*	32%	32%	2025: 33% 2026: 33% 2027: 34%
2	Percentage jeugdigen (13 t/m 18 jaar) dat aan de beweegrichtlijn matig intensief bewegen voldoet	38% (2018)	*	39%	39%	2025: 40% 2026: 40% 2027: 41%
3	Percentage volwassenen dat aan de beweegrichtlijn matig intensief bewegen voldoet	50% (2018)	*	51%	51%	2025: 52% 2026: 52% 2027: 53%

** Cijfers Jaarverslag 2022 ontbreken omdat deze indicatoren geen onderdeel waren van de Begroting 2022.*

Doel is dat 75% van de Amsterdammers in 2030 voldoet aan de beweegrichtlijn (conform de ambitie van de Nederlandse sportraad). Om de gezondheidsverschillen in de stad te verkleinen richten we ons op de gebieden met een lage beweegdeelname en een lage sociaal-economische status. Dat streven we na door beweegstimulering in de leer-, leef-, werk- en zorgomgeving.

Activiteit 4.1.2.1

We ondersteunen gericht doelgroepen die achterblijven in beweegdeelname.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage jeugdigen (5 t/m 12 jaar) per stads deel dat aan de beweeg-richtlijn matig intensief bewegen voldoet t.o.v. de stedelijke streefwaarde	Ce +1% NW -8% No +1% Oo +10% We +8% Zu +5% ZO -3% St. gem. 31% (2018)	*	Ce 33% NW 24% No 33% Oo 42% We 40% Zu 37% ZO 29%	Ce 33% NW 24% No 33% Oo 42% We 40% Zu 37% ZO 29%	(Voor 2023 betreft het streefwaarden, op basis van besluitvorming in 2023 zal gedurende het jaar een aangepaste streefwaarde geformuleerd worden voor 2024 en verder)
2	Percentage jeugdigen (13 t/m 18 jaar) per stadsdeel dat aan de beweegrichtlijn matig intensief bewegen voldoet t.o.v. de stedelijke streefwaarde	Ce -5% NW +1% No +2% Oo +7% We +8% Zu -9% ZO -15% St. gem. 38% (2018)	*	Ce 34% NW 40% No 41% Oo 46% We 47% Zu 30% ZO 24%	Ce 34% NW 40% No 41% Oo 46% We 47% Zu 30% ZO 24%	
3	Percentage per stadsdeel dat aan de beweegrichtlijn matig intensief bewegen voldoet t.o.v. de stedelijke streefwaarde	Ce +7% NW -8% No -2% Oo -3% We +8% Zu +3% ZO -7% St. gem. 50% (2018)	*	Ce 58% NW 43% No 49% Oo 48% We 59% Zu 54% ZO 44%	Ce 58% NW 43% No 49% Oo 48% We 59% Zu 54% ZO 44%	

** Cijfers Jaarverslag 2022 ontbreken, omdat deze indicatoren geen deel uitmaakten van de Begroting 2022*

We werken in 2024 op verschillende manieren aan het bewegen als het nieuwe normaal. Om 75% van de Amsterdammers in 2030 te laten voldoen aan de beweeg-richtlijn (conform de ambitie van de Nederlandse sportraad) richten we ons meer op de gebieden met een lage beweegdeelname en een lage sociaal-economische status. Inspanningen vinden plaatst door middel van beweegstimulering in de leer-, leef-, werk- en zorgomgeving.

Voor kinderen en jongeren introduceren we programma's voor een dynamische schooldag: actief naar school, actief tijdens de lesdag en actief naschools. We moedigen kinderen in de buurt- en schoolaanpakken aan om buiten te spelen.

Daarnaast voeren we het programma fietscultuur uit om kinderen en jongeren te stimuleren meer gebruik te maken van de fiets. We werken aan stimulering van senioren sport en beweegaanbod.

Doel 4.1.3

Amsterdam is een stad met sportieve uitstraling en is daarmee aantrekkelijk voor bewoners, ondernemers en bezoekers.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen indicator beschikbaar*					

** Dit doel is nodig om de activiteit 4.1.3.1 toe te voegen aan de doelenboom en zonder eigen indicator opgevoerd. In de toekomstige doelenboom kan de bij bewoners en ondernemers ervaren sportieve uitstraling van de stad opgenomen worden in de burgermonitor en ondernemersonderzoeken.*

Het doel is dat Amsterdam mede op basis van haar Olympische historie zowel nationaal als internationaal een podium biedt voor een goed gevulde kalender met sport-evenementen, competities en andere sportactiviteiten. Dit podium verleidt bewoners en bezoekers zelf te gaan bewegen en sporten of plezier te beleven als toeschouwer, en inspireert organisaties te gaan ondernemen in de stad en een positieve economische impuls te geven aan de sport- en beweegsector en andere sectoren.

Activiteit 4.1.3.1

We verwerven, ondersteunen en organiseren (top)sportevenementen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Jaarlijks een kwalitatieve sport-evenementenkalender met minimaal aantal (top)sport-evenementen waarop vanuit begroting sport extra inzet op is gepleegd	17 (2022)	17	19	19	2025: 20 2026: 20 2027: 20

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
2	Minstens één aansprekend (top) sportevenement per jaar in de categorie WK, EK, of Worldcup, bij voorkeur in een Olympische sport	1 (2022)	2	1	1	2025: 1 2026: 1 2027: 1

Voor de jaarlijkse sportevenementenkalender werkt de gemeente Amsterdam met een subsidieregeling. Deze regeling helpt evenementorganisatoren en bonden kwalitatief hoogstaande evenementen te organiseren die bijdragen aan de sportdoelstellingen van Amsterdam. De ambitie om jaarlijks minimaal één toonaangevend (internationaal) sportevenement naar Amsterdam te halen wordt in 2024 niet gehaald. In plaats daarvan begrotingsmiddelen van 2024 gebruikt om ruimte te creëren voor het (top) sportevenementenprogramma in de jaren die volgen, zoals Amsterdam 750 in 2025, WK Roeien 2026, WK Voetbal vrouwen in 2027, 100-jarig jubileum Amsterdam Olympische Stad in 2028.
Steeds meer in samenwerking met private investeerders stimuleren we evenementenorganisaties een goed gevulde kalender voor deelnemers en toeschouwers met nieuwe en jaarlijks terugkerende evenementen mogelijk te maken.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	28,6	31,2	17,2	17,2	17,6	18,0
Lasten	87,8	97,5	85,6	84,2	85,0	82,5
Saldo Baten en Lasten	**-59,2**	**-66,3**	**-68,4**	**-67,0**	**-67,3**	**-64,5**
Onttrekking	4,6	1,8	1,4	0,8	1,9	0,5
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**4,6**	**1,8**	**1,4**	**0,8**	**1,9**	**0,5**
Totaal	**-54,6**	**-64,5**	**-67,0**	**-66,2**	**-65,4**	**-64,0**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel bedragen € 17,2 miljoen in 2024. Deze baten bestaan uit:

- Inkomsten uit verhuur van sporthallen, sportvelden en toegangsgelden van zwembaden in eigen beheer (€ 14,8 miljoen);
- Toegangsgelden van sportaccommodaties niet in eigen beheer (€ 2,4 miljoen);

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel bedragen € 85,6 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Apparaatslasten (€ 25,5 miljoen).
  - Hiermee zorgen we voor de bouw en het beheer van duurzame sportvoorzieningen (sporthallen, sportparken en zwembaden, € 20,0 miljoen).
  - We ondersteunen gericht doelgroepen die achterblijven in sportdeelname (€ 3,4 miljoen).
  - We zorgen en faciliteren in ieder gebied voor een kwalitatief goede sociale sportinfrastructuur (€ 2,0 miljoen).
  - We verwerven, ondersteunen en organiseren (topsport)evenementen (€ 0,1 miljoen).
- Ondersteuning gericht op doelgroepen die achterblijven in sport- en beweegdeelname (€ 11.7 miljoen).
- We zorgen en faciliteren in ieder gebied voor een kwalitatief goede sociale sportinfrastructuur (€ 2,4 miljoen).
- Exploitatielasten van duurzame sportvoorzieningen in eigen beheer en in de openbare ruimte (€ 16,9 miljoen).
- De zorg voor en het faciliteren van een kwalitatief goede sportinfrastructuur in alle gebieden. Dat doen wij door subsidiering van sportstichtingen voor het beheer van sportvoorzieningen (€ 12,5 miljoen).
- Rente en afschrijvingskosten op sportvoorzieningen (€ 9,7 miljoen).
- Een toevoeging aan de voorziening Groot onderhoud voor sportvoorzieningen om het op peil te brengen voor toekomstig onderhoud (€ 3,5 miljoen).
- We verwerven, ondersteunen en organiseren (topsport)evenementen (€ 2,2 miljoen).
- We bieden structurele faciliteiten voor topsporters (€ 1,2 miljoen).

Reserves

Toevoegingen aan reserves
In dit programmaonderdeel zijn geen toevoegingen aan reserves gepland in 2024.

Onttrekkingen aan reserves
De onttrekkingen betreffen de onttrekking aan de financieringsreserve sportaccommodaties.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Kosten voor het beheer en onderhoud, waaronder ook vervangingsinvesteringen, van sport-voorzieningen nemen toe. Door oplopende prijzen van energie, grondstoffen en materialen is er minder ruimte voor investeringen. In 2022 werden prijsstijgingen van 20% geconstateerd. Gevolg daarvan is dat er minder onderhoud aan of bouw van sportaccommodaties voor dezelfde budgetten uitgevoerd kan worden. Dit heeft effect op het onderhoudsniveau van de voorzieningen.	▪ Aanpassen van het tarievenstelsel waardoor meer inkomsten gegenereerd kunnen worden met behoud van betaalbare sport voor alle Amsterdammers. ▪ Verhogen van de bezettingsgraad van bestaande sportvoorzieningen. ▪ Verder prioriteren in investeringen.
Vanaf 2024 loopt mogelijk de regeling *Specifieke uitkering stimulering sport* af. Via deze specifieke uitkering compenseert de Rijksoverheid de gemeente voor de btw die per 1 januari 2019 niet meer aftrekbaar is op: ▪ investeringen in hardware, zoals de bouw en het onderhoud van accommodaties en; ▪ exploitatie van sportaccommodaties, zoals het beheer. Het kan gaan om gebruikskosten (bijvoorbeeld energielasten) en ingehuurde krachten zoals beheerders van accommodaties. ▪ Gevolg daarvan is dat er minder beheer en onderhoud aan of bouw van sport-accommodaties door minder budget uitgevoerd kan worden. De afgelopen jaren lag de gemiddelde compensatie rond de € 10 miljoen. Dit heeft effect op het onderhoudsniveau van de voorzieningen.	▪ Voortzetten en intensiveren van de landelijke lobby door de gemeenten om de regeling *Specifieke uitkering stimulering sport* na 31 december 2023 voort te zetten. ▪ Vergroten private investeringen met betrekking tot bouw, beheer en onderhoud van sport-accommodaties. ▪ Temporiseren (nieuw)bouw van sport-voorzieningen. ▪ Bijstellen onderhoudsniveau en investerings-ambities.
Er is onvoldoende investeringsruimte om de maatschappelijke sport- en beweegvoorzieningen te laten meelopen met de groei van woningen en ondernemersruimte in de stad. Gevolg hiervan is dat er geen complete stad gebouwd wordt met leefbaarheid op diverse domeinen.	De referentienorm sport en bewegen wordt toegepast, zodat in samenspraak met alle betrokken portefeuilles ingezet wordt op het bouwen van een complete stad met voldoende sport- en beweegvoorzieningen. Bij de groeiopgave van de stad dient het op orde houden van sport- en beweegvoorzieningen in de bestaande stad evenwichtig betrokken te worden.

Beleidskaders

- Visie sport- en beweegbeleid 2023-2026 (2023) dit beleidskader is gericht op de volledige portefeuille sport en bewegen
- Sportvisie 2025 "de sportieve stad' (2016) beleidskader, met als uitvoerings-agenda's: dit beleidskader is gericht op de volledige portefeuille sport en bewegen
  - Agenda Topsport en Evenementen (2018), deeluitwerking van de Sportvisie 2025.
  - Agenda zwembaden Amsterdam (2018).
  - Agenda Sporten en Bewegen in Amsterdam (najaar 2019).
  - Agenda Urban Sports 2021-2025 (juni 2021)

Ruimte voor sport:
- De Bewegende Stad (2017), dit beleidskader is gericht op de ruimtelijke inrichting en wijze waarop bewegen en sport daarin een plek hebben
- Ruimte voor de stad/ Koers 2025 (2015), dit beleidskader is gericht op Amsterdamse referentienorm voor Maatschappelijke voorzieningen, groen en spelen (2018), dit beleidskader is gericht op de benodigde vierkante meters sport in de stad
- Strategisch Plan Sporten en Spelen in de openbare ruimte (juni 2021)
- Omgevingsvisie Amsterdam 2050 (2021)
- Kunstgrasnota (januari 2020)
- Naar een stad zonder aardgas (vastgesteld november 2016)
- Naar een duurzame organisatie 2020-2030 (2019)
- Routekaart Amsterdam Klimaatneutraal 2050 (maart 2020)
- Amsterdam Circulair 2020-2050 (maart 2020)
- Strategie Klimaatadaptatie Amsterdam (februari 2020)

Sociale opgave sport:
- B Beleidskader sociale basis 2020-2024 "Samen Vooruit".
- Amsterdam Vitaal en Gezond, 2020 -2024
- Amsterdams Sportakkoord (september 2020)
- Programma Positieve Sportcultuur (najaar 2020)
- Beleidsplan Vrouwen en Sport (april 2021)

3.5 Onderwijs

3.5 Onderwijs

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	60,2	65,1	57,3	54,5	53,4	53,4
Lasten	282,8	308,4	323,9	319,2	324,1	314,9
Saldo Baten en Lasten	**-222,6**	**-243,3**	**-266,6**	**-264,7**	**-270,7**	**-261,5**
Onttrekking	0,0	3,1	4,8	4,3	4,3	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**3,1**	**4,8**	**4,3**	**4,3**	**0,0**
Totaal Programma 5 Onderwijs	**-222,6**	**-240,2**	**-261,7**	**-260,4**	**-266,4**	**-261,5**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**32,2**	**35,6**	**37,0**	**35,7**	**35,2**	**34,9**

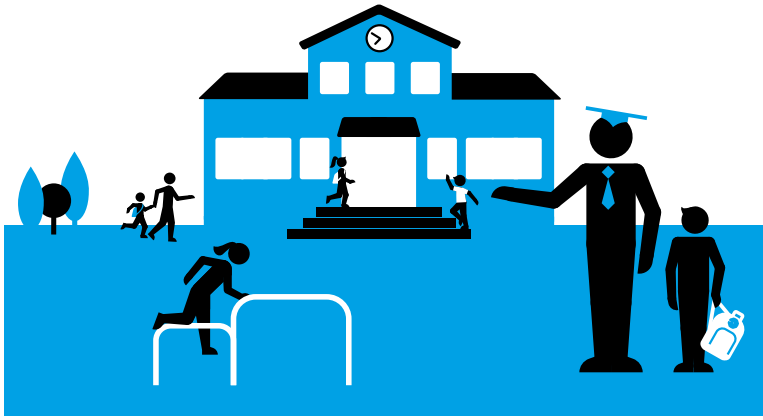

3.5.1 Onderwijs

Ons doel is om alle leerlingen het best mogelijke onderwijs te bieden. Ieder kind verdient alle kansen om zich optimaal te kunnen ontwikkelen, ongeacht de achtergrond van het kind of de omgeving waarin het kind opgroeit. We willen kansenongelijkheid met alle mogelijke middelen bestrijden.

Met de onderwijssectoren kinderopvang, primair onderwijs, voortgezet onderwijs en het mbo hebben we gezamenlijk ambities vastgesteld. Met deze Onderwijs Ambities Amsterdam geven we op hoofdlijnen gezamenlijk weer wat wij belangrijk vinden ten aanzien van het Amsterdamse onderwijs voor de kinderen en jongeren in onze stad.

Er zijn zes ambities geformuleerd op de thema's:
1. Onderwijskwaliteit;
2. Personeelstekort;
3. Integrale aanpak onderwijs, jeugdzorg, veiligheid, welzijn en armoede;
4. Aansluitingen van onderwijsvormen;
5. Aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt;
6. Onderwijsaanbod en -huisvesting.

Per ambitie zijn afspraken geformuleerd. We gaan meer samen doen, de gemeente met het veld en de sectoren met elkaar. We creëren meer verbinding tussen de verschillende sectoren over de urgente en sector overstijgende thema's. De Onderwijs Ambities Amsterdam zijn daarmee ook een vertrekpunt voor meer regulier onderling overleg.

Gebieden per programma

We werken in de gebieden nauw samen met onze partners aan gelijke kansen voor alle kinderen. Buurten en scholen met veel achterstanden, een hoger lerarentekort of andere sociaal maatschappelijke problematiek krijgen daarbij extra aandacht en geld. In de masterplannen Zuidoost en Nieuw West is gelijke kansen voor de jeugd een belangrijke ambitie. Met onder andere scholen, Ouderkindteams, jongerenwerk, kinderopvang en kinderen en hun ouders werken we plannen uit.

Investeringen

We blijven scholen (ver)bouwen om te zorgen voor de juiste leeromgeving. De uitzonderlijke kostenstijging op de bouwmarkt betekent dat we meerkosten op lopende

projecten moeten opvangen en uit moeten gaan van realistische investeringskosten voor nieuwe projecten. We hebben afspraken gemaakt met schoolbesturen over ‘krimp en groei’ en over ongelijk investeren voor gelijke kansen. Zo kunnen we ons geld zo doeltreffend mogelijk inzetten en houden we rekening met kansengelijkheid en leefbaarheid van de stad.

In 2024 investeren we in nieuwe schoolgebouwen en gymzalen in ontwikkelgebieden en dragen hiermee bij aan de verantwoorde groei van de stad. Tegelijktijdig hebben we oog voor de opgave in de bestaande stad en investeren we in de vernieuwbouw/ renovatie van verouderde schoolgebouwen. Bij de investeringen 2024 is dit terug te zien in een verdeling van ongeveer 84 procent in (vervangende) nieuwbouw en uitbreidingen en 16 procent in meerkosten/prijscompensatie en overige toekenningen (constructie, eerste inrichting, grondkosten, etc). Voorbeelden van grote projecten die in 2024 starten zijn de vervangende nieuwbouw van de Lidwinaschool, Wisperweide en Iedersland en daarnaast de nieuwbouw in gebied Weespertrekvaart en aan de Hogehilweg.

Thema’s per programma

Digitale stad / informatie
In samenwerking met onze partners/uitvoerders in de kinderopvang en het onderwijs werken we continu aan de optimalisering van een veilige en toekomstgerichte informatievoorziening, zodat we met data-analyses ons beleid en onze inzet gericht en veilig kunnen organiseren.

Democratisering
Op 1 augustus 2021 is de wettelijke burgerschapsopdracht uit 2006 aangescherpt. Scholen in het (speciaal) basisonderwijs, voortgezet onderwijs en speciaal onderwijs moeten actief burgerschap en sociale cohesie, bevorderen. Scholen investeren in de basiswaarden en sociale en maatschappelijke competenties van leerlingen waar zij op school vervolgens mee oefenen zodat zij in staat zijn om actief deel uit te maken van een democratische samenleving. Tegelijkertijd moeten scholen ervoor zorgen dat leraren overeenkomstig deze democratisch-rechtsstatelijke waarden, handelen.
In 2022 heeft het Rijk burgerschap als één van de vier basisvaardigheden benoemd, naast rekenen, taal en digitale geletterdheid. Met het beleid Amsterdammerschap in het onderwijs 2023-2027 wil de gemeente burgerschap in het onderwijs bevorderen en scholen hierin blijvend ondersteunen en faciliteren. De inzet van 9,6 miljoen draagt steeds bij aan vier doelstellingen (ontmoeting, verantwoordelijkheidsbesef, inleving en zelfrealisatie) en is vormgegeven in twee pijlers: 1) De school als veilige oefenplaats en (2) een rijk en divers aanbod, dat uitgaat van moderne veelzijdige perspectieven.

Duurzaamheid
Amsterdam telt 13 schooltuinen, verspreid over de stad, een Amsterdamse traditie die teruggaat tot 1920. Ongeveer 7000 leerlingen uit groep 6 en 7 van het basisonderwijs gaan jaarlijks naar de schooltuinen. Via dit programma leren zij praktische vaardigheden, samenwerken, onderzoeken en ontwikkelen ze een relatie met de natuur. Daarnaast wordt samen met meer dan 50 aanbieders in en rond Amsterdam een natuureducatie programma georganiseerd voor álle groepen van het primair onderwijs. Zo’n 30.000 leerlingen nemen deel aan de buiten- en boerderijlessen of maken gebruik van de natuurmediatheek. Thema’s als gezonde bodem, gezonde voeding en duurzaamheid staan hierin centraal. Er is volop aandacht voor een duurzame bedrijfsvoering van de organisatie. Ook in de vervangingsopgave van een aantal lesgebouwen komende jaren staat duurzaamheid centraal.

Kansengelijkheid
Kinderen en jongeren in Amsterdam moeten zich optimaal kunnen ontwikkelen in het onderwijs, ongeacht hun omgevingsfactoren. Hiertoe lopen er verschillende onderwijsprogramma’s, van de voorschool tot en met het middelbaar beroepsonderwijs.

3.5.1 Onderwijs

Door goede kinderopvang en goed onderwijs kan ieder kind en iedere jongere zich optimaal ontwikkelen.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 5.1.1

Kansengelijkheid: Iedere Amsterdammer krijgt de kans om zich, ongeacht zijn of haar achtergrond, via onderwijs, te ontwikkelen tot wie hij of zij kan of wil zijn.

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen overkoepelende indicator					

Er is geen overkoepelende indicator beschikbaar die een eenduidig totaalbeeld geeft van de kansengelijkheid in het onderwijs.

Voorschoolse educatie

Kansengelijkheid stimuleren blijft een forse opgave. Ook in 2024 investeert Amsterdam extra in de kinderen, scholen en gebieden die dit het hardst nodig hebben. Dit begint bij de spelinloop en de voorschool. De spelinloop is een laagdrempelige voorziening in de buurt voor kinderen van circa 1 jaar. De kinderen spelen terwijl ouders elkaar spreken en advies krijgen over opvoeden en de ontwikkeling van hun kinderen. Vanaf 2 jaar kunnen alle kinderen naar de voor-school. Via de Ouder Kindteams, de spelinloop, andere vormen van één op één advies aan ouders en verschillende communicatiekanalen stimuleren we dat zoveel mogelijk kinderen naar de voorschool gaan, in het bijzonder kinderen met (een risico op) achterstanden.

Primair onderwijs en voortgezet onderwijs

De aanpak van achterstanden zetten we voort via onder andere de Kansenaanpak Primair Onderwijs en de Kansenaanpak Voortgezet onderwijs. De beide aanpakken zijn gericht op maatwerk, extra leertijd en ondersteuning. De voorzieningen zijn specifiek bedoeld voor het tegengaan van leerachterstanden en het vergroten van ouder-betrokkenheid bij leerlingen die op basis van hun startpositie (opleidingsniveau ouders en inkomen ouders) een risico lopen op achterstanden. Scholen met meer leerlingen met een risico op een achterstand ontvangen meer middelen.

We werken aan sterkere ondersteuning voor jongeren buiten school via huiswerk-begeleiding, mentoring, brede talent-ontwikkeling (alle drie onderdeel van de Sociale Basis) en High Dosage Tutoring. Zo werken leerlingen aan schoolvaardigheden en de sociale vaardigheden en neemt hun zelfvertrouwen toe. De inzet van High Dosage Tutoring gaan we in 2024 uitbreiden.

We starten samen met de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) een leesoffensief waarbij wij via het lopende beleid zoals de Kansenaanpakken en het Onderwijsnetwerk Amsterdam (ONA) blijven investeren in goed leesonderwijs. Daarnaast gaan wij samen met de OBA investeren in de ‘OBA op school’, een landelijke bewezen effectieve interventie waarmee we scholen zowel ondersteunen in het krijgen van een bibliotheek op school, het onderhouden daarvan en het versterken van het leesonderwijs. Daarnaast starten wij een ambassadeursnetwerk met rolmodellen voor kinderen.

We helpen de scholen een aantal systeemfouten aan te pakken. Met name de vroege selectie van leerlingen maakt de segregatie in het onderwijs groter en pakt voor kinderen met een achterstand nadelig uit. We ondersteunen in het mogelijk maken van een brede ontwikkelomgeving met een stevige koppeling tussen de thuissituatie en de leefomgeving van het kind. Hiervoor maken we het mogelijk voor 25 scholen om Familieschool te worden en we onderzoeken of er nog een verdere uitbreiding mogelijk is. Ook positioneren we de school nadrukkelijker in het gebiedsgericht werken waarbij het Ouder en Kindteam en buurtteam waar nodig op school aanwezig zijn. Daarnaast investeren we deze collegeperiode in ontbijt of lunch op school.

Leerlingenvervoer

Leerlingenvervoer is bedoeld voor kinderen in het speciaal onderwijs, speciaal basisonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs, die niet zelfstandig kunnen reizen vanwege een structurele handicap of grote afstand naar de school met de verlangde levensovertuiging. In de Verordening Leerlingenvervoer 2024 regelt de gemeente de criteria op basis waarvan ouders dan in aanmerking kunnen komen voor een gehele of gedeeltelijke bekostiging voor het goedkoopst passende vervoer naar deze school. Doel van de nieuwe verordening is om de kwaliteit van het aangepast vervoer te verbeteren, door de instroom en kosten te beheersen en ook de uitstroom te ondersteunen. Uitgangspunt is, dat alleen de kinderen die het aangepast vervoer het hardst nodig hebben, hierop zijn aangewezen en geen alternatief hebben, hier daadwerkelijk gebruik van maken. Daarnaast stimuleren we in de nieuwe verordening dat zoveel mogelijk kinderen die dat kunnen, zelfstandig reizen door gebruik van OV of de fiets.

Preventief Interventie Team (PIT)

De PIT aanpak voor basisscholen heeft tot doel om bij kinderen en jongeren tijdig te signaleren of zij een hoog risico lopen op ernstig ontsporend gedrag (en mogelijk ontluikende criminaliteit) en vervolgens ondersteuning te bieden ten behoeve van een pro-sociale ontwikkeling. De ondersteuning is erop gericht om de sociale ontwikkeling zodanig te stimuleren dat de ontsporende ontwikkeling tijdig wordt afgebogen naar positief en succesvol sociaal gedrag waarbij agressie en regel overschrijdend gedrag aanzienlijk minder vaak voor komen. Om dit doel te realiseren werken we intensief samen met ouders en basisscholen. Jaarlijks stijgt het aantal scholen waarmee het PIT samenwerkt.

Nieuwkomersonderwijs

Er is in 2024 onverminderd een forse opgave om nieuwkomers goed onderwijs te bieden. Scholen kunnen een subsidie voor nieuwkomersonderwijs aanvragen. De subsidie stelt scholen in staat de nieuwkomersgroepen klein te houden en de juiste onderwijsexperts in te zetten. Kinderen kunnen zo goed voorbereid aan het reguliere onderwijs beginnen en doen makkelijker mee. Hiermee wordt het risico op een achterstand kleiner. We stellen ook middelen beschikbaar voor extra taalonderwijs aan kleuters

MBO-Agenda

Het mbo is essentieel voor de ontwikkeling van Amsterdammers en de realisatie van onze ambities. Daarom investeren we extra in het mbo. We willen de kracht en het belang van het mbo versterken en benadrukken. Naast het voorbereiden op de arbeidsmarkt, is het mbo ook belangrijk in de persoonlijke ontwikkeling van jongeren.

Met de MBO-Agenda 2023-2027 zetten we de succesvolle en intensieve samenwerking tussen de mbo-instellingen, het Samenwerkingsverband voortgezet onderwijs Amsterdam Diemen (SWV-vo) en de gemeente voort. Tegelijk maken we met deze integrale agenda andere keuzes. Er is meer focus in waar we in investeren en we stimuleren meerjarige projecten om meer impact te kunnen maken. Daarbij investeren we ongelijk om gelijke kansen te creëren, door met nadruk projecten te stimuleren die zich richten op niveau 1 en 2 studenten (een diploma op niveau 2 betekent een startkwalificatie en daarmee een betere startpositie op de arbeidsmarkt) en projecten die bijdragen aan de ontwikkeling in de stadsdelen Zuidoost, Nieuw-West en Noord. Dat doen we door projecten die zich hierop richten met voorrang te financieren. Ook is er extra aandacht voor innovatie. De komende jaren investeren we met de MBO-Agenda 35 miljoen euro in het Amsterdamse mbo.

De vijf doelen van de MBO-Agenda ’23-27 zijn:

1. Gezamenlijke investering bedrijfsleven en onderwijs in opleiden en begeleiden;
2. Meer toeleiding naar het mbo;
3. Aantrekkelijk en hoogwaardig mbo-onderwijs;
4. Extra inzet via het Plusprogramma (voor overbelaste jongeren die extra ondersteuning nodig hebben);
5. Duurzame inzetbaarheid en Leven Lang Ontwikkelen.

Met deze doelen verwachten we bij te dragen aan beroepsonderwijs dat jongeren en werkenden perspectief biedt op een duurzame toekomst, zowel op de arbeidsmarkt als in de samenleving. Beroepsonderwijs dat de talenten van jongeren versterkt, kansen geeft en zorgt voor voldoende vakmensen. Kern is dat we willen bereiken, dat over vier jaar meer jongeren kiezen voor een mbo-opleiding die bij hen past en deze succesvol afronden. En dat we daarmee zorgen voor meer vakkrachten op de arbeidsmarkt. Om dat te realiseren werken we samen met onderwijs en bedrijfsleven.

Activiteit 5.1.1.1

We bieden peuters kwalitatief hoogwaardige voorschoolse educatie aan, zodat zij een goede start op de basisschool kunnen maken.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Alle doelgroep-peuters van 2,5 – 4 jaar gaan naar een voorschool. Percentage bereik doelgroeppeuters 2,5 – 4 jaar, uitgesplitst naar stadsdelen: Centrum, Nieuw-west, Noord, Oost, West, Zuid, Zuidoost	74% (2020)	75%	75%	75%	75-80%
2	Alle peuters gaan naar een voorschool. Percentage bereik peuters.	46% (2020)	49%	48%	49%	50%

Activiteit 5.1.1.2

We ondersteunen PO en VO scholen realiseren van aanbod voor de ondersteuning van jongeren met een risico op onderwijsachterstand of beperking.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	% bereik doelgroepleerlingen middels de kansenaanpakken – onderscheid naar PO / VO	PO:90% VO:67% (2021)	PO: 90% VO: 75%	PO: 90% VO: 75%	PO: 90% VO:81%	PO: 90% VO: 80%
2	Aantal scholen met een brede brugklas	11 (2022)	10	11	10	10
3	% leerlingen dat na 3 jaar op niveau van basisschooladvies zit of is op gestroomd	84% (2021)	89%	85%	>85%	>85%
4	% van de PO scholen met meer dan het drempelpercentage leerlingen met risico op onderwijsachterstand dat gebruik maakt van kansenaanpak PO / extra aanbod	100% (2021)	100%	100%	100%	100%
5	% van de VO scholen met meer dan het drempelpercentage leerlingen met risico op onderwijsachterstand dat gebruik maakt van kansenaanpak VO / extra aanbod	83% (2021)	89%	83%	81%	85%
6a	% kinderen dat naar de middelbare school gaat met een niveau lager dan het fundamentele niveau 1f voor leesvaardigheid, te onderscheiden naar stadsdelen: Centrum, Nieuw-west, Noord, Oost, West, Zuid, Zuidoost	5,1% (2022)	5,1%	5,1%	<4%	<4%
6b	% kinderen dat naar de middelbare school gaat met een niveau lager dan het fundamentele niveau 1f voor taalverzorging, te onderscheiden naar stadsdelen: Centrum, Nieuw-west, Noord, Oost, West, Zuid, Zuidoost	5,8% (2022)	5,8%	5,8%	< 4%	<4%
6c	% kinderen dat naar de middelbare school gaat met een niveau lager dan het fundamentele niveau 1f voor rekenen, te onderscheiden naar stadsdelen: Centrum, Nieuw-west, Noord, Oost, West, Zuid, Zuidoost	10,4% (2022)	10,4%	10,4%	<10%	<10%
7	Aantal PO-scholen dat samenwerkt met het Preventie Interventieteam (PIT)	69 (2021)	82	94	106	118

Activiteit 5.1.1.3

We bieden de meest kwetsbare jongeren aanvullende ondersteuning op school en begeleiding naar werk.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal kwetsbare jongeren met afstand tot onderwijs en arbeidsmarkt dat kleinschalig (passend) MBO onderwijs krijgt.	600	600	600	600	600
2	Aantal mbo-studenten met afstand tot onderwijs en arbeidsmarkt op reguliere mbo-opleidingen dat extra ondersteuning krijgt in de klas.	700	700	700	700	700

Doel 5.1.2

Kwaliteit: Ieder kind krijgt goed onderwijs in een kwalitatief goede schoolomgeving.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen overkoepelende indicator					

Er is geen overkoepelende indicator beschikbaar die een eenduidig totaalbeeld geeft van de kwaliteit van het onderwijs en de schoolomgeving.

Onderwijskwaliteit

We maken ons zorgen over de dalende onderwijsresultaten en we zetten ons samen met betrokkenen in om de onderwijskwaliteit te verbeteren en onwenselijke kwaliteitsverschillen tussen scholen op het gebied van o.a. taal en rekenen tegen te gaan. Goede onderwijskwaliteit is een belangrijk middel om segregatie te bestrijden. Het zou niet uit moeten maken naar welke kinderopvang, school of onderwijsinstelling een kind of jongere gaat in Amsterdam. Samen met het veld maken we afspraken over waar kwaliteit in Amsterdam aan moet voldoen en werken we samen met het Onderwijskennisnetwerk Amsterdam (ONA). De gemeente Amsterdam vindt het belangrijk dat alle Amsterdamse leerlingen het fundamentele niveau basisvaardigheden behalen.
Door de coronapandemie is het risico op voortijdig uitval vergroot. Zo is er veel mentale problematiek onder jongeren en hebben jongeren moeite om het ritme van school weer op te pakken. Via het beleid op voortijdig schoolverlaten zorgen we ervoor dat scholen samen met de gemeente jongeren extra hierbij kunnen begeleiding om uitval te voorkomen. Daarnaast zetten we in op begeleiding om jongeren die uitgevallen zijn weer terug naar school – of als dat geen optie is- aan het werk te laten gaan.

De Amsterdamse Lerarenagenda 2013-2027: “Omdat iedereen een goede leraar verdient”

De afgelopen jaren is het lerarentekort verder opgelopen. Ook op de langere termijn, na 2030, zal het lerarentekort nog bestaan. Dit vraagt zowel om maatregelen die direct ondersteuning bieden op scholen, als een visie op de lange termijn. Daarvoor is de Lerarenagenda 2023-2027 opgesteld.

We gebruiken een brede inzet van interventies gericht op directe werkdrukverlaging voor leraren en andere korte-termijneffecten enerzijds, en een duurzame oplossing van het lerarentekort anderzijds (door aantrekken van nieuwe leraren en behoud van leraren). Dit ervaren we als een effectieve strategie, al zijn we pas tevreden wanneer het lerarentekort is opgelost.

In de huidige omstandigheden merken we opnieuw dat scholen die kwetsbaar zijn door het lerarentekort, de gevolgen van incidentele uitval door corona moeilijker kunnen opvangen. We blijven daarom werken aan het behouden en aantrekken van leraren. Het lerarentekort is een ernstige bedreiging voor de onderwijskwaliteit en is bovendien ongelijk verdeeld. Daarom hebben wij tot 2027 € 24 miljoen vrijgemaakt om huidige leraren te behouden en nieuwe leraren op te leiden door fors te investeren in imago en instroom.

Jaarlijks leiden we als stad 120 zij-instromers op voor het primair onderwijs, de komende jaren verhogen we dit aantal en breiden we uit naar het vo en mbo.
We ondersteunen basisscholen in het omgaan met tekorten, door externe professionals onderdelen van het curriculum te laten verzorgen. De inzet op salaris (Amsterdamse toelage), voorrang op woningen, parkeervergunningen en reiskostenvergoeding werkt en zetten we voort. Het gemeentelijke Servicecentrum voor onderwijs en zorg zorgt dat alle stedelijke regelingen op het gebied van wonen en reizen actief worden aangereikt aan Amsterdamse onderwijs professionals. Zo wordt Amsterdam voor leraren een steeds aantrekkelijkere plek om te werken.

Schoolveiligheid

We blijven scholen ondersteunen bij de toegenomen schoolveiligheidsproblematiek, zodat alle leerlingen van Amsterdam, los van hun achtergrond en leefwereld, veilig naar school kunnen. Dit doen we door versterking en intensivering van de Amsterdamse aanpak schoolveiligheid. We breiden de aanpak uit van v(s)o-scholen naar alle mbo’s en po-scholen die aanlopen tegen veiligheidsproblematiek op en om school.

Vanuit de aanpak versterken we de verbinding tussen onderwijs-, jeugd- en veiligheidspartners. Daarnaast bieden we scholen vanuit het Operationeel Team Schoolveiligheid ondersteuning aan bij ernstige schoolveiligheidsproblematiek.
We investeren in deskundigheid over grensoverschrijdend gedrag, zodat scholen dit vroegtijdig kunnen signaleren en de-escaleren en we zetten in op jongerenwerk in school voor de verbinding van de leefwerelden van de jongeren (school, thuis, straat, online).

Schoolaanwezigheid

Leerplicht staat voor het waarborgen van het recht op onderwijs en de ontwikkeling van ieder kind en elke jongere in Amsterdam in de leeftijd van 5 tot 23 jaar. We zetten onverminderd in op schoolaanwezigheid, het voorkomen en bestrijden van verzuim en schooluitval en het bieden van ondersteuning voor zo passend mogelijk onderwijs.
Op deze manier stimuleren we zoveel mogelijk jonge Amsterdammers minimaal een startkwalificatie te behalen. Om dit te bereiken werkt Leerplicht nauw samen met o.a. de scholen, de samenwerkingsverbanden voor primair –en voortgezet onderwijs, de Ouder- en Kindteams, het Jongerenpunt en het Openbaar Ministerie.

Schooltuinen en natuureducatie

Ons doel is dat alle Amsterdamse kinderen in het primair onderwijs een blijvende en evenwichtige relatie met de natuur ontwikkelen. Daarnaast leren de kinderen op een praktische manier over gezonde voeding en duurzaam gedrag. 82 procent van de leerlingen uit groep 6-7 gaat naar een schooltuin. De leerlingen uit groep 1-5 en 8 krijgen buitenlessen of gaan naar de boerderij.

Activiteit 5.1.2.1

We ondersteunen en stimuleren de onderwijskwaliteit op het PO, VO en MBO door extra te investeren in de randvoorwaarden voor kwalitatief goed onderwijs.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal scholen dat deelneemt aan ONA voor kennisdeling	4 (2022)	4	30	55	75-115
2	Aantal PO scholen met een leerlingen aantal van 80% ten opzichte van de opheffingsnorm	36 (2022)	36		afname	afname
3	Scholen ondersteunen bij lerarentekort, te onderscheiden naar stadsdeel: Centrum, Nieuw-west, Noord, Oost, West, Zuid, Zuidoost	100%	100%		100%	100%
4	Het aantal hybride leerwerk-plekken dat op basis van pps'en subsidies van de MBO-Agenda voor mbo-studenten beschikbaar is	19 (2022)		21	23	25
5	Het aandeel instromende studenten in 2027 in de techniek en zorg	2760 (2023)		2760	2800	2800
6	Aantal doorlopende leerlijnen tussen vo en mbo in Amsterdam	12 (2023)		12	20	20
7	Aantal stageplekken voor mbo-studenten jaarlijks bij de gemeente Amsterdam	392, waarvan 28 op niveau 1 en 2 (2022)		300	300, waarvan 50 op niveau 1 en 2	300, waarvan 50 op niveau 1 en 2

Activiteit 5.1.2.2

We zorgen voor voldoende en gezonde schoolgebouwen verspreid over de stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal op te leveren nieuwe en vernieuwde schoolgebouwen	PO: 5, VO/SO: 5 (2021)	PO:7 VO/SO:2	PO:6 VO/SO:1	PO:4 VO/SO:3	2025: PO 2 VO/SO 1 2026: PO 2 VO/SO 1 2027: PO 2 VO/SO 1
2	Alle Amsterdamse leerlingen hebben les in een gezond schoolgebouw	PO: 85%, VO: 75% (2021)	PO: 85% VO: 75%	PO: 93% VO: 94%	PO: 93 % VO: 95 %	2025: PO:94% VO: 95% 2026: PO: 94% VO: 95% 2027: PO: 94% VO: 95%

Activiteit 5.1.2.3

We zorgen ervoor dat zoveel mogelijk Amsterdammers met een startkwalificatie van school komen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)* (BBV-verplicht)	0,3%	0,9%	1,0%	1,0%	1,0%
2	Relatief verzuim (per 1.000 leerlingen)* (BBV-verplicht)	2,4%	3,2%	3,5%	3,5%	3,5%
3	Percentage voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (VSV-ers) (BBV-verplicht)	Totaal VSV vo 0,65%, Totaal VSV mbo 7,83%	Totaal VSV vo 0,82%, Totaal VSV mbo 7,58%	Totaal VSV vo 0,6%, Totaal VSV mbo 7,46%	Totaal VSV vo 0,55%, Totaal VSV mbo 7,09%	Totaal VSV vo 0,65%, Totaal VSV mbo 7,5%
4	Percentage van 23-jarigen dat een startkwalificatie heeft	80%	80%	>80%	>80%	>80%
5	% Oude vsv-ers terug naar school of werk	Percentage dat onder-wijs volgt 30%, % dat werk heeft 28%	% dat onderwijs volgt 21%, % dat werk heeft 28%	Percentage dat onder-wijs volgt 31%, % dat werk heeft 31%	Percentage dat onder-wijs volgt 32%, % dat werk heeft 33%	Percentage dat onder-wijs volgt 30%, % dat werk heeft 30%

Activiteit 5.1.2.4

We handhaven en leveren een bijdrage in het realiseren van kwalitatieve goede VVE en Kinderopvang.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	% negatieve inspectie beoordelingen kinderopvang (rood risicoprofiel)	4% (2020)	4%	<5%	4%	3-4%

Activiteit 5.1.2.5

We verrijken het Amsterdamse onderwijs met het uitvoeren van een hoogwaardig schooltuinprogramma.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage scholen dat deel-neemt aan schooltuinprogramma	82%	79%	82%	82%	85%
2	Waardering van het school-tuinprogramma door leerkrachten	8,5	8,5	8,5	8,7	8,7

Doel 5.1.3

Alle Amsterdammers hebben toegang tot informatie via een netwerk van bibliotheken.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1a	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 0 3 jaar	9.891 (2018)	10.000	10.000	10.000	11.000
1b	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 4 11 jaar	50.801 (2018)	47.600	57.000	50.000	55.000
1c	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 12 17 jaar	33.469 (2018)	33.000	42.000	38.000	42.000
1d	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: 18 66 jaar	59.140 (2018)	39.000	56.000	108.000 (waarvan 68.000 OBA School)	120.000
1e	Aantal Amsterdammers dat lid is van de OBA: ouder dan 66 jaar	15.670 (2018)	13.000	15.000	15.000	17.000

Openbare Bibliotheek Amsterdam

De Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) biedt laagdrempelige, vertrouwde plekken in de hele stad en inspireert Amsterdammers om te blijven leren. De OBA zorgt dat informatie voor iedereen bereikbaar en toegankelijk is, stimuleert reflectie, ontmoeting en betrokkenheid bij stad en buurt en laat de bezoekers kennismaken met kunst en cultuur. Om dit nog meer te stimuleren, zal de OBA nog intensiever gaan samenwerken met scholen, culturele instellingen en welzijnsinstellingen in de wijken (Koers 2030).

Er wordt extra ingezet middels een leesoffensief in samenwerking met de OBA. De samenwerking tussen onderwijs en de OBA wordt versterkt. Tegelijkertijd wordt er gewerkt aan een nieuwe bibliotheek in Zuidoost, OBA Next, gericht op de toekomst van kennis en informatie. Samen met maatschappelijke partners zal de OBA hier programma's ontwikkelen die gevarieerd, laagdrempelig en voor alle Amsterdammers toegankelijk zijn. Het programma dat wordt ontwikkeld voor OBA Next is de motor achter de vernieuwing van programmering van alle vestigingen van de OBA.

Activiteit 5.1.3.1

We subsidiëren de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) in het kader van het leesoffensief en zodat alle Amsterdammers toegang hebben tot kennis, cultuur en informatie en de OBA digitale geletterdheid, leven lang leren, ontmoeting en betrokkenheid bij

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	PM Indicator leesoffensief*					
2	Aantal bezoeken bibliotheken	3.822.966 (2018)	2.837.072	3.100.000	3.700.000	4.000.000
3	Aantal uitleningen	2.455.600 (2018)	1.819.781	2.500.000	2.500.000	2.750.000
4	Aantal activiteiten educatief, cultureel, tentoonstellingen	4.535 (2018)	6.355	7.350	7.500	8.500

** Dit moet nog verder worden vastgesteld eind 2023 / begin 2024*

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

ODE Energie

ODE Energie zorgt voor milieuvriendelijke energievoorziening op het Oosterdokseiland. Dit doen zij onder andere voor de hoofdvestiging van de Openbare Bibliotheek Amsterdam. Hiermee draagt ODE Energie bij aan het in stand houden van het netwerk van bibliotheken.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	60,2	65,1	57,3	54,5	53,4	53,4
Lasten	282,8	308,4	323,9	319,2	324,1	314,9
Saldo Baten en Lasten	**-222,6**	**-243,3**	**-266,6**	**-264,7**	**-270,7**	**-261,5**
Onttrekking	0,0	3,1	4,8	4,3	4,3	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**3,1**	**4,8**	**4,3**	**4,3**	**0,0**
Totaal	**-222,6**	**-240,2**	**-261,7**	**-260,4**	**-266,4**	**-261,5**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 57,3 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- rijksbijdrage Onderwijsachterstandbeleid. Om voorschoolse en vroegschoolse educatie (VVE) aan te bieden en om achterstanden in het basisonderwijs te bestrijden, krijgen gemeenten en scholen geld van de Rijksoverheid (€ 46,6 miljoen);
- rijksbijdrage RMC Kwalificatieplicht Leerplicht (€ 3,3 miljoen);
- rijksbijdrage voor het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) (€ 3,2 miljoen);
- huurbaten en andere baten die geïnd worden en die dienen ter dekking van de exploitatielasten van een aantal scholen in het primair onderwijs (€ 1,8 miljoen);
- rijksbijdrage Voortijdig Schoolverlaten (€ 1,3 miljoen);
- de overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 323,9 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- onderwijsachterstandbeleid (o.a. voorschool, vroegschool en kansenaanpak PO), Kinderopvang op Sociaal Medische Indicatie (SMI) en Toezicht & Handhaving kinderopvang (€ 80,7 miljoen).
- kapitaallasten (rente en afschrijving) van onderwijshuisvesting (€ 67,7 miljoen).
- overige exploitatielasten met betrekking tot Onderwijshuisvesting en Maatschappelijke Voorzieningen, namelijk vergoedingen voor onder andere huurvergoedingen, OZB voor VO/SO scholen, verzekeringen, beheer- en onderhoud gymzalen en schoolgebouwen (in eigendom) en spoedaanvragen (€ 42,7 miljoen).
- apparaatslasten (€ 37,0 miljoen). Dit zijn vooral de kosten van de leerplichtambtenaren, het Preventief Interventieteam (PIT), de medewerkers die werkzaamheden uitvoeren voor de schooltuinen en die beleid maken en toetsen.
- subsidie aan de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) voor de exploitatie van de hoofdvestiging en de overige bibliotheekfilialen in Amsterdam en Weesp (€ 33,8 miljoen).
- voorzieningen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs (€ 21,3 miljoen), zoals:
  - Lerarenagenda (€ 6,0 miljoen);
  - MBO-Agenda (€ 4,5 miljoen);
  - Familiescholen en Brede Brugklas Bonus t.b.v. kansenongelijkheid (€ 3,2 miljoen);
  - Kansenaanpak VO (€ 3,0 miljoen);
  - Burgerschap en Diversiteit (€ 2,5 miljoen);
  - Schooltuinen (€ 2,1 miljoen);
- leerlingenvervoer (€ 9,9 miljoen).
- het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten en Project JIKOP (jongeren in kwetsbare onderwijsposities) in het voortgezet onderwijs (totaal € 6,0 miljoen).
- bewegingsonderwijs (€ 4,9 miljoen).
- cultuurcoaches en -educatie, het bevorderen van schoolveiligheid en gezonde scholen (totaal € 4,0 miljoen).
- schoolzwemmen (€ 3,4 miljoen).
- uitgaven voor het Nationaal Programma Onderwijs ten behoeve van het inhalen van achterstanden als gevolg van corona (€ 3,3 miljoen).
- handhaving Leerplicht (€ 3,1 miljoen), waarvan € 1,5 miljoen voor de regiogemeenten vanuit de rijksbijdrage RMC Kwalificatieplicht.
- inzet conciërges (€ 2,5 miljoen).
- stimulering van talentontwikkeling en gelijke kansen voor kwetsbare jongeren (totaal € 1,7 miljoen).
- Kenniscentrum Ongelijkheid (€ 1,3 miljoen).
- lagere subsidievaststellingen (€ 2,3 miljoen, betreft terugvordering).
- de overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

In 2024 onttrekken we voor € 4,8 miljoen uit de reserve incidentele coalitieakkoord middelen, voor de uitvoering van ambities uit het coalitieakkoord:

- Het Kenniscentrum Ongelijkheid speelt een belangrijke rol in het effectief bestrijden en voorkomen (€ 1,3 miljoen).
- Het aanbieden van gratis gezonde ontbijten en/of schoollunches in wijken waar dat het hardste nodig is (€ 1 miljoen).
- We blijven investeren in een veilige leeromgeving om de schoolveiligheid te bevorderen (€ 1 miljoen).
- We investeren in extra begeleiding voor kinderen die dat nodig hebben, zoals met high dosage tutoring (HDT) of gratis huiswerkbegeleiding (€ 1 miljoen).
- De overige onttrekkingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Onderwijshuisvesting. Het zeer intensieve gebruik van de stad geeft een enorme bouwvraag en een oververhitte bouwmarkt. Dit heeft gevolgen voor de bouw van de schoolgebouwen. Geschikte of betaalbare locaties zijn schaars geworden. Als een locatie beschikbaar is, dan kan het gebeuren dat we de planning van de scholenbouw moeten aanpassen vanwege wijzigingen in de planning van de gebiedsontwikkeling of woningbouw. Daarnaast zijn de prijzen van bouwmaterialen fors gestegen, waardoor aanbestedingen kunnenmislukken of vertragen. Het risico bestaat dat er onvoldoende middelen beschikbaar zijn om de maatschappelijke voorzieningen, waaronder onderwijs, te laten meelopen met de groei van de stad, waardoor geen complete stad gebouwd wordt.	Het onderzoek 'Spanning op de bouwmarkt & Gemeentelijke bouwopgave maatschappelijke voorzieningen' (2020) geeft adviezen en werkt de oplossing uit hoe hiermee verder om te gaan. In de gebiedsontwikkeling is het zaak om niet alleen voldoende ruimte te reserveren voor maatschappelijke voorzieningen, maar ook locaties te realiseren die geschikt zijn voor de ontwikkeling ervan, bijvoorbeeld losstaande gebouwen. Voor een goede inpassing van Maatschappelijke Voorzieningen zijn bij planningswijzigingen in de gebiedsontwikkeling flexibiliteit van investeringsritme en personeel noodzakelijk. In 2022 zijn de normvergoedingen in de Verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs Amsterdam met 34 procent verhoogd om aan te sluiten bij de marktontwikkelingen. Bij de begrotingen 2023 en 2024 zijn de investeringsplafonds in totaal voor 14,3 procent verhoogd voor prijsstijgingen. Het resterende deel van de kostenstijging van 19,7 procent moet worden opgevangen binnen het investeringsplafond. Dit heeft tot gevolg dat er minder scholen gebouwd of gerenoveerd kunnen worden.
Voorschoolse educatie Landelijke wet- en regelgeving kan wijzigen, waardoor de kosten van de gemeentelijke vergoeding stijgen en de kwaliteit en toegankelijkheid van de voorschoolse educatie onder druk komen. De in het regeerakkoord afgesproken stelselwijziging kinderopvang is twee jaar uitgesteld tot invoering in 2027. Deze heeft verregaande gevolgen, voor de toegankelijkheid en kwaliteit van de kinderopvang en voorscholen en voor de gemeentelijke bijdragen.	We voeren onder andere met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de kinderopvangsector een lobby om voorschoolse educatie als basisvoorziening aan te bieden met daarbij een stabiele financiering.

Risico's	Maatregelen
Leerlingenvervoer De kosten voor leerlingenvervoer zijn de afgelopen jaren gestegen en stijgen mogelijk verder, waardoor elders binnen de begroting naar financiering moet worden gezocht of de toegang moet worden beperkt. Het blijft complex voor de behoefte aan leerlingenvervoer adequate prognoses op te maken. Daarnaast is het tekort aan chauffeurs in combinatie met de groei van het aantal leerlingen in het aangepast vervoer de afgelopen jaar een risico voor de kwaliteit van de dienstverlening.	In 2023 is een nieuwe verordening vastgesteld met daarin een aangescherpt beleid, waardoor de verwachting is dat de kostenstijging minder zal worden en het aangepast vervoer van goede kwaliteit blijft voor de kinderen die het nodig hebben. De planning is dat de verordening op 1 januari 2024, in werking treedt.
Lerarentekort Door krapte op de arbeidsmarkt, een dure woningmarkt en afhankelijkheid van landelijk beleid is het moeilijk om leraren en schooldirecteuren in Amsterdam te vinden en te houden. Daarbij is het tekort bij scholen met veel kinderen met een risico op onderwijsachterstand gemiddeld groter dan bij scholen met nauwelijks kinderen met een risico daarop. Bij de kinderopvang, waaronder de voorschoolse educatie, kan de krapte op de arbeidsmarkt leiden tot minder plekken voor kinderen en tot langere wachtlijsten.	We investeren samen met scholen en opleiders, verenigd in de Taskforce Lerarentekort, fors in het bestrijden van het lerarentekort. We hebben een lerarenagenda opgesteld, met maatregelen als een loket en begeleiding van zij-instromers, ondersteuning van schoolleiders, voorrang op woningen en tegemoetkoming in reiskosten. We overleggen met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap om landelijke maatregelen te intensiveren en te versnellen..

Beleidskaders

- Onderwijs Ambities Amsterdam (2023)
- Eerste voortgangsbrief Kansengelijkheid (2020)
- Raadsbrief inzet Nationaal Programma Onderwijs (oktober 2021)
- Eén voorziening voor alle Amsterdamse peuters - beleidsplan peutervoorzieningen
- Verordening op het Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam 2019
- De Amsterdamse Lerarenagenda 2013-2027: “Omdat iedereen een goede leraar verdient”
- Beleidsbrief Kansenaanpak Voortgezet Onderwijs 2019-2023
- Aanpassing beleidsbrief Kansenaanpak PO (2019)
- Ambitieagenda 2023/2027 voor sterkere samenwerking (passend) onderwijs en jeugdhulp in verbinding met bestaanszekerheid
- Jaarplan 2020 Passend Onderwijs en de relatie met jeugdhulp (2020)
- Beleidsbrief Amsterdammerschap in het onderwijs 2023-2027
- Tweede voorgangsbrief Amsterdammerschap in het onderwijs (december 2021)
- Raadsbrief Ontwikkelingen en inzet Amsterdamse schoolveiligheid (2020)
- Doorontwikkeling Amsterdamse aanpak schoolveiligheid 2023-2026 (2022)
- De Amsterdamse MBO-Agenda 2023-2027
- Vierjarig regionaal plan voortijdig schoolverlaten en jongeren in kwetsbare positie RMC-regio 21 (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt) 2021-2024
- Verordening bekostiging leerlingenvervoer Amsterdam 2024
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2023-2027
- Overkoepelende Huisvestingsplannen voor onderwijshuisvesting
- Verordening huisvestingsvoorzieningen onderwijs Amsterdam (2020)

3.6

Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit

3.6 Volksgezondheid, jeugd en zorg

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	211,4	144,1	89,0	104,4	152,1	136,1
Lasten	1.226,4	1.257,3	1.288,3	1.232,8	1.222,2	1.179,4§
Saldo Baten en Lasten	**-1.015,0**	**-1.113,3**	**-1.199,3**	**-1.128,4**	**-1.070,1**	**-1.043,3**
Onttrekking	8,2	32,7	26,2	21,1	23,3	5,7
Toevoeging	34,0	26,8	8,9	7,8	6,7	6,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-25,7**	**6,0**	**17,3**	**13,3**	**16,6**	**-0,6**
Totaal Programma Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit	**-1.040,8**	**-1.107,3**	**-1.182,0**	**-1.115,1**	**-1.053,5**	**-1.043,9**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**207,7**	**157,1**	**156,5**	**157,4**	**157,1**	**156,2**

3.6.1 Basisvoorzieningen

In 2024 zetten we de versterking van de basisvoorzieningen voort, waaronder het aanbod binnen de sociale basis. Voorbeelden van basisvoorzieningen zijn jeugd- en jongerenwerk, Huizen van de Wijk en sportactiviteiten voor kwetsbare bewoners. Dit basisaanbod in de Amsterdamse wijken helpt de zelfredzaamheid en ontplooiing van mensen aan te moedigen en te ondersteunen. We werken aan preventie door een sterke verbinding tussen de verschillende vormen van zorg, ondersteuning en de basisvoorzieningen. Daarnaast zorgen we voor de verbinding tussen de basisvoorzieningen en het andere specialistische aanbod. Dit doen we onder andere middels gebiedsgericht werken en de inzet van de wijkteams in de gebieden. Dit basisaanbod in de Amsterdamse wijken helpt tevens de zelfredzaamheid en ontplooiing van mensen aan te moedigen en te ondersteunen, wat ook de kansengelijkheid versterkt. In 2024 zullen we de basis leggen voor het nieuwe beleidskader sociale basis vanaf 2025.

We versterken de functie van het jongerenwerk door de effectiviteit er van te versterken en te investeren in vakmanschap. Dit doen we onder andere door ongelijk te investeren en onze middelen gerichter in te zetten onder de jongeren die dat het meest nodig hebben. Er wordt een stedelijk team opgericht met expertise op het gebied van veiligheidsproblematiek, waarin jongerenwerkers uit verschillende jongerenwerkorganisaties zitten die in staat zijn jongeren met zwaardere problemen uit de aandachtsgebieden te ondersteunen. Daarnaast willen we een Amsterdamse Jongerenwerk Academie oprichten. Met een stedelijke academie bouwen we expertise op die met elkaar wordt gedeeld. Tevens, bevordert het de samenwerking van partijen in het sociaal domein en verstevigt het de positie van het jongerenwerk daarin. Hierdoor kan sneller, betere hulp geboden worden. Het jongerenwerk richt zich daarbij ook op het voorkomen dat jongeren in handen vallen van criminele netwerken vanuit de preventieve kracht van het jongerenwerk.

De gezondheidsverschillen tussen arm en rijk, praktisch en theoretisch opgeleid, werkenden en niet werkenden, met en zonder migratieachtergrond zijn de afgelopen jaren verder toegenomen. Eerlijke kansen op gezondheid bereiken we door bestaande gezondheidsverschillen in Amsterdam te verminderen. De extra rijksmiddelen vanuit het gezond en actief leven akkoord en het IZA gebruiken we om de gezondheidsverschillen te verkleinen. Hierbij zetten we in op preventie en richten we ons op Amsterdammers die het meeste risico lopen op een minder goede gezondheid en bij wie de grootste gezondheidswinst te behalen is. We willen een gezonde en veilige leefomgeving. Een omgeving waarin Amsterdammers zo snel en eenvoudig mogelijk ondersteuning krijgen als zij dat nodig hebben. Verschillende programma's helpen om (gezondheids-) verschillen tussen Amsterdammers te verkleinen, zoals Amsterdam vitaal en gezond, Thrive en Gezonde en kansrijke start.

3.6.2 Wijkteams

Sinds 2021 zijn er zeven buurtteamorganisaties in Amsterdam. In ieder stadsdeel één. Herkenbaar en toegankelijk gepositioneerd in de buurt. De buurtteams bieden laagdrempelige informatie, advies en ondersteuning aan Amsterdammers van 18 jaar of ouder op het gebied van financiën, sociaal contact, wonen, zorg, gezondheid, werk en veiligheid. De buurtteams sluiten aan op wat er in de sociale basis gebeurd en weten ook de sociale basis in te zetten als dat een logisch onderdeel is van de oplossing voor de Amsterdammer. Als de Amsterdammer specialistischere ondersteuning nodig heeft (bijv een specifieke bejegening) dan kan het buurtteam er één van de specialistische organisaties bijhalen of de ondersteuning aan de Amsterdammer (tijdelijke) overdragen. In 2022 en 2023 is de inzet gericht geweest op het realiseren van 'een sterke basis', als fundament voor de transformatie van het stelsel in de stad en ondersteuning in het sociaal domein. In 2024 bouwen we hierop door. We blijven voortbouwen op het ontstane fundament en het verstevigen van de kwaliteit van de buurtteams en zetten tegelijkertijd in op het vergroten van het bereik van de buurtteams in de stad. Daarbij sluiten we aan op het nieuwe kader voor de Sociale Basis. Ook wordt de samenwerking tussen wijkteams (Buurtteam en Ouder- en Kindteam) en met specialistische zorg verstevigd.

De wijkteams zijn dé spil in de beweging naar de voorkant en het beperken van de inzet van Individuele Ondersteuning met het doel de zorg betaalbaar en houdbaar te houden, de gezondheidsverschillen tussen wijken en werken te verkleinen en aan kansengelijkheid in de stad te werken.

Het Ouder- en Kindteam (OKT) heeft een brede opdracht in het ondersteunen bij opvoeden en opgroeien. Het is er voor ouders, jongeren en kinderen met lichtere vragen tot en met meervoudige ingewikkelde problemen. Het OKT richt zich op kinderen, jongeren en gezinnen in een kwetsbare positie. Hierbij gaat het om kinderen en jongeren die vanwege een sociaaleconomische achterstand minder vanzelfsprekend kansen hebben op een gezonde en veilige kindertijd, waarin zij zich kunnen ontplooien. Het OKT ondersteunt die gezinnen die de ondersteuning het hardste nodig hebben. Hieronder vallen ook gezinnen die nu minder goed bereikt worden, bijvoorbeeld omdat zij de weg naar ondersteuning minder snel vinden. Het OKT voert preventieve taken uit, biedt zelf jeugdhulp en verwijst door naar zwaardere jeugdhulp waar nodig. In 2023 heeft de Rekenkamer onderzoek gedaan naar de preventieve activiteiten van de Stichting OKT. Dat resulteerde in een aantal aanbevelingen die gemeente en het OKT in 2023 en 2024 in samenwerking uitvoeren. Een aantal aanbevelingen worden betrokken in het nieuwe contract voor de stichting OKT per 2024. Maar de aanbevelingen worden tevens in breder perspectief bekeken, in een samenhangend preventief stelsel. De nieuwe aanbesteding van Amsterdamse Preventieve Opvoed- en opgroeiondersteuning wordt hier onder andere bij betrokken, evenals de vroegsignalering binnen de kinderopvang en op scholen (primair en voortgezet onderwijs). Het doel hiervan is tijdig, passende ondersteuning te kunnen bieden, waardoor ernstige problemen voorkomen kunnen worden en de druk op specialistische jeugdhulp kan worden verminderd.

3.6.3 Individuele voorzieningen

We bieden individuele ondersteuning vanuit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en Jeugdwet. De individuele ondersteuning vanuit de Wmo bestaat uit de volgende diensten: Aanvullende individuele ondersteuning, Hulp bij huishouden, Dagbesteding, Logeeropvang, Ondersteuning en Opvang bij Huiselijk Geweld, Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen.

De diensten binnen de individuele ondersteuning Wmo zijn altijd gericht op het versterken van zelfredzaamheid en het bevorderen van maatschappelijke participatie. En zijn aanvullend op wat een Amsterdammer zelf kan regelen of wat vanuit de sociale basis en wijkteams wordt aangeboden. Van professionals in de aanvullende ondersteuning Wmo wordt ook in 2024 verwacht dat ze Amsterdammers actief ondersteunen in het zoeken naar oplossingen in het eigen netwerk, vanuit de sociale basis of via de buurtteams in de buurt. Voor Maatschappelijke opvang en Beschermd Wonen geldt daarnaast ook dat professionals werken aan de ambitie om kwetsbare mensen een passend thuis te bieden waar ze – gegeven hun perspectief – optimaal mee kunnen doen in de maatschappij.

In 2023 is besloten tot versterking van de aanpak dakloosheid 2023-2026. Door de wooncrisis en gebrekkige bestaanszekerheid blijft dakloosheid een groot probleem in Amsterdam. Daarom zetten we ons de komende jaren in om tussen de 300 en 400 extra opvang- en woonplekken te creëren. Met zorgaanbieders en buurtteams zorgen we voor intensievere begeleiding en snellere oplossingen voor mensen die (dreigend) dakloos zijn. In de wintermaanden worden aanvullend 250 plekken beschikbaar gesteld voor mensen die kwetsbaar zijn. Daarnaast zoeken we samen met mensen die geen huisvesting in Amsterdam kunnen vinden ook naar plek buiten de stad. Met deze aanpak verwachten we mensen sneller te helpen hun leven weer op te bouwen.

De individuele ondersteuning vanuit de Jeugdwet bestaat uit een breed scala aan specialistische jeugdhulpvoorzieningen. Het grootste deel bestaat uit hoog-specialistische jeugdhulp geboden door tien kernpartners. Het gaat daarbij om jeugdigen met complexe psychische en/of opvoed- en opgroeiproblematiek. Vaak speelt een (zeer) kwetsbare thuissituatie een belangrijke rol bij de afweging dat hulp noodzakelijk is. Binnen de hoogspecialistische jeugdhulp wordt ook aan een kleine groep jeugdigen verblijf en pleegzorg geboden. In 2024 zullen we nadere invulling geven aan de hervormingsagenda jeugd en middels de aanpak wachtenden inzetten op het terugdringen van wachttijden. Een kleiner deel van specialistische jeugdhulp betreft enkelvoudige specialistische jeugdhulp. Deze zorgvorm wordt momenteel aanbesteed voor 2024-2026. Met deze aanbesteding beogen we een andere manier van samenwerking te bewerkstelligen tussen de aanbieders preventieve en specialistische jeugdhulp. Aanbod moet gericht zijn op het bieden van hulp op de plaats, tijd en manier waar dat voor jeugdigen en gezinnen het meest helpend is. Nabij jeugdigen en gezinnen, collectief en gebiedsgericht. De implementatie van deze nieuwe aanbesteding zal in 2024 plaatsvinden, waarbij we zorgvuldig toezien op de transitie en het borgen van zorgcontinuïteit.

Tot slot, Amsterdam heeft een goede gezondheidszorg, maar de houdbaarheid van het stelsel staat onder steeds grotere druk. De schaarste aan personeel speelt hierin een belangrijke rol. Het tekort zet de toegankelijkheid en de kwaliteit van de zorg onder druk. Dat is onder andere al zichtbaar in de wachtlijsten voor het product Hulp bij huishouden, maar ook in de rest van het zorgstelsel zien we negatieve effecten als gevolg van personeelstekorten. De gemeente heeft in deze opgave vooral een faciliterende en aanjagende rol, de uitvoering van maatregelen ligt grotendeels bij de sector zelf. Personeelstekorten vormen een complex vraagstuk waar geen enkelvoudige oplossingen voor bestaan. Er is in de eerste plaats inzet nodig vanuit sectoren zelf, maar ook het Rijk, de gemeente en zorgverzekeraars moeten bijdragen. De aanpak van personeelstekorten in zorg en welzijn is dan ook onderdeel van het bredere programma Amsterdam Vitaal & Gezond. Samenwerking tussen partijen in het stelsel is van belang om voldoende zorgprofessionals voor de stad te behouden.

3.6.4 Diversiteit

Iedereen moet zichzelf kunnen zijn en zich veilig voelen in Amsterdam, ongeacht gender, leeftijd, geloof, culturele identiteit of seksuele oriëntatie. Daarom werken we aan het vergroten van bewustzijn, het tegengaan van discriminatie en aan emancipatie en acceptatie. In 2024 continueren we de aanpak van de afgelopen jaren. We versterken de aanpak van discriminatie van lhbtiq+ personen, antisemitisme, moslimhaat en anti-Zwart racisme en verbreden deze met aandacht voor anti-Aziatisch racisme en validisme. Dit beleid zal intersectioneel zijn en speciaal aandacht hebben voor kwetsbare doelgroepen. In 2024 zetten we daarnaast de vervolgstappen om te komen tot een Slavernijmuseum.

Investeringen

In de Begroting 2024 investeren we € 21 miljoen in de nieuwbouw, vervanging en aanpassing van jeugd-, zorg- en basis- (JZB) voorzieningen in de stad. Een deel van de investeringen wordt ingezet om de prijsstijging op te vangen binnen de lopende JZB-projecten. In de portefeuille Basisvoorzieningen zijn er grote investeringen in 16 buurtkamers, 4 huizen van de wijk en 5 jongerencentra. In de portefeuille Jeugd investeren we in een Ouderkindteamlocatie en in de portefeuille Zorg investeren we in een winterkoudeopvang en een noodopvanglocatie. Een deel van deze investeringen zal starten in 2024.Grote uitgaven in 2024 zullen er plaatsvinden voor woonzorg-voorziening Langerlust, huis van de wijk Kwakoe en jongerencentrum Venserpolder.

Thema's per programma

Digitale stad / informatie

- We zetten een digitale voordeur op voor alle Amsterdammers waarin we welzijn en zorg integraal aanbieden met een focus op preventie, holistische triage en het matchen van hulpvraag en hulpaanbod.
- We werken aan een integraal klantbeeld: De gegevens van de Amsterdammer worden veilig, slim en volgens wet- en regelgeving gekoppeld zodat bij wijk-/ buurtteams de juiste informatie beschikbaar is en zij de Amsterdammer goed kunnen adviseren en ondersteunen.

Democratisering

- De ondersteuning wordt in samenspraak met Amsterdammers, naasten en ervaringsdeskundigen ontwikkeld, zodat deze goed aansluit op de leefsituatie en leefwereld van (kwetsbare) Amsterdammers. Wmo adviesraad en Jeugdplatform Amsterdam vormen de adviesorganen voor Wmo en jeugdzorg.

- Individuele ondersteuning is erop gericht om alle Amsterdammers zo zelfstandig en volwaardig mogelijk deel te laten nemen aan de maatschappij, onafhankelijk van de aanleiding van hun ondersteuningsvraag, de aard van de beperking, hun etnische afkomst, sociaaleconomische status of seksuele oriëntatie.
- Bij Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen is het uitgangspunt dat mensen zoveel als mogelijk eigen regie ervaren over hun ondersteuningstraject.

Duurzaamheid

- Voor Aanvullend Openbaar Vervoer (AOV) zijn er 1-1-2025 alle in te zetten voertuigen emissievrij. Tot aan 1-1-2025 voldoen de voertuigen minimaal aan de Euro VI norm voor het betreffende voertuig.
- De huidige aanbieder voor woonruimteaanpassingen is onder andere geselecteerd op het hergebruik en recycling van materialen en grondstoffen.

Kansengelijkheid

- De wijkteams zijn herkenbaar en laagdrempelig toegankelijk voor alle Amsterdammers.
- Het buurtteam heeft een preventieve functie in het (vroeg)tijdig herkennen en oppakken van risicosignalen op problemen op het gebied van gezondheid, huisvesting, financiën, veiligheid en kan hiermee erger voorkomen.
- De buurtteams ondersteunen Amsterdammers bij het herstel van hun zelfredzaamheid en hun vermogen om mee te doen in de stad.
- We investeren ongelijk: er gaat meer subsidie per inwoner naar de buurtteams in de gebieden waar de verwachte ondersteuningsvraag hoog is, minder naar gebieden waar de verwachte ondersteuningsvraag lager is. We gebruiken daarvoor objectieve maatstaven, waaronder het inkomens- en opleidingsniveau.
- Aanbieders van maatschappelijke opvang en beschermd wonen hebben de opdracht om cliënten zoveel mogelijk te laten deelnemen aan de maatschappij, door hen toe te leiden naar dagbesteding en zo mogelijk werk en een sociaal netwerk op te bouwen. Daarnaast werken zorgaanbieders nauw samen met corporaties en andere stakeholders om de sociale veiligheid in de buurt te borgen. Thema's per programma (wordt nog toegevoegd)

3.6.1 Basisvoorzieningen

De basisvoorzieningen bieden een laagdrempelig preventief aanbod in de gebieden. Iedereen kan meedoen.

Doel 6.1.1

De zelfredzaamheid van Amsterdammers wordt vergroot en de kansenongelijkheid tussen Amsterdammers wordt kleiner.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aandeel meest kwetsbare bewoners op basis van de kwetsbaarheidsscore.	(2019)	12%	11%	11%	11%

Gezondheid is ongelijk verdeeld over de bevolking en de wijken in de stad. Als er niks gebeurt, dan worden die verschillen alleen maar groter. Alleen door samen te werken kunnen we het meeste voor de Amsterdammers en onze zorg- en welzijnsprofessionals betekenen. We werken gezamenlijk aan toekomstbestendige zorg, welzijn en gezonde, vitale burgers om de gezamenlijke doelstelling 'Alle Amsterdammers gelijke kansen op goede gezondheid en 10 gezonde levensjaren extra in 2040' te bereiken.

We zetten daarbij in op verandering van zorg, welzijn en wonen vanuit de volgende leidende principes:

Zorg en ondersteuning zijn passend, thuis of in de buurt
- Amsterdammers met sociale problemen, zoals schulden, krijgen de juiste zorg en ondersteuning op het juiste moment en in hun eigen buurt

We zetten in op preventie
- Preventie is noodzakelijk voor een veerkrachtige en gezonde bevolking
- Preventie, een stevige sociale basis en tijdige signalering vormen de sleutel voor gelijke kansen op gezondheid voor iedereen.
- We vergroten de gezondheidsvaardigheden van Amsterdammers. Dit gaat hand in hand met het wegnemen van drempels voor Amsterdammers, die gezond(er) willen leven.

Het aanbod is toekomstbestendig en blijft betaalbaar
- We maken de zorg en ondersteuning in Amsterdam toekomstbestendig
  We maken gebruik van de mogelijkheden die data, technologie en digitalisering bieden om de zorg op een andere en betere manier te organiseren.
- We houden de zorg en ondersteuning in Amsterdam betaalbaar.
  We zetten bestaande financiële middelen anders in. Financiering en contractering maken de beweging naar preventie en de juiste zorg op de juiste plek mogelijk.

Om ervoor te zorgen dat deze Amsterdammers niet steeds verder in de problemen raken en hoop blijven houden op een betere situatie, zetten we maximaal in op mogelijkheden voor laagdrempelige ondersteuning. Daarin benutten we de kracht van alle betrokkenen, ambtenaren, bewoners, (informele) organisaties, vrijwilligers, professionele instellingen en ondernemers. We zetten in op preventie en vroegsignalering om te voorkomen dat problemen ontstaan, kleine problemen snel in beeld komen en problemen opgelost kunnen worden met lichte interventies.

Activiteit 6.1.1.1

We stimuleren sociale samenhang en participatie van de bewoners in de wijk.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aandeel Amsterdammers van 18 jaar of ouder dat vrijwilligerswerk verricht in of via een organisatie.	(2020)	28%	32%	32%	32%
3	Aandeel Amsterdammers van 18 jaar of ouder dat zich de afgelopen 12 maanden heeft ingezet voor buurt of stad.	(2020)	27%	30%	30%	32%

Om ervoor te zorgen dat er verbinding blijft en groeit tussen Amsterdammers in de buurten van onze stad, zorgen we ervoor dat we zichtbaar zijn in de wijk en dat we aanspreekbaar zijn voor bewoners, ondernemers en andere organisaties met vragen en goede ideeën. Gebiedsteams hebben hierin een belangrijke rol, want zij zorgen ervoor dat bewoners elkaar vinden en zich ondersteund weten op het moment dat ze een goed idee hebben voor de buurt. Er zijn verschillende subsidiemogelijkheden voor bewoners en andere initiatiefnemers met een goed idee voor de buurt of het gebied. De inzet van bewoners is van cruciaal belang in de beweging die we willen maken als het gaat om zorg en ondersteuning. Bewoners maken het verschil in het omzien naar elkaar, in het met elkaar vormgeven van activiteiten en door met elkaar sterke buurten en wijken te bouwen. De sociale cohesie is van essentieel belang om ervoor te zorgen

dat Amsterdammers mee kunnen doen in hun buurt, om te zorgen voor verbondenheid en om te bewerkstelligen dat de kloof tussen Amsterdammers niet steeds groter wordt. Hierbij is extra aandacht voor onder andere statushouders die in Amsterdam komen wonen en in hun buurt de verbinding nog moeten vinden. We zorgen ervoor dat zij zich welkom voelen en zetten er op in om nieuwe bewoners en oude bewoners met elkaar te verbinden.

Activiteit 6.1.1.2

We zorgen voor laagdrempelige activiteiten binnen de sociale basis in de buurt.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024*	Prognose 2025-2027
1	Aandeel huisartsen wat doorverwijst richting Welzijnscoach (welzijn op recept)	(2020)	70%	80%		
2	Aandeel Amsterdammers van 18 jaar of ouder dat de afgelopen 12 maanden (soms/vaak) informele hulp heeft verleend	(2020)	40%	45%		
3	Aandeel Jongeren wat deelneemt aan Jongerenwerkbijeenkomsten (bij benadering)	(2021)	nb	50%		
4	Aandeel Jongeren wat deelneemt aan Jongerenwerkcoaching (bij benadering)	(2021)	16%	25%		
5	Aandeel Amsterdammers van 19 jaar en ouder dat (zeer) ernstig eenzaam is volgens de eenzaamheidsschaal De Jong- Gierveld	(2020)	15%	12%		

**Geen meetbare indicatoren.*

De sociale basis is erop gericht dat Amsterdammers terecht kunnen in de buurt voor laagdrempelige vormen van ondersteuning, informatie en advies, talentontwikkeling en ontplooiing. Dit brede aanbod aan laagdrempelige activiteiten organiseren we gebiedsgericht, in aansluiting op wat er in specifieke gebieden nodig is op de opgave. De sociale basis gaat over cohesie en over wat bewoners met elkaar en voor elkaar organiseren. Het buurtwerk (professionele welzijnswerk) heeft hierin een cruciale rol. Zij faciliteren initiatief van bewoners, bijvoorbeeld door ruimte in 'Huizen van de wijk' beschikbaar te stellen of bewoners met gelijksoortige ideeën te verbinden om met elkaar deze ideeën verder uit te werken.

Gelijke kansen op gezondheid is ook binnen de sociale basis een speerpunt. In alle activiteiten zorgen we ervoor dat we maximaal aansluiten bij de gezondheidsvaardigheden van bewoners. Ook zorgen we ervoor dat activiteiten in een gezonde omgeving worden uitgevoerd, zodat bewoners gestimuleerd worden om gezonde keuzes te maken. We zetten nog nadrukkelijker in op sporten en bewegen. Dit loopt als rode draad door alles wat we doen heen in het kader van gezondheid, ouder worden, talentontwikkeling en het tegengaan van eenzaamheid.

Het gaat niet goed met de mentale gezondheid van veel Amsterdammers en hier is de komende jaren extra inspanning op nodig. Vanuit de sociale basis wordt onder andere via GGZ in de wijk (laagdrempelige activiteiten zoals lotgenotencontact, informatie, advies en inzet van ervaringsdeskundigen) gezorgd voor ondersteuning aan Amsterdammers die met mentale problemen te maken hebben.
Zonder vrijwilligers en mantelzorgers kan de komende jaren de benodigde ondersteuning niet geboden worden. We zorgen er dan ook voor dat er voor hen voldoende laagdrempelige ondersteuning is.
We zetten uitdrukkelijk in op het vergroten van basisvaardigheden, zoals het eigen maken van de Nederlandse taal en voldoende digitale vaardigheden. Zo ondersteunen we Amsterdammers om zoveel mogelijk zelf te kunnen regelen en daarmee zelfredzaam te worden en blijven. We zorgen voor aansluiting tussen de activiteiten in de sociale basis met de Buurtteams en Ouder & Kindteams, zodat er doorlopende ketens ontstaan waarin aanbod logisch in elkaar over gaat.
We richten het aanbod vooral op groepen die extra aandacht nodig hebben en investeren het meeste in de gebieden met de grootste opgaven. Dit sluit aan bij de doelstellingen die vanuit Amsterdam Vitaal en Gezond zijn geformuleerd.

De bestaanszekerheid van veel Amsterdammers staat onder druk: steeds meer Amsterdammers hebben, onder andere als gevolg van de energiecrisis en hoge inflatie, te maken met armoede en schulden. Vanuit de sociale basis zorgen we voor financiële speerkuren, waar Amsterdammers met vragen terecht kunnen. Hier kan ook worden geholpen met een formulier of het treffen van een betalingsregeling. Ook wordt er ingezet op het vergroten van het bereik van minimaregelingen, onder andere via het voorlichten en inzetten van sleutelfiguren in de buurt.
Op kansengelijkheid voor de jeugd wordt vanuit de sociale basis breed ingezet. Met spelinlopen voor de allerjongsten en hun ouders, het kindwerk, speeltuinwerk, brede naschoolse talentontwikkeling en mentoraten. In alles wat rondom jeugd wordt ingezet kijken we naar het hele gezin, omdat problemen van ouders en opvoeders vaak invloed hebben op hoe het met jeugdigen gaat. Binnen de sociale basis versterken we de functie van het jongerenwerk. Jongerenwerkers begeleiden jongeren bij het volwassen worden in de maatschappij vanuit hun eigen leefwereld, drijfveren en interesses. Jongerenwerk biedt jongeren een veilige plek om te werken aan identiteits-

ontwikkeling, toekomstperspectieven en aan problemen die hinderen in het opgroeien of ontplooien. Het jongerenwerk signaleert zo vroeg mogelijk als er zwaardere vormen van hulp nodig zijn. Het motiveert jongeren (en ouders) vanuit de vertrouwensband die zij met hen hebben om hulp aan te nemen. Dit bij voorkeur wanneer laagdrempelige en zo licht mogelijke hulp nog voldoende is.

Het jongerenwerk innoveert op de volgende thema's:
- jongerenwerk in scholen
- meidenwerk
- online jongerenwerk
- de Jeugd en Veiligheidsdoelgroep

Activiteit 6.1.1.3

We zorgen ervoor dat cliënten goed ondersteund worden door onafhankelijke clientondersteuning.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het aantal dossiers waarop mensen ondersteuning ontvangen	2021	5.136	5.500	5.500	5.500

Cliëntondersteuning is onafhankelijke ondersteuning om de cliënt te helpen met het aanvragen van de juiste zorg en ondersteuning. De afdeling Zorg subsidieert vijf organisaties voor het leveren van onafhankelijke cliëntondersteuning op uiteenlopende levensgebieden. Onafhankelijke cliëntondersteuning wordt in Amsterdam geboden door MEE Amstel & Zaan (MEE), Cliëntenbelang Amsterdam en de drie organisaties van de Straatalliantie (Daklozenvakbond, Buro Straatjurist en MDHG). Met deze vijf organisaties is er aanbod van cliëntondersteuning voor Amsterdammers die hier behoefte aan hebben. Er is hierbij specifiek aandacht voor de onafhankelijke ondersteuning van jeugdigen en hun ouders, mensen met beperkingen, mensen met psychische kwetsbaarheden of chronisch ziekten en voor (dreigend) dak- en thuislozen. Deze vijf organisaties ondersteunen Amsterdammers ook via (inloop) spreekuren en telefonisch advies. De organisaties werken samen op het gebied van communicatie en deskundigheidsbevordering.

Activiteit 6.1.1.4

We zorgen voor kwalitatief hoogstaande voorzieningen in de stad.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal op te leveren nieuwe en vernieuwde voorzieningen Jeugd, Zorg en Basisvoorzieningen	nb	nb	nb	8	2025: 8 2026: 8 2027: 8

Gemeenten, GGD'en, zorgverzekeraars en het ministerie van VWS zetten gezamenlijk in op een gezond en actief leven met een stevige sociale basis. Hiervoor stelt het Rijk ook middelen beschikbaar. Voor Amsterdam gaat dit in de jaren 2023-2026 om € 14,5 miljoen, waarbij € 7,8 miljoen. Nieuw geld is. Dit geld ontvangt Amsterdam via een specifieke uitkering (SPUK), waarbij het Rijk ook doelstellingen aan dit geld gekoppeld heeft. Deze geldstroom heeft vooralsnog een tijdelijk karakter (2023-2026).

De tweede nieuwe financieringsstroom houdt verband met het integraal zorgakkoord en deze is eind 2022 besproken in de gemeenteraad (raadscommissie OZA 2 november 2022). Hierbij zijn ook middelen voor ons zorgkantoor, dat Amsterdam en Diemen bedient, toegewezen. Het gaat hier om € 7,5 miljoen. Daarnaast zijn er ook structureel middelen beschikbaar voor preventie. De € 3 miljoen Coalitiemiddelen ter inzet voor preventie zijn de afgelopen jaren deels ingezet op onderdelen, waarvoor nu rijksfinanciering beschikbaar komt. Dat betekent dat we in zijn totaliteit extra in kunnen zetten in de portefeuille preventie.

We hebben als gemeente in het najaar van 2023 een raamwerk preventie vastgesteld, wat leidend is op de uitgaven van diverse middelen. Dit raamwerk is ook met de gemeenteraad gedeeld. Daarnaast zijn de Amsterdamse Nota Gezondheidsbeleid 2021-2025 en de reeds gemaakte regionale afspraken in Amsterdam Vitaal en Gezond (waarin de regio, de Sigra en Zilveren Kruis als zorgverzekeraar participeren) leidend.

We gaan investeren in de volgende onderdelen van preventie:
- De mentale gezondheid van Amsterdamse jongvolwassenen (16-25 jaar) scoort op diverse fronten slechter dan in de rest van Nederland. Zes op de tien Amsterdamse jongvolwassenen hebben psychische klachten en dat is vaker dan gemiddeld in Nederland. Ook zijn Amsterdamse jongvolwassenen (heel) vaak gestrest en ligt dit cijfer tevens boven het Nederlandse gemiddelde. Meer dan een kwart van de jongvolwassenen in Amsterdam is ernstig eenzaam (27%). Suïcidegedachten (een enkele keer tot heel vaak) komen in Amsterdam (32%) ongeveer even vaak voor als onder leeftijdgenoten in Nederland (33%). We zetten hiervoor het programma Thrive, programma gezonde school, de STORM aanpak (om somberheid tegen te

gaan op de middelbare school) en de integrale aanpak suïcidepreventie in. Deze programma's doen we uiteraard samen met de relevante partners in het netwerk. We gaan naast intensivering voor de jeugd zeker ook activiteiten ontplooien voor jongeren en volwassenen op het terrein van mentale gezondheid.
- Het programma gezonde en kansrijke start heeft met de nieuwe landelijke financiering een betere financiële dekking voor de komende jaren. We blijven dit programma dan ook met volle kracht inzetten om de eerste 1000 dagen van alle kinderen in Amsterdam zo goed mogelijk te ondersteunen.
- We gaan aan de slag met een nieuw programma middelenpreventie. Daarin zullen we een aantal activiteiten opnemen, die gefinancierd zullen worden uit de rijksmiddelen. Nu er ruimere financieringsmogelijkheden zijn, kunnen we als gemeente ook beter en omvangrijker inzetten op dit terrein. Bovendien komt er structurelere financiering beschikbaar voor de drugstestservice. De gemeenteraad krijgt dit programma ter vaststelling eind 2023 of begin 2024 voorgelegd.
- We gaan steviger inzetten op het verbeteren van de positie van ouderen. De demografische veranderingen in de stad maken dat deze groep in absolute aantallen steeds groter wordt. Nu er rijksmiddelen beschikbaar zijn, kunnen we flink uitbreiden op het terrein van valpreventie, veerkracht van ouderen (eenzaamheid en depressie) en het verbeteren van de fysieke leefomgeving. Deze activiteiten voeren we uit onder de paraplu van 'age friendly city', waarvoor de gemeenteraad eind 2023 een vernieuwd plan van aanpak voorgelegd krijgt.
- We willen activiteiten op het terrein van seksuele gezondheid verder uitbreiden. De pilot rond PrEP loopt in de zomer van 2024 af. Bij het opstellen van de teksten voor deze begroting is nog niet bekend op welke wijze de rijksoverheid deze pilot om zal zetten in structureel beleid. We kunnen dus ook nog niet overzien of en in welke orde van grootte gemeentelijke financiering nodig zal zijn. Zoals vastgelegd in het beleidskader naar nul nieuwe hiv infecties in 2026 in Amsterdam, is inzet van PrEP zeer waardevol om dat doel te bereiken. Op basis van de plannen van het Rijk en dit beleidskader bekijkt het college wat de inzet op het terrein van PrEP in 2024 moet zijn. Daarnaast wil het college bekijken of en zo ja welke extra inzet er nodig is om in bepaalde gebieden of voor bepaalde groepen Amsterdammers, waar de seksuele gezondheid achterblijft, extra hulp nodig is. Zo zullen we ook onderzoeken of in 2024 extra gemeentelijke financiering nodig is voor de Transkliniek, als onderdeel van de transities die in het integraal zorgakkoord bedoeld worden.
- Rond het thema seksueel geweld willen we ook een aantal activiteiten gaan dekken vanuit de rijksmiddelen. Zo probeert het college een hulpplek op één vaste locatie te organiseren. Het gaat hier dan vooral om een fysieke voordeur voor het netwerk Centrum Seksueel Geweld, waar slachtoffers van seksueel geweld terecht kunnen voor hulp en ondersteuning. Tevens verzorgt dit centrum voorlichting voor professionals en een aanpak rond meisjesbesnijdenis.
- We maken ons als college grote zorgen over de vaccinatiegraad van onze Amsterdamse kinderen. We weten al langer dat we onder het landelijk gemiddelde zitten voor wat betreft de diverse vaccinaties. Sinds de coronapandemie zien we bij sommige Amsterdamse groepen een sterke daling van de vaccinatiegraad en deze is veel sterker dan de al dalende trend over de gehele Nederlandse bevolking. De GGD gaat de aanpak, die bij corona ontwikkeld is, grootschaliger inzetten en zal hiervoor een deel van de coalitiemiddelen in gaan zetten. De precieze invulling is reeds in de raadsbrieven beschreven. De belangrijkste punten zijn nog meer kleinschalig en flexibel vaccineren en meer inzetten op cultuur sensitieve voorlichting in meerdere talen afgestemd op de diverse doelgroepen.
- We willen ook dat de buurtteams beter ondersteund worden op psychosociaal vlak. Met deze rijksmiddelen kunnen we de ondersteuning door Team Vangnet van de GGD beter verzorgen, omdat ze nu ook meer capaciteit vrij kunnen maken in de ketenaanpak waar het IZA voor bedoeld is.

Doel 6.1.2

Alle Amsterdammers hebben gelijke kans op gezondheid ongeacht hun sociaal economische status of achtergrond.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage bereik van zuigelingen door de Jeugdgezondheidszorg	99,1% (2017)		>95%	>95%	>95%
2	Het aantal (aanstaande) ouders dat via geboorte(zorg)- en welzijnsinstellingen en bereikt wordt met de methodiek Nu Niet Zwanger					
3	Aantal Amsterdammers met ernstige en matige psychische klachten	54% (2022)			54%	54%

Activiteit 6.1.2.1

We werken aan de gezondheid van Amsterdammers middels preventieve en curatieve activiteiten

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage vaccinatiegraad (zuigelingen) DKTP basis immuun	92% (2016)		>90%	>90%	>90%
2	Aantal nieuwe HIV infecties (absolute aantallen)	110	100	90	70	25
3	Aantal rokers in Amsterdam	22% (2020)	27%	20%	19%	18%

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	154,5	94,0	68,1	65,7	62,7	51,3
Lasten	332,8	293,8	285,5	277,0	268,4	253,0
Saldo Baten en Lasten	**-178,3**	**-199,8**	**-217,4**	**-211,3**	**-205,8**	**-201,7**
Onttrekking	0,0	7,4	7,0	1,2	1,1	1,1
Toevoeging	0,3	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-0,3**	**6,5**	**7,0**	**1,2**	**1,1**	**1,1**
Totaal	**-178,6**	**-193,4**	**-210,4**	**-210,2**	**-204,6**	**-200,6**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 68,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Het uitvoeren van taken en activiteiten op het gebied van infectieziekten, namelijk tbc-bestrijding, geslachtsziektebestrijding, het Streeklaboratorium, onderzoek, hygiëne en preventie en algemene infectieziekten (waaronder reizigersvaccinatie). Daarnaast zijn er inkomsten uit activiteiten van de inspectie kinderopvang, zoals hygiëneadviezen en handhaving (€ 38,9 miljoen).
- De bijdragen van regiogemeenten voor Jeugdgezondheidszorg (€ 6,1 miljoen). Dit betreft bijvoorbeeld activiteiten voor de regiogemeenten, het basistakenpakket (minimum aanbod van gezondheid bevorderende activiteiten), vroegtijdige onderkenning en projecten.
- De bijdragen vanuit regiogemeenten en instellingen (zoals universiteit, ziekenhuis, stichtingen/fondsen) voor onderzoek en gezondheidsbevordering, voor het bevorderen van gezond gewicht en de brede specifieke uitkering Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) (€ 18,1 miljoen).
- De bijdragen afkomstig van de politie en regiogemeenten voor de inzet van de forensische artsen (€ 3,7 miljoen). Dit wordt gerealiseerd met de verpleegkundige zorg, sociaal medische advisering en forensisch geneeskundige hulpverlening (arrestantenzorg).
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Het aanzienlijke verschil met de baten in jaar 2023 is te verklaren uit afbouw van aan Corona gerelateerde activiteiten (€ 24,8 miljoen).

De baten nemen af vanaf jaar 2025, omdat de activiteiten Versnellingsprogramma Informatie-uitwisseling Patiënt & Professional (VIPP) zijn afgerond (€2,4 miljoen). Vanaf 2027 zijn nog geen rijksmiddelen beschikbaar gesteld voor het gezond en actief leven akkoord, waardoor baten met € 11,4 miljoen afnemen in 2027.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 285,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Gebiedsgerichte activiteiten ten behoeve van: jeugd en jongerenwerk ((naschoolse) activiteiten, jongerencoaches, huiswerkbegeleiding); huizen van de wijk; actief burgerschap vrijwilligersinzet; diversiteit/emancipatie; bewonersinitiatieven; Voedselbank; kinderboerderijen (€ 147,1 miljoen).
- Taken en activiteiten in het kader van Infectieziektebestrijding (€ 45,1 miljoen). Dit betreft bijvoorbeeld de activiteiten voor: tbc-bestrijding; geslachtsziektebestrijding; het Streeklaboratorium; onderzoek, hygiëne en preventie; algemene infectieziekten (waaronder reizigersvaccinatie).
- Uitvoering Jeugdgezondheidszorg binnen de Ouder- en Kindteams (€ 28,4 miljoen).
- Onderzoek en gezondheidsbevordering, uitvoering activiteiten gericht op de fysieke (gezonde school, Sarphati) , sociale (gezondheid, thrive, vitaliteit) en zorgomgeving van Amsterdammers (€ 28,0 miljoen)
- Dienstverlening zoals onafhankelijke cliëntondersteuning, mantelzorgondersteuning en vrijwilligersinzet (€ 19,0 miljoen).
- Ongelijk Investeren € 4,6 miljoen.
- Forensische Geneeskunde (lijkschouwing) en medische indicaties (€ 4,5 miljoen).

- Beleidstaken van Stedelijk Jeugd en Jongerenwerk voor onder andere het versterken van jongerenwerk, voorkomen dat jongeren afglijden in criminaliteit en verstevigen samenwerking jongerenwerk op straat, school en online (€ 4,0 miljoen).
- Belangenbehartiging en cliëntenbelang (€ 2,7 miljoen).
- Uitvoering onderdeel van Masterplannen uit het bestedingsplan Integrale Aanpak Noord, kansrijke sociale buurten en kansen voor de jeugd (€ 1,3 miljoen).
- Overige lasten zijn elk afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en worden niet verder toegelicht.

Het verschil met de lasten in 2023 is voor het grootste deel te verklaren doordat inzet op Corona activiteiten verder worden afgebouwd (€24,8 miljoen).

De lasten nemen af vanaf 2025 omdat activiteiten VIPP zijn afgewikkeld en samenwerking streeklaboratoria is geëffectueerd (€ 6,4 miljoen).Daarnaast zijn de middelen voor het gezond en actief leven akkoord nog niet voor 2027 bekend, waardoor lasten met € 11,4 miljoen aflopen in 2027.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 7,0 miljoen:

- Een onttrekking aan de reserve Streeklaboratorium in 2024 van € 3,0 miljoen. Dit is voor activiteiten ten behoeve van de samenwerking van de Amsterdamse laboratoria.
- Een onttrekking aan de reserve Coalitiemiddelen 22-26 in 2024 voor de uitvoering van Masterplannen aanpak Noord € 1,4 miljoen, aanpak Zuid-Oost € 0,6 miljoen en Nationaal Programma Samen in Nieuw West € 0,5 miljoen (totaal € 2,4 miljoen).

De overige onttrekkingen in dit begrotingsprogramma zijn in 2024 afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit begrotingsprogramma zijn in 2024 kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Risicobeheersing

Risico	Beheersmaatregel
Door krapte op de arbeidsmarkt is het moeilijk om gekwalificeerd medisch en verpleegkundig personeel te vinden en te houden. Het tekort aan zorgpersoneel kan negatieve gevolgen hebben voor voorzieningen die we de Amsterdammers kunnen bieden.	Blijven investeren in werving en opleiding voor jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen. Vernieuwende wervingsacties uitzetten samen met het vacatureloket en andere partners. Mogelijkheden om secundaire arbeidsvoorwaarden aan te passen om medewerkers die buiten Amsterdam wonen aan te kunnen nemen. Daarnaast werken we aan een actieplan Personeelstekort voor het hele Sociaal Domein.
Er zijn onvoldoende middelen om de maatschappelijke voorzieningen te laten meelopen met de groei van de stad, waardoor geen complete stad gebouwd wordt. De prijzen van bouwmaterialen zijn gestegen waardoor aanbestedingen kunnen mislukken/ vertragen. (van toepassing op 6.1, 6.2 en 6.3)	Er zal een evenwichtige afweging gemaakt moeten worden op groei van de stad (woningbouw temporiseren) versus bestaande stad (vervangingsopgave) op orde houden.

Beleidskaders

- Amsterdamse Nota Gezondheidsbeleid 2021-2025: Veerkrachtige Amsterdammers in een gezonde stad
- Samen naar een Rookvrij Amsterdam
- Naar Nul nieuwe HIV infecties
- Wet publieke gezondheid (Wpg).
- Wmo-Verordening 2015 (versie 2022, vastgesteld december 2021, geldig vanaf 1 januari 2022).
- Verordening op de zorg voor de jeugd Amsterdam 2021, gewijzigd met ingang van 1 januari 2022
- Stedelijk kader 2020-2023: Samen vooruit: Op weg naar een stevige sociale basis in Amsterdam en wijzigen van de Verordening op het lokaal bestuur in Amsterdam, vastgesteld in mei 2019.

3.6.2 Wijkteams

De Ouder- en Kindteams en buurtteams vormen samen de wijkteams. De buurtteams werken met huishoudens waar de volwassenen te maken hebben met sociale problemen. De OKT's werken met jeugdigen en gezinnen met vragen op het gebied van opgroeien en opvoeden. Beide teams werken preventief, bieden zelf basisondersteuning en schakelen waar nodig aanvullende of specialistische ondersteuning of experts in. Er wordt stevig ingezet op het verbeteren en verder ontwikkelen van de samenwerking tussen beide teams. Wijkte ams bieden laagdrempelige ondersteuning in de buurt, in samenhang met de sociale basis en de aanvullende Wmo dan wel gespecialiseerde jeugdhulp. Zij dragen hiermee bij aan het vroegtijdig signaleren en klein houden van psychosociale problematiek, het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen wijken, de kansengelijkheid in de stad en de betaalbaarheid van zorg.

Doel 6.2.1

Amsterdammers hebben laagdrempelig, tijdig en adequaat toegang tot herkenbare hulp en ondersteuning in de buurt.

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1. De gemiddelde wachttijd van Amsterdammers die ondersteund worden door het buurtteam, in kalenderdagen van het moment van melden bij het buurtteam tot aan het eerste gesprek.	(2021)	13,4	8,9	n.t.b.	n.t.b.
2. Cliëntervaring: Ik kon het buurtteam makkelijk vinden ((helemaal) mee eens)	(2022)	77%	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
3. Cliëntervaring: Ik ben geholpen met de ondersteuning door het buurtteam ((helemaal) mee eens)	(2022)	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
4. Aandeel uitstroom met kenmerk: de Amsterdammer kan het zelf weer (Buurtteams)	38% (2021)	43%	39%	n.t.b.	n.t.b.
5. Cliëntervaring jeugdhulp Ouder- en Kindteams Amsterdam. Welk rapportcijfer geef jij het Ouder- en Kindteam?	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	> 7,5	> 7,5

Buurtteam Amsterdam

Sinds 2021 zijn er 7 buurtteamorganisaties in Amsterdam. In ieder stadsdeel één. Herkenbaar en toegankelijk gepositioneerd in de buurt. In 2024 blijven we inzetten op het vergroten van het bereik van het buurtteam onder andere door te investeren in de samenwerking met partners en de aanwezigheid van het buurtteam op satellietlocaties. Met de komst van de buurtteams in 2021 kunnen we de zorg en ondersteuning in de buurt beter in samenhang organiseren en financieren. De buurtteams en OKT's werken nauw samen. Zij kunnen zo nodig meer, intensievere en aanvullende hulp en ondersteuning erbij betrekken (verwijzen). Het OKT, de buurtteams en de organisaties in de sociale basis moeten goed met elkaar samenwerken. Dit is nodig om problemen klein te houden en op te lossen, zo dicht mogelijk bij de leefwereld van de betrokkenen. De wijkteams vergroten zo de zelfredzaamheid van Amsterdammers.

De buurtteams bieden informatie, advies en ondersteuning aan Amsterdammers van 18 jaar of ouder bij vragen op het gebied van geld, ontmoeten, wonen, zorg, gezondheid, werk en veiligheid. Het is er voor volwassenen met lichtere vragen tot en met meervoudige complexe problemen. Het buurtteam biedt hierbij ondersteuning zo licht als mogelijk en zo intensief of lang als nodig. De buurtteams vervullen ook een belangrijke rol in de schuldhulpverlening, zie daarvoor verder paragraaf H3.7.3 van de begroting.

Medewerkers van de buurtteams:
- Bieden informatie, advies en vraagverheldering.
- Stellen een ondersteuningsplan op.
- Bieden ondersteuning (op locatie of aan huis).
- Leiden toe naar ondersteuning in de sociale basis en naar aanvullende ondersteuning.

Met de start van Buurtteam Amsterdam gaven we het startschot voor een brede transformatie van het stelsel voor zorg en ondersteuning in het sociaal domein. Een verandering van jaren. In 2022 en 2023 is geïnvesteerd in het realiseren van een sterke basis als fundament voor de transformatie. In 2024 bouwen we hierop door. We blijven voortbouwen op het ontstane fundament en zetten tegelijkertijd in op het vergroten van het bereik van de buurtteams in de stad. Daarbij sluiten we aan op het nieuwe kader voor de Sociale Basis.

Ouder- en Kindteams (OKT's)

Sinds 2015 zijn er Ouder- en Kindteams (OKT) in Amsterdam. In 2019 is de Stichting OKT opgericht in de huidige vorm van een Verbonden Partij op basis van een alleenrecht met lumpsumfinanciering. De Stichting OKT geeft met twee andere partijen, te weten de GGD-afdeling JGZ (jeugdgezondheidszorg) en de Stichting Amsterdamse Gezondsheidscentra (SAG) gezamenlijk uitvoering aan een brede opdracht in het ondersteunen bij opvoeden en opgroeien. Het OKT voert in dat kader preventieve taken uit, biedt zelf jeugdhulp en verwijst door naar zwaardere jeugdhulp waar nodig. In 2023 heeft de Rekenkamer onderzoek gedaan naar de preventieve activiteiten van de Stichting OKT. Dat resulteerde in een aantal aanbevelingen die de gemeente en OKT in 2023 en 2024 in samenwerking uitvoeren.
Het OKT werkt op basis van een samenwerkingsovereenkomst met de GGD, SAG en gemeente. Het OKT is gebiedsgericht georganiseerd in 22 teams.
De huidige inkoopovereenkomst met Stichting OKT loopt tot eind 2023. Wij werken momenteel aan een nieuw contract voor de stichting per 2024.

Het OKT is er voor ouders, jongeren en kinderen met lichtere vragen tot en met meervoudige ingewikkelde problemen. Het OKT geeft prioriteit aan de kinderen, jongeren en gezinnen in een kwetsbare positie. Het OKT ondersteunt de gezinnen die de ondersteuning het hardste nodig hebben. Hieronder vallen ook gezinnen die nu minder goed bereikt worden, bijvoorbeeld omdat zij zelf geen ondersteuning zoeken.

Het OKT werkt wijkgericht vanuit 22 decentrale teams intensief samen met:
- jeugdigen, gezinnen en hun informele netwerken
- de buurtteams
- scholen voor basis- en voortgezet onderwijs
- professionele partners uit de sociale basis
- overig stedelijk aanbod rond bestaanszekerheden
- de informele partijen in de wijken
- specialistische jeugdhulpaanbieders en veiligheidspartijen

Het OKT kijkt breed en kijkt ook naar problemen op andere domeinen dan jeugdhulp. Het weet daar de relevante partijen bij te betrekken en zich te richten op de ondersteuning van jeugdigen en gezinnen. Belangrijk is ook de preventieve taak van het OKT, waaronder het bieden van jeugdgezondheidszorg.

Activiteit 6.2.1.1

We organiseren Ouder- en Kindteams in alle gebieden en op alle scholen.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1. Aantal jeugdigen (en hun ouders) ondersteund door het Ouder- en Kindteam met:					
▪ Opvoed- en opgroeiondersteuning (jeugdigen/ouders)	3.069 (2019)	2.268	2.400-2.500	2.400-2.500	2.400-2.500
▪ Jeugdhulp (jeugdigen en hun ouders)	11.631 (2019)		≥ 10.000	11.000-12.000	11.000-12.000
2. % jeugdigen met jeugdhulp OKT, waarbij er geen verwijzing is geweest naar de (hoog) specialistische jeugdhulp (% zelf geboden jeugdhulp)	80% (2019)	n.v.t.	80%	n.t.b.	n.t.b.

Het OKT werkt aan preventie, voert zelf jeugdhulp uit en is één van de verwijzers naar (hoog)specialistische jeugdhulp. Het heeft daarmee een belangrijke rol in het jeugdstelsel. Interventies van het OKT richten zich altijd op het ondersteunen van jeugdigen in hun dagelijks leven. We willen zoveel mogelijk voorkomen dat (meer) specialistische hulp nodig is.
Ouder- en kindadviseurs zijn aanwezig in de wijken en op voorscholen en scholen voor basis- en voortgezet onderwijs of zijn daarvoor direct bereikbaar. De inzet per school c.q. gebied hangt af van de analyse van de wijk en de schoolpopulatie.

Wat betreft de preventieve taken van het OKT is de nieuwe aanbesteding van de APOO (Amsterdamse Preventieve Opgroei- en Opvoedondersteuning) van belang. Deze aanbesteding vroeg om een nieuwe aanpak van de uitvoering van preventieve activiteiten. Per 1-1-2024 gaan drie gecontracteerde aanbieders van APOO aan de slag in nauwe afstemming met het OKT. Gezamenlijk zorgen zij voor een gebiedsgerichte uitvoering van preventie. De taakgerichte opdracht richt zich op de meest kwetsbare jeugd met als doel om:
- hun kansen te vergroten.
- problemen te normaliseren met collectief aanbod en tijdige inzet van geïndiceerde preventie om ernstige problemen te voorkomen.
- druk op specialistische jeugdhulp te verminderen door inzet van preventie tijdens of na inzet specialistische jeugdhulp.

We willen een samenhangend preventief stelsel. Daarbij zorgt samenwerking door de hele keten er voor dat jeugdigen en gezinnen op maat bereikt worden. Dit met preventief aanbod dat aansluit bij hun leefwereld en hun behoefte.
Gebiedsgerichte analyses zijn het uitgangspunt om te zien welke preventieactiviteiten in die buurt nodig en passend zijn.
Daarnaast komen kwetsbare jeugdigen in beeld door vroegsignalering binnen de kinderopvang en op de scholen (PO en VO). We willen deze jeugdigen vervolgens op tijd het juiste preventieve (groeps)aanbod geven dat uitzicht biedt op een doorgaande positieve ontwikkeling van de jeugdige. Ook hier werken we overkoepelend, waarbij ouders en school nadrukkelijk betrokken zijn bij de preventieve interventie rond het kind. Dat maakt de kans op een positief resultaat veel groter.

Naast het APOO wordt er vanuit de gemeente en de GGD verschillende preventie-programma's aangeboden, waarbij afstemming en samenwerking van belang is.

Activiteit 6.2.1.2

We bieden in aanvulling op het aanbod van de Ouder▪ en Kindteams Aanvullende Preventieve Opgroei- en Opvoedondersteuning

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal deelnemers (jeugdigen en ouders/gezinnen) aan het APOO	27.195 (2018)	28.572	23.500	n.t.b.	n.t.b.

Aanvullende Preventieve Opgroei- en Opvoedondersteuning (APOO) is een vorm van ondersteuning die is voortgekomen uit een aanbesteding in 2023. Het vervangt voor een deel het Flexibele Preventie Aanbod Jeugd dat tot 2023 als een breder aanbod ingekocht werd. Na een herpositionering van preventie jeugd is scherp gekeken welke ondersteuning stedelijk ingekocht moet worden om de kwetsbare doelgroepen in de gebieden te bereiken. Dit is afgestemd met de stadsdelen waar vanuit de sociale basis preventie in een lichtere vorm aangeboden wordt. Daarnaast is dit aanbod aanvullend op het aanbod van het OKT waar preventie nog niet in alle specialisaties wordt uitgevoerd.

Met deze ondersteuning willen we voorkomen dat jeugdigen knel komen te zitten in hun ontwikkeling. We richten ons hierbij op jeugdigen en gezinnen in een kwetsbare situatie en versterken met dit aanbod hun basis zodat zij zich kunnen ontwikkelen tot volwaardige bewoners van Amsterdam.

Vanuit gebiedsgerichte analyses zullen de twee aanbieders APOO in goede afstemming met het OKT hun preventieve activiteiten aanbieden. Hierbij wordt samengewerkt met de partners in de gebieden (OKT, kinderopvang, sociale basis, scholen) om zo vanuit de leefwereld van de jeugdigen en gezinnen de juiste ondersteuning te kunnen bieden. Samen met het OKT en de sociale basis versterkt APOO de pedagogische basis in de gebieden. Het APOO aanbod bestaat uit het aanbieden van (groeps)activiteiten zoals trainingen, workshops, informatie/ voorlichting en kortdurende begeleiding.
De taakgerichte opdracht is gericht op drie thema's:
- Ouderschap en opvoeden
- Mentaal welbevinden
- Gezonde seksuele ontwikkeling

Activiteit 6.2.1.3

De buurtteams Amsterdam organiseren de toegang tot Wmo-voorzieningen en bieden integrale ondersteuning.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1.	Aantal Amsterdammers dat door het buurtteam ondersteund wordt	(2023)	8.732	n.t.b.	n.t.b.	
2.	Aantal Amsterdammers dat voor het eerst ondersteuning door het buurtteam krijgt (instroom)	(2023)	13.621	5.064	n.t.b.	
3.	Aantal Amsterdammers waarvoor ondersteuning door het buurtteam stopt (uitstroom)	(2023)	12.479	4	n.t.b.	
4	Percentage Amsterdammers dat ondersteunt wordt door de buurtteams in verhouding tot het totaal aantal Amsterdammers met individuele ondersteuning	(2023)	8.732	n.t.b.	n.t.b.	

De buurtteams organiseren zorg en ondersteuning in samenhang in de buurt. De buurtteams werken nauw samen met de Ouder- en Kindteams, sociale basis en het aanvullend aanbod. Dit zorgt er voor dat geen huishouden tussen wal en schip valt. Ook is gezorgd voor goede aansluiting op Werk, Participatie, Inkomen en Wonen voor ondersteuning bij bestaanszekerheidsproblematiek, met name via schuldhulp.

In 2024 zetten we in op het beter in samenhang organiseren en financieren van de zorg en ondersteuning in de buurt. Dat doen we door een beweging te maken van zorg naar gezondheid (zo licht als mogelijk en preventief). Aan de andere kant haalt het buurtteam er indien nodig tijdig aanvullende of specialistische ondersteuning bij: dagbesteding, logeeropvang, maatschappelijke opvang, beschermd wonen, opvang bij huiselijk geweld, aanvullende individuele ondersteuning en specialistische ondersteuning (GGZ, Veiligheid). Het gaat verder over het intensiveren van de samenwerking met het OKT en de twee wijkteams. Het buurtteam biedt het merendeel van de ondersteuning zelf en blijft de regie houden over de ondersteuning.
Tot slot is de verdere integratie van dienstverlening met daarbij een stevige positionering van bestaanszekerheid, mede met behulp van de Amsterdamse Maatwerkmethode, een belangrijke opgave.
In 2024 versterken we de samenwerking met de aanvullende ondersteuning Wmo en optimaliseren we de processen naar deze Wmo voorzieningen verder.

Hiermee dragen we zorg voor een stelsel waarbij Amsterdammers, die dit het hardst nodig hebben, kunnen blijven rekenen op passende ondersteuning.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in

Stichting Ouder- en Kindteams Amsterdam. De stichting houdt zich bezig met het opzetten, ontwikkelen en in stand houden van OKT's. Die bestaan uit professionele zorgverleners die zich richten op nulde-en eerstelijnszorg. Hieronder valt het signaleren van zorgbehoeften en het doorverwijzen naar tweedelijns zorgaanbieders vanuit onze (wettelijke) verantwoordelijkheid.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Lasten	106,3	122,8	124,0	124,0	124,1	123,5
Saldo Baten en Lasten	**-105,2**	**-121,9**	**-123,1**	**-123,1**	**-123,2**	**-122,5**
Onttrekking	0,0	1,6	1,6	1,6	1,6	3,3
Toevoeging	0,0	3,3	3,3	4,0	4,6	1,5
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**-1,7**	**-1,8**	**-2,4**	**-3,0**	**1,8**
Totaal	**-105,2**	**-123,6**	**-124,8**	**-125,5**	**-126,2**	**-120,8**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,9 miljoen. Deze baten bestaan uit:
- De bijdrage van vier MBO colleges voor inzet van advies omtrent specialistische jeugdhulp op het middelbaar onderwijs (€ 0,9 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 124,0 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- Buurtteams (€ 58,7 miljoen).
- Ouder en Kindteams (OKT), inclusief de ondersteuning voor het MBO Jeugdteam en huisvesting (€ 55,9 miljoen)
- Aanvullende preventieve opgroei -en opvoedondersteuning (APOO). Voorheen Flexibel preventief aanbod voor jeugd (€ 7,6 miljoen).
- Sociaal wijkteam Weesp (€ 1,8 miljoen). Nominaal toegekend € 1,0 mln en onverklaard saldo vorige versie: € 4,3 miljoen

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 1,6 miljoen:

- Een onttrekking aan de reserve Parlementaire Ondervragingscommissie Kindertoeslagaffaire (POK) in 2024 van € 1,6 miljoen. Dit is voor de herverdeling van POK middelen investering in kwaliteit voor de Buurtteams, Ouder-Kind-Teams en Doorbraakteams.

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 3,3 miljoen:

- De toevoeging aan de reserve Parlementaire Ondervragingscommissie Kinder-toeslagaffaire (POK) in 2024 bedraagt € 3,3 miljoen. Dit is voor de herverdeling van POK middelen investering in kwaliteit voor de Buurtteams, Ouder-Kind-Teams en Doorbraakteams.

Risicobeheersing

Risico	Beheersmaatregel
Amsterdammers hebben verminderd kans op tijdige hulpverlening en ondersteuning van wijkteams wanneer personeelstekorten te hoog worden. Hierdoor kunnen wachttijden oplopen en de druk op bestaand personeel zo groot worden dat wijkteams niet meer functioneren als zou moeten	Om voldoende personeel aan te trekken hebben de 7 buurtteamorganisaties een gezamenlijke wervingscampagne opgezet. Ook het OKT zet fors in op het werven van personeel. Daarnaast investeren de wijkteams in het vakmanschap, leren en ontwikkelen (o.a. via het oprichten van de Amsterdamse Buurtteamacademie) gericht op het vergroten van het werkplezier en het behoud van medewerkers.
De kwaliteit van de dienstverlening van het OKT en Buurtteams en de kosten ervan kunnen verslechteren, omdat de vraag in omvang en diversiteit te groot is om door de wijkteams op te vangen. De veelheid van opgaven en vragen vormen een risico voor de ontwikkeling van de spil functie van de wijkteams, wat bepalend is voor het succes van het stelsel.	In samenspraak met de buurtteams en het OKT wordt ook voor 2024 een heldere focus aangebracht. In samenspraak worden de belastbaarheid en de (nieuwe) verzoeken doorlopend gemonitord en wordt in gezamenlijkheid besproken in hoeverre dit behapbaar is voor de organisaties of moet worden bijgesteld
Het kan gebeuren dat het voor wijkteams niet mogelijk is om passende ondersteuning aan Amsterdammers te bieden door de afhankelijkheid van de sociale basis, GGZ en specialistische ondersteuning. Wanneer het wijkteam de ondersteuning niet kan overdragen kan dit ervoor zorgen dat de wijkteams dichtslibben, wachttijden oplopen en Amsterdammers niet de ondersteuning kunnen krijgen die zij nodig hebben.	Om het risico en de effecten te beperken wordt er ingezet op het versterken van de samenwerking met zowel de sociale basis als de specialistische/ aanvullende aanbieders. Met betrekking tot de sociale basis wordt onderzocht wat de vraag is van Amsterdammers die bij het wijkteam komen, om hier in het stedelijk kader sociale basis en de subsidiering van de sociale basis optimaal op aan te kunnen sluiten. Met specialistische aanbieders wordt het stelsel, onderlinge verantwoordelijkheid en afhankelijkheid besproken in prestatiedialogen. Dit zorgt voor betere samenwerking waardoor het zorgaanbod beter op de vraag kan worden aangesloten. Daarnaast investeren we in de kennis van het wijkteam om (uiteindelijk) het merendeel van de ondersteuning zelf te kunnen bieden. Al dan niet in samenwerking.

Beleidskaders

- Hoofdlijnenbesluit inrichting Buurtteam Amsterdam (september 2019)
- Uitvoeringsbesluit Buurtteam Amsterdam (januari 2020)
- Subsidieregeling Buurtteam Amsterdam (juni 2020)
- Verordening Zorg voor de jeugd Amsterdam, vastgesteld 20 december 2017, geldig vanaf 1 januari 2018.

3.6.3 Individuele voorzieningen

Met individuele voorzieningen zetten we in op tijdige en specialistische ondersteuning voor jongeren en volwassenen. Zo kunnen ook de kwetsbare Amsterdammers zoveel mogelijk in een normale omgeving, thuis of in hun eigen buurt, meedoen.

Doel 6.3.1

Alle Amsterdammers krijgen de juiste zorg op de juiste plek.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Clientervaring Jeugd: gemiddelde overkoepelende rapportcijfer van het nut van de specialistische jeugdhulp	7,9 (2021)	n.v.t.	≥ 7,9	≥ 7,9	≥ 7,9
2	Wachtlijst en wachttijd Hulp bij huishouden op 31 december: ▪ Aantal cliënten op de wachtlijst ▪ Wachttijd langstwachtende	1237 (2021) 12 maanden (2021)	1237 12 maanden	1.100 9	800 7	500 300 4 2
3	Aantal trajecten jeugdhulp dat langer wacht of heeft gewacht op startzorg dan 6 weken: ▪ enkelvoudig specialistisch ▪ hoogspecialistisch	1311 (2021) 1093 (2021)	n.t.b. n.t.b.	n.t.b. n.t.b.	n.t.b. n.t.b.	n.t.b
4	Het aantal buitenslapers op een gemiddelde winterdag	150 (2021)	n.t.b.	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b
5	De gemiddelde wachttijd voor MOBW in maanden op peildatum 1 december	MOV: 14,4 MOJ: 7,5 MOG: 13,1 BW: 22,1 (2021)	MOV: 14,4 MOJ: 7,5 MOG: 13,1 BW: 22,1	MOV: 11 MOJ:6,59 MOG: BW::16	MOV: 11 MOJ:6,59 MOG: BW::16	n.t.b. MOJ: doel terug-brengen aantal naar 5,44

De diensten binnen de aanvullende ondersteuning Wmo zijn altijd gericht op het versterken van zelfredzaamheid en het bevorderen van maatschappelijke participatie. Deze zijn altijd aanvullend op wat Amsterdammers zelf kunnen regelen al dan niet met hun netwerk, de mogelijkheden die de sociale basis biedt en de ondersteuning die vanuit de buurtteams wordt geboden. We ondersteunen zowel Amsterdammers bij het zelfstandig wonen als Amsterdammers die (tijdelijk) dakloos zijn. Wij bieden met Begeleid Thuis/Beschermd Verblijf een passend thuis aan kwetsbare mensen waar ze, gegeven hun perspectief, optimaal tot participatie komen. Naast de Wmo zorgen we met begeleiding en activering voor een stabiele leefomgeving voor ongedocumenteerden. Hierdoor kunnen zij beter een blijvende oplossing vinden in de vorm van legaal verblijf, terugkeer naar het land van herkomst of doormigratie.
Daarnaast zorgen we voor specialistische jeugdhulp met een dekkend en divers aanbod.
In het coalitieakkoord zijn ombuigingen op zorg opgenomen. Zowel deze ombuigingen als de opgenomen intensiveringen hebben geen effect op de realisatie van het doel.

We verwachten in 2024 een verdere groei van de vraag naar maatschappelijke ondersteuning. De vraag neemt toe omdat:
- vergrijzing toeneemt in Amsterdam.
- het aantal inwoners toeneemt in Amsterdam.
- de eigen bijdrage voor hulp bij het huishouden en woon-en vervoersvoorzieningen relatief laag is, ook voor cliënten met een hoog inkomen sinds de invoering van het landelijk abonnementstarief in 2019.

Activiteit 6.3.1.1

We verstrekken Wmo-voorzieningen, zoals Hulp bij huishouden, Aanvullende individuele ondersteuning en Dagbesteding in een passende vorm.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Gemiddeld aantal cliënten per maand Dagbesteding (Pgb) (Zin)	Pgb:157 Zin:3.799 (2019)		n.v.t.	Zin: 3.800	Zin: 3.800 Zin: 3.800 Zin: 3.800
2	Gemiddeld aantal cliënten per maand Hulp bij huishouden (Pgb) (Zin)	Pgb: 1.870 Zin:11.682 (2021)	Pgb: 1.870 Zin:11.682	n.v.t.	Zin: 11.800	Zin: 12.000 Zin: n.t.b. Zin: n.t.b.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
3	Gemiddeld aantal unieke cliënten per maand AIO (Pgb) (Zin)	Pgb: 1.268 (2021) Zin: 1600 vanaf 1-7-2022	Pgb: 1.268	n.v.t.	Zin: 1600	Zin: 1600 Zin: 1600 Zin: 1600
4	Aantal mensen met een maatwerk-voorziening per 10.000 inwoners (BBV-verplicht)		804			

In het coalitieakkoord is een ombuiging op zorg vanaf 2024 opgenomen. De invulling van de ombuiging was bij VJN 2023 uitgewerkt.

Een individuele maatwerkvoorziening kan worden verstrekt als Zorg in Natura (ZIN) door een door de gemeente gecontracteerde aanbieder of via een persoonsgebonden budget (PGB). Bij een PGB ontvangt de Amsterdammer een budget om een zelfgekozen zorgverlener in te huren.

De voorzieningen Hulp bij huishouden (Hbh), Aanvullende individuele ondersteuning (AIO), Dagbesteding en Logeeropvang worden beschouwd als aanvullend op de dienstverlening van de buurtteams.

Voor AIO-ZIN was de prognose dat gemiddeld 1600 cliënten AIO nodig zouden hebben in 2023. Tot nu toe lijkt deze prognose correct te zijn, al zijn de data nog niet volledig. De verwachte verdeling, 20% van de individuele ondersteuning door zorgaanbieders en 80% door buurtteams, blijkt in de praktijk zo uit te pakken. Er is op dit moment geen aanleiding om in 2024 en verder meer of minder cliënten te verwachten, anders dan de door de onder 6.3.1. beschreven toename van de vraag door de groei van het aantal inwoners.

Net als in 2023 volgen we de AIO-aanbieders en de buurtteams bij het verder vormgeven van de samenwerking, het ontwikkelen van de consultatiefunctie van de aanbieders en het beperken van de wachttijden. Daarnaast monitoren we het totale aantal cliënten en de verdeling van de cliënten over de 5 percelen. Daar waar nodig schuiven we met budgetten tussen aanbieders en tussen percelen (voor zover de aanbestedingswet dit toelaat).

Voor dagbesteding zijn op 1 januari 2023 nieuwe contracten gestart. De toegang voor cliënten dagbesteding is sinds 1 januari 2023 bij de buurtteams belegd (was voorheen bij de aanbieders). Ook de regievoering van cliënten dagbesteding gaat in 2023 voor alle cliënten over naar de buurtteams.

Door de toenemende vraag naar Hbh waar onvoldoende budget voor was, is in 2020 een wachtlijst ontstaan. Door personeelstekorten, zoals die zich ook landelijk en bij veel andere sectoren voordoen, is het een uitdaging om deze wachtlijst in te lopen. Voor de aanpak van de wachtlijst heeft het college in juni een plan van aanpak vastgesteld met een groot aantal maatregelen, deels gericht op het verminderen van de wachtlijsten en deels op het verbeteren van processen. Een aantal mogelijke maatregelen worden in de tweede helft van 2023 nader onderzocht op uitvoerbaarheid, inrichting en financiering.

Bij Logeeropvang zijn er vanaf 2020 uitdagingen geweest op zowel het vlak van de vraag (zoals Covid-19), als het aanbod . Door een aanbesteding is het aantal aanbieders namelijk veranderd, maar ook de vindbaarheid en toegankelijkheid is nog niet optimaal. Door meer aandacht voor dit onderwerp en het oplossen van de knelpunten, hopen we dat vraag en aanbod weer dichterbij elkaar komen.

De voor de individuele voorzieningen gecontracteerde aanbieders hebben een ontwikkelopgave voor 2024. Zij zullen door samen te leren en te ontwikkelen met buurtteams en partijen uit de sociale basis, de volgende zaken trachten te bewerkstelligen:

- meer passende ondersteuning met dezelfde of zelfs minder middelen.
- effectievere samenwerkingsvormen en consultatie
- continuïteit van ondersteuning en een beperking van wachttijden.

Sinds 2021 was er een lichte daling in het aantal Amsterdammers die kozen voor een voorziening in de vorm van een persoonsgebonden budget. Dit heeft te maken met de strengere toetsing op Pgb vaardigheid en de toetsing op de kwaliteit van Pgb voorzieningen. Voor Pgb is het niet eenvoudig om een exacte voorspelling van de trend te kunnen doen. Er staan echter geen grote beleidswijzigingen op de planning die de instroom beperken. Op basis daarvan en op basis van de historie wordt ingeschat dat de trend vergelijkbaar zal zijn met vorig jaar.

Activiteit 6.3.1.2

We zorgen er voor dat mensen langer zelfstandig thuis kunnen wonen en voor sociaal vervoer voor die Amsterdammers waarvoor het OV (nog) niet altijd toegankelijk is.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het algemene klanttevredenheids-cijfer:					
	▪ voor het reizen met het AOV	7,9 (december 2021)	n.v.t.	n.v.t.	≥7.5	≥7.5
	▪ met de geleverde dienst-verlening ten aanzien van hulpmiddelen	7,8 (februari 2022)	n.v.t.	n.v.t.	≥7.5	≥7.5
2	Aantal Woon- en Vervoersvoorzieningen:					
	▪ Verhuiskostenvergoeding, Woonruimte aanpassingen en Roerende woonvoorzieningen	3.982 (2021)	3.982	n.v.t.	4.250	4.350 4.460 4.570
	▪ Fietsen, Speelvoorzieningen, Scootmobiel, , Gesloten Buitenwagen, Auto's en Rolstoelen	12.344 (2021)	12.344	n.v.t.	14.400	14.700 15.100 15.500
3	Aantal declarabele kilometers	7.710.983 (2021)		nvt	17.800.000	19.300.000 20.200.000
	Aanvullend Openbaar Vervoer.		7.710.983			21.400.000

Door het aanbieden van woon- en vervoersvoorzieningen zorgen we ervoor dat Amsterdammers langer zelfstandig thuis kunnen wonen. Voor woon- en vervoers-voorzieningen zijn er geen wachtlijsten wat betekent dat als de vraag groeit, de uitgaven toenemen. De ontwikkeling die we zien voor 2024 is een langzame groei door de vergrijzing en toename van de bevolking.

Het contract voor aanpassingen aan woonruimten loopt af op 1 oktober 2024. Deze zal dus opnieuw worden aanbesteed in 2024. De verwachting is dat dit ook zal leiden tot prijsstijgingen.

De levertijden kunnen bij woon- en vervoersvoorzieningen onder druk blijven in 2024 door het tekort aan grondstoffen, de (nog steeds) verstoorde wereldhandel door COVID-19 en de oorlog in Oekraïne.

Ten aanzien van het sociaal vervoer werd in 2019 een snelle kostenstijging gezien, vanwege de toename van het aantal gebruikers en de toename van de gereisde kilometers. Daarom hebben we samen met de Vervoersregio Amsterdam de Toekomstvisie Sociaal vervoer opgesteld, waarin we de gebruikers willen motiveren om gebruik te maken van het OV of vrijwilligersvervoer indien mogelijk en AOV als het moet.

Echter heeft COVID 19 een grote invloed gehad op het gebruik van het AOV. Op dit moment zitten we nog niet op het voorspelde gebruik en blijven we zelfs onder het gebruik van 2019. De verwachting is dat de effecten van Corona op het AOV in 2024 verder afnemen, maar dat we niet het oude niveau van 2019 gaan bereiken. Voor 2024 is dan ook niet de verwachting dat aanvullende maatregelen genomen moeten worden. We blijven wel sturen op oneigenlijk gebruik van het AOV. Het AOV kan niet meer worden ingezet voor redenen waarvoor andere regelingen bestaan, zoals bovenregionaal vervoer of dagbesteding.

Activiteit 6.3.1.3

We zorgen voor specialistische jeugdhulp met een dekkend en divers aanbod.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage jongeren 0 tot 18 jaar met jeugdhulp (incl. jeugdhulp OKT) (BBV-verplicht)	12,6% (2017)	13,3%	13,3%	13%	13% 12% 11%
2	Aantal jeugdigen met individuele voorziening specialistische jeugdhulp:					7.500 (ESJH) 6.200
	▪ Enkelvoudig (ESJH)	8.254 (2021)	8.254	9.000	9.000	(ESJH) 6.200
	▪ hoogspecialistisch (HSJH)	5.717 (2021)	5.717	7.000	7.000	(ESJH) 7.750 (HJSH) 7.000 (HSJH) 6.500 (HSJH)
3	Aantal jeugdigen in verblijfsvoorzieningen Jeugd	1.845 (2020)	1.785	1.800	1.800	1.800 1.700 1.600
4	% jeugdigen (op totaal verblijf) in:					
	▪ gezinsgericht/pleegzorg	57% (2020)	60%	n.v.t.	60%	80%
	▪ gesloten plaatsing	6% (2020)	5%	n.v.t.	3%	0%
	▪ verblijf bij JH aanbieder	37% (2020)	35%	n.v.t.	37%	20%

We ontwikkelen in 2024 de specialistische jeugdhulp door in een gebiedsgerichte samenwerking. De professionals (SJH) werken vanaf 1 oktober 2023 in de stadsdelen en vormen een netwerk met GI, OKT en het Buurtteam. Samen wordt een werkwijze ontwikkeld om samen op te trekken bij aanmeldingen voor specialistische jeugdhulp. We zetten gezamenlijke ondersteuning voor gezinnen in waarbij kernpartners samen het ondersteuningsaanbod voor gezinnen organiseren en daarbij ook breed gekeken wordt welke ondersteuning vanuit andere domeinen nodig is. Daarnaast zijn trajecten uitgezet waarin kernpartners maatwerk in ambulante hulp en verblijfsvormen ontwikkelen, dat nu nog ingezet wordt bij niet ingekochte aanbieders in samenwerking met verwijzers. Het gaat hoofdzakelijk om een inhoudelijke transformatie. Hierbij moet rekening worden gehouden met het feit dat het financieel kader in de komende jaren flink zal afnemen en ook keuzes gemaakt moeten worden in de mate van de inzet van jeugdhulp bij verschillende doelgroepen. De landelijke hervormingsagenda waarin onder andere de reikwijdte van de jeugdhulp, het verkorten van verblijf en administratieve lastenverlichting genoemd worden, speelt hierbij ook een belangrijke rol. De landelijke hervormingsagenda wordt vertaald naar een Amsterdamse uitvoeringsagenda. Een onderdeel van de hervormingsagenda is dat het door gemeenten te besparen bedrag in 2024 en 2025 wordt bevroren op het niveau van 2023 en dat een commissie beoordeelt welk bedrag aan besparingen reëel is.

We hebben in 2020 de contracten voor de hoogspecialistische jeugdhulp aanbesteed, zodat we sinds 1 januari 2021 nieuwe contracten hebben afgesloten. In deze contracten staan afspraken over:
- de doorontwikkeling van het jeugdstelsel.
- de transformatie van de zorg.
- de financiële beheersbaarheid.

Het aantal partners dat deze zorg uitvoert ging terug naar 10, zodat we in partnerschap kunnen werken aan deze doorontwikkeling. De 10 partners krijgen een vast bedrag (lumpsum), waarmee ze jeugdigen die hoogspecialistische jeugdhulp nodig hebben helpen.

Voor de doorontwikkeling van het jeugdstelsel in Amsterdam is de Ontwikkelagenda opgesteld. Samen met partners in het jeugdstelsel zijn de leidende principes uitgewerkt in beleid en toegepast in de praktijk. Op basis van een gedeeld toekomstbeeld geeft de Ontwikkelagenda overzicht in de concrete opgaven die voorliggen en welke partijen de leiding nemen in de uitwerking van een bepaalde opgave. Het gaat hier om onder andere de volgende opgaven: gebiedsgericht werken, gezamenlijke toegang en aanpak wachtenden, transformatie jeugdhulp met verblijf, doorontwikkeling forensische zorg, aansluiting jeugdhulp en volwassenenondersteuning.

Daarnaast vindt momenteel de aanbesteding voor preventie en enkelvoudige specialistische jeugdhulp (ESJH) plaats, met ingangsdatum 2024. We beogen een andere manier van samenwerking tussen de aanbieders van preventieve en specialistische jeugdhulp. Aanbod moet gericht zijn op het bieden van hulp op de plaats, tijd en manier waar dat voor jeugdigen en gezinnen het meest van waarde is. De opdracht is om samen in de wijken preventie en hulp te bieden, die is afgestemd op de hulpvraag van de jeugdigen en waarbij de hulp terecht komt bij diegenen die deze het hardst nodig hebben.

Activiteit 6.3.1.4

We bieden opvang en werken aan herstel naar duurzaam individueel wonen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1.	Aantal cliënten in de MOBW op peildatum 31 december	MOV: 1.635 MOJ: 462 MOG: 417 BW: 1.288 (2021)	MOV: 1.635 MOJ: 462 MOG: 417 BW: 1.288	n.v.t.	n.t.b MOV: 1.635 MOJ: 415 MOG: BW: 1.288	n.t.b.
2.	Gemiddelde verblijfsduur in de MOBW in dagen op peildatum 1 december	MOV: 1.021 MOJ: 833 MOG: 785 BW: 1.124 (2021)	MOV: 1.021 MOJ: 833 MOG: 785 BW: 1.124	n.v.t.	n.t.b. MOV:1.021 MOJ:750 MOG: 1.124 BW:1.024	n.t.b.
3.	Aantal heraanmelders na uitstroom uit de MOBW per jaar	MOV: 35 MOJ:10 MOG: 5 BW:45 (2021)	MOV: 35 MOJ: 10 MOG: 5 BW:45	n.v.t.	n.t.b. MOV:35 MOJ: MOG: 5 BW: 45	n.t.b.
4	Aantal plekken 24-uursopvang ongedocumenteerden	472 (2019)	500	500	n.t.b.	n.t.b.
5	Aantal ongedocumenteerden waarvoor een duurzame oplossing is gevonden	46 (2018)	29 + 84 mensen naar de rijksopvang vanwege een nieuwe aanvraag	80	n.t.b.	n.t.b.

De Gemeente richt zich de komende jaren op het bieden van perspectief aan kwetsbare mensen, waarbij het streven is dat zij zoveel als mogelijk onderdeel van de maatschappij zijn of worden. De ambitie is daarom als volgt:
het bieden van een passend thuis aan kwetsbare mensen waar ze, gegeven hun perspectief, optimaal tot participatie komen. Aan deze ambitie wordt vormgegeven langs vier uitgangspunten:

1. Voorkomen van instroom
   - Versterken van vroegsignalering en vroeginterventie
   - Door en in samenwerking met de Buurtteams Amsterdam
2. Bevorderen van participatie en passend thuis
   - Ondersteuning en begeleiding, met als doel maatschappelijk en economisch herstel
   - Mensen zoveel mogelijk huisvesten in de eigen wijk, indien mogelijk in de bestaande woning
   - Participatie, zinvolle dagbesteding en verbinding met de wijk verstevigen
   - Werken vanuit een integrale aanpak en samenwerking, met inzet van ervaringsdeskundigheid
3. Borgen en stimuleren van uitstroom
   - Herstelgerichte ondersteuning, vanuit tijdelijk karakter
   - Voorkomen dat mensen terugvallen
4. Bevorderen van zelfredzaamheid
   - Verstevigen en bekrachtigen zelfregie en eigen kracht van mensen.

Om dit te bewerkstelligen is in 2023 de aanbesteding voor MOBW afgerond en is de keten ingericht naar Beschermd Verblijf en Begeleid Thuis. De contracten worden in eerste instantie voor 4 jaar afgesloten met een optie tot twee keer een verlenging van drie jaar. Zo biedt de gemeente de ketenpartners voor de komende jaren zekerheid en kan de gemeente samen met de ketenpartners de ambitie verder vormgeven.

In het kader van de intensivering van de aanpak dakloosheid zorgen we ervoor dat kwetsbare Amsterdammers sneller passende ondersteuning krijgen. Hiervoor is een project wachtlijstbegeleiding opgestart en worden opvangplekken en ondersteuning uitgebreid voor kwetsbare doelgroepen als dakloze EU-migranten, jongvolwassenen, dakloze vrouwen en economisch dak- en thuislozen.

Activiteit 6.3.1.5

We bieden kortdurende opvang voor acute daklozen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal unieke cliënten in de kortdurende opvang - gezinnen, - kwetsbare alleenstaanden (incl. trajectbedden)	409, 733 (2021)	n.t.b.	300	300	n.t.b.
2	Gemiddelde verblijfsduur in de kortdurende opvang in /maanden - gezinnen, -kwetsbare alleen-staanden (incl. trajectbedden)	10, 14,9 (2021)	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.

In het coalitieakkoord zijn ombuigingen op zorg opgenomen. De intensiveringen worden voor 2024 ingezet op preventie, het verbeteren van ondersteuning en de uitbreiding van tijdelijke opvangplekken voor verschillende groepen dakloze mensen. Dit doen we door de komende jaren tussen de 300 en 400 extra plekken opvang en tijdelijke woonplekken te realiseren, die het hele jaar beschikbaar zijn.
De precieze uitwerking volgt nog en zal voor het einde van het jaar worden voorgelegd aan de raad.

We bieden opvang aan mensen die acuut dakloos zijn. Dit zijn (kwetsbare) Amsterdammers. Voor de zelfredzame Amsterdammers hebben we de passanten-pensions en ontwikkelen we nieuwe tijdelijke verblijfsplekken in het kader van de intensivering van de aanpak dakloosheid. Een voorbeeld hiervan is het project Tijdelijk onder Dak. Voor de kwetsbare Amsterdammers is er dag- en nachtopvang. In de opvang wordt gewerkt aan een passend perspectief, waarbij een cliënt kan uitstromen naar een vervolgplek.

Amsterdam biedt naast deze opvang ook opvang aan kwetsbare EU-burgers en ongedocumenteerden. Dit gaat om 64 plekken. Dit is bovenwettelijke opvang. Deze cliënten komen niet in aanmerking voor een Wmo voorziening.

In het beleidsplan ‘aanpak daklozen’ zullen we de opvang voortzetten en brengen we samen met de GGD, het veld en interne afdelingen (OOV en WPI) opvang en activiteiten in lijn met de uitgangpunten van het landelijk Plan van Aanpak kwetsbare dakloze EU-burgers. Dit heeft als doel om ook voor deze groep mensen nieuw perspectief te creëren en overlast in de stad door een klein deel van deze groep aan te pakken. Daarnaast zetten we in op een logische route voor zowel de kwetsbare als economische dakloze EU-burgers, die binding hebben met Amsterdam. Enerzijds door

de hierboven genoemde opvangplekken met intensieve begeleiding. Maar ook door de spreiding en uitbreiding van inloopcapaciteit AMOC, outreachend werk en door preventie en dienstverlening gericht op terug naar werk of land van herkomst. Op deze manier willen we ook de overlast, die in de stad wordt ervaren, verminderen.

De voor de Maatschappelijke Opvang en Beschermd Wonen gecontracteerde aanbieders hebben de ontwikkelopgave voor 2024 om door samen te leren en ontwikkelen als keten:
- De continuïteit van ondersteuning te organiseren en wachttijden zoveel mogelijk te beperken.
- Effectiever samen te werken als keten.
- Het aanbod te monitoren en doorontwikkelen om beter aan te sluiten bij de veranderde ondersteuningsbehoefte

Amsterdam heeft als uitgangspunten 'geen kind op straat' en 'ouders en kinderen worden niet gescheiden opgevangen'. Dit betekent dat we (Amsterdamse) dakloze gezinnen opvangen. Het gaat om zowel zelfredzame gezinnen als gezinnen met meerdere problemen die in aanmerking komen voor maatschappelijke opvang. De kortdurende opvang van gezinnen voor dakloze zelfredzame gezinnen is bovenwettelijke opvang. Die bieden we in Amsterdam bovenop de Wmo aan voor gezinnen die niet in aanmerking komen voor de maatschappelijke opvang gezinnen.

Doel 6.3.2

Het duurzaam borgen van de veiligheid van alle betrokkenen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal huishoudens waarbij sprake is van structurele veiligheid, 1 jaar na afsluiten de dienst.	2022	n.v.t.	n.v.t.	n.t.b.	n.t.b.

Het tegengaan van huiselijk geweld en kindermishandeling vindt in Amsterdam-Amstelland plaats door middel van de regioaanpak 'Veiligheid voor elkaar' 2020-2024. Het doel van deze aanpak is:
- huiselijk geweld en kindermishandeling terugdringen.
- de schade ervan te beperken.
- de overdracht van geweld van generatie op generatie stoppen.

We willen met elkaar een veilig netwerk vormen rondom de slachtoffers, (potentiële) daders en hun sociale omgeving. Een regionaal veiligheidsteam als Blijvend Veilig, dat intensief samenwerkt met het OKT en Buurtteam om kindermishandeling en huiselijk geweld te doorbreken en een terugval te voorkomen, is hierbij onmisbaar. Professionals van Veilig Thuis, Gecertificeerde Instellingen, de Raad voor de Kinderbescherming en Blijf Groep werken integraal en er is geen differentiatie in functie. De proeftuin die nu loopt zal vanaf eind 2023 uitgroeien tot de nieuwe reguliere aanpak i.p.v. de huidige, geschotte, werkwijze.

We stimuleren de samenwerking tussen formele hulpverleningsorganisaties, zoals de Blijf Groep of de GI, met mensen en organisaties die het vertrouwen van inwoners al hebben. Dat zijn in elk geval ervaringsdeskundigen en zelforganisaties. Daarbij werken we met aandacht voor cultuur en gender en gebruiken we herkenbare, toegankelijke taal. Daarnaast hebben we aandacht voor specifieke groepen, zoals ouderen, jongeren en LHBTIQ+.

Activiteit 6.3.2.1

We bieden opvang en zorg aan vrouwen, mannen en kinderen die betrokken zijn bij huiselijk geweld en kindermishandeling.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal adviesvragen en meldingen bij Veilig Thuis	6.134, 9.840 (2021)	6.383 10.440	6.573 10.853	Advies:6.768 Melding:11.176 Advies:6.969 Melding:11.397 Advies:7.176 Melding:11.623	Advies:6.768 Melding:11.176 Advies:6.969 Melding:11.397 Advies:7.176 Melding:11.623
2	Bezettingsgraad bij Blijf Groep	96% (2021)	96%	n.v.t.	96%	96%

De capaciteit in de opvang voor slachtoffers van huiselijk geweld en kindermishandeling staat al meerdere jaren onder druk. Vanwege de structurele tekorten in de capaciteit om deze slachtoffers op te vangen is het besluit genomen door de regio Amsterdam-Amstelland om een tweede opvanglocatie te openen met een uitbreiding van acht extra plekken.

Daarnaast zijn tijdelijke middelen toegekend voor het opvangen van de tekorten in afwachting van de opening van een tweede locatie. Steeds meer mensen weten de weg naar het Centrum Seksueel Geweld Amsterdam-Amstelland te vinden. Door de maatschappelijke aandacht voor seksueel geweld verwachten we dat deze trend doorzet. De verwachting is ook dat de nieuwe zedenwetgeving de vraag om hulp verder zal doen toenemen.

Veilig Thuis is er voor advies, ondersteuning en het melden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Er wordt gestreefd naar een toename in meldingen van professionals (bijvoorbeeld uit de zorg en het onderwijs) ten opzichte van meldingen vanuit de politie. Ook wil Veilig Thuis een toename in adviesvragen van inwoners van Amsterdam en de regio bewerkstelligen.

Activiteit 6.3.2.2

We zorgen voor een goed functionerend Veilig Thuis en Centrum Seksueel Geweld.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage huishoudens dat direct na de veiligheids-beoordeling en/of dienst door Veilig Thuis overgedragen wordt naar het lokale veld (wijkteams jeugd en volwassenen)	Gehele regio: 32% Amsterdam: 29% (2021)	Gehele regio 32% Amsterdam 29%	45%	50%	50%
2	Aantal hulp- en adviesvragen acuut en niet acuut van het Centrum Seksueel Geweld Amsterdam- Amstelland	Acuut: 290, Niet acuut: 375 (2021)	Acuut: 443 Niet acuut: 827	Acuut: 518 Niet acuut: 1083	Acuut: 606 Niet acuut: 1401	2025: Acuut: 709 Niet acuut: 1835 2026: Acuut: 829 Niet acuut: 2404

Veilig Thuis is er voor advies, ondersteuning en het melden van huiselijk geweld en kindermishandeling. Er wordt gestreefd naar een toename in meldingen van professionals (bijvoorbeeld uit de zorg en het onderwijs) ten opzichte van meldingen vanuit de politie. Ook wil Veilig Thuis een toename in adviesvragen van inwoners van Amsterdam en de regio bewerkstelligen.

Steeds meer mensen weten de weg naar het Centrum Seksueel Geweld Amsterdam-Amstelland te vinden. Door de maatschappelijke aandacht voor seksueel geweld verwachten we dat deze trend doorzet. Hierdoor is het besluit genomen door de regio Amsterdam-Amstelland om extra middelen toe te kennen aan het Centrum Seksueel Geweld, zodat zij aan alle (hulp)vragen van slachtoffers van seksueel geweld kunnen voldoen. De verwachting is ook dat de nieuwe zedenwetgeving de vraag om hulp en advies verder zal doen toenemen.

Activiteit 6.3.2.3

We zorgen voor de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage jongeren 0 tot 18 jaar met jeugdbescherming (BBVverplicht)	1,0% (2017)	0,8% (1e helft 2021)	0,8%	0,7%	0,7%
2	Percentage jongeren 12 tot 23 jaar met jeugdreclassering (BBVverplicht)	0,8% (2017)	0,5% (1e helft 2021)	0,6%	0,6%	0,6%

De Gecertificeerde Instellingen (GI's) bieden Jeugdbescherming en Jeugdreclassering. Voor Amsterdam zijn dat Jeugdbescherming Regio Amsterdam, de William Schrikker Stichting en het Leger des Heils. We sturen er in het Amsterdamse stelsel op aan gezinnen in een vrijwillig kader zo min mogelijk over te dragen en veiligheidsexpertise waar nodig toe te voegen. Dat betekent dat het OKT in de gezinnen, waarin onveiligheid aan de orde is, de begeleidin9 zelf zoveel mogelijk kan blijven bieden en de jeugdbeschermer (in de wijk) kan vragen hen te ondersteunen. Sinds 2015 begonnen lokale teams en GI's daarmee en vanaf 2018 is dat goed op stoom gekomen. De lokale teams zijn deskundiger geworden. En de GI's worden voor een deel van hun werk gefinancierd om consult te geven of tijdelijk mee te werken met en voor een gezin. Deze samenwerking versterken we de komende jaren verder. Er zijn gezinnen waarin de ouders niet kunnen of willen zorgen voor een veilige opvoeding. Dan is voor de veiligheid van het kind een beschermingsmaatregel nodig, die het mogelijk maakt de juiste hulp in te zetten. Ook kan de rechter jeugdreclassering opleggen. Deze vormen van gedwongen begeleiding wordt door de gecertificeerde instellingen uitgevoerd, waarbij zo mogelijk het OKT ook betrokken blijft of het Buurtteam aansluit vanwege voorkomende ouderproblematiek. Het huidige beschermingsstelsel gaat veranderen, zoals beschreven is in het landelijk Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Vanaf 2024 starten we in de regio met het stapsgewijs invoeren ervan. Op termijn wordt de uitvoering van de jeugdbescherming en jeugdreclassering belegd in regionale veiligheidsteams.

De gecertificeerde instellingen hebben moeite om voldoende personeel te werven en te behouden. Landelijk is er daarom in 2023 een traject ingezet om een lagere caseload te bewerkstelligen. Tevens is in 2023 een inkooptraject opgestart, waarvan het doel is om nieuwe contracten per 2024 te laten ingaan.

Activiteit 6.3.2.4

We bieden laagdrempelig specialistische hulp en ondersteuning voor sekswerkers.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal bereikte sekswerkers	1.265 (2020)	5409	5400	5400	5400

Amsterdam biedt laagdrempelig specialistische hulp en ondersteuning voor sekswerkers. Dit aanbod is er voor mannen, vrouwen en transpersonen ongeacht verblijfsstatus. Alle sekswerkers kunnen zo terecht met hulpvragen over onder andere werkomstandigheden, schulden, gezondheid, hulp bij het doen van aangifte en (alternatieve) carrièremogelijkheden . Ook worden er cursussen geboden om de positie van sekswerkers te verbeteren zoals, instap programma's, boekhouden, zelfverdediging en taallessen. Naast de vergunde branche zijn er ook vele sekswerkers in het onvergunde circuit actief. Deze groep lijkt toe te nemen. Onder deze groep bevinden zich ook mensen die ongedocumenteerd zijn. Om het bereik onder deze sekswerkers, en dan met name diegene in een kwetsbare posities, verder te vergroten wordt er sinds 2021 naast het fysieke veldwerk, ook intensief ingezet op online outreach. Deze aanpak heeft succes. Waar er in 2020 nog 1265 sekswerkers bereikt werden, was dit aantal in 2022 gestegen naar 5500. Een deel van deze groep komt met zeer complexe ondersteuningsvragen. Deze aanpak wordt de komende jaren in samenhang met de ketenpartners gecontinueerd en doorontwikkeld. Verder is er een kwartiermaker aangesteld om de mogelijkheden voor een overweeghuis te onderzoeken.

Activiteit 6.3.2.5

We bieden specialistische zorg aan en opvang voor (vermoedelijke) slachtoffers van mensenhandel.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal opgevangen slachtoffers van Mensenhandel - Aantal noodbedplaatsingen (72 uurs plaatsing), -Aantal ACM regulier (24uurs opvang)	24, 20 (2021)	24 20	25 20	25 20	25 20
2	Aantal slachtoffers ambulant begeleid	39 (2021)	39	40	40	40

Amsterdam biedt specialistische zorg aan en opvang voor (vermoedelijke) slachtoffers van mensenhandel. Er is bij de geringste aanwijzing van mensenhandel direct 72 uur opvang beschikbaar, ongeacht iemands verblijfstatus. Na die 72 uur wordt er indien nodig de zorg intramuraal of ambulant voortgezet. Er is een zorgcoördinator om de zorginzet goed te begeleiden en een goede samenwerking met de politie te onderhouden. De zorgcoördinator speelt ook een belangrijke rol in de preventie van mensenhandel en de herkenning van slachtoffers. Hiertoe wordt bijvoorbeeld deelgenomen aan casuïstiek overleg en wordt voorlichting gegeven over het herkennen van signalen van mensenhandel. Daarbij is zorgcoördinatie 24 uur per dag bereikbaar als sparringpartner voor de politie en (zorg)professionals. De gemeente Amsterdam streeft er naar een uitbuitingsvrije stad te zijn. Daarom wordt er de komende jaren ook extra ingezet op voorlichting aan en ondersteuning van (arbeids)migranten. Ook wordt de inzet op herkenning van criminele uitbuiting geïntensiveerd.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	55,9	49,1	20,0	37,8	88,4	83,9
Lasten	780,0	831,6	868,4	822,5	820,8	794,3
Saldo Baten en Lasten	**-724,2**	**-782,4**	**-848,3**	**-784,7**	**-732,4**	**-710,4**
Onttrekking	8,2	23,7	17,7	18,4	20,7	1,3
Toevoeging	33,7	22,5	5,6	3,9	2,2	4,8
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-25,4**	**1,2**	**12,1**	**14,5**	**18,5**	**-3,5**
Totaal	**-749,6**	**-781,2**	**-836,2**	**-770,2**	**-713,9**	**-713,8**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 20,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Het ramingsrisico voor de verwachte rijksbijdrage voor de uitvoering van de hervormingsagenda jeugd is in 2023 en 2024 opgelost. Het nog resterende ramingsrisico jeugd is € 24,2 miljoen in 2025, € 62,4 miljoen in 2026 en € 60,7 miljoen in 2027.
- Eigen bijdrage voor mensen die de volgende voorzieningen gebruiken: Hulp bij het Huishouden; Beschermd verblijf; Woon- en vervoersvoorzieningen; Aanvullend openbaar vervoer (€ 10,1 miljoen).
- Baten uit bijdragen van zorgverzekeraars en rijksbijdragen voor Maatschappelijke en Geestelijke Gezondheidszorg (€ 2,5 miljoen).
- Een Rijksbijdrage voor het heroïneprogramma (€ 1,9 miljoen).
- Baten uit onderzoek en advies voor Regie en Veiligheid (€1,7 miljoen).
- Baten uit onderzoek en advies Veilig Thuis en Centrum & Steunpunt Seksueel Geweld (€ 1,4 miljoen).
- Baten voor de Gemeenschappelijk Geneeskundige Dienst (GGD) door toekenning van incidentele middelen ten behoeve van het verder vorm geven van de Centrale Toegang in de stad (€ 1,1 miljoen). Hiertegenover staan € 1,1 miljoen aan hogere lasten.
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 868,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Specialistische jeugdhulp (€ 279,6 miljoen). Dit omvat onder andere:
  - Hoog specialistische jeugdhulp (HSJH) (€ 195,9miljoen);
  - Enkelvoudige specialistische jeugdhulp (ESJH) (€ 33,6 miljoen);
  - Individuele Betaalopdrachten (IBO's) (€ 20,2 miljoen);
  - Persoonsgebonden Budget Jeugdzorg (PGB) (€ 13,0 miljoen);
  - Overige Specialistische jeugdzorg (€ 9,5 miljoen);
  - Landelijke Inkoop VNG (€ 4,7 miljoen);
  - Dyslexie (€ 1,7 miljoen).
- Maatschappelijke opvang en beschermd wonen (€ 238,6 miljoen). Omvat onder andere:
  - Begeleiding en zorg voor dak en thuislozen. De middelen worden ingezet voor Inkoop van Begeleid thuis en Beschermd verblijf. Het gaat bijvoorbeeld om 24uursopvang, groepswonen en individueel begeleid wonen (€ 192,7 miljoen).
  - Hulp en opvang van dakloze gezinnen, nacht- en passantenopvang, winteropvang, veelplegers en overige (€ 15,2 miljoen);
  - Persoonsgebonden budget en Blokhuis middelen (€ 12,8 miljoen);
  - Maatschappelijke opvang jongvolwassenen (€ 9,0 miljoen);
  - Overige uitgaven (€ 8,9 miljoen).
- Hulp bij huishouden (€ 65,2 miljoen).
- Dagbesteding en logeeropvang (€ 45,1 miljoen).
- Uitvoering gezinsmanagement door de Gecertificeerde Instellingen (GI) en Blijvend veilig (€ 40,7 miljoen).
- Hulpmiddelen en vervoers -en woonvoorzieningen (€ 35,6 miljoen).
- Aanvullend openbaar vervoer (€ 28,0 miljoen).
- Aanvullende individuele ondersteuning (€ 26,1 miljoen).
- Lasten van diverse taken met betrekking tot maatschappelijke en geestelijke gezondheidszorg waaronder de geïntegreerde voorzieningen, zorg en overlast uitgevoerd door de Gemeenschappelijke geneeskundige Dienst (GGD) (€ 19,5 miljoen, inclusief apparaatskosten).
- Apparaatskosten jeugd en zorg (€ 22,4 miljoen).
- Veilig thuis, Centrum Seksueel Geweld en Steunpunt Seksueel uitgevoerd door de GGD inclusief apparaatskosten zorgverleners (€ 17,0 miljoen).
- Lasten van huiselijk geweld en kindermishandeling (€ 12,7 miljoen).
- Vreemdelingenbeleid (€ 11,6 miljoen).
- Diverse posten Jeugd en Zorg (€ 17,7 miljoen). Hiervan betreft € 11,9 miljoen nog te verdelen nominale compensatie..
- Lasten van indicatiestellingen WMO (€ 4,3 miljoen).
- Lasten van slachtoffers mensenhandel (€ 1,0 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 17,7 miljoen:

- Een onttrekking aan de reserve Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in 2024 van € 10,7 miljoen. Dit is voor het opvangen van fluctuaties bij WMO-openeinde-regelingen.
- Een onttrekking aan de reserve Jeugd in 2024 van € 2,3 miljoen om extra in te zetten voor de uitvoering van de hervormingsagenda.
- Een onttrekking aan de reserve Jeugd in 2024 van € 1,7 miljoen voor het oplossen van het ramingsrisico jeugd.
- Een onttrekking aan de reserve Parlementaire Ondervragingscommissie Kinder-toeslagaffaire (POK) in 2024 van € 1,4 miljoen. Dit is voor de inzet van de POK middelen Toekomstscenario Jeugd voor Blijvend Veilig.
- Een onttrekking aan de reserve Overheveling Gemeentefonds middelen in 2024 van € 0,7 miljoen. Dit is voor het terugdraaien van introductie eigen bijdrage voormalige ambulante ondersteuning dagbesteding (AODB).
- De overige onttrekkingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 5,6 miljoen:

- De toevoeging aan de reserve Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) in 2024 bedraagt € 5,6 miljoen. Dit is voor het opvangen van fluctuaties bij WMO-openeinde-regelingen.

Risicobeheersing

Risico	Beheersmaatregel
De vraag naar WMO voorzieningen neemt sterker toe dan dat de gemeente aan benodigde WMO faciliteiten kan bieden. Hierdoor stijgen de kosten tot boven het beschikbare budget.	Om de kosten beheersbaar te maken krijgen aanbieders een budgetplafond opgelegd of een lumpsum toegekend waar zij niet bovenuit mogen/kunnen komen met hun productie. Dit geldt voor Aanvullende individuele ondersteuning (AIO), Dagbesteding (DB), Hulp bij Huishouden (Hbh), Begeleid Thuis/Beschermd Verblijf (BT/BV), Hbh-OGGZ en Logeeropvang (LO). Buurtteams hebben een rol in de toegang tot AIO, DB, LO, Hbh en BT.
Door de budgetplafonds kunnen de wachttijden verder gaan oplopen, wat kan leiden tot overbelasting van mantelzorgers, sociale basis en de buurtteams, en tot achteruitgang van het welzijn van individuele Amsterdammers en in extreme gevallen tot overlast.	Aanbieders/buurtteams houden cliënten in beeld en maken gebruik van elkaars capaciteit en deskundigheid. Aanbieders AIO, DB en buurtteams hebben door functiebekostiging en de subsidieregeling Buurtteams Amsterdam meer ruimte om wisselingen in vraag op te vangen en middelen doelmatig in te zetten. De buurtteams bieden overbruggingsondersteuning als de passende vorm van AIO niet direct geleverd kan worden. Inzicht in de wachtlijsten zodat we kunnen prioriteren en normeren kan de effecten beperken. Op dit moment worden incidentele middelen vanuit het Rijk (Blokhuismiddelen) ingezet om de wachtlijsten aan te pakken zodat kwetsbare mensen tijdig passende ondersteuning krijgen.

Beleidskaders

- Wmo-Verordening 2015 (versie 2022, vastgesteld december 2021, geldig vanaf 1 januari 2022).
- Hoofdlijnenbesluit inkoop aanvullende ondersteuning Wet maatschappelijke ondersteuning: Ambulante ondersteuning, Dagbesteding, Hulp bij het huishouden, Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen en Logeeropvang 2021 tot 2027 (november 2019)
- Brief aan de gemeenteraad op 18 mei 2021 over de uitgangspunten en concept planning voor nieuwe contractering van AIO, Hbh, MOBW en DB en van de analyse inzake de rechtmatigheid van de overbruggingsovereenkomsten.
- Besluit 26 oktober 2021 ‘instemmen met de inkoopstrategieën en de daarop gebaseerde inkoopleidraden voor Aanvullende individuele ondersteuning (AIO) en voor Hulp bij huishouden (Hbh) en met start van de inkoop voor AIO en Hbh, en afdoening motie 381.21 van het raadslid Kuiper d.d. 27 mei 2021 inzake werk behouden van aanvraagprocedures voor kleine aanbieders’.
- Koersbesluit Maatschappelijke opvang en beschermd wonen (oktober 2016).
- Koersbesluit Thuis in de wijk 2016-2020.
- Uitgangspunten voor de inkoop Maatschappelijke opvang en Beschermd wonen 2017-2020. (maart 2016).
- Uitgangspunten voor de inkoop Vrouwenopvang 2017-2020 (maart 2016)
- Regioaanpak Huiselijk geweld en Kindermishandeling 2020-2025 Amsterdam-Amstelland ‘Veiligheid voor Elkaar,’ definitief concept juni 2020).
- Jeugdwet, 2014
- Verordening Zorg voor de Jeugd Amsterdam, 2018
- Inkoopstrategie (Hoog)specialistische Jeugdhulp Gemeenten Amsterdam, Diemen, Ouder-Amstel en Uithoorn, 2020

3.6.4 Diversiteit

Ons doel is dat iedere Amsterdammer de ruimte heeft om zichzelf te zijn en zich vrij en beschermd voelt. Samen met Amsterdammers zetten we ons hierom in om de voedingsbodem voor discriminatie weg te nemen en stimuleren we gelijkwaardigheid, emancipatie en inclusie.

Het is lastig om goed inzichtelijk te maken in welke mate het gemeentelijk diversiteitsbeleid impact heeft op de doelstellingen omdat het gaat om maatschappelijke ontwikkelingen, waarop vele factoren van invloed zijn. Desondanks willen we impact in de stad zo goed mogelijk inzichtelijk te maken. Hiervoor werken we samen met Onderzoek, Informatie en Statistiek en conform de aanbevelingen van de Rekenkamer inzake het onderzoek naar de indicatoren aan een verbetering van de doelenboom bij de Voorjaarsnota 2024.

Doel 6.4.1

In Amsterdam kan iedereen zichzelf zijn.

Indicatoren doel	Peilwaarde 2021	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1. Percentage Amsterdammer dat aangeeft altijd zichzelf te kunnen zijn (bron: ABM)	63%	*	**	**	**

** De Burgermonitor komt tweejaarlijks uit, voor 2022 daarom geen cijfer beschikbaar.*
*** Geen streefwaarden. Gezien de aard van de indicator is alleen de referentiewaarde of realisatiewaarde benoemd en benoemen we geen streefwaarde.*

Iedereen moet zichzelf kunnen zijn in de stad, in gelijkwaardigheid en volwaardig ertoe doen en mee kunnen doen, ongeacht gender, leeftijd, geloof, culturele identiteit, seksuele oriëntatie of beperking. Dit doen we onder andere door:

- Het zelf organiserend emanciperend vermogen, van individuen en organisaties die zich inzetten voor specifieke groepen, te ondersteunen. In 2024 ondersteunen we opnieuw organisaties en netwerken via meerjarige subsidies aan de samenwerkende organisaties (‘allianties’) in de stad die aan de slag gaan met de prioriteiten die voortkomen uit de Visie Inclusie en Antidiscriminatiebeleid 2023-2026. De onderlinge samenwerking van de organisaties maakt hun gezamenlijke impact groter.
- Ook maken we maken we in 2024 dialoog en andere ontmoetingsvormen mogelijk tussen de verschillende gemeenschappen, zodat ze elkaar leren kennen en versterken. Hiervoor ontvangen de stadsdelen bijvoorbeeld ook diversiteitsmiddelen.
- Daarnaast zetten we ons in om gelijkheid te bevorderen, met nadrukkelijke aandacht voor mensen in een kwetsbare positie. Zo dragen we in 2024 bij aan gendergelijkheid in verschillende leefdomeinen, bijvoorbeeld door bevordering van gelijke rechtstoegang voor vrouwen via de Vrouwenrechtswinkel.
- Tenslotte werken we aan het versterken van medezeggenschap voor alle Amsterdammers. Iedere Amsterdammer moet het gevoel hebben mede-eigenaar te zijn, of op z’n minst te kunnen zijn, van de stad en mee te mogen bepalen hoe die eruitziet. Iedere Amsterdammer moet zichzelf kunnen herkennen op allerlei posities en wezenlijk de kans krijgen om zelf ook zo’n positie te bekleden. Ook is het van belang om eenzijdige of negatieve beeldvorming over bepaalde groepen in een ander licht te zetten. De gemeente wil zichtbaar maken hoe nieuwe groepen posities van macht veroveren en hoe zij stereotypen doorbreken, zodat zij als rolmodellen andere (jonge) Amsterdammers kunnen inspireren. In 2024 wordt gewerkt aan de implementatie van een projectplan in het kader van dit thema. Aan een verkenning van deze beleidsprioriteit en de invulling van het projectplan wordt op dit moment nog gewerkt.

Doel 6.4.2

Discriminatie in Amsterdam neemt af.

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1. Percentage Amsterdammers dat zich de afgelopen 12 maanden gediscrimineerd heeft gevoeld (bron: Veiligheidsmonitor)	14% (2015)	17%	*	*	*

De gemeente Amsterdam tolereert geen discriminatie. Daarom werken we aan het aanpakken van alle vormen van discriminatie. We willen discriminatie terugdringen, zichtbaar maken en bestrijden waar het toch gebeurt. Dit willen we doen door:

- Discriminatie en de onderliggende vooroordelen terug te dringen, met bijzondere aandacht voor groepen die veelvuldig te maken hebben met discriminatie. Hierbij zetten we ons vooral in op bewustwording en preventie. In 2024 doen we dit onder andere door acties uit de verschillende actieonderzoeken op te volgen en door Amsterdammers aan te moedigen om elkaar aan te spreken bij discriminatie, bijvoorbeeld met een campagne.

- De rol en positie voor de anti-discriminatievoorziening (ADV) te versterken. Het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA) heeft als anti-discriminatie-voorziening een belangrijke rol in de registratie van meldingen van discriminatie, klachtbehandeling en verlening van onafhankelijk advies bij discriminatieklachten. De opvolging van meldingen is voor dit college essentieel. We onderzoeken in 2024 hoe we de ADV nog meer kunnen versterken, wisselen kennis uit met andere steden en werken samen met een groot aantal betrokken organisaties.
- De negatieve doorwerking van het verleden in de samenleving van nu te bestrijden. Zo werken we in 2024 de aanbevelingen uit onze “route voor herstel” uit. Ook zetten we vervolgstappen om te komen tot een Slavernijmuseum. In 2022 zijn drie kwartier-makers aangesteld die werken aan het museaal ondernemingsplan voor het museum waarin de inhoud, de organisatie, huisvesting en een bijbehorende kostenraming zijn uitgewerkt. Eind 2023 is het participatietraject afgerond en hebben de kwartier-makers hun museaal ondernemingsplan gepresenteerd aan de gemeente en het Rijk. Dit vormt de basis voor het definitieve besluit over de realisatie en de bouw van het museum.

Activiteit 6.4.2.1

We verhogen de meldingsbereidheid bij discriminatie.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde 2019	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal meldingen over discriminatie (Meldpunt discriminatie Regio Amsterdam)	544	561	*	*	*
2	Aantal meldingen arbeidsdiscriminatie (MDRA)	144	109	**	**	**

** Geen streefwaarden. Gezien de aard van de indicator is alleen de referentiewaarde of realisatiewaarde benoemd en benoemen we geen streefwaarde. Het is een meetwaarde die bedoeld is om het gesprek mee te voeren.*

NB: Er zijn in 2022 942 meldingen gedaan van discriminatie. 561 meldingen van discriminatie zijn gedaan door inwoners van de gemeente Amsterdam en 381 meldingen van niet-Amsterdammers over een voorval van discriminatie dat in Amsterdam plaatsvond.

*** Geen streefwaarden. Gezien de aard van de indicator is alleen de referentiewaarde of realisatiewaarde benoemd en benoemen we geen streefwaarde. Het is een meetwaarde die bedoeld is om het gesprek mee te voeren.*

NB: Er zijn in 2022 190 meldingen gedaan van arbeidsmarktdiscriminatie. 109 meldingen van inwoners, en 81 meldingen van voorvallen in Amsterdam door niet-inwoners.

Om beter te interveniëren in het geval van discriminatie, is het van belang dat we meer zicht krijgen op de aard en omvang van discriminatie in onze stad. Hiervoor is het van groot belang dat zoveel mogelijk mensen zich melden in geval van discriminatie. Hierom werken we in 2024 onder andere aan de versterking van de zichtbaarheid en benaderbaarheid van het MRDRA. Het MDRA werkt hieraan middels een intern innovatieproces. Ook met de politie en andere relevante partners zijn afspraken gemaakt over het verhogen van de meldingsbereidheid en is er een routekaart gemaakt, waarin zichtbaar wordt gemaakt waar mensen die discriminatie ervaren terecht kunnen. Het MDRA werkt samen met de politie aan een dashboard van meldingen, waarin hun data wordt samengevoegd.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	7,3	9,1	10,5	9,3	8,8	8,7
Saldo Baten en Lasten	**-7,3**	**-9,1**	**-10,5**	**-9,3**	**-8,8**	**-8,7**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**-7,3**	**-9,1**	**-10,5**	**-9,3**	**-8,8**	**-8,7**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,0 miljoen.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 10,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De bijdrage voor emancipatie, antidiscriminatie en subsidieregelingen strategische allianties (€ 8,3 miljoen).
- Apparaatslasten voor uitvoering van het programmaonderdeel 6.4 (€ 1,8 miljoen).

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

Risicobeheersing

Risico	Beheersmaatregel
De huidige crisis in ons land, als gevolg van onder andere de coronapandemie, de oorlog in Oekraïne en de hoge inflatie, hebben de verschillen in onze stad groter gemaakt. Dat heeft effect op de manier waarop we met elkaar omgaan en op de manier waarop we kijken naar 'de ander'. Dit vergroot het risico op vooroordelen, discriminatie en uitsluiting.	Het is juist nu belangrijk om in thema's als discriminatie, uitsluiting en ongelijkheid te blijven investeren. Wij werken hierom actief aan het wegnemen van de voedingsbodem voor discriminatie en steunen emancipatie initiatieven in de stad. Dit doen we door: De norm te stellen: Wij geven als gemeente het signaal dat geen enkele vorm van discriminatie acceptabel is. We werken bijvoorbeeld aan een campagne om discriminatie tegen te gaan. Agenderen: het op de agenda zetten van onderbelichte thema's bij samenwerkingspartners en bijvoorbeeld het Rijk. Faciliteren: het faciliteren van organisaties en bewegingen in de stad door middel van bijvoorbeeld subsidies. Daarnaast zorgen we door onze netwerkfunctie dat signalen uit de stad vroegtijdig bij de gemeente bekend zijn, zodat hierop geanticipeerd kan worden.
Toenemende polarisatie in de samenleving, verharding van het publieke debat en de prominente aanwezigheid van een conservatieve onderstroom hebben als gevolg dat partijen meer naar extremen trekken. Daarmee staat tolerantie op het spel met als risico dat met name gemarginaliseerde groepen minder gehoord, achtergesteld of uitgesloten worden.	We spreken ons uit tegen sentimenten die de rechten van gemarginaliseerde groepen, zelfbeschikking en emancipatie op het spel zetten door in te zetten op lobby (bijvoorbeeld richting het Rijk) om zo alle Amsterdammers in bescherming te nemen.
Door landelijke ontwikkelingen loopt de totstandkoming van wetgeving ter bescherming/ verbetering van de positie van mensen uit de lhbtiq+ gemeenschap vertraging op.	We kijken naar gemeentelijke mogelijkheden voor het treffen van tussentijdse maatregelen om Amsterdammers uit de lhbitq+ gemeenschap te ondersteunen.
Omdat er vele verschillende maatschappelijke ontwikkelingen en factoren van invloed zijn op discriminatie is het lastig om (bijv. op basis van de cijfers van het MDRA en de Amsterdamse Burgermonitor) op te maken in welke mate het gemeentelijk Inclusie en Antidiscriminatiebeleid van invloed is op discriminatie in onze stad. Dit maakt het lastig om uitspraken te doen over de effectiviteit waarmee we als gemeente discriminatie tegengaan.	Voor het tegengaan van discriminatie op maatschappelijk niveau is bevordering van empathie en bestrijding van vooroordelen en stereotypen vereist om de voedingsbodem voor discriminatie weg te nemen (preventie). Rondom incidenten van discriminatie is het strafrecht onmisbaar bij het geven van opvolging bij aangiftes van discriminatie. De politie en het Openbaar Ministerie hebben een cruciale taak in het opsporen en vervolgen van daders. Voor een sluitende aanpak in het bestrijden van discriminatie is het van belang dat straffen en voorkomen goed op elkaar zijn afgestemd. Om discriminatie zo effectief mogelijk tegen te gaan zetten we hierom extra in op de goede aansluiting van de preventieve aanpak op de repressieve aanpak vanuit Openbare Orde en Veiligheid onder aanvoering van de burgemeester.

Beleidskaders

- Visiedocument Inclusie en Antidiscriminatiebeleid 2023-2026 "Amsterdam, een stad uit duizen" (maart 2023)
- de Wet Gemeentelijke Antidiscriminatievoorzieningen (WGA), (vastgesteld, januari 2020 – heden)
- Subsidieregeling allianties inclusiviteit en antidiscriminatie 2024-2025
- Algemene Subsidieverordening Amsterdam

De uitwerking van de visie volgt in Q4 2023 in een nieuw beleidskader Inclusie en Antidiscriminatiebeleid 2023-2026

3.7

Sociale zaken en armoedebestijding

3.7 Sociale zaken en armoedebestijding

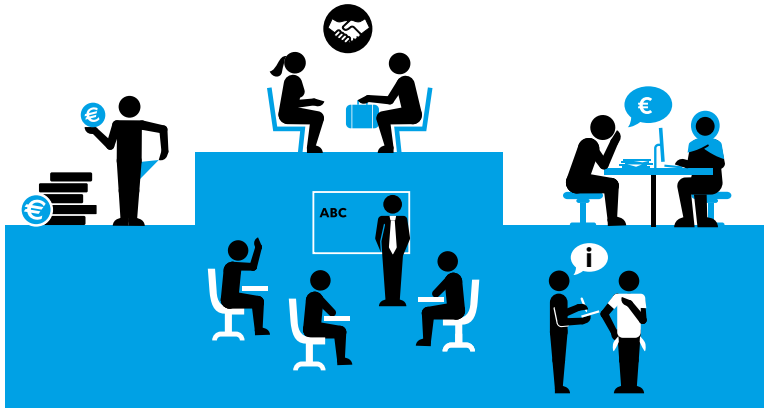

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	709,8	762,0	706,3	704,6	703,6	700,0
Lasten	1.283,5	1.187,0	1.142,9	1.117,9	1.089,6	1.068,8
Saldo Baten en Lasten	**-573,8**	**-425,0**	**-436,6**	**-413,3**	**-386,0**	**-368,8**
Onttrekking	13,1	48,8	28,7	13,6	9,1	2,9
Toevoeging	2,7	21,6	0,2	0,2	0,2	0,7
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**10,4**	**27,2**	**28,5**	**13,4**	**8,9**	**2,2**
Totaal Programma 7 Sociale zaken en armoedebestijding	**-563,4**	**-397,8**	**-408,0**	**-399,8**	**-377,1**	**-366,6**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**173,1**	**166,9**	**172,3**	**156,1**	**154,4**	**147,8**

3.7.1 Inkomensregelingen

Doel van dit programmaonderdeel is financiële bestaanszekerheid voor alle Amsterdammers die zelf tijdelijk niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

- We zetten *Klantbegeleiders Inkomen* in die meer tijd hebben om samen met bijstandsgerechtigden een breed beeld te maken van de persoonlijke inkomenssituatie en eventuele knelpunten aan te pakken.
- We stellen de stopknop in werking zodat bijstandsgerechtigden bij een stap naar betaald werk altijd de zekerheid hebben dat hun bijstandsinkomen snel herleeft mocht werken toch niet lukken.
- We zetten het bijverdienen in de bijstand voort en we blijven werken aan het vereenvoudigen van inkomstenverrekeningen van mensen die naast hun uitkering parttime werken.
- We vergroten de bestaanszekerheid van asielzoekers, vluchtelingen en ongedocumenteerden door hen opvang te bieden en zetten diverse vormen van ondersteuning in.

3.7.2 Werk, Participatie, Inburgering

Doel van dit programmaonderdeel is het creëren van kansen voor alle Amsterdammers op duurzaam, betaald werk dan wel perspectief bieden op werk. Dit doen we voor bijstandsgerechtigden, jongeren zonder bijstandsuitkering en niet-uitkeringsgerechtigden.

- Om het arbeidsmarktperspectief van Amsterdammers te verbeteren zodat iedereen kans op werk heeft, intensiveren we de komende jaren de dienstverlening. We vergroten de mogelijkheden van Amsterdammers voor om- en bijscholing, we versterken de inzet op sociaal en gesubsidieerd werk, en we ontwikkelen nieuwe dienstverleningsconcepten richting werkgevers zodat we meer mensen kunnen bemiddelen naar betaald werk.
- De verwachting is dat de komende jaren meer statushouders aan Amsterdam worden verbonden. We zetten in op maatwerkondersteuning van statushouders naar scholing en werk en op het financieel ontzorgen. Omdat de gemiddelde wachttijd voor een woning voor statushouders in Amsterdam is opgelopen tot 1,5 jaar, bieden we deze begeleiding al tijdens het verblijf in het AZC.

- We zien dat inwoners die de grootste problemen ondervinden van laaggeletterdheid het moeilijkst zijn te bereiken met het gemeentelijke taalaanbod.
  Het bereiken en motiveren van deze doelgroep is in 2024 daarom prioriteit.
  Daarnaast gaan we in 2024 het professionele cursusaanbod basisvaardigheden extra inzetten op het verbeteren van basisvaardigheden van werkzoekenden en werknemers zodat een laag taalniveau geen belemmering meer is om betaald werk te vinden.

3.7.3 Armoede en Schuldhulpverlening

Doel van dit programmaonderdeel is het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen, en zo de kansen voor Amsterdammers te vergroten.

- Armoede en geldproblemen gaan gepaard met systeemstress. Daarom ligt de focus op het bieden van perspectief en rust. Voor kinderen en jongeren bieden we een pakket aan regelingen, gericht op meedoen en kansengelijkheid. Deze inzet is er ook op gericht om te voorkomen dat armoede doorgegeven wordt aan de volgende generatie.
- De bestaanszekerheid van een grote groep Amsterdammers staat al meerdere jaren onder druk, en gestegen energieprijzen en inflatie hebben dit verder versterkt. Daarom is de doelgroep voor alle minimaregelingen in 2023 uitgebreid naar huishoudens met inkomens tot 130% van het sociaal minimum. Voor de kindregelingen is met ingang van schooljaar 2023-2024 de inkomensnorm verhoogd naar 150% voor de duur van twee schooljaren.
- Omdat de energieprijzen naar verwachting nog langere tijd volatiel zullen zijn, blijven we intensief inzetten op de betaalbaarheid van de energierekening. Het Rijk werkt aan wetgeving waardoor gemeenten vanaf het najaar 2023 tot medio 2024 opnieuw een energietoeslag kunnen verstrekken.
- De inzet op het voorkomen, klein houden en snel oplossen van geldproblemen blijft vanwege de druk op bestaanszekerheid van groot belang. Met de aanpak vroeg-signalering voorkomen we dat betalingsachterstanden escaleren en problematische schulden ontstaan, huisuitzettingen en afsluitingen dreigen en incassokosten almaar oplopen. Verder werken we door aan het vergroten van het bereik en het bieden van schuldenrust voor Amsterdammers, onder andere via de pilot ‘pauzeknop’ en is de schuldsaneringstermijn gehalveerd van drie naar anderhalf jaar.
- Ook blijven we gedupeerde ouders van het kinderopvangtoeslagschandaal ondersteunen. De gemeente biedt brede ondersteuning in aanvulling op het financiële herstel door het Rijk. Deze ondersteuning wordt uitgevoerd door de Buurtteams Amsterdam en het gemeentelijk Doorbraakteam.

Gebieden per programma

Dit programma richt zich op het vergroten van de (financiële) bestaanszekerheid van Amsterdammers, op het verbeteren van hun kansen op betaald werk, en op het volwaardig en betekenisvol meedoen in de stad.

- We bieden dienstverlening aan iedereen die recht heeft op een uitkering of (armoede-)regeling. We kijken daarbij in welke gebieden de opgave naar verhouding groter of complexer is. We herschikken de personele inzet ten gunste van die gebieden. Daarmee kunnen de medewerkers in die gebieden meer persoonlijke aandacht aan mensen besteden of intensiever samenwerken met bijvoorbeeld buurtorganisaties of andere partijen.
- We organiseren onze dienstverlening aan Amsterdammers lokaal, ín de gebieden in de stad. Daardoor kunnen we beter aansluiten bij de specifieke opgaven in dat gebied, bij de behoeften van de Amsterdammers in dat gebied en komt de samenwerking met partners in dat gebied makkelijker tot stand. We voeren de gesprekken met bijstandsgerechtigden ook zo lokaal mogelijk, bij voorkeur op een locatie die voor bewoners goed bereikbaar en vertrouwd is, zoals een buurthuis. We leggen contact met lokale werkgevers en proberen bijstandsgerechtigden uit de buurt aan hen te koppelen. Dat levert duurzame matches op.
- Beleidsintensiveringen doen we waar mogelijk in de prioritaire gebieden. Daarbij willen we meer dan voorheen gaan verkennen hoe we dat samen met bewoners en lokale partijen invulling kunnen geven. Het kan dan gaan over het aanpassen van onze re-integratieinstrumenten, het verhogen van het bereik van de armoedevoorzieningen of het terugdringen van laaggeletterdheid in en gebied.

Investeringen

We investeren in de vernieuwing van het registratiesysteem voor de begeleiding van bijstandsgerechtigden (Werk, Participatie en Inkomen). Dit is een lopende investering van in totaal € 18 miljoen waarvoor we in 2024 verwachten € 4 miljoen uit te geven.

Thema’s per programma

Digitale stad / informatie:

- We investeren in een nieuw registratiesysteem voor de begeleiding van bijstands-gerechtigden (SVWI), waarbij het eindbeeld is dat de burger zelf 24/7 online toegang heeft tot het eigen dossier.
- We werken aan (deels) geautomatiseerde afhandeling om de burger sneller van een antwoord te voorzien.
- We betrekken privacy en compliance vanaf de start bij digitalisering (Defenition of Ready en Defenition of done)

Democratisering:
- We werken samen met verschillende maatschappelijk initiatieven die aanvullend kunnen zijn op de dienstverlening van de gemeente bij de begeleiding van bijstandsgerechtigden naar werk, scholing, of participatie.
- We werken samen met de Participatieraad. De Participatieraad bestaat uit bijstandsgerechtigden en vertegenwoordigers van belangenorganisaties van bijstandsgerechtigden. Er is periodiek overleg tussen de Participatieraad en de directie van WPI.

Duurzaamheid:
- We leiden Amsterdammers naar werk in de sectoren voor energietransitie. Het loopbaanpad Bouw, Techniek en Metaal moet zorgen voor meer professionals die de duurzaamheidsambities van Amsterdam op het gebied van wonen en energietransitie moeten verwezenlijken.
- We zetten in op energierechtvaardigheid. We willen dat de energielasten betaalbaar zijn voor Amsterdamse huishoudens met een laag inkomen, en dat de energie-transitie ook voor deze huishoudens beschikbaar is.
- Door in te zetten op bewustwording en kleine energiebesparende maatregelen helpen we minima-huishoudens om op de korte termijn hun energierekening omlaag te krijgen en op die manier ook bij te dragen aan duurzaamheid.

Kansengelijkheid:
- De arbeidsmarkt biedt veel kansen. Met *Iedereen Kans Op Werk* willen we de kans op werk voor alle bijstandsgerechtigden verzilveren, juist voor die Amsterdammers met een minder kansrijk profiel die lange tijd weinig perspectief hadden op een betaalde baan.
- Met het armoedebeleid willen we financiële belemmeringen wegnemen voor minima om te participeren in de stad. Het gaat daarbij in het bijzonder om het creëren van gelijke kansen voor kinderen die opgroeien in een minima-gezin.

3.7.1 Inkomensregelingen

Er is in Amsterdam financiële bestaanszekerheid (inkomenszekerheid) voor alle Amsterdammers die zelf tijdelijk niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 7.1.1

Er is in Amsterdam financiële bestaanszekerheid (inkomenszekerheid) voor Amsterdammers die zelf niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het Amsterdamse aandeel in het landelijk budget voor uitkeringen (BUIG) ten opzichte van het Amsterdamse aandeel in de werkelijke uitgaven aan uitkeringen (BUIG)	-0,56% (2021)	N.v.t.	- 0,35%	- 0,25%	- 0,25%
2	Percentage toekenningen van Bijstand aan huishoudens die <12 maanden eerder een uitkering ontvingen	25,9% (2019)	25,2%	18%	17,5%	17,0%
3	Aantal personen met een bijstandsuitkering per 10.000 inwoners (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	794	988 (2021)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
4	Percentage kinderen in uitkeringgezinnen (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	22,51%	13% (2021)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Het doel van dit programmaonderdeel is het vergroten van de (financiële) bestaanszekerheid van Amsterdammers die zelf niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien. Dat doen we door het verder vereenvoudigen van het aanvragen van een bijstandsuitkering voor Amsterdammers en door de aanvraag zo snel mogelijk te behandelen, zodat mensen snel beschikken over een inkomen. Ook als mensen geen recht op een uitkering hebben moet dat snel duidelijk zijn zodat zij geen onnodige uitkeringsschuld opbouwen. Voor wie naast een uitkering parttime werkt, gaan we ervoor zorgen dat de inkomstenverrekening snel en correct verloopt, met zo min mogelijk inkomensschommelingen. En we gaan meer persoonlijke begeleiding aanbieden om samen met bijstandsgerechtigden een breed beeld te maken van de persoonlijke inkomenssituatie en eventuele knelpunten aan te pakken.

Activiteit 7.1.1.1

We bieden dienstverlening op maat, waar mogelijk digitaal, we versimpelen de aanvraag van inkomensregelingen, verstrekken tijdig, toetsen op rechtmatigheid en handelen klachten snel af.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Klanttevredenheid over dienstverlening afhandeling bijstandsaanvragen bij instroom	6,9 (2018)	6,7	7,8	7,8	7,8
2	Percentage binnen 3 weken afgehandelde aanvragen uitkeringen (exclusief bijzondere doelgroepen)	90% (2018)	82,4%	80%	82%	85%
3	Minimumpercentage uitkeringen en kredieten dat rechtmatig is verstrekt	99,8% (2019)	99,8%	99%	99%	99%
4	Percentage klachten afgehandeld binnen de wettelijke termijn	93% (2018)	82,4%	90%	90%	95%
5	Aantal klachten dat per jaar binnenkomt	778 (2018)	1.346	770	760	750
6	Percentage aanvragen dat digitaal binnenkomt	58,8% (2018)	62,4%	73%	75%	80%

Activiteit 7.1.1.2

We richten onze dienstverlening op het bieden van inkomensstabiliteit met zo min mogelijk inkomensschommelingen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Klanttevredenheid van mensen met een bijstandsuitkering met een inkomstenverrekening uit werk	7,0 (2021)	n.v.t.	7,5	7,6	7,7
2	Percentage tijdig (binnen 4 weken) en correct verwerkte inkomensverrekeningen van mensen met een bijstandsuitkering met een inkomstenverrekening uit werk	De nul-meting vindt in 2023 plaats	n.v.t.	n.v.t.	volgt	volgt
3	Aantal mensen met een uitkeringsschuld als gevolg van teveel verstrekte algemene bijstandsuitkeringen	11.887 (2018)	10.266	10.000	9.750	9.500
4	Aantal bijstandsgerechtigden dat pro-actief een brede inkomensscan krijgt	De nul-meting vindt in 2023 plaats	n.v.t.	volgt	volgt	volgt

Dit programmaonderdeel beoogt de (financiële) bestaanszekerheid van Amsterdammers die niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien, te vergroten. De bestaanszekerheid van Amsterdammers staat onder druk, onder andere als gevolg van de hoge inflatie. We willen de inkomenszekerheid en -stabiliteit van mensen met een laag inkomen vergroten, en werken momenteel aan voorstellen voor *Bestaanszekerheid voor Iedereen.*

We weten dat onzekerheid en onduidelijkheid over de inkomenseffecten Amsterdammers ervan kan weerhouden om betaald aan het werk te gaan. We brengen in 2024 de inzet van klantbegeleiders Inkomen verder op sterkte. Zij voeren gesprekken met mensen over hun inkomenssituatie, kijken of mensen geen geld laten liggen en zoeken oplossingen voor eventuele problemen. Om de inkomensonzekerheid bij een stap naar werk te verkleinen, stellen we daarnaast de stopknop in werking zodat mensen altijd de zekerheid hebben dat hun bijstandsinkomen snel herleeft mocht betaald werken toch niet lukken. Ook gaan we door met de bijverdienpremie om mensen die (gaan) werken daarvoor te belonen, en we verbeteren de inkomstenverrekening.

Het aantal bijstandsaanvragen daalde de afgelopen twee jaar, maar op andere fronten zien we juist een toenemend beroep op de ondersteuning van de gemeente. De groep economisch daklozen groeit en daarvoor gaan we kijken waar we de begeleiding kunnen intensiveren door de samenwerking met schuldhulpverlening te verstevigen, ook ter preventie van dakloosheid. Daarnaast is het beroep door ondernemers op de Bbz (Besluit bijstandverlening zelfstandigen) momenteel bijna 40% hoger dan in de periode voor de coronapandemie. We voorzien dat dit grotere beroep op de Bbz in 2024 aanhoudt. Daarom gaan we de dienstverlening aan ondernemers verstevigen op het gebied van schuldhulpverlening, maar ook door het bieden van coaching en begeleiding voor het levensvatbaar maken van iemands onderneming. Ook gaan we een versimpeling van de uitvoering van de Bbz verkennen, bijvoorbeeld door de bijstand per maand vast te stellen in plaats van deze over een heel jaar te bepalen.

Het college wil een sociaal en mensvriendelijk bijstands- en incassobeleid. We gaan in 2024 verder met het versimpelen van de aanvraag voor sociale regelingen en de mogelijkheid tot het digitaal aanvragen van bijstand. We richten ons op een sociaal handhavingsbeleid, bijvoorbeeld door bij vorderingen in samenspraak op de persoon toegesneden afbetalingsafspraken maken. We gaan in 2024 ook meer de vinger aan de pols houden bij debiteuren om te volgen of hun schuld bij de gemeente hen niet in problemen brengt.
We toetsen op rechtmatigheid en handelen klachten snel af. Hierbij zetten we in op het verder verkorten van de afhandelingstermijnen zodat mensen snel weten waar ze aan toe zijn, en is vertrouwen op de verstrekte informatie van de Amsterdammer het uitgangspunt.

Ook blijven we investeren in automatisering en digitalisering van onze processen. We werken met een nieuw dienstverleningssysteem dat onze dienstverlening eenvoudiger, transparanter en toegankelijker maakt. Zo kunnen Amsterdammers straks bijvoorbeeld zelf de status van hun aanvraag inzien. We geven meer persoonlijke aandacht, werken met zo min mogelijk bewijsstukken en willen daarbij voorkomen dat mensen ten onrechte te veel bijstand krijgen en later geconfronteerd worden met een bijstandsschuld.

Als vervolg op het onderzoek ‘Niet-gebruik bijstand’ wordt verder onderzocht wat de redenen zijn van Amsterdammers die mogelijk wel recht hebben op bijstand, maar toch geen uitkering aanvragen. Daarmee willen we meer zicht krijgen op deze groep en hoe we hen eventueel proactief kunnen benaderen. Om vast te stellen wat extra inkomen doet met een Amsterdammer in de bijstand, participeren we in een wetenschappelijk onderzoek waarin een groep bijstandsgerechtigden over een langere periode extra geld ter beschikking heeft.

We werken opgave- en gebiedsgericht en gaan waar nodig ongelijk investeren voor gelijke kansen in de Masterplangebieden (Zuidoost, Nieuw-West en Noord). Dat betekent dat waar nodig we de reguliere dienstverlening herschikken ten gunste van deze gebieden.

Programma Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden

De afgelopen jaren is het aantal mensen dat in Nederland een veilig heenkomen zoekt, toegenomen. Amsterdam heeft de opvangcapaciteit vergroot en biedt momenteel ongeveer 3.300 opvangplekken voor asielzoekers en statushouders en zo'n 2.500 opvangplekken voor vluchtelingen uit Oekraïne (naast 3.000 mensen in particuliere opvang). We verwachten de komende jaren een verdere groei van het aantal asielzoekers en van het aantal vluchtelingen uit Oekraïne in onze stad. Daarnaast staat Amsterdam voor de uitdaging om voldoende huisvesting voor statushouders te realiseren.

Concreet betekent dit dat Amsterdam in 2024 (samen met het Centraal Orgaan Asielzoekers) inzet op 4.500 opvangplekken voor asielzoekers en tenminste 2.870 opvangplekken voor Oekraïners (waarbij het streven is 70% in middellange termijn-locaties). Daarnaast zetten we in 2024 de 500 opvangplekken voor ongedocumenteerden in de Landelijke Vreemdelingen Voorziening (LVV) voort.

Naast de fysieke opvang van deze mensen bieden we hen verschillende vormen van ondersteuning. Het gaat bijvoorbeeld om sportstimulering, taalondersteuning , dagbesteding, maar ook om behandeling van post traumatische stoornissen en psychologische zorg voor statushouders.
Om deze nieuwkomers goed te laten landen in hun nieuwe buurt, zetten we community builders en brugfunctionarissen in op de gemengde wooncomplexen waar statushouders wonen. Community builders dragen bij aan het vormen van gemeenschapszin op gemengde locaties met woonstarters en statushouders. Brugfunctionarissen betrekken en benaderen statushouders en leggen verbindingen in de wijk.

Bij de opvang en ondersteuning van asielzoekers, statushouders, vluchtelingen en ongedocumenteerden zijn veel partijen in de stad betrokken. Het programma Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden coördineert die inzet. Een nadere definiëring van de gewenste effecten, inclusief meetbare indicatoren zal in de komende maanden worden uitgewerkt.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Wigo4it

Dit is een ICT-organisatie die in G4-verband werkt en wordt ingeschakeld voor het beheer van de ICT-applicatie Socrates voor het verstrekken en het beheer van uitkeringen.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	663,0	715,2	663,8	664,8	664,8	661,7
Lasten	738,4	770,0	741,0	738,5	725,7	718,9
Saldo Baten en Lasten	**-75,4**	**-54,8**	**-77,3**	**-73,8**	**-60,9**	**-57,2**
Onttrekking	12,3	36,1	18,8	6,8	3,9	1,7
Toevoeging	0,1	21,5	1,3	1,3	1,3	1,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**12,2**	**14,6**	**17,5**	**5,5**	**2,6**	**0,4**
Totaal	**-63,1**	**-40,2**	**-59,7**	**-68,3**	**-58,3**	**-56,8**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 663,8 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Het rijksbudget voor het verstrekken van bijstandsuitkeringen aan Amsterdammers en ondernemers (€ 649,7 miljoen).
- Baten uit terugvorderingen van teveel ontvangen uitkeringen van (voormalige) bijstandsgerechtigden (€ 11,2 miljoen).
- Rijksbijdrage voor inrichting infrastructuur en sociaal beheer op nieuwe grote gemengde wooncomplexen in de stad voor onder andere de huisvesting van statushouders (€ 2,1 miljoen).
- Voor de verstrekte levensonderhoud en leningen bij Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (TOZO) is er sprake van terugvordering (€ 5,6 miljoen). Deze baat stroomt vervolgens door naar het Rijk (€ -5,6 miljoen). Dit is voor de gemeente saldo-neutraal.
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 741,0 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Verstrekte bijstandsuitkeringen aan Amsterdammers, inclusief verstrekte bijstand en kredieten aan ondernemers (€ 664,2 miljoen).
- Apparaatslasten voor het verstrekken en beheren van bijstandsuitkeringen, het ondersteunen van ondernemers, inzet voor bijzondere doelgroepen, handhaving en ondersteunende functies (€ 37,6 miljoen).
- Het uitvoeren van beheer, onderhoud, proces- en programmamanagement, vervanging en doorontwikkeling van informatietools en informatiesystemen (€ 29,6 miljoen)
- Lasten van € 5,7 miljoen voor het programma Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden (MA&O), deze uitgaven zijn als volgt opgebouwd:
  - Uitvoeringslasten zoals dagbestedingsactiviteiten voor asielzoekers, Oekraïense vluchtelingen en statushouders (€ 0,5 miljoen).
  - Lasten voor mentale ondersteuning en begeleiding voor asielzoekers, Oekraïense vluchtelingen en statushouders (€ 0,5 miljoen).
  - Lasten voor sociaal infrastructuurbeheer en begeleiding op de gemengde wooncomplexen (€ 3,4 miljoen).
  - Lasten programmaorganisatie (€ 3,2 miljoen)
  - De lasten van het programma MA&O worden gedempt door financiële bijdragen vanuit het Rijk en woningcorporaties (€ 0,4 miljoen), Faciliteitenbesluit COA (€ 0,8 miljoen) en overige nog te realiseren bijdrage (€ 1,6 miljoen).
- Het uitvoeren van de afhandeling van bezwaar en beroep (€ 2,4 miljoen)
- De uitvoeringslasten om de regeling Bijstand voor zelfstandigen (Bbz) en Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (TOZO) uit te voeren (€ 0,9 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 18,8 miljoen:

- Een onttrekking aan de egalisatiereserve inkomen en conjunctuur van € 10,0 miljoen. Dit is voor vrijval ten gunste van de algemene middelen.
- Een onttrekking aan de egalisatiereserve Xaas in 2024 van € 3,9 miljoen. Dit is voor de nieuwe werk- en klantinteractiemodule van Systeem Vernieuwing Werk en Inkomen (SVWI).
- Een onttrekking aan de egalisatiereserve Inkomen en conjunctuur van € 2,0 miljoen. Dit is voor de uitvoering van de verschillende regelingen voor ondernemers die samenhangen met de corona maatregelen.
- Een onttrekking aan de egalisatie Inkomen en conjunctuur van € 1,5 miljoen. Dit is voor de uitvoering van het programma Iedereen Kans Op Werk.
- Een onttrekking aan de reserve POK in 2024 van € 1,4 miljoen. Dit is voor rechtsbescherming, systeemleren, het versterken wijkteams en integraal werken in het sociaal domein.

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 1,3 miljoen:

- De toevoeging aan de egalisatiereserve Inkomensdeel en conjunctuur in 2024 bedraagt € 1,3 miljoen. Deze toevoeging van € 1,3 miljoen wordt in programma – onderdeel 7.2 onttrokken vanwege de Bijverdienpremie.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
De hoogte van het rijksbudget voor de uitkeringsverstrekking is te laag om daaruit alle uitkeringen in de stad te betalen. Als de aantallenontwikkeling (Participatiewet en Bbz) in negatieve zin afwijkt van de landelijke ontwikkeling bestaat het risico dat er minder budget beschikbaar is voor de uitvoering en initiatieven voor bijvoorbeeld versimpelen van de aanvraag.	▪ Met extra interventies (zoals Iedereen Kans Op werk) beogen we instroom te voorkomen, uitstroom te bevorderen en de landelijke trend te volgen. ▪ Amsterdam werkt samen met andere gemeenten aan een voldoende omvang en verdeling van het landelijke uitkeringsbudget. ▪ In de meerjarenbegroting wordt voorzien in de dekking van het tekort ter hoogte van € 7 miljoen in 2024 en € 4 miljoen in 2025. Bij hogere tekorten miljoen kunnen we een beroep doen op de Egalisatiereserve Inkomen en Conjunctuur. ▪ In het weerstandsvermogen houden we rekening met het opvangen van meerjarige tekorten voor zover die niet vanuit de egalisatiereserve kunnen worden opgevangen.
Amsterdam krijgt onvoldoende rijksmiddelen om een eventueel groter beroep op de bijstand voor zelfstandgen (Bbz levensonderhoud) te financieren.	De gemeenten lobbyen bij het Rijk hoe om te gaan met een stijgend beroep op de Bbz levensonderhoud als gevolg van de afloop van de Tozo.
We werken met Wigo4it aan het beheer van Socrates en gaan voor innovatie naar de markt. Aanpassingen in Socrates kunnen continuïteit, kwaliteit en beschikbaarheid van het systeem (tijdelijk) verminderen	De prioriteit ligt te allen tijde bij een onverstoorde dienstverlening en continuïteit van het primaire proces van inkomensverstrekking. Bij de modernisering en innovatie van het systeem voor Inkomensvoorziening beperken we de risico's.

Beleidskaders

- Participatiewet; dit is de wet die de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand regelt voor mensen die weinig of geen andere financiële middelen hebben.
- Beleidsregels Participatiewet, Ioaw en Ioaz, hierin wordt op gemeenteniveau uitwerking gegeven aan de spelregels van de Participatiewet.
- Besluit bijstandverlening zelfstandigen (2004); dit besluit regelt de financiële ondersteuning van zelfstandige ondernemers.

3.7.2 Werk, participatie en inburgering

We verbeteren de bestaanszekerheid van Amsterdammers door ze te begeleiden naar duurzaam, betaald werk of door ze perspectief op werk te geven.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 7.2.1

Amsterdammers die dienstverlening ontvangen van de gemeente doen duurzaam en naar vermogen mee.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal bijstandsgerechtigden dat door uitstroom naar werk of scholing uitkerings-onafhankelijk is	4.538 (2018)	4.234	4.500	4.250	4.000
2	Percentage van het totaal aantal bijstandsgerechtigden dat door uitstroom naar werk of scholing uitkerings-onafhankelijk is geworden	12% (2018)	n.v.t.	12%	12%	12%

Het doel van dit programmaonderdeel is om meer Amsterdammers duurzaam en volwaardig mee te laten doen. Dat doen we door mensen met een bijstandsuitkering te begeleiden naar betaald werk, scholing of naar andere activiteiten waarmee mensen betekenisvol mee kunnen doen aan de samenleving en die mogelijk een allereerste stap zijn naar betaald werk. Dat doen we ook door te voorkomen dat mensen afhankelijk worden van een bijstandsuitkering, bijvoorbeeld door nazorg te bieden (aan wie dat wil) nadat iemand betaald werk heeft gevonden. Om zoveel mogelijk Amsterdammers naar een passende baan of opleiding te begeleiding, bouwen we aan netwerken met partners in de regio. Om mee te kunnen doen in Amsterdam is het belangrijk dat iedereen, ook mensen die nieuw zijn in dit land, over basale vaardigheden beschikt op het gebied van taal, rekenen en dat iedereen zich kan redden in de steeds verder digitaliserende samenleving. Daar ondersteunen we Amsterdammers bij.

Activiteit 7.2.1.1

We begeleiden Amsterdammers duurzaam naar werk, naar scholing of naar participatie.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Totaal aantal Amsterdammers dat dienstverlening (inclusief NUG en vroegtijdig schoolverlaters) ontvangt van de gemeente en naar betaald werk is begeleid	7.506 (2017)	7.360	8.100	8.100	8.100
2	Totaal aantal Amsterdammers (inclusief NUG en vroegtijdig schoolverlaters) dat dienstverlening ontvangt van de gemeente en is begeleid naar scholing	1.171 (2018)	1.018	1.200	1.200	1.200
3	Aantal bijstandsgerechtigden dat nog geen uitzicht heeft op betaald werk dat participeert	14.986 (2017)	16.361	17.000	17.000	17.000
4	Aantal Amsterdammers dat niet in staat is zelfstandig te werken en betaald aan het werk is met ondersteuning (Sociaal Werk)	4.180 (2022)	n.v.t.	4.400	4.600	4.850
6	Percentage Amsterdammers dat dienstverlening van de gemeente ontvangt en parttime werkt.	7,1% (2022)	n.v.t.	7.3%	7.5%	7.7%
7	Aantal banen per 1.000 inwoners in leeftijd van 1575 (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	995,7	997,8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
8	Netto participatiegraad (BBV-verplicht: % mensen tussen de 1567 dat een baan heeft)	67,5%	68,9% (2021)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
9	Percentage werkloze jongeren (BBV-verplicht: 1624 jarigen)	1,02 %	1%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
10	Aantal personen per 10.000 inwoners met een lopend reintegratietraject (BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag)	349	178	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Activiteit 7.2.1.2

We bieden preventieve dienstverlening aan Amst

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage Amsterdammers dat dienstverlening heeft ontvangen, aan wie nazorg is geboden nadat zij aan het werk zijn gegaan	36% (2019)	44,9%	38%	40%	40%
2	Percentage Amsterdammers dat dienstverlening heeft ontvangen van de gemeente en dat minstens 6 maanden aan het werk is (% van totale uitstroom naar werk)	87% (2018)	90,6%	90%	90%	90%

Activiteit 7.2.1.3

vormen een partnerschap en werken samen met werkgevers om een zo goed mogelijke match te bewerkstelligen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal geworven arbeidsplaatsen vervuld	1.932 (2018)	1.626	2.000	2.000	2.000

Activiteit 7.2.1.4

We ondersteunen Amsterdammers bij het ontwikkelen van basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden) en/of bij hun inburgering, zodat zij aansluiting vinden in werk, scholing of participatie.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal deelnemers dat per jaar start met een professionele (digi) taalcursus niet zijnde een inburgeringscursus	5.000	n.v.t.	5.000	4.100	4.100
2	Percentage van de deelnemers dat aangeeft voortgang te hebben geboekt op competenties betreffende basisvaardigheden	55%	n.v.t.	55%	55%	55%
23	Percentage van de deelnemers aan een professionele cursus behaalt niveau A2/1F	28%	29%	28%	29%	30%
4	Percentage statushouders dat binnen drie jaar na instroom in de Amsterdamse Aanpak Statushouders uitstroomt uit de uitkering	49% (2020)	53%	50%	50%	50%
5	Percentage van de statushouders dat binnen de inburgeringstermijn voldoet aan de inburgering (alleen voor statushouders die vanaf 1 januari 2022 inburgeringsplichtig worden)	Per 2025 beschikbaar	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	90%
6	Percentage statushouders dat binnen vier weken na start inburgeringstermijn is gestart met de inburgering (alleen voor statushouders die vanaf 1 januari 2022 inburgeringsplichtig worden)	beschikbaar in 2024	n.v.t.	90%	90%	90%
7	Percentage van de gezinsmigranten dat binnen vier weken na start inburgeringsplicht begeleiding krijgt van de gemeente	beschikbaar in 2024	n.v.t.	90%	90%	90%

Het doel van dit programmaonderdeel is om meer Amsterdammers duurzaam en volwaardig mee te laten doen. We willen de bestaanszekerheid van Amsterdammers met een bijstandsuitkering verbeteren door ze te begeleiden naar duurzaam, betaald werk of door ze perspectief op werk te geven.

In Amsterdam zijn ruim 35.000 huishoudens afhankelijk van een bijstandsuitkering. Door de grote uitstroom de afgelopen jaren en de daling van het bijstandsbestand, is het aandeel bijstandsgerechtigde inwoners dat minder makkelijk werk vindt en langdurig afhankelijk is van een bijstandsuitkering relatief toegenomen. Tegelijkertijd is de arbeidsmarkt krapper dan ooit en is er een enorme vraag naar personeel. Dit biedt kansen om nog meer mensen te laten uitstromen naar betaald werk en zo duurzaam en naar vermogen mee te doen. Betaald werk zorgt voor inkomen, maar draagt ook bij aan het gevoel van eigenwaarde en een (sociaal) netwerk, en heeft daarmee een

belangrijke maatschappelijke waarde. Om zoveel mogelijk Amsterdammers kans op werk te bieden is extra ondersteuning nodig. Met het programma Iedereen Kans op Werk investeren we daarom de komende jaren extra in Amsterdammers in de bijstand. Dit doen we met om- en bijscholing, een ruimere inzet van loonkostensubsidie, gesubsidieerd werk en jobcoaching.

Het Regionaal Werkcentrum bouwt in samenwerking met werkgevers, opleiders, stadsdelen en maatschappelijke organisaties in de Amsterdamse arbeidsmarktregio aan een aanvullende arbeidsmarktstructuur waarin alle Amsterdammers, of zij nu werken of een uitkering hebben, gebruik kunnen maken van de dienstverlening van deze partijen.

Tegelijkertijd is de realiteit dat er een groep bijstandsgerechtigde Amsterdammers is voor wie de bestaande, reguliere ondersteuning richting werk en opleiding onvoldoende past. Het reguliere aanbod is voor hen te complex door diverse omstandigheden zoals taalniveau, leervermogen en/of de thuissituatie. Voor deze groep is laagdrempelig ondersteuningsaanbod in de buurt van belang. Dit biedt hen betere kansen om mee te doen in de eigen buurt en mogelijk vanuit daar te bewegen richting werk en opleiding. We werken hiervoor nauw samen met maatschappelijke organisaties en initiatieven in de wijken.

We ondersteunen Amsterdammers bij het ontwikkelen van basisvaardigheden (taal, rekenen en digitale vaardigheden). We zien dat inwoners die de grootste problemen ondervinden met laaggeletterdheid het moeilijkst zijn te bereiken met het gemeentelijke taalaanbod. Het bereiken en motiveren van deze doelgroep is daarom prioriteit. Omdat een laag taalniveau een grote belemmering kan vormen voor duurzaam werk, gaan we met het professionele cursusaanbod basisvaardigheden van WPI extra inzetten op het verbeteren van de basisvaardigheden van werkzoekenden en werknemers.

In de Wet inburgering 2021 hebben gemeenten de regie gekregen op uitvoering van de inburgering. Doel van de inburgering is dat nieuwkomers zo snel mogelijk mee kunnen doen en aansluiting vinden in werk en scholing. De verwachting is dat de hoge instroom van afgelopen periode verder zal stijgen, hierdoor wordt de druk op de uitvoeringsorganisatie groter. Amsterdam zet met verschillende inburgeringsroutes in op maatwerkondersteuning richting scholing en werk en probeert nieuwkomers financieel te ontzorgen. Daarbij blijven we aandringen bij het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid om hiervoor voldoende middelen beschikbaar te stellen. Omdat de gemiddelde wachttijd voor een woning voor statushouders in Amsterdam is opgelopen tot 1,5 jaar bieden we deze begeleiding al tijdens het verblijf in het azc.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Pantar

Pantar heeft de opdracht werk te bieden aan Amsterdammers met een nog lopende Wsw-indicatie (Wet sociale werkvoorziening). Deze mensen zijn aangewezen op werk onder begeleiding in een groep of op beschut werk. In het uitvoeringsbesluit Sociaal Werk is de taak als uitvoerder van Wsw bevestigd en is Pantar partner in het netwerk van sociaal werk, als vangnet voor de doelgroep van de Participatiewet.
Daarnaast ontwikkelt Pantar zich verder als een sociale firma.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	29,0	27,2	25,2	24,5	24,5	24,5
Lasten	235,8	256,9	256,5	241,5	228,8	218,0
Saldo Baten en Lasten	**-206,7**	**-229,8**	**-231,2**	**-217,0**	**-204,3**	**-193,5**
Onttrekking	0,8	3,7	8,6	5,6	4,0	0,0
Toevoeging	2,7	0,0	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-1,9**	**3,7**	**9,9**	**6,9**	**5,3**	**1,3**
Totaal	**-208,6**	**-226,1**	**-221,3**	**-210,0**	**-198,9**	**-192,2**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 25,2 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De bijdrage van het Rijk op grond van de Wet Inburgering gericht op het beschikbaar stellen van inburgeringsvoorzieningen aan inburgeraars zoals leerroutes en maatschappelijke begeleiding (€ 9,8 miljoen).
- De bijdrage van het Rijk op grond van de Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB). Deze wordt door de gemeente Amsterdam beheerd en verstrekt binnen de arbeidsmarktregio voor volwasseneneducatie voor laaggeletterde Amsterdammers (€ 8,3 miljoen).
- De bijdrage van het Europees Sociaal Fonds (ESF) voor activiteiten gericht op toeleiding naar werk (€ 4,1 miljoen).

- De vergoeding die de gemeente Amsterdam ontvangt bij het detacheren van Amsterdammers met een Wsw - indicatie bij externe opdrachtgevers en voor Amsterdammers in de doelgroep gesubsidieerd werk die bij de gemeente Amsterdam in dienst zijn (€ 1,3 miljoen).
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe (€ 1,7 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 256,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

Begeleiding naar werk en participatie

- Begeleiding van uitkeringsgerechtigde Amsterdammers in hun traject naar werk en participatie inclusief een bedrag om de dienstverlening onder jongeren te versterken vanuit Preventie met Gezag ter voorkoming van jeugdcriminaliteit (€ 95,6 miljoen).
- Banen voor Amsterdammers in de Werkbrigade (€ 7,9 miljoen).
- Het uitvoeren van de regeling sociale basis (ontwikkelen en onderhouden van vaardigheden om zelfredzaam te zijn) door het verlenen van subsidies voor activiteiten gericht op taal en deelname aan de samenleving (€ 6,7 miljoen).
- Programma Iedereen Kans op Werk, waarbij er geïnvesteerd wordt in de inzet van instrumenten en intensievere ondersteuning van Amsterdammers naar betaald werk (€ 6,4 miljoen).
- Interne en externe leerstages die uitkeringsgerechtigden volgen (€ 4,4 miljoen).
- Premies voor het experiment bijverdienen in de bijstand (€ 4,2 miljoen).
- Instrumenten ter ondersteuning van het traject naar werk en participatie van uitkerings -gerechtigden bij het vinden van een betaalde baan (€ 3,9 miljoen).
- Loonkostensubsidies en werkgeversarrangementen om werkgevers te stimuleren Amsterdammers in dienst te nemen (€ 2,8 miljoen).
- Het beheer van instrumenten om vraag en aanbod op de regionale arbeidsmarkt te matchen door het Regionaal Werkcentrum (€ 2,0 miljoen).
- Om- en bijscholing van uitkeringsgerechtigde Amsterdammers in samenwerking met private partners, Middelbaar beroeps onderwijs (Mbo's), Uitvoeringsinstituut werknemers verzekeringen (UWV) en House of Skills (€ 1,5 miljoen).
- Tegemoetkoming in de reiskosten voor Amsterdammers in een traject naar werk om het zoekgebied, en daarmee de kans op werk te vergroten (€ 1,4 miljoen).

Begeleiding van mensen met een arbeidsbeperking

- Loonkosten van Amsterdammers in de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) (€ 66,0 miljoen)
- Een bijdrage aan het exploitatietekort van Stichting Pantar voor de uitvoering van de Wet Sociale Werkvoorziening (€ 5,3 miljoen).
- Loonkostensubsidies en vergoedingen voor bedrijfskosten om bedrijven te stimuleren om Amsterdammers met een arbeidsbeperking in dienst te nemen (€ 4,6 miljoen).

Inburgering

- Het uitvoeren van voorzieningen aan inburgeringsplichtige Amsterdammers op grond van de Wet inburgering (€ 10,2 miljoen).
- Lasten voor uitvoeringskosten Wet inburgering (€ 3,0 miljoen).
- Het uitvoeren van maatschappelijke begeleiding voor Statushouders door Stichting Vluchtelingenwerk (€ 1,2 miljoen).

Volwasseneneducatie

- Het uitvoeren van professioneel aanbod aan taalcursussen om de taalvaardigheid van de doelgroep te verbeteren (€ 12,5 miljoen).

Overig

- Uitvoeringslasten voor inzet van werkgelegenheid, arbeids- en sociale participatie (€ 8,1 miljoen)
- Uitgaven voor innovatie, informatievoorziening en samenwerking (€ 4,8 miljoen)
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 8,6 miljoen:

- Een onttrekking aan de egalisatiereserve inkomen en conjunctuur in 2024 van € 6,6 miljoen. Dit is voor het uitvoeren (experiment uitstroompremie, intensiveren van uitstroom, initiatieven sociale basis etc.) van het programma Iedereen Kans Op Werk binnen programmaonderdeel 7.2.
- Een onttrekking aan de reserve Sociaal Werk in 2024 van € 1,5 miljoen. Dit is voor de inzet en begeleiding naar werk van uitkeringsgerechtigden met een arbeidsbeperking.
- Een onttrekking aan de reserve coalitiemiddelen in 2024 van € 1,3 miljoen. Dit is voor het uitvoeren van het masterplan Nieuwwest en masterplan Zuidoost in het kader van werk en economie.
- De overige onttrekkingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe (€ -0,8 miljoen).

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 1,3 miljoen:

- Een lagere toevoeging aan de reserve inkomen en conjunctuur in 2024 van € 1,3 miljoen. Dit is voor het uitvoeren van de Bijverdienpremie.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregel
Minder baanmogelijkheden voor Amsterdammers met een afstand tot de arbeidsmarkt als gevolg van verdere escalatie van de oorlog in Oekraïne en de inflatie, waardoor de (lokale) economie krimpt en de bedrijvigheid in sectoren afneemt.	Vanuit het Werkgeverservicepunt en het Regionaal Werkcentrum monitoren we de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, om zo tijdig te kunnen anticiperen. Zowel de landelijke trend, als de ontwikkelingen bij de G4- gemeenten en CBS-publicaties worden periodiek in de gaten gehouden. Daarnaast wordt WSP, Sociaal Werkkoepel en RWC het gebruik van het instrument Loonkostensubsidie bij werkgevers onder de aandacht gebracht.
Het aantal te huisvesten vluchtelingen kan in korte tijd nog verder toenemen door landelijke en internationale ontwikkelingen.	De ontwikkelingen worden in de gaten gehouden o.a. via de landelijke regietafel Migratie & Integratie.
De taalontwikkeling en inburgering van Amsterdammers blijven achter door een landelijk tekort aan (taal)docenten, waardoor de participatie van Amsterdammers moeizaam verloopt.	We agenderen de problematiek bij het Rijk om gezamenlijk acties te ontwikkelen om het tekort op zowel korte- als lange termijn op te lossen, bijvoorbeeld door het versoepelen van certificeringseisen of het verbeteren van het opleidingssysteem voor taaldocenten. We kijken ook kritisch naar welke onderdelen van de cursussen kunnen worden uitgevoerd door een andere professional dan een gecertificeerd taaldocent.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015). Deze wet regelt de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand voor mensen die weinig of geen andere financiële middelen hebben (waaronder andere uitkeringen).
- Wet sociale werkvoorziening (1997). Deze wet regelt dat gemeenten onder speciale voorwaarden werk aanbieden aan burgers die niet mee kunnen doen op de reguliere arbeidsmarkt. De toegang tot deze regeling is met de start van de Participatiewet gestopt, met behoud van rechten voor huidige deelnemers.
- Banenafspraak en quotumregeling (2013). Volgens het Sociaal akkoord uit 2013 moeten er begin 2026 in totaal 125.000 banen zijn bijgekomen voor mensen met een arbeidsbeperking, waarvan 25.000 banen in de overheidssector. Ieder jaar moeten de werkgevers zorgen voor een bepaald aantal extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking, anders gaat de quotumregeling in.
- Bouwstenen Doorontwikkeling Sociaal Domein (2018). Hierin worden de hoofdlijnen beschreven voor de doorontwikkeling van het sociaal domein.
- Uitvoeringsbesluit Sociaal Werkkoepel (2018). De gemeente wil meer Amsterdammers met een arbeidsbeperking kunnen begeleiden naar werk. We richten daarom een Sociaal Werkkoepel op met bedrijven en sociale firma's. De gemeente voert regie op de samenwerking in de koepel, op voldoende werk en op betere doorstroming naar passend werk.
- Leidraad Participatie (2016). Hierin heeft het college van B en W nadere uitgangspunten vastgelegd voor de uitvoering op het gebied van meedoen in de samenleving.
- Koersbesluit Re-integratie (2016). In dit koersbesluit heeft de gemeenteraad nieuwe en aanvullende uitgangspunten vastgelegd voor het re-integratiebeleid en de vertaling daarvan naar de re-integratieactiviteiten van de gemeente.
- Uitwerking Werkbrigade (2016). Dit betreft de vorming van een Werkbrigade in samenhang met inzet van middelen voor achterstallig onderhoud, ontwikkelbuurten en later ook op het gebied van Openbare Orde en Veiligheid.
- Beleidskader Vluchtelingen in Amsterdam 2019-2022 "Samen naar duurzame integratie". Dit beleidskader richt zich op alle domeinen die betrokken zijn bij participatie en integratie van vluchtelingen: Wonen,WPI, GGD, Onderwijs, Jeugd, Zorg, Stadsdelen, Sport.
- In de Raadsbrief over het Regionaal Werkcentrum (22 juni 2020) wordt de organisatie en dienstverlening van het Regionaal Werkcentrum toegelicht.
- In de Tijdelijke Regeling Aanvullende crisisdienstverlening COVID 19 is de positie en functie van het Regionaal Mobiliteitscentrum vastgelegd en zijn de bijbehorende middelen voor aanvullende dienstverlening, Praktijkleren en aanvullende middelen voor het werkfit houden van mensen uit de doelgroep Banenafspraak vastgelegd.

- Raadsbrief Uitwerking van het nieuwe inburgeringsstelsel voor Amsterdamse statushouders en Beleidskader Amsterdamse aanpak gezinsmigranten. Nieuwe wet inburgering is per 1 januari 2022 van kracht. In het nieuwe stelsel krijgen gemeenten de regie op de inburgering, waardoor de mogelijkheden voor het inrichten van een duaal traject (werk en taal) worden vergroot. Dit om de effectiviteit van de inburgering te vergroten.
- Raadsbrief Iedereen Kans Op Werk (6 december 2022).
- Taaloffensief 2019-2022 en Raadsbrief Taaloffensief 2023-2026.

3.7.3 Armoede en schuldhulp

We verminderen het aantal Amsterdammers dat moeite heeft om rond te komen en/of problematische schulden heeft en vergroten zo de kansen voor Amsterdammers

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 7.3.1

Het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen om zo de kansen voor deze Amsterdammers te vergroten.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage van de Amsterdammers met een laag inkomen dat moeite ervaart om rond te komen	37% (2014)	31%	33%	33%	32%
2	Percentage Amsterdammers met schulden dat daar problemen mee heeft	65% (2018)	68% (2020)	63%	63%	62%

We willen dat iedere Amsterdammer gelijke kansen heeft in de samenleving. Ons doel is het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen, en zo de kansen voor Amsterdammers te vergroten. We gaan de chronische systeemstress waar Amsterdammers mee kampen tegen. Dat doen we door de focus te leggen op het bieden van perspectief en rust. We verzachten de armoede van Amsterdammers met een laag inkomen met diverse minimaregelingen. Veel inzet is erop gericht om te voorkomen dat armoede doorgegeven wordt aan de volgende generatie.
Voor kinderen en jongeren bieden we een pakket aan regelingen gericht op meedoen en kansengelijkheid. Naast financiële steun werken we met partners in de stad samen om ook materiële steun te bieden, zoals bij het verstrekken van voedsel en het op makkelijk bereikbare plekken aanbieden van menstruatieproducten.

We houden de geldproblemen van Amsterdammers klein door schulden al in een heel vroeg stadium te signaleren en aan te pakken. Daarvoor werken we nauw samen met partijen zoals woningcorporaties of zorgverzekeraars. Aan mensen met schulden bieden we hulpverlening om de schulden aan te pakken en op te lossen.

Activiteit 7.3.1.1

We bieden kinderen uit een gezin met een minimuminkomen voorzieningen aan om te kunnen deelnemen aan sport en cultuur en om ondersteund te worden in onderwijsdeelname om zo de kansengelijkheid te vergroten.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage minimahuishoudens met kinderen dat met tenminste één kindregeling bereikt wordt	88% (2017)	89%	91%	87%	88%
2	Aantal gebruikte activiteiten door kinderen en jongeren van minimahuishoudens op het gebied van cultuur en sport en onderwijs	104.000 (2017)	106.002	131.000	132.500	134.000

We zien dat het gebruik van onze regelingen voor kinderen hoog blijft, toch blijft het bereiken van kinderen in armoede een speerpunt. We merken dat we nog niet alle kwetsbare kinderen weten te vinden, deels omdat ze niet allemaal voor stedelijke regelingen in aanmerking komen. Bijvoorbeeld doordat ze geen verblijfsstatus hebben. We willen kinderen in knellende situaties toch mee kunnen laten doen in de stad en hen gelijke kansen bieden. We bieden daarom deze kinderen ondersteuning en vergroten we ons bereik door samen te werken met maatschappelijke initiatieven, zoals Stichting SINA, Stichting Leergeld en het Jeugdeducatiefonds. Om gezinnen te ondersteunen bieden we het Familiepakket aan via basisscholen. Het Familiepakket rust scholen toe om te reageren op armoedeproblematiek en minimagezinnen te ondersteunen. Een belangrijk onderdeel van het Familiepakket zijn de inloopspreek-uren van het Buurtteam op de scholen. Het Buurtteam ondersteunt ouders bij vraagstukken op het gebied van bijvoorbeeld financiën, schulden, taal, administratie en het aanvragen van voorzieningen en werkt hierbij nauw samen met het Ouder en Kind Team dat zich bezighoudt met opvoedvraagstukken. We zijn hier in 2021 mee gestart en zetten dit voort. Ook hebben we aandacht voor de aanpak van armoede onder jongeren. Wij werken hierbij ook samen met scholen.

Activiteit 7.3.1.2

We bieden minimaregelingen aan alle Amsterdammers met een laag inkomen en zetten in op doelgroepen waar het bereik van de regelingen relatief laag is.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage minima-huishoudens dat tenminste één minimaregeling gebruikt.	73% (2020)	n.v.t.	75%	76%	77%
2	Het aantal unieke gebruikers van de Stadspas (*Minima die minstens 1x per jaar gebruikt maken van de stadspas).	58.000 (2017)	67.348	78.000	81.000	81.000
3	Percentage van het aantal Stadspashouders die minstens 1 keer per jaar gebruik maken van de stadspas.	48% (2017)	n.v.t.	65%	67%	69%
4	Percentage minimahuishoudens met werk of eigen bedrijf als belangrijkste inkomstenbron die minstens één minimaregeling ontvangen (*voorheen werd alleen het percentage minimahuishoudens met werk als belangrijkste inkomstenbron vermeld)	24% (2020)	34%	40%	36%	38%

De bestaanszekerheid van een grote groep Amsterdammers staat al meerdere jaren onder druk, en de recente ontwikkelingen als gevolg van de energieprijzen en inflatie hebben dit verder versterkt. Daarom is de doelgroep voor alle minimaregelingen in 2023 uitgebreid naar huishoudens met inkomens tot 130% van het sociaal minimum. Daarnaast is de inkomensnorm voor de kindregelingen met ingang van schooljaar 2023-2024 verhoogd naar 150% voor de duur van twee schooljaren. Op deze manier ondersteunen we minimahuishoudens bij de gestegen lasten.

Omdat de energieprijzen naar verwachting nog langere tijd onzeker zullen zijn, blijven we intensief inzetten op de betaalbaarheid van de energierekening. Het Rijk bereidt op dit moment wetgeving voor waardoor gemeenten vanaf najaar 2023 tot medio 2024 opnieuw een energietoeslag kunnen verstrekken. Amsterdamse minima kunnen hierdoor aanspraak maken op € 800 als compensatie voor hun toegenomen energiekosten. Door in te zetten op bewustwording en energiebesparende maatregelen helpen we huishoudens om op de korte termijn hun energierekening omlaag te krijgen. Daarnaast continueren we samen met de energiebedrijven en buurtteams de vangnetregeling voor huishoudens die in de problemen dreigen te raken. Dit is een breed vangnet dat onder andere bestaat uit sociale incasso door de energiebedrijven, budget- en energiebesparingsadvies en financiële ondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van een schuldenrustlening. Voor individuele situaties kan de individuele bijzondere bijstand (IBB) mogelijk uitkomst bieden.

Activiteit 7.3.1.3

Samen met partners bereiken we Amsterdammers met beginnende geldproblemen om in een vroeg stadium in te grijpen en het verder oplopen van schulden te voorkomen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het aantal meldingen van partners over betalingsachterstanden waarover contact is gezocht met de betrokken Amsterdammer	29.700 (2022)	n.v.t.	30.000	30.000	31.000
2	Het percentage van de meldingen vroegsignalering dat leidt tot contact met de Amsterdammer over mogelijke interventies	73% (2022)	n.v.t.	79%	80%	81%

Op het gebied van schuldhulpverlening blijven we inzetten op het voorkomen, klein houden en snel oplossen van geldproblemen. Deze inzet blijft van groot belang vanwege de grote druk op bestaanszekerheid, die ervoor zorgt dat Amsterdammers sneller betalingsachterstanden kunnen oplopen. Met de aanpak vroegsignalering zijn we er in een vroeg stadium bij. Zo voorkomen we dat betalingsachterstanden escaleren en problematische schulden ontstaan, huisuitzettingen en afsluitingen dreigen en incassokosten almaar oplopen.

Activiteit 7.3.1.4

We bieden schuldhulpverlening aan Amsterdammers met problematische schulden om duurzaam, financieel zelfredzaam te worden.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Percentage van de Amsterdammers die hebben deelgenomen aan een schuldhulpverleningstraject en voor wie de problematische schulden zijn opgelost	45% (2022)	n.v.t.	46%	47%	48%
2	Percentage van de Amsterdammers die een schuldhulpverleningstraject hebben gevolgd, waar een oplossing voor de schulden (nog) niet mogelijk is en die wel financieel redzaam zijn geworden	15% (2022)	n.v.t.	15%	15%	15%

We werken door aan het bieden van schuldenrust voor Amsterdammers, onder andere via de pilot ‘pauzeknop’ en onze afspraken met schuldeisers om mee te werken aan schuldregelingen. Halverwege 2023 is de minnelijke schuldsaneringstermijn gehalveerd en naar verwachting geldt dit per 1 januari 2024 ook voor de wettelijke route (de WSNP). Dit betekent dat mensen nog anderhalf jaar, in plaats van drie jaar, hun schulden afbetalen na een sanering. Dit biedt sneller perspectief, maar betekent tegelijk dat de begeleiding in de nazorgfase belangrijker wordt om duurzaam uit de schulden te blijven.

Ook blijven we gedupeerde ouders van het kinderopvangtoeslagschandaal ondersteunen. De gemeente biedt brede ondersteuning in aanvulling op het financiële herstel door het Rijk. Deze ondersteuning wordt uitgevoerd door de Buurtteams Amsterdam en het gemeentelijk Doorbraakteam.

Activiteit 7.3.1.5

We belenen bij de Stadsbank van Lening op een zorgvuldige manier aangeboden onderpanden, met als oogmerk om bij te dragen aan de financiële zelfredzaamheid van de klant.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	De tevredenheid van de klant over de dienstverlening van de Stadsbank van Lening	8,2 (2020)	n.v.t.	8,2	8,2	8,2

Bij de Stadsbank van Lening verwachten we ook in 2024 een stijging van de vraag naar beleningen, vanwege de voortdurende hoge energiekosten en inflatie. De inzet is om ook in 2024 het aantal meldingen aan vroegsignalering toe te laten nemen.
Ook versterken we de samenwerking met de Buurtteams.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	17,7	19,6	17,3	15,3	14,3	13,8
Lasten	309,4	160,1	145,4	137,9	135,1	131,9
Saldo Baten en Lasten	**-291,7**	**-140,5**	**-128,1**	**-122,6**	**-120,8**	**-118,1**
Onttrekking	0,0	9,1	1,3	1,2	1,2	1,2
Toevoeging	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,7
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**9,0**	**1,1**	**1,1**	**1,0**	**0,5**
Totaal	**-291,7**	**-131,5**	**-127,0**	**-121,5**	**-119,8**	**-117,6**

Baten
De baten in dit programmaonderdeel zijn € 17,3 miljoen. Deze baten bestaan uit:
- Het beleenrecht op leningen, de opbrengsten uit veilingen, de winkelverkoop van panden, opbrengsten uit gevonden voorwerpen en sloopgoud bij de Stadsbank van Lening (€ 12,8 miljoen).
- Verwachte vergoedingen vanuit het Rijk voor het toeslagenschandaal (€ 4,0 miljoen).
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten
De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 145,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- Armoedevoorzieningen (€ 81,6 miljoen), dit geld zetten we in voor:
  - Bijzondere bijstand
  - Collectieve zorgverzekering
  - Tegemoetkoming meerkosten chronisch zieken
  - ICT-voorziening minima
  - Kindtegoed
  - Ondersteuning ouderen OV/mantelzorgers
  - Stadspas
  - Individuele inkomenstoeslag
  - Energietoeslag
  - Informele initiatieven die voedsel verstrekken in de stad

- Schuldhulpmaatregelen (€ 49,6 miljoen), dit geld gaat voornamelijk naar:
  - Dienstverlening van schuldhulpbureaus
  - Schuldhulpverlening aan bijstandsgerechtigden
  - Schuldsanering door de Gemeentelijke Kredietbank
  - Vroegsignalering en preventie dak en thuisloosheid Eropaf/Vroeg Eropaf
  - Sociaal raadslieden
  - Toeslagenschandaal

- Overige kosten
  - Apparaatslasten voor het verstrekken van armoedevoorzieningen, schuldhulpverlening en Stadsbank van Lening (€ 13,2 miljoen).
  - Te veilen panden en winkelvoorraad van de Stadsbank van Lening (€ 1,0 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen reserves
De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 1,3 miljoen:
- Een onttrekking aan de reserve POK in 2024 van € 1,3 miljoen. Dit is voor de versterking van extra inzet klantbegeleiders in de wijkteams en de masterplannen.

Toevoegingen reserves
De toevoegingen zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Omdat de armoederegelingen open-einde-regelingen zijn, bestaat de kans op zowel een onder- als een overbesteding.	De uitgaven voor armoederegelingen worden nauwlettend gemonitord. Waar nodig sturen wij bij.
Een groter beroep op schuldhulpverlening dan wij op dit moment kunnen bieden qua capaciteit en budget als gevolg van de toename van de inflatie en onzekere energiekosten. Wettelijk zijn wij verplicht schuldhulpverlening aan te bieden. Bij een groter beroep op schuldhulpverlening dan wij kunnen bieden kunnen mogelijk (ongewenste) wachtlijsten ontstaan of zullen armoederegelingen naar beneden bijgesteld moeten worden om financiële ruimte voor schuldhulpverlening te creëren.	We volgen de ontwikkelingen in het gebruik nauwlettend en sturen zo nodig bij.

Beleidskaders

- Participatiewet (2015). Deze wet regelt de ondersteuning bij arbeidsinschakeling en bijstand voor mensen die weinig of geen andere financiële middelen hebben (waaronder andere uitkeringen).
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (2012). Deze wet regelt dat burgers bij problematische schulden een beroep op de gemeente kunnen doen voor hulp;
- Plan van aanpak Werkende minima (2020);
- Beleidsplan Schuldhulpverlening 2021-2025, Op weg naar schuldenrust (2021);
- Kamerbrief Aanpak Geldzorgen, Armoede en Schulden (Schouten), 12 juli 202;

- Kamerbrief Implementatieplan Aanpak Geldzorgen, Armoede en Schulden, 25 november 2022: vanaf 2023 structureel aanvullende middelen voor gemeenten voor het verbeteren van de dienstverlening op het terrein van armoede en SHV;
- Beleidsbrief Armoede en Schulden van 2022 tot 2024 (2023);
- Agenda Bestaanszekerheid, gemeente Amsterdam (2023);
- Pandbeleningen: Burgerlijk Wetboek, Titel 2D van Boek 7 schrijft de regels voor pandbeleningen voor;
- Gevonden voorwerpen: hierover staan in het Burgerlijk Wetboek de regels voor de taakuitvoering ‘zorgplicht onbeheerde zaken’. Het gaat over de registratie en het beheer van verloren en gevonden voorwerpen.

3.8 Veiligheid

3.8 Veiligheid

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	20,2	24,0	29,6	29,3	29,3	19,1
Lasten	236,7	270,7	290,0	292,4	278,7	261,1
Saldo Baten en Lasten	**-216,5**	**-246,7**	**-260,3**	**-263,1**	**-249,4**	**-242,0**
Onttrekking	0,1	7,0	9,7	8,5	3,9	0,9
Toevoeging	2,2	0,0	11,0	6,0	4,0	2,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-2,1**	**7,0**	**-1,3**	**2,5**	**-0,2**	**-1,1**
Totaal Programma 8 Veiligheid	**-218,7**	**-239,7**	**-261,6**	**-260,6**	**-249,5**	**-243,1**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**106,5**	**116,4**	**-119,1**	**-118,7**	**119,1**	**117,2**

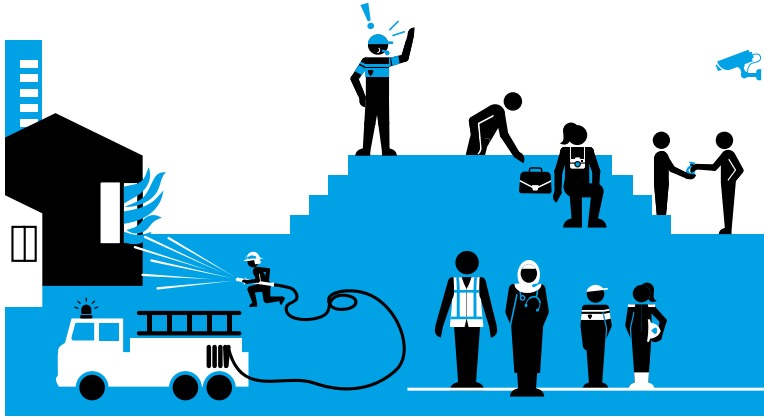

3.8.1 Brandweer en Crisisbeheersing

Ons doel is om voorbereid te zijn op crises en rampen. Dit doen we door bij te dragen aan de Veiligheidsregio Amsterdam Amstelland (VrAA) voor het leveren van brandweerzorg en crisisbeheersing. Vanaf 2024 zal het grootste deel van de beheertaken bevolkingszorg vanuit de gemeente worden overgedragen aan de VrAA. De uitvoering hiervan blijft wel bij de gemeente. Brand wordt zoveel mogelijk voorkomen en waar nodig bestreden. We gebruiken het beleidsplan van de VrAA (2021-2024) als uitgangspunt. Medio 2024 wordt gestart met het opstellen van een plan voor de nieuwe beleidsperiode (2025-2028) van VrAA. We zullen actief participeren in de totstandkoming van dit nieuwe beleidsplan.

Daarnaast beschermen wij de democratische rechtsorde. Alles wat we doen is erop gericht om risico's te beheersen en gevaar te voorkomen aangaande bijvoorbeeld terrorismegevolgbestrijding, voetbal, demonstraties, evenementen en extremisme.

3.8.2 Openbare Orde en Veiligheid

Ons doel is dat Amsterdam een veilige en leefbare stad is voor bewoners en bezoekers. Daarvoor bestrijden we de criminaliteit en ondermijning onder andere met het programma Weerbaar Amsterdam. Maar ook met ons BIBOB-proces en de mogelijkheid om panden te sluiten. Daarnaast versterken we de weerbaarheid van buurten. Daarvoor hebben we onder andere onze geprioriteerde integrale gebieds- en thematische aanpakken en het meldpunt zorg en woonoverlast.

Door middel van persoons- en groepsgerichte aanpakken bestrijden en voorkomen we overlastgevend, crimineel gedrag en radicalisering.
Ook behandelen we aanvragen en verlenen en controleren we vergunningen voor exploitatie, APV-milieu en evenementen. Daarnaast houden we toezicht op ondernemingen, inrichtingen en evenementen.

Ten slotte houden we toezicht, en handhaven op de overlast voor leefbaarheid in de stad. Dat doen we door preventieve en repressieve middelen in te zetten zoals straatcoaches, hosts, toezichthouders, handhavers en het opleggen van gebiedsverboden, verwijderingsbevelen en dealeroverlastbevelen.

Gebieden per programma

De stadsdelen vertalen het Regionaal Veiligheidsplan in veiligheidsplannen per stadsdeel. Deze veiligheidsplannen gaan specifiek over de gebiedsopgaven in een wijk of buurt aan de hand van actuele ontwikkelingen en lokale behoeften. Hiermee doen we recht aan de lokale complexiteit en dynamiek op stadsdeelniveau. In 2024 continueren we de Aanpak Binnenstad en zetten we extra in op het Masterplan Zuidoost, het Nationaal Programma Samen Nieuw-West en aanpak Noord. Met de extra Rijksmiddelen Preventie met Gezag worden extra activiteiten uitgevoerd in de stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost.

In het Coalitieakkoord is de ambitie opgenomen om *'meer aandacht te geven voor risicojeugd, al dan niet met een forensische geschiedenis. Het samenspel tussen het sociaal domein, de zorgpartijen, de stadsdelen en de veiligheidspartners wordt versterkt'.* Dit doen we door het aanpassen van het aanbod van jeugd en veiligheid in de stadsdelen, door deze doorlopend te organiseren van lichte naar zware problematiek. Deze praktijkgerichte ontwikkeling krijgt vorm in drie 'werkaanpakken' in de drie aandachtsgebieden (Zuidoost, Nieuw-West en Noord). De werkaanpakken leveren ook werkzame elementen op die in andere stadsdelen kunnen worden overgenomen en ze bieden inzichten in lacunes in het aanbod voor de forensische jeugd.

Investeringen

Binnen het programma loopt de investering in inrij beperkende maatregelen.
Het betreft een totale investering van € 12 miljoen waarvoor we in 2024 verwachten € 5 miljoen aan uit te geven. Verder wordt in 2024 geïnvesteerd in de uitbreiding van een (elektrisch) vaartuig om de uitvoering van toezicht en handhaving openbare orde op vaarwater van Amsterdam te borgen. De totale investering bedraagt € 1,8 miljoen, in 2024 verwachten we € 1 miljoen uit te geven.

Thema's per programma

Digitale stad / informatie:

- We zorgen voor een goed datafundament om zo bijvoorbeeld ondermijning tegen te kunnen gaan.
- We hebben een agenda Digitale veiligheid rondom Cyber-crime.
- We hebben een innovatie-agenda met de politie waarbij het o.a. gaat over het opsporen van wapens.
- We zorgen voor compliance en niet-discriminerende algoritmen die ook opgenomen worden in het register.
- We zorgen voor een moderne informatie huishouding, zodat oa WOO-verzoeken snel kunnen worden beantwoord.
- We bewaken het correcte gebruik van persoonsgegevens in de veiligheidsketen en werken volgens het principe privacy by design.

Democratisering:

- Wanneer individuen en groepen hun ideologische doelen met ondemocratische middelen en geweld trachten te bereiken, komt de democratische rechtsorde onder druk te staan. Dan treden wij op met de aanpak radicalisering en extremisme.
  De aanpak verschilt per situatie. Geradicaliseerde individuen waar een gewelds-dreiging vanuit gaat worden opgenomen in de integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering.
- Het demonstratierecht is een essentieel onderdeel van onze rechtsstaat en van dit recht wordt in Amsterdam veel gebruikgemaakt. Het aantal demonstraties in Amsterdam is de afgelopen jaren toegenomen naar ruim 1500 demonstraties per jaar. Wij zetten ons – samen met politie en OM – in om deze demonstraties zo goed mogelijk te faciliteren, en zo het grondrecht op demonstreren te beschermen.
- Onze toezicht en handhaving speelt door gebiedsgericht werken en in samen-werking met burgers, ondernemers, bezoekers, in op hun behoeften om invloed uit te oefenen op de directe (leef-)omgeving.
- Veiligheidsproblemen in de openbare ruimte laten zich vaak het beste oplossen door de bewoners te betrekken bij de oplossing. In overleg met hen duiden we de problematiek en overleggen we over passende maatregelen. Vaak zijn dat uiteenlopende maatregelen en interventies waarbij bewoners zelf ook een rol hebben.

Duurzaamheid:

- Ter bevordering van een duurzame uitvoering van evenementen in de openbare ruimte stellen wij vereisten ten aanzien van het energieverbruik, afvalscheiding en gebruik van statiegeldsystemen. Deze worden opgenomen in de vergunning en we houden toezicht op de naleving daarvan. Daarnaast zijn de directe kosten voor duurzamer produceren subsidiabel gesteld in het kader van de regeling voor het evenementenfonds. Organisatoren die werken zonder winstoogmerk kunnen dit meenemen in hun subsidieaanvraag.
- Wij leveren een bijdrage aan de omschakeling op elektrisch voertuiggebruik.
- Toezichthouders vragen tijdens toezichtsmomenten expliciet aandacht van ondernemers voor de informatieplicht voor energiebesparende maatregelen en het indienen van deze informatierapportages.
- Toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht, en de daarbij behorende informatieplicht, wordt uitgevoerd door de Omgevingsdienst Noordzeekanaal-gebied.

Kansengelijkheid:

- Met onze persoonsgerichte aanpakken dragen we samen met zorg- en veiligheids-partners bij aan het creëren van oplossingen en nieuwe kansen. Dit doen we voor personen die criminaliteit plegen en/of overlast veroorzaken en de direct betrokken in hun leefomgeving. Dezen hebben veelal een (zeer) problematische achtergrond. Met een combinatie van straf en zorg werken we aan een nieuw perspectief. We hebben ook een persoonsgerichte aanpak gericht op slachtoffers van seksueel geweld.
- Door de intensieve samenwerking met onze partners hebben we de problematiek rondom (drugs)criminaliteit in de wijken goed in beeld. Samen met onze partners, de jongerenpunten, jeugdzorg en het onderwijs, bieden we jongeren die in de criminaliteit verzeild zijn geraakt of daarin dreigen af te glijden hulp en kansen op verschillende leefgebieden.
- Met onze groeps-en wijkaanpakken hebben we vroegtijdig stadium (kwetsbare) jongeren in beeld bereiken we ze met een breed scala aan activiteiten. Dit draagt bij aan de veiligheid en leefbaarheid van Amsterdam. In het bijzonder de proeven die we doen vanuit het programma Weerbaar Amsterdam en de activiteiten die we uitvoeren vanuit de masterplannen in de stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost.
- De bestrijding van discriminatie en racisme is van groot belang om de verbindingen tussen verschillende groepen in de maatschappij te behouden en de kansen-gelijkheid te bevorderen. We willen dat iedereen vrij kan zijn. Vrij om te zijn wie je bent. Vrij van discriminatie en racisme. En vrij om jezelf te ontwikkelen. Discriminerende uitingen zorgen voor een gevoel van onveiligheid in de samen-leving. Wij werken daarom met vele partners om discriminatie incidenten te voorkomen, op te sporen, te vervolgen maar ook om goede nazorg en voorlichting aan slachtoffers te geven.
- Met onze toezicht en handhaving maken we kwetsbare buurten leefbaarder waarmee we bijdragen aan de kansengelijkheid voor de Amsterdammers.
- Door doorgroeimogelijkheden te bieden aan (potentiële) medewerkers van toezichthouder tot gekwalificeerde BOA vergroten wij de kansengelijkheid.
- Omdat iedereen recht heeft op een veilige woonsituatie zetten we ons in de wijken waar de grootste veiligheidsopgave is het hardst in om die te verbeteren.

3.8.1 Brandweer en crisisbeheersing

Alarmering, brandweerzorg en multidisciplinaire crisisbeheersing via de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 8.1.1

Voorbereid zijn op crises en rampen. Brand wordt zoveel mogelijk voorkomen en waar nodig bestreden.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal incidenten Brandweer PRIO 1, 2, 3 binnen gemeentegrens*	11.626 (2021)	10.133	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2	Aantal GRIP situaties*	13 (2021)	16	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

** Voor deze indicatoren is geen sprake van een begrote waarde. De indicator nummer 1 rapporteren we op basis van de realisatie die we ontlenen aan de jaarrekening van de Veiligheidsregio.*

Onze taken op het gebied van brandweerzorg, rampenbestrijding, crisisbeheersing, gemeenschappelijke meldkamer en de geneeskundige hulpverlening bij (dreigende) rampen en crises worden uitgevoerd door de Veiligheidsregio Amsterdam Amstelland (VrAA). Wij nemen deel aan deze verplichte gemeenschappelijke regeling die in 2008 is opgericht.

Activiteit 8.1.1.1

We financieren de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland voor het leveren van brandweerzorg en crisisbeheersing.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het aantal afgehandelde adviezen brandveiligheid	1.035 (2021)	2118			
2	Paraatheidspercentage Brandweer	95% (2021)	96%	95%	95%	

De VrAA werkt aan een fysiek veilige leefomgeving waarin gewoond, gewerkt en gerecreëerd kan (blijven) worden. Dat doen ze samen met de zes gemeenten, instellingen, bedrijven en inwoners. De brandweerzorg speelt in op ontwikkelingen met betrekking tot de bereikbaarheid, groei- en verdichting van de stad. Ook bereidt de VrAA zich voor op veranderingen in de samenleving.

Doel 8.1.2

Beschermen van de democratische rechtsorde en openbare orde en voorbereid zijn op (grote) evenementen.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal C-evenementen*	9 (2021)	8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2	Aantal Demonstraties*	1.450 (2021)	1510	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
3	Aantal Grip situaties*	13 (2021)	16	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

** Voor deze indicatoren is geen sprake van een begrote waarde. We rapporteren alleen op basis van de realisatie.*

Ons doel is om de democratische rechtsorde en openbare orde te beschermen. Alles wat we doen is erop gericht om risico's te beheersen en gevaar te voorkomen aangaande voetbal, demonstraties, evenementen en gewelddadig extremisme.

Activiteit 8.1.2.1

We bereiden ons voor op crisis en grote evenementen en adviseren over grootschalig (politie)optreden.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal voorbereidde subdrie-hoeken en Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden (SGBO's)*	47 (2021)	29	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
2	Aantal brieven op basis van de wet openbare manifestaties (WOM)*	74 (2021)	29	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

** Voor deze indicatoren is geen sprake van een begrote waarde. We rapporteren alleen op basis van de realisatie.*

In 2024 gaat de VrAA verder met de uitwerking van het beleidsplan “Buiten Gewoon Veilig” (2021-2024). Wij adviseren over de bevoegd- en verantwoordelijkheden van de burgemeester op het gebied van openbare orde en veiligheid. We zetten in op het beheersen van de risico’s aangaande demonstraties, voetbal, kraken, terrorisme, bewaken en beveiligen en evenementen. We ontwikkelen daartoe beleid en scenario’s. Daarnaast leveren we een piketorganisatie (24/7) voor de burgemeester, zowel regulier als tijdens crises.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA)

De Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland is een van de 25 veiligheidsregio’s in Nederland. Het beslaat het gebied van de volgende gemeenten:

- Aalsmeer
- Amstelveen
- Amsterdam
- Diemen
- Ouder-Amstel
- Uithoorn

Zij voert de wettelijke taken uit op grond van de wet veiligheidsregio uit. Bij alle doelstellingen in dit programmaonderdeel schakelen we de VrAA in.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2,7	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Lasten	84,0	88,8	96,6	95,8	96,8	96,2
Saldo Baten en Lasten	**-81,2**	**-85,9**	**-93,6**	**-92,8**	**-93,8**	**-93,2**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**-81,2**	**-85,9**	**-93,6**	**-92,8**	**-93,8**	**-93,2**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 3,0 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De bijdrage van de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland voor uitvoeren van taken van de Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) (€ 2,6 miljoen)
- Bijdragen van de regiogemeenten voor uitvoeren van taken vanuit rampenbestrijding en crisisbeheersing (€ 0,4 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 96,6 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland (VrAA) voor de Brandweer en het veiligheidsbureau. Deze bijdrage is gestegen omdat de VrAA aan de deelnemende gemeenten extra structurele middelen heeft gevraagd. Deze zijn bedoeld voor de in kaart gebrachte knelpunten om de basis brandweerzorg te kunnen blijven garanderen, te kunnen voldoen aan (nieuwe) wet- en regelgeving en het personeelsbeleid verder te kunnen borgen (€ 90,0 miljoen).
- Apparaatslasten voor Crisis- en Incidentbeheersing, Rampenbestrijding en Zorgspecifieke ondersteuning (€ 4,6 miljoen)
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Amsterdam krijgt te maken met een aanslag of langdurige crisis waarop de gemeente direct moet handelen vanuit haar zorgplicht voor de veiligheid van haar inwoners en bezoekers.	Aanwezigheid van een parate crisisorganisatie in samenwerking met de Veiligheidsregio Amsterdam Amstelland.

Beleidskaders

- Wet Veiligheidsregio's. Op 1 oktober 2010 is de Wet Veiligheidsregio's in werking getreden. Deze wet brengt brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de rampenbestrijding en crisisbeheersing samen in één organisatie.
- Beleidsplan Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland 2021-2024. In dit beleidsplan formuleren we de beleidsvoornemens voor de komende jaren. Daarmee vervullen we de wettelijke plicht zoals die in artikel 14 van de Wet Veiligheidsregio's staat. We willen met dit beleidsplan onze sleutelpartners in de crisisbeheersing binden, zoals de politie, de partijen rondom waterveiligheid en belangrijke beheerders van vitale infrastructuren.

3.8.2 Openbare orde en veiligheid

De Openbare Orde en Veiligheid van mensen, goederen en gebieden handhaven.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel 8.2.1

Amsterdam is een veilige en leefbare stad voor bewoners en bezoekers.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Veiligheidsindexen (4 stuks): Geregistreerde criminaliteit, ervaren overlast, ervaren slachtofferschap, onveiligheidsbeleving	100 (2014)	geregistreerde criminaliteit (177), gerapporteerd slachtofferschap (143), overlast (153) en de onveiligheidsbeleving (119)			

In deze begroting zijn de gemiddelde waarden uit de regionale Veiligheidsindex Amsterdam-Amstelland opgenomen. In de regionale Veiligheidsindex Amsterdam-Amstelland wordt iedere buurt vergeleken met het gemiddelde in het peiljaar. Dat gemiddelde is gesteld op 100. Hierdoor is het eenvoudig om vast te stellen wat de ontwikkelingen per buurt door de tijd heen zijn én welke buurten hoger of lager scoren dan het gemiddelde. Hoe lager de score, hoe minder deze problematiek speelt.

Er wordt niet langer één veiligheidsindex berekend, maar er zijn vier indices die ieder een eigen vraag beantwoorden. De geregistreerde criminaliteitsindex bestaat uit high impact (criminaliteit dat een groot impact heeft op het slachtoffer) en high volume crime (veel voorkomende criminaliteit). Gerapporteerd slachtofferschap bestaat uit HIC-, HVC- en digitaal slachtofferschap zoals door bewoners gerapporteerd in de Veiligheidsmonitor. Overlast bestaat uit verloedering en personenoverlast op basis van meldingen Veiligheidsmonitorgegevens. Tot slot bestaat de onveiligheidsbeleving uit risicoperceptie, onveiligheidsgevoelens en vermijding.

Met ons Actiecentrum Veiligheid en Zorg (AcVZ) voeren we regie op de meest complexe casuïstiek en thematiek in de regio Amsterdam-Amstelland op het snijvlak van veiligheid, zorg en sociaal domein. Dit doen we met de Top600 en Top400 aanpak, persoonsgerichte regie voor doorgroeiers in de drugcriminaliteit, het programma Detentie en Terugkeer, de aanpak Verwarde Verdachten, de regionale aanpak Overlastveelplegers, de persoonsgerichte aanpak radicalisering en de ROSA-aanpak. Daarnaast ontwikkelen we vernieuwende manieren om veiligheidsvraagstukken aan te pakken waarmee de stad en de regio geconfronteerd worden. Dat doen we samen met onze partners en op basis van wetenschappelijke inzichten.

Activiteit 8.2.1.1

We bestrijden criminaliteit en ondermijning.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal sluitingen/waarschuwingen	71/67 (2021)	59/92	100/95		
2	Aantal bezochte adressen bij controles (ondermijningsbrigade/ integrale controles)	41/29 (2021)	69/59			
3	Aantal opgestarte Bibob dossiers (bouw en horeca)	1.735 (2021)	1.827			

Het weerbaar maken van de stad tegen de ondermijnende effecten van criminaliteit, specifiek drugscriminaliteit en mensenhandel is ook in 2024 prioriteit. Drugshandel en de daarmee gepaard gaande activiteiten, zoals productie en transport van drugs en grote sommen cash geld (underground banking) kan leiden tot ripdeals of overvallen.

Daarnaast kan sprake zijn van illegaal gokken of de aanwezigheid van wapens. Dan raakt deze criminaliteit achter de voordeur ook de openbare orde. In deze gevallen kan de burgemeester een woning/pand sluiten om de openbare orde te herstellen en de criminele loop eruit te halen door een periode van rust. Ook bij de recente toename in het aantal explosies/beschietingen gericht op panden hanteren we sluiting als herstelmaatregel voor de openbare orde.

We adviseren in complexe en politiek-bestuurlijk gevoelige Bibob dossiers en zetten stevig in op financieel onderzoek en inzicht in ondernemings- en financierings-constructies.

We vergroten onze grip op het illegale prostitutiecircuit. Dit doen we samen met de Aanpak Binnenstad.
Met het prostitutiebeleid richten we ons op:
- Een gezonde vergunde branche via vergunningverlening, handhaving en toezicht.
- Het voorkomen en opsporen van misstanden in vergunde en illegale prostitutie branches door middel van een integrale aanpak met ketenpartners.

In 2024 zullen we:
- In het kader van het Project Uitwerking Scenario's Raamprostitutie Wallen/ Singelgebied de vervolgstappen zetten voor de locatiekeuze van een Erotisch Centrum, en daarmee samenhangend een plan uitwerken voor een wezenlijke vermindering van het aantal ramen op de Wallen.
- Adviseren over de mogelijkheid van nieuwe veilige werkplekken
- Adviseren over naar de mogelijkheid van alternatieve exploitatie van de raambordelen ('gordijnen dicht- exploitatie)
- Grotere focus en inzet op de illegale prostitutie branche door middel van een integrale aanpak met onze ketenpartners.

Verder inzetten op sturing/lobby inzake de Wet regulering sekswerk (Wrs) dat essentieel is voor vergunningverlening, handhaving en toezicht door de gemeente op de vergunde en onvergunde sector, bestrijden misstanden en mensenhandel.

In de aanpak mensenhandel werken we samen met onze regionale en landelijke partners.
- In 2024 continueren we het aanbieden van de training 'Hoe signaleer je mensenhandel'. Ook blijven we onderzoeken of de doelgroep die de training volgt kan worden uitgebreid. We verwachten dat deze training leidt tot een toename in de bewustwording, de signalering en het melden van mensenhandel.
- Voor verdere afstemming en samenwerking tussen Amsterdam en de Amstelland-gemeenten continueren we het werk van de 'regionale bestuurlijke mensenhandel-tafel'. Ook continueren we het Europees interstedelijk netwerk, waarbij we blijvend kennis uitwisselen over werkwijze, werkzame principes en (nieuwe) cross border fenomenen.
- Ook intensiveren we de aandacht voor criminele uitbuiting en werken we samen met de ketenpartners toe naar een effectieve keten brede aanpak.

Binnen de integrale aanpak in het Regionale Informatie- en Expertise Centrum Amsterdam Amstelland (RIEC-AA) zetten we onze instrumenten in. Dit doen we onder andere bij het bestrijden van ondergronds bankieren. Met inzet van de Ondermijnings-brigade kloppen we bij veel bedrijven aan en vergroten we de gezamenlijke actiegerichtheid.

Activiteit 8.2.1.2

We versterken de weerbaarheid van buurten.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal geprioriteerde integrale gebieds- en thematische aanpakken				75	
2	Aantal huishoudens in regie bij meldpunt zorg en woonoverlast				2745	
3	Aantal buurtrechtbanken	1 (2022)	1		1	

Voor het vergroten van de veiligheid in de gebieden en de buurten werken we met integrale gebieds- en thematische aanpakken. We doen dit samen met een breed netwerk, bij voorkeur met bewoners en ondernemers. In de gebiedsaanpakken spelen vaak meerdere veiligheidsproblemen, van high impact crimes tot ondermijning.
Door ons te richten op een gebied waar meerdere problemen spelen kunnen we daar effectiever zijn. Integrale gebiedsaanpakken helpen daarbij, binnen de masterplan-gebieden maar ook andere gebieden. We organiseren met het lokale netwerk interventies om de veiligheid te vergroten. Een thematische aanpak is bijvoorbeeld de meidenaanpak, veelplegersaanpak of schoolveiligheid. In 2024 verstevigen we deze aanpakken en worden ook in andere/ nieuwe gebieden toegepast.

We voeren regie op personen met ernstige zorgproblematiek en/of omdat ze veel overlast veroorzaken achter de voordeur en in de openbare ruimte. Dat doen we bijvoorbeeld bij mensen met psychiatrische of psychosociale problemen en/of alcohol of drugsproblematiek die stelselmatig overlast veroorzaken en vaak geen zorg willen of dit mijden. Door procesregie te voeren en afspraken met partners te maken laten we zo snel mogelijk zorg aanbieden of maatregelen nemen die de overlast doet stoppen.
In 2024 richten we ons op het beter tegengaan van complexe, ernstige problematiek achter de voordeur en het uitbreiden van de aanpak van veelplegers in de gebieden.

Via gebiedsgericht werken versterken we de weerbaarheid van buurten. Naast de buurtrechtbank in de Venserpolder werken we aan het realiseren van een nieuwe buurtrechtbank in Nieuw West.

Activiteit 8.2.1.3

We bestrijden en voorkomen overlast gevend, crimineel gedrag, radicalisering en slachtofferschap van seksueel geweld door middel van persoons- en groepsgerichte aanpakken.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaar-verslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal personen in regie bij AcvZ(verwarde verdachten, D&T, Top 600/400, Overlastveelplegers (regionaal) Doorgroeiers, Rosa Aanpak)	Totaal 1.004 (20/79/588/285/8/24) (2021)			1000	
2	Aantal personen in regie bij Radicalisering (IPGA-R)	54 (2021)			25	
3	Aantal jeugdigen in regie bij jeugd en veiligheid					

De vernieuwingen die we afgelopen jaren hebben ontwikkeld om maatschappelijke ontwrichting door drugscriminaliteit tegen te gaan en de aanzuigende werking van snel drugsgeld op jongeren te verminderen, gaan we in 2024 op grotere schaal inzetten. Denk aan de aanpak van doorgroeiers en straatdealers en de inzet van credible messengers.

In 2024 laten we meer jongeren en jongvolwassen profiteren van de forensische expertise die de afgelopen jaren ontwikkeld is binnen de Aanpak Top600 en Top400. Ook gaan we nog meer contextgericht (personen in relatie tot hun leefomgeving), gebiedsgericht (zoals we al doen in Venserpolder en de Wildemanbuurt) en themagericht (zoals op de thema's drillrapgerelateerd geweld en wapens) werken aan veiligheidsvraagstukken in buurten.

Al deze activiteiten worden uitgevoerd in samenhang met de 'Preventie met Gezag' activiteiten in stadsdeel Nieuw-West en Zuidoost. En in nauwe samenhang met het Masterplan Zuidoost en het Nationaal Programma Samen Nieuw-West.

Ook bouwen we de maatregelen om seksuele intimidatie en seksueel geweld in de stad tegen te gaan verder uit. Hiervoor heeft het college in 2024 extra middelen vrijgemaakt.

Het Actiecentrum Veiligheid en Zorg voert regie op personen met complexe persoonlijke problemen die met politie en justitie in aanraking komen. Uit zorg en omdat ze een grote negatieve invloed hebben op de omgeving. Dat doen we bijvoorbeeld bij mensen met psychosociale problemen die stelselmatig overlast veroorzaken, jeugdigen die afglijden in criminaliteit of slachtofferschap en personen die ernstige delicten blijven plegen. Door regie te voeren op de inzet van alle veiligheid en zorgpartners proberen we het problematische gedrag te stoppen en beter toekomstperspectief te bieden.

Activiteit 8.2.1.4

We behandelen aanvragen en verlenen en controleren vergunningen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal aangevraagde/verleende vergunningen (exploitatie, APV-milieu)	4.221/3.658 (2022)	4.221/3.658	4.250/3.700	4.250/3.700	4.250/3.700
2	Aantal aangevraagde/verleende evenementen-vergunningen	853/652 (2022)	853/652	850/650	850/650	850/650
3	Aantal ondernemingen/ inrichtingen/evenementen waarop toezicht is gehouden (APV/ Alcoholwet/Activiteitenbesluit)	4.365 (2022)		4400	4400	4400
4	Aantal handhavingsmeldingen					

We behandelen verschillende soorten aanvragen voor evenementen en exploitatie (horeca, prostitutie en 2.16 APV-vergunningsplichten voor onder meer Hoogstraten en autoverhuurbedrijven). Ook aanvragen op grond van de Alcoholwet en Wet op de Kansspelen worden door ons beoordeeld. Bij exploitatie gaat het om nieuwe aanvragen, wijzigingen of verlengingen. Toezichthouders houden toezicht op nieuw verleende vergunningen en op bestaande inrichtingen zoals horeca en prostitutie-bedrijven. Toezicht op bestaande horeca-inrichtingen vindt integraal plaats: zowel voorschriften uit de APV als voorschriften uit onder meer de Alcoholwet, Wet op de Kansspelen en milieuregelgeving worden gecontroleerd. Geconstateerde overtredingen worden gehandhaafd.

Wat 2024 bijzonder maakt is de start van het Jubileumjaar Amsterdam 750. Dit vergt in de voorbereiding, zowel in de subsidieverlening vanuit het evenementenfonds, als in de vergunningverlening extra inspanning. Niet alleen omdat er een aantal unieke evenementen zullen plaatsvinden, direct aan de viering van Amsterdam 750 gerelateerd, maar ook omdat de jaarlijks terugkerende evenementen naar verwachting extra zullen uitpakken. Alle inspanning is gericht op een feestelijk, veilig en ongestoord verloop van deze evenementen in de openbare ruimte, met zo min mogelijk overlast voor de omgeving.

Nieuw evenementenbeleid

De start van de gewenste beleidsvernieuwing voor evenementen ligt in 2023, maar zal in 2024 verder vorm krijgen. Amsterdam gaat keuzes maken in het evenementenbeleid die zullen gaan doorwerken in het aanbod van evenementen. Belangrijkste elementen van die beleidsvernieuwing zijn: een visie op Amsterdam als evenementenstad, een afwegingskader voor de toedeling van locaties voor grootschalige (muziek) evenementen, een aangepast subsidiebeleid en vernieuwde locatieprofielen.
Deze beleidsvernieuwing vergt betrokkenheid van de stad, de sector en ook veel gemeentelijke organisatieonderdelen. Daarnaast zal op diverse onderdelen onderzoek plaatsvinden wat nadien ten dele ook jaarlijks zal terugkeren om mede op basis daarvan de programmering te kunnen blijven vernieuwen.

Activiteit 8.2.1.5

We houden toezicht, en handhaven op de overlast voor de leefbaarheid in de stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaar-verslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Ureninzet straatcoaches (SAOA/ host)	104.491/63.908 (2021)	83102	119.064		
2	Aantal opgelegde gebieds-verboden + verwijderings-bevelen+ dealeroverlastbevelen	268+70= 338 (2021)	551 + 176 = 727	745+188= 898		
3	Operationele inzet (werkelijke bezetting in fte) handhaving en toezicht in de openbare ruimte en het openbaar vervoer	654 fte (2021)	624 fte	700 fte	706 fte	

Wanneer preventie niet afdoende blijkt, kunnen meer repressieve bestuurlijke bevoegdheden worden ingezet voor meer veiligheid. Aan hardnekkige overlastplegers worden gebiedsverboden opgelegd op voordracht van de politie. Dat betekent dat zij gedurende een zekere periode uit het gebied worden geweerd waar zij overlast plegen. De gebiedsverboden worden honderden keren per jaar opgelegd en zorgen ervoor dat de druk in overbelaste gebieden enigszins van de ketel wordt gehaald.

De opgaven van de stad vragen inzet op het gebied van toezicht en handhaving. We willen de stad, die groter en drukker wordt, leefbaar, veilig en schoon houden. Dit doen we gebiedsgericht en informatie gestuurd. Dit betekent dat we per gebied kijken wat er nodig is en hoe we onze inzet kunnen prioriteren op basis van feitelijke informatie.

We zijn constant in ontwikkeling om de randvoorwaarden voor het werken op deze manier te verbeteren. We innoveren op het gebied van beschikbaarheid van data, analysemogelijkheden en onderzoeken mogelijke technologische vernieuwingen bij de toepassing van apparatuur. Daarnaast houden we in het kader van de nieuwe roosterregeling een proefjaar en hebben we de intentie om mee te kunnen bewegen met het ritme van de stad. We willen meer capaciteit inzetten op de piekmomenten zoals in de weekenden en ’s avonds. De verdeling van de handhavingscapaciteit over de stad wordt gemonitord in samenspraak met de stadsdelen. Anderzijds heeft de krappe arbeidsmarkt ook zijn effect op de bijdrage die we kunnen leveren. Het werven, selecteren en behouden van handhavers heeft continu de aandacht, waarbij we ook kijken naar (uitbreiding van) ons palet aan medewerkers, bijvoorbeeld toezichthouders.

Handhaving staat niet op zichzelf en is altijd onderdeel van een keten. We werken samen met ketenpartners, zoals de politie, jongerenwerkers en partners in het sociaal domein en treden op als oren en ogen van de stad. Boa’s en toezichthouders hebben een rol in de preventie op overlast en overtredingen. Waar het kan voeren we het gesprek om tot een oplossing te komen bij ongewenste situaties. Daar waar het moet treden we ook sanctionerend op. Wanneer bijvoorbeeld niet naar een waarschuwing geluisterd wordt, of als het een urgente situatie betreft, wordt overgegaan tot handhaving met boetes en bestuursrechtelijke maatregelen.

Naast toezichthouders en handhavers zetten we ook gastheren/gastvrouwen, hosts en fietscoaches in. Straatcoaches komen uit de buurten waar ze werken, kennen jongeren en kunnen op laagdrempelige wijze jongeren aanspreken op hun gedrag.

Hosts worden ingezet in de binnenstad om bezoekers en toeristen wegwijs te maken en aan de regels te herinneren. We dragen bij aan het terugdringen van de afval-overlast door verkeerd aangeboden afval te signaleren en overtreders te sanctioneren. We kijken naar aanleiding van de evaluatie van een pilot arrestantenvervoer of Boa's stadsbreed de eigen arrestanten kunnen vervoeren.

We zien dat burgers mondig zijn in tegenspraak tegen handhavers. Ook hebben handhavers te maken met onverwacht agressief gedrag, zowel verbaal als fysiek. De veiligheid van onze medewerkers staat voorop. In dit verband wordt onder andere gewerkt aan de aanvraag voor de korte wapenstok voor handhavers in het stadsdeel Centrum.

BBV-verplicht: geen streefwaarde, alleen realisatie in jaarverslag

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)	3,8 (2021)	4,5			
2	Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)	8,4 (2021)	7,6			
3	Diefstallen uit woning (aantal per 1.000 inwoners)	1,9 (2021)	2,0			
4	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte) (aantal per 1.000 inwoners)	4,8 (2021)	3,6			

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

GVB

We werken samen met het GVB zodat mensen zich veilig voelen als ze met het openbaar vervoer reizen.

RIEC Amsterdam Amstelland

Het Regionale Informatie- en Expertise Centrum (RIEC) (AA) richt zich op de bestrijding van ondermijnende criminaliteit. Ze verbinden informatie, expertise en krachten van de verschillende overheidsinstanties. Daarnaast stimuleert en ondersteunt het RIEC - AA publiek-private samenwerking bij de aanpak van ondermijning.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	17,4	21,0	26,7	26,4	26,4	16,1
Lasten	152,7	181,9	193,4	196,6	181,9	165,0
Saldo Baten en Lasten	**-135,3**	**-160,8**	**-166,8**	**-170,2**	**-155,5**	**-148,8**
Onttrekking	0,1	7,0	9,7	8,5	3,9	0,9
Toevoeging	2,2	0,0	11,0	6,0	4,0	2,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-2,1**	**7,0**	**-1,3**	**2,5**	**-0,2**	**-1,1**
Totaal	**-137,4**	**-153,9**	**-168,0**	**-167,7**	**-155,7**	**-149,9**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 26,7 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- Bijdragen van het Rijk of andere overheidsinstellingen. Dit bedrag stijgt in 2024 omdat de begrote Preventie met Gezag middelen in 2024 stijgen van € 5 miljoen naar € 10 miljoen per jaar. (€ 11,7 miljoen)
- Leges voor kansspel-, horeca- en evenementenvergunningen (€ 8,5 miljoen)
- De baten door de Bestuurlijke boete overlast openbare ruimte (Bboor) (€ 2,9 miljoen)
- De baten die samenhangen met de wegsleepactiviteiten van auto's (€ 2,7 miljoen)
- De overige baten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe (€ 0,9 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 193,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Apparaatslasten voor het personeel. Dat zijn vooral de kosten van Buitengewoon Opsporingsambtenaren (BOA's) en toezichthouders, en verder van de medewerkers die gebiedsgericht werkzaamheden uitvoeren voor de onderstaande taken, medewerkers ondermijning, bestuurlijke maatregelen en gebieden, Integrale persoonsgerichte aanpak en medewerkers die ondersteunen, overig beleid maken en toetsen. (€ 115,8 miljoen)
- Alle materialen en faciliteiten voor de handhavers van Toezicht en handhaving openbare ruimte (€ 19,0 miljoen).
- Koningsdag, 4 en 5 mei Comité, herdenkingen en onderscheidingen, de viering van 750 jaar Amsterdam en het evenementenfonds (€ 12,3 miljoen)

- Uitvoering maatregelen Aanpak Binnenstad (€ 10,3 miljoen).
- De aanpak drugs via het programma Weerbaar Amsterdam - Drugscriminaliteit. Inclusief € 7,9 miljoen middelen Preventie met Gezag van het Rijk in de stadsdelen Nieuw-West en Zuidoost. (€ 8,9 miljoen)
- Subsidie aan Stichting Aanpak Overlast Amsterdam (SAOA) voor straatcoaches en voor hosts in de uitgaansgebieden (€ 8,2 miljoen)
- De Top400 en Top600 voor de aanpak van plegers van drugs-, geweld- en wapendelicten inclusief € 2 miljoen middelen voor de regisseurs (€ 4,1 miljoen)
- Uitgaven bestuurlijke maatregelen en gebieden. Dit betreft onder andere cameratoezicht, gebiedsverboden, sluitingen en gebiedsaanpak (€ 3,2 miljoen).
- Buurtveiligheid, onder andere buurt/wijkpraktijkteam, nazorg na incidenten, aanpak ondermijning lokaal met de prioriteiten zoals tegengaan van misstanden woningen, horeca, opzetten van weerbaarheidstrainingen voor ondernemers en burgers, themabijeenkomsten, communicatie en bewonersbrieven (€ 3,1 miljoen).
- Uitvoering en intensivering beleidskaders horeca en terrassen, uitbreiding vergunningplicht en toezicht op illegale prostitutie (€ 2,5 miljoen)
- Subsidie aan stichting Levvel ten behoeve van de aanpak van Jeugdcriminaliteit en overlast (€ 2,3 miljoen)
- Jeugd en veiligheid in de wijken, voor kwetsbare meiden, schoolveiligheid, jeugdaanpakken, preventieve acties om jeugdoverlast tegen te gaan, aanpak risicogedrag (€ 1,8 miljoen).
- Het Actiecentrum Zorg en Veiligheid (AcZV) met daarin het programma Seksuele Intimidatie en Seksueel Geweld en het programma Detentie en terugkeer (€ 1,9 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 9,7 miljoen:

- Hogere onttrekking aan de reserve Verevening Onroerend Goed ten behoeve van de programma Aanpak Binnenstad/ Bezoekerseconomie. Maatregelen en acties uit het uitvoeringsprogramma die niet worden gedekt vanuit de reguliere middelen of daartoe geëigende stedelijke fondsen, worden gedekt vanuit dit programmabudget. Evenals de ambtelijke capaciteit voor programmasturing, transformatieteam en taskforce souvenirwinkels, en ten bate van communicatie rond de Aanpak Binnenstad (€ 5,0 miljoen).
- Een onttrekking aan de reserve coalitieakkoord middelen ten behoeve van de Aanpak Binnenstad in 2024 van € 2,5 miljoen. Dit budget is de katalysator van vele initiatieven en maatregelen uit de Aanpak Binnenstad. Dit budget is jaarlijks benodigd om de in 2021 in gang gezette beweging te kunnen continueren. Het kan zaken loswrikken daar waar het vastloopt, geeft initiatieven een kans en kan snel en flexibel worden ingezet. Een onttrekking uit de reserve verevening onroerend goed voor de uitvoering van het project Wijksteunpunt Wallen (€ 0,8 miljoen)

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 11 miljoen:

- De toevoeging aan de reserve Verevening Onroerend Goed in 2024 bedraagt € 8,0 miljoen. Dit is voor maatregelen in het kader van de bezoekerseconomie, ter bestrijding van overlast door te veel toerisme in de binnenstad.
- De toevoeging aan de reserve Amsterdam 750 jaar in 2024 bedraagt € 3,0 miljoen. Deze middelen worden in 2025 onttrokken voor de viering.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
De leefbaarheid en veiligheid in de stad komen onder druk te staan doordat minder handhavers kunnen worden ingezet als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt.	▪ Versterking van arbeidsvoorwaarden zoals een goed parkeerbeleid voor boa's die in roosterdienst werken; ▪ Instroom vanuit ROC's en via stagiaires op nul-uren contracten; ▪ Extra investeringen en acties in werving van nieuwe medewerkers; ▪ Inzet toezichthouders (palet); ▪ Zoeken naar technologische innovaties; ▪ Interne doorstroom en ontwikkeling bevorderen.
Vermenging onderwereld met bovenwereld	▪ Ontwikkelen en inzetten van nieuwe bestuurlijke instrumenten zoals vergunningplicht (branches, straten en panden) ▪ Het uitbreiden van de Bibob-toets inzet. ▪ Meer financiële expertise opbouwen ▪ Samenwerking met partners binnen de driehoek en het RIEC ▪ Het analyseren van data.
Ingezette trajecten of interventies ter voorkoming van instroom in de criminaliteit terugdringen van recidive en/of begeleiden naar een uitweg uit de criminaliteit hebben niet (altijd) het effect dat iemand duurzaam afziet van criminele activiteiten	▪ Continu leren en verbeteren van ingezette trajecten door middel van evaluaties. ▪ Doorlopend professionaliseren en opleiden van regisseurs en interventieplegers. ▪ Goede registratie van de in een casus ingezette interventies, maakt bij incidenten uitlegbaar hoe er is gewerkt.

Risico's	Maatregelen
De veiligheid van de medewerkers komt in het gedrang als gevolg van agressie en geweld tegen handhavers en de huidige situatie dat er überhaupt een tekort aan handhavers is.	▪ Geweldstraining RTGB-certificaat (functie vereiste); ▪ Samenwerkingsafspraken met politie; ▪ Interne procedure (GIR-melding), communicatie en zorg en reflectie nadat sprake is geweest van geweld of agressieve bejegening; ▪ Uitbreiden van de uitrusting met korte wapenstok in stadsdeel Centrum; ▪ Inzet bodycam op momenten dat escalatie van de situatie dreigt; ▪ Externe communicatie over werk handhaving.
Aanpakken ter vermindering en voorkoming van criminaliteit verliezen effectiviteit doordat partners buiten de gemeente die onderdeel uitmaken van deze (gezamenlijke) aanpakken hier minder prioriteit aan geven	Blijven investeren in de samenwerking en de gezamenlijke aanpak, door zowel stimuleren op basis van gedeeld belang als aanspreken van partners op gemaakte afspraken.

Beleidskaders

- Uitvoeringsbeleid VTH Fysieke Leefomgeving 2024
- Algemene plaatselijke verordening
- Actieplan Handhaving Openbare Ruimte
- Kader fietsparkeren
- Gemeentelijk Besluit Wegslepen
- Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens (RVV)
- Verordening op het Binnenwater (VOB)
- Nota Varen deel 1 en deel 2
- Binnenhavengeld Verordening Pleziervaart
- Vergoedingsregeling Binnenwaterbeheer
- Scheepvaartverkeerswet (SVW)
- Binnenvaart Politiereglement (BPR)
- Wet personenvervoer 2000
- Besluit personenvervoer 2000

3.A Algemene dekkingsmiddelen

3.A Algemene dekkingsmiddelen

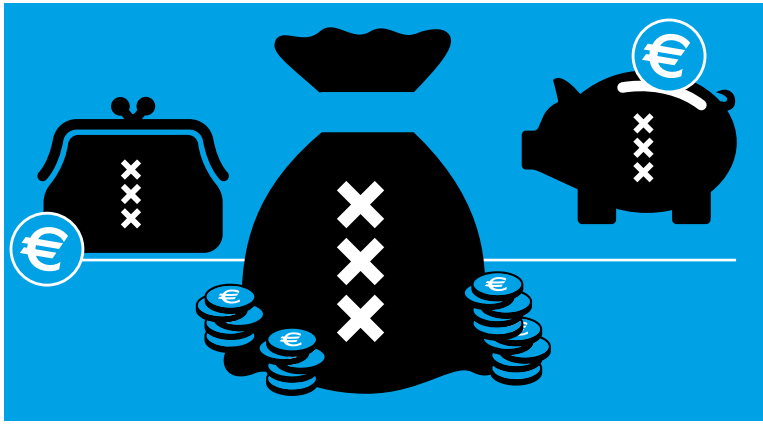

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	3.312,6	3.731,7	3.936,2	4.156,8	4.069,5	4.172,9
Lasten	57,3	55,2	118,2	298,3	548,3	713,9
Saldo Baten en Lasten	**3.255,3**	**3.676,5**	**3.830,4**	**3.858,5**	**3.521,3**	**3.459,0**
Onttrekking	457,4	502,1	55,7	42,8	113,7	6,6
Toevoeging	380,7	562,3	154,3	290,2	122,1	46,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**76,7**	**-62,0**	**-98,6**	**-247,4**	**-8,4**	**-39,7**
Totaal Programma 3A Algemene dekkingsmiddelen	**3.332,0**	**3.616,3**	**3.731,8**	**3.611,1**	**3.512,9**	**3.419,3**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**22,9**	**22,7**	**24,5**	**134,0**	**246,3**	**350,8**

Samenvatting

In programma A staan geen beleidsmatige onderdelen maar de dekkingsmiddelen. Daarmee betalen we voor het grootste deel de uitgaven in de beleids-programma's. Het karakter van dit programma is daarmee anders dan de beleidsprogramma's. Met het programma willen we ervoor zorgen dat bewoners, ondernemers en bezoekers een financiële bijdrage leveren aan de voorzieningen in de stad. Hiermee zorgen we voor een gezonde financiële positie, nu en in de toekomst.

3.A.1 Lokale heffingen

We verantwoorden hier de parkeeropbrengsten en de belastingen. Die gebruiken we als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's en overhead. Het zijn, naast de parkeeropbrengsten, de volgende belastingen:
- onroerendezaakbelasting
- roerenderuimtebelasting
- toeristenbelasting
- vermakelijkheidsretributie
- reclamebelasting
- precariobelasting (liggeld)

Belastinginkomsten met een directe bestemming verantwoorden we in de betreffende programma's, bijvoorbeeld de riool- en afvalstoffenheffing.

Voor 2024 verwachten we voor bijna alle belastingen hogere baten. Dit wordt nader toegelicht in hoofdstuk 4.A.1.

3.A.2 Gemeentefonds

Onze grootste inkomstenbron is de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Daarbij horen ook de decentralisatie- en integratie-uitkeringen. De decentralisatie- en integratie-uitkeringen kunnen we in principe vrij besteden, net als de algemene uitkering. De algemene uitkering dekt voor een deel de uitgaven in de programma's van onze begroting. Elke verandering in de hoogte van de uitkering uit het Gemeentefonds aan Amsterdam beïnvloedt de beschikbare ruimte in de begroting.

Vanaf 2026 vallen de inkomsten uit het gemeentefonds fors terug. Het inmiddels demissionaire kabinet heeft bij de aanvang van hun bestuursperiode de middelen vanaf 2026 bevroren op een lager niveau. Hiertegenover zou een nieuwe financieringssystematiek ontwikkeld moeten worden die ervoor zou zorgen dat de financiën van gemeenten op peil blijven. Hierover is tot op heden echter niets bekend. Vanwege de val van het kabinet is het afwachten hoe een nieuw kabinet de financiering van de gemeenten vorm zal geven vanaf 2026. Wij zijn aangehaakt bij de gesprekken hierover met het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).

Voor 2024 verwachten we hogere baten welke volgen uit de verwerking van de september-, december- en meicirculaire. Deze worden nader toegelicht in hoofdstuk 4.A.2.

3.A.3 Treasury en deelnemingen

In dit onderdeel staan:
- de externe rentelasten op de leningen die we hebben (gemeentelijke schuld).
- de toerekening hiervan aan de verschillende programma's.

Daarnaast staan in dit onderdeel de geraamde dividenden van de deelnemingen. De dividenden ramen we over meerdere jaren vanuit dividendafspraken en dividendbeleid met de deelnemingen.
Gemeten naar de omvang van de geraamde dividendopbrengsten over 2023 zijn het Havenbedrijf Amsterdam NV en Alliander NV onze grootste deelnemingen.
Tegenover de dividendinkomsten staan de kapitaallasten die horen bij het aandelenkapitaal dat we in de deelnemingen houden.

Voor 2024 verwachten we lagere baten door bijstelling van de dividendramingen en hogere lasten door stijging van de rente. De mutaties worden verder toegelicht in hoofdstuk 4.A.3.

3.A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien

In dit programmaonderdeel staan middelen (stelposten) die we in eerste instantie niet over de programma's kunnen verdelen. Bijvoorbeeld de reservering voor kapitaallasten van toekomstige investeringen en de reservering voor nominale ontwikkelingen. Deze stelposten verdelen we naar de programma's nadat er een besluit is genomen over concrete bestedingsvoorstellen of bezuinigingsvoorstellen. Daarnaast staat in dit onderdeel een post onvoorzien van € 2 miljoen. Hieruit kunnen we onvoorziene uitgaven dekken die we niet kunnen toereken aan een programma uit de begroting.
In dit programmaonderdeel zijn ook de reserves opgenomen. Hier staan bijvoorbeeld de algemene reserve, de reserve ter verdeling van de coalitiemiddelen en de reserve frictiekosten 1 stad 1 opgave.

Voor 2024 verwachten we een daling van de lasten door stelposten die aan de beleidsprogramma's worden toegewezen. Een nadere specificatie hierover is te vinden in hoofdstuk 4.A.4.

3A.1 Lokale heffingen

We verantwoorden hier de belastingen die we gebruiken als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's en overhead.
Belastinginkomsten met een directe bestemming, zoals de riool- en afvalstoffenheffing verantwoorden we in de desbetreffende programma's.

Een deel van de belastinginkomsten heeft een directe bestemming, zoals de riool- en afvalstoffenheffing, leges en de Bedrijveninvesteringszones (BIZ). Deze verantwoorden we in de betreffende programma's. Daarnaast zijn er belastingen die we gebruiken als algemene dekking voor uitgaven in de verschillende programma's en overhead. Het zijn de volgende belastingen:

- de onroerendezaakbelasting (OZB)
- roerenderuimtebelasting (RRB)
- toeristenbelasting
- vermakelijkhedenretributie (VMR)
- precariobelasting
- reclamebelasting

Welke belangrijke ontwikkelingen zien we voor 2024?

Het sterke herstel van de bezoekerseconomie betekent dat de stad opnieuw geconfronteerd wordt met grote aantallen bezoekers. We kiezen er voor om een extra bijdrage van bezoekers te vragen en de toeristenbelasting in 2024 verder te verhogen. De extra opbrengsten gebruiken we onder andere om maatregelen te bekostigen die bijdragen aan het schoon, veilig en leefbaar houden van de stad voor Amsterdammers én bezoekers. Om de administratieve lasten voor ondernemers zoveel mogelijk te beperken en de uitvoerbaarheid van de toeristenbelasting te borgen, vereenvoudigen we de heffingssystematiek. Vanaf 2024 komt het vaste bedrag per persoon per overnachting te vervallen en hanteren we een percentage van 12,5% van de overnachtingsprijs. Het tarief dagtoeristenbelasting voor passagiers van zee- en riviercruises die Amsterdam als tussenstop aandoen stijgt mee en wordt verhoogd van € 8 miljoen naar € 11 miljoen.

De baten van de reclamebelasting die vanaf 2022 weer wordt geheven bleven in 2022 en 2023 achter bij de verwachtingen, omdat de hoeveelheid aan reclame in de stad kleiner is dan werd ingeschat bij de invoering van de heffing. De opbrengsten van de reclamebelasting zijn daarom bijgesteld. We kiezen daarnaast voor het aanbrengen van nadere differentiatie in de tarievenstructuur en leggen bij het indexeren van de tarieven een accent op grote uitingen, die een groter beslag op de openbare ruimte leggen.

We verhogen het tarief VMR voor rondvaarten van € 1,5 miljoen naar € 2,0 miljoen. Met de meeropbrengsten kunnen we de stijgende kosten van de nautische keten dekken. Het tarief precario voor passagiersvaartuigen verhogen we vanaf 2024 stapsgewijs om in 2027 uit te komen op de tarieven die worden gevraagd in commerciële jachthavens.

We indexeren de tarieven voor de OZB, roerenderuimtebelasting, de reclamebelasting en de precariobelasting volgens de nieuwe geharmoniseerde systematiek met 5,2%. De tarieven VMR worden vanaf 2025 geïndexeerd volgens deze systematiek.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel A.1.1

Bewoners, ondernemers en bezoekers leveren hun financiële bijdrage aan de voorzieningen in de stad.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens met eigen huis (in euro's)	€ 652 (2021)	€ 734	€ 805		
2	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens met eigen huis (in euro's)	€ 844 (2022)	€ 844	€ 920		
2	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishoudens met huurhuis (in euro's)	€ 326 (2021)	€ 331	€ 344		
4	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishoudens met huurhuis (in euro's)	€ 435 (2021)	€ 441	€ 459		

Activiteit A.1.1.1

We leggen de gemeentelijke belastingen op en vorderen deze in (inclusief kwijtschelding).

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen indicator beschikbaar					

Activiteit A.1.1.2

We waarderen jaarlijks al het vastgoed in de gemeente Amsterdam conform de Wet WOZ.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Toestemming van de Waarderingskamer om op aanslag te gaan op basis van jaarlijks onderzoek kwaliteit (her)waardering	Toestemming (2021)	Toestemming	Waarderingskamer heeft op 19 januari 2023 ingestemd.		
2	Gemiddelde WOZ waarde woningen (x €1.000) (BBV- verplicht)	€ 421 (2021)	€ 438	€ 434		
3	Gemiddelde WOZ waarde eigen woningen (x €1.000) (Bron: Atlas van de lokale lasten)	€ 579 (2022)	€ 579			

De indicatoren bij bovenstaande doel en activiteit kunnen voor het jaar 2024 pas aan het eind van 2023 worden vastgesteld.

Ze hebben namelijk betrekking op de ontwikkeling van de WOZ-waarde in de toekomst en de ontwikkeling van de lokale lasten. Toekomstige WOZ-waarden laten zich niet voorspellen, en ook niet sturen. De ontwikkeling van de lokale lasten is afhankelijk van de keuzes die de gemeenteraad in de toekomst maakt. Daarom kunnen we deze gegevens nog niet invullen.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	402,9	800,4	904,3	964,1	998,8	1.034,3
Lasten	31,6	33,2	34,6	35,4	35,4	35,4
Saldo Baten en Lasten	**371,3**	**767,2**	**869,7**	**928,7**	**963,4**	**998,9**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**371,3**	**767,2**	**869,7**	**928,7**	**963,4**	**998,9**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 904,3 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De bijdrage van parkeeropbrengsten straat-parkeren (€ 322,4 miljoen).
- De bijdrage van (On)roerende zaakbelasting (€298,3 miljoen).
- De bijdrage van Toeristenbelasting (€ 242,5 miljoen).
- De bijdrage van overige baten lokale heffingen en externe dienstverlening (€ 18,6 miljoen).
- De bijdrage van Vermakelijkhedenretributie (€ 9,4 miljoen).
- De bijdrage van Precariobelasting (€ 7,6 miljoen).
- De bijdrage van Reclamebelasting (€ 5,5 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 34,6 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De bijdrage aan apparaatslasten en uitvoeringskosten voor het heffen en innen van lokale heffingen (€ 32,7 miljoen).
- Te betalen Vennootschapsbelasting (€ 1,9 miljoen).

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

Beleidskaders

De Gemeentewet.
Deze geeft een limitatieve opsomming van welke belastingen en rechten gemeenten kunnen invoeren. Het is aan een gemeente zelf te bepalen welke zij toepast.
Wij bepalen zelf door het vaststellen van verordeningen hoe we belasting heffen.

3A.2 Gemeentefonds

Onze grootste inkomstenbron is de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Daarbij horen ook de decentralisatie- en integratieuitkeringen. Alle middelen zijn in principe vrij besteedbaar. De decentralisatie- en integratieuitkeringen hebben vaak echter ook een bepaald doel. Deze middelen zetten we daarom ook in waar ze voor bedoeld zijn. Vanuit de algemene uitkering financieren we een groot deel van onze andere activiteiten. Elke verandering in de hoogte van het gemeentefonds heeft daarom invloed op de beschikbare ruimte in de begroting.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel A.2.1

Gezonde financiële positie van de gemeente Amsterdam, nu en in de toekomst.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Goede beoordeling van onze begroting door onze toezicht-houder Provincie Noord-Holland	Positief	Positief	Positief	Positief	Positief

Activiteit A.2.1.1

We borgen en ontvangen onze gemeentefondsmiddelen vanuit het Rijk.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Omvang gemeentefonds in verhouding tot de totale inkomsten van Amsterdam	45,6% (2021)	37,5%	41,6%	45,7%	45,9% (2027)
2	Inkomsten uit het gemeentefonds per inwoner van Amsterdam	€ 4.149 (2021)	€ 3.125	€ 3.025	€ 3.200	€ 3.180 (2026)

Het is belangrijk om een verantwoorde financiële huishouding te hebben. De belangrijkste graadmeter hiervoor is het structurele saldo van de begroting. Jaarlijks hebben we hierover op meerdere momenten goed contact met onze toezichthouder. De gesprekken zijn positief, voor alle benodigde jaren kunnen we een structureel sluitende begroting aantonen. De gesprekken over het Jaarverslag 2022 en de Begroting 2024 zullen in 2024 plaatsvinden. Vanwege ons financieel beeld is de verwachting dat dit tot een positieve beoordeling zal leiden.

Ook de terugval van de inkomsten uit het gemeentefonds in het jaar 2026 hebben we structureel opgevangen. Vanaf 2027 sluit de begroting echter niet meer structureel. De toezichthouder toetst gemeenten dit jaar vanwege de bijzondere omstandigheden echter niet op het jaar 2027.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2.846,9	2.901,7	2.959,5	3.103,9	2.980,4	3.047,2
Lasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo Baten en Lasten	**2.846,9**	**2.901,7**	**2.959,5**	**3.103,9**	**2.980,4**	**3.047,2**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**2.846,9**	**2.901,7**	**2.959,5**	**3.103,9**	**2.980,4**	**3.047,2**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 2.959,5 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De bijdrage van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds (€ 2.648,8 miljoen).
- De bijdrage van de integratie- en decentralisatie-uitkeringen uit het Gemeentefonds (€ 309,7 miljoen).
- De bijdrage van de stelpost afkoopsom Wet algemene regels herindeling (ARHI) middelen in verband met de fusie met Weesp (€ 1,0 miljoen).

Lasten
Er zijn geen lasten begroot in dit programmaonderdeel.

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

3A.3 Treasury en deelnemingen

Dit programma bestaat uit twee onderdelen: 1. treasury en 2. deelnemingen
Het onderdeel financiering (treasury) gaat over:

- De rente die we betalen op de schuld
- De doorberekening van deze rentelasten aan de programma's.

Het onderdeel deelnemingen gaat over de baten en lasten rond de deelnemingen (NV's of BV's) waarvan we aandeelhouder zijn. De baten bestaan uit dividend-opbrengsten. Deze ramen we over meerdere jaren vanuit dividendafspraken (dividendbeleid) met de deelnemingen. Ze zijn ook afhankelijk van het resultaat en kasstroom van de deelnemingen. De lasten bestaan uit de intern doorberekende rentelasten over het aandeelkapitaal in de deelnemingen. In de paragraaf 'Verbonden partijen' staat een volledig overzicht van onze deelnemingen.

Renteresultaat

Wij hebben zowel interne- als externe financieringsmiddelen. De interne financieringsmiddelen bestaan uit reserves, voorzieningen en het jaarresultaat.

De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen. Wij gebruiken het renteomslagstelsel als systeem waarmee we de financieringslasten en -baten doorberekenen (omslaan) over de gemeentelijke organisatieonderdelen. Dit naar verhouding van de balansstanden van de activa aan het begin van het jaar.

De onderstaande tabel geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat en de wijze waarop we deze financieringslasten en –baten toerekenen aan de gemeentelijke organisatieonderdelen.

Tabel Overzicht renteresultaat
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Rentelasten van externe schuld	-73,5	-110,5	-145,0	-180,4	-205,4
Rentebaten van verstrekte leningen aan derden	14,9	15,8	16,7	17,6	18,6
Saldo door te rekenen externe rente	**-58,6**	**-94,7**	**-128,3**	**-162,8**	**-186,8**
Rente die aan grondexploitatie wordt toegerekend	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9	-0,9
Overige kosten	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
De aan taakvelden toe te rekenen rente	**-60,1**	**-96,3**	**-129,9**	**-164,4**	**-188,4**
De aan taakvelden toegerekende rente	64,1	75,8	77,6	81,8	81,9
De aan taakvelden toe te rekenen rente	-60,1	-96,3	-129,9	-164,4	-188,4
Renteresultaat	**3,9**	**-20,5**	**-52,3**	**-82,6**	**-106,5**

Activiteit A.3.1.1

We zorgen voor een gezonde financiële positie.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Netto schuldquote	56% (2022)	56%	62%	68%	78%
2	Solvabiliteit > 20%	50% (2021)	50%	49%	47%	46%
3	Renterisiconorm < 20% (wet Fido)	5% (2021)	6%	9%	8%	9%
4	Kasgeldlimiet < 8,5% (wet Fido)	5% (2021)	4%	7%	8%	8%

Activiteit A.3.1.2

We zorgen voor de continuïteit en een goede governance van onze deelnemingen.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023*	Begroting 2024*	Prognose 2025-2027*
1	Omvang van de resterende risico's op gebied van deelnemingen. Het resterend risico is het risico voor de begroting dat na het treffen van beheersmaatregelen nog bestaat	€39,4 miljoen (2021)	€ 41,9 miljoen			
2	Deelnemingen met meerkoppig Raad van Commissarissen die voldoen aan een evenwichtige man-vrouw verdeling van minimaal 30% voor elke sekse	44% (2021)	45%			
3	Deelnemingen met meerkoppig bestuur die voldoen aan een evenwichtige man-vrouw verdeling van minimaal 30% voor elke sekse	71% (2021)	72%			
4	Percentage deelnemingen met meer dan 25 werknemers die over een intern beleid voor divers werven en selecteren beschikken	85% (2021)	83%			

Netto schuldquote

De netto schuldquote berekenen we door de netto schuld te delen door het begrotingstotaal. We geven de netto schuldquote weer zonder en met correctie voor verstrekte leningen. Zo zien we in hoeverre het gaat om doorlenen. De provincie Noord-Holland is onze toezichthouder. Volgens hun signaalwaarden is een schuld lager dan 90 procent van het begrotingstotaal 'voldoende'. Een schuld hoger dan 130 procent van het begrotingstotaal is 'onvoldoende'.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio berekenen we door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio is een maatstaf voor kredietwaardigheid. De toezichthouder provincie Noord-Holland noemt een solvabiliteitsratio hoger dan 30 procent 'voldoende' en lager dan 20 procent 'onvoldoende'.

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft het renterisico op de bestaande langlopende schuld weer. We berekenen het door het bedrag van de bestaande langlopende schuld dat we binnen een gegeven jaar verplicht moeten aflossen of waarvan we de rente moeten herzien, te delen door het begrotingstotaal. Ook de renterisiconorm blijft de komende jaren binnen de norm van de Wet fido. Dit komt doordat we onze aflossingsverplichtingen hebben gespreid over de jaren

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet begrenst onze maximale kortlopende schuld. Dit zijn leningen met een looptijd tot 1 jaar. We berekenen het door de gemiddelde omvang van de kortlopende leningen te delen door het begrotingstotaal. De limiet hiervoor ligt op maximaal 8,5% van het begrotingstotaal. De komende jaren blijft de kasgeldlimiet redelijk constant en binnen de norm van de Wet fido.

Toelichting activiteit 3.1.2

Voor de jaren 2023 en verder ontbreken ingevulde indicatoren. Om de indicatoren in te vullen zijn we namelijk afhankelijk van de jaarverslagen van onze deelnemingen. Ook betreft dit indicatoren zonder streefwaarden.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	56,8	29,6	84,9	88,8	90,4	91,4
Lasten	7,8	15,4	47,3	80,1	112,7	140,6
Saldo Baten en Lasten	**49,0**	**14,2**	**37,5**	**8,7**	**-22,3**	**-49,2**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**49,0**	**14,2**	**37,5**	**8,7**	**-22,3**	**-49,2**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 84,9 miljoen. Deze baten bestaan uit:

- De bijdrage van dividenden uit deelnemingen (€ 67,3 miljoen).
- De bijdrage van ontvangen rentebaten uit leningen die we aan derden (voornamelijk deelnemingen) hebben verstrekt (€ 15,8 miljoen).
- De bijdrage van ontvangen garantiepremie uit een garantstelling ten behoeve van

de deelneming Watertransportmaatschappij Rijn- Kennemerland (€ 1,8 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 47,3 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De bijdrage aan de begrote rentelasten op de externe schuld (€ 104,8 miljoen)
- De bijdrage aan interne rentelasten die we doorberekenen aan de verschillende programma's via het renteomslag-stelsel. Dit telt als negatieve lasten voor dit programma (€ - 74,9 miljoen)
- De bijdrage aan het afdekken van het risico op het terugbetalen van de lening aan het Afval- en Energiebedrijf. De rente schrijven we bij aan de hoofdsom, wat we vervolgens doteren aan de voorziening (€ 12,1 miljoen)
- De bijdrage aan de intern doorbelaste rentelasten over voornamelijk het aandelenkapitaal van de deelnemingen (€ 4,5 miljoen)
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

3A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien

In het onderdeel overige eigen middelen staan de zogenoemde vaste en variabele stelposten. Een stelpost is een boekhoudkundig begrip. Dit nemen we op in onze begroting omdat we in sommige gevallen anticiperen op nog te verwachten uitgaven of inkomsten. Door deze nu al in de begroting op te nemen kunnen we hierop voorsorteren. Het gaat hierbij dus om begrotingsposten die we nog verdelen over de programma's. Bijvoorbeeld reserveringen voor kapitaallasten van toekomstige investeringen en voor nominale ontwikkelingen.

Activiteit A.4.1.1

We zorgen voor een structureel sluitende begroting.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Structureel exploitatiesaldo > 0%	>0	4,0	3,7	2,2	-0,5 (2027)

Activiteit A.4.1.2

We zorgen voor voldoende weerstandsvermogen om de financiële gevolgen van risico's te dragen.

Indicatoren activiteit		Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Omvang algemene reserve in relatie tot het begrotingstotaal >=5%	1,0% (2021)	2,9%	5,0%	4,9%	6,3%

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	18,0	6,5	36,3	182,8	400,2	537,9
Saldo Baten en Lasten	**-11,9**	**-6,5**	**-36,3**	**-182,8**	**-400,2**	**-537,9**
Onttrekking	457,4	502,1	55,7	42,8	113,7	6,6
Toevoeging	380,7	562,3	154,3	290,2	122,1	46,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**76,7**	**-60,2**	**-98,6**	**-247,4**	**-8,4**	**-39,7**
Totaal	**64,7**	**-66,8**	**-135,0**	**-430,2**	**-408,6**	**-577,6**

Baten

Er zijn geen baten begroot in dit programmaonderdeel.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 36,3 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De bijdrage aan de stelpost nog functioneel te verwerken posten (€ 42,2 miljoen)
- De bijdrage aan de stelpost voor kapitaallasten van nieuwe investeringsvoorstellen (€ - 17,2 miljoen)
- De bijdrage aan de stelpost voor exploitatielasten nieuwe investeringsvoorstellen (€ 3,9 miljoen)
- De bijdrage aan de stelpost voor loon- en prijsontwikkelingen (€ 2,3 miljoen)
- De bijdrage aan de stelpost te verdelen coalitiemiddelen (€ 4,4 miljoen)
- De bijdrage aan onvoorziene uitgaven. De wet- en regelgeving schrijft voor om elk begrotingsjaar een post onvoorzien in de programmabegroting op te nemen. Deze post moet groter zijn dan € 0 (€ 2,0 miljoen)
- De bijdrage aan de taakstelling in verband met de invoering van de omgevingswet (€ - 1,3 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 55,7 miljoen:

- Een onttrekking aan de algemene reserve in 2024 van € 54,7 miljoen. Dit bestaat uit de volgende elementen:
  - In het Amsterdams Akkoord is afgesproken dat in 2024 een extra onttrekking plaatsvindt aan de algemene reserve ter dekking van de ambities in het akkoord (€ 30,0 miljoen)
  - In 2023 is het stedelijk mobiliteitsfonds opgeheven en het saldo van deze reserve is overgebracht naar de algemene reserve. De onttrekkingen die begroot waren ten laste van het fonds, zijn daarom overgebracht naar de algemene reserve (€ 22,1 miljoen)
  - De reserve intertemporele compensatie is opgeheven in 2022. Deze reserve faciliteerde kasschuiven. De mutaties die al begroot waren ten laste van deze reserve worden nu ten laste van de algemene reserve gebracht (€ 2,6 miljoen)
- De overige onttrekkingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 154,3 miljoen:

- De toevoeging aan de algemene reserve in 2024 bedraagt € 58,6 miljoen.
  Dit bestaat uit de volgende elementen:
  - De begrote resultaten wijzigen bij de verschillende begrotingsproducten. Dit leidt tot mutaties in de algemene reserve. Dit levert per saldo een verhoging van de algemene reserve op (€ 18,6 miljoen)
  - Conform het coalitieakkoord ‘samen sterker uit de crisis’ is de renterisicobuffer afgeschaft en toegevoegd aan de algemene reserve (€ 40,0 miljoen)
- De toevoeging aan de reserve coalitiemiddelen 22 - 26 bedraagt € 76,2 miljoen. In de reserve coalitiemiddelen 22-26 zijn middelen gereserveerd voor diverse ambities in het coalitieakkoord. Een deel hiervan wordt gedekt uit de reserve coalitie-middelen. Voor de bekostiging hiervan is een jaarlijkse toevoeging aan deze reserve nodig.
- De toevoeging aan de reserve Xaas bedraagt € 11,8 miljoen. Dit betreft:
  - Voor een bedrag van € 15,0 miljoen een extra toevoeging ten laste van de algemene middelen omdat de reserve anders niet toereikend is voor het dekken van de lasten die gedekt worden uit de reserve in 2024 en verder.
  - Een negatieve toevoeging van € 1,2 miljoen. Deze mutatie ‘neutraliseert’ de toevoeging aan de reserve vanuit de beleidsprogramma’s. Hiermee wordt per saldo geen extra toevoeging aan de reserve XAAS gedaan vanuit de Algemene Middelen. De reserve heeft naar de huidige inzichten een toereikende hoogte om de komende jaren de uitgaven voor XAAS projecten te dekken.
  - Een kasschuif van 2024 naar 2023 van € 2,0 miljoen.
- De toevoeging aan de reserve frictiekosten 1 stad 1 opgave bedraagt € 6,0 miljoen. Bij voorjaarsbrief 2020 is een taakstelling voor de ambtelijke organisatie (personeelsbegroting) verwerkt, oplopend tot € 51 miljoen vanaf 2023. De taak-stelling voor 2024 leidt tot een toevoeging aan de frictiekostenreserve.
- De toevoeging aan de financieringsreserve WRK bedraagt € 1,8 miljoen.
  De financieringsreserve WRK (Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland) is gevormd vanwege het aangaan van een deelneming in het WRK. De financierings-reserve WRK die tegenover de deelneming staat, wordt gevoed met de opbrengsten uit een garantstelling (garantiepremie) ten behoeve van het WRK.
- De overige toevoegingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

3.B

Bestuur en organisatie

3.B Bestuur en organisatie

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	60,3	45,8	56,5	57,5	60,0	60,0
Lasten	762,4	835,1	797,7	762,6	755,5	739,1
Saldo Baten en Lasten	**-702,1**	**-789,3**	**-741,3**	**-705,1**	**-695,5**	**-679,1**
Onttrekking	0,3	54,5	16,9	11,5	7,2	1,9
Toevoeging	0,9	6,1	11,1	14,5	17,3	17,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-0,5**	**48,4**	**5,7**	**-3,0**	**-10,0**	**-15,3**
Totaal Programma B Bestuur en organisatie	**-702,6**	**-740,9**	**-735,5**	**-708,1**	**-705,5**	**-694,4**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	**581,1**	**722,2**	**722,2**	**701,9**	**696,0**	**686,6**

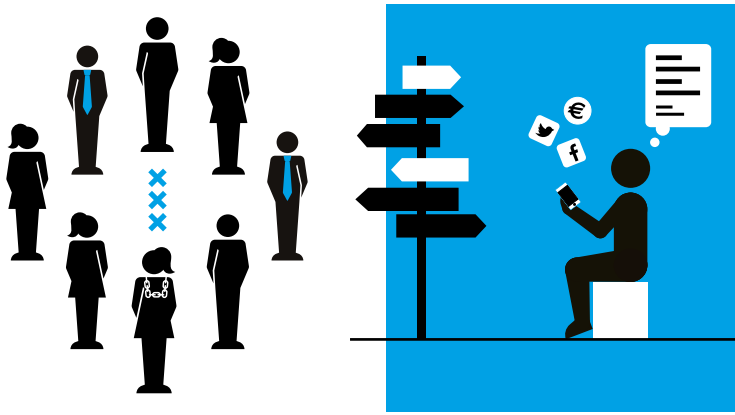

3.B.1 Dienstverlening

Dit programmaonderdeel gaat over de dienstverlening aan de Amsterdammer. We investeren in een persoonlijke, eenvoudige, en toegankelijke overheid. Onze dienstverlening is beschikbaar voor iedereen, waar mogelijk 24 uur per dag, 7 dagen per week.

3.B.2 Horizontaal thema Digitale stad en overheid

Dit programmaonderdeel gaat in op de gemeente die ervoor zorgt dat technologie wordt ingezet in dienst van de stad en haar bewoners. Waarbij de gemeente de digitale rechten van de Amsterdammer beschermt.

De Amsterdammer moet erop kunnen vertrouwen dat informatie bij de overheid in goede handen is en het juiste mee gedaan wordt. In het kader van de Wet Open Overheid wordt in 2024 extra informatie actief openbaar gemaakt van onderwerpen waar de Amsterdammer vaak om vraagt of in de publiciteit is. Om gevraagde informatie beter vindbaar te maken zetten we in op innovatieve zoektechnologie om stad breed door informatiesystemen en bestanden te zoeken. Tevens blijven wij in 2024 ondersteuning bieden aan de Amsterdammer die de toegang tot de digitale wereld niet beheerst en borgen wij de digitale rechten van elke burger.

3.B.3 Horizontaal thema Democratisering

Dit programmaonderdeel staat voor de zeggenschap, betrokkenheid en rol van Amsterdammers bij de keuzes over wat er in de stad gebeurt en de uitvoering daarvan, met aandacht voor Amsterdammers die zich minder vertegenwoordigd voelen of minder mogelijkheden hebben om te participeren. We werken eenduidiger en beter samen met Amsterdammers aan maatschappelijke opgaven, nemen daardoor betere besluiten en komen tot betere oplossingen voor de uitdagingen waar de stad voor staat, gebruik makend van de kennis, expertise en initiatief van Amsterdammers. We gaan door met buurtbudgetten en buurtrechten. In 2024 stellen we de participatieverordening vast.

3.B.4 Bestuur

Dit programmaonderdeel staat voor het besturen van de stad. Wij willen een stads-bestuur zijn dat verbindt, vertrouwen heeft en geeft en dat op basis van democratische waarden invulling geeft aan zijn publieke taken. Het versterken van vertrouwen tussen burger en overheid is een prioriteit. We nemen besluiten zoveel als mogelijk lokaal, door of samen met het Dagelijks Bestuur en de stadsdeel-commissies. In 2024 gaan we naar de hervorming van ons besluitvormingsproces kijken. Daarnaast zoeken we heel nadrukkelijk naar nieuwe verbondenheid met bestaande partners.

3.B.5 Overhead

Dit programmaonderdeel gaat over de bedrijfsvoering en de sturing op de gemeentelijke processen. In de paragraaf bedrijfsvoering geven we inzicht in de wijze waarop we dat in 2024 doen.

3.B.6 Inzet specifieke expertise fysieke & sociale sector

In dit programmaonderdeel zijn specialistische functies ondergebracht die zich richten op project-, programma- en procesmanagement, en experts op het gebied van inkoop, techniek en projectrealisatie in grond-, weg- en waterbouw. We gebruiken deze expertises voor sociale, fysieke en economische projecten en programma's van de stad. In 2024 geven we invulling aan de eerste € 2 miljoen van de besparing van in totaal € 10 miljoen die wij in het coalitieakkoord hebben opgenomen, door in te zetten op verhoging van de productiviteit van het projectmanagement.

Investeringen

Naast de reguliere vervangingsinvesteringen in ICT, bedrijfsvoeringssystemen en huisvesting, zetten we ook in op de verduurzamingsopgave van onze gemeentelijke huisvesting en het toekomstbestendig maken van het IT-landschap. En investeren we in de werkomgeving om deze goed te laten aansluiten op het werk van onze medewerkers. In 2024 investeren we:

- € 30 miljoen in de ambtelijke huisvesting waarvan € 8 miljoen in de verduurzaming daarvan, € 6 miljoen in renovatie van de inrichting, waaronder het passend maken van de inrichting aan het hybride werken concept.
- € 24 miljoen in onze werven als onderdeel van het transitieplan werven.
- € 28 miljoen in onze ICT, waaronder naast investeringen in verbindingen en de digitale werkplek ook investeringen in generieke voorzieningen zoals een documentmanagementbeheersysteem en een dataplatform.

Thema's per programma

Digitale stad/informatie:

De bijdrage voor dit thema is opgenomen als programmaonderdeel B.2 Horizontaal thema Digitale stad.

Democratisering:

De bijdrage voor dit thema is opgenomen als programmaonderdeel B.3 Horizontaal thema Democratisering.

Duurzaamheid:

- Als onderdeel van de Uitvoeringsagenda verduurzaming gemeentelijke organisatie wordt doorlopend gewerkt aan en geanticipeerd op het verder verduurzamen van de werkomgeving.
- We verminderen ons energieverbruik door onder andere minder te verwarmen in de winter, minder te koelen in de zomer en panden in eigendom extra te isoleren. In 2024 vervangen we in 14 huisvestingspanden de verlichting door ledverlichting en sensoren.
- We verminderen onze CO2-uitstoot door duurzame energie-opwek en aardgas vrijmaken van panden. Hiervoor is een verduurzamings-programma opgesteld. In 2024 verduurzamen we 3 gemeentelijke huisvestingspanden en plaatsen op minimaal acht huisvestingspanden zonnepanelen.

Kansengelijkheid:

We willen een organisatie worden waar verschillen worden gehoord en gewaardeerd en waarin we eerlijke en gelijke kansen bieden aan iedereen. In 2024 doen we dit onder andere door:

- het implementeren van 15 maatregelen om discriminatie in de organisatie tegen te gaan. En we doen verder onderzoek naar racisme en discriminatie in de organisatie.
- het ontwikkelen en implementeren van een aanpak om de voorzieningen voor fysieke en digitale toegankelijkheid van de organisatie te verbeteren voor medewerkers met een (arbeids)beperking
- het ontwikkelen van inclusieve taaltips, divers en inclusief beeldmateriaal en via onze vormgeving.
- het werken aan bewustzijn over inclusie door bijvoorbeeld interne campagnes en het delen van verhalen.
- met het juridische veranderingstraject zetten we in op het eerlijk, gelijk en onbevooroordeeld behandelen van elke Amsterdammer. Naast de implementatie van enkele acties en instrumenten richten we ons ook op een cultuurverandering en het gebruiken van alternatieve werkwijzen.

3B.1 Dienstverlening

We investeren in een persoonlijke, eenvoudige, en toegankelijke overheid. Onze dienstverlening is beschikbaar voor iedereen, waar mogelijk 24 uur per dag, 7 dagen per week.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel B.1.1

Onze dienstverlening is persoonlijk, eenvoudig en toegankelijk.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het cijfer dat de Amsterdammer geeft voor het contact met de gemeente via al onze kanalen	7 tot 8 (2017)	Website 7,0 WhatsApp 7,9 Balie 8,2 en CCA 8,2	7 tot 8	7 tot 8	7 tot 8

Wij vinden dat de dienstverlening aan de Amsterdammer persoonlijk, eenvoudig en toegankelijk moet zijn. Dat is dienstverlening op maat, afgestemd op hoe de Amsterdammer het wil en het kan. Onze processen zijn eenvoudig te begrijpen. Iedereen kan gebruikmaken van onze dienstverlening zonder belemmeringen. Dat betekent dat we klaarstaan: online, aan de telefoon of aan het loket. We maken het Amsterdammers zo makkelijk mogelijk, door met hen mee te denken, en drempels weg te nemen (letterlijk en figuurlijk). Onmisbare informatie van de gemeente over rechten, plichten, gezondheid en veiligheid is eenvoudig te begrijpen, ook voor blinden, slechthorenden, en mensen met lage taalvaardigheden.

Activiteit B.1.1.1

We bieden eenvoudige en toegankelijke dienstverlening voor iedereen via diverse kanalen (digitaal, het loket en de telefoon).

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het percentage Amsterdammers dat aangeeft gemakkelijk om iets bij ons te regelen per kanaal, de zogenaamde customer effort score (CES)	54% tot 85% (2021)	-	55%-80%	55%-80%	55%-80%

We willen niet alleen goede dienstverlening bieden, maar ook tegen lage kosten. Waar het kan voorkomen we dat Amsterdammers contact met ons op hoeven te nemen, door bijvoorbeeld te zorgen voor betere (online) communicatie. We gaan meer Amsterdammers stimuleren om digitaal gebruik te maken van onze dienstverlening. Niet alleen omdat steeds meer zaken online geregeld kunnen worden, maar ook omdat steeds meer Amsterdammers hiervan gebruik willen maken. Natuurlijk blijft het mogelijk om te bellen of even binnen te lopen bij het Stadsloket. Door de val van het kabinet organiseren we in november 2023 de Tweede Kamerverkiezing in plaats van in 2025. In 2024 zijn er verkiezingen voor het Europees Parlement en vindt het referendum over de Hoofdgroenstructuur plaats. We gaan door met de campagne opkomstbevordering, gericht op groepen waarvan we weten dat die achterblijven. In 2024 en 2025 geven we uitvoering aan het plan van aanpak om in samenspraak met de doelgroepen voor opkomstbevordering ervaring op te doen met opkomst bevorderende maatregelen. Op basis van een evaluatie zal worden bekeken wat hiervoor structureel nodig is.

De CES wordt gemeten op een 5-puntsschaal. Ons doel is dat 55 procent tot 80 procent van de Amsterdammers ons een 4 of een 5 geeft. Historisch laten de gegevens zien dat Amsterdammers de fysieke kanalen een hogere CES-score geven dan de digitale kanalen. De reden hiervoor is dat persoonlijk contact leidt tot een hogere waardering. Hierdoor zijn er voor de verschillende kanalen verschillende streefwaarden. Deze indicator is in de doelenboom opgenomen sinds de begroting 2023. Vandaar dat er geen resultaat is opgenomen in de kolom jaarverslag 2022. De uitkomsten voor de afzonderlijke kanalen waren in 2022 website (57%), Stadsloket (83%), CCA (89%), WhatsApp (65%), Mijn Amsterdam (58%).

Activiteit B.1.1.2

We zorgen voor de registratie van actuele, juiste en volledige gegevens in de Basis-registratie personen (BRP).

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Het resultaat van steekproef van de Zelfevaluatie op de basisregistratie	96% (2019)	91%	80% *	80%	80%

**De streefwaarde verandert vanaf 2023 als gevolg van een andere meting.*

We zorgen voor de registratie van actuele, juiste en volledige gegevens in de Basisregistratie personen (BRP). In 2021 is het project Verbeteren Zelfevaluatie BRP gestart, met als doel meerjarig sturing te geven aan kwaliteitsverbetering.
Als onderdeel van dit project vindt er een wijziging plaats in de metingen en normeringen van de zelfevaluatie. Omdat nog niet definitief bekend is hoe de metingen en normeringen eruit gaan zien, is voorlopig de score van de indicator op 80 procent gezet. Dit percentage is lager dan voorgaande jaren omdat de metingen naast proces ook meer inhoudelijk worden.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	34,0	33,1	43,7	44,8	47,2	47,2
Lasten	61,0	84,3	90,8	84,2	89,4	89,4
Saldo Baten en Lasten	**-27,0**	**-51,2**	**-47,1**	**-39,5**	**-42,1**	**-42,1**
Onttrekking	0,0	4,2	2,6	0,3	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,2	1,6	1,6	1,6
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**4,2**	**2,4**	**-1,3**	**-1,6**	**-1,6**
Totaal	**-27,0**	**-47,0**	**-44,7**	**-40,8**	**-43,8**	**-43,8**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel bedragen € 43,7 miljoen. Deze baten bestaan uit:
- Leges inkomsten Burgerzaken en Vergunningen (€ 41,2 miljoen).
- Opbrengsten afgehandelde calls voor derden door het Contact Center Amsterdam (€ 1,4 miljoen).
- Bijdrage voor onder andere Handboek Burgerzaken en Nederlandse Vereniging Voor Burgerzaken, bestuurlijke boetes en registratie niet ingezetenen (€ 1,1 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel bedragen € 90,8 miljoen. Deze lasten bestaan uit:
- Vijf klantcontactkanalen, die zorgen dat inwoners, ondernemers en bezoekers contact kunnen hebben met de gemeente. Deze klantcontactkanalen zijn bijvoorbeeld Stadsloketten, het Contact Centrum Amsterdam, Actie Service Centrum en Online (€ 79,0 miljoen).
- Het organiseren van de Europese verkiezingen en het referendum rondom het groenplan (€ 6,2 miljoen).
- De registratie van actuele, juiste en volledige gegevens in de Basisregistratie personen (BRP) (€ 5,6 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekking aan de egalisatiereserve XAAS bedraagt € 2,6 miljoen. Dit is voor investeringen in ICT toepassingen om de dienstverlening via de verschillende kanalen zo optimaal mogelijk te laten verlopen.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Risicobeheersing

Er zijn geen actuele risico's

Beleidskaders

- De Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG, 25 mei 2018). Dit is het Europees kader voor het omgaan met persoonsgegevens. Het Stedelijke kader verwerken persoonsgegevens (2018) geeft aan hoe de gemeente Amsterdam omgaat met persoonsgegevens conform deze AVG.
- Het landelijk stelsel van basisregistraties. De wetten en kaders voor het vastleggen, beheren en gebruiken van gegevens zijn per afzonderlijke registratie wettelijk geregeld en de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA)-methodiek wordt gevolgd.
- Op 1 juli 2024 treedt de Wet Digitale Overheid (WDO) in werking. De WDO is een kaderwet. De WDO verplicht publieke dienstverleners, waaronder gemeenten, om per dienst te bepalen welk betrouwbaarheidsniveau is vereist voor toegang tot hun digitale dienstverlening. Zij accepteren bij diensten op betrouwbaarheidsniveau ‘substantieel’ en ‘hoog’ alle door de overheid toegelaten inlogmiddelen, evenals digitale machtigingsverklaringen.
- De Kieswet (1989) en het Kiesbesluit (1989) regelen de organisatie van verkiezingen. Binnen de gemeente worden de kaders vastgesteld in de verordening op de stadsdelen (2017), de Verordening op het burgerinitiatief, het volksinitiatief, het referendum (2016) en het kiesreglement (2017).

3B.2 Horizontaal thema Digitale stad en overheid

Digitalisering biedt de gemeente kansen om de kwaliteit van de dienstverlening aan de Amsterdammer en de effectiviteit van beleid verder te verbeteren. De gemeente zet in op digitale ontwikkelingen, zorgvuldig en met de menselijke maat. Dus soms óók bewust kiezen voor niet digitaal zodat echt iedereen mee kan blijven doen in de stad.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel B.2.1

Amsterdam beheert haar data veilig voor de Amsterdammer binnen de kaders van wet- en regelgeving. En stelt openbare informatie snel en veilig beschikbaar.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen indicator beschikbaar					

De digitaliseringsgraad van de maatschappij, de economie, de zorg, het onderwijs, de misdaad en het dagelijks leven is de afgelopen decennia enorm toegenomen. De opkomst van kunstmatige intelligentie, met ChatGPT als voorbeeld, is daar een goed voorbeeld van. De digitaliseringsopgaven van de gemeente staan bij de afzonderlijke programma's vermeld.

We zorgen er als gemeente voor dat technologie en de digitalisering van de samenleving, wordt ingezet in dienst van de stad en haar bewoners, met impact op de diverse maatschappelijke domeinen. Waarbij we de digitale rechten van de Amsterdammer beschermen. De Amsterdammer moet erop kunnen vertrouwen dat informatie bij de overheid in goede handen is en het juiste mee gedaan wordt.

Activiteit B.2.1.1

We beheren informatie op een toekomstbestendige manier en voldoen aan wet- en regelgeving in het informatiedomein, zoals BIO, AVG, WOO en de Archiefwet.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Tijdige afhandeling WOO verzoeken	47%	68%	80%	90%	90%
2	Voldoen aan de landelijke richtlijn voor informatiebeveiliging: de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO)	Conform de landelijke richtlijn gestart met implementatie BIO		Implementatie BIO	95%	95%
3	Aantal opgevolgde aanbevelingen uit Data Protection Impact Assessments (DPIA's)			75%	85%	95%
4	Aantal geïdentificeerde algoritmen van de gemeente Amsterdam dat in het algoritmeregister is opgenomen	nihil		21	40 (50%)	100%

Openbaarheid

In de Openbaarheidsparagraaf wordt ingegaan op hoe de ambities van de gemeente op het gebied van de Wet open overheid (WOO) vorm worden gegeven.

Veilig en betrouwbaar

Om de Algemene Verordening Gegevensbescherming verder in te voeren, moeten we de bewaartermijnen van informatie die persoonsgegevens bevat beter naleven.
Om onze informatie adequaat te blijven beveiligen voeren we de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), het basisnormenkader voor informatiebeveiliging binnen alle overheidslagen verder in. We werken aan de invoering van de vereiste maatregelen op basis van een implementatieplan met een tijdhorizon van twee tot drie jaar (2026). Het volledig invoeren van de BIO raakt alle organisatieonderdelen, werkprocessen en informatiesystemen van Amsterdam en is geen geringe opgave. Daarom hebben we ervoor gekozen om risicogericht te werk te gaan. We beoordelen of de processen en informatiesystemen op het juiste niveau zijn beveiligd en of er specifieke aanvullende maatregelen nodig zijn.

Indicator 4

De streefwaarde van de indicator over het aantal algoritmen dat in het algoritmeregister is opgenomen wordt in 2023 uitgedrukt in een absoluut getal en in 2026 in een percentage. Dit omdat deze activiteit relatief nieuw is. In 2024 zorgen we voor een verdere uitbouw van het aantal geregistreerde algoritmes. Het in- en overzicht neemt per jaar toe, zodat we in 2026 alle algoritmes goed in beeld hebben en vastgelegd in het register.

Activiteit B.2.1.2

We voeren het programma Digitale Stad uit samen met de Amsterdammers het bedrijfsleven, kennisinstellingen, de culturele sector, bezoekers en andere steden in de wereld.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Geen indicator beschikbaar. De uitwerking van activiteit B.2.1.2 in indicatoren is nu nog niet mogelijk omdat het programma Digitale Stad nog niet is vastgesteld. Dit volgt bij Voorjaarsnota 2024					

We hebben als gemeente een rol om de digitale rechten van onze inwoners te beschermen en ervoor te zorgen dat technologie ingezet wordt in dienst van de stad en haar bewoners. Het programma Digitale Stad 2023-2026 wordt in het najaar 2023 aan de raad voorgelegd. We zetten ons in om meetbare impact te maken in het maatschappelijk domein door ons als lokale overheid te verhouden tot de digitale ontwikkelingen en daarop in te zetten, zorgvuldig en met de menselijke maat. Dus óók bewust kiezen voor niet digitaal zodat echt iedereen mee kan blijven doen in de stad. Dat vraagt een bewuste afweging waar digitalisering in te zetten, en waar ook juist niet. Ook als het gaat om het energieverbruik van het gebruik van algoritmen en computermodellen. In de nieuwe agenda wordt ook opgenomen wat Amsterdam niet digitaal gaat doen.

Digitale geletterdheid is geen incidenteel vraagstuk maar wordt steeds urgenter, en is een blijvend sociaal maatschappelijk vraagstuk waar maatschappelijke instellingen, bedrijfsleven en de overheid gezamenlijk een verantwoordelijkheid in hebben en moeten nemen. Met private en maatschappelijke partijen wordt gezorgd dat Amsterdammers zich digitaal kunnen ontwikkelen, ook voor degenen die niet automatisch mee kunnen komen in de digitale wereld, en daar hulp bij nodig hebben.

Technologie en de invloed daarvan houdt niet op bij de grenzen van de stad. Om op grote schaal impact te kunnen maken en initiatieven op te kunnen schalen, is samenwerking cruciaal, in de stad met kennisinstellingen en het stimuleren van publiek-private samenwerking, landelijk met het kabinet en internationaal met de EU en vanuit de Coalitie van Steden voor Digitale Rechten. Ook is er blijvend aandacht voor het moderniseren van de eigen ICT en kennis op het gebied van digitalisering.

Activiteit B.2.1.3

We ontsluiten ons stadsarchief door de (digitale) toegankelijkheid te vergroten die past bij deze tijd.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal unieke bezoekers archief op amsterdam.nl	700.000	735.859	800.000	800.000	800.000
2	Aantal fysieke bezoekers	-*	-*	50.000	50.000	50.000

** Als gevolg van de Coronacrisis is de peilwaarde van het aantal fysieke bezoekers voor het jaar 2022 niet representatief en als dusdanig niet opgenomen.*

Wij delen actief publieke informatie met de Amsterdammers door de Amsterdamse archieven actueel en toegankelijk te maken. We zetten in op meer digitale bezoekers op de website van het Stadsarchief door de website actief te onderhouden met nieuwe informatie. Voor fysieke bezoekers worden er exposities ingericht, rondleidingen gegeven aan particulieren, bedrijven en scholieren en is er de mogelijkheid om onderzoek te verrichten.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Lasten	41,1	33,2	35,3	34,2	33,6	33,1
Saldo Baten en Lasten	**-38,6**	**-32,6**	**-34,7**	**-33,6**	**-33,0**	**-32,5**
Onttrekking	0,0	10,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	1,8	3,3	5,0	5,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**10,5**	**-1,8**	**-3,3**	**-5,0**	**-5,0**
Totaal	**-38,6**	**-22,1**	**-36,5**	**-36,9**	**-38,0**	**-37,5**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel bedragen € 0,6 miljoen.

- De baten zijn kleiner dan € 1 miljoen en lichten we niet verder toe.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 35,3 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Het ontwikkelen en beheren van goede en betrouwbare ICT-diensten (€ 22,6 miljoen).
- Het verwerven, beheren en beschikbaar stellen van betrouwbare en kwalitatief goede data/ informatievoorziening (€ 12,7 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen onttrekkingen aan reserves gepland in 2023 en volgende jaren

Toevoegingen aan reserves

Toevoeging aan de Egalisatiereserve Xaas door de kapitaallasten van de investeringen in ICT toepassingen (€ 1,8 miljoen).

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Kwaadwillenden kunnen proberen toegang te krijgen tot systemen/informatie van de gemeente om informatie te stelen of processen te verstoren. In het ergste geval leidt dit ertoe dat gemeentelijke taken tijdelijk niet kunnen worden uitgevoerd.	We houden toezicht op de naleving van wet- en regelgeving en zorgen voor begeleiding bij directies wat wel /niet mag. Daarnaast dragen we zorg voor een verdere versterking van de beveiligingsmaatregelen.
Zoals in veel sectoren is ook voor ICT sprake van personele krapte. Dit kan impact krijgen op het kunnen realiseren van de Amsterdamse digitale ambities.	We monitoren actief de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, positioneren Digitaal Amsterdam als aantrekkelijke werkgever, sturen op invullen van kritische functies en geven actief invulling aan de sourcingsaanpak.
Er dreigt monopolievorming in de ICT-markt waarbij macht en geld bij een paar partijen geconcentreerd worden. Dit ontstaat door de snelle technologische ontwikkelingen en de toename van het verzamelen van data. Dit kan onder andere tot privacy-problemen leiden.	Als gemeente houden we de ontwikkelingen nauw in de gaten en we hebben actief contact met partijen op Europees en landelijk niveau en met andere steden via VNG en internationale samenwerkingen. We doen onderzoek naar de vraagstukken die ontstaan. We hebben met anderen digitale rechten en spelregels vastgesteld. Daarbij verkennen we wat de mogelijkheden zijn om hier als gemeente zelf wat aan te doen.

Beleidskaders

- De Europese Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG, 25 mei 2018). Dit is het Europees kader voor de omgang met persoonsgegevens. Het Stedelijk kader verwerken persoonsgegevens (2018) geeft aan hoe de gemeente Amsterdam omgaat met persoonsgegevens in overeenstemming met deze AVG.
- Het Stedelijk kader informatiebeveiliging gemeente Amsterdam (2020) bepaalt de strategische uitgangspunten en randvoorwaarden die de organisatie hanteert voor informatiebeveiliging.
- De visiebrief Digitale Overheid 2017 (2013). Daarin zijn de pijlers van de digitale dienstverlening van de overheid aan bedrijven en burgers beschreven.
- De Wet Hergebruik Overheidsinformatie (2015). Volgens deze wet moeten openbare overheidsgegevens en -informatie zo gemakkelijk mogelijk beschikbaar zijn voor burgers en bedrijven, tenzij er een uitzonderingssituatie geldt.
- Agenda Digitale Stad (2019). De agenda van de Digitale Stad omvat de ambities van de gemeente Amsterdam voor de periode 2019-2022 en biedt een kader voor bestuurlijke kaders zoals Datastrategie. De ambities uit de Agenda Digitale Stad worden uitgevoerd in samenwerking met Amsterdammers, partners en andere steden.
- Eindrapportage Bestuursopdracht i-domein (2020). Fundamenteel verbeterplan op basis van groeiplateaus, over de gehele breedte van het i-domein. Hiermee heeft het college de koers op digitalisering vastgesteld.
- Wet open overheid (2022). Deze wet regelt het openbaar maken van informatie door de gemeente, zowel op initiatief van de gemeente zelf als op verzoek van een burger.
- De Archiefwet (1995), de Archiefverordening (2008) en het Besluit Informatiebeheer (2010) schrijven voor dat we proces gebonden informatie (archiefstukken) in goede, geordende en toegankelijke staat bewaren.
- De Wet Digitale Overheid (WDO) heeft als doel het regelen van het veilig en betrouwbaar kunnen inloggen voor Nederlandse burgers en bedrijven bij de (semi-) overheid met veilig en elektronische identificatiemiddelen (eID) Hiermee implementeert Nederland de EU-richtlijn over toegankelijkheid van overheidswebsites en apps.
- VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (2016). Geratificeerd door Nederland:14 juli 2016. Doel: gelijkwaardige participatie van mensen met een beperking in de maatschappij. Uitgangspunt is dat het beleid inclusief wordt vormgegeven en er geen apart beleid wordt gemaakt voor mensen met een beperking.

3B.3 Horizontaal thema Democratisering

We werken eenduidiger en beter samen met Amsterdammers aan maatschappelijke opgaven, nemen daardoor betere besluiten en komen tot betere oplossingen voor de uitdagingen waar de stad voor staat, gebruik makend van de kennis, expertise en initiatief van Amsterdammers.

Omdat voor de doelen B.3.1 en B.3.2 geen specifieke middelen worden ingezet hebben we deze samengevoegd met doel B.3.3.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel B.3.1

Verhogen van zeggenschap en eigenaarschap van Amsterdammers

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Waardering door deelnemers aan een participatieproces (steekproef)		nvt	7	7	7
2	Aantal stemmers buurt-budgetten		nvt	nvt	pm	pm*)

*) *Op basis van de evaluatie van de buurtbudgetten geven we bij de Voorjaarsnota 2024 invulling aan de streefwaarde voor deze indicator.*

Amsterdammers krijgen op verschillende manieren meer zeggenschap over de stad en hun eigen leefomgeving. Door de kwaliteit van participatieprocessen te verbeteren, en met gelote stadsdeelpanels krijgt de kennis en ervaring van bewoners een plek in de plannen voor de stad. Ook worden initiatieven van bewoners(groepen) gefaciliteerd en bepalen bewoners hoe het buurtbudget voor hun buurt wordt ingezet.

Activiteit B.3.1.1

We geven uitvoering aan het beleidskader Buurtrechten en de Regeling Integraal Maatschappelijk Initiatief.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Aantal gekozen plannen buurtbudgetten			pm	pm	Pm *)
2	Opstellen en implementeren participatieverordening				Pm	Pm **)

*) *Op basis van de evaluatie van de buurtbudgetten geven we bij de Voorjaarsnota 2024 invulling aan de streefwaarde voor deze indicator.*

**) *De nulmeting van de participatiemonitor komt later in 2023 beschikbaar. Op basis hiervan geven we bij de Voorjaarsnota 2024 invulling aan de streefwaarde voor deze indicator.*

We maken een verordening waarin de kwaliteit van de participatie, en de buurtrechten afdwingbaar worden vastgelegd. Er is een subsidieregeling voor integrale maatschappelijke initiatieven, en één voor buurtbudgetten waar bewoners gebruik van kunnen maken. We maken initiatieven beter zichtbaar op WijAmsterdam.

Onder deze activiteit zijn tevens middelen opgenomen voor de integrale aanpakken (masterplannen) van de stadsdelen. Voor een nadere toelichting hierop wordt verwezen naar de aparte paragraaf die gewijd is aan gebiedsgericht werken.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	11,6	22,7	10,4	3,9	3,9	3,9
Saldo Baten en Lasten	**-11,5**	**-22,7**	**-10,4**	**-3,9**	**-3,9**	**-3,9**
Onttrekking	0,0	10,8	3,5	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**10,8**	**3,5**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal	**-11,5**	**-12,0**	**-6,8**	**-3,9**	**-3,9**	**-3,9**

Baten

- Er zijn geen baten voor dit programmaonderdeel begroot.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 10,4 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Buurtbudgetten (€ 3,2 miljoen) en participatie en democratisering (€ 1,5 miljoen). Hiermee wordt meer zeggenschap en eigenaarschap aan de Amsterdammers gegeven voor de door hen gewenste investeringen in de buurt (totaal € 4,7 miljoen).
- Community Wealth Building (€ 2,0 miljoen) en communicatie (€ 0,3 miljoen) voor Nationaal programma Samen Nieuw-West (totaal € 2,3 miljoen).
- Middelen voor subsidie Regeling Integraal Maatschappelijk Initiatief (€ 1,8 miljoen).
- Participatie en inclusie voor Masterplan Zuidoost (€ 0,7 miljoen).
- Bewonersbetrokkenheid voor integrale Aanpak Noord (€ 0,5 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe (€ 0,4 miljoen).

Reserves

Onttrekking aan reserves

Onttrekking uit de reserve Coalitiemiddelen in het kader van masterplannen Aanpak Noord, Masterplan Zuidoost en Nationaal Programma Samen Nieuw-West (€ 3,5 miljoen).

Toevoegingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen toevoegingen aan reserves gepland in 2024 en volgende jaren

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
De kans bestaat dat de wensen en initiatieven van bewoners strijdig zijn met gemeentelijk beleid als gevolg van participatieprocessen in de stad. Hierdoor kunnen verwachtingen ontstaan bij de Amsterdammer die we als gemeente niet waar kunnen maken.	Aan de hand van casuïstiek trekken wij lessen en maken afspraken over besluitvorming rondom dit type dilemma's.

Beleidskaders

- Beleidsbrief Democratisering (2019); waarin met vijf actielijnen en beleidsdoelen de zeggenschap en eigenaarschap van Amsterdam van Amsterdammers wordt vergroot
- Omgeving wet (2023) waarin vanuit Rijkswege een vastgesteld participatie beleid een wettelijk vereiste is.
- Beleidskader buurtbudgetten (2021), waarin afspraken voor de uitvoering van buurtbudgetten zijn vastgelegd.
- Referendumverordening (2021), waarin er meer mogelijkheden komen voor Amsterdammers om hun zeggenschap te vergroten op voorgenomen representatieve besluitvorming.
- Participatiebeleid (2021) waarin voor Amsterdammers en de gemeentelijke organisatie de kaders voor bewuste, eenduidige transparante en voorspelbare participatie worden gesteld.
- Beleidskader Buurtrechten (2021) waarin de spelregels rondom *Right to challenge* en *Right to bid* en *Right to plan* worden toegelicht.
- Regeling Integraal Maatschappelijk Initiatief (2021) regeling om brede, integrale maatschappelijk initiatieven te ondersteunen om te voorkomen dat initiatiefnemers bij meerdere beleidsafdelingen subsidie moeten aanvragen.

3B.4 Bestuur

We besturen de stad door een stadsbestuur te zijn dat verbindt, vertrouwen heeft en geeft en dat op basis van democratische waarden invulling geeft aan zijn publieke taken.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel B.4.1

Stadsbestuur zijn dat verbindt, vertrouwen heeft en geeft en dat op basis van democratische waarden invulling geeft aan zijn publieke taken.

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen indicator beschikbaar *)					

** We rapporteren de raad met een voortgangsbrief die volgt na de raadinformatiebrief van oktober 2022 over de voortgang op onze ambities om het vertrouwen tussen burger en overheid te versterken.*

We stellen bewoners en ondernemers centraal en zetten in op dat elke Amsterdammer eerlijk, gelijk en onbevooroordeeld wordt behandeld. Zo dragen we bij aan een groter vertrouwen tussen Amsterdammers en hun Gemeente(bestuur). Uitgangspunt is dat we luisteren, we herkenbaar, toegankelijk en benaderbaar zijn, fouten erkennen en herstellen en helder en duidelijk communiceren met onze inwoners.

Het versterken van vertrouwen tussen burger en overheid is onze prioriteit. Daarbij past een betrouwbare en rechtvaardige overheid. In ons contact en de samenwerking met bewoners, ondernemers, bezoekers, bedrijven en partners zijn we een betrouwbare en rechtvaardige overheid.
In de raadsinformatiebrief van oktober 2022 zijn onze vijf ambities om het vertrouwen tussen burger en overheid te versterken verwoord.

- Een betrouwbare dienstverlening betekent dat inwoners erop moeten kunnen vertrouwen dat we doen wat we zeggen, en zeggen wat we doen. Onze dienstverlening is van goede kwaliteit en sluit aan op wat inwoners en ondernemers mogen verwachten.
- Als toegankelijke overheid luisteren we naar signalen uit de stad en bieden we (meer) ruimte voor zeggenschap en initiatieven van inwoners. Voor veel inwoners is de drempel om naar de gemeente te stappen (te) hoog, die drempel willen we verlagen. De Wet Open Overheid en ons doel om extra informatie actief openbaar te maken het komend jaar horen bij een betrouwbare en rechtvaardige overheid.
- Inwoners en ondernemers moeten kunnen rekenen op een rechtvaardige behandeling door de overheid. Daarin zetten we als gemeente stappen onder de noemer van juridische vernieuwing. In onze juridische dienstverlening stellen we inwoners en ondernemers centraal en hanteren het uitgangspunt dat elke Amsterdammer eerlijk, gelijk en onbevooroordeeld wordt behandeld.
- We werken samen in allianties. We kunnen als gemeente niet in alleen de grote maatschappelijke opgaven oplossen. Daarom willen we nog beter samenwerken met en in de nabijheid van inwoners, gemeenschappen, verenigingen, bedrijven en andere partners.
- Een goed toegeruste organisatie kan de stad beter dienen, daarom is er ruimte voor ontwikkeling van vakmanschap en voor uitvoering.

Activiteit B.4.1.1

We besturen de stad door te bevorderen dat inwoners zich gehoord en gezien voelen en gelijkwaardig worden behandeld. Het versterken van vertrouwen tussen burger en overheid is een prioriteit.

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Raadsadressen worden binnen de termijn afgehandeld	nader uit te werken ikv hervorming besluitvormingsproces				
2 Bestuurlijke post wordt binnen de termijn afgehandeld	nader uit te werken ikv hervorming besluitvormingsproces				
3 Taalgebruik in raadsinformatiebrieven	nader uit te werken ikv hervorming besluitvormingsproces				

We nemen besluiten zoveel als mogelijk lokaal, door of samen met het Dagelijks Bestuur en de stadsdeel-commissies.

Tijdens de coronacrisis is een sneller en flexibeler besluitvormingsproces ervaren. Daaruit werd de behoefte voor een vereenvoudiging en versnelling van de besluitvormingsprocessen versterkt. Door te kijken waar het mogelijk is om te optimaliseren vanuit kwaliteit, snelheid en eenvoud kan de opgebouwde kennis en manier van werken goed aansluiten bij opgaven die er liggen. Tegelijkertijd lopen de contracten voor de systemen die ons besluitvormingsproces ondersteunen, zomer 2025 af. Dat betekent dat we ons nu moeten oriënteren op de vraag die we aan de markt gaan voorleggen. Een natuurlijk moment om fundamenteler naar ons besluitvormingsproces te kijken, om te bezien hoe een goed besluitvormingsproces eruit zou moeten zien en welke systemen daar ondersteuning voor kunnen bieden

Afhandeltermijn en taalgebruik

De termijn waarop we brieven van inwoners beantwoorden en het taalgebruik waarmee we onze informatiebrieven opstellen vinden we belangrijke indicatoren voor de wijze waarop we met onze inwoners omgaan. De registratie en meting daarvan wordt uitgewerkt in het kader van hiervoor genoemde hervorming van het besluitvormingsproces.

Doel B.4.2

Effectieve aanpak van stedelijke en regionale opgaven door samenwerking met partners met vergelijkbare opgaven en belangen.

Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen indicator beschikbaar *)					

**) Om de ambities van Amsterdam te realiseren wordt op een groot aantal manieren samenwerking gezocht met externe partners, variërend van Amsterdamse kennisinstellingen tot de Vereniging Nederlandse Gemeenten. Omdat het hier samenwerkingen betreft over de volle breedte van de inhoudelijke agenda en het een groot aantal partijen betreft, is het niet mogelijk om dit te kwantificeren.*

We zoeken verbinding met bestaande partners, zoals het Rijk, de provincie, onze buurgemeenten en internationale partners. We staan gezamenlijk voor grote uitdagingen, zoals de wooncrisis, klimaatbeleid en energietransitie, de opvang van vluchtelingen, het tegengaan van ongelijkheid in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Deze complexe en meervoudige vraagstukken zijn alleen gezamenlijk en integraal aan te pakken.

Activiteit B.4.2.1

We versterken de effectieve aanpak van stedelijke en regionale opgaven door het verwerven van (co-) financiering en/of het beïnvloeden van beleid, wet- en regelgeving op provinciaal, nationaal en Europees niveau samen met onze partners

Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1 Geen indicator beschikbaar*					

** Om de ambities van Amsterdam te realiseren wordt in samenwerking met externe partners gezocht naar (co)financiering en/of beïnvloeding van relevant beleid, wet- en regelgeving. Omdat het hier een grote variëteit aan steunmogelijkheden betreft, variërend van rijksmaatregelen voor het stimuleren van woningbouwproductie tot Europese steun voor vakantieverhuurmaatregelen, is het niet mogelijk om dit te kwantificeren.*

We bouwen internationale relaties op ten behoeve van de opgaven van Amsterdam. De nieuwe visie en uitvoeringsagenda internationaal beleid is daarbij leidend. Ook wordt meer ingezet op het verwerven van Europese subsidies om additionele financiële middelen te verkrijgen voor innovatieve Amsterdamse projecten.

We trekken op in G4 verband om aandacht te vragen voor grootstedelijke opgaven. Daarbij zoeken we als Verantwoordelijke Hoofdstad ook steeds meer verbinding met andere netwerken zoals de K80, M50, P10 en de G40. Daarnaast zijn we deze bestuursperiode actief betrokken in het VNG-bestuur en enkele commissies. Samen met deze partners, en eigenstandig, zetten we ons in voor goed beleid op urgente vraagstukken zoals kansengelijkheid, energietransitie, wonen en bereikbaarheid of eerlijke financiële verhoudingen. Dit brengen we ook rechtstreeks onder de aandacht bij het Kabinet en/of de Tweede Kamer.
Via de Metropoolregio Amsterdam werken we de komende jaren aan “een metropool van grote klasse”. We hebben de ambitie om de meest inventieve regio van Europa te zijn, met de best opgeleide bevolking. Een regio voor iedereen, naar de menselijke maat en een duurzaam verbonden regio.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

Het gaat hier om de gemeenschappelijke regelingen:

- De Rekenkamer Amsterdam is onderdeel van de gemeenschappelijke regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA). De RMA voert ook de rekenkamerfunctie uit voor Zaanstad. De rekenkamer doet onderzoek naar rechtmatigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid van het gevoerde bestuur. Daarmee helpt ze de raad bij het uitoefenen van zijn controlefunctie.
- De Ombudsman, zijn plaatsvervangster en Kinderombudsman, zijn onderdeel van de Gemeenschappelijke regeling Ombudsman Metropool Amsterdam. Naast Amsterdam nemen deel: Almere, Amstelveen, Diemen, Zaanstad, Waterland, Landsmeer, Vervoerregio Amsterdam en de Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland. De ombudsman houdt toezicht op de manier waarop de gemeente zich gedraagt naar bewoners en ondernemers en is een tweedelijns klachtbehandelaar.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	10,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Lasten	28,6	33,0	34,1	34,1	34,3	34,1
Saldo Baten en Lasten	**-18,5**	**-32,4**	**-33,5**	**-33,5**	**-33,7**	**-33,5**
Onttrekking	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Toevoeging	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-0,9**	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**
Totaal	**-19,3**	**-32,3**	**-33,4**	**-33,4**	**-33,6**	**-33,4**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,6 miljoen en bestaan uit:

- Baten voor onderzoeken van de auditdienst ACAM voor buiten-gemeentelijke audits (€ 0.6 miljoen).

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 34,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Vergoedingen voor raadsleden, tegemoetkoming aan raadsfracties, raadsbudgetten en onderzoeksbudget van de raad (€ 6,7 miljoen).
- Vergoedingen voor de leden van het dagelijks bestuur van de stadsdelen en van de stadsdeelcommissies en overige lasten voor ondersteuning (€ 4,9 miljoen).
- De gemeentelijke bijdrage aan de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) (€ 4,6 miljoen).
- De lasten van de interne audit- en accountantsdienst ACAM (€ 4,1 miljoen).
- Lasten van het ambtelijk apparaat van de raadsgriffie (€ 2,7 miljoen).
- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling Gemeenschappelijke Ombudsman Metropool Amsterdam (€ 2,6 miljoen).
- De bijdrage aan de gemeenschappelijke regeling RMA Rekenkamer Amsterdam (€ 2,1 miljoen).
- De salarislasten en facilitaire lasten voor het college van B&W (€ 2,0 miljoen).
- Uitkeringen aan pensioenen en wachtgeld van voormalig bestuurders (€ 1,6 miljoen).
- De bijdrage aan de MRA (€ 1,6 miljoen).
- Lasten voor internationale betrekkingen (€ 1,1 miljoen).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe (€ 0,2 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen toevoegingen aan reserves gepland in 2024 en volgende jaren.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
Niet openbare informatie lekt uit	▪ We zien toe op naleving van beveiligings-maatregelen, zoals clean desk, voeren van vertrouwelijke gesprekken in gesloten ruimtes, controle op autorisatie. ▪ We voeren moreel beraad met collega's en organiseren integriteitsbijeenkomsten en -trainingen voor raadsleden en medewerkers, bijvoorbeeld morele oordeelsvorming. ▪ Organisatieonderdelen die werken met zeer gevoelige informatie hebben een afgesloten computernetwerk en werken in extra beveiligde zones.

Beleidskaders

- Gemeentewet titel II en III.
- Verordening op het lokaal bestuur.
- Voorstel van de coalitiefracties 'Samen sterker uit de crisis'.
- Wet gemeenschappelijke regeling-plus (Wgr-plus).
- Gemeentewet.
- Controleverordening (art. 213 gemeentewet).
- Programma van Eisen accountantscontrole.
- Nota Auditketen, 2014.
- Het bureau en de werkwijze van de ombudsman komen uit de Gemeentewet (art. 81 q tot en met v), de Algemene wet bestuursrecht (hoofdstuk 9:2) en de Gemeenschappelijke Regeling gezamenlijke ombudsman metropool Amsterdam.
- Gemeenschappelijke Regeling Rekenkamer Metropool Amsterdam (RMA).
- Beleidsvisie RMA 2016-2022 'navolgbaar rekenen op de participatiesamenleving'.
- Werken aan meer vertrouwen tussen Amsterdammers en de gemeente (raadsbrief oktober 2022)

3B.5 Overhead

We geven inzicht in de kosten van de sturing op en ondersteuning van de primaire processen.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel B.5.1

Een kwalitatief hoogwaardige en zo efficiënt mogelijke sturing aan het primaire proces en ondersteuning aan bestuur en organisatie, gericht op het verbeteren van de dienstverlening aan de Amsterdammer.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Apparaatskosten: Kosten per inwoner (BBV-verplicht)	€ 2.008 (2021)	€ 1.980	€ 1.813	€ 1.893	€ 2.060
2	Formatie: Fte per 1.000 inwoners (BBV-verplicht)	18,6 (2021)	18,5	18,5	19,1	19,1
3	Bezetting: Fte per 1.000 inwoners (BBV-verplicht)	19,0(2021)	18,8	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
4	Externe Inhuur: Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen (BBV-verplicht)	18,4% (2021)	15,6%	10% (streefcijfer lange termijn)	10%	10%

De indicatoren 1,2 en 3 zijn in 2022 herberekend op basis van het inwoneraantal inclusief Weesp.

We willen een betrouwbare gemeentelijke organisatie zijn die kan inspelen op de maatschappelijke vraagstukken die er zijn, de dienstverlening op orde heeft en meebeweegt met de opgaven. Versterken van het vertrouwen in Amsterdam door de inwoners is hierbij een belangrijk onderdeel. Inclusie en diversiteit is de norm. Daarnaast is het nodig om te besparen. In 2024 geven we invulling aan het laatste deel van de besparingen zoals afgesproken in het akkoord Samen Sterker uit de Crisis. In de paragraaf Bedrijfsvoering gaan wij hier nader op in.

Indicatoren B.5.1.1. 1-4 apparaatskosten, formatie en inhuur

We monitoren de ontwikkeling in de organisatiekosten, ofwel de apparaatskosten, met de verplichte BBV-indicatoren om de vergelijking in de tijd en met vergelijkbare G-4 gemeenten mogelijk te maken. De wijze waarop een gemeentelijke organisatie is georganiseerd is van invloed op de hoogte van deze indicatoren. Deze indicatoren gaan over de apparaatskosten van de hele organisatie, dus ook over de salaris- en personeelslasten en de lasten van externe inhuur van de beleidsprogramma's. Voor de externe inzet is het onze ambitie om het percentage externe inzet op termijn terug te dringen naar maximaal 10 procent van de loonsom. In de paragraaf bedrijfsvoering lichten we de ontwikkeling op de apparaatskosten verder toe.

Activiteit B.5.1.1

We ondersteunen met onze bedrijfsvoering het primaire proces zo effectief en efficiënt mogelijk bij de realisatie van de opgaven, het ritme en de diversiteit van de stad.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Overhead (% van de totale lasten)	7,6% (2021)	8,3%	9,1%	8,7%	
2	Overhead (% van de totale gemeentelijke formatie)	25,9% (2021)	25,0%	Pm	Pm*	

**Deze streefwaarde volgt bij Voorjaarsnota 2024 als inzicht is in de formatiebegroting 2024.*

Met een goed werkende bedrijfsvoering stellen we het primair proces in staat om bestuurlijke en stedelijke opgaven te realiseren. Dit doen we met kaders/beleid, systemen, werkprocessen, ondersteuning en advies. We onderscheiden hierin:

- bestuursondersteuning: de functies gericht op de ondersteuning en advisering van het bestuur en concern.
- ondersteuning organisatie: financiën & inkoop, juridische dienstverlening, communicatie, Personeel & Organisatie, ICT, facilitaire voorzieningen en huisvesting.
- management en daarbij horende managementondersteuning van het primair proces en de stadsdelen.

In de paragraaf Bedrijfsvoering gaan wij nader in op onze activiteiten voor de bedrijfsvoering.

Indicator B.5.1.1.1. Overhead (% totale lasten)

Het percentage overhead daalt in 2024 ten opzichte van 2023 doordat enerzijds de totale gemeentelijke lasten stijgen en anderzijds de overheadlasten dalen, door het invullen van de taakstelling volgend uit Samen sterker uit de crisis. Het lage percentage overhead in 2021 wordt vooral veroorzaakt door incidentele ontwikkelingen in de totale gemeentelijke lasten, waaronder de uitgaven in verband met corona.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel.

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	12,8	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1
Lasten	620,1	664,9	630,7	612,6	605,7	590,0
Saldo Baten en Lasten	**-607,3**	**-653,8**	**-619,6**	**-601,6**	**-594,6**	**-579,0**
Onttrekking	0,3	28,9	10,7	11,1	7,1	1,8
Toevoeging	0,0	3,8	8,9	9,3	10,5	10,5
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,3**	**25,1**	**1,8**	**1,8**	**-3,3**	**-8,6**
Totaal	**-607,0**	**-628,6**	**-617,9**	**-599,8**	**-598,0**	**-587,6**

In onderstaand overzicht geven wij een nadere specificatie naar de drie onderdelen van de overhead:

	Begroting 2023			Begroting 2024		
	Baten	Lasten	Toegerekend	Baten	Lasten	Toegerekend
Bestuursondersteuning	-0,0	47,0	-	-0,0	47,1	-
Ondersteuning organisatie (bedrijfsvoeringsfuncties)	-10,0	502,1	-44,8	-10,0	468,5	-47,1
Management uitvoerende organisatie-eenheden	-1,1	171,3	-10,9	-1,1	174,0	-11,8
Totaal Bruto Overhead	**-11,1**	**720,5**	**-55,6**	**-11,1**	**689,6**	**-58,9**
Toegerekend aan programma's en projecten		-55,6			-58,9	
Totaal na toerekening	-11,1	664,9		-11,1	630,7	
Netto lasten Overhead		**653,8**			**619,6**	

Een deel van de lasten in dit overzicht rekenen wij toe aan investeringen, toegerekende lasten. De hoogte van de toerekening berekenen we via een verdeelsleutel door die gebaseerd is op de uren die aan investeringen worden besteed.

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 11,1 miljoen. Deze baten bestaan uit:

Bestuursondersteuning

Bestuursondersteuning heeft geen baten.

Ondersteuning organisatie (€ 10,0 miljoen)

- Baten voor de inzet van medewerkers die gedetacheerd zijn bij de NV Verzekeringen en het in rekening brengen van facilitaire lasten (€ 4,4 miljoen).
- Baten uit detachering van personeel en doorbelasting van lasten van (voormalig) personeel en trainees aan externe/ interne organisatie-eenheden (€ 3,0 miljoen).
- Baten uit verhuur- en serviceopbrengsten van gemeentelijke panden aan derden (€ 1,9 miljoen).
- Overige baten zijn lager dan € 1,0 miljoen en worden niet toegelicht (€ 0,7 miljoen)

Management en daarbij horende managementondersteuning in de primaire processen en stadsdelen (€ 1,1 miljoen)

Baten als gevolg van doorbelasting van lasten aan de Gemeenschappelijke Regeling GGD Amstelland (€ 0,6 miljoen) en diverse externe partijen (€ 0,5 miljoen)

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn € 630,7 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

Bestuursondersteuning

De lasten bedragen € 47,1 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Personeelslasten, inclusief inhuur (€ 47,1 miljoen).

Ondersteuning organisatie

De lasten bedragen € 468,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit::

- Personeelslasten, onder andere voor salarislasten en persoons- en afdelingsgebonden lasten, de Arbodienst voor de hele gemeente en trainees (€ 262,8 miljoen).
- Lasten van inhuur en uitbestede werkzaamheden, onder andere voor vervanging bij piekwerkzaamheden en ziekte en werkzaamheden als de implementatie van het nieuwe Financieel en Inkoopsysteem systeem (€ 51,7 miljoen).
- Lasten voor ict-infrastructuur en telefonie (€ 49,9 miljoen).
- Lasten ambtelijke huisvesting, onder andere voor huur, energielasten en onderhoud gebouwen (€ 33,7 miljoen).
- Kapitaallasten voor onder andere gemeentelijke huisvesting, ict-faciliteiten en wagenpark (€ 23,3 miljoen).
- Lasten van facilitaire voorzieningen zoals beveiliging, schoonmaak, catering (€ 18,3 miljoen).
- Lasten voor opleidingen voor de gehele ambtelijke organisatie (€ 10,7 miljoen).
- Lasten van werkprocessen zoals kantoorbenodigdheden, verzendkosten, voorlichting, bankkosten (€ 9,6 miljoen).
- Lasten voor interne informatievoorziening (€ 8,2 miljoen).
- Overige lasten zijn lager dan € 1,0 miljoen en worden niet toegelicht (€ 0,4 miljoen).

Management en daarbij horende managementondersteuning in de primaire processen en stadsdelen

De lasten bedraagt € 174,0 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- Personeelslasten voor het management en ondersteunend personeel ten behoeve van de beleidsprogramma's, zoals salaris/inhuur, opleidingskosten en persoons- en afdelingsgebonden lasten (€ 179,2 miljoen).
- Aansprakelijkheidsverzekering (€ 7,2 miljoen).
- Doorbelasting van uren en materiële kosten aan de beleidsprogramma's (-/-€ 12,4 miljoen).

Toegerekende lasten aan investeringen in programma's en projecten

Voornoemde lasten rekenen we waar mogelijk toe aan investeringen in de programma's en projecten (€ -/-58,9 miljoen).

Reserves

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn in 2024 € 10,7 miljoen:

- Een onttrekking uit de XAAS reserve in verband met implementatie van het nieuw Financieel en inkoop systeem (€ 3,0 miljoen).
- Een onttrekking uit de reserve Coalitiemiddelen in verband met inzet coalitiemiddelen energiereductie (€ 1,8 miljoen).
- Overige onttrekkingen zijn kleiner dan € 1 miljoen en worden niet nader toegelicht (€ 5,6 miljoen).

Toevoegingen aan reserves

De toevoeging in dit programmaonderdeel is in 2024 € 8,9 miljoen en betreft een toevoeging aan de XAAS reserve. De jaarlijkse vrijvallende kapitaallasten van applicaties die niet meer in eigendom zijn van de gemeente, maar via een abonnementsvorm worden afgenomen, komen ten gunste van de XAAS reserve.
De lasten met betrekking tot de jaarlijkse kosten en implementatie worden gedekt uit de XAAS reserve.

Risicobeheersing

De risico's en beheersmaatregelen op de bedrijfsvoering zijn onderdeel van de paragraaf bedrijfsvoering.

Beleidskaders

- Gewijzigde Financiële Verordening Amsterdam 2023 waarin de uitgangspunten voor het financiële beleid, voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie is vastgesteld.
- De Sourcing en Open Source strategie Amsterdam (2019). De strategie beschrijft de visie op de samenwerking met de markt in de context van de digitale transformatie van de stad en geeft daaraan richting en kaders.
- Het Stedelijk kader informatiebeveiliging gemeente Amsterdam (2020) bepaalt de strategische uitgangspunten en randvoorwaarden die de organisatie hanteert voor informatiebeveiliging.
- Eindrapportage Bestuursopdracht i-domein (2020). Fundamenteel verbeterplan op basis van groeiplateaus, over de gehele breedte van het i-domein. Hiermee heeft het college de koers op digitalisering vastgesteld.
- Uitvoeringsagenda Duurzame Organisatie 2020-2030 (2020), waarin wordt beschreven hoe de gemeente gaat komen tot een klimaat neutrale gemeentelijke organisatie met een CO2-neutrale bedrijfsvoering.
- In het inkoopbeleid (2023) staan de 6 belangrijke Amsterdamse maatschappelijke thema's en de kaders en Amsterdamse inkoopregels waarbinnen dit gebeurd. Het biedt een overzicht voor onszelf en ondernemingen. De thema's komen uit het coalitieakkoord 'Amsterdams akkoord'.
- Protocol Externe inzet (2022) waarin de uitgangspunten van het inhuurbeleid en de beleidsmaatregelen zijn opgenomen met als doel om de interne en externe capaciteit op een effectieve en efficiënte wijze in te zetten.
- Plan van Aanpak bewust omgaan met Externe inhuur (2019) waarin de maatregelen uiteengezet worden gezet om te komen tot een bewustere omgang met en-op termijn- een duurzame reductie van externe inzet.
- Bestuursopdracht Inclusie en Diversiteit (2020), deze richt zich op het vergroten van een inclusieve werkcultuur en de representativiteit in de personele samenstelling van gemeente Amsterdam. Met het Uitvoeringsplan Inclusie en Diversiteit (2021) is hieraan uitvoering gegeven door de inzet van ca 60 acties en interventies.
- Notitie Vertrouwen begint bij de overheid (2022), een kritische verkenning van de juridische functie van de gemeente
- Personeelsregelingen Gemeente Amsterdam, dit betreft alle personeelsregelingen die gelden voor werknemers bij de gemeente Amsterdam. De PGA bestaat uit de cao Gemeenten, cao Amsterdam en uit diverse Amsterdamse uitvoerings- en beleidsregels.

3B.6 Facilitair werken in de fysieke leefomgeving

In opdracht van binnengemeentelijke partners bereiden we de inrichting van de stad en de aanleg en onderhoud van de infrastructuur voor en voeren we sociale projecten bij grootstedelijke maatschappelijke vraagstukken uit.

Wat willen we bereiken (doelen) en wat gaan wij daarvoor doen (activiteiten)?

Doel B.6.1

De inrichting van de stad en de aanleg en onderhoud van de infrastructuur wordt op een juiste manier voorbereid en gefaciliteerd. Daarnaast worden sociale projecten en programma's optimaal gefaciliteerd en ondersteund.

	Indicatoren doel	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	Klanttevredenheid opdrachtgevers	7,5 (2022)	n.v.t.	7,5	7,5	7,5

Ons doel is om de inrichting van de stad en de aanleg en onderhoud van de infrastructuur op een juiste manier voor te bereiden en te faciliteren. Daarnaast worden sociale projecten en programma's optimaal gefaciliteerd en ondersteund. We zetten onze expertise in op het gebied van project-, programma- en procesmanagement, civiele constructies, water en deltatechnologie, stedelijke inrichting en milieu, infrastructuur en verkeersadvies, uitvoering klimaatadaptatie en energietransitie, en contractmanagement. Daarnaast worden sociale projecten en programma's optimaal gefaciliteerd en ondersteund.

Zoals opgenomen in het coalitieakkoord realiseren we vanaf 2026 een structurele besparing op het Projectmanagementbureau/ Ingenieursbureau. De besparing volgt uit het optimaliseren van processen, het reduceren van zelfgekozen complexiteit en het toepassen van sobere en doelmatige standaardoplossingen mits wordt voldaan aan basale kwaliteitseisen.

Activiteit B.6.1.1

We zetten onze expertise in op het gebied van project-, programma- en procesmanagement, civiele constructies, water en deltatechnologie, stedelijke inrichting en milieu, infrastructuur en verkeersadvies, uitvoering klimaatadaptatie en energietrans.

	Indicatoren activiteit	Peilwaarde (peiljaar)	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Prognose 2025-2027
1	(interne) omzet in miljoenen:	(2022)	n.v.t.			
	1) Ingenieursbureau	€ 169		€ 171	€ 173	€ 173
	2) Projectmanagementbureau	€ 63		€ 70	€ 72	€ 72
2	Productiviteit (primair proces)	(2022)	n.v.t.	71,2%	71,2%	71,2%
	1) Ingenieursbureau	70,8%				
	2) Projectmanagementbureau	69,0%				
3	Capaciteit in fte:	(2022)	n.v.t.			
	1) Ingenieursbureau	1.250 fte		1.250 fte	1.250 fte	1.200 fte*
	2) Projectmanagementbureau	506 fte		513 fte	509 fte	509 fte
						*vanaf 2026

We zetten ingenieurs en projectmanagers in op diverse projecten in de stad die werken op basis van een gemeentebreed vastgesteld intern uurtarief.

We realiseren de besparing uit het coalitieakkoord met een ingroeipad: € 2 miljoen in 2024, € 5 miljoen in 2025 en € 10 miljoen vanaf 2026. In 2024 geven we hier invulling aan door verhoging van de productiviteit bij het projectmanagement. We verhogen de directe inzet voor projecten gefinancierd uit de budgetten van de opdrachtgevende beleidsprogramma's en verlagen het aantal indirecte uren. Vanaf 2025 verlagen we de capaciteit bij het Ingenieursbureau door invulling te geven aan de uitgangspunten zoals opgenomen in het coalitieakkoord. Dit leidt tot goedkopere projecten bij de betreffende beleidsprogramma's. Om de ruimte die hierdoor ontstaat in te zetten voor de besparing ontwikkelen we in 2024 een nieuwe financieringssystematiek.

Indicator 2

We sturen op de norm voor het aantal productieve uren die jaarlijks wordt vastgesteld op basis van de regeling kostprijs en tariefbepaling.

Indicator 3

Het betreft de capaciteit van het Ingenieursbureau en het Projectmanagementbureau inclusief management en ondersteuning. De capaciteit van het ingenieursbureau daalt in 2026 door invulling van de besparing uit het coalitieakkoord.

Welke verbonden partijen schakelen we daarvoor in?

We schakelen geen verbonden partijen in voor dit programmaonderdeel

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Lasten	0,0	-2,9	-3,5	-6,5	-11,5	-11,5
Saldo Baten en Lasten	**0,8**	**3,4**	**4,0**	**7,0**	**12,0**	**12,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	2,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**-2,3**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**
Totaal	**0,8**	**1,1**	**3,8**	**6,7**	**11,7**	**11,8**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn € 0,5 miljoen. Deze baten betreffen inkomsten van buitengemeentelijke opdrachten.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel zijn -/-€ 3,5 miljoen. Deze lasten bestaan uit:

- De uren die voor investeringen, grondexploitaties en andere projecten worden gedeclareerd (-/-€ 209,2 miljoen)
- De personeelskosten (€ 171,9 miljoen)
- Doorbelaste overhead (€ 33,8 miljoen). Deze lasten worden meegenomen bij de tariefbepaling en gedeclareerd bij de inlenende directies.

Reserves

Het college heeft bij de Voorjaarsnota 2023 besloten tot het instellen van een reserve. De reserve wordt gevormd om de dienstverlening IB-PMB op peil te houden gedurende de ontwikkeling van de normeringssystematiek.

Onttrekkingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen onttrekkingen aan reserves gepland in 2024 en volgende jaren

Toevoeging aan reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel is € 2,3 miljoen in 2023.

Risicobeheersing

Risico's	Maatregelen
We kunnen niet (tijdig) voldoen aan de capaciteitsvraag die nodig is voor de uitvoering van projecten.	▪ We monitoren de uitstroom en anticiperen door tijdig te werven op de functies waar uitstroom plaatsvindt. ▪ We analyseren trends en maken samen met onze partners in de keten een plan van aanpak voor benadering van de arbeidsmarkt. ▪ We monitoren de balans tussen capaciteit en ambities.
Medewerkers zijn niet in staat om opdrachten volledig uit te voeren door onvoldoende ruimte in termen van budget, mensen, scope.	We hebben aandacht voor opleiden en trainen en zorgvuldige matching op projecten
Medewerkers maken fouten bij de uitoefening van beroepsmatige activiteiten	Afdekken risico door middel van Beroepsaansprakelijkheidsverzekering (BAV)
We doen zaken met niet integere leveranciers.	▪ We maken gebruik van een calamiteitenprotocol voor het weren van leveranciers in projecten die verdacht zijn van strafbare feiten. ▪ We toetsen elke aanbesteding centraal op de betrouwbaarheid van de leverancier.
Verstrengeling van belangen of de schijn daarvan door het vragen, aannemen of verstrekken van niet-toegestane giften.	We hanteren een protocol gericht op preventie van fraude.

Risico's	Maatregelen
Er worden minder projecten uitgevoerd door economische onzekerheden waardoor een teveel aan capaciteit ontstaat.	We hanteren een flexibele schil van circa 20 procent. Vanwege het risicoprofiel van de orderportefeuille wijken we hiermee af van de streefwaarde voor externe inhuur van 10 procent. We zoeken naar meerdere opdrachtgevers en maken het mogelijk om medewerkers breder in te zetten.

Beleidskaders

- Plaberum (2017): procesbeschrijving die dient als leidraad voor de inrichting van de planvorming van ruimtelijke projecten.
- PBI (2019): de Amsterdamse handleiding voor de planvorming, besluitvorming en realisatie van infrastructurele projecten.
- De Regeling kostprijs- en tariefbepaling (2020): Deze is van toepassing op interne dienstverlening (wanneer capaciteit op flexibele basis aan andere organisatieonderdelen wordt geleverd) en op externe dienstverlening als bestuursorgaan of marktpartij. Met de invoering van de regeling is uniformering van de tariefpaling en het hanteren van dezelfde uurtarieven doorgevoerd.

4

4

Wijzigingen in de programma's

4.1	Bouwen, Wonen en Duurzaamheid	260
4.2	Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer	273
4.3	Economie, Kunst, Cultuur en Erfgoed	289
4.4	Sport	295
4.5	Onderwijs	297
4.6	Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit	300
4.7	Sociale zaken en Armoedebestrijding	307
4.8	Veiligheid	314
4.A	Algemene dekkingsmiddelen	318
4.B	Bestuur en organisatie	324

4.1

Bouwen, Wonen en Duurzaamheid

4.1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	17,0	12,3	11,2	10,7	9,7
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-17,0**	**-12,3**	**-11,2**	**-10,7**	**-9,7**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	-0,7	5,6	3,3	3,4	3,1
Saldo effecten Begroting 2024	**0,7**	**-5,6**	**-3,3**	**-3,4**	**-3,1**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	16,3	17,9	14,5	14,1	12,8
Saldo na Begroting 2024	**-16,3**	**-17,9**	**-14,5**	**-14,1**	**-12,8**

Baten

Er zijn geen meerjarige ontwikkelingen op de baten voor dit programma onderdeel.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 0,7 miljoen in 2023 en stijgen met € 5,6 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 3,3 miljoen, in 2026 met € 3,4 miljoen en in 2027 met € 3,1 miljoen.

- Lagere lasten in 2023 doordat de implementatie van de Omgevingswet is uitgesteld naar 2024. De niet bestede gemeentefonds middelen uit 2023 schuiven we door naar 2024 (€ 2,2 miljoen).
- Hogere lasten vanaf 2023 vanwege het herverdelen eerder toegekende nominale compensatie over de juiste programma onderdelen (€ 1,2 miljoen). Dit effect is ook zichtbaar op programma onderdeel 1.6 Duurzaamheid en Milieubeheer.
- Hogere lasten voor de Wet Kwaliteitsborging Bouw voor 2023 tot en met 2026 (€ 0,7 miljoen). Deze lasten worden gedekt door Gemeentefonds middelen.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	7,9	2,4	1,0	1,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**7,9**	**2,4**	**1,0**	**1,0**	**0,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	7,9	2,4	1,0	1,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**7,9**	**2,4**	**1,0**	**1,0**	**0,0**

Binnen dit programmaonderdeel zijn geen afwijkingen op reserves.

4.1.2 Grond

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	416,5	707,5	549,9	591,3	591,3
Lasten	414,9	625,7	532,3	555,6	555,6
Saldo laatst vastgestelde begroting	**1,6**	**81,8**	**17,6**	**35,7**	**35,7**
Baten	-100,0	-202,5	-56,8	-105,2	-113,4
Lasten	-94,9	-99,5	-29,5	-53,8	-61,6
Saldo effecten Begroting 2024	**-5,1**	**-103,0**	**-27,3**	**-51,4**	**-51,8**
Baten	316,5	505,0	493,1	486,1	477,9
Lasten	320,0	526,2	502,8	501,8	494,0
Saldo na Begroting 2024	**-3,5**	**-21,2**	**-9,7**	**-15,7**	**-16,1**

Het saldo van de mutatie in de begroting 2024 is € 103,0 miljoen, waarmee het saldo uit komt op € 21,2 miljoen. De lasten en baten kunnen niet los gezien worden van de mutaties in de reserves die later worden toegelicht. Van de mutatie heeft € 0,9 miljoen betrekking op de algemene middelen door bijstelling van de indexatievergoeding en heeft € 103,9 betrekking op de resultaten van de gebiedsontwikkelingsprojecten. De lasten en baten in de gebiedsontwikkeling worden conform BBV-voorschriften verrekend met balansposten. Hieronder staan de mutaties toegelicht voor de periode 2023-2027.

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen in 2023 met € 100,0 miljoen, in 2024 met € 202,5 miljoen, in 2025 met € 56,8 miljoen, in 2026 met € 105,2 miljoen en in 2027 met € 113,4 miljoen. Dit effect is het gevolg van de volgende afwijkingen:

- Lagere baten door minder opbrengsten en winstnemingen in de gebiedsontwikkeling doordat de woningmarkt verslechterd door stijgende bouwkosten en oplopende rente. Hierdoor nemen de geraamde opbrengsten af met € 266,0 miljoen in de periode 2023-2027 en de nemen de winstnemingen af met € 312,0 miljoen in periode 2024-2027. Elk jaar worden de ramingen van de gebiedsontwikkelingsprojecten van het Vereveningsfonds en Zuidas geactualiseerd in het kader van het Meerjarenperspectief Grondexploitaties (MPG). In het MPG is een uitgebreidere toelichting op de actualisatie opgenomen en wordt daarnaast ingegaan op de verwachte ontwikkeling van de reserves en de vereveningsruimte. De actualisatie heeft geen effect op de algemene middelen (saldo neutraal), omdat deze verrekend worden met balansposten.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen in 2023 met € 94,9 miljoen, in 2024 met € 99,5 miljoen, in 2025 met € 29,5 miljoen, in 2026 met € 53,8 miljoen en in 2027 met € 61,6 miljoen. Dit effect is het gevolg van de volgende afwijkingen:

- Lagere lasten in 2023 voor grondexploitaties (€ 56,7 miljoen). Dit is hoofdzakelijk het gevolg van vertraging in grondexploitaties. In de periode 2024-2027 stijgen de lasten met € 79,5 miljoen, omdat we verwachten dat we dan overeenstemming hebben met het Rijk over de gaasperdammerweg over een verrekening van € 26 miljoen en hogere lasten in de gebiedsontwikkeling, waaronder een grote verwerving in het Zuidasgebied.
- Lagere lasten in 2023 door lagere administratieve verrekeningen met de balans (€ 40,2 miljoen). In 2024 dalen de lasten met € 130,3 miljoen, in 2025 met € 44,9 miljoen, in 2026 met € 60,5 miljoen en in 2027 met € 91,7 miljoen.
- Lagere lasten in 2024 voor het project Zuidasdok door bijstelling van het kasritme (€ 1,8 miljoen). In 2025 stijgen de lasten met € 1,7 miljoen, in 2026 dalen de lasten met € 3,1 miljoen en in 2027 stijgen de lasten met € 2,9 miljoen. Deze lasten worden verrekend met de reserve Zuidas.
- Hogere lasten in 2023 door de overheveling van budgetten voor wooncorporaties en zelfbouw en woningbouwregie van programmaonderdeel 1.4 naar dit programmaonderdeel (€ 1,3 miljoen).
- Hogere lasten in 2023 van € 0,8 miljoen doordat de voorziening plantekorten jaarlijks wordt geïndexeerd met 2%. Vanaf 2024 stijgen de lasten hierdoor met € 0,9 miljoen.
- Hogere lasten vanaf 2024 door stijging van de overhead die aan dit programmaonderdeel wordt toegerekend als gevolg van een gestegen vaste formatie (€ 1,0 miljoen). Dit leidt in programma B tot een lagere lasten.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	87,3	144,0	154,4	162,3	158,8
Toevoeging	104,0	220,2	163,8	186,3	186,3
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-16,7**	**-76,2**	**-9,5**	**-24,0**	**-27,5**
Onttrekking	77,9	-4,5	-26,6	-41,4	-30,1
Toevoeging	1,6	-102,4	-47,2	-82,1	-75,7
Saldo effecten Begroting 2024	**76,3**	**97,9**	**20,6**	**40,7**	**45,6**
Onttrekking	165,2	139,4	127,8	120,9	128,7
Toevoeging	105,6	117,8	116,7	104,3	110,6
Saldo na Begroting 2024	**59,6**	**21,6**	**11,1**	**16,6**	**18,1**

Het saldo van de lasten en baten binnen gebiedsontwikkeling wordt bijna geheel verrekend met de reserves Vereveningsfonds en Zuidas. Bij grondexploitaties gebeurt dit door toevoegingen aan reserves door middel van tussentijdse winstnemingen bij positieve plannen of door middel van de voorziening Plantekorten voor plannen met een negatief saldo die gevoed wordt uit de reserve door middel van een onttrekking. Voor een aantal projecten is besloten lasten direct ten laste van de reserve te brengen. Hiervoor zijn binnen de reserve separate reserveringen getroffen. Ook is in de begroting een incidentele afdracht opgenomen aan de reserve "Incidentele bijdrage schaalspronginvesteringen" van in totaal € 244 miljoen in de periode 2023-2037 en een structurele afdracht die oploopt tot € 18,2 miljoen in 2024. De reserves worden jaarlijks met 2% geïndexeerd conform de nota "Financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte". Hieronder staan de mutaties toegelicht voor de periode 2023-2027.

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in programmaonderdeel Grond stijgen met € 77,9 miljoen in 2023. Hierna dalen de onttrekkingen met € 4,5 miljoen in 2024, met € 26,6 miljoen in 2025, met € 41,4 miljoen in 2026 en met € 30,1 miljoen in 2027. Dit komt door:

- Een hogere onttrekking voor de overheveling van middelen naar de reserve "Incidentele bijdragen schaalspronginvesteringen". (€ 76,0 miljoen in 2023 en vanaf 2024-2037 € 12 miljoen per jaar).
- Een lagere onttrekking van de structurele afdracht uit het Vereveningsfonds/Zuidas aan de algemene middelen (€ 12 miljoen in 2024, € 16 miljoen in 2025 en € 20 miljoen in 2026) conform het besluit in de voorjaarsnota 2023.
- Een lagere onttrekking voor projecten en programma's die met reserves Vereveningsfonds en Zuidas worden verrekend. De onttrekking stijgt met € 0,9 miljoen in 2023 en daalt hierna met € 3,7 miljoen in 2024, met € 25,2 miljoen in 2025, met € 31,2 miljoen in 2026 en met € 32,8 miljoen in 2027. Het gaat vooral om kasritme wijzigingen voor meerjarige projecten waarvoor binnen het Vereveningsfonds aparte reserveringen zijn gemaakt zoals HOV Flank, depot buiteneiland en de Gaasperdammerweg.
- Een lagere onttrekking in 2024 voor Zuidasdok door aanpassing van het kasritme (€ 1,8 miljoen). In 2025 stijgt de onttrekking met € 1,7 miljoen. In 2026 daalt de onttrekking met € 3,1 miljoen en in 2026 stijgt de onttrekking met € 2,6 miljoen.
- Een hogere onttrekking door een hogere toerekening van overhead aan grondexploitaties vanaf 2024 (€ 1,0 miljoen). (zie ook toelichting lasten)
- Een hogere onttrekking in 2023 voor investeringen in het Westerpark € 1 miljoen. Dit bedrag is toegevoegd aan de reserve "Klimaatimpuls Groen".
- Een hogere onttrekking van € 3,4 miljoen in 2027 door een administratieve correctie tussen programma's, waarbij in programma B sprake is van een lagere onttrekking. Hiermee wordt de onttrekking in het juiste begrotingsprogramma weergegeven.

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in programmaonderdeel Grond stijgen met € 1,6 miljoen in 2023. Hierna dalen de toevoegingen met € 102,4 miljoen in 2024, met € 47,2 miljoen in 2025 en € 82,1 miljoen in 2026 en met € 75,7 miljoen in 2027. Dit komt door:

- Lagere toevoeging in 2024 door minder winstnemingen in de grondexploitaties (€ 105,0 miljoen). In 2025 neemt de toevoeging af met € 48 miljoen en in 2026 met € 83 miljoen.
- Hogere toevoeging in 2023 doordat de reserves Vereveningsfonds en Zuidas jaarlijks worden geïndexeerd met 2% (€ 1,6 miljoen). In 2024 stijgt de toevoeging met € 2,6 miljoen, in 2025 met € 0,8 miljoen, in 2026 met € 0,4 miljoen en in 2027 met € 0,3 miljoen.
- Overige hogere toevoeging van € 0,6 miljoen in 2026 die we verder niet toelichten omdat de afzonderlijke afwijking kleiner is dan € 1 miljoen.

4.1.3 Erfpacht

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	307,1	196,6	194,9	199,7	199,7
Lasten	56,0	47,8	47,1	48,6	48,6
Saldo laatst vastgestelde begroting	**251,1**	**148,8**	**147,8**	**151,1**	**151,1**
Baten	0,0	49,8	39,9	44,3	43,3
Lasten	-3,0	7,6	2,4	-5,5	-5,2
Saldo effecten Begroting 2024	**3,0**	**42,2**	**37,5**	**49,8**	**48,6**
Baten	307,1	246,5	234,8	244,0	243,0
Lasten	53,0	55,4	49,5	43,1	43,4
Saldo na Begroting 2024	**254,1**	**191,1**	**185,3**	**200,9**	**199,6**

Het saldo van de mutatie in de begroting 2024 is € 42,2 miljoen, waarmee het saldo uit komt op € 191,1 miljoen. De lasten en baten kunnen los gezien worden van de mutaties in de reserves. Van de mutatie heeft € 1,8 miljoen betrekking op de algemene middelen door enerzijds hogere canonopbrengsten en anderzijds hogere lasten en heeft € 40,4 betrekking afkoopsommen en kosten van de overstapregeling die met reserves worden verrekend.

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen in 2024 met € 49,8 miljoen, in 2025 met € 39,9 miljoen, in 2026 met € 44,3 miljoen en in 2027 met € 43,3 miljoen. Dit effect is het gevolg van de volgende afwijkingen:

- Hogere baten doordat meer erfpachters kiezen voor afkoop, waardoor meer afkoopsommen worden ontvangen (€ 44,9 miljoen).
- Hogere baten uit canonopbrengsten die grotendeels ontstaat als gevolg van de inflatiecorrectie van de canon (€ 4,9 miljoen).

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen in 2023 met € 3,0 miljoen. In 2024 stijgen de lasten met € 7,6 miljoen, in 2025 met € 2,4 miljoen, in 2026 dalen de lasten met € 5,5 miljoen en in 2027 met € 5,2 miljoen. Dit effect is het gevolg van de volgende afwijkingen:

- Lagere rentelasten doordat de waarde van de gronden waarvoor geleend wordt lager is, doordat er minder grond in canon betalende erfpachtrechten wordt uitgegeven en steeds vaker wordt afgekocht. (€ 3,9 miljoen in 2024, € 5,2 miljoen in 2025 en € 6,6 miljoen in 2026)
- Hogere lasten voor de kosten van de overstapregeling, doordat lasten uit 2023 zijn doorgeschoven naar 2024 en indexering van de budgetten (€ 4,5 miljoen). Vanaf 2025 wordt het beheer van de overstaprechten onderdeel van het reguliere proces.
- Lagere lasten in 2023 voor het beheer van het Erfpachtstelsel als gevolg van hogere ICT kosten door onder andere de migratie van het huidige systeem Hermes naar de Cloud en dubbele beheerskosten (€ 1,0 miljoen). In 2024 stijgen de lasten met € 6,0 miljoen, in 2025 met € 5,2 miljoen en vanaf 2026 met € 2,6 miljoen. Ook wordt de besparing van € 1,8 miljoen later gerealiseerd, omdat het project Nieuw Informatie Erfpacht Systeem (NISE) is vertraagd
- Hogere lasten voor het project NISE, omdat de scope van het project is toegenomen en de externe kosten hoger zijn dan waar rekening mee was gehouden (€ 1,3 miljoen in 2023, € 2,4 miljoen in 2024 en € 3,8 miljoen in 2025).
- Overige afwijkingen van € 0,7 miljoen lagere lasten in 2023 en vanaf 2024 € 1,5 miljoen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	95,8	40,7	2,0	2,0	2,0
Toevoeging	235,9	74,4	28,9	29,2	29,2
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-140,1**	**-33,8**	**-26,8**	**-27,2**	**-27,2**
Onttrekking	200,0	10,0	12,8	-1,5	-1,5
Toevoeging	0,0	50,5	50,1	43,0	40,2
Saldo effecten Begroting 2024	**200,0**	**-40,4**	**-37,2**	**-44,6**	**-41,7**
Onttrekking	295,8	50,7	14,9	0,5	0,5
Toevoeging	235,9	124,9	78,9	72,2	69,4
Saldo na Begroting 2024	**59,9**	**-74,2**	**-64,0**	**-71,7**	**-68,9**

Onttrekkingen reserves

De onttrekkingen in programmaonderdeel Erfpacht stijgen in 2023 met € 200,0 miljoen, met € 10,0 miljoen in 2024 en met € 12,8 miljoen in 2025. Vanaf 2026 dalen de onttrekkingen met € 1,5 miljoen. Dit komt door:

- Een hogere onttrekking in 2023 aan de reserve Financiering Erfpachtgrond van € 100 miljoen voor de vorming van de reserve “Incidentele bijdragen schaalspronginvesteringen”.
- Een hogere onttrekking in 2023 aan de reserve Financiering Erfpachtgrond van € 100 miljoen voor de vorming van de reserve “Sprong over het IJ”
- Hogere onttrekking aan de reserve Afkoopsommen doordat we verwachten dat de waarde van de afgekochte rechten in het voortdurend stelsel minder afneemt (€ 3,9 miljoen in 2024 en € 14,4 miljoen in 2025).
- Hogere onttrekking in 2024 aan de reserve Financiering erfpachtgrond omdat er meer kosten worden gemaakt voor de overstapregeling (€ 4,4 miljoen). Vanaf 2025 daalt de onttrekking voor lasten van de overstap, omdat deze vanaf 2025 onderdeel zijn van het reguliere proces en gedekt worden uit het erfpachtresultaat (€ 1,5 miljoen).
- Een lagere onttrekking aan de reserve Afkoopsommen erfpacht doordat een andere dekking is gevonden voor aangenomen amendementen bij de begroting 2023 (€ 1,7 miljoen).

Toevoegingen reserves

De toevoegingen in programmaonderdeel Erfpacht stijgen met € 50,5 miljoen in 2024. Hierna stijgen de toevoegingen met € 50,1 miljoen in 2025, met € 43,0 miljoen in 2026 en met € 40,2 miljoen in 2027. Dit komt door:

- Hogere toevoeging aan de reserve Afkoopsommen doordat we verwachten dat in 2023 meer wordt afgekocht in het voortdurend stelsel (€ 37,4 miljoen in 2024, € 33,4 miljoen in 2025 en met € 43,0 in 2026).
- Hogere toevoeging aan de reserve Financiering erfpachtgrond doordat we verwachten dat in 2023 meer wordt afgekocht in het eeuwigdurend stelsel of aan meerwaarde wordt gerealiseerd bij herziening van erfpachtcontracten in het voortdurend stelsel (€ 13,1 miljoen in 2024 en € 16,7 miljoen in 2025).

4.1.4 Bouwen en wonen

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	103,2	80,1	76,5	69,2	69,2
Lasten	196,6	156,3	130,1	120,7	120,7
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-93,4**	**-76,2**	**-53,5**	**-51,6**	**-51,6**
Baten	2,3	8,5	-4,7	-4,7	-4,7
Lasten	7,1	24,6	24,7	21,0	6,9
Saldo effecten Begroting 2024	**-4,8**	**-16,1**	**-29,4**	**-25,7**	**-11,6**
Baten	105,5	88,7	71,9	64,5	64,5
Lasten	203,6	180,9	154,8	141,8	127,6
Saldo na Begroting 2024	**-98,1**	**-92,3**	**-82,9**	**-77,3**	**-63,1**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 2,3 miljoen in 2023 en stijgen in 2024 met € 8,5 miljoen. In 2025 tot en met 2027 dalen de baten met € 4,7 miljoen per jaar. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere baten leges omgevingsvergunningen door invulling ombuiging B13 legeseffect Omgevingswet en Wet Kwaliteitsborging bouw. Als gevolg van de invoering van beide wetten met ingang van met ingang van 1 januari 2024 vallen leges omgevingsvergunningen weg (€ 5,5 in miljoen 2024 tot en met 2027)
- Lagere baten leges omgevingsvergunningen. Als gevolg van de economische crisis worden er naar verwachting minder bouwprojecten gerealiseerd waardoor de legesbaten omgevingsvergunningen dalen (€ 4,0 miljoen in 2024)
- Lagere baten voor Bouwen en Wonen, omdat er vanaf 2023 geen externe bijdragen worden ontvangen van de Metropool Regio Amsterdam (MRA) (€ 1,1 miljoen in 2023 tot en met 2027)
- Hogere baten als rijksbijdrage in het kader van energiearmoede (€ 17,2 miljoen in 2024)
- Hogere baten voor de opvang noodhulp Oekraïners. Dit betreft de bijdrage van het Rijk vanuit de Bekostigingsregeling opvang ontheemden Oekraïne. Zie ook de toelichting bij de lasten (€ 2,6 miljoen in 2023)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 7,1 miljoen in 2023 en met € 24,2 miljoen in 2024. In 2025 stijgen ze met € 24,4 miljoen, in 2026 met € 20,7 miljoen en in 2027 met € 6,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere Subsidies aan woningcorporaties vanuit de reserve corporatiebudget voor onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden. Deze subsidies zijn bedoeld voor stimulering, herstructurering en verbetering van de woningvoorraad in Amsterdam. Dat wordt veroorzaakt door een verschuiving van de jaarschijven waarin de subsidies worden vastgesteld. (€ 9,1 miljoen in 2023, -€ 15,2 miljoen in 2024, € 8,2 miljoen in 2025 en € 3,9 miljoen in 2026)
- Hogere lasten voor de integrale aanpak van huisvesting kwetsbare groepen. Voor kwetsbare groepen die zelf niet of nauwelijks oplossingen kunnen realiseren is een integrale aanpak ontwikkeld rond het opvang- en huisvestingsvraagstuk. De dekking voor de integrale aanpak is afkomstig uit de coalitiemiddelen Huisvesting Kwetsbare groepen ad. € 18 miljoen die voor deze collegeperiode beschikbaar zijn (€ 4,5 miljoen per jaar). Met deze middelen wordt een deel van de ontwikkelkosten van nieuwe locaties gedekt.
- Hogere lasten voor het bestrijden van de energiearmoede (€ 17,2 miljoen in 2024). Deze middelen zijn ontvangen vanuit het Rijk. Hiermee kunnen kwetsbare huishoudens ondersteund worden bij het nemen van maatregelen om de energierekening te verlagen
- Hogere lasten voor het opvangen van loon- en prijsontwikkelingen (€ 6,5 miljoen).
- Hogere lasten voor de implementatie van de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting (AAV, 2,7 miljoen in 2024). In de Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting (AAV) is een aantal ingrijpende maatregelen geformuleerd die bijdragen aan het oplossen van de wooncrisis. Voor de implementatie van deze maatregelen is in deze coalitieperiode € 14,1 miljoen beschikbaar.

- Hogere lasten voor het isolatieoffensief, gericht op een toekomstbestendige woningvoorraad. In 2023 is dit isolatieoffensief nader vormgegeven en is een begin gemaakt met de uitvoering. Om hier blijvend invulling aan te kunnen geven worden in 2024 deze middelen ingezet om de dienstverlening aan verschillende groepen te continueren en waar mogelijk te intensiveren (€ 7,0 miljoen).
- Lagere apparaatslasten en inhuur voor het afgeven van omgevingsvergunningen. Als gevolg van de economische crisis worden er naar verwachting minder bouwprojecten gerealiseerd waardoor de legesbaten omgevingsvergunningen dalen (€ 4,0 miljoen in 2024).
- Hogere lasten voor noodhulp opvang Oekraïners in 2023. Deze middelen zijn nodig om panden gebruiksklaar te maken voor opvang. Hiervoor worden zogenaamde transitiekosten gemaakt. Dit betreffen kosten voor onder andere het brandveilig maken van een pand, plaatsen van keukens en sanitaire voorzieningen, plaatsen van tussenwanden en het bouwrijp maken/ geschikt maken van grond voor opvang van Oekraïners. Dit is een bijstelling van de verwachte transitiekosten, zoals gemeld in de Voorjaarsnota 2023 (€ 2,3 miljoen). Daarnaast worden door de gemeente proceskosten gemaakt voor het zoeken en realiseren van middellange termijnlocaties. Het gaat hierbij om kosten voor onderzoek, projectmanagement, ingenieursbureau, stedenbouw en planologie. Geschat wordt dat deze kosten voor 2023 hoger uitvallen ten opzichte van de Voorjaarsnota 2023 (€ 0,2 miljoen). De genoemde kosten worden gedekt door het Rijk. (€ 2,6 miljoen in 2023)
- Hogere lasten in 2024 vanwege doorschuiven van middelen van 2023 naar 2024 voor de integrale aanpak Huisvesting Kwetsbare groepen, om deze in te zetten voor toekomstige huisvestingsoplossingen (€ 2,5 miljoen). Voor kwetsbare groepen die zelf niet of nauwelijks oplossingen kunnen realiseren is een integrale aanpak ontwikkeld rond het opvang- en huisvestingsvraagstuk. De dekking voor de integrale aanpak is afkomstig uit de coalitiemiddelen. Met deze middelen kunnen we een deel van de ontwikkelkosten van nieuwe locaties dekken.
- Lagere lasten voor Bouwen en Wonen, omdat er vanaf 2023 geen externe bijdragen worden ontvangen van de Metropool Regio Amsterdam (MRA) (€ 1,1 miljoen in 2023 tot en met 2027).
- Hogere lasten door meer uitgaven in de gebiedsontwikkeling van 2024 tot en met 2027 (€ 1,1 miljoen). Elk jaar worden de ramingen van de gebiedsontwikkelings-projecten van het Vereveningsfonds en Zuidas geactualiseerd in het kader van het Meerjarenperspectief Grondexploitaties (MPG). Deze lasten worden verrekend met reserves en hebben geen effect op de algemene middelen.
- Hogere lasten voor het opvangen van loon- en prijsontwikkelingen (€ 6,5 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	34,1	22,8	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**34,1**	**22,8**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	8,1	-0,5	13,6	9,2	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**8,1**	**-0,5**	**13,6**	**9,2**	**0,0**
Onttrekking	42,2	22,2	13,6	9,2	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**42,2**	**22,2**	**13,6**	**9,2**	**0,0**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 8,1 miljoen in 2023, lagere onttrekking van € 0,5 miljoen in 2024. Een hogere onttrekking van € 13,6 miljoen in 2025 en € 9,2 miljoen in 2026. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere onttrekking in 2023, 2025 en 2026 en een lagere onttrekking in 2024 uit de reserve Corporatiebudget voor stimulering, herstructurering en verbetering van de woningvoorraad van corporaties in Amsterdam. Door verschuiving van verantwoording in de jaarschijven wordt in 2024 € 15,2 minder onttrokken. In 2023 wordt € 9,1 miljoen, 2025 € 8,2 miljoen en in 2026 € 3,9 miljoen meer onttrokken uit deze reserve.
- Hogere onttrekking uit de reserve Coalitiemiddelen 2022-2026 in verband met de toekenning van middelen aan de integrale aanpak Huisvesting Kwetsbare Groepen (€ 4,5 miljoen van 2024 tot en met 2026), het isolatieoffensief (€ 7,0 miljoen in 2024) en Amsterdamse Aanpak Volkshuisvesting (€ 2,1 miljoen in 2024).
- Overige onttrekkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

4.1.5 Vastgoed

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	67,7	61,8	61,8	62,1	62,1
Lasten	51,3	45,8	45,9	45,9	45,9
Saldo laatst vastgestelde begroting	**16,5**	**16,0**	**15,8**	**16,2**	**16,2**
Baten	0,2	15,8	5,9	5,9	5,9
Lasten	0,1	10,6	4,8	4,9	4,8
Saldo effecten Begroting 2024	**0,1**	**5,2**	**1,1**	**1,0**	**1,1**
Baten	67,9	77,5	67,7	68,0	68,0
Lasten	51,4	56,4	50,7	50,8	50,7
Saldo na Begroting 2024	**16,5**	**21,1**	**17,0**	**17,2**	**17,3**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,2 miljoen in 2023 en met € 15,8 miljoen in 2024. In 2025 tot en met 2027 stijgen de baten met € 5,9 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten doordat er meer panden worden verkocht in 2024 (€ 9,8 miljoen). Deze verkopen waren gepland voor 2023, maar zijn doorgeschoven naar 2024 zoals vermeld in de Voorjaarsnota 2023.
- Hogere baten in verband met de jaarlijkse actualisatie en indexatie van de huuropbrengsten en pachten voor cultuurpanden vanaf 2024 (€ 2,9 miljoen). Tegelijkertijd worden de subsidies voor deze instellingen met hetzelfde bedrag verhoogd in programmaonderdeel 3.2 Kunst en Cultuur. De mutatie is per saldo neutraal.
- Hogere baten in verband met de jaarlijkse actualisatie en indexatie van de huuropbrengsten en pachten van de overige huurcontracten (€ 2,9 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,1 miljoen in 2023 en met € 10,6 miljoen in 2024. In 2025 tot en met 2027 stijgen de lasten ongeveer met € 4,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere exploitatielasten van het vastgoed in verband met de jaarlijkse prijsindexatie (€ 2,9 miljoen).
- Hogere lasten voor de inhaalslag verduurzaming gemeentelijke vastgoedportefeuille in 2024 (€ 2,7 miljoen). De middelen zijn beschikbaar gesteld vanuit de intensiveringen van het coalitie akkoord.
- Hogere lasten doordat er meer panden worden verkocht in 2024. Deze kosten hangen samen met de hogere verkoopbaten die hierboven zijn toegelicht (€ 2,4 miljoen)
- Hogere lasten door het actualiseren van de kapitaallasten in 2024 (€ 2,3 miljoen). In 2025 en verder stijgen de lasten met € 1,6 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**1,0**	**1,0**	**1,0**	**1,0**	**1,0**
Onttrekking	0,0	2,7	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**2,7**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	1,0	3,7	1,0	1,0	1,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**1,0**	**3,7**	**1,0**	**1,0**	**1,0**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 2,7 miljoen in 2024 aan de reserve coalitiemiddelen voor het verduurzamen van de gemeentelijke vastgoedportefeuille (€ 2,7 miljoen).

Toevoegingen reserves

In dit programmaonderdeel zijn er geen toevoegingen aan de reserves.

4.1.6 Duurzaamheid en milieubeheer

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	1,2	3,0	0,3	0,3	0,3
Lasten	77,6	73,9	34,2	33,5	31,6
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-76,4**	**-70,9**	**-33,9**	**-33,2**	**-31,3**
Baten	17,9	1,9	0,0	0,0	0,0
Lasten	16,2	3,2	4,4	4,6	-3,2
Saldo effecten Begroting 2024	**1,7**	**-1,3**	**-4,4**	**-4,6**	**3,2**
Baten	19,1	4,9	0,3	0,3	0,3
Lasten	93,8	77,1	38,6	38,1	28,4
Saldo na Begroting 2024	**-74,7**	**-72,2**	**-38,2**	**-37,8**	**-28,1**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 17,9 miljoen in 2023 en met € 1,9 miljoen in 2024. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten wegens een Rijksbijdrage in verband met het Klimaatakkoord in 2023 (€ 16,9 miljoen). Een deel van deze bijdrage wordt besteed onder programma-onderdeel 2.1 in het kader van luchtkwaliteit (€ 2,9 miljoen).
- Hogere baten voor het project “Opzetten van een proeftuin aardgasvrije wijk” in 2024, welke wordt gedekt door een rijksbijdrage (€ 1,0 miljoen).
- Hogere baten voor bodemsanering en nazorg in 2023 en 2024 (€ 0,9 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 16,2 miljoen in 2023, met € 3,2 miljoen in 2024, met € 4,4 miljoen in 2025, met € 4,6 miljoen in 2026 en dalen met € 3,2 miljoen in 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten voor de uitvoering van de klimaatambities in 2023 (reductie CO_2 uitstoot van 55% in 2030) (€ 17,9 miljoen).
- Hogere lasten voor de circulaire economie (totaal € 17,3 miljoen). Hiervan is € 4,1 miljoen in 2024, € 6,3 miljoen in 2025, € 5,8 miljoen in 2026 en € 1,0 miljoen in 2027.
- Hogere lasten voor de energietransitie en het aardgasvrij maken van wijken (€ 2 miljoen per jaar vanaf 2024 tot en met 2026).
- Hogere lasten voor het aanpakken van de congestie op het elektriciteitsnetwerk (€ 1,0 miljoen per jaar vanaf 2024 tot en met 2026).
- Lagere lasten vanaf 2023 vanwege het herverdelen eerder toegekende nominale compensatie over de juiste programma onderdelen (€ 1,4 miljoen). Dit effect is ook zichtbaar op programma onderdeel 1.1 Ruimtelijke Ontwikkeling.
- Lagere lasten vanaf 2024 vanwege de actualisatie van de te verwachten kosten aan bodemsanering en nazorg (€ 1,2 miljoen). Hier tegenover staat ook een lagere onttrekking aan de bijbehorende reserve.
- Lagere lasten voor een nog nader te verdelen taakstelling binnen dit programma (-/- € 1,1 miljoen).
- Hogere lasten voor het project “Opzetten van een proeftuin aardgasvrije wijk” in 2024 (€ 1,0 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	48,6	44,9	7,6	7,6	6,5
Toevoeging	2,4	2,3	2,2	2,1	2,1
Saldo laatst vastgestelde begroting	**46,3**	**42,6**	**5,4**	**5,5**	**4,4**
Onttrekking	3,1	4,4	5,2	5,2	-1,1
Toevoeging	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,7
Saldo effecten Begroting 2024	**3,7**	**5,0**	**5,8**	**5,8**	**-0,4**
Onttrekking	51,7	49,3	12,9	12,9	5,4
Toevoeging	1,8	1,7	1,6	1,6	1,5
Saldo na Begroting 2024	**50,0**	**47,6**	**11,2**	**11,3**	**4,0**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 3,1 miljoen in 2023 en van € 4,4 miljoen in 2024. Hogere onttrekking van € 5,2 miljoen in 2025 en 2026. En een lagere onttrekking van € 1,1 miljoen in 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere onttrekking uit de reserve Duurzaamheidsfonds voor uitvoering van het klimaatakkoord (€ 3,9 miljoen in 2023).
- Hogere onttrekking uit de reserve coalitiemiddelen 22-26. Deze middelen zijn beschikbaar voor circulaire economie (€ 3,3 miljoen per jaar in 2024 tot en met 2026), de energietransitie en het aardgasvrij maken van wijken (€ 2,0 miljoen per jaar in 2024 tot en met 2026) en congestie (€ 1,0 miljoen per jaar in 2024 tot en met 2026).
- Lagere onttrekking aan de reserve bodemsanering en nazorg in 2023 en 2024 (€ 0,9 miljoen). Deze middelen worden rechtstreeks in de exploitatie verantwoord.
- Lagere onttrekking aan de reserve Bodemsanering vanaf 2024 vanwege actualisatie van de te verwachten kosten voor bodemsanering en nazorg (€ 0,9 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

Lagere toevoeging van € 0,6 miljoen in 2023 tot en met 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere indexatie voor de reserve Bodemsanering (€ 0,6 miljoen). Deze valt lager uit, omdat een deel van deze reserve is overgeheveld naar het Vereveningsfonds voor de projecten van de gebiedsontwikkeling.

4.1.7 Begraafplaatsen en crematoria

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	8,8	8,8	8,8	8,8	8,8
Lasten	8,6	8,4	8,4	8,4	8,4
Saldo laatst vastgestelde begroting	**0,2**	**0,4**	**0,5**	**0,5**	**0,5**
Baten	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Lasten	0,3	1,0	1,0	1,0	1,0
Saldo effecten Begroting 2024	**-0,3**	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**
Baten	8,8	9,0	9,0	9,0	9,0
Lasten	9,0	9,4	9,3	9,3	9,3
Saldo na Begroting 2024	**-0,1**	**-0,4**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel blijven gelijk in 2023 en stijgen in 2024 tot en met 2027 met € 0,2 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten door gestegen opbrengsten leges lijkbezorgingsrechten (€ 0,2 miljoen).

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met €0,3 miljoen in 2023 en met € 1,0 miljoen in 2024 tot en met 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten als gevolg van de nieuwe CAO per 2023 (€ 0,2 miljoen).
- Hogere lasten als gevolg van herschikking diverse formatieplaatsen en groenbudgetten (€ 0,4 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

4.2

Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer

4.2.1 Verkeer, vervoer en parkeren

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	50,3	48,9	51,5	41,8	41,8
Lasten	255,5	200,2	199,0	178,6	175,4
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-205,2**	**-151,3**	**-147,5**	**-136,7**	**-133,5**
Baten	1,7	7,8	3,5	3,5	3,5
Lasten	3,9	38,1	26,7	28,0	25,6
Saldo effecten Begroting 2024	**-2,2**	**-30,4**	**-23,2**	**-24,5**	**-22,1**
Baten	52,0	56,6	55,0	45,4	45,4
Lasten	259,4	238,4	225,7	206,6	201,0
Saldo na Begroting 2024	**-207,4**	**-181,7**	**-170,7**	**-161,2**	**-155,6**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 1,7 miljoen in 2023 en stijgen met € 7,8 miljoen in 2024. In 2025, 2026 en 2027 stijgen de baten met € 3,5 miljoen per jaar. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten omdat er nieuwe bijdragen vanuit de Vervoersregio Amsterdam worden ontvangen voor de projecten Fietsroute IJ-Geldersekade en Kattenburgerstraat. Voor het project Fietsroute Nieuwmarkt wordt de bijdrage verschoven van 2023 naar 2024. De kosten in programmaonderdeel stijgen met dezelfde bedragen. (Hogere baten in 2023 van € 0,8 miljoen en in 2024 van € 3,7 miljoen)
- Hogere baten door aanpassing parkeerregime Amsterdamse Bos en Bijdrage gemeente NS stallingen. (Hogere baten van € 0,5 miljoen vanaf 2024 per jaar)
- Hogere baten omdat begin 2022 is in het coalitie-akkoord is opgenomen dat de P+R-systematiek voor de gemeente Amsterdam stapsgewijs kostenneutraal moet worden. Daarnaast worden de worden de tarieven voor evenementparkeerkaarten in het Arenagebied verhoogd per 3 juli 202 om de stijgende kosten van evenementparkeren te kunnen opvangen. (Hogere baten in 2023 van € 1,1 miljoen, in 2024 van € 3,9 miljoen en vanaf 2025 jaarlijks € 3,3).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 3,9 miljoen in 2023, € 38,1 miljoen in 2024, met € 26,7 in 2025, met € 28,0 miljoen 2026 en met € 25,6 miljoen in 2027. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Lagere lasten met uitzondering van 2024 in verband met een reeks mutaties die de actualisatie van het programma Stadsverbetering (SV) voor de periode 2023-2027 bevatten. Het programma bevat bestedingen binnen verschillende programma's en programmaonderdelen. Er zijn programmabreed een aantal financiële ontwikkelingen te onderscheiden. De belangrijkste is de afnemende financiële ruimte doordat de bestedingen sinds 2023 niet meer mee ademen met de parkeeropbrengsten. Het grootste deel van de bestedingen zit in dit programmaonderdeel. De verminderde besteedbare ruimte is hierin als volgt opgevangen:
  - Het terugbrengen van de beleidsprogramma's in de periode 2023 -2027. Dit betreft onder meer autoluw, touringcars, hubs, taxi en fiets.
  - Het stoppen of afschalen van een aantal projecten; onder andere beoogd fietsdepot tunnelbuis CS, Mc Gillavrytunnel, Frederiksplein), Van Woustraat Zuid.
  - Het beperken van de bijdrage uit SV aan de groeiende stad.
  - De beleidswijziging opgepakt dat herinrichtingen alleen als onderdeel van een onderhoudsnoodzaak worden aangepakt.
  - Overhevelen van SV naar de reserve Stadsbehoud om bij te dragen aan de onderhoudsopgave.
  - Opgaven vanuit stadsverbetering mee laten liften met onderhoudsprojecten van Stadsbehoud.
  - Een deel van de financiële ruimte is aanvullend aangewend om het knelpunt op te lossen dat de beleidsprogramma's vorig jaar niet zijn gebudgetteerd voor jaarschijf 2026 en daarnaast is er budget vrijgemaakt om een aantal nieuwe projecten op te starten, waaronder een maatregelen om ruimte te maken in de omgeving van het Vondelpark
  - Tenslotte zijn er nog verschillende incidentele mutaties in dit programmaonderdeel. Dat betreft vooral doorschuif van niet bestede budgetten als gevolg van vertraagde projecten. Dit zijn onder andere: 30 als norm, fietsroute Noorderijplas, Dijksgracht aanleg ligplaatsen, Mosplein en Sumatraplantsoen.

(Lastenontwikkeling gerelateerd aan SV: Lagere lasten in 2023 van € 8,0 miljoen, hogere lasten van € 0,9 miljoen in 2024, lagere lasten in 2025 van € 10,8 miljoen,

lagere lasten in 2025 van € 9,1 miljoen, lagere lasten in 2026 van € 9,1 miljoen en lagere lasten in 2027 van € 4,1 miljoen)

- Hogere lasten ter dekking van de indexering. Via deze mutatie wordt dit bedrag nu naar de juiste budgetten (Stadsverbetering, Stadsbehoud en Parkeren) doorgezet. (Hogere lasten in 2023 van € 3,9 miljoen, in 2024 van € 8,6 miljoen, in 2025 van € 11,0 miljoen, in 2026 van € 13,3 miljoen en in € 2027 van € 15,7 miljoen)
- Hogere lasten die overeenkomen met de nieuwe bijdragen die vanuit de Vervoers-regio Amsterdam worden ontvangen voor de projecten Fietsroute IJ-Geldersekade en Kattenburgerstraat. Voor het project Fietsroute Nieuwmarkt worden de bijdrage en kosten verschoven van 2023 naar 2024. De baten in dit programmaonderdeel stijgen met dezelfde bedragen. (Hogere lasten in 2023 van € 0,8 miljoen en in 2024 van € 3,7 miljoen)
- Hogere lasten in verband met het klimaatakkoord in 2023. Deze lasten worden gedekt door een Rijksbijdrage waarvan de baten in programmaonderdeel 1.6 worden verantwoord. De lasten die toebedeeld zijn aan dit programmaonderdeel bedragen € 2,9 miljoen in 2023.
- Hogere lasten Westerpartk en Rembrandspark in het kader van de Kwaliteitsimpuls groen. Dekking komt uit de gelijknamige reserve. (Hogere lasten in 2023 van € 0,5 miljoen, in 2024 van € 0,7 miljoen, in 2025 van € 1,3 miljoen en 2026 van € 1,3 miljoen)
- Lagere lasten voor het project POR zuid IJ oever door kasritme-aanpassingen. Zie ook toelichting op de onttrekkingen aan de reserves in dit programmaonderdeel. (Lagere lasten in 2023 van € 0,5 miljoen, lagere lasten in 2024 van € 0,6 miljoen en hogere lasten van € 0,3 miljoen in 2025)
- De lasten van in dit programmaonderdeel stijgen, omdat de handhaving door de nieuwe parkeerbeheerder geïntensiveerd wordt. Hierdoor stijgen ook de baten van programmaonderdeel A.1 in 2024 met € 6,2 miljoen en vanaf 2025 structureel met € 9,4 miljoen, omdat door de intensievere handhaving er meer nahefingsaanslagen worden opgelegd en de parkeerbelastingsbetalingsbereidheid toeneemt. (Hogere lasten in 2024 met € 4,9 miljoen en vanaf 2025 structureel met € 8,2 miljoen)
- De lasten in programmaonderdeel 2.1 stijgen, omdat er structureel meer hand-havingskosten komen door de verruiming van de venstertijden, meer te onder-houden parkeerautomaten en meer verstrekte korting aan parkeerapp-providers. Hiernaast zijn er incidentele lasten voor met name projectcapaciteit. (hogere lasten in 2023 van € 2,4 miljoen, in 2024 met € 4,5 miljoen, in 2025 van € 3,2 miljoen, in 2026 van € 2,0 miljoen en in 2027 van € 0,8 miljoen)
- Lagere lasten in 2023 en hogere lasten in 2024 van € 1,5 miljoen in verband met verschuiven van de kosten voor rotonde Mosplein verschoven van 2023 naar 2024. (Lagere lasten in 2023 en hogere lasten in 2024 van € 1,5 miljoen)
- Hogere lasten door een verschuiving tussen PO2.1 en PO2.2 van middelen voor Stadsverbetering. (Hogere lasten van € 3,3 miljoen in 2023, € 0,6 miljoen in 2024, € 1,5 miljoen in 2025 en € 2,1 miljoen in 2026)
- Hogere lasten door de meerjarige actualisatie van de kapitaallasten (rente en afschrijving) uit de Vaste Activa Module (VAM). De VAM heeft betrekking op de afgesloten projecten die opgenomen zijn op de balans. (hogere lasten in 2024 van € 3,9 miljoen, un 2025 van € 3,9 miljoen, in 2026 van € 1,2 miljoen en in 2027 van € 1,1 miljoen)
- Hogere lasten vanwege plaatsen van laadpalen op openbare parkeerplaatsen waar Amsterdam en verschuiven lasten voor het project Luchtkwaliteit omdat de uitvoering hiervan in 2026 plaats zal vinden. (Hogere lasten in 2024 en 2025 van € 3,0 miljoen en in 2026 van 4,0 miljoen)
- Hogere lasten in 2024 voor het Programma Bruggen en Kademuren dat voor de stad bezig is met het testen en het herstellen van de bruggen en kademuren in de stad. De lasten zijn aan de hand van een geactualiseerde planning van werkzaamheden over de jaarschijven begroot. (Hogere lasten in 2024 van € 1,9 miljoen)
- Lagere lasten door een bezuiniging op de I-opgave. (Lagere lasten van jaarlijks € 1,4 miljoen vanaf 2024)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	101,6	7,8	6,8	3,7	0,3
Toevoeging	145,0	120,7	112,9	125,5	125,5
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-43,4**	**-112,9**	**-106,1**	**-121,8**	**-125,2**
Onttrekking	-1,4	6,2	4,3	4,1	-0,3
Toevoeging	279,3	11,8	22,0	17,9	16,9
Saldo effecten Begroting 2024	**-280,7**	**-5,6**	**-17,8**	**-13,8**	**-17,2**
Onttrekking	100,2	14,0	11,1	7,7	0,0
Toevoeging	424,3	132,5	135,0	143,3	142,4
Saldo na Begroting 2024	**-324,1**	**-118,5**	**-123,9**	**-135,6**	**-142,4**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 1,4 miljoen in 2023 en lagere onttrekkingen van € 6,2 miljoen in 2024, €4,3 miljoen in 2025, € 4,1 miljoen in 2026 en hogere onttrekkingen in 2027 van € 0,3 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Hogere onttrekking aan de reserve Kwaliteitsimpuls Groen ter dekking van hogere lasten Westerpartk en Rembrandspark in het kader van de Kwaliteitsimpuls groen. (Hogere onttrekking in 2023 van € 0,5 miljoen, in 2024 van € 0,7 miljoen, in 2025 en 2026 van € 1,3 miljoen)
- Hogere onttrekking aan de reserve Laadinfra ter dekking van hogere lasten lasten vanwege plaatsen van laadpalen op openbare parkeerplaatsen waar Amsterdam en verschuiven lasten voor het project Luchtkwaliteit. Zie ook toelichting op de lasten in dit programmaonderdeel. (Hogere onttrekking in 2024, 2025 en 2026 van € 3,0 miljoen)
- Lagere onttrekking aan de reserve Programma Stadsbehoud ter dekking van hogere lasten in 2023 en hogere onttrekking vanwege lagere lasten in 2024 van € 1,5 miljoen in verband met verschuiven van de kosten voor rotonde Mosplein. Zie ook toelichting op de lasten in dit programmaonderdeel (Lagere onttrekking in 2023 en hogere onttrekking in 2023 van € 1,5 miljoen)
- Lagere onttrekking aan de reserve POR zuid IJ oever vanwege lagere lasten voor het POR zuid IJ over project door kasritme-aanpassingen. Zie ook toelichting op de lasten in dit programmaonderdeel. (Lagere onttrekking in 2023 van € 0,5 miljoenen in 2024 van € 0,6 miljoen en een hogere onttrekking van € 0,3 miljoen in 2025)
- Hogere onttrekking aan de reserve Achterstallig Onderhoud door kasritme-aanpassingen en axtualisatie Porgramma Bruggen en kademuren. Zie ook toelichting op de lasten in dit programmaonderdeel. (Hogere onttrekking in 2024 van € 1,9 miljoen)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging van € 279,3 miljoen in 2023, € 11,8 miljoen in 2024, € 22 miljoen in 2025, € 17,9 miljoen in 2026 en € 16,9 miljoen in 2027. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Lagere toevoeging aan de reserve Programma Stadsbehoud om de lasten door formatie uitbreiding te dekken. De betreffende lasten staan in programmaonderdelen 2.1, 2.4, 2.5 en 2.6 en worden daar verder toegelicht. (Lagere toevoegingen vanaf 2024 van € 4,3 miljoen per jaar)
- Hogere toevoeging aan de reserve Programma Stadsbehoud in 2024 in lijn met beslispunt van het college waarmee wordt ingestemd met beschikbaar stellen van € 2 miljoen incidenteel in 2024 voor aanpak Noord
- Lagere toevoeging aan de reserve Programma Stadsbehoud om de lasten te dekken als gevolg van een uitwerking van het vastgestelde instandhoudingsplan Programma Stadsbehoud. De lasten worden toegelicht in programmaonderdeel 2.4. (Lagere toevoeging van € 1,7 miljoen in 2024 en 2025, van € 1,8 miljoen in 2026 en € 2,1 miljoen in 2027)
- Hogere toevoeging aan de reserve Programma Stadsbehoud uit het programma Stadsverbetering. (Hogere toevoeging van € 3,3 miljoen in 2023, € 3,5 miljoen in 2024, € 15,5 miljoen in 2025, € 11,5 miljoen in 2026 en € 10,5 miljoen in 2027)
- Hogere toevoeging aan de reserve Schaalsprong. Op grond van beslispunt 98 bij de voorjaarsnota wordt een nieuwe reserve Incidentele Bijdragen Schaalsprong investeringen ingesteld. In programma onderdeel 2.1 wordt aan de reserve Schaalsprong in 2023 € 176 miljoen toegevoegd. In 2024-2027 bedraagt de toevoeging € 12 miljoen per jaar.
- Hogere toevoeging aan de reserve IJ veren (€ 0,9 in 2023 en € 0,5 in 2024 en 2025)
- Hogere toevoeging aan de reserve Sprong over het IJ veren (€ 100,0 in 2023)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

4.2.2 Openbaar vervoer

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	26,6	40,0	70,4	20,7	20,7
Lasten	86,3	97,2	130,8	78,6	78,2
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-59,7**	**-57,2**	**-60,4**	**-57,9**	**-57,5**
Baten	0,0	-6,9	-6,8	-6,8	-6,8
Lasten	-2,1	-4,5	-12,6	-9,0	-11,0
Saldo effecten Begroting 2024	**2,1**	**-2,4**	**5,8**	**2,1**	**4,2**
Baten	26,6	33,1	63,5	13,9	13,9
Lasten	84,2	92,7	118,2	69,6	67,1
Saldo na Begroting 2024	**-57,6**	**-59,6**	**-54,6**	**-55,7**	**-53,3**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen met € 6,9 miljoen in 2024, met € 6,8 miljoen in 2025, 2026 en 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- De baten in programmaonderdeel 2.2 dalen met € 6,9 miljoen. Dit betreft een technisch neutrale correctie binnen programmaonderdeel 2.2 waarbij de baten en lasten worden begroot waar ze ook worden gerealiseerd

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 2,1 miljoen in 2023, met € 4,5 miljoen in 2024, met € 12,6 miljoen in 2025, met € 9,0 miljoen in 2026 en met € 11,0 miljoen in 2027. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Lagere lasten in verband met een reeks mutaties die de actualisatie van het programma Stadsverbetering (SV) voor de periode 2023-2027 bevatten. Voor de generieke toelichting bij verwijzen we naar programmaonderdeel 2.1 toegelicht. In dit programmaonderdeel benoemen we in het kader van SV nog het volgende:
  - Er is een bijdrage aan het project Metrostation Overamstel ingetrokken omdat dekking vanuit andere partijen meer voor de hand ligt (grondontwikkeling Duivendrecht, Vervoerregio Amsterdam), een bijdrage aan metrostation Bijlmer is om dezelfde reden afgeschaald en verschillende projecten zijn doorgeschoven in tijd (5e en 6e spoor station Zuid, verduurzaming veren, OV-knoop Sloterdijk; de laatste twee in verband met het mislukken van de aanbesteding).
  - Hier staat tegenover dat er nieuwe projecten worden gestart. Er is meerjarig budget vrijgemaakt voor de planstudiekosten van een busverbinding tussen Noord en Zaandam, het beter toegankelijk maken van tramhaltes, en voor vrijwilligersvervoer.

(Lastenontwikkeling gerelateerd aan SV: Lagere lasten in 2023 van € 0,6 miljoen, lagere lasten van € 6,0 miljoen in 2024, lagere lasten in 2025 van € 6,5 miljoen, lagere lasten in 2026 van € 2,7 miljoen, en lagere lasten in 2027 van € 7,8 miljoen)

- Hogere lasten ter dekking van de indexering van de uitgaven. Via deze mutatie wordt dit bedrag nu naar de juiste budgetten (Stadsverbetering, Stadsbehoud en Parkeren) doorgezet. (Hogere lasten in 2024 van € 0,9 miljoen, in 2025 van € 1,2 miljoen, in 2026 van € 1,4 miljoen en in € 2027 van € 1,7 miljoen)
- Lagere lasten door een verschuiving tussen PO2.1 en PO2.2 van middelen voor Stadsverbetering. (Lagere lasten van € 3,3 miljoen in 2023, € 0,6 miljoen in 2024, € 1,5 miljoen in 2025 en € 2,1 miljoen in 2026)
- Lagere lasten vanaf 2024 door de meerjarige actualisatie van de kapitaallasten (rente en afschrijving) uit de Vaste Activa Module (VAM). De VAM heeft betrekking op de afgesloten projecten die opgenomen zijn op de balans. (Lagere lasten in 2023 van € 0,8 miljoen, in 2024 van € 1,3 miljoen, in 2025 van € 1,3 miljoen, in 2026 van € 1,2 miljoen en in 2027 van € 1,4 miljoen)
- De lasten in programmaonderdeel 2.2 dalen. Dit betreft een technisch neutrale correctie binnen programmaonderdeel 2.2 waarbij de baten en lasten worden begroot waar ze ook worden gerealiseerd. (De lasten dalen vanaf 2024 jaarlijks met € 6,9 miljoen)
- Hogere lasten in 2024 omdat het College € 7,5 miljoen beschikbaar stelt om het OV-aanbod in Amsterdam op een gelijk niveau te houden ten opzichte van 2023.
- Hogere lasten door exploitatie kosten nieuwe investeringen veren. De centrale stelpost investeringen wordt met dezelfde bedragen verlaagd. (Hogere lasten in 2024 van € 1,0 miljoen, in 2025 van € € 1,0 miljoen, in 2026 van € 1,6 miljoen en in 2027 van € 1,7 miljoen)
- Lager lasten voor de Veren in verband met de Aanlanding NDSM. Dit resulteert daarmee ook in aangepaste onttrekkingen in programmaonderdeel 2.2 aan de reserve Stadsbehoud voor hetzelfde bedrag. (lagere lasten in 2026 van € 0,7 miljoen)
- De lasten in dit programmaonderdeel stijgen vanwege het verwerken van de loon- en prijsindexatie. (Hogere lasten in 2024 van € 2,0 miljoen, in 2025 van € 1,9 miljoen, in 2026 van € 1,7 miljoen en in 2026 van 1,4 miljoen)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	0,6	1,0	1,0	0,7	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**0,6**	**1,0**	**1,0**	**0,7**	**0,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,4	-0,7	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**0,0**	**0,4**	**-0,7**	**0,0**
Onttrekking	0,6	1,0	1,4	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**0,6**	**1,0**	**1,4**	**0,0**	**0,0**

Onttrekkingen aan reserves

- Lagere onttrekking van € 0,7 miljoen aan de reserve Stadsbehoud in 2026 ter dekking van hogere lasten voor de Veren in verband met de Aanlanding NDSM. Zie ook de toelichting bij de lasten in dit programmaonderdeel.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen. (Hogere onttrekking in 2025 van € 0,4 miljoen)

Toevoegingen aan reserves

Er zijn geen toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel.

4.2.3 Afval en reiningen openbare ruimte

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	202,7	201,4	201,3	201,3	201,3
Lasten	236,8	228,9	229,0	228,9	228,9
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-34,1**	**-27,6**	**-27,6**	**-27,6**	**-27,6**
Baten	1,0	10,1	10,0	9,5	9,5
Lasten	-2,0	14,9	15,0	13,1	11,5
Saldo effecten Begroting 2024	**3,0**	**-4,7**	**-5,0**	**-3,6**	**-2,0**
Baten	203,7	211,5	211,3	210,8	210,8
Lasten	234,8	243,8	244,0	242,0	240,4
Saldo na Begroting 2024	**-31,1**	**-32,3**	**-32,6**	**-31,2**	**-29,7**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 1,0 miljoen in 2023, met € 10,1 miljoen in 2024, met € 10,0 miljoen in 2025 en met € 9,5 miljoen in 2026 en 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten afvalstoffenheffing van € 8,8 miljoen vanaf 2024 als gevolg van een toename door tariefindexatie (€ 5,4 miljoen) en een areaalgroei met 13.600 betalende huishoudens (€ 3,4 miljoen).
- Hogere baten van € 0,3 miljoen in 2024 en € 0,5 miljoen vanaf 2025 vanwege aanpassingen in prijzen en volumes van waardenstromen (o.a. papier en textiel) en indexatie tarieven recyclepunten.
- Hogere baten commerciële activiteit inzameling bedrijfsafval van € 0,4 miljoen vanaf 2024 als gevolg van indexatie loon en prijs.
- Lagere baten reinigingsrechten van € 0,3 miljoen door een verwachte krimp van aantal betalende ondernemers.
- Hogere baten afvalstoffenheffing van € 1,0 miljoen in 2023 door 4.900 meer betalende huishoudens in 2023. In overeenstemming met de gesloten systematiek van de afvalstoffenheffing worden overschotten toegevoegd aan egalisatiereserve afval.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 2,0 miljoen in 2023. In 2024 stijgen de lasten met € 14,9 miljoen, in 2025 met € 15,0 miljoen, in 2026 met € 13,1 miljoen en in 2027 met € 11,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten van € 3,2 miljoen vanaf 2024 in verband met de loon- en prijsindexatie, effecten CAO 2023 en areaalontwikkeling.
- Hogere lasten van € 2,9 miljoen in 2024 en 2025, € 2,5 miljoen in 2026 en € 1,0 miljoen in 2027 voor extra inzet op afvalinzameling en reiniging in Zuidoost, Nieuw West en Noord. Dit wordt gedekt uit de toeristenbelasting.
- Hogere lasten van € 1,8 miljoen vanaf 2024 als gevolg van actualisatie uitrol GFT-e inzameling en als gevolg hiervan bijstelling stort en verwerkingslasten.
- Hogere lasten van € 1,2 miljoen vanaf 2024 voor inzamelmiddelen (actualisatie kapitaallasten en onderhoud) als gevolg van geplande investeringen in 2023 voor containers.
- Hogere lasten van € 1,0 miljoen vanaf 2024 vanwege een wijziging in de beheerovereenkomst met de Port of Amsterdam.
- Lagere lasten van € 2,1 miljoen vanaf 2023 door het verschuiven van de begrote lasten voor onderhoud van watergangen naar programmaonderdeel 2.5 Water. Dit betreft een budgetneutrale mutatie tussen twee programmaonderdelen.
- Lagere lasten kwijtschelding afvalstoffenheffing van € 3,0 miljoen vanaf 2024 als gevolg van een dalende trend in het aantal huishoudens dat in aanmerking komt voor kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen, onder meer door de krappe arbeidsmarkt, hoge arbeidsmarktparticipatie en stijgende lonen.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

In dit programmaonderdeel zijn de lasten en baten van de afvalstoffenheffing zichtbaar. De baten van de afvalstoffenheffing zijn in 2024 € 48,2 miljoen hoger dan de lasten. Het overschot aan baten in dit programmaonderdeel is bedoeld ter dekking van lasten bij andere programmaonderdelen. De dekking is voor de onderdelen Veegkosten (€ 21,1 miljoen) handhavingskosten (€ 5,2 miljoen), kosten centrale overhead (€ 16,2 miljoen) en Btw op inzameling (€ 5,7 miljoen).

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	0,0	2,9	2,9	2,5	1,0
Toevoeging	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**-1,0**	**2,9**	**2,9**	**2,5**	**1,0**
Onttrekking	0,0	2,9	2,9	2,5	1,0
Toevoeging	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**-1,0**	**2,9**	**2,9**	**2,5**	**1,0**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekkingen van € 2,9 miljoen in 2024 en 2025, € 5,5 miljoen in 2026 en € 4,0 miljoen in 2027:

- Hogere onttrekking aan de reserve Verevening onroerend goed van € 2,9 miljoen in 2024 en 2025, € 2,5 miljoen in 2026 en € 1,0 miljoen in 2027 voor extra inzet op afvalinzameling en reiniging in Zuidoost, Nieuw West en Noord.

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging met € 1,0 miljoen in 2023 in verband met meeropbrengsten door areaalstijging (rond 4900 huishoudens). In overeenstemming met de gesloten systematiek van de afvalstoffenheffing worden overschotten toegevoegd aan de egalisatiereserve afval.

4.2.4 Beheer en onderhoud openbare ruimte

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	36,7	35,8	35,8	35,8	35,8
Lasten	250,7	249,4	257,4	271,4	217,7
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-214,0**	**-213,6**	**-221,6**	**-235,6**	**-181,8**
Baten	-1,0	0,3	0,5	-0,5	-0,9
Lasten	5,1	30,4	27,8	17,7	67,3
Saldo effecten Begroting 2024	**-6,1**	**-30,1**	**-27,3**	**-18,2**	**-68,1**
Baten	35,7	36,1	36,3	35,3	34,9
Lasten	255,8	279,8	285,2	289,1	284,9
Saldo na Begroting 2024	**-220,1**	**-243,7**	**-248,8**	**-253,8**	**-250,0**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen met € 1,0 miljoen in 202, stijgen met € 0,3 miljoen in 2023 en met € 0,5 miljoen in 2025. In 2026 dalen de baten met € 0,5 miljoen en in 2027 met € 0,9 miljoen. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Lagere baten doordat een subsidie van Nedvang om zwerfvuil in de stad op te ruimen is opgeheven. De lasten hiervoor werden gedekt uit deze vergoeding. De lasten dalen met hetzelfde bedrag. (Lagere baten vanaf 2023 van € 1,0 miljoen)
- De baten stijgen door de in 2022 toegekende specifieke uitkering tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027 door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. De lasten stijgen voor hetzelfde bedrag door uitgaven aan projecten vanuit de impulsregeling klimaatadaptatie. (De baten stijgen in 2024 met € 1,3, in 2025 met € 1,5, in 2026 met € 0,5 en in 2027 met € 0,1)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 5,1 miljoen in 2023 en met € 30,4 miljoen in 2024, € 27,8 miljoen in 2025, met €17,7 miljoen in 2026 en met € 67,3 miljoen in 2027.

- Hogere lasten vanaf 2023 door de meerjarige actualisatie van de kapitaallasten (rente en afschrijving) uit de Vaste Activa Module (VAM). De VAM heeft betrekking op de afgesloten projecten die opgenomen zijn op de balans. (hogere lasten in 2024 van € 18,9 miljoen, in 2025 van € 13,7 miljoen, in 2026 van € 5,4 miljoen en in 2027 van € 4,7 miljoen)
- Hogere lasten door een correctie op een structurele fout bij het ramen van de onttrekkingen aan de reserve Stationseiland. Nu de reserve ten einde is gekomen wordtdeze fout structureel opgelost, waardoor er realistisch begroot wordt. (Hogere lasten van € 1,5 miljoen per jaar vanaf 2024)
- Hogere lasten door nieuwe energiecontracten in 2023 waardoor de de energie lasten voor de openbare verlichting stijgen met 20%. (Hogere lasten van € 0,6 miljoen per jaar vanaf 2023)
- Hogere lasten omdat de budgetten voor groot onderhoud en instandhouding (monitoring en inspectie) van de assets die vallen onder programma Stadsbehoud en binnen programmaonderdeel 2.4 en onttrokken worden uit de reserve Stadsbehoud worden geactualiseerd. Dit betreft met name de assets Verhardingen, Speelvoorzieningen en Civiel droog (bruggen). De actualisatie betreft herverdeling van de huidige middelen 2024-2026 en invulling van de extrapolatie 2027 op basis van het instandhoudingsplan Programma Stadsbehoud, en verdere toekenning van aanvullende middelen aan de hand van het nieuwe bestedingsplan. De lasten stijgen in programmaonderdeel 2.4 in 2024 met € 7,9 miljoen, in 2025 en 2026 met € 0,7 miljoen en in 2027 met € 52,6 miljoen. De onttrekkingen stijgen met dezelfde bedragen.
- De hogere lasten zijn een uitwerking van het vastgestelde instandhoudingsplan Programma Stadsbehoud. Omdat deze lasten dagelijks onderhoud betreffen, wordt de toevoeging aan de reserve Stadsbehoud in programmaonderdeel 2.1 verlaagd. Hogere lasten in 2024 en 2025 van € 1,7 miljoen, in 2026 van € 1,8 miljoen en in 2027 van € 2,1 miljoen)
- Hogere lasten vanwege groot onderhoud en projecten voor het doorvoeren van verbetermaatregelen in het ontwerp wanneer onderhoud wordt uitgevoerd. Dit komt voort uit verschillende beleidsprogramma's, zoals veiligheid en klimaatadaptieve maatregelen. (Hogere lasten in 2023 van €3,0 miljoen, 2024 van € 6,8 miljoen, 2025 van € 7,0 miljoen, 2026 van € 6,0 miljoen en in 2027 van € 5,6 miljoen)
- Lagere lasten doordat een subsidie van Nedvang om zwerfvuil in de stad op te ruimen is opgeheven. De lasten hiervoor werden gedekt uit deze vergoeding. De lasten dalen met hetzelfde bedrag. (Lagere lasten vanaf 2023 van € 1,0 miljoen)

- Hogere lasten in 2023 door kasritme-aanpassingen van projecten die onderdeel zijn van het programma Bruggen en kademuren. Dit leidt ook tot een hogere onttrekkingen aan de reserve AO voorhetzelfde bedrag (Hogere lasten in 2023 van € 1,2 miljoen)
- Lagere lasten in 2023 in verband met een reeks mutaties die de actualisatie van het programma Stadsverbetering voor de periode 2023-2027 bevatten. Hiermee worden budgetten voor projecten herverdeeld. Tevens wordt de overprogrammering hierin meegenomen. De overprogrammering is een vermindering van toegekende budgetten omdat de ervaring leert dat een aanzienlijk deel van de projecten later dan gepland tot uitvoering komen. (Lagere lasten in 2023 van €0,6 miljoen)
- Hogere lasten door formatie-uitbreiding. Uitbreiding van het aantal FTE's betreft voornamelijk medewerkers informatievoorzieningen en medewerkers Verhardingen, Civiele contructes, Tunnels en verkeerssystemen. De hogere lasten worden gedekt door de toevoegingen aan de reserve Stadsbeheer in programmaonderdeel 2.1 te verminderen. (Hogere lasten in 2023 van € 0,1 miljoen en vanaf 2024 van € 2,2 miljoen per jaar)
- Lagere lasten als gevolg van toewijzing van budget met betrekking tot areaal-uitbreidingen en het verwerken van de loon- prijsindexatie en areaalontwikkeling. (Lagere lasten vanaf 2024 van € 7,0 miljoen)
- De lasten stijgen door uitgaven aan projecten vanuit de impulsregeling klimaat-adaptatie. Door de in 2022 toegekende specifieke uitkering tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021-2027 door het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat stijgen de baten voor hetzelfde bedrag. (De lasten stijgen in 2024 met € 2,5, in 2025 met € 1,9 en in 2026 met € 1,1 miljoen)
- De lasten dalen door een wijziging in de beheersovereenkomst met de Port of Amsterdam. (De lasten dalen vanaf 2024 met € 1,6 miljoen per jaar)
- Hogere lasten in 2024 voor het Programma Bruggen en Kademuren dat voor de stad bezig is met het testen en het herstellen van de bruggen en kademuren in de stad. De exploitatiekosten zijn aan de hand van een geactualiseerde planning van werkzaamheden over de jaarschijven begroot. De lasten worden gedekt door onttrekkingen aan de reserve Programma Stadsbehoud. (Hogere lasten in 2024 van € 10,5 miljoen en in 2024 en 2025 van € 0,5 miljoen)
- De lasten in dit programmaonderdeel stijgen vanwege een CAO correctie in 2023 en het verwerken van de loon- en prijsindexatie vanaf 2024. (Hogere lasten in 2023 van € 0,9 miljoen, 2024 van € 7,8 miljoen, in 2025 van € 8,5 miljoen, in 2026 van € 8,7 miljoen en in 2027 van 6,1 miljoen)
- Lagere lasten doordat de bijdrage aan het Eigenrisicodragerschap wordt verlaagd. (Lagere lasten in 2023 van € 0,1 miljoen en vanaf 2024 van € 0,7 miljoen)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	89,9	73,1	75,1	78,8	25,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**89,9**	**73,1**	**75,1**	**78,8**	**25,0**
Onttrekking	4,2	8,9	11,2	10,4	60,7
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**4,2**	**8,9**	**11,2**	**10,4**	**60,7**
Onttrekking	94,1	82,0	86,3	89,1	85,7
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**94,1**	**82,0**	**86,3**	**89,1**	**85,7**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekkingen van € 4,2 miljoen in 2023, € 8,9 miljoen in 2024, € 11,2 miljoen in 2025, € 10,4 miljoen in 2026 dalen en €60,7 miljoen in 2027. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Hogere onttrekking aan de Coalitiemiddelen ter dekking van hogere lasten door intensivering voor het programma klimaatadaptatie. Zie ook de toelichting bij de lasten van dit programmaonderdeel. (Hogere onttrekking van € 3,3 miljoen in 2024, € 1,9 miljoen in 2025 en € 1,0 miljoen in 2026)
- Hogere onttrekking aan de reserve Stadsbehoud ter dekking van hogere lasten voor groot onderhoud en instandhouding (monitoring en inspectie) van de assets. Zie ook de toelichting bij de lasten van dit programmaonderdeel. (Hogere onttrekking van € 7,9 miljoen in 2024, hogere onttrekking van € 0,7 miljoen in 2025 en 2026 en € 52,6 miljoen in 2027)
- Hogere onttrekking aan de reserve Stadsbehoud vanwege het doorvoeren van verbetermaatregelen in het ontwerp wanneer onderhoud wordt uitgevoerd. Dit komt voort uit verschillende beleidsprogramma's, zoals veiligheid en klimaat adaptieve maatregelen. Zie ook de toelichting bij de lasten van dit programmaonderdeel. (Hogere onttrekking in € 2023 van 3,0 miljoen en vanaf 2024 van € 5,5 miljoen)
- Hogere onttrekking aan de reserve Achterstallig Onderhoud ter dekking van hogere lasten voor het Programma Bruggen en Kademuren. Zie ook de toelichting bij de lasten van dit programmaonderdeel. (Hogere onttrekking in € 2023 van 1,1 miljoen, in 2024 van 10,5 miljoen en in 2025 en 2026 van € 0,5 miljoen)
- Hogere onttrekking aan de Financieringsreserve ter dekking van hogere lasten vanaf 2024 door de meerjarige actualisatie van de kapitaallasten (rente en afschrijving).

Zie ook de toelichting bij de lasten van dit programmaonderdeel. Hogere onttrekking vanaf 2024 van € 2,6 miljoen per jaar.

Toevoegingen aan reserves

Er zijn geen toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel.

4.2.5 Water

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	4,9	5,2	5,3	5,4	5,4
Lasten	52,8	38,9	41,6	43,7	23,2
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-47,9**	**-33,7**	**-36,3**	**-38,4**	**-17,8**
Baten	-1,0	-0,8	-0,6	-0,4	-0,3
Lasten	3,2	17,2	6,2	5,6	26,3
Saldo effecten Begroting 2024	**-4,1**	**-18,0**	**-6,8**	**-6,0**	**-26,6**
Baten	3,9	4,5	4,7	4,9	5,1
Lasten	56,0	56,1	47,9	49,3	49,5
Saldo na Begroting 2024	**-52,0**	**-51,6**	**-43,2**	**-44,4**	**-44,4**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen met € 1,0 miljoen in 2023, met € 0,8 miljoen in 2024, met € 0,6 miljoen in 2025, met € 0,4 miljoen in 2026 en met € 0,3 miljoen in 2027. De baten uit binnenhavengeld pleziervaart en leges passagiervaart zijn begroot op een realistisch niveau. Hiertegenover is de korting op het reguliere binnenhavengeldtarief voor uitstootvrije en hybride vaartuigen verlaagd van 70% naar 30% met ingang van 1 januari 2024 en is de vermakelijkheidsretributie aangepast. Echter maakt de vermakelijkheidsretributie onderdeel uit van programma A.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 3,2 miljoen in 2023, met € 17,2 miljoen in 2024, met € 6,2 miljoen in 2025, met € 5,6 miljoen in 2026 en met € 26,3 miljoen in 2027. Dit wordt vooral veroorzaakt door:

- Hogere lasten van € 13,7 miljoen in 2024 voor programma Bruggen en Kademuren. Dit programma is voor de stad bezig met het testen en het herstellen van de bruggen en kademuren in de stad. Het programma Bruggen en Kademuren is aan de hand van een geactualiseerde planning van werkzaamheden begroot. Deze lasten worden gedekt uit de reserve achterstallig onderhoud.
- Hogere lasten van € 2,1 miljoen vanaf 2023 door het verschuiven van de begrote lasten voor onderhoud van watergangen van programmaonderdeel 2.3 Afval en reinigen openbare ruimte. Dit betreft een budgetneutrale mutatie tussen twee programmaonderdelen.
- Hogere lasten van € 1,0 miljoen vanaf 2024 voor het beheer van de ICT-systemen van de Nautische Keten. De ICT-systemen zijn nodig voor de monitoring van drukte en veiligheid op het water, maar ook voor uitgifte van vergunningen en vignetten, innen van Binnenhavengeld en nautisch toezicht. Met ingang van 2024 zijn de budgetten voor pleziervaart herijkt en daar maakt de ICT kosten onderdeel vanuit. Hiertegenover staat de verhoging van de vermakelijkheidsretributie.
- Hogere lasten van € 13,8 miljoen in 2027 voor programma Stadsbehoud. In 2024 – 2027 worden de bestedingen voor de assets Water en Civiel geactualiseerd op basis van het instandhoudingsplan Programma Stadsbehoud. Dit leidt tot een verlaging van de budgetten in 2024-2026 (in 2024: € 2,8 miljoen lagere lasten; in 2025: € 4,3 miljoen lagere lasten en in 2026: € 5,1 miljoen lagere lasten) en een verhoging van de budgetten in 2027. Tegenover deze lasten staat een onttrekking uit de reserve Stadsbehoud.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	26,3	15,6	18,5	20,6	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,4	0,4	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**26,3**	**15,6**	**18,1**	**20,2**	**0,0**
Onttrekking	1,7	9,0	-4,3	-5,1	13,8
Toevoeging	0,0	0,4	0,0	0,0	0,4
Saldo effecten Begroting 2024	**1,7**	**8,6**	**-4,3**	**-5,1**	**13,4**
Onttrekking	28,0	24,7	14,2	15,5	13,8
Toevoeging	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4
Saldo na Begroting 2024	**28,0**	**24,3**	**13,8**	**15,1**	**13,4**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking met € 1,7 miljoen in 2023 en met € 9,0 miljoen in 2024. In 2025 dalen de onttrekkingen met € 4,3 miljoen en met € 5,1 miljoen in 2026. In 2027 stijgen de onttrekkingen met € 13,8 miljoen.

- Hogere onttrekking aan de reserve Achterstallig Onderhoud in 2023 van € 1,9 miljoen en € 11,8 miljoen in 2024 vanwege het programma Bruggen en Kademuren;
- Lagere onttrekking aan de reserve Programma Stadsbehoud in 2024 van € 2,8miljoen, in 2025 van € 4,3 miljoen, in 2026 van € 5,1 miljoen en een hogere onttrekking van € 13,8 miljoen in 2027. Zie toelichting op de lasten;
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan reserves in dit programmaonderdeel wijzigen in 2023, 2025 en 2026 niet. In de jaren 2024 en 2027 zijn de afwijkingen kleiner dan € 1 miljoen en worden dus hier niet verder toegelicht.

4.2.6 Groen en dierenwelzijn

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	3,2	2,7	2,7	2,7	2,7
Lasten	102,4	80,6	73,5	69,7	54,4
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-99,2**	**-77,9**	**-70,8**	**-67,0**	**-51,7**
Baten	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5
Lasten	-3,2	22,0	19,7	21,4	32,3
Saldo effecten Begroting 2024	**3,2**	**-21,5**	**-19,2**	**-20,9**	**-31,8**
Baten	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Lasten	99,1	102,6	93,1	91,1	86,7
Saldo na Begroting 2024	**-96,0**	**-99,4**	**-90,0**	**-87,9**	**-83,5**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel blijven in 2023 gelijk. In de jaren 2024 tot en met 2027 zijn de afwijkingen kleiner dan € 1 miljoen en worden dus hier niet verder toegelicht.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 3,2 miljoen in 2023. In 2024 stijgen de lasten met € 22,0 miljoen, in 2025 met € 19,7 miljoen, in 2026 met € 21,4 miljoen en met € 32,3 miljoen in 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten van € 7,7 miljoen in 2024, € 7,5 miljoen in 2025, € 7,2 miljoen in 2026 en € 7,0 miljoen in 2027 in verband met de loon- en prijsindexatie, areaal-ontwikkeling en toewijzing van areaalbudgetten aan Amsterdamse Bos en het groen.
- Hogere lasten van € 5,2 miljoen in 2024, € 7,9 miljoen in 2025, € 7,6 miljoen in 2026 en € 22,4 miljoen in 2027 vanwege de actualisatie van de lastenbudgetten van de asset Groen voor groot onderhoud en instandhouding (monitoring en inspectie). De actualisatie betreft herverdeling van de huidige middelen 2024-2026 en invulling van de extrapolatie 2027 op basis van het instandhoudingsplan Programma Stads-behoud, en verdere toekenning van aanvullende middelen aan de hand van het nieuwe bestedingsplan. De middelen worden onttrokken aan de reserve Stadsbehoud.
- Hogere lasten van € 5,0 miljoen in 2024 vanwege het verduurzamen en vergroenen van Artis. De middelen worden onttrokken aan de reserve Coalitiemiddelen 2022-2026.
- Hogere lasten van € 2,4 miljoen in 2024, € 1,7 miljoen in 2025, € 1,9 miljoen in 2026 en € 1,0 miljoen in 2027. Dit wordt vooral veroorzaakt door:
  - onderhoud groen van het Rembrandt Park;
  - het besteden van incidentele groenmiddelen uit het coalitieakkoord 2022-2026;
  - inzet agenda dierenwelzijn 2024-2027;
  - integrale aanpak Noord;
  - de overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen
- Hogere lasten van € 1,0 miljoen in 2024, € 1,2 miljoen in 2025 en € 1,0 miljoen in 2026 in verband met het programma voedselstrategie. De middelen worden onttrokken aan de reserve Coalitiemiddelen 2022-2026.
- De overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	29,2	17,2	14,5	14,8	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**29,2**	**17,2**	**14,5**	**14,8**	**0,0**
Onttrekking	0,0	13,2	9,6	8,6	22,4
Toevoeging	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**-1,0**	**13,2**	**9,6**	**8,6**	**22,4**
Onttrekking	29,2	30,4	24,1	23,4	22,4
Toevoeging	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**28,2**	**30,4**	**24,1**	**23,4**	**22,4**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking met € 13,2 miljoen in 2024 en met € 9,6 miljoen in 2025. In 2026 stijgen de onttrekkingen met € 8,6 miljoen en met € 22,4 miljoen in 2027.

- Hogere onttrekking aan de reserve Coalitiemiddelen in 2024 van € 6,4 miljoen, in 2025 van € 1,2 miljoen en in 2026 van € 1,0 miljoen. Zie toelichting op de lasten.
- Hogere onttrekking aan de reserve Stadsbehoud in 2024 van € 5,2 miljoen, in 2025 van € 7,9 miljoen, in 2026 van € 7,6 miljoen en in 2027 van € 22,4 miljoen. Zie toelichting op de lasten.

- Hogere onttrekking aan de reserve Kwaliteit Impuls Groen in 2024 van € 1,0 miljoen in verband met onderhoud groen van het Rembrandt Park.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging met € 1,0 miljoen in 2023, omdat er een bijdrage wordt gedaan aan de investeringen in het Westerpark. Deze bijdrage wordt in eerste instantie aan de reserve Kwaliteitsimpuls Groen gedoteerd. De toevoegingen aan deze reserve wijzigen niet in 2024 tot en met 2027.

4.2.7 Riool en Drinkwater

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	254,5	238,7	243,7	248,3	248,1
Lasten	235,1	229,0	233,7	238,3	238,2
Saldo laatst vastgestelde begroting	**19,5**	**9,7**	**10,0**	**10,0**	**9,9**
Baten	-2,1	27,3	27,2	27,3	31,4
Lasten	-2,1	22,7	22,6	22,7	26,8
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**4,6**	**4,6**	**4,6**	**4,6**
Baten	252,5	266,0	270,9	275,6	279,5
Lasten	233,0	251,7	256,3	261,0	265,0
Saldo na Begroting 2024	**19,5**	**14,3**	**14,6**	**14,7**	**14,6**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen met € 2,1 miljoen in 2023. In 2024 stijgen de baten met € 27,3 miljoen, in 2025 met € 27,2 miljoen, in 2026 met € 27,3 miljoen en in 2027 met € 31,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten van € 21,9 miljoen in 2024, € 21,5 miljoen in 2025, € 21,3 miljoen in 2026 en € 24,2 miljoen in 2027 uit drinkwater in verband met loon- en prijsontwikkelingen en groei van de stad. Daarnaast wordt in het drinkwatertarief eigen vermogenskosten opgenomen (€ 4,4 miljoen). De hogere baten worden toegevoegd aan de egalisatiereserve Drinkwater.
- Hogere baten rioolheffing van € 4,8 miljoen in 2024, € 5,0 miljoen in 2025, € 5,3 miljoen in 2026 en € 7,3 miljoen in 2027 door loon- en prijsontwikkelingen en groei van de stad.
- Hogere baten rioolheffing van € o,7 miljoen in de jaren 2024, 2025 en 2026 (totaal € 2,1 miljoen) voor de financiering van de subsidies groene daken in deze periode.
- Lagere baten uit drinkwater van € 2,1 miljoen in 2023 vanwege een correctie op de nominale wijziging drinkwatervoorziening omdat deze per abuis dubbel is opgevoerd.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 2,1 miljoen in 2023. In 2024 stijgen de lasten met € 22,7 miljoen, in 2025 met € 22,6 miljoen, in 2026 met € 22,7 miljoen en in 2027 met € 26,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten van € 17,4 miljoen in 2024, € 17,1 miljoen in 2025, € 16,9 miljoen in 2026 en € 19,7 miljoen in 2027 voor het uitvoeren van de drinkwatertaak in verband met loon- en prijsontwikkelingen en groei van de stad.
- Hogere lasten van € 5,3 miljoen in 2024, € 5,5 miljoen in 2025, € 5,8 miljoen in 2026 en € 6,9 miljoen in 2027 voor de uitvoering van rioleringstaken, in verband met loon- en prijsontwikkeling en groei van de stad.
- Lagere lasten van € 2,1 miljoen in 2023 vanwege een correctie op de nominale wijziging drinkwatervoorziening omdat deze per abuis dubbel is opgevoerd.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Toevoeging	4,5	0,1	0,2	0,2	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-4,5**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**	**0,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	4,4	4,4	4,4	4,4
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**-4,4**	**-4,4**	**-4,4**	**-4,4**
Onttrekking	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Toevoeging	4,5	4,5	4,6	4,6	4,4
Saldo na Begroting 2024	**-4,5**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,4**

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen wijzigen niet in dit programmaonderdeel.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen aan de reserves zijn € 4,4 miljoen structureel hoger in 2024 vanwege het opnemen van eigen vermogenskosten in de drinkwatertarieven. De hogere baten worden toegevoegd aan de reserve Drinkwater.

4.3

Economie, Kunst, Cultuur en Erfgoed

4.3.1 Economie en innovatie

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	23,3	21,4	20,8	19,8	19,7
Lasten	75,7	54,0	49,8	46,0	45,6
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-52,4**	**-32,7**	**-29,0**	**-26,2**	**-25,9**
Baten	0,3	1,1	0,7	0,7	0,7
Lasten	1,0	4,3	3,7	3,6	2,8
Saldo effecten Begroting 2024	**-0,8**	**-3,2**	**-3,0**	**-2,9**	**-2,1**
Baten	23,6	22,5	21,6	20,5	20,5
Lasten	76,7	58,3	53,5	49,6	48,4
Saldo na Begroting 2024	**-53,2**	**-35,8**	**-32,0**	**-29,1**	**-28,0**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,3 miljoen in 2023 en met € 1,1 miljoen in 2024. In 2025 tot en met 2027 stijgen de baten met € 0,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 1,0 miljoen in 2023 en met € 4,3 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 3,7 miljoen, in 2026 met € 3,6 miljoen en in 2027 met € 2,8 miljoen.

- Lagere lasten in 2024 door verschuiven van de subsidielasten van Innovation Centre VU naar 2023 (verwerkt bij de viermaands 2023), deze lasten worden gedekt vanuit de reserve Economische Structuur en Arbeidsmarkt versterking (ESA), neutraal binnen het programma onderdeel (€ 3,1 miljoen).
- Lagere lasten 2025 door verschuiven van de subsidielasten van Amsterdam Metropolutions Solutions (AMS) naar 2023 (verwerkt bij de viermaands 2023), deze lasten worden gedekt vanuit de Reserve AMS, neutraal binnen het programma onderdeel (€ 1,2 miljoen).
- Hogere lasten door Economisch Arbeidsmarktbeleid 2023-2026 vanuit het coalitieakkoord in 2024 € 1,8 miljoen in 2025 € 1,4 miljoen en in 2026 € 0,8 miljoen.
- Hogere lasten door verschuiving van de subsidielasten van ICAI UvA in 2024, deze lasten worden gedekt vanuit de reserve ESA, neutraal binnen het programma onderdeel (€ 1,0 miljoen).
- Hogere lasten door Economisch Arbeidsmarktbeleid 2023-2026 vanuit het coalitieakkoord in 2024 € 1,8 miljoen in 2025 € 1,4 miljoen en in 2026 € 0,8 miljoen.
- Hogere lasten door nominale stijging van in 2024 € 1,2 miljoen en in de jaren 2025 tot en met 2027 van € 1,1 miljoen.
- Hogere lasten door verschuiving van de subsidielasten van ICAI UvA in 2024, deze lasten worden gedekt vanuit de reserve ESA, neutraal binnen het programma onderdeel (€ 1,0 miljoen).
- Overige afwijkingen in de jaren lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	27,9	9,9	3,2	0,4	0,0
Toevoeging	3,7	3,2	0,2	0,2	1,7
Saldo laatst vastgestelde begroting	**24,2**	**6,7**	**3,0**	**0,2**	**-1,7**
Onttrekking	0,0	1,2	1,1	1,1	0,3
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**1,2**	**1,1**	**1,1**	**0,3**
Onttrekking	27,9	11,1	4,3	1,4	0,3
Toevoeging	3,7	3,2	0,2	0,2	1,7
Saldo na Begroting 2024	**24,2**	**7,9**	**4,2**	**1,3**	**-1,4**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 1,2 miljoen in 2024, van € 1,1 miljoen in 2025 en van € 1,1 miljoen in 2026 en van € 0,3 miljoen in 2027.

- Lagere onttrekking aan de reserve ESA in 2024 vanwege verschuiving van de subsidielasten van Innovation Centre VU naar 2023 (verwerkt in viermaands 2023) neutraal binnen het programma onderdeel (€ 3,1 miljoen).
- Lagere onttrekking aan de reserve AMS in 2025 vanwege verschuiving van de subsidielasten van AMS naar 2023 (verwerkt in de viermaands 2023), neutraal binnen het programma onderdeel (€ 1,2 miljoen).
- Hogere onttrekking aan de reserve ESA vanwege verschuiving van de subsidielasten van ICAI UvA in 2024 (€ 1,0 miljoen), in 2025 (€ 0,8 miljoen) en in 2026 (€ 0,2 miljoen), neutraal binnen het programma onderdeel.
- Hogere onttrekking aan de reserve Coalitiemiddelen 2022-2026 voor Economisch Arbeidsmarktbeleid 2023-2026 in 2024 € 1,8 miljoen in 2025 € 1,4 miljoen en in 2026 € 0,8 miljoen en
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen wijzigingen in de toevoegingen aan de reserves.

4.3.2 Kunst en cultuur

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Lasten	180,5	165,6	161,9	163,0	160,7
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-179,7**	**-164,8**	**-161,1**	**-162,2**	**-159,9**
Baten	0,0	1,2	0,0	0,0	0,0
Lasten	-3,4	20,7	18,1	19,1	19,8
Saldo effecten Begroting 2024	**3,4**	**-19,5**	**-18,1**	**-19,1**	**-19,8**
Baten	0,8	2,0	0,8	0,8	0,8
Lasten	177,0	186,3	180,0	182,1	180,5
Saldo na Begroting 2024	**-176,2**	**-184,3**	**-179,2**	**-181,3**	**-179,7**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 1,2 miljoen in 2024. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten door de specifieke uitkering van het ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap voor jongerencultuur in 2023 en 2024 (€ 1,2 miljoen)

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 3,4 miljoen in 2023 en stijgen met € 20,7 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 18,1 miljoen, in 2026 met € 19,1 miljoen en in 2027 met € 19,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten vanaf 2024 door het toepassen van nominale ontwikkeling (€ 8,7 miljoen)
- Lagere lasten in 2023 doordat het herstelplan voor de culturele sector zal doorlopen in 2024, hierdoor schuiven we middelen door naar 2024 (€ 3,3 miljoen)
- Hogere lasten voor jongerencultuur door de SPUK van het ministerie van OCW in 2024 (€ 1,2 miljoen)
- Hogere lasten voor subsidies aan culturele instellingen vanaf 2024 door de indexering van de huren. Dit is per saldo neutraal door een even grote stijging van de huurbaten in programmaonderdeel 1.5 Vastgoed (€ 2,9 miljoen)
- Hogere lasten door de intensiveringsmiddelen uit het Amsterdams Coalitieakkoord:
  - voor het behouden en ontwikkelen van broedplaatsen, ateliers en ruimte voor jongeren- en nachtcultuur (2024 € 2,1 miljoen, 2025 € 2,2 miljoen, 2026 € 3,9 miljoen, 2027 € 0,5 miljoen)
  - voor lokale media, waarmee de positie van de lokale publieke omroep als onafhankelijk nieuwsvoorziening wordt verstrekt (2024 en 2025 € 1,0 miljoen, 2026 € 1,5 miljoen, 2027 € 1,3 miljoen)
  - voor cultuureducatie (2024 € 0,5 miljoen, 2025 en 2026 € 0,7 miljoen en 2027 € 1,0 miljoen)
  - voor het AFK (vanaf 2024 € 0,5 miljoen)
  - voor het Kunstenplan 2025-2028, (vanaf 2025 € 2,5 miljoen)
- Lagere lasten van 2024 tot met 2026 door de verschuiving van het ontwikkelplan van de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA) van programmaonderdeel 3.2 Kunst en Cultuur naar programmaonderdeel 5.1 Onderwijs (2024 en 2025 € 0,9 miljoen, 2026 € 2,2 miljoen)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	6,4	1,4	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**6,4**	**1,4**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	-0,1	2,7	3,6	5,8	1,5
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**-0,1**	**2,7**	**3,6**	**5,8**	**1,5**
Onttrekking	6,4	4,1	3,6	5,8	1,5
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**6,4**	**4,1**	**3,6**	**5,8**	**1,5**

Onttrekkingen aan reserves

Lagere onttrekking van € 0,1 miljoen in 2023 en hogere onttrekking van € 2,7 miljoen in 2024. Hogere onttrekkingen van € 3,6 miljoen in 2025, van € 5,8 miljoen in 2026 en van € 1,5 miljoen in 2027.

- Hogere onttrekking aan de reserve coalitiemiddelen 2022-2026 in 2024 voor € 2,7 miljoen 2024, € 3,5 miljoen in 2024, € 5,7 miljoen in 2026 en € 1,5 miljoen in 2027. Dit betreffen de intensiveringen uit het Amsterdams Coalitieakkoord voor
  - broedplaatsen, ateliers en nachtcultuur € 0,7 miljoen in 2024, € 1,4 miljoen in 2025 en 3,1 miljoen in 2026
  - versterken van de lokale nieuwsvoorzieningen € 1,0 miljoen, 2024 tot en met 2026
  - cultuureducatie € 0,5 miljoen in 2024, € 0,7 miljoen in 2025 en 2026 en € 1,0 miljoen in 2027
  - het AFK € 0,5 miljoen in 2024 tot en met 2026
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

Er zijn geen toevoegingen aan de reserves in dit programmaonderdeel.

4.3.3 Erfgoed

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Lasten	3,7	2,8	2,8	2,8	2,8
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-3,6**	**-2,6**	**-2,6**	**-2,6**	**-2,6**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	-0,3	0,5	0,3	0,2	0,2
Saldo effecten Begroting 2024	**0,3**	**-0,5**	**-0,3**	**-0,2**	**-0,2**
Baten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Lasten	3,4	3,3	3,1	3,0	3,0
Saldo na Begroting 2024	**-3,2**	**-3,2**	**-2,9**	**-2,8**	**-2,8**

Baten

De baten wijzigen niet in dit programmaonderdeel

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 0,3 miljoen in 2023 en stijgen met € 0,5 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 0,3 miljoen en in 2026 en 2027 met € 0,2 miljoen.

- Lagere lasten in 2023 door het landelijk project Kerkenvisie dat zal doorlopen in 2024, hierdoor schuiven we middelen door naar 2024. Na het voorbereidingsjaar volgt in 2024 de uitvoering en afronding van dit project, met als doel kennisdelen, -uitwisseling en ondersteuning van gemeenten bij het opstellen van en/of werken met een kerkenvisie (€ 0,2 miljoen)
- Lagere lasten in 2023 voor het actualiseren van de waarderingskaarten. Het betreft een opdracht van de raad voor de 19e eeuwse Ring en de Gordel 20-40. Hiervoor wordt in het voorbereidingsjaar 2023 een plan van aanpak opgesteld. Wij schuiven middelen door naar 2024 en 2025 voor de verdere uitvoering van de opdracht (€ 0,2 miljoen)
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**0,4**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**0,4**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Onttrekkingen aan reserves

In dit programmaonderdeel wijzigen de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves niet.

4.4 Sport

4.4.1 Sport

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	30,5	18,1	18,1	18,1	18,1
Lasten	97,0	82,0	84,3	83,8	82,5
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-66,6**	**-63,8**	**-66,2**	**-65,6**	**-64,3**
Baten	0,7	-0,9	-0,9	-0,5	-0,1
Lasten	0,5	3,6	-0,1	1,2	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,2**	**-4,6**	**-0,8**	**-1,7**	**-0,2**
Baten	31,2	17,2	17,2	17,6	18,0
Lasten	97,5	85,6	84,2	85,0	82,5
Saldo na Begroting 2024	**-66,3**	**-68,4**	**-67,0**	**-67,3**	**-64,5**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,7 miljoen in 2023. De baten dalen in 2024 en 2025 met € 0,9 miljoen, in 2026 met € 0,5 miljoen en in 2027 met € 0,1 miljoen.
Dit lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,5 miljoen in 2023 en met € 3,6 miljoen in 2024. In 2025 dalen de lasten met € 0,1 miljoen. In 2026 stijgen de lasten € 1,2 miljoen en in 2027 met € 0,1 miljoen.

- Lagere lasten doordat de rijksregeling “Brede Regeling Combinatiefuncties” stopt (€ 3,8 miljoen). Deze regeling wordt omgezet naar een Specifieke Uitkering (SPUK) als onderdeel van het Gezond en Actief Leef Akkoord (GALA). De dekking van de combinatiefuncties is nog niet gealloceerd aan het programma Sport.
- Hogere lasten door meerjarige inzet van coalitiemiddelen gerelateerd aan sporten en bewegen onder jeugd en jongeren (€ 2,0 miljoen in 2023 dalend naar € 1,1 miljoen in 2027). Voorbeelden zijn een sportvergoeding voor de jeugd en school- en diplomazwemmen. Daarnaast organiseren en subsidiëren wij met deze middelen sportevenementen.
- Hogere lasten in 2023 van € 3,2 miljoen en in 2024 van € 2,6 miljoen vanwege de sterk gestegen energielasten.).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	1,4	1,3	2,1	0,8	0,8
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**1,4**	**1,3**	**2,1**	**0,8**	**0,8**
Onttrekking	0,4	0,1	-1,3	1,1	-0,3
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,4**	**0,1**	**-1,3**	**1,1**	**-0,3**
Onttrekking	1,8	1,4	0,8	1,9	0,5
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**1,8**	**1,4**	**0,8**	**1,9**	**0,5**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 0,4 miljoen in 2023 en van € 0,1 miljoen in 2024. Lagere onttrekkingen van € 1,3 miljoen in 2025. Hogere onttrekking van € 1,1 miljoen in 2026 en lagere onttrekking van € 0,3 miljoen in 2027.

- Lagere onttrekking in 2025 en hogere onttrekking in 2026 worden veroorzaakt door een andere inzet van de reserve Evenementen. Deze inzet is afgestemd op nieuwe B&W-besluiten (€ -/- 1,3 miljoen in 2025 en € 1,1 miljoen in 2026).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

Er zijn geen toevoegingen aan reserves.

4.5 Onderwijs

4.5.1 Onderwijs

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	62,1	53,2	53,2	53,2	53,2
Lasten	307,1	308,9	312,8	317,2	313,6
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-244,9**	**-255,7**	**-259,6**	**-264,0**	**-260,4**
Baten	3,0	4,1	1,3	0,2	0,2
Lasten	1,3	15,0	6,4	6,9	1,3
Saldo effecten Begroting 2024	**1,6**	**-10,8**	**-5,1**	**-6,7**	**-1,1**
Baten	65,1	57,3	54,5	53,4	53,4
Lasten	308,4	323,9	319,2	324,1	314,9
Saldo na Begroting 2024	**-243,3**	**-266,6**	**-264,7**	**-270,7**	**-261,5**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 3,0 miljoen in 2023, € 4,1 miljoen in 2024, € 1,3 miljoen in 2025 en structureel met € 0,2 miljoen vanaf 2026. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten door het ontvangen van een specifieke uitkering (SPUK) vanuit het Rijk voor de onderwijshuisvesting van ontheemden, veelal Oekraïense vluchtelingen (€ 2,8 miljoen). Zie ook toelichting bij de lasten, die met hetzelfde bedrag verhoogd worden.
- Hogere baten door rijksinkomsten voor het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), zie ook toelichting bij de lasten (€ 3,2 miljoen in 2024 en € 1,1 miljoen in 2025).
- Overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 1,3 miljoen in 2023 en met € 15,0 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 6,4 miljoen, in 2026 met € 6,9 miljoen en in 2027 met € 1,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere structurele lasten door nominale compensaties voor subsidies, loon- en prijsontwikkeling (€ 10,1 miljoen in 2024 aflopend naar structureel € 9,5 miljoen vanaf 2027).
- Hogere lasten voor leerlingenvervoer door een prijsverhoging van het leerlingenvervoer conform de NEA index (13,7% vanaf 2023) en een toename in het aantal kinderen, vooral in het aangepast vervoer (€ 1,2 miljoen in 2024 en 2025, € 1,8 miljoen in 2023 en structureel € 2,9 miljoen vanaf 2027).
- Hogere lasten voor de lerarenagenda door de meerjarenbegroting aan te passen aan de ambities voor de lerarenagenda 2023-2027 (€ 1,3 in 2024 tot en met 2026 en € 0,3 miljoen in 2025).
- Hogere lasten voor het verzorgen van de onderwijshuisvesting van ontheemde vluchtelingen. De activiteiten worden gedekt uit rijksinkomsten (€ 2,8 miljoen in 2023). Zie ook toelichting bij de baten.
- Hogere lasten voor de uitvoering van het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), zie ook toelichting bij de baten (€ 3,2 miljoen in 2024 en € 1,1 miljoen in 2025).
- Hogere lasten door toekenning uit de meicirculaire voor met name de aanpak van het lerarentekort en het faciliteren van leerlingenvervoer voor Oekraïense vluchtelingen (totaal € 2 miljoen voor 2023).
- Hogere lasten voor de verhuizing van de sociale maatschap om de nieuwbouw van het Metropolis Lyceum mogelijk te maken (€ 1,2 miljoen).
- Hogere lasten door toekenning van areaal in verband met de groei van de stad (€ 1 miljoen vanaf 2024).
- Lagere lasten door een actualisatie van de kapitaallasten (€ 4,3 miljoen in 2024, oplopend naar € 9,7 mln in 2027). De daling in is grotendeels toe te rekenen aan investeringen waarvan de geplande uitgaven later plaatsvinden.
- Lagere lasten in 2023 doordat er minder schoolgebouwen gesloopt worden om plaats te maken voor vervangende nieuwbouw, als gevolg van vertraagde gebiedsontwikkelingen. Hierdoor maken we minder kosten voor het afboeken van boekwaarden (€ 2,1 miljoen).
- Lagere lasten voor schoolpleinen, doordat het programma eind 2022 is afgerond

(€ 1,2 miljoen in 2023 en 2024).
- Overige afwijkingen die we verder niet toelichten, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	3,1	1,5	1,0	1,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,5	0,5	0,5	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**3,1**	**1,0**	**0,5**	**0,5**	**0,0**
Onttrekking	0,0	3,3	3,3	3,3	0,0
Toevoeging	0,0	-0,5	-0,5	-0,5	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**3,8**	**3,8**	**3,8**	**0,0**
Onttrekking	3,1	4,8	4,3	4,3	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**3,1**	**4,8**	**4,3**	**4,3**	**0,0**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 3,3 miljoen in de jaren 2024 tot en met 2026, voor de uitvoering van onze ambities (Kenniscentrum Ongelijkheid € 1,3 miljoen, gratis gezonde ontbijten en schoollunches € 1 miljoen en Schoolveiligheid € 1 miljoen) uit het coalitieakkoord.

Toevoegingen aan reserves

Overige afwijkingen lichten we verder niet toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

4.6

Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit

4.6.1 Basisvoorzieningen

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	52,6	43,0	43,0	43,0	43,0
Lasten	260,9	239,1	239,6	239,2	238,8
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-208,4**	**-196,1**	**-196,6**	**-196,2**	**-195,8**
Baten	41,4	25,0	22,7	19,7	8,2
Lasten	32,9	46,3	37,4	29,2	14,1
Saldo effecten Begroting 2024	**8,5**	**-21,3**	**-14,7**	**-9,5**	**-5,9**
Baten	94,0	68,1	65,7	62,7	51,3
Lasten	293,8	285,5	277,0	268,4	253,0
Saldo na Begroting 2024	**-199,8**	**-217,4**	**-211,3**	**-205,8**	**-201,7**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 41,4 miljoen in 2023, met € 25 miljoen in 2024, met € 22,7 miljoen in 2025, met € 19,7 miljoen in 2026 en met € 8,2 miljoen in 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten in 2023 door te ontvangen Rijksbijdragen voor gemaakte meerkosten Corona. Hier staan hogere lasten tegenover (€ 24,8 miljoen).
- Hogere baten in 2023, 2024 en 2025 van € 14,5 miljoen per jaar en in 2026 € 11,4 miljoen voor de uitvoering van de ontvangen Brede Specifieke Uitkering Gezond en actief leven akkoord (GALA).
- Hogere baten in 2023 van € 2,1 miljoen en in 2024 van € 2,4 miljoen vanwege het versnellingsprogramma Informatie-uitwisseling Patiënt & Professional (VIPP) Pijlers 1,2,3 en 5.
- Hogere baten vanaf 2024 van € 7,4 miljoen door herverdeling van middelen streeklaboratorium (voert testen voor SOA uit) en activiteiten ten behoeve van het centrum seksueel geweld CSG. Hier staan hogere lasten tegenover (€ 7,4 miljoen).

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 32,9 miljoen in 2023, met € 46,3 miljoen in 2024, met € 37,4 miljoen in 2025, met € 29,2 miljoen in 2026 en met € 14,1 miljoen in 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten in 2023 door gemaakte meerkosten Corona. Hier staat een ontvangen rijksbijdrage tegenover (€ 24,8 miljoen).
- Hogere lasten in 2023, 2024 en 2025 van € 14,5 miljoen per jaar en in 2026 € 11,4 miljoen voor de uitvoering van Brede Specifieke Uitkering Gezond en actief leven akkoord (GALA).
- Hogere lasten vanaf 2024 door herverdeling van middelen streeklaboratorium en centrum Seksueel Geweld (€ 7,4 miljoen). Hiertegenover staan hogere baten.
- Hogere lasten omdat met ingang van 1 januari 2024 een deel van het budget voor Flexibel Preventief Aanbod Jeugd (FPAJ) overgeheveld is vanuit programma onderdeel 6.2 naar de sociale basis in programma onderdeel 6.1 (2,5 miljoen). Door overheveling van het budget wordt het aanbod van activiteiten dichter bij de burger georganiseerd. Ook zal de overheveling een ontdubbelen van de aansturing van partijen in het stelsel met zich mee brengen, wat betekent dat de gemeente efficiënter kan aansturen en aanbieders minder administratieve last hebben.
- Hogere lasten in 2024 en 2025 van € 4,6 miljoen voor toekenning middelen Ongelijk Investeren.
- Hogere lasten in 2023 van € 2,1 miljoen en 2024 van € 2,4 miljoen voor het versnellingsprogramma Informatie-uitwisseling Patiënt & Professional (VIPP) Pijlers 1,2,3 en 5.
- Hogere lasten voor versterking van jongerenwerk op scholen en in de buurt, gedekt uit de intensivering in het coalitieakkoord 2022-2026 (€ 2,0 miljoen in 2024 en 2025, € 1,5 miljoen in 2026 en € 1 miljoen vanaf 2027). Met deze intensivering wordt het jongerenwerk versterkt, wordt ingezet op het voorkomen dat jongeren afglijden in criminaliteit en verstevigen we de samenwerking van jongerenwerk op straat, school en online.
- Hogere lasten vanaf 2024 door overheveling van middelen vanuit programmaonderdeel 6.3 naar 6.1 dat dient ter dekking van nominale prijsstijgingen (€ 1,9 miljoen). Dit sluit beter aan op de gemeentelijke programma indeling van 2023.
- Hogere lasten wegens overheveling van preventief jeugdbudget vanuit programmaonderdeel 6.3 Individuele voorzieningen naar Zorg voor cliëntenondersteuning van de stichting MEE (€ 0,5 miljoen).
- hogere lasten voor de huur -en programmakosten basisvoorziening (€ 0,3 miljoen in 2024, € 1,0 miljoen in 2025 en € 1,1 miljoen in 2026).
- Lagere lasten in 2023 voor het streeklaboratorium omdat werkzaamheden nog niet volledig uitgevoerd zullen zijn. Deze worden middels een kasschuif doorgeschoven naar 2024 (€ 3,0 miljoen).
- Lagere lasten Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) door herverdeling van

middelen voortvloeiend uit de prijsbijstelling gemeentefonds (€ 1,3 miljoen). De toekenning nominaal van circa €3 miljoen is oorspronkelijk geboekt op totaal GGD niveau. Dit totale bedrag was volledig verantwoord op programma-onderdeel 6.1 en wordt nu herverdeeld naar het juiste programma onderdeel (6.1, 6.3 en B.5).

- Lagere lasten vanaf door herverdeling van middelen inzake preventie tegen ongelijkheid (€ 1,2 miljoen).
- Lagere lasten wegens verschuiving van lasten van begrotingsprogramma 6 naar begrotingsprogramma B voor de jaren 2023 tot en met 2027 (totaal €1,0 miljoen). Het college van B&W heeft het voorgenomen besluit genomen om eigenrisicodrager te worden voor het Ziektewet-risico per 1 januari 2024 en het WGA-risico per 1 juli 2023, waarbij het WGA- en ZW-risico in eigen beheer wordt genomen en het WGA-risico niet verzekerd wordt.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	9,7	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**9,7**	**-0,1**	**-0,1**	**-0,1**	**0,0**
Onttrekking	-2,3	7,0	1,2	1,1	1,1
Toevoeging	0,9	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**-3,2**	**7,0**	**1,2**	**1,2**	**1,1**
Onttrekking	7,4	7,0	1,2	1,1	1,1
Toevoeging	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**6,5**	**7,0**	**1,2**	**1,1**	**1,1**

Onttrekkingen aan reserves

Lagere onttrekking van € 2,3 miljoen in 2023 en hogere onttrekking van € 7,0 miljoen in 2024.
Hogere toevoegingen van € 0,9 miljoen in 2023 en lagere toevoeging van € 0,1 miljoen in 2024.

- Lagere onttrekking in 2023 aan de reserve van € 2,3 miljoen bestaat uit: een lagere onttrekking voor het Streeklaboratorium (€3,0 miljoen) en een hogere onttrekking van het Nationaal Programma Samen in Nieuw West € 0,7 miljoen
- In 2024 is een hogere onttrekking (€3,0 miljoen) doordat een aantal activiteiten ten behoeve van de samenwerking van de Amsterdamse laboratoria in 2023 nog niet volledig worden uitgevoerd.
- Hogere onttrekking aan de reserve Coalitiemiddelen 22-26 in 2024 voor de uitvoering van Masterplannen aanpak Noord € 1,4 miljoen, aanpak Zuid-Oost € 0,5 miljoen en Nationaal Programma Samen in Nieuw West € 0,5 miljoen (totaal € 2,4 miljoen).

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging met € 0,9 miljoen in 2023.

- Hogere toevoeging aan de reserve Jeugd uit de resterende middelen samen sterker uit de crisis in te zetten voor jongerenwerk (€ 0,9 miljoen).

4.6.2 Wijkteams

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Lasten	125,0	122,7	122,9	123,5	118,8
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-124,1**	**-121,7**	**-121,9**	**-122,6**	**-117,8**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	-2,1	1,3	1,2	0,6	4,7
Saldo effecten Begroting 2024	**2,1**	**-1,3**	**-1,2**	**-0,6**	**-4,7**
Baten	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Lasten	122,8	124,0	124,0	124,1	123,5
Saldo na Begroting 2024	**-121,9**	**-123,1**	**-123,1**	**-123,2**	**-122,5**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel blijven gelijk.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 2,1 miljoen in 2023, en stijgen met € 1,3 miljoen in 2024, met €1,2 miljoen in 2025, dalen met € 0,6 miljoen in 2026 en stijgen met € 4,7 miljoen in 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere lasten voor het OKT in 2023 (€ 1,0 miljoen). Door de krappe arbeidsmarkt is het lastig mensen te werven. De personele bezetting van het OKT blijft daardoor achter op de bezetting zoals die gewenst is. Dit resulteert in een onderbesteding.
- Lagere lasten omdat met ingang van 1 januari 2024 het budget voor Flexibel Preventief Aanbod Jeugd (FPAJ) overgeheveld is naar de sociale basis onder programma onderdeel 6.1 (€ 2,5 miljoen). Door overheveling van het budget wordt het aanbod van activiteiten dichter bij de burger georganiseerd. Ook zal de overheveling een ontdubbeling van de aansturing van partijen in het stelsel met zich mee brengen, wat betekent dat de gemeente efficiënter kan aansturen en aanbieders minder administratieve last hebben.
- Lagere lasten omdat met ingang van 1 januari 2024 het budget voor Flexibel Preventief Aanbod Jeugd (FPAJ) overgeheveld is naar zorg (€ 1,3 miljoen).
- Hogere lasten in 2024 en verder van € 0,9 miljoen voor het opvangen van loon- en prijsontwikkelingen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	2,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo begroting na viermaands 2023	**-0,5**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Baten	0,0	1,6	1,6	1,6	3,3
Lasten	1,2	3,3	4,0	4,6	1,5
Saldo effecten begroting 2024	**-1,2**	**-1,8**	**-2,4**	**-3,0**	**1,8**
Baten	1,6	1,6	1,6	1,6	3,3
Lasten	3,3	3,3	4,0	4,6	1,5
Saldo na begroting 2024	**-1,7**	**-1,8**	**-2,4**	**-3,0**	**1,8**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 1,6 miljoen in 2024 tot en met 2026.
Hogere onttrekking aan de reserve Parlementaire Ondervragingscommissie Kindertoeslagaffaire (POK) van € 1,6 miljoen. Dit is voor een nadere herverdeling van POK middelen onderdeel investering in kwaliteit.

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging van € 1,2 miljoen in 2023, met € 3,3 miljoen in 2024, met € 4,0 miljoen in 2025, met € 4,6 miljoen in 2026 en met € 1,5 miljoen in 2027.

Hogere toevoeging aan de reserve Parlementaire Ondervragingscommissie Kinder-toeslagaffaire (POK) voor de herverdeling van POK middelen investering in kwaliteit voor de Buurtteams, Ouder-Kind-Teams en Doorbraakteam

4.6.3 Individuele voorzieningen

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	56,1	18,0	22,8	21,0	21,0
Lasten	831,8	705,8	678,2	685,4	662,4
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-775,8**	**-687,8**	**-655,4**	**-664,4**	**-641,4**
Baten	-6,9	2,0	15,0	67,4	62,9
Lasten	-0,2	162,5	144,3	135,4	131,9
Saldo effecten Begroting 2024	**-6,7**	**-160,5**	**-129,3**	**-67,9**	**-69,0**
Baten	49,1	20,0	37,8	88,4	83,9
Lasten	831,6	868,4	822,5	820,8	794,3
Saldo na Begroting 2024	**-782,4**	**-848,3**	**-784,7**	**-732,4**	**-710,4**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen in 2023 met € 6,9 miljoen en stijgen vervolgens met € 2,0 miljoen in 2024,met € 15,0 miljoen in 2025, met € 67,4 miljoen in 2026 en met € 62,9 miljoen in 2027. Dit wordt veroorzaakt door:

- Er is meerjarig een ramingsrisico aan de batenkant opgenomen voor de verwachte rijksbijdrage voor de uitvoering van de Hervormingsagenda jeugd (€ 77,6 miljoen in 2024, € 74,3 miljoen in 2025, € 62,6 miljoen in 2026 en € 60,9 miljoen in 2027).
- Vervolgens is de rijksbijdrage voor jeugd uit de meicirculaire 2023 en de reserve jeugd gebruikt om het bovenstaande ramingsrisico te corrigeren met € 7,7 miljoen in 2023, € 77,6 miljoen in 2024, € 50,3 miljoen in 2025, € 0,2 miljoen in 2026 en € 0,4 in 2027.
- Hogere baten in 2023 voor de SPUK-huisvesting kwetsbare groepen (€ 2,3 miljoen).
- Lagere baten van € 11,2 miljoen in 2025 als gevolg van een eenmalige correctie vanuit het integraal zorgakkoord in verband met het abonnementstarief. Vanaf 2026 is een hogere baat van € 0,9 miljoen geraamd voor de introductie van de inkomensafhankelijke eigen bijdrage Wmo.
- Hogere baten door toekenning van incidentele middelen ten behoeve van het verder vorm geven van de Centrale Toegang in de stad (€ 1,1 miljoen).

Hiertegenover staan € 1,1 miljoen aan hogere lasten (€ 1,1 miljoen).

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 0,2 miljoen in 2023 en stijgen met € 162,5 miljoen in 2024, met € 144,3 miljoen in 2025, met € 135,4 miljoen in 2026 en met € 131,9 miljoen in 2027.

- Hogere lasten voor het actieplan versterking aanpak daklоosheid 2023-2026 van € 8,7 miljoen in 2024 , € 6,2 miljoen in 2025 en 2026 door een kasschuif van mei-circulaire middelen uit 2023 (€ 10,5 miljoen) en coalitiemiddelen (€ 10,6 miljoen).
- Hogere lasten van € 7,7 miljoen in 2024 voor nominale compensatie beschermd wonen door een kasschuif uit 2023, omdat de nominale compensatie in 2023 reeds verstrekt is en met deze kasschuif de compensatie van 2024 kan worden toegekend.
- Hogere lasten wegens overheveling vanuit het budget Flexibele Preventie Aanbod Jeugd (FPAJ) per 1 januari 2024 (€ 0,8 miljoen). De knip tussen 23 en 23+ wordt opgeheven en het volledige budget is overgeheveld naar Zorg vanuit programma-doel 6.2 Wijkteams.
- Lagere lasten van € 1,9 miljoen vanaf 2024 vanwege een herverdeling van nominale compensatie voor de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) van programma-onderdeel 6.3 naar 6.1. Dit sluit beter aan op de gemeentelijke programma indeling van 2023.
- Hogere lasten voor de totstandkoming van een reële meerjarenbudget jeugd door de taakstelling uit hervormingsagenda jeugd te verschuiven naar een ramingsrisico aan de batenkant, structurele areaalbijdrage en bijdrage uit de algemene middelen van in totaal € 98,5 miljoen in 2024, € 104,0 miljoen in 2025, 94,9 miljoen in 2026 en € 98,5 miljoen in 2027.
- Hogere lasten in 2024 van € 11,9 miljoen voor hogere lasten voor het opvangen van loon- en prijsontwikkelingen. En structureel vanaf 2025 € 0,9 miljoen.
- Lagere lasten door het terugdraaien van teveel toegekende nominale compensatie aan beschermd wonen (€ 4,4 miljoen vanaf 2024). Hiermee wordt de omissie uit de begroting 2023 meerjarig gecorrigeerd.
- Hogere lasten in 2024 voor de uitvoering van de hervormingsagenda door een kasschuif uit 2023 (€ 2,3 miljoen).
- Hogere lasten in 2024 door een kasschuif uit 2023 van de Blokhuis middelen (€ 1,8 miljoen):
  - € 1,1 miljoen voor de uitvoering van het project Langerlust en
  - € 0,7 miljoen voor de begeleidingsmiddelen voor het bouwproject Zeeburgerpad.
- Hogere lasten door toekenning van incidentele middelen aan de Gemeenschappelijk Geneeskundige Dienst ten behoeve van het verder vorm geven van de Centrale Toegang in de stad (€ 1,1 miljoen). Hiertegenover staan hogere baten (€ 1,1 miljoen).

Hogere lasten van € 2 miljoen in 2024 en 2025, € 1,5 miljoen in 2026 en € 1 miljoen

vanaf 2027 voor ongedocumenteerden. Met de inzet van Coalitieakkoord middelen opvang kan de eerdere besparing uit het bestuursakkoord ‘Samen sterker uit de crisis’ worden teruggedraaid. De coalitieakkoord ombuiging van zorg WMO van € 3,0 miljoen in 2024 en € 5,5 miljoen in 2025 is ingevuld door inzet van een deel van de nominaal- en areaalbijdrage zorg (€ 2,9 miljoen) en door het verlagen van lasten voor aanvullend openbaar vervoer (€ 2 miljoen) en dagbesteding (€ 0,6 miljoen).

De coalitieakkoord ombuiging voor het optimaliseren van de opvangketen is ingevuld binnen de portefeuille maatschappelijke opvang (€ 1,5 miljoen vanaf 2024).

Hogere lasten van € 5,4 miljoen in 2023 voor toename vraag en langere zorgtrajecten van enkelvoudige specialistische jeugdhulp. Deze hogere last wordt gedekt uit voordelen bij gecertificeerde instellingen, ouder- en kind team en overige onderdelen specialistische jeugdhulp.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	14,9	12,8	12,4	16,0	0,0
Lasten	16,8	5,6	3,9	2,2	0,0
Saldo begroting na viermaands 2023	**-1,9**	**7,2**	**8,6**	**13,8**	**0,0**
Baten	8,8	4,9	5,9	4,7	1,3
Lasten	5,7	0,0	0,0	0,0	4,8
Saldo effecten begroting 2024	**3,1**	**4,9**	**5,9**	**4,7**	**-3,5**
Baten	23,7	17,7	18,4	20,7	1,3
Lasten	22,5	5,6	3,9	2,2	4,8
Saldo na begroting 2024	**1,2**	**12,1**	**14,5**	**18,5**	**-3,5**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking van € 8,8 miljoen in 2023, van € 4,9 miljoen in 2024, van € 5,9 miljoen in 2025, van € 4,7 miljoen in 2026 en van € 1,3 miljoen in 2027.

- Hogere onttrekking aan de reserve Jeugd voor het corrigeren van het ramingsrisico jeugd (€ 7,9 miljoen in 2023, € 1,7 miljoen in 2024 en € 0,9 miljoen in 2025).
- Hogere onttrekking aan de reserve Jeugd ten behoeve van extra inzet op de hervormingsagenda jeugd in 2024 (€ 2,3 miljoen).
- Lagere onttrekking aan de reserve Coalitiemiddelen 2022-2026 vanwege het terugdraaien introductie eigen bijdrage voormalige ambulante ondersteuning dagbesteding tot en met 2029 (€ 2,1 miljoen in 2026). Hogere onttrekking aan de reserve Coalitiemiddelen 2022-2026 vanwege het terugdraaien introductie eigen bijdrage voormalige ambulante ondersteuning dagbesteding (€ 0,7 miljoen in 2027).

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging met € 5,7 miljoen in 2023.

- Hogere toevoeging aan de reserve Jeugd voor de uitvoering van hervormings-agenda Jeugd (€ 2,4 miljoen).
- Hogere toevoeging POK mutaties begroting 2024 (€ 2,4 miljoen)
- Hogere toevoeging voor WMO Aanvullend Openbaar Vervoer (AOV), vanwege een onderbesteding in 2023 (€ 0,9 miljoen)

4.6.4 Diversiteit

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	10,5	9,9	8,7	8,3	8,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-10,5**	**-9,9**	**-8,7**	**-8,3**	**-8,0**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	-1,5	0,6	0,5	0,5	0,7
Saldo effecten Begroting 2024	**1,5**	**-0,6**	**-0,5**	**-0,5**	**-0,7**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	9,1	10,5	9,3	8,8	8,7
Saldo na Begroting 2024	**-9,1**	**-10,5**	**-9,3**	**-8,8**	**-8,7**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel blijven gelijk.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen € 1,5 miljoen in 2023 en stijgen vervolgens met € 0,2 miljoen in 2024 en 2025, met €0,1 miljoen in 2026 en met € 0,3 miljoen in 2027.

- De lagere lasten in 2023 wordt veroorzaakt door een kasschuif van €1 miljoen naar de jaren 2024 tot en met 2026 (€ 0,35 miljoen in 2024 en 2025, € 0,3 miljoen in 2026). De kasschuif vindt plaats als gevolg van vertraging in vaststelling van het nieuwe beleidskader. Tevens is het budget voor uitvoeringsagenda in 2023 incidenteel met €0,5 miljoen verlaagd als gevolg vertraging in de uitvoering.
- De overige afwijkingen worden niet nader toegelicht, omdat ze lager dan € 1 miljoen zijn.

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

4.7

Sociale zaken en Armoedebestrijding

4.7.1 Inkomensregelingen

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	705,5	593,1	593,1	593,1	593,1
Lasten	758,8	656,3	655,0	648,0	648,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-53,2**	**-63,2**	**-61,8**	**-54,8**	**-54,8**
Baten	9,7	70,6	71,6	71,6	68,5
Lasten	11,2	84,7	83,6	77,7	70,9
Saldo effecten Begroting 2024	**-1,5**	**-14,1**	**-12,0**	**-6,1**	**-2,4**
Baten	715,2	663,8	664,8	664,8	661,7
Lasten	770,0	741,0	738,5	725,7	718,9
Saldo na Begroting 2024	**-54,8**	**-77,3**	**-73,8**	**-60,9**	**-57,2**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 9,7 miljoen in 2023 en met € 70,6 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de baten met € 71,6 miljoen, in 2026 met € 71,6 miljoen en in 2027 met € 68,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten door de gewijzigde raming op de bijstand. Op basis van het nader voorlopig macrobudget 2023 is de begroting naar boven bijgesteld door de gewijzigde conjunctuur -ramingen. Voor 2024 en verder is het begroting daarnaast ook bijgesteld voor gestegen uitkeringsbedragen als gevolg van het verhogen van het wettelijk minimumloon. Bij de voorjaarsnota was deze alleen aangepast voor 2023. De baten stijgen met € 10,8 in 2023 en met € 68,5 miljoen in 2024-2027
- Hogere baten van € 1,2 miljoen in 2023, van € 2,1 miljoen in 2024 en € 3,1 miljoen voor het programma MA&O. Dit betreft een te verwachte Rijksbijdrage voor inrichting infrastructuur en sociaal beheer op nieuwe grote gemengde wooncomplexen in de stad voor te huisvesten statushouders.
- Lagere baten door bijstelling van het aantal opvangplekken voor Oekraïense vluchtelingen met € 2,4 miljoen in 2023.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € - 0,6 miljoen in 2023 en met € 36,4 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 28,7 miljoen, in 2026 met € 24,2 miljoen en in 2027 met € 16,5 miljoen.

- Hogere lasten door de gewijzigde raming op de bijstand. Op basis van het nader voorlopig macrobudget 2023 is de begroting naar boven bijgesteld door de gewijzigde conjunctuur-ramingen. Voor 2024 en verder is het begroting daarnaast ook bijgesteld voor gestegen uitkeringsbedragen als gevolg van het verhogen van het wettelijk minimumloon. Bij de voorjaarsnota was deze alleen aangepast voor 2023. De lasten stijgen met € 7,3 miljoen in 2023 en met € 67,2 miljoen in 2024-2027
- Hogere lasten door de kosten van een nieuwe werk- en klantinteractiemodule in programma 7. De lasten stijgen met € 9,3 miljoen in 2023, met € 3,9 miljoen in 2024 en met € 2,4 miljoen in 2025.
- Hogere lasten door het corrigeren van een eerder ten onrechte doorgevoerde mutatie. De lasten stijgen met € 5,2 miljoen in 2024 en verder omdat middelen vanuit programma B structureel worden overgeheveld naar programma 7.
- Hogere lasten door de middelen Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) voor de versterking van extra inzet klantbegeleiders in de wijkteams en masterplannen. jaarschijven 2023 tot en met 2027. De lasten stijgen met € 1,4 miljoen in 2024 tot en met 2027.
- Hogere lasten vanwege areaalontwikkeling gerelateerd aan de groei van de stad. De lasten stijgen in 2023 met € 0,9 miljoen en in 2024 – 2027 met € 1,9 miljoen.
- Hogere lasten van € 0,6 miljoen in 2023, € 2,9 miljoen in 2024 en € 6,0 miljoen in 2025 en 2026 voor het programma Migratie, Asiel en Ongedocumenteerden (MA&O). Het betreft uitvoeringskosten voor dagbestedingsactiviteiten en mentale ondersteuning en begeleiding voor asielzoekers, Oekraïense vluchtelingen en statushouders, uitgaven voor infrastructuur en sociaal beheer op de gemengde wooncomplexen voor huisvesting van statushouders en lasten voor de programma-organisatie MA&O.
- Hogere lasten voor de uitvoering van de aanpak “Iedereen Kans op Werk”. De lasten stijgen met € 1,5 miljoen in 2024, met € 1,2 miljoen in 2025 en met € 0,8 miljoen in 2026.
- Hogere lasten door Rijksmiddelen taalonderwijs aan volwassenen ontheemden uit Oekraïne om het gemeentelijk aanbod te stimuleren. De lasten stijgen met € 0,9 miljoen in 2024.
- Lagere lasten door een bijstelling van het aantal opvangplekken voor Oekraïense vluchtelingen, een verschuiving van de lasten voor catering naar de zorgaanbieders en minder verstrekkingen leefgeld in verband met de invoering van de Regeling Opvang Ontheemden Oekraïne (ROOO) in 2023 met € 5,1 miljoen.
- Lagere lasten door het beëindigen van de structurele bijdrage uit de algemene middelen voor de BUIG. De lasten dalen met € 1,0 miljoen in 2024, met € 2,0 miljoen in € 2025 en € 3,0 miljoen in 2026 en 2027.

- Lagere lasten door het technisch rechtzetten van de generieke nog in te vullen besparingen. De lasten dalen met € 0,6 miljoen in 2023, met € 1,4 miljoen in 2024, met € 3,0 miljoen in 2025 en met € 3,1 miljoen in 2026 en 2027.
- Lagere lasten door nog in te vullen besparingsopgave in 2026 en verder. De lasten dalen met € 1,4 miljoen in 2026 en 2027.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	26,9	12,2	1,4	1,4	0,0
Toevoeging	18,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**8,8**	**12,2**	**1,4**	**1,4**	**0,0**
Onttrekking	9,2	6,6	5,3	2,5	1,7
Toevoeging	3,5	1,3	1,3	1,3	1,3
Saldo effecten Begroting 2024	**5,7**	**5,3**	**4,0**	**1,2**	**0,4**
Onttrekking	36,1	18,8	6,8	3,9	1,7
Toevoeging	21,5	1,3	1,3	1,3	1,3
Saldo na begroting 2024	**14,6**	**17,5**	**5,5**	**2,6**	**0,4**

Onttrekkingen aan reserves

Hogere onttrekking met € 9,2 miljoen in 2023 en met € 6,6 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de onttrekkingen met € 5,3 miljoen, in 2026 met € 2,5 miljoen en in 2027 met € 1,7 miljoen.

- Een hogere onttrekking aan de egalisatiereserve Xaas in voor het nieuwe werk- en klantinteractiemodule in 2023 met € 9,3 miljoen, in 2024 met € 3,9 miljoen en in 2025 met € 2,5 miljoen.
- Een hogere onttrekking aan de Egalisatiereserve POK (Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag) voor de versterking van extra inzet klantbegeleiders in de wijkteams, masterplannen in 2023 met € 1,4 miljoen, 2024 met € 1,4 miljoen, 2025 met € 1,4 miljoen, 2026 met € 1,4 miljoen en 2027 met € 1,4 miljoen.
- Een hogere onttrekking aan de egalisatiereserve inkomen en conjunctuur voor de uitvoering van het programma Iedereen Kans Op Werk in 2024 met € 1,5 miljoen, in 2025 met € 1,2 miljoen en in 2026 met € 0,8 miljoen.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging met € 3,5 miljoen in 2023 en met € 1,3 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de toevoegingen met € 1,3 miljoen, in 2026 met € 1,3 miljoen en in 2027 met € 1,3 miljoen.

- Een toevoeging aan de reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur. Hogere baten door de gewijzigde raming op de bijstand. Op basis van het nader voorlopig macrobudget 2023 is de begroting naar boven bijgesteld door de gewijzigde conjunctuurramingen. Voor 2024 en verder is het begroting daarnaast ook bijgesteld voor gestegen uitkeringsbedragen als gevolg van het verhogen van het wettelijk minimumloon.

4.7.2 Werk, participatie en inburgering

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	26,8	19,1	19,1	19,1	19,1
Lasten	257,5	220,1	212,8	204,6	201,5
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-230,7**	**-201,0**	**-193,7**	**-185,5**	**-182,5**
Baten	0,3	6,2	5,4	5,4	5,4
Lasten	-0,6	36,4	28,7	24,2	16,5
Saldo effecten Begroting 2024	**0,9**	**-30,2**	**-23,3**	**-18,8**	**-11,0**
Baten	27,2	25,2	24,5	24,5	24,5
Lasten	256,9	256,5	241,5	228,8	218,0
Saldo na Begroting 2024	**-229,8**	**-231,2**	**-217,0**	**-204,3**	**-193,5**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,3 miljoen in 2023 en met € 6,2 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de baten met € 5,4 miljoen, in 2026 met € 5,4 miljoen en in 2026 met € 5,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten vanuit het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid als specifieke uitkering Wet Inburgering voor inburgeringsvoorzieningen. De baten stijgen in 2024 en daaropvolgende jaren met € 3,9 miljoen. Het effect is gemeentebreed neutraal omdat de lasten toenemen voor de dienstverlening aan inburgeringsplichtige Amsterdammers (€ 3,9 miljoen in 2024 en de jaren daarna).
- Hogere baten als gevolg van een beschikking van het ministerie van Onderwijs als specifieke uitkering voor educatieve activiteiten voor volwassenen. De baten stijgen in 2024 en de daaropvolgende jaren met € 1,3 miljoen. Het effect is gemeentebreed neutraal omdat de lasten toenemen met € 1,3 miljoen in 2024 en de jaren daarna.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € - 0,6 miljoen in 2023 en met € 36,3 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 28,6 miljoen, in 2026 met € 24,1 miljoen en in 2027 met € 16,4 miljoen.

- Hogere lasten omdat vanuit het Rijk middelen zijn toegekend voor participatie, maatschappelijk begeleiding, begeleiding jongeren naar werk, einde lening inburgeringsplicht (2023: € 7,4 miljoen, 2024: € 5,8 miljoen, 2025: € 5,6 miljoen, 2026: € 4,9 miljoen en 2027: € 4,6 miljoen).
- Hogere lasten voor de begeleiding en bemiddeling van uitkeringsgerechtigde Amsterdammers met een grote afstand tot de arbeidsmarkt in hun traject naar werk als onderdeel van programma Iedereen Kans op Werk (2024: € 6,4 miljoen, 2025: € 4,8 miljoen, 2026: € 3,2 miljoen).
- Hogere lasten door nominale bijstelling op loon en prijs voor 2024 € 4,6 miljoen, 2025: € 4,5 miljoen, 2026 € 4,4 miljoen en 2027 € 4,1 miljoen.
- Hogere lasten door structurele bijdrage van het Rijk voor het beschikbaar stellen van voorzieningen aan inburgeringsplichtige Amsterdammers op grond van de wet Inburgering (2024 en de jaren daarna: € 3,9 miljoen).
- Hogere lasten voor de begeleiding van Amsterdammers in de groeiende doelgroep Asiel en Inburgering (2024: € 1,9 miljoen).
- Hogere lasten door areaal middelen. Door de groei van de stad, groeien de budgetten mee (2024 en de jaren daarna: € 1,5 miljoen).
- Hogere lasten door het verdelen van taakstellingen met programma onderdeel 7.1 (2026: € 1,4 miljoen, 2027: € 1,4 miljoen).
- Hogere lasten voor de uitvoering van de activiteiten voor volwasseneneducatie als gevolg van de aangepaste beschikking vanuit het Rijk (2024 en de jaren daarna: € 1,3 miljoen).
- Hogere lasten voor de begeleiding van een hoger aantal uitkeringsgerechtigde Amsterdammers met een arbeidsbeperking (2024, 2025 en 2026: € 1,3 miljoen).
- Hogere lasten door verlening van het experiment bijverdienen in de bijstand. De lasten stijgen met € 1,3 miljoen in 2024-2027.
- Hogere lasten om de dienstverlening voor jongeren te versterken vanuit Preventie met Gezag ter voorkoming van jeugdcriminaliteit en te helpen participeren in de samenleving (2024 en 2025: € 1,3 miljoen, 2026: € 1,1 miljoen).
- Hogere lasten omdat er een groter beroep wordt gedaan op beleidscapaciteiten. De lasten stijgen met € 1,0 miljoen in 2023 en 2024.
- Hogere lasten door kasschuif voor de inrichting en implementatie van het nieuwe werk- en klantinteractiemodule in programma 7 landen in het boekjaar 2024. De lasten dalen met € 1,0 miljoen in 2023 en stijgen met € 1,0 miljoen in 2024.
- Hogere lasten in het jaar 2023 voor Samen sterker uit de crisis om werkgelegenheid voor jongeren te bevorderen (2023: € 1,0 miljoen).
- Lagere lasten in het jaar 2023 en hogere lasten in het jaar 2024 voor de uitvoering

van programma Werkbrigade door een kasschuif. Het doel van de kasschuif is om de loonkosten van de werkbrigadisten ook in 2024 te kunnen betalen (2024: € 2,5 miljoen).
- Lagere lasten om de dienstverlening in 2023 ten behoeve van uitkeringsgerechtigde Amsterdammers ook in 2024 te kunnen voortzetten. Hiervoor dient te worden voldaan aan de afdrachten conform de groeiregels van de organisatie (2024: € 2,3 miljoen).
- Lagere lasten door het overhevelen van eerder ontvangen areaal middelen in programma onderdeel 7.2 naar programma onderdeel 7.1 (2024 en de jaren daarna: € 1,9 miljoen).
- Lagere lasten in het jaar 2023 en hogere lasten in het jaar 2024 voor de aanvullende crisisdienst - verlening Jongeren als gevolg van een kasschuif. Dit enerzijds vanwege een vertraagde start in het jaar 2023 en daarmee de doorloop van activiteiten in het jaar 2024, anderzijds doordat een schooljaar wordt verdeeld over twee jaren (2023 en 2024: € 1,7 miljoen).
- Lagere lasten in het jaar 2023 en hogere lasten in het jaar 2024 voor het instrument Werkbonus vanwege een kasschuif. De ontwikkeling van het instrument werkbonus heeft vertraging opgelopen waardoor een deel van de activiteiten worden doorgeschoven (2023 en 2024: € 1,4 miljoen).
- De overige mutaties in dit programmaonderdeel zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	4,0	-0,8	-0,8	-0,8	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**4,0**	**-0,8**	**-0,8**	**-0,8**	**0,0**
Onttrekking	-0,3	9,4	6,4	4,8	0,0
Toevoeging	0,0	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Saldo effecten Begroting 2024	**-0,3**	**10,7**	**7,7**	**6,1**	**1,3**
Onttrekking	3,7	8,6	5,6	4,0	0,0
Toevoeging	0,0	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Saldo na begroting 2024	**3,7**	**9,9**	**6,9**	**5,3**	**1,3**

Onttrekkingen aan reserves

Onttrekking met € -0,3 miljoen in 2023 en met € 9,4 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de onttrekkingen met € 6,4 miljoen, in 2026 met € 4,8 miljoen en in 2027 met € 0,0 miljoen.
- Hogere onttrekking uit de egalisatiereserve Inkomen en conjunctuur vanwege het programma Iedereen Kans Op Werk (2024: € 6,6 miljoen, 2025: € 4,9 miljoen, 2026: € 3,3 miljoen).
- Hogere onttrekking uit de reserve Sociaal Werk vanwege de inzet en uitvoering op de begeleiding van uitkeringsgerechtigde Amsterdammers met een arbeidsbeperking naar werk (2024, 2025 en 2026: € 1,5 miljoen).
- Hogere onttrekking uit de reserve coalitiemiddelen in 2024 van € 1,3 miljoen vanwege masterplan Zuidoost (2024: € 0,4 miljoen) en masterplan Nieuwwest (2024: € 0,9 miljoen)
- Lagere onttrekking uit de reserve coalitiemiddelen in 2023 van € 0,4 miljoen vanwege masterplan Nieuwwest.

Toevoegingen aan reserves

Lagere toevoeging met € 0,0 miljoen in 2023 en met € 1,3 miljoen in 2024. In 2025 dalen de onttrekkingen met € 1,3 miljoen, in 2026 met € 1,3 miljoen en in 2027 met € 1,3 miljoen.
- Lagere toevoeging aan de egalisatiereserve inkomen en conjunctuur voor het verlengen van de Bijverdienpremie (2024 en verder: € 1,3 miljoen).

4.7.3 Armoede en schuldhulp

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	19,6	15,5	14,2	14,2	14,2
Lasten	154,6	136,7	132,2	130,2	128,4
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-135,0**	**-121,2**	**-117,9**	**-116,0**	**-114,2**
Baten	0,0	1,8	1,1	0,1	-0,4
Lasten	5,5	8,7	5,7	4,9	3,5
Saldo effecten Begroting 2024	**-5,5**	**-6,9**	**-4,6**	**-4,8**	**-3,9**
Baten	19,6	17,3	15,3	14,3	13,8
Lasten	160,1	145,4	137,9	135,1	131,9
Saldo na Begroting 2024	**-140,5**	**-128,1**	**-122,6**	**-120,8**	**-118,1**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,0 miljoen in 2023 en met € 1,8 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de baten met € 1,1 miljoen, in 2025 met € 0,1 miljoen en in 2026 dalen de baten met € 0,4 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten voor het afhandelen van de toeslagenaffaire in 2024 met € 1,8 miljoen, in 2025 met € 1,1 miljoen en in 2026 met € 0,1 miljoen. Lagere baten in 2027 met € 0,4 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 5,5 miljoen in 2023 en met € 8,7 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 5,7 miljoen, in 2026 met € 4,9 miljoen en in 2026 met € 3,5 miljoen.

- Hogere lasten omdat vanuit het Rijk middelen zijn toegekend voor schuldhulp-verlening, kindbonnen en bijzondere bijstand (2023: € 8,1 miljoen) .
- Hogere lasten omdat vanuit het Rijk middelen zijn toegekend voor Armoede-bestrijding welke zijn doorgeschoven naar het jaar 2024. De lasten dalen met € 3,0 miljoen in 2023 en stijgen met € 3,0 miljoen in 2024.
- Hogere lasten door nominale bijstelling op loon, prijs en subsidie. De lasten stijgen met € 3,3 miljoen in 2024 en € 2,8 miljoen in 2025 en 2026 en met € 2,7 miljoen in 2027.
- Hogere lasten voor de afhandeling van het toeslagenschandaal. De lasten stijgen met € 1,8 miljoen in 2024 en met € 1,1 miljoen in 2025.
- Hogere lasten door de middelen Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) voor de versterking van extra inzet sociale raadslieden. De lasten stijgen met € 1,2 miljoen in 2024-2026 en met € 0,7 miljoen in 2027.
- Hogere lasten door het technisch rechtzetten van de generieke nog in te vullen besparingen. De stijging met € 0,6 miljoen in 2023, met € 0,7 miljoen in 2024, met € 2,3 miljoen in 2025 en met € 2,5 miljoen in 2026 en 2027.
- Lagere lasten in programma 7.3 Armoede na doorverdeling van de nominale compensatie. De lasten dalen met € 0,9 miljoen in 2024-2027.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	9,1	1,7	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**9,0**	**1,6**	**-0,1**	**-0,1**	**0,0**
Onttrekking	0,0	-0,4	1,2	1,2	1,2
Toevoeging	0,0	0,1	0,1	0,1	0,7
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**-0,5**	**1,1**	**1,1**	**0,5**
Onttrekking	9,1	1,3	1,2	1,2	1,2
Toevoeging	0,1	0,2	0,2	0,2	0,7
Saldo na begroting 2024	**9,0**	**1,1**	**1,1**	**1,0**	**0,5**

Onttrekkingen aan reserves

Lagere onttrekking met € 0,0 miljoen in 2023 en met € 0,4 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de onttrekkingen met € 1,2 miljoen, in 2025 met € 1,2 miljoen en 2026 dalen met € 1,2 miljoen.

- Een hogere onttrekking aan de Egalisatiereserve POK (Parlementaire Ondervragings-commissie Kinderopvangtoeslag) voor de versterking van extra inzet klant-begeleiders in de wijkteams, masterplannen (2024: € 1,3 miljoen, 2025: € 1,2 miljoen, 2026: € 1,2 miljoen en 2027: € 1,2 miljoen).
- Een lagere onttrekking aan de reserve afkoopsom erfpacht vanwege het terugdraaien

van de amendementen (Begroting 2023) verhoging inkomensgrens minimavoorzieningen voor kinderen naar 150% en menstruatiearmoede (2024: € 1,7 miljoen).

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

4.8 Veiligheid

4.8.1 Brandweer en crisisbeheersing

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Lasten	84,9	83,9	83,9	83,9	83,9
Saldo begroting na viermaands 2023	**-81,9**	**-80,9**	**-80,9**	**-80,9**	**-80,9**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	3,9	12,7	11,9	12,9	12,3
Saldo effecten begroting 2024	**-3,9**	**-12,7**	**-11,9**	**-12,9**	**-12,3**
Baten	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Lasten	88,8	96,6	95,8	96,8	96,2
Saldo na begroting 2024	**-85,9**	**-93,6**	**-92,8**	**-93,8**	**-93,2**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel zijn ongewijzigd over de jaren 2023 tot en met 2027.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 3,9 miljoen in 2023, met € 12,7 miljoen in 2024, in 2025 stijgen de lasten met € 11,9 miljoen, in 2026 met € 12,9 miljoen en in 2027 met € 12,3 miljoen.

- Hogere lasten omdat de VrAA aan de deelnemende gemeenten extra structurele middelen heeft gevraagd. Deze zijn bedoeld voor de in kaart gebrachte knelpunten om de basis brandweerzorg te kunnen blijven garanderen, te kunnen voldoen aan (nieuwe) wet- en regelgeving en het personeelsbeleid verder te kunnen borgen (€ 1,8 miljoen in 2024, € 2,5 miljoen in 2025, € 3,5 miljoen in 2026 en € 3,1 miljoen in 2027).
- Hogere lasten in verband met een toekenning nominaal. Deze middelen zijn toegekend om de gestegen prijzen te kunnen compenseren (€ 4,1 miljoen in 2023, € 8,7 miljoen in 2024 en € 7,8 miljoen vanaf 2025 voor de VrAA en € 1,6 miljoen voor de overige lasten binnen dit programmaonderdeel).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

4.8.2 Openbare orde en veiligheid

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	26,0	16,8	16,8	16,8	16,8
Lasten	188,7	170,9	170,6	162,1	159,8
Saldo begroting na viermaands 2023	**-162,7**	**-154,0**	**-153,8**	**-145,2**	**-143,0**
Baten	-5,0	9,8	9,5	9,5	-0,7
Lasten	-6,8	22,5	26,0	19,8	5,1
Saldo effecten begroting 2024	**1,8**	**-12,7**	**-16,4**	**-10,3**	**-5,8**
Baten	21,0	26,7	26,4	26,4	16,1
Lasten	181,9	193,4	196,6	181,9	165,0
Saldo na begroting 2024	**-160,8**	**-166,8**	**-170,2**	**-155,5**	**-148,8**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen met € 5 miljoen in 2023 en stijgen met € 9,8 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de baten met € 9,5 miljoen, in 2026 met € 9,5 miljoen en in 2027 dalen de baten met € 0,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere baten in 2023 doordat de van het Rijk ontvangen middelen Preventie met Gezag in 2023 maar ten dele worden gerealiseerd doordat dit een aanloopjaar is. De eerder begrote baten van €10 miljoen worden daarom bijgesteld naar beneden. De totale bijdrage van €33,8 miljoen over 2023 tot en met 2026 blijft ongewijzigd (€ 5,0 miljoen).
- Hogere baten in 2024 tot en met 2026 door de van het Rijk ontvangen middelen Preventie met gezag (€ 33,8 miljoen verdeeld over de jaren 2023 tot en met 2026). Deze middelen zijn bestemd voor het voorkomen van georganiseerde en ondermijnende jeugdcriminaliteit. Vooralsnog zijn deze middelen toegezegd tot en met 2026 waardoor deze vanaf 2027 wegvallen (€ 9,5 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 6,8 miljoen in 2023 en stijgen met € 22,5 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 26,0 miljoen, in 2026 met € 19,8 miljoen en in 2027 met € 5,2 miljoen.

- Lagere lasten in 2023 (€ 5,4 miljoen) en hogere lasten in 2024 tot en met 2026 door de bestedingen die worden gedaan op de rijksbijdrage Preventie met Gezag. Er heeft een herverdeling plaatsgevonden voor 2023. Voor de jaren 2024 tot en met 2026 betreft het met name het verwerken van de toekenning van het ministerie (€ 33,8 miljoen over de jaren 2023 tot en met 2026) en de doorverdeling naar binnengemeentelijke partners buiten het programma Veiligheid (€ 2,1 miljoen in 2024 en 2025 en € 1,9 miljoen in 2026. De hogere lasten zijn hierdoor € 7,9 miljoen in 2024 en 2025 en € 8,1 miljoen in 2026.
- Hogere lasten door toekenning nominale compensatie € 6,1 miljoen in 2024 en 2025, € 5,8 miljoen in 2026 en € 5,6 miljoen in 2027.
- Hogere lasten van €2,8 miljoen in 2024 en € 3,1 miljoen in 2025 in verband met extra middelen voor de viering van Amsterdam 750 jaar.
- Hogere lasten van €1,6 miljoen in 2024 tot en met 2026 voor evenementen en € 1,8 miljoen extra voor Sail in 2025. De aantrekkingskracht van evenementen blijkt onverminderd groot met elk jaar een breed en uniek aanbod met bijzondere edities. De uitvoering van dit alles vergt veel aandacht om de effecten voor de stad beheersbaar te houden. Daarnaast staat het evenementenbeleid aan de vooravond van een majeure herijking waarbij het paradigma verschuift van vooral faciliterend en begrenzend naar programmatisch-inhoudelijk sturend (via de uitgifte schaarse vergunningen en subsidies). Zowel in de uitvoering als in de beleidsontwikkeling heeft het stedelijke evenementenbureau een spilfunctie. Structurele uitbreiding van capaciteit en verhoging van de uitvoeringsbudgetten is noodzakelijk om de verwachte taakinvulling waar te maken. Sail Amsterdam is een absolute buitencategorie in het evenementenaanbod.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	7,4	0,0	3,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**7,4**	**-3,0**	**3,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	-0,4	9,7	5,5	3,9	0,9
Toevoeging	0,0	8,0	6,0	4,0	2,0
Saldo effecten Begroting 2024	**-0,4**	**1,7**	**-0,5**	**-0,2**	**-1,1**
Onttrekking	7,0	9,7	8,5	3,9	0,9
Toevoeging	0,0	11,0	6,0	4,0	2,0
Saldo na begroting 2024	**7,0**	**-1,3**	**2,5**	**-0,2**	**-1,1**

Onttrekkingen aan reserves

Lagere onttrekking van € 0,4 miljoen in 2023 en hogere onttrekken van € 9,7 miljoen in 2024. Hogere onttrekkingen van € 5,5 miljoen in 2025, van € 3,9 miljoen in 2026 en €0,9 miljoen in 2027.

- Hogere onttrekking aan de reserve Verevening Onroerend Goed ten behoeve van de programma Aanpak Binnenstad/ Bezoekerseconomie. Maatregelen en acties uit het uitvoeringsprogramma die niet worden gedekt vanuit de reguliere middelen of daartoe geëigende stedelijke fondsen, worden gedekt vanuit dit programmabudget. Evenals de ambtelijke capaciteit voor programmasturing, transformatieteam en taskforce souvenirwinkels, en ten bate van communicatie rond de Aanpak Binnenstad. (€ 5,0 miljoen in 2024, € 3,0 miljoen in 2025, €1,5 miljoen in 2026 en € 0,9 miljoen in 2027).
- Hogere onttrekking aan de reserve aanpak Binnenstad (€ 2,5 miljoen in 2024 en 2025 en € 2,4 miljoen in 2026)
- Lagere onttrekking € 0,4 miljoen in 2023 voor de Integrale aanpak Nationaal Programma Samen Nieuw-West doordat de lasten zijn bijgesteld van € 1,3 miljoen naar € 0,9 miljoen. Voor 2024 wordt de onttrekking aan deze reserve € 0,9 miljoen hoger. De onttrekking aan de reserve Masterplan Zuidoost wordt in 2024 € 0,6 miljoen hoger.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging met € 8,0 miljoen in 2024, € 6,0 miljoen in 2025, van € 4,0 miljoen in 2026 en van € 2,0 miljoen in 2027.

- Hogere toevoeging aan de reserve Verevening Onroerend Goed voor maatregelen in het kader van de bezoekerseconomie, ter bestrijding van overlast door te veel toerisme in de binnenstad (€ 8,0 miljoen in 2024, € 6,0 miljoen in 2025, € 4,0 miljoen in 2026 en € 2,0 miljoen in 2027).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

4.A Algemene dekkingsmiddelen

4A.1 Lokale heffingen

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	798,4	814,7	853,6	869,8	869,8
Lasten	32,4	32,5	33,3	33,3	33,3
Saldo laatst vastgestelde begroting	**766,0**	**782,2**	**820,4**	**836,5**	**836,5**
Baten	1,9	89,6	110,4	129,0	164,5
Lasten	0,8	2,0	2,1	2,1	2,1
Saldo effecten Begroting 2024	**1,1**	**87,6**	**108,4**	**126,9**	**162,4**
Baten	800,4	904,3	964,1	998,8	1034,3
Lasten	33,2	34,6	35,4	35,4	35,4
Saldo na Begroting 2024	**767,2**	**869,7**	**928,7**	**963,4**	**998,9**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 1,9 miljoen in 2023 en met € 89,6 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de baten met € 110,4 miljoen, in 2026 met € 129,0 miljoen en in 2027 met € 164,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten door toe te passen harmonisatie van de lokale heffingen per 2024. De harmonisatie van de tarieven leidt tot een indexatie van 5,22% voor 2024 en van 3,6% voor de jaren 2025 tot en met 2027.
- Hogere baten door stijging van de parkeeropbrengsten (€ 0,5 miljoen in 2023, € 12,1 miljoen in 2024, € 38,2 miljoen in 2025, € 50,8 miljoen in 2026 en € 63,8 miljoen in 2027).
- Hogere baten door stijging van het tarief voor de toeristenbelasting naar 12,5% per 2024 (€ 67,5 miljoen in 2024, € 46,3 miljoen in 2025, € 36,8 miljoen in 2026 en € 37,0 miljoen in 2027).
- Hogere baten door de indexatie van de toeristenbelasting vanaf 2025 (€ 8,7 miljoen in 2025, € 18,2 miljoen in 2026 en € 28,0 miljoen in 2027).
- Hogere baten door indexatie van de onroerende zaakbelasting (OZB) (€ 10,2 miljoen in 2024, € 16,2 miljoen in 2025, € 22,6 miljoen in 2026 en € 34,1 miljoen in 2027).
- Lagere baten door aanpassing van de staffels Reclamebelasting (€ 4,9 miljoen in 2024, € 4,9 miljoen in 2025, € 4,9 miljoen in 2026 en € 4,7 miljoen in 2027).
- Hogere baten Vermakelijkhedenretributie door herstel naar pré corona niveau, ophoging van het tarief voor rondvaarten met € 0,50 naar € 2,- per 2024, ophoging van de tarieven voor zee- en riviercruises met € 3,- naar € 11,- per 2024 en indexatie per 2025 (€ 2,9 miljoen in 2024, € 3,9 miljoen in 2025, € 3,3 miljoen in 2026, € 3,7 miljoen in 2027).
- Hogere baten externe dienstverlening (€ 1,0 miljoen in 2023 tot en met 2027).
- Hogere baten door indexatie Precariobelastingen en harmonisatie tarieven nachtliggen passagiersvaartuigen (€ 0,3 miljoen in 2024, € 0,6 miljoen in 2025, € 0,8miljoen in 2026, € 1,1 miljoen in 2027).
- Hogere baten Bedrijfsinvesteringszones per 2023 (€ 0,5 miljoen in 2023 tot en met 2027). Deze verhoging hangt samen met een gelijke lastenstijging in Programmaonderdeel 3.1.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen met € 0,8 miljoen in 2023 en met € 2,0 miljoen in 2024. In 2025 tot en met 2027 stijgen de lasten met € 2,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten door opname van bestaande externe capaciteit in de begroting per 2023 (€ 0,8 miljoen in 2023 en € 1,0 miljoen in 2024 tot en met 2027).
- Hogere lasten door verwerking van de nominale compensatie vanaf 2024 (€ 1,0 miljoen in 2024 en € 1,1 miljoen in 2025 tot en met 2027).

Reserves

Op dit programmaonderdeel zijn geen reserves van toepassing.

4A.2 Gemeentefonds

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	2862,6	2848,5	2952,9	2817,4	2817,4
Lasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**2862,6**	**2848,5**	**2952,9**	**2817,4**	**2817,4**
Baten	39,1	111,0	151,0	163,0	229,8
Lasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**39,1**	**111,0**	**151,0**	**163,0**	**229,8**
Baten	2901,7	2959,5	3103,9	2980,4	3047,2
Lasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**2901,7**	**2959,5**	**3103,9**	**2980,4**	**3047,2**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen met € 39,1 miljoen in 2023 en met € 111,0 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de baten met € 151,0 miljoen, in 2026 met € 163,0 miljoen en in 2027 met € 229,8 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten in verband met de ontvangen coronasteun vanuit het Rijk: inkomstenderving 2020 en 2021 welke al in de voorjaarsnota 2023 als stelpost zijn opgenomen (€ 114,5 miljoen in 2023).
- Hogere baten in verband met accresontwikkeling en mutaties uitkeringsfactor en -basis (€ 6,2 miljoen in 2023, € 93,4 miljoen in 2024, € 131,5 miljoen in 2025, € 205,5 miljoen in 2026 en € 274,0 miljoen in 2027).
- Lagere baten in verband met het vervallen van opgenomen stelposten omdat de middelen via de circulaires zijn ontvangen (€ 115,6 miljoen in 2023, € 41,8 miljoen in 2024, € 21,9 miljoen in 2025, € 21,7 miljoen in 2026 en € 21,8 miljoen in 2027).
- Hogere baten in verband met jeugdzorg (€ 69,7 miljoen in 2024, € 44,6 miljoen in 2025 en € 0,9 miljoen in 2026 en 2027).
- Lagere baten door de relatieve groei van de Amsterdamse WOZ waarde welke is verwerkt in de september circulaire. Bij de verdeling van de gemeentefondsgelden wordt er rekening gehouden met de eigen verdiencapaciteit op Onroerendezaakbelasting-inkomsten waardoor de bijdrage vanuit het Gemeentefonds is verlaagd. (€ 27,3 miljoen in 2024, € 27,9 miljoen in 2025, € 28,4 miljoen in 2026 en € 29,0 miljoen in 2027). De WOZ waarde mutaties die volgen uit de meicirculaire zijn niet in de cijfers verwerkt, de verwachting is dat deze WOZ waarde mutaties in de septembercirculaire weer zullen worden teruggedraaid (2023 € 44,7 miljoen baten, 2024 € 2,3 miljoen baten, 2025 € 3,8 miljoen lasten, 2026 € 3,0 miljoen lasten en 2027 € 5,9 miljoen baten).
- Hogere baten wegens uitkeringen in verband met decentralisaties in het sociaal domein. (WMO, Participatiewet en Jeugdwet) (€ 9,9 miljoen in 2023, € 9,7 miljoen in 2024, € 9,5 miljoen in 2025, € 9,7 miljoen in 2026 en € 9,4 miljoen in 2027). Dit wordt veroorzaakt door een lagere uitkering voor Voogdij/18+ (€ 0,9 miljoen in 2023 tot en met 2027), een hogere uitkering voor Beschermd Wonen (€ 7,7 miljoen in 2023 tot en met 2027) en een hogere uitkering voor Participatie (€ 3,1 miljoen in 2023, € 2,9 miljoen in 2024, € 2,7 miljoen in 2025, € 2,9 miljoen in 2026 en € 2,6 miljoen in 2027).
- Hogere baten in verband met het Nationaal Plan Daklooosheid (€ 9,6 miljoen in 2023).
- Hogere baten in verband met flankerend beleid energiearmoede (€ 4,5 miljoen in 2023).
- Hogere baten in verband met dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden (€ 3,6 miljoen in 2023).
- Hogere baten in verband met loon- en prijsbijstellingen 2023 Participatie, Jeugdhulp en Voogdij 18+ (€ 3,2 miljoen in 2023, € 7,6 miljoen in 2024, € 6,2 miljoen in 2025 en € 0,1 miljoen in 2026 en 2027).
- Lagere baten omdat de middelen Brede Impuls combinatiefuncties en Buurtsportcoaches zijn opgenomen in de specifieke uitkering van het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) (€ 3,8 miljoen in 2023 tot en met 2027).
- Hogere baten in verband met de pilot EU burgers (€ 2,5 miljoen in 2023).
- Hogere baten door overige wijzigingen in de integratie- en decentralisatie uitkeringen en in de taakmutaties vanuit de circulaires (€ 4,5 miljoen in 2023, € 3,5 miljoen in 2024, € 12,8 miljoen in 2025 en € 0,7 miljoen in 2026).

Lasten

Er zijn geen lasten in dit programmaonderdeel.

4A.3 Treasury en deelnemingen

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	26,7	87,5	89,0	89,8	89,8
Lasten	38,9	46,4	71,2	97,0	97,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-12,3**	**41,1**	**17,8**	**-7,1**	**-7,1**
Baten	2,9	-2,7	-0,2	0,5	1,5
Lasten	-23,2	0,9	9,0	15,8	43,7
Saldo effecten Begroting 2024	**26,1**	**-3,6**	**-9,1**	**-15,2**	**-42,1**
Baten	29,6	84,9	88,8	90,4	91,4
Lasten	15,7	47,3	80,1	112,7	140,6
Saldo na Begroting 2024	**13,9**	**37,5**	**8,7**	**-22,3**	**-49,2**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel stijgen in 2023 met € 2,9 miljoen en dalen met € 2,7 miljoen in 2024. In 2025 dalen de baten met € 0,2 miljoen, in 2026 stijgen de baten met € 0,5 miljoen en in 2027 stijgen de baten met € 1,5 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere baten door de neerwaartse aanpassing van verwachte dividenden in verband met lager dan eerder verwachte resultaten (-€ 2,9 miljoen in 2023, € 3,0 miljoen in 2024, € 0,7 miljoen in 2025 en € 0,2 miljoen in 2026 en 2027).
- Hogere baten door aanpassing van de rente op de verstrekte lening aan deelneming AEB (€ 0,3 miljoen in 2024, € 0,5 miljoen in 2025, € 0,7 miljoen in 2026 en € 1,7 miljoen in 2027).

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 23,5 miljoen in 2023 en stijgen met € 0,9 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 15,4 miljoen, in 2026 met € 15,8 miljoen en in 2027 met € 43,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere lasten door het terugdraaien van de getroffen voorziening voor de verstrekte lening aan de deelneming AEB. De verkoop van deze deelneming is niet doorgegaan waardoor de rentebaten op deze lening gerealiseerd gaan worden (€ 11,1 miljoen in 2023).
- Hogere lasten door toevoegingen aan de getroffen voorziening voor de verstrekte lening aan deelneming AEB (€ 0,3 miljoen in 2024, € 0,5 miljoen in 2025, € 0,7 miljoen in 2026 en € 1,7 miljoen in 2027).
- Hogere lasten door een update van het renteresultaat (- € 12,4 miljoen in 2023, € 0,4 miljoen in 2024, € 8,3 miljoen in 2025, € 14,9 miljoen in 2026 en € 41,8 miljoen in 2027).
- De overige lasten zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

4A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3
Lasten	28,8	140,1	257,4	431,2	402,8
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-28,8**	**-139,8**	**-257,1**	**-430,9**	**-402,5**
Baten	0,0	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3
Lasten	-22,2	-103,8	-74,6	-31,1	135,1
Saldo effecten Begroting 2024	**22,2**	**103,5**	**74,3**	**30,8**	**-135,4**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	6,5	36,3	182,8	400,2	537,9
Saldo na Begroting 2024	**-6,5**	**-36,3**	**-182,8**	**-400,2**	**-537,9**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel dalen met € 0,3 miljoen in de jaren 2024 tot en met 2027. Deze afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 22,2 miljoen in 2023 en met € 103,8 miljoen in 2024. In 2025 dalen de lasten met € 74,6 miljoen, in 2026 dalen de lasten met € 31,1 miljoen en in 2027 stijgen de lasten met € 135,1 miljoen.

- Hogere lasten door nog te verdelen coalitiemiddelen (€ - 0,8 miljoen in 2023, € 7,8 miljoen in 2024 en € 10,8 miljoen in 2025, € 23,8 miljoen in 2026 en € 28,0 miljoen in 2027).
- Hogere lasten door nog functioneel te verwerken posten (€ 3,1 miljoen in 2023, € 38,2 miljoen in 2024 en 2025, € 23,8 miljoen in 2026 en € 36,3 miljoen in 2027).
- Lagere lasten door aanpassingen van de stelpost voor kapitaallasten nieuwe investeringsvoorstellen (€ 0,5 miljoen in 2023, € 32,5 miljoen in 2024, € 16,2 miljoen in 2025, € 13,8 miljoen in 2026 en € - 37,8 miljoen in 2027).
- Lagere lasten door aanpassingen van de stelpost voor exploitatielasten nieuwe investeringen (€ 4,5 miljoen in 2024, € 1,2 miljoen in 2025, € - 5,8 miljoen in 2026 en € 0,8 miljoen in 2027).
- Lagere lasten door aanpassingen op de centrale personeelsbudgetten (€ 24,0 miljoen in 2023, € 98,5 miljoen in 2024, € 87,3 miljoen in 2025, € 63,5 miljoen in 2026 en € - 40,9 miljoen in 2027).
- Lagere lasten door aanpassingen van de stelpost voor areaaluitbreiding (€ 11,3 miljoen in 2024 tot en met 2027).
- Lagere lasten door een correctie op afschrijvingslasten vanuit het Meerjarig Investeringsprogramma welke op een stelpost worden gezet (€ 2,8 miljoen in 2024, € 3,3 miljoen in 2025, € - 4,3 miljoen in 2026 en 2027).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	527,6	62,4	51,1	92,7	0,0
Toevoeging	586,7	254,1	299,6	128,6	64,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-59,1**	**-191,8**	**-248,5**	**-35,9**	**-64,0**
Onttrekking	-27,3	-6,7	-8,2	21,0	6,6
Toevoeging	-24,4	-99,8	-9,4	-6,5	-17,7
Saldo effecten Begroting 2024	**-2,9**	**93,1**	**1,2**	**27,5**	**24,3**
Onttrekking	500,3	55,7	42,8	113,7	6,6
Toevoeging	562,3	154,3	290,2	122,1	46,3
Saldo na Begroting 2024	**-62,0**	**-98,6**	**-247,4**	**-8,4**	**-39,7**

Onttrekkingen aan reserves

Lagere onttrekkingen in 2023 tot en met 2025 van respectievelijk € 25,5 miljoen € 6,7 miljoen en € 8,2 miljoen en hogere onttrekkingen in 2026 en 2027 van respectievelijk € 21,0 miljoen en € 6,6 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Lagere onttrekkingen in 2023 van € 27,3 miljoen, in 2025 van € 1,6 miljoen en hogere onttrekkingen in 2026 van € 24,9 miljoen en in 2027 van € 6,6 miljoen aan de algemene reserve vanwege:
  - Een gewijzigd begrotingsresultaat ten opzichte van eerdere verwachtingen, welke onttrokken wordt aan de algemene reserve. De onttrekkingen worden verhoogd met € 23,3 miljoen in 2026 en € 6,6 miljoen in 2027.
  - Voor een sluitende begroting muteren wij het verwachte begrotingsresultaat in de algemene reserve. In 2023 salderen wij de begrote onttrekking en de toevoeging aan de algemene reserve ter verbetering van het inzicht in de mutaties in de algemene reserve. Zowel de onttrekking als de toevoeging verlagen wij met € 27,3 miljoen in 2023.
  - Een gewijzigde eindstand 2022 en verwacht kasritme van de in 2023 opgeheven reserve Stedelijke mobiliteitsfonds. De wijziging in kasritme leidt tot een kasschuif In de jaren 2025 (onttrekking € 1,6 miljoen lager) en 2026 (onttrekking € 1,6 miljoen hoger).
- Lagere onttrekkingen aan de reserve coalitiemiddelen vanwege het omzetten van de onttrekkingen naar de programma's waar de corresponderende lasten vallen (€ - 1,8 miljoen in 2023, € 6,7 miljoen in 2024, € 6,7 miljoen in 2025 en € 3,9 miljoen in 2026).
- De overige onttrekkingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen aan reserves

Lagere toevoeging in 2023 tot en met 2027 van respectievelijk €24,4 miljoen, € 99,8 miljoen, € 9,4 miljoen, € 6,5 miljoen en € 17,7 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Een gewijzigd begrotingsresultaat ten opzichte van eerdere verwachtingen, waardoor de toevoegingen aan de algemene reserve verlaagd worden in de jaren 2024 en 2025 met respectievelijk € 111,4 miljoen en € 5,0 miljoen.
- Een lagere toevoeging van € 27,3 miljoen aan de algemene reserve in 2023. Voor een sluitende begroting muteren wij het verwachte begrotingsresultaat in de algemene reserve. In 2023 salderen wij de begrote onttrekking en de toevoeging aan de algemene reserve ter verbetering van het inzicht in de mutaties in de algemene reserve. Zowel de onttrekking als de toevoeging verlagen wij met € 27,3 miljoen in 2023.
- Toevoegingen aan de reserve XAAS:
  - Een toevoeging van € 15,0 miljoen in 2024. Dit betreft een extra toevoeging ten laste van de algemene middelen omdat de reserve anders niet toereikend is voor het dekken van de lasten die gedekt worden uit de reserve in 2024 en verder.
  - Een reeks van € 0,9 miljoen in 2023, € - 1,4 miljoen in 2024, € - 4,4 miljoen in 2025, € - 6,5 miljoen in 2026 en € - 18,1 miljoen in 2027. Deze reeks is de tegenhanger van de reguliere toevoegingen aan de reserve XAAS vanuit de beleidsprogramma's. Hiermee wordt per saldo geen extra toevoeging aan de reserve XAAS gedaan vanuit de Algemene Middelen. De reserve heeft naar de huidige inzichten een toereikende hoogte om de komende jaren de uitgaven voor XAAS projecten te dekken.
  - Een kasschuif van 2024 naar 2023 van € 2,0 miljoen.
- De overige toevoegingen zijn afzonderlijk kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

4.B

Bestuur en organisatie

4B.1 Dienstverlening

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	33,1	38,7	38,9	38,9	38,9
Lasten	81,9	82,5	81,6	82,0	82,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-48,8**	**-43,8**	**-42,7**	**-43,1**	**-43,1**
Baten	0,0	5,0	5,9	8,3	8,3
Lasten	2,4	8,3	2,7	7,4	7,4
Saldo effecten Begroting 2024	**-2,4**	**-3,2**	**3,2**	**0,9**	**0,9**
Baten	33,1	43,7	44,8	47,2	47,2
Lasten	84,3	90,8	84,2	89,4	89,4
Saldo na Begroting 2024	**-51,2**	**-47,1**	**-39,5**	**-42,1**	**-42,1**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel blijven gelijk in 2023 en stijgen in 2024 met € 5,0 miljoen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting. In 2025 stijgen de baten met € 5,9 miljoen en vanaf 2026 met € 8,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere baten door actualisatie van de legesopbrengsten op basis van de verwachte aantallen en de geïndexeerde tarieven 2023 in 2024 (€ 4,4 miljoen), 2025 (€ 5,3 miljoen) en in 2026 en 2027 (€ 7,7 miljoen).
- Hogere baten door de verhoging van de legestarieven voor werken in de openbare ruimte (WIOR) (€ 0,6 miljoen) om de hogere kosten van de WIOR-activiteiten te dekken. De lasten in programmaonderdeel 2.1 Verkeer en Vervoer stijgen met eenzelfde bedrag.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel stijgen in 2023 met € 2,4 miljoen en in 2024 met € 8,3 miljoen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting. In 2025 stijgen de lasten met € 2,7 miljoen, en vanaf 2026 met € 7,4 miljoen.

- Hogere lasten om de verwachte stijging van het aantal aangevraagde vergunningen en reisdocumenten af te kunnen handelen in 2024 (€ 5,2 miljoen), 2025 (€ 6,1 miljoen) en in 2026 en 2027 (€ 8,3 miljoen).
- Hogere lasten in 2024 omdat de verwachte uitgaven in 2023 voor IBurgerzaken doorschuiven naar 2024 (€ 1,6 miljoen). De leverancier heeft beperkte capaciteit om te ontwikkelen waardoor niet alles in 2023 gerealiseerd kan worden. Dit zijn trajecten waarmee de dienstverlening blijvend verbetert.
- Hogere lasten voor het organiseren van de tweede kamer verkiezingen in 2023 (€ 5,0 miljoen). In 2025 vallen de lasten hierdoor lager uit (€ 2,5 miljoen).
- Hogere lasten in 2024 voor het organiseren van de Europese verkiezingen en referendum groenstructuur (€ 1,7 miljoen). De uitgaven voor de centrale stemopneming (dit is het centraal tellen van de uitgebrachte stemmen) waren in 2023 lager dan verwacht bij de voorjaarsnota (€ 1,2 miljoen). In 2025 (€ 0,4 miljoen) en vanaf 2026 (€ 0,2 miljoen) zijn de lasten hierdoor hoger.
- Hogere lasten in 2024 voor diverse ICT-investeringen (€ 1,1 miljoen). De lasten van deze ICT-investeringen worden gedekt uit de egalisatiereserve XAAS.
- Hogere lasten voor opkomstbevordering (€ 0,4 miljoen) in 2024 en (€ 0,4 miljoen) in 2025.
- Hogere lasten vanaf 2024 voor het oprichten van een centraal klachtenloket (€ 0,5 miljoen). We gaan klachten op één centraal punt monitoren, zodat we goed in de gaten kunnen houden waar het in de klachtafhandeling misgaat en er geen klachten tussen wal en schip komen.
- Lagere lasten doordat de digitale transformatie middelen overgeheveld zijn naar B.2 Horizontaal thema digitale stad en overheid vanuit dit programmaonderdeel. Dit is een correctie op de begroting 2024 en 2025 (€ 3,0 miljoen) en vanaf 2026 (€ 2,4 miljoen).
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	4,2	1,5	0,3	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,4	0,5	1,2	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**4,1**	**1,0**	**-0,2**	**-1,2**	**0,0**
Onttrekking	0,0	1,1	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	-0,2	1,1	0,4	1,6
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**1,4**	**-1,1**	**-0,4**	**-1,6**
Onttrekking	4,2	2,6	0,3	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,2	1,6	1,6	1,6
Saldo na Begroting 2024	**4,2**	**2,4**	**-1,3**	**-1,6**	**-1,6**

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekking aan de egalisatiereserve Xaas bedraagt € 1,1 miljoen. Dit is voor investeringen in ICT-toepassingen om de dienstverlening via verschillende kanalen zo optimaal mogelijk aan te kunnen bieden.

Toevoegingen aan reserves

Hogere toevoeging aan de Egalisatiereserve Xaas door de kapitaallasten van de ICT-investeringen.

4B.2 Horizontaal thema Digitale stad en overheid

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,6	1,0	1,0	1,0	1,0
Lasten	41,4	32,9	31,7	31,6	31,1
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-40,8**	**-31,9**	**-30,7**	**-30,6**	**-30,1**
Baten	0,0	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Lasten	-8,2	2,4	2,5	2,0	2,0
Saldo effecten Begroting 2024	**8,2**	**-2,8**	**-2,9**	**-2,4**	**-2,4**
Baten	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Lasten	33,2	35,3	34,2	33,6	33,1
Saldo na Begroting 2024	**-32,6**	**-34,7**	**-33,6**	**-33,0**	**-32,5**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel dalen met € 0,4 miljoen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting.

- Deze afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen (€ 0,4 miljoen).

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 8,2 miljoen in 2023. In 2024 stijgen de lasten met € 2,4 miljoen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting. In 2025 stijgen de lasten met € 2,5 miljoen en in 2026 en 2027 met € 2,0 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten vanaf 2024 als gevolg van nominale loon- en prijsontwikkelingen (€ 3,7 miljoen).
- Hogere lasten doordat voor de digitale transformatie middelen vanuit B1 Dienstverlening overgeheveld zijn naar dit programmaonderdeel. Dit is een correctie op de begroting 2024 en 2025 (€ 3,0 miljoen) en vanaf 2026 (€ 2,4 miljoen).
- Lagere lasten in 2023 door een financieel technische correctie waarbij de incidentele middelen voor de Wet Open Overheid op het juiste programmaonderdeel worden verantwoord. De lasten in programmaonderdeel B5 stijgen voor hetzelfde bedrag (€ 10,0 miljoen).
- Lagere lasten doordat binnen de digitale transformatie middelen over gaan naar programmaonderdeel B5 Overhead waarin ook de bedrijfsvoeringsfuncties opgenomen zijn vanaf 2023 (€ 2,7 miljoen).
- Lagere lasten door actualisatie van de kapitaallasten in 2024 (€ 1,1 miljoen), 2025 (€ 1,0 miljoen) en in 2026 en 2027 (€ 1,5 miljoen).
- De overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1,0 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	10,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**10,5**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	1,8	3,3	5,0	5,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,0**	**-1,8**	**-3,3**	**-5,0**	**-5,0**
Onttrekking	10,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	1,8	3,3	5,0	5,0
Saldo na Begroting 2024	**10,5**	**-1,8**	**-3,3**	**-5,0**	**-5,0**

Onttrekkingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen wijzigingen in de onttrekkingen aan de reserves.

Toevoegingen aan reserve

Hogere toevoegingen aan de XAAS egalisatiereserve in 2024 (€ 1,8 miljoen), in 2025 (€ 3,3 miljoen) en in 2026 en 2027 (€ 5,0 miljoen).

4B.3 Horizontaal thema Democratisering

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	26,7	4,7	4,2	4,2	4,2
Saldo begroting na viermaands 2023	**-26,7**	**-4,7**	**-4,2**	**-4,2**	**-4,2**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	-4,0	5,6	-0,3	-0,3	-0,3
Saldo effecten begroting 2024	**4,0**	**-5,6**	**0,3**	**0,3**	**0,3**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	22,7	10,4	3,9	3,9	3,9
Saldo na begroting 2024	**-22,7**	**-10,4**	**-3,9**	**-3,9**	**-3,9**

Baten

Er zijn geen baten voor dit programmaonderdeel begroot.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 4,0 miljoen in 2023. In 2024 stijgen de lasten met € 5,6 miljoen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting en dalen vanaf 2025 met € 0,3 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten in 2024 door inzet van de incidentele coalitiemiddelen voor de Masterplannen (€ 3,5 miljoen). Deels wordt dit veroorzaakt door vertraging van uitgaven in 2023 (€ 0,8 miljoen) naar 2024. In de paragraaf voor gebiedsgericht werken worden de masterplannen nader toegelicht.
- Lagere lasten in 2023 voor de Regeling Integraal Maatschappelijk Initiatief (€ 1,8 miljoen) omdat in 2023 gestarte activiteiten doorschuiven naar 2024.
- Lagere lasten in 2023 doordat de opstart van stadsdeel panels nog in de verkenningsfase zit en middelen voor leren op het vlak van participatie en democratisering nog niet nodig zijn (€ 0,6 miljoen). Deze uitgaven schuiven door naar 2024.
- De overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	11,6	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**11,6**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	-0,8	3,5	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**-0,8**	**3,5**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	10,8	3,5	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**10,8**	**3,5**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

Onttrekkingen aan reserves

Een onttrekking uit de reserve Coalitiemiddelen van € 3,5 miljoen in het kader van masterplannen (Aanpak Noord, Masterplan Zuidoost en Nationaal Programma Samen Nieuw-West).

Toevoegingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen wijzigingen in de toevoegingen aan de reserves.

4B.4 Bestuur

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Lasten	33,5	33,7	33,7	33,9	33,7
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-32,9**	**-33,1**	**-33,1**	**-33,3**	**-33,1**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	-0,5	0,4	0,4	0,4	0,4
Saldo effecten Begroting 2024	**0,5**	**-0,4**	**-0,4**	**-0,4**	**-0,4**
Baten	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Lasten	33,0	34,1	34,1	34,3	34,1
Saldo na Begroting 2024	**-32,4**	**-33,5**	**-33,5**	**-33,7**	**-33,5**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel zijn ten opzichte van 2023 gelijk gebleven.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel dalen in 2023 met € 0,5 miljoen en stijgen vanaf 2024 met € 0,4 miljoen ten opzichte van de laatst vastgestelde begroting. De afzonderlijke afwijkingen zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet toe.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**
Onttrekking	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo na Begroting 2024	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**

Onttrekkingen aan reserves

De onttrekkingen in dit programmaonderdeel zijn kleiner dan € 1,0 miljoen en lichten we niet verder toe.

Toevoegingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen wijzigingen in de toevoegingen aan de reserves.

4B.5 Overhead

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	11,1	10,7	10,7	10,7	10,7
Lasten	665,4	595,8	593,2	590,2	584,1
Saldo laatst vastgestelde begroting	**-654,3**	**-585,1**	**-582,6**	**-579,5**	**-573,4**
Baten	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4
Lasten	-0,5	34,9	19,4	15,5	6,0
Saldo effecten Begroting 2024	**0,5**	**-34,5**	**-19,0**	**-15,1**	**-5,6**
Baten	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1
Lasten	664,9	630,7	612,6	605,7	590,0
Saldo na Begroting 2024	**-653,8**	**-619,6**	**-601,6**	**-594,6**	**-579,0**

Baten

De baten in dit programmaonderdeel blijven gelijk in 2023 en stijgen met € 0,4 miljoen in 2024. In de jaren erna blijven de baten gelijk. De wijzigingen in de baten in dit programmaonderdeel zijn minder dan € 1,0 miljoen en worden verder niet toegelicht.

Lasten

De lasten in dit programmaonderdeel dalen met € 0,5 miljoen in 2023 en stijgen met € 34,9 miljoen in 2024. In 2025 stijgen de lasten met € 19,4 miljoen, in 2026 met € 15,5 miljoen en in 2027 met € 6,0 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere structurele lasten vanaf 2024 in verband met de inflatieontwikkeling. In 2024 en in 2025 zijn de lasten € 25,4 miljoen hoger. In 2026 € 24,6 miljoen hoger en in 2027 € 25,3 miljoen hoger.
- Hogere lasten in 2023 door een financieel technische correctie waarbij de incidentele middelen voor de Wet Open Overheid op het juiste programma-onderdeel worden verantwoord. De lasten in programmaonderdeel B2 dalen met hetzelfde bedrag (€ 10,0 miljoen).
- Hogere lasten doordat de investeringsuitgaven voor het nieuwe financiële systeem geactualiseerd zijn. In 2024 zijn de lasten € 2,1 miljoen hoger, in 2025 en 2026 € 0,6 miljoen hoger en in 2027 € 1,7 miljoen hoger.
- Hogere lasten vanaf 2023 doordat binnen de digitale transformatie middelen over gaan naar programmaonderdeel B5 Overhead waarin ook de bedrijfsvoerings-functies opgenomen zijn (€ 2,7 miljoen).
- Hogere lasten door hogere overheadkosten doordat de gemeentelijke organisatie groeit, onder andere voor de uitvoering van ambities uit het coalitieakkoord. In 2023 zijn de lasten € 4,7 miljoen hoger, in 2024 € 8,7 miljoen, in 2025 € 5,9 miljoen, in 2026 € 5,9 miljoen en in 2027 € 4,5 miljoen.
- Hogere lasten door het eigenrisicodragerschap voor het Ziektewet-risico per 1 januari 2024 en het WGA-risico per 1 juli 2023, waarbij het WGA- en ZW-risico in eigen beheer wordt genomen en het WGA-risico niet verzekerd wordt. In 2023 zijn de lasten € 1,7 miljoen hoger en vanaf 2024 € 4,9 miljoen. Voor de gemeente als geheel is deze mutatie budgettair neutraal.
- Hogere lasten door een reorganisatie van de bedrijfsvoering en de centrale staf van de GGD. De lasten in 6.1 Basisvoorzieningen dalen met hetzelfde bedrag. Vanaf 2024 stijgen de lasten met € 1,3 miljoen).
- Hogere lasten vanaf 2024 doordat de coalitiemiddelen Preventie tegen ongelijkheid gezondheid verdeeld zijn over overige begrotingsprogramma's (€ 1,2 miljoen).
- Lagere lasten als gevolg van het invullen van de laatste tranche van de taakstelling uit Samen sterker uit de crisis. In 2024 zijn de lasten € 14,3 miljoen lager. In 2025 en 2026 zijn de lasten € 19,5 miljoen lager. In 2027 zijn de kosten € 24.7 miljoen lager. De invulling van de taakstelling van huisvesting in 2024 is namelijk verschoven naar 2027.
- Lagere lasten in 2023 door het overhevelen van een deel van de middelen die bij de voorjaarsnota 2023 beschikbaar gesteld zijn voor het project Transitie en Transformatie van de GGD. In 2023 lagere lasten van € 7,8 miljoen, in 2024 € 7,8 miljoen hogere lasten.
- Lagere lasten in 2023 doordat de start van het programma Wet Open Overheid is vertraagd met 3 maanden. Ook leidt de doorlooptijd van de aanbesteding tot levering van diensten vertraging op, hierdoor vloeit € 7,0 miljoen terug naar de reserve Coalitiemiddelen.
- Lagere lasten als gevolg van actualisatie van kapitaallasten. In 2026 € 6,0 miljoen lagere lasten. In 2025 zijn de lasten € 5,7 miljoen lager, in 2026 € 6,1 miljoen en in 2027 € 8,6 miljoen.
- Lagere lasten als gevolg van hogere doorbelasting van overheadkosten aan projecten en grondexploitatie, vanaf 2024 € 1,3 miljoen.

- Lagere lasten in 2023 voor de in het coalitieakkoord opgenomen verduurzaming van de gemeentelijke huisvesting doordat € 1,8 miljoen wordt overgeheveld naar 2024. In 2025 zijn de lasten € 4,5 miljoen hoger en in 2026 € 0,6 miljoen.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	37,5	5,0	5,6	5,6	3,8
Toevoeging	4,6	9,4	9,4	9,4	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**32,8**	**-4,5**	**-3,8**	**-3,8**	**3,8**
Onttrekking	-8,6	5,7	5,5	1,5	-1,9
Toevoeging	-0,8	-0,5	-0,1	1,1	10,5
Saldo effecten Begroting 2024	**-7,7**	**6,2**	**5,6**	**0,5**	**-12,4**
Onttrekking	28,9	10,7	11,1	7,1	1,8
Toevoeging	3,8	8,9	9,3	10,5	10,5
Saldo na Begroting 2024	**25,1**	**1,8**	**1,8**	**-3,3**	**-8,6**

Onttrekkingen aan reserves

Lagere onttrekking van € 8,6 miljoen in 2023 en hogere onttrekking van € 5,7 miljoen in 2024. Hogere onttrekkingen van € 5,5 miljoen in 2025, van € 1,5 miljoen in 2026 en lagere onttrekking van € 1,9 miljoen in 2027.

- Lagere onttrekking uit de reserve Coalitiemiddelen in 2023, onder andere door het actualiseren van de uitgaven voor de Wet Open Overheid (€ 7,0 miljoen) en het verschuiven van uitgaven voor energiebesparing in de gemeentelijke panden naar 2024 (€ 1,8 miljoen). In 2025 is de onttrekking € 7,0 miljoen hoger door het intensiveren van de verduurzaming van de gemeentelijke organisatie. In 2026 onttrekken we daarvoor € 4,7 miljoen extra.
- Lagere onttrekking uit de XAAS reserve in 2027 van € 2,3 miljoen. Voor € 3,4 miljoen is dit het gevolg van een administratieve correctie tussen programma's waarbij in programma 1 sprake is van een hogere onttrekking, hiermee wordt de onttrekking in het juiste begrotingsprogramma weergegeven. Daarnaast wordt € 1,2 miljoen meer onttrokken als gevolg van een verschuiving in tijd in de kosten van de implementatie van het nieuw financieel systeem.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

Toevoegingen aan reserves

- Hogere toevoeging aan de XAAS-reserve in 2026 van € 1,1 miljoen en in 2027 van € 10,5 miljoen.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen.

4B.6 Facilitair werken in de fysieke leefomgeving

Financiële toelichting

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Baten	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Lasten	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Saldo laatst vastgestelde begroting	**0,9**	**0,9**	**0,9**	**0,9**	**0,9**
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	-2,5	-3,1	-6,1	-11,1	-11,1
Saldo effecten Begroting 2024	**2,5**	**3,1**	**6,1**	**11,1**	**11,1**
Baten	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Lasten	-2,9	-3,5	-6,5	-11,5	-11,5
Saldo na Begroting 2024	**3,4**	**4,0**	**7,0**	**12,0**	**12,0**

Baten

De totale baten in dit programmaonderdeel wijzigen niet in de jaren 2023 tot en met 2027.

Lasten

De totale lasten in dit programmaonderdeel dalen in 2023 met € 2,5 miljoen en in 2024 met € 3,1 miljoen, in 2025 met € 6,1 miljoen, in 2026 met € 11,1 miljoen en in 2027 met € 11,1 miljoen. Dit wordt veroorzaakt door:

- Hogere lasten door stijging van de overhead die vanuit B5 Overhead aan dit programmaonderdeel wordt toegerekend (€ 1,3 miljoen).
- Lagere lasten door een structurele bezuiniging op de inzet PMB/IB uit het coalitieakkoord 2022-2026. In 2023 zijn de lasten € 2,0 miljoen lager, in 2024 € 5,0 miljoen en vanaf 2025 € 10,0 miljoen.
- Overige afwijkingen lichten we niet verder toe, omdat de afzonderlijke afwijkingen kleiner zijn dan € 1 miljoen (€ 1,5 miljoen).

Reserves

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo laatst vastgestelde begroting	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	2,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Saldo effecten Begroting 2024	**-2,3**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	2,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Saldo na Begroting 2024	**-2,3**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**

Onttrekkingen aan reserves

In dit programmaonderdeel zijn geen wijzigingen in de onttrekkingen aan de reserves.

Toevoegingen aan reserves

De toevoegingen in dit programmaonderdeel is in 2023 € 2,3 miljoen en vanaf 2024 zijn de toevoegingen kleiner dan € 1,0 miljoen en deze lichten we niet verder toe.

5

5 Verplichte en overige paragrafen

5.1	Weerstandsvermogen en risicobeheersing	335
5.2	Financiering	341
5.3	Lokale heffingen	352
5.4	Verbonden partijen	360
5.5	Onderhoud kapitaalgoederen	368
5.6	Grondbeleid	385
5.7	Investeringsparagraaf	390
5.8	Subsidieoverzicht	405
5.9	Bedrijfsvoering	411
5.10	Gebiedsgericht werken	420
5.11	Openbaarheidsparagraaf	427

5.1

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Voor Nederland als geheel spelen ontwikkelingen waarvan we verwachten dat die zich in 2024 blijven voordoen en ook op Amsterdam impact hebben. De aanhoudende oorlog tussen Rusland en Oekraïne, mogelijke escalatie via grenslidstaten van de Europese Unie en de sancties en repercussies die voelbaar zijn in aanhoudend hoge energiekosten, hoge kosten voor levensonderhoud en hoge inkoop en bouwkosten raken zowel de gemeente als de inwoners van Amsterdam. De klimaatverandering dwingt tot het nemen van maatregelen door zowel gemeente als inwoners en bezoekers van Amsterdam. Binnen de mogelijkheden van Amsterdam nemen we die maatregelen en zetten breed in op duurzame energiebronnen, infrastructuur en energiegebruik met onder meer het uitvoeringsprogramma Energie voor de Stad. De kosten, opbrengsten en duurzaam effect zullen meerjarig zijn en brengen ook risico's mee bij de keuzes die we daarin maken. We zullen onder deze omstandigheden stappen blijven zetten naar eerlijke, rechtvaardige en duurzame oplossingen. We kijken in deze paragraaf vooruit op 2024 en op de verwachte ontwikkeling van het risicoprofiel van de gemeente.

De paragraaf start met een korte beschrijving van het wettelijk kader gevolgd door een beschrijving van de belangrijke risicofactoren die het integrale risicobeeld beïnvloeden. Vervolgens geven we een beeld van het weerstandsvermogen waarmee we de financiële gevolgen van onze risico's zo veel als mogelijk opvangen. Wij sluiten de paragraaf af met de financiële kengetallen voor een beeld op onze financiële positie.

Wettelijk kader en gemeentelijk beleid

Artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht overheden om risicomanagementbeleid op te stellen. Daarin staan weerstandsvermogen en op peil houden van de financiële draagkracht van de gemeente centraal. Het risicomanagementbeleid van de gemeente neemt naast financiën ook wet- en regelgeving, draagkracht van onze organisatie en de principes van de Nederlandse code voor goed openbaar bestuur als uitgangspunten. Het beleid is onderdeel van de Nota Risicomanagement 2022-2026.

Belangrijke ontwikkelingen in het integrale risicobeeld

Er zijn in 2023 voor het risicomanagement een aantal belangrijke ontwikkelingen die zich in 2024 waarschijnlijk zullen doorzetten:

- Klimaatverandering
  De effecten van klimaatverandering tekenen zich af en de onzekerheid over de gevolgen voor de gemeente neemt toe. De risico's zullen vooral impact hebben in de openbare ruimte en de infrastructuur en neerslaan in de investeringen die de gemeente daarin moet doen. Voor het behalen van onze klimaat doelen zijn onder meer grote boven- en ondergrondse aanpassingen nodig voor de inpassing van benodigde elektriciteitsinfrastructuur. We hebben ook te maken met botsende belangen bij woningbouw, CO_2- en fijnstofemissies en duurzaamheid.
- Economische ontwikkelingen
  Hoewel Nederland in augustus in een milde recessie is geraakt zijn de verwachtingen van het Centraal Plan Bureau dat de economie groeit in 2023 met 0,7% en in 2024 met 1,4%. De koopkracht herstelt na eerdere forse daling dankzij stijgende lonen in 2024. Het aantal mensen dat leeft in armoede kan stijgen wanneer aanvullend beleid uitblijft. De werkgelegenheid zal naar verwachting iets teruglopen. De inflatie is weliswaar in 2023 gedaald maar blijft met c.a. 4% hoog. We krijgen hiervoor achteraf compensatie vanuit het Rijk en lopen het risico dat die compensatie niet voldoende zal zijn om de stijging van de lasten (volledig) op te vangen. In 2023 is de rente gestegen naar o 3,5%. Deze gestegen rente zorgt voor extra rentelasten bij herfinanciering van onze schulden. Het risico is dat mede gelet op de verwachte ontwikkeling van de schuld die rentelasten verder oplopen en andere uitgaven in het gedrang kunnen brengen.
- AEB
  De positie van AEB is uitdagend. Onze blootstelling op risico loopt via het aandelenbelang en de leningen aan AEB. Met de investeringsvoornemens van AEB in een CO_2 afvang installatie zal AEB belangrijk gaan bijdragen aan de klimaatdoelstellingen. Een investering in een dergelijke installatie is voor AEB op dit moment uitdagend en kan leiden tot vraag naar extra garanties van o.a. de gemeente.
- Openeinderegelingen
  Een openeinderegeling is een financiële regeling waarvoor geen budgettair plafond is toegekend. Het risico van deze regelingen is dat de begroting geen ruimte biedt om een subsidie of uitkering te verstrekken of voort te zetten, terwijl de wet of de algemene beginselen van behoorlijk bestuur weigering of intrekking niet zonder meer toelaten. Dit risico doet zich onder andere voor bij Inkomensondersteuning, WMO en Jeugdzorg.
- Krapte op de arbeidsmarkt
  Voor de dienstverlening en de bedrijfsvoering van de gemeente lopen we het risico van zowel beschikbaarheid als kosten van het personeel. Dit geeft in combinatie met de ambities het risico van stijgende werkdruk en hoger ziekteverzuim.

Het risicobeeld bij de activiteiten van de gemeente is:

In het programma Ruimtelijke ontwikkeling, bouwen en wonen
Door de druk op de bouwprijzen (inflatie, materiaalkosten) en afkoeling van de woningmarkt dreigen er bouwplannen uitgesteld te worden en dreigt het terugverdienmoment voor voorinvesteringen (planvoorbereiding) later in de tijd te schuiven of onzeker te worden.

Voor het behalen van de doelstellingen voor CO_2-vermindering en aardgasvrij zijn we afhankelijk van een aantal factoren met bijbehorende risico's, zoals:
- Verduurzaming landelijke elektriciteitsmix die achterblijft.
- Het Rijk biedt niet of te laat aan gemeenten een instrumentarium, zoals het afsluitrecht voor gas, en niet voldoende financiële middelen om de doelen voor de energietransitie te halen.
- De energietransitie zorgt voor een overbelasting van de energie-infrastructuur.

In het programma Openbare Ruimte, Water, Groen en Vervoer
Het tempo waarin Amsterdam groeit en verdicht ligt hoger dan de mogelijkheden om voldoende voorzieningen te financieren, te maken en te onderhouden. In de openbare ruimte is sprake van achterstallig onderhoud. Bij onder meer kades, bruggen en verhardingen voldoet verouderd areaal onvoldoende aan de veiligheidswetgeving. Krapte op de arbeidsmarkt en stijgende prijzen drukken extra zwaar op het beheer en onderhoud.

Waterkwaliteit kan afnemen door risicostoffen (zoals organische microverontreinigingen, micro- en nanoplastics en andere opkomende stoffen), opwarming en verzilting waardoor extra investeringen nodig zijn voor het uitbreiden of verbeteren van de zuivering. Door stedelijke uitbreidingen, economische ontwikkelingen en een grotere industriewatervraag - die voor een deel van dezelfde infrastructuur gebruik maakt- zien we een stijgende behoefte aan drinkwatercapaciteit. Voor de middellange termijn zijn projecten gestart voor uitbreiding van die capaciteit en voor de langere termijn wordt onderzoek gedaan via het programma Toekomstig Drinkwater Amsterdam.

Door klimaatverandering is er meer extreme neerslag. Het gevolg is een groter risico van verstoorde afvoer van afval- en regenwater. Dit wordt versterkt door achterstallig onderhoud en renovatie van het rioolstelsel. Dat kan leiden tot extra kosten vanwege aanpassingen van het riool- en drinkwaterstelsel.

In het programma Economie, kunst, cultuur en erfgoed
Grote projecten zijn in voorbereidingsfase, de Nieuwe Meervaart in Osdorp en voor de verbouwing van het Amsterdam Museum is een uitvoeringskrediet verstrekt. Er is kans op vertraging, waardoor de kosten kunnen oplopen en het mogelijk ontstaan van reputatie- en imagoschade.

In programma Onderwijs
Geschikte of betaalbare locaties voor onderwijsgebouwen zijn schaars geworden en de planning is vaak afhankelijk van de gebiedsplanning. Dat kan tot gevolg hebben dat er minder scholen gebouwd of gerenoveerd kunnen worden dan wenselijk. Daarnaast zijn de prijzen van bouwmaterialen fors gestegen.

In programma Volksgezondheid, jeugd en zorg
We moeten uitgaan van een aanzienlijke toename in de vraag naar WMO-voorzieningen. Om de financiële risico's voor de gemeente in de hand te kunnen houden zijn er budgetplafonds voor de zorg aanbieders. Dat zou kunnen leiden tot wachttijden, een groter beroep op mantelzorgers, sociale basis en de buurtteams, en mogelijk tot achteruitgang van het welzijn van individuele Amsterdammers. Als gevolg van een toename van statushouders bestaat de kans dat er kosten worden gemaakt voor zorg en ondersteuning vanuit de WMO en Jeugdwet voor deze specifieke groep terwijl compensatie mogelijk onvoldoende is, waardoor financiële gevolgen voor rekening van de gemeente komen.

De Jeugdwet geeft gemeenten een breed gedefinieerde zorgplicht, met een open einde karakter. Doordat de gemeente zorg moet financieren kan er beroep op de Jeugdzorg worden gedaan die boven de gecontracteerde budgetten gaat. De hoogte van de financiering vanuit het Rijk is onzeker.

In het programma Sociale zaken en Armoedebestrijding
Als het aantal aanvragen voor inkomensondersteuning (Participatiewet en Bijstand voor zelfstandigen regeling) sneller toeneemt dan de landelijke ontwikkeling dan zal het rijksbudget voor de uitkeringsverstrekking te laag zijn om daaruit alle uitkeringen in de stad te betalen. Omdat het openeinderegelingen zijn bestaat het risico dat ruimte voor andere prioriteiten dan in het gedrang komt. Verder is er risico op overbesteding op de armoederegelingen en schuldhulpverlening omdat ook deze openeinderegelingen zijn.

In het programma Veiligheid
De leefbaarheid en veiligheid kan onder druk komen te staan omdat door krapte op de arbeidsmarkt minder handhavers worden ingezet dan nodig. Daarbij komt dat door agressie en geweld tegen handhavers de veiligheid van de medewerkers in het gedrang kan komen.

Risico's voor de Algemene Dekkingsmiddelen

Onder het kopje *Belangrijke ontwikkelingen in het integrale risicobeeld* hebben we een beeld gegeven van risico's die binnen de programma's spelen. Daarvan is een deel dat niet redelijkerwijze kan worden opgevangen binnen die programma's: het resterend risico. De grafiek hieronder geeft aan welke programma's een relatief groot of klein aandeel in het resterend risico hebben.

Aandeel resterend risico per programma, in miljoen €. Totaal € 225

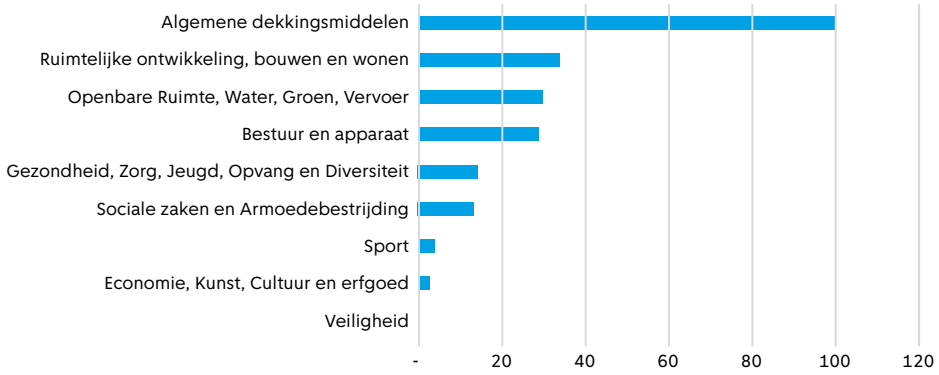

Resterende risico's zijn onder andere verbonden aan onze verbonden partijen, verstrekte leningen, beroep op garantstellingen, calamiteiten en grote projecten waar er respectievelijk een kans bestaat op afboeking, geen terugbetaling of juist extra geld verstrekt moet worden waarmee in de programmabegrotingen en projectbudgetten geen rekening is gehouden. Er zijn ook risico's die de begroting rechtsreeks kunnen raken zoals een hoger dan geraamd beroep op openeinderegelingen, plotselinge stijging van rentelasten of stijging van energiekosten.

Uit de grafiek blijkt dat we c.a. € 225 miljoen nodig is om de gevolgen van resterend risico met redelijke zekerheid (95%) in de komende twee jaar op te kunnen vangen.

Algemene reserve

Bij de Begroting 2024 bedraagt de normhoogte - 5% van het begrotingstotaal -exclusief de mutaties reserves- voor de algemene reserve € 324 miljoen. De algemene reserve stijgt naar verwachting in 2024 naar € 317 miljoen.Het weerstandsvermogen is de actuele stand van de algemene reserve gedeeld door de normhoogte voor de algemene reserve. Om voldoende dekking te bieden moet de Algemene Reserve dus minstens 5 procent van het begrotingstotaal zijn. Iets voorlopend op het herstelplan zal dat niveau naar verwachting in 2023 uitkomen op 1,0.

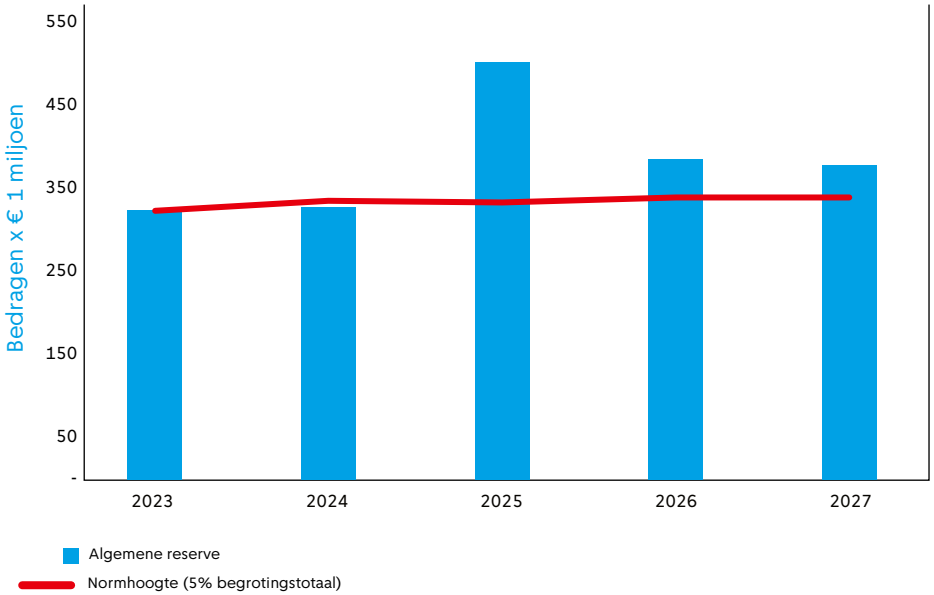

Van het rekening resultaat 2022 is in 2023 € 122 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve. Mede daarom loopt het herstel van de Algemene Reserve voor op het herstel-plan en zal naar verwachting dit jaar op normhoogte zijn. De toevoeging is gedaan om de verwachte negatieve incidentele effecten in 2024-2027 te dragen. Vanaf 2026 kan een stabiel niveau van 1% punt boven de normhoogte worden gehaald.

Definitie en toelichting kengetallen

Deze kengetallen geven algemeen inzicht in onze financiële positie. De kengetallen zijn vooral in onderlinge samenhang informatief. Het is belangrijk om te kijken naar ontwikkelingen en trends over een langere periode en naar het onderliggende risicoprofiel. Voor het risicomanagement zijn de kengetallen Weerstandsvermogen, Schuldquote, Solvabiliteit en Structurele Exploitatieruimte van belang.

Kengetallen	2023	2024	2025	2026	2027	Signaal-waarde voldoende	Signaal-waarde neutraal	Signaal-waarde onvoldoende
Weerstands-vermogen	1	1	1,5	1,15	1,13	1.4<	1 < x <1.4	<1
Netto schuldquote standaard	62%	69%	72%	82%	83%	< 90%	90% < X < 130%	> 130%
Solvabiliteit standaard	29%	25%	25%	24%	23%	> 50%	50% < X < 20%	< 20%
BBV voorgeschreven								
Structurele Exploitatieruimte	1,79%	2,8%	-0,5%	1%	0,6%	0<	0	<0
Netto schuldquote	106%	111%	114%	125%	126%	< 90%	90% < X < 130%	> 130%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	101%	106%	108%	119%	120%	< 90%	90% < X < 130%	> 130%
Solvabilteit	49%	47%	47%	45%	45%	> 50%	50% < X < 20%	< 20%
Grondexploitatie	-5,3%	-3,9%	-3,1%	-2,7%	-1,9%	geen	geen	geen
Belastingcapaciteit	0,93	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	geen	geen	geen

Verwachting weerstandsvermogen

Artikel 11 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) verplicht overheden om risicomanagementbeleid op te stellen. Daarin staan weerstandsvermogen, beschikbare en de benodigde weerstandscapaciteit voor het bepalen en op peil houden van de financiële draagkracht van de gemeente centraal. Het weerstandsvermogen is de verhouding tussen beschikbare en benodigde weerstandscapaciteit. Een weerstandsvermogen tussen de 1 en 1,4 betekent dat we redelijk zeker zijn dat er voor de komende twee jaar dekking is voor een negatief rekening resultaat.

Netto schuldquote

Er zijn verschillende invalshoeken om de schuld en de houdbaarheid ervan te beoordelen waarbij het beleid van Amsterdam is om daarvoor de standaardschuld te gebruiken. De solvabiliteitsratio en de netto schuldquote zijn kengetallen vanuit het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Deze kengetallen geven we weer zowel voor de standaardschuld (exclusief erfpacht) en berekend volgens BBV (inclusief erfpacht). De signaalwaarden waarbinnen wij op deze kengetallen sturen zijn opgesteld door onze toezichthouder: de provincie Noord-Holland. De toezichthouder hanteert daarbij de schuldquote inclusief erfpacht, zie verder de paragraaf Financiering.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio berekenen we door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio is een maatstaf voor kredietwaardigheid. De toezicht-houder provincie Noord-Holland noemt een solvabiliteitsratio hoger dan 50 procent ‘voldoende’ en lager dan 20 procent ‘onvoldoende’. De toezichthouder hanteert daarbij de solvabiliteitsratio inclusief erfpacht.

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is een maatstaf voor het verschil tussen structurele baten en lasten. Het kengetal wordt gebruikt of de begroting van de gemeente reëel en structureel in evenwicht is. Dit betekent dat de structurele baten groter zijn dan de structurele lasten van de begroting. Of er sprake is van een dergelijk structureel en reëel evenwicht, komt tot uitdrukking in dit kengetal. Er is geen norm voor het niveau van dit kengetal, een negatief percentage geeft aan dat de begroting of jaarrekening niet structureel sluit. Het verloop van het kengetal is grillig wat goeddeels veroorzaakt wordt door een probleem met de classificatie naar incidenteel of structureel van inkomensoverdrachten van het Rijk (waaronder het gemeentefonds) en verschuivingen in reserve mutaties (zoals het stedelijk mobiliteitsfonds).

Grondexploitatie

Dit percentage geeft informatie over de boekwaarde van *Niet in exploitatie genomen gronden* (NIEGG) en *Bouwgronden in exploitatie* (BIE) in verhouding tot onze totale baten.
Er is geen VNG-norm voor de hoogte van deze ratio. In de regel geldt: hoe lager de ratio des te minder investeringen in grondexploitaties we hoeven terug te verdienen. En daarmee hoe lager ons financiële risico. We hebben een negatief percentage, omdat we in de lopende grondexploitaties meer opbrengsten dan kosten hebben geboekt. Hierdoor is de stand van de balanspost *Bouwgronden in exploitatie* (BIE) negatief en is het financieel risico laag.

Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit bepalen we via de hoogte van de gemiddelde lasten per meerpersoonshuishouden met eigen woning voor:
- OZB
- Rioolheffing
- Reinigingsheffing.

De gemiddelde gemeentelijke woonlasten voor een meerpersoonshuishouden met eigen woning in Amsterdam waren in 2022 € 837 en in 2023 € 921. We hebben nog geen zicht op de gemiddelde woonlasten voor 2024. De trend is dat lokale lasten zullen stijgen, zie daarvoor de paragraaf Lokale Heffingen.

5.2 Financiering

Inleiding

In deze paragraaf beschrijven we de uitvoering van de gemeentelijke financieringsfunctie. De financieringsfunctie zorgt ervoor dat we voldoende geld beschikbaar hebben om aan alle financiële verplichtingen te kunnen voldoen. Hiervoor trekken we kort- en langlopende leningen aan. Onder de financieringsfunctie vallen ook het verstrekken van leningen en garanties en het beheersen van financiële risico's.

Het wettelijk kader ligt vast in nationale en Europese regelgeving. Binnen de nationale regelgeving zijn de kaders vooral:
- de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido)
- de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet hof)
- de Gemeentewet
- het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Deze wettelijke kaders hebben we verder uitgewerkt en vastgelegd in het gemeentelijke Treasury- statuut. Het beleid over verstrekken en beheren van leningen en garanties door ons aan derden staat in het "Lening- en garantiebeleid gemeente Amsterdam".

Algemeen beeld

We lenen om onze investeringen te financieren. In de komende jaren blijven we flink investeren in de stad. Hierdoor zal de schuld toenemen van € 6,7 miljard in 2022 tot € 8,7 miljard in 2027.

In het verleden hebben we geprofiteerd van zeer lage tot zelfs negatieve rentes. Inmiddels is de rente sterk gestegen. Hierdoor verwachten we dat onze rentelasten ook zullen stijgen. Het effect van de sterk gestegen marktrentes werkt echter vertraagd door. Dit komt doordat we onze externe schuld hebben afgesloten met langlopende leningen tegen een vaste rente. In 2023 verwachten we een gemiddelde rente van 1,1% op onze totale schuld. Door de stijgende schuld zullen we nieuwe leningen moeten afsluiten tegen hogere rente, net als aflopende leningen. Daardoor zullen de rentelasten toenemen in de komende jaren. De hogere structurele lasten hebben we verwerkt in deze begroting.

Bij de Voorjaarsnota 2023 is besloten om onze schuld te beheersen door te sturen op de twee samenstellende delen van onze schuld namelijk de standaardschuld en de erfpachtschuld. De standaardschuld beheersen we door de netto schuldquote van de standaardschuld voor de lange termijn te richten op 110%. De erfpachtschuld beheersen we door canoninkomsten uit erfpacht te sparen.

Door de stijgende schuld verslechteren de schuldratio's maar blijven deze nog steeds goed.

Geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans over meerdere jaren toont de ontwikkeling van het bezit en hoe we het bezit financieren. In tabel 1 staat onze vereenvoudigde geprognosticeerde balans. Het gaat hier om een vereenvoudigde balans omdat voorraden, debiteuren en crediteuren niet afzonderlijk zijn gepresenteerd. Dit presenteren we namelijk als saldering (voorraden plus debiteuren minus crediteuren) in de vorm van het werkkapitaal. Hieruit blijkt dat onze bezittingen eind 2022 € 15,3 miljard waren. Deze waren gefinancierd met:
- € 8,4 miljard interne financieringsmiddelen (reserves, resultaat na bestemming en voorzieningen)
- € 6,7 miljard externe financieringsmiddelen
- € 0,2 miljard aan werkkapitaal

Tabel 1: Geprognosticeerde balans (vereenvoudigd)

Balans, vereenvoudigd (bedragen x € 1 miljoen)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Immaterieel bezit	16	16	16	16	16	16
Materieel bezit	14.116	14.573	15.140	15.710	16.268	16.483
Financieel bezit	1.166	1.206	1.222	1.238	1.251	1.256
Totaal bezit	**15.297**	**15.794**	**16.377**	**16.964**	**17.535**	**17.755**
Reserves	7.788	7.878	7.867	8.101	8.124	8.248
Resultaat na bestemming	196	99	-0	0	0	-40
Voorzieningen	420	411	405	411	412	417
Externe financieringsmiddelen	6.710	6.932	7.510	7.901	8.476	8.660
Werkkapitaal	183	474	595	551	523	470
Totaal financieringsmiddelen	**15.297**	**15.794**	**16.377**	**16.964**	**17.535**	**17.755**

Hierna gaan we verder in op de samenstelling en ontwikkeling van de bezittingen en financieringsmiddelen.

Bezittingen

Onze bezittingen bestaan uit materiële bezittingen en financiële bezittingen.
De materiële bezittingen bestaan onder andere uit:

- erfpachtgronden
- weg-, water- en rioolwerken
- (school)gebouwen

Financiële bezittingen bestaan voornamelijk uit verstrekte leningen en aandelenkapitaal in deelnemingen.

Zoals uit tabel 1 blijkt, nemen onze bezittingen de komende jaren toe van € 15,3 miljard in 2022 tot € 17,8 miljard in 2027. In 5.7 Investeringsparagraaf lichten we de samenstelling en ontwikkeling van de materiële bezittingen verder toe.

Financiële bezittingen

Tabel 2 toont de samenstelling en verwachte ontwikkeling van de financiële bezittingen. Deelnemingen zijn het grootste deel van de financiële bezittingen.
De waarde van de deelnemingen neemt toe. Dit komt vooral door de toename van het aandelenbelang in Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InWest. Dit groeit naar € 40 miljoen in 2027. Verder neemt de omvang toe door de opbouw van aandelenkapitaal bij Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland.
De omvang van het financiële bezit kan in de toekomst wijzigen vanwege afstoten of aangaan van een (nieuw) belang in een deelneming. Als dit gebeurt, nemen we dit op in de cijfers. Verdere (financiële) toelichting over de deelnemingen volgt in de paragraaf 5.4 Verbonden partijen.

De ontwikkeling van de verstrekte leningen behandelen we in verderop in deze paragraaf.

Tabel 2: Financiële bezittingen

Financiële bezittingen (bedragen x € 1 miljoen)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Deelnemingen	777	797	807	817	826	829
Verstrekte leningen	351	371	377	384	387	390
Overig	37	37	37	37	37	37
Totaal	**1.166**	**1.206**	**1.222**	**1.238**	**1.251**	**1.256**

Financieringsmiddelen

De bezittingen financieren we met interne en externe financieringsmiddelen.
De interne financieringsmiddelen bestaan uit:

- reserves
- voorzieningen
- het resultaat na bestemming

De externe financieringsmiddelen zijn leningen van externe partijen waarover we rente betalen.

Interne financieringsmiddelen

Tabel 3 toont dat de verwachte omvang van de interne financieringsmiddelen stijgt van € 8,4 miljard in 2022 tot € 8,7 miljard in 2027. Dit betekent dat we een deel van onze inkomsten gebruiken om reserves te vormen. Vaak voor toekomstige uitgaven. In de bijlage 7.4 Reserves en de bijlage 7.5 Voorzieningen lichten we de samenstelling en ontwikkeling van de reserves en voorzieningen verder toe.

Tabel 3: Interne financieringsmiddelen

Interne financieringsmiddelen (bedragen x € 1 miljoen)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Reserves	7.788	7.878	7.867	8.101	8.124	8.248
Resultaat na bestemming	196	99	0	0	0	-40
Voorzieningen	420	411	405	411	412	417
Totaal	**8.404**	**8.388**	**8.272**	**8.512**	**8.536**	**8.625**

Werkkapitaal

We hebben op dit moment een negatief werkkapitaal. Dit betekent dat de omvang van de voorraden en debiteuren lager is dan de omvang van de crediteuren.
Daarom hoeven we niet te lenen om onze voorraden en debiteuren te financieren.
We presenteren daarom het negatieve werkkapitaal als financieringsmiddel.
De ontwikkeling van het werkkapitaal is terug te vinden in tabel 1 en is het resultaat van de inzet van de voorraad grond.

Externe financieringsmiddelen

De schuldprognose is het resultaat van overige ontwikkelingen op de balans.
De behoefte aan externe financieringsmiddelen (externe schuld) is namelijk het verschil tussen de bezittingen en de interne financieringsmiddelen. De behoefte aan externe financieringsmiddelen stijgt de komende vijf jaren van € 6,7 miljard in 2022 tot € 8,7 miljard in 2027. Dit is voornamelijk het gevolg van de investeringen in onze stad.

Grafiek 1 toont het verloop van de externe financieringsmiddelen van de afgelopen jaren en de verwachte ontwikkeling.

Grafiek 1: Ontwikkeling externe financieringsmiddelen

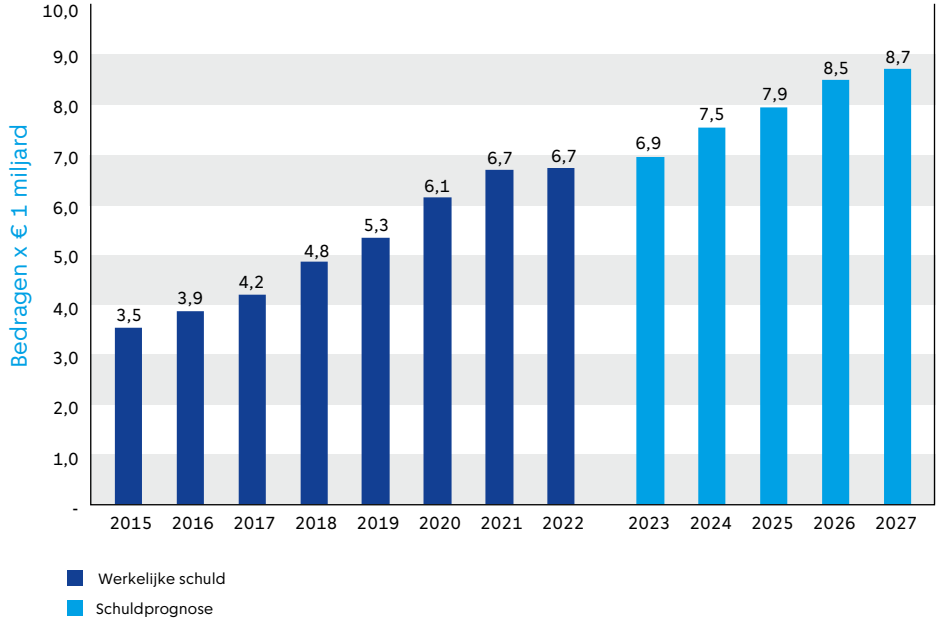

Tabel 4 toont de samenstelling en ontwikkeling van de externe financieringsmiddelen, ook wel de externe schuld. De tabel belicht de kort- en langlopende leningen, de omvang van de nog aan te trekken financiering en de rentelasten.

Tabel 4: Externe financieringsmiddelen

Externe financieringsmiddelen (bedragen x € 1 miljoen)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Kortlopende schuld	329	500	500	500	500	500
Bestaande langlopende schuld	6.381	6.031	5.526	4.889	4.285	3.681
Nog aan te trekken langlopende schuld	-	401	1.483	2.512	3.691	4.480
Omvang externe schuld	**6.710**	**6.932**	**7.510**	**7.901**	**8.476**	**8.660**
Rentelast	63	73	105	139	174	202
Gemiddeld gewogen rentepercentage	0,9%	1,1%	1,5%	1,8%	2,1%	2,4%

Rentelast

In het afgelopen jaar is de marktrente sterk gestegen en dit jaar nog iets verder. Voor de begroting 2024 gaan we uit van een verwachte rente van:

- 4,0 procent voor de nog aan te trekken kortlopende schuld.
- 3,5 procent voor de nog aan te trekken langlopende schuld.

Deze rentes baseren we op de marktrente van 1-jaarsleningen (kort) en 10-jaarsleningen (lang) aan gemeenten.

Er is momenteel al € 6,1 miljard aan langlopende leningen afgesloten tegen een vaste rente van gemiddeld 1%. Hierdoor werkt het effect van de rentestijging op de totale schuld vertraagd door. Daardoor betalen we niet gelijk 3,5% rente over de gehele schuld. Zoals uit tabel 4 blijkt, stijgt het gemiddelde rentepercentage over de schuld stapsgewijs naar 2,4% (€ 202 miljoen) in 2027. Als de marktrente na 2027 stabiel blijft op 3,5% zal onze gemiddelde rente verder oplopen tot uiteindelijk 3,5%. Onze rentelasten zullen dan verder stijgen met € 100 miljoen ten opzichte van wat nu is opgenomen in de begroting.

Aflossingsprofiel

Grafiek 2 toont een overzicht van de aflossingen van de totale bestaande langlopende schuld. Hieruit blijkt dat de aflossingsverplichtingen zijn gespreid over de jaren. Hierdoor wordt het renterisico beperkt. Het effect van de gestegen marktrente werkt vertraagd door.

Grafiek 2: Aflossingen bestaande langlopende schuld

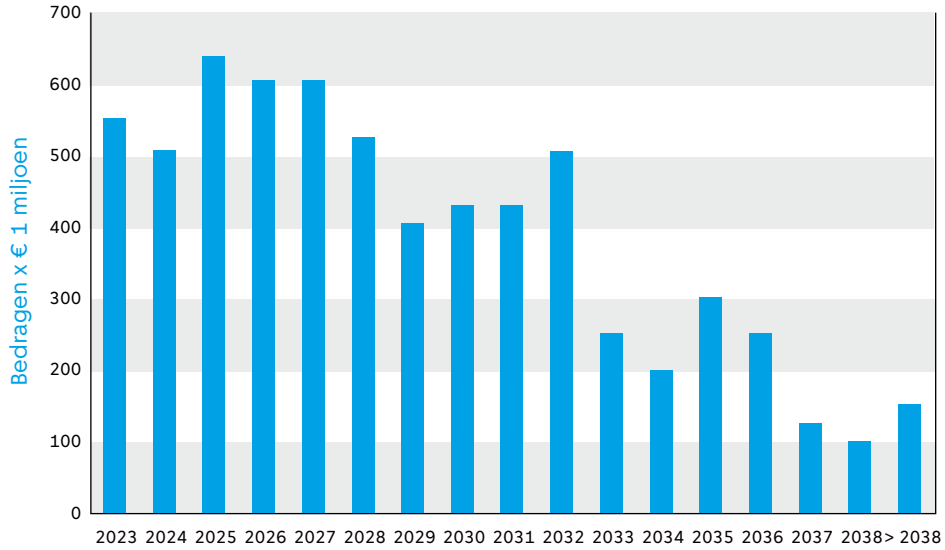

Kengetallen

Er zijn verschillende invalshoeken om de schuld en de houdbaarheid ervan te beoordelen. Kengetallen moeten inzicht geven om de schuld en ontwikkeling daarvan beter te kunnen begrijpen. De solvabiliteitsratio en de netto schuldquote zijn verplichte kengetallen vanuit het BBV. Vanuit de Wet fido zijn de renterisiconorm en de kasgeldlimiet verplichte kengetallen. Daarnaast geven we een toelichting op schatkistbankieren.

Deze kengetallen lichten we in deze paragraaf verder toe. Een overzicht van de kengetallen tonen we in tabel 5.

Tabel 5: Kengetallen Schuld

							Signaleringswaarden toezichthouder provincie Noord-Holland		
Kengetallen Schuld	**2022**	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Onvoldoende**	**Redelijk**	**Voldoende**
Solvabiliteit conform BBV	50%	49%	47%	47%	45%	45%			
Solvabiliteit gecorrigeerd voor erfpacht	32%	29%	25%	25%	24%	23%	< 20%	20% < X < 50%	> 50%
Solvabiliteit erfpachtstelsel	66%	67%	68%	68%	68%	68%			
Netto schuldquote conform BBV	103%	106%	111%	114%	125%	126%			
Netto schuldquote conform BBV gecorrigeerd voor verstrekte leningen	97%	101%	106%	108%	119%	120%	> 130%	90% < X < 130%	< 90%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor erfpacht	56%	62%	69%	72%	82%	83%			
Renterisiconorm	6%	9%	8%	10%	9%	9%	< 20%		
Kasgeldlimiet	4%	8%	8%	8%	8%	8%	< 8,5%		

Solvabiliteit

De solvabiliteitsratio berekenen we door het eigen vermogen te delen door het balanstotaal. De solvabiliteitsratio is een maatstaf voor kredietwaardigheid. De solvabiliteit conform BBV en gecorrigeerd voor erfpacht dalen de komende begrotingsperiode. Dit komt met name door onze investeringsambitie waar voornamelijk voor geleend wordt.

De solvabiliteit van het erfpachtstelsel stijgt de komende begrotingsperiode. Dat komt doordat een groot deel van de canon van nieuwe uitgifte van erfpachtgronden worden afgekocht waarvoor afkoopsommen worden ontvangen en er nog extra afkoopsommen worden ontvangen vanuit de overstapregeling.

De toezichthouder provincie Noord-Holland noemt een solvabiliteitsratio hoger dan 50 procent ‘voldoende’ en lager dan 20 procent ‘onvoldoende’. Hiermee voldoen we aan de signaleringswaarde ‘redelijk’ van onze toezichthouder de provincie Noord-Holland. De toezichthouder kijkt daarbij naar de solvabiliteitsratio conform BBV.

Grafiek Solvabiliteit

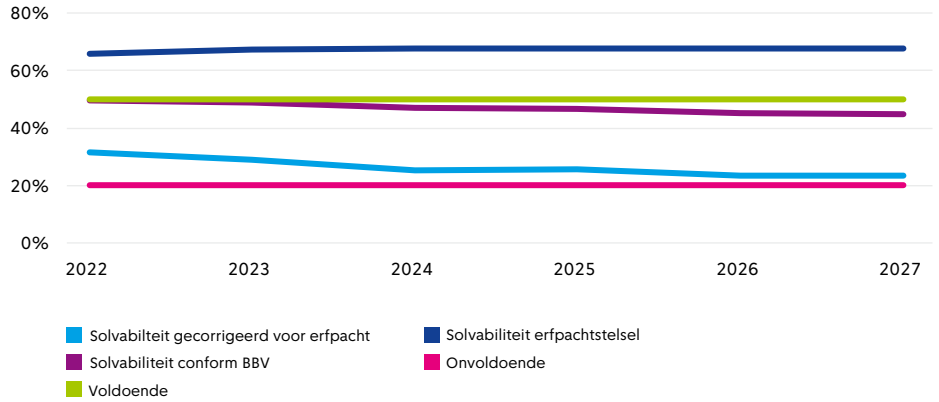

Grafiek Netto schuldquote

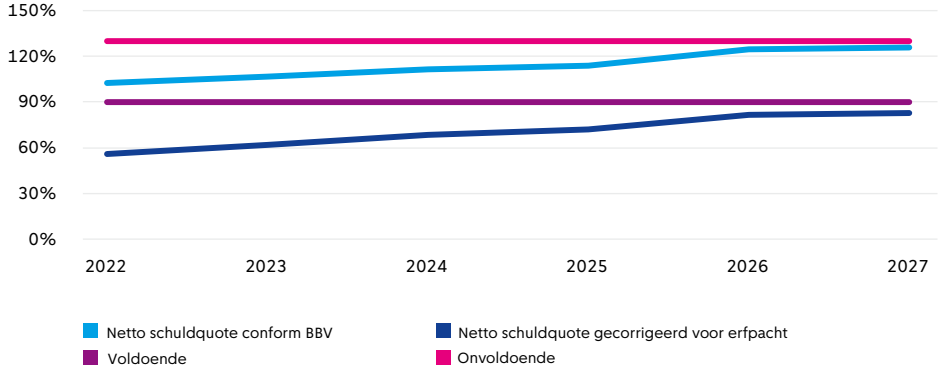

Netto schuldquote

De netto schuldquote berekenen we door de netto schuld (berekend volgens het BBV) te delen door het begrotingstotaal. Het begrotingstotaal zijn de totale baten zonder reservemutaties. We geven de netto schuldquote weer zonder en met correctie voor leningen die wij zelf verstrekt hebben. Zo weten we in hoeverre er sprake is van doorlenen.

De schuld beheersen we door te sturen op twee samenstellende delen van onze schuld, namelijk de standaardschuld en de erfpachtschuld. De erfpachtschuld is het deel van de schuld die we zijn aangegaan om de erfpachtgronden te financieren. De standaardschuld is de schuld voor overige investeringen. De standaardschuld beheersen we door de netto schuldquote gecorrigeerd voor erfpacht dat daardoor gelijk staat aan de standaardschuld voor de lange termijn te richten op 110%. Dat is het midden van de bandbreedte 90% en 130% dat onze toezichthouder als redelijk beheersbaar vindt. De erfpachtschuld beheersen we door canoninkomsten uit erfpacht te sparen.

De netto schuldquotes stijgen allemaal door onze investeringsambitie De netto schuldquote gecorrigeerd voor erfpacht stijgt de komende begrotingsperiode naar 83% in 2027. Hiermee blijven we ruim onder onze lange termijn streefwaarde van 110%. De netto schuldquote conform BBV komt uit op 126% in 2027. Gecorrigeerd voor verstrekte leningen komt de netto schuldquote circa 5% tot 6% lager uit.

De toezichthouder provincie Noord-Holland noemt een netto schuldquote lager dan 90 procent ‘voldoende’ en hoger dan 130 procent ‘onvoldoende’. Hiermee voldoen we aan de signaleringswaarde ‘redelijk’ van onze toezichthouder de provincie Noord-Holland. De toezichthouder kijkt daarbij naar de netto schuldquote conform BBV.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet begrenst onze maximale kortlopende schuld. Dit zijn leningen met een looptijd tot 1 jaar. We berekenen het door de gemiddelde omvang van de kortlopende leningen te delen door het begrotingstotaal. De limiet hiervoor ligt op maximaal 8,5% van het begrotingstotaal. De komende jaren blijft de kasgeldlimiet redelijk constant en binnen de norm van de Wet fido.

Renterisiconorm

De renterisiconorm geeft het renterisico op de bestaande langlopende schuld weer. We berekenen het door het bedrag van de bestaande langlopende schuld dat we binnen een gegeven jaar verplicht moeten aflossen of waarvan we de rente moeten herzien, te delen door het begrotingstotaal. Ook de renterisiconorm blijft de komende jaren binnen de norm van de Wet fido. Dit komt doordat we onze aflossings-verplichtingen hebben gespreid over de jaren, zoals ook staat in grafiek 2.

Schatkistbankieren

Alle decentrale overheden moeten vanaf een bepaald drempelbedrag overtollige middelen in de schatkist van het ministerie van Financiën aanhouden. Deelname van de decentrale overheden aan schatkistbankieren zorgt voor een lager EMU-saldo van Nederland. Voor ons bedraagt het drempelbedrag € 21,9 miljoen in 2024. We mogen de limiet tijdelijk overschrijden. Toetsing gebeurt achteraf via de bepaling van het gemiddelde over een periode van 3 maanden. Gezien de blijvende financierings-behoefte zullen de overtollige middelen tot een minimum beperkt zijn. Hierdoor zullen we weinig tot geen geld bij de schatkist aanhouden.

EMU-saldo

Het 'Economische en Monetaire Unie saldo' (EMU-saldo) is het verschil van inkomsten en uitgaven van de overheid. Onze inkomsten en uitgaven tellen hierin mee. Er is een verschil tussen het exploitatiesaldo en het EMU-saldo. In het EMU-saldo zijn investeringsuitgaven en aan- en verkopen van grond opgenomen. Maar geen afschrijvingen en toevoegingen aan reserves en voorzieningen. Dit is wel zo in het exploitatiesaldo.

Tabel 6 toont het effect van ons op het EMU-saldo van Nederland. Hieruit blijkt dat wij in de komende jaren een flinke invloed hebben op het EMU-saldo van Nederland. Dat komt doordat we fors investeren in de stad. De grootste investeringen in de stad zijn de investeringen in erfpachtgronden, (school)gebouwen en openbare voorzieningen.

Tabel 6: EMU-saldo

EMU-saldo (bedragen x € 1 miljoen)

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	160	-7	-11	234	22	84
Mutatie (im)materiële vaste activa	-431	-457	-567	-571	-558	-215
Mutatie voorzieningen	64	-9	-6	6	2	5
Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-125	-117	-79	-44	-28	-53
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop van financiële vaste activa en (im) materiële vaste activa, alsmede de afwaardering van financiële vaste activa	-17	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo	**-349**	**-590**	**-663**	**-375**	**-562**	**-180**

Lening- en garantiebeleid

We verstrekken leningen als deze voorwaarden allemaal gelden:
- Dit dient het publiek belang.
- Geen andere externe financiers willen een lening verstrekken.
- Vanuit financiële analyses blijkt dat de kredietnemer aan alle rente- en aflossingsverplichtingen kan voldoen.

Garanties verstrekken we alleen als dit een toegevoegde waarde oplevert ten opzichte van een lening. Verstrekken van leningen en garanties brengt echter risico's met zich mee. Juist de combinatie van publiek belang en de afwezigheid van externe financieringsmogelijkheden maakt het risico hoger dan gemiddeld. Bij specifieke risico's treffen we een voorziening. Onze resterende risico's bij verstrekken van leningen en garanties zitten in de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit. Hiervoor houden we de Algemene Reserve aan vanuit de regels Weerstandsvermogen.

Verstrekte leningen

We hebben eind 2022 voor € 357 miljoen aan leningen aan derden verstrekt. We verwachten dat de omvang van de verstrekte leningen toeneemt naar € 450 miljoen eind 2027. Tabel 7 toont dat deze toename vooral komt door de stijging van verstrekte leningen aan het Afval Energiebedrijf (AEB) door bijschrijving van de rente van de lening aan de hoofdsom. Hiervoor treffen we een voorziening omdat het onzeker is of AEB dit kan terugbetalen. De voorgenomen verkoop van AEB is niet meegenomen in de cijfers.

Tabel 7: Verstrekte leningen

*Verstrekte leningen (bedragen * € 1 miljoen)*

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Risico indicatie	Verantwoordelijke organisatie	Soort
Afval Energiebedrijf (AEB)	159,2	170,4	182,5	195,5	209,4	224,2	Hoog	B&O	Deelneming
Alliander	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	Laag	B&O	Deelneming
Amsterdams Investeringsfonds (AIF)	4,7	4,1	3,7	2,9	2,6	2,2	Hoog	B&O	Overig
Amsterdamse Middensegment Hypotheekleningen	5,9	5,2	4,5	3,8	3,0	2,3	Laag	Wonen	Overig
Carré	2,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	Middel	B&O	Deelneming
Duurzaamheidsfonds	10,9	11,4	11,9	12,4	12,9	13,4	Middel	R&D	Overig
Energieleningen	11,3	16,2	15,0	14,0	13,0	12,0	Laag	Wonen	Overig
Internationaal Theater Amsterdam	2,4	1,5	0,6	-	-	-	Middel	EZ&C	Overig
Marktkwartier	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	N.v.t.	G&O	Overig
Nationaal Restauratiefonds	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	6,1	Laag	R&D en Wonen	Overig
NEMO Science Museum	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	N.v.t.	B&O	Overig
Schuldsaneringsleningen	15,8	15,8	15,8	15,8	15,8	15,8	Hoog	Inkomen	Overig
Startersleningen	4,6	3,2	2,3	1,6	1,1	0,7	Laag	Wonen	Overig
Starters- en energielening stortingen	3,4	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	Laag	Wonen	Overig
Starters- en energielening (Weesp)	1,5	1,3	1,1	0,9	0,7	0,5	Laag	Wonen	Overig
Stichting Financiering Bouw Sport Accommodaties	1,1	0,9	0,8	0,7	0,6	0,5	Middel	Sport & Bos	
Westpoort Warmte (WPW)	52,9	57,9	62,9	67,9	72,9	77,9	Middel	B&O	Deelneming
Wooncoöperaties	2,6	9,0	14,0	19,0	20,0	20,0	Middel	Wonen	Overig
Overige leningen < € 1 miljoen	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1			
Totaal	**357,0**	**377,5**	**395,6**	**415,0**	**432,4**	**450,0**			
Correctie voorziening AEB	-	-	-12,1	-25,1	-38,9	-53,8			
Correctie voorziening Marktkwartier	-5,9	-5,9	-5,9	-5,9	-5,9	-5,9			
Correctie voorziening Schuldsaneringsleningen	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6			
Boekwaarde verstrekte leningen	**350,5**	**371,0**	**377,1**	**383,5**	**387,0**	**389,7**			

Per lening geven we een inschatting van het financieringsrisico: laag, middel of hoog. Het gaat dan om het risico dat we rentebetalingen of aflossingen niet volledig ontvangen. Als er een voorziening is om het risico te dekken, dan staat dit bij de toelichting van die lening. Bij enkele leningen staat risicoclassificatie 'niet van toepassing' (n.v.t.). Dat zijn aflossingsvrije leningen met een speciale constructie waarvan het risico volledig is afgedekt door een reserve. Hieronder lichten we de leningen toe als deze nieuw zijn, belangrijke wijzigingen hebben, een risicoaanduiding 'middel' of 'hoog' hebben, of een risicoaanduiding 'laag' hebben maar die groot van omvang zijn.

Afval Energiebedrijf (AEB)
We hebben aan Afval Energiebedrijf (AEB) een achtergestelde lening verstrekt van € 159,2 miljoen per eind 2022.

De gemeente was een verkoopovereenkomst aangegaan met Afvalverwerking Rijnmond (AVR) voor de verkoop van AEB. De verkoop is echter niet goedgekeurd door de Autoriteit Consument & Markt (ACM). In juni 2023 is besloten om een nieuw verkooptraject te starten. Bij definitieve verkoop zal de achtergestelde lening worden afgelost. Een achtergestelde lening is een lening die pas wordt terugbetaald nadat, in dit geval, de leningen van de banken zijn terugbetaald.

In 2023 zijn er nieuwe herfinancieringsafspraken gemaakt tussen AEB, de gemeente en het bankenconsortium. Een onderdeel hiervan is dat de lening van de gemeente wordt verlengd met drie jaar naar 2028. Sinds eind 2019 wordt de rente over de lening aan AEB, zoals afgesproken in de leningsovereenkomst, bijgeschreven bij de hoofdsom. Daarnaast verstrekken we een stand-by faciliteit van € 25 miljoen. AEB kan hier enkel gebruik van maken onder bepaalde voorwaarden.

Het financieringsrisico van deze lening is 'hoog' vanwege de risico's van AEB en het achtergestelde karakter van de lening.

Alliander
We hebben aan Alliander een converteerbare lening van € 55 miljoen verstrekt. Door het verstrekken van deze lening wordt de eigen vermogenspositie van Alliander versterkt. Dit is noodzakelijk vanwege de grootschalige investeringen die Alliander de komende jaren moet doen in elektriciteitsnetten. Dit als gevolg van de energietransitie. De lening wordt naar verwachting in de komende jaren omgezet naar aandelenkapitaal. Dat betekent dat de lening niet wordt terugbetaald met geld maar met aandelen Alliander. Het financieringsrisico is op 'laag' gesteld omdat Alliander een solide bedrijf is en opereert in een gereguleerde markt.

Amsterdams Investeringsfonds (AIF)
We verstrekken vanuit ons Amsterdams Investeringsfonds (AIF) leningen op het vlak van economie, stedelijke ontwikkeling en duurzaamheid. Inmiddels is het fonds gesloten. We verstrekken geen nieuwe leningen meer. Eind 2022 stond voor in totaal € 4,7 miljoen aan leningen uit. De uitstaande hoofdsom zal de komende jaren afnemen door aflossingen. Het financieringsrisico houden we op 'hoog', omdat de leningen verstrekt zijn om nieuwe ideeën te stimuleren. We hebben een reserve getroffen die de omvang van alle verstrekte leningen dekt.

Carré
We verstrekken aan Koninklijk Theater Carré een aflossingsvrije lening. Eind 2022 bedraagt deze lening € 2,2 miljoen. Daarnaast verstrekken we een rekening-courant van maximaal € 2 miljoen. Deze is tot nu toe niet gebruikt. Carré behaalt weer goede bedrijfsresultaten na zware jaren in de coronacrisis. Inmiddels is de helft van de lening (vervroegd) afgelost en bedraagt de lening € 1,1 miljoen. Het financieringsrisico verlagen we naar 'middel'.

Duurzaamheidsfonds
We verstrekken vanuit ons Duurzaamheidsfonds leningen aan duurzame projecten in de stad. Eind 2022 stond er € 10,9 miljoen aan leningen uit. We verwachten dat dit bedrag zal toenemen in de komende jaren. Het financieringsrisico houden we op 'middel'. We hebben een reserve getroffen die de omvang van alle verstrekte leningen dekt.

Internationaal Theater Amsterdam (ITA)
We verstrekken aan ITA een langlopende lening voor financiering van de vaste activa van het theater. Eind 2022 bedraagt deze lening € 2,4 miljoen. ITA ontvangt een subsidie om de rentebetalingen te voldoen. Dit verrekenen wij intern. We behouden het financieringsrisico op 'middel'.

Schuldsaneringsleningen
We verstrekken vanuit schuldsanering leningen. Dit als onderdeel van ons beleid voor armoedebestrijding. Daarvan was de stand eind 2022 € 15,8 miljoen. Vanwege het karakter van schuldsanering schatten we het financieringsrisico op 'hoog'. Als maatregel van risicobeheersing volgt de Kredietbank Amsterdam deze leningen intensief en is er een gedeeltelijke voorziening voor getroffen van € 0,6 miljoen.

Leningenportefeuille Financiering Bouw Sport Accommodaties
We strekken leningen voor de financiering van verenigingsgebouwen van sport-verenigingen. Het gaat hierbij om 17 leningen met een totaalbedrag van € 1,1 miljoen per eind 2022. De uitstaande hoofdsom zal de komende jaren afnemen door

aflossingen. Voorheen verstrekten we voor deze leningen een garantie aan Stichting Financiering Bouw Sport Accommodaties (SFBSA). In 2022 hebben we deze leningenportefeuille overgenomen en verstrekken we dus zelf leningen. De garantie is daarmee vervallen in 2022. Het financieringsrisico stellen we op 'middel'.

Westpoort Warmte
We hebben, samen met de andere aandeelhouder Vattenfall, aan Westpoort Warmte (WPW), ieder een faciliteit van € 77,9 miljoen verstrekt. Het uitstaande saldo van de verstrekte leningen is € 52,9 miljoen eind 2022. We verwachten dat dit bedrag zal toenemen in de komende jaren. Hoewel WPW nog sterk afhankelijk is van AEB voor de warmtelevering, wordt dit risico meer gespreid over andere warmtebronnen. Het financieringsrisico wordt ingeschat op 'middel'.

Wooncoöperaties
In 2021 is een Wooncoöperatiefonds van € 20 miljoen opgericht. Doelstelling van het fonds is de stimulering van sociale en middeldure huurwoningen van wooncoöperaties (niet te verwarren met woningcorporaties). Dit stimuleren we met leningen ter aanvulling van leningen van andere partijen. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten (SVn) doet het beheer. Eind 2022 stond in totaal een bedrag van € 2,6 miljoen aan leningen uit. We verwachten dat het uitstaande bedrag in de komende jaren groeit naar € 20 miljoen. Het financieringsrisico stellen we op 'middel'. Dit komt vooral door de onderpandswaarde. Voor het risicogedeelte hebben we een reserve gevormd.

Overige leningen kleiner dan € 1 miljoen
We hebben een aantal kleinere leningen verstrekt. De belangrijkste ontwikkelingen hier zijn rond twee leningen aan sociale firma's met een totale omvang van € 0,1 miljoen. De financiële situatie van deze resterende twee sociale firma's staat nog steeds onder druk. Beide sociale firma's hebben sinds ruim drie jaar uitstel van betaling. Het financieringsrisico van deze leningen is 'hoog'.

Verstrekte garanties

We hebben eind 2022 voor € 9,9 miljard aan financiële garanties aan derden verstrekt. We verwachten dat de totale omvang ongeveer gelijk blijft richting 2027. Zie ook tabel 8.

Bij een financiële garantie:
- Verstrekt een andere partij een lening aan de kredietnemer (meestal banken).
- Staan we garant wanneer de kredietnemer niet aan zijn rente- of aflossingsverplichtingen kan voldoen.

Tabel 8: Verstrekte garanties

*Verstrekte garanties (bedragen * € 1 miljoen)*

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Risico indicatie	Verantwoordelijke organisatie
Achtervang WEW	1.302	1.205	1.105	1.005	905	805	Laag	Wonen
Achtervang WSW	8.386	8.490	8.590	8.690	8.790	8.890	Laag	Wonen
Gemeentegaranties wonen	3	3	3	2	2	1	Laag	Wonen
Gemeentegaranties zorg	1	1	1	1	0	0	Laag	Wonen
Hogeschool van Amsterdam	9	9	8	7	6	6	Laag	Nieuw-West
Sportfondsenbad West	6	6	5	5	5	4	Hoog	Sport & Bos
Stichting Waternet (Langlopende leningen)	74	65	55	46	37	29	Laag	B&O
Stichting Waternet (Rekening-courant)	16	16	16	16	19	18	Laag	B&O
Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK)	134	139	139	139	139	139	Middel	R&D
Overig garanties < € 1 miljoen	3	3	2	2	2	2		
Totaal	**9.935**	**9.936**	**9.924**	**9.913**	**9.905**	**9.894**		

Per garantie geven we een inschatting van het financiële risico: laag, middel of hoog. Het gaat dan om het risico dat de garantie wordt ingeroepen en de gemeente als garantiegever (een deel van) de omvang van de garantie moet betalen. Als we een voorziening hebben gevormd om het risico te dekken, dan staat dit bij de toelichting van die garantie. Hieronder lichten we de garanties toe als deze nieuw zijn, een risicoaanduiding 'middel' of 'hoog' hebben, of een risicoaanduiding 'laag' hebben maar die groot van omvang zijn.

Achtervang waarborgfondsen
De gemeente is achtervang bij twee verschillende waarborgfondsen, namelijk:
- Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW).
- Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW).

Anders dan bij een garantie staat de gemeente bij een waarborgfonds niet rechtstreeks garant voor verstrekte leningen aan woningcorporaties of particulieren, maar is de gemeente verplicht om renteloze leningen te verstrekken aan waarborgfondsen als die in liquiditeitsproblemen komen door een te laag fondsvermogen. De waarborgfondsen hoeven deze renteloze leningen pas terug te betalen wanneer hun fondsvermogen voldoende is.

De garantieomvang is weergegeven als het totaal van de borgstellingen die de waarborgfondsen hebben afgegeven en aan ons toerekenbaar zijn.
Dat was € 9,7 miljard eind 2022.

Achtervang Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW)
Het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) waarborgt leningen die burgers hebben afgesloten voor het kopen van een huis onder de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). Als een burger met een NHG hypotheek zijn rente en of aflossingen niet meer kan betalen, kunnen de financiers het WEW aanspreken, mocht de opbrengst van de gedwongen verkoop van het huis onvoldoende zijn om de schuld volledig af te lossen. Alleen wanneer het WEW te weinig eigen vermogen heeft, kan vervolgens de gemeente worden aangesproken.

Eerder waren het Rijk en gemeenten samen achtervang voor als het garantievermogen van het WEW onvoldoende was. Vanaf 2011 heeft het Rijk de taak als achtervang volledig overgenomen voor leningen. Voor leningen afgesloten na 2011 is de gemeente niet langer achtervang. Door aflossingen op bestaande leningen neemt onze achtervangpositie bij het WEW daarom jaarlijks af. De omvang van onze achtervang-positie bedroeg € 1,3 miljard eind 2022. Dit zijn de NHG-hypotheken die tot en met 2010 aan Amsterdammers zijn verstrekt.

Het risico schatten we ‘laag’ in. Dit vanwege het aanwezige vermogen bij het WEW en de gestegen huizenprijzen sinds 2010, waardoor de waarde van de woningen over het algemeen hoger is dan de schuld.

Achtervang Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW)
Het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) staat borg voor de rente en aflossingen van leningen aan woningcorporaties. Daardoor hebben de corporaties betere toegang tot de kapitaalmarkt en kunnen zij tegen gunstige voorwaarden lenen.

Wanneer woningcorporaties niet langer aan hun rente en aflossingsverplichtingen kunnen voldoen zijn er verschillende afspraken tussen de corporaties, WSW, de gemeenten en het Rijk om de risico’s te beperken en te delen:
1. Een corporatie kan eerst saneringssteun ontvangen van andere corporaties.
2. Als de saneringssteun onvoldoende is of wordt besloten om niet te saneren, dan kunnen corporaties het WSW aanspreken. WSW heeft zelf buffers om corporaties bij te staan. Als dat ontoereikend is, kan het WSW andere woningcorporaties aanspreken. Woningcorporaties hebben voorwaardelijke verplichting tot liquiditeitssteun.
3. Als bovenstaande onvoldoende is, dan kan de achtervang van de gemeenten en het Rijk worden aangesproken. Gemeenten en Rijk verstrekken renteloze leningen aan het WSW. Het WSW heeft zo altijd voldoende middelen om ervoor te zorgen dat woningcorporaties hun rente en aflossingen kunnen voldoen. Daarom kunnen woningbouwcorporaties relatief goedkoop lenen.

De omvang van onze achtervangpositie bedroeg € 8,4 miljard eind 2022. WSW heeft een zeer hoge kredietwaardigheid (AAA-rating). Het risicoprofiel is daarom ‘laag’.

Sportfondsenbad Amsterdam West
We hebben een garantie verstrekt voor een lening aan het Sportfondsenbad Amsterdam West. Het uitstaande saldo is € 6,1 miljoen eind 2022. Het garantierisico is ‘hoog’ vanwege de energieprijzen, die grote invloed hebben op de kosten van het zwembad, en de lage buffers van het Sportfondsenbad.

Stichting Waternet
Waternet voert wettelijke en publieke taken uit op het gebied van onder andere drinkwater, riolering en het versterken van dijken. In de samenwerkingsovereenkomst is afgesproken dat de gemeente en het waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV) de kosten, die Waternet maakt voor het uitvoeren van deze taken, vergoed. Daarnaast garanderen de gemeente en AGV gezamenlijk leningen die stichting Waternet afsluit voor een maximaal bedrag van € 120 miljoen.

Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland (WRK)
WRK is een watertransportmaatschappij, waarvan, vanwege het publieke belang, de gemeente samen met waterleidingbedrijf PWN voor ieder 50%, aandeelhouder is. De aandeelhouders staan verder gezamenlijk garant voor leningen die WRK afsluit tot een maximaal bedrag van € 230 miljoen. Momenteel staat € 139 miljoen uit onder de garantie. Het risicoprofiel van de garantie schatten we in op ‘middel’.

Overige garanties kleiner dan € 1 miljoen
We hebben een aantal kleinere garanties verstrekt met een omvang van in totaal ongeveer de € 3 miljoen. Twee grotere garanties in deze categorie zijn Broedplaatsen en De Meervaart.

Het uitstaande bedrag voor de garantie voor Broedplaatsen is bijna € 1 miljoen eind 2022. Door de garantie kan Triodos financiering verstrekken aan de betreffende broedplaats. Het risicoprofiel van deze garantie hebben is ‘middel’, vanwege de aard van de leningen in de culturele sector.

Het uitstaande bedrag van de garantie aan het theater De Meervaart om een verbouwing te financieren is € 0,9 miljoen eind 2022. Het risicoprofiel houden we op ‘hoog’.

De risicoprofielen van de overige garanties variëren van ‘laag’ tot ‘hoog’.

5.3 Lokale heffingen

Algemeen

Inwoners en ondernemers in Amsterdam helpen met het betalen van lokale heffingen mee aan het welzijn, de leefbaarheid en voorzieningen in onze stad. Deze lokale heffingen zijn een belangrijk onderdeel van onze inkomsten.

Bij lokale heffingen onderscheiden we belastingen, retributies en leges.

- *Belastingen* zijn verplichte bijdragen aan de gemeente zonder dat hier meteen een tegenprestatie tegenover staat.
- *Retributies* ('verplichte betalingen') heffen we als we een van onze bezittingen beschikbaar stellen. Of als we een dienst verlenen aan een persoon of onderneming.
- *Leges* zijn vergoedingen voor kosten die we maken voor administratieve handelingen. Bijvoorbeeld informatie geven of vergunningen verstrekken.

Deze paragraaf gaat over inkomsten en de lokale lastendruk die daarbij hoort en over het beleid rond lokale heffingen dat we in 2024 voeren. De belastingverordeningen voor 2024 (met tarieven) bieden we tegelijk met de Begroting 2024 aan bij de gemeenteraad. De tarieven voor de onroerendezaakbelasting (OZB) en de roerende ruimtebelasting (RRB) zijn nog niet bekend, dus die bieden we in december aan. De hoogte van OZB en RRB zijn namelijk mede afhankelijk van de waardeontwikkeling van woningen en zakelijk vastgoed. Om waarden vast te stellen, gebruiken we zoveel mogelijk verkooptransacties van onroerende zaken.

Indexering

In de Voorjaarsnota 2023 (pagina 15) hebben wij aangegeven dat de indexering van de lokale heffingen vanaf de Begroting 2024 wordt geharmoniseerd (conform afspraak uit het Coalitieakkoord). Harmonisatie geldt voor alle lokale heffingen met uitzondering van de toeristenbelasting, parkeren op straat en de vermakelijkhedenretributie.
Deze lokale heffingen zullen vanaf de Begroting 2025 worden geharmoniseerd.
De harmonisatie houdt in dat de lokale heffingen zowel dezelfde indexen gebruiken als ook hetzelfde moment in het jaar. Op deze manier lopen onze inkomsten gelijk op met onze uitgaven die op dezelfde manier geïndexeerd worden. De nieuwe stedelijke indexeringssystematiek gaat uit van de indexen die ook het rijk gebruikt bij haar indexering van het Gemeentefonds (onze grootste inkomstenbron). Het gaat om de indexen: loonvoet overheid, materiele overheidsconsumptie en bruto overheids-investeringen. De waardes van deze indexen halen we uit de Augustusraming (of concept Macro Economische Verkenningen-raming) van het Centraal Plan Bureau.
Zo zijn we in de begroting zo actueel mogelijk.

Belastingen, retributies en leges

In tabel 5.3.1 staan de geschatte inkomsten uit belastingen, retributies en leges. Onder de tabel lichten we nader toe wat deze heffingen inhouden. Tabel 5.3.2 geeft een overzicht van de berekening van kostendekkendheid per onderdeel waar dit van toepassing is.

Tabel 5.3.1 Overzicht totale opbrengsten belastingen, retributies en leges.
(bedragen x €1 miljoen)

	Rekening 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
OZB	235,0	283,0	297,8	308,5	319,6	331,1
RBR	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7
Rioolheffing	82,1	88,7	95,1	98,4	101,8	103,1
Toeristenbelasting	138,1	185,0	242,5	262,5	272,5	282,5
Binnenhavengeld	3,9	3,8	4,1	4,3	4,5	4,6
Vermakelijkheidsretributie	6,2	6,5	9,4	10,8	10,3	11,6
Precariobelasting	2,7	7,1	7,6	7,9	8,3	8,0
Reclamebelasting	4,1	5,1	5,5	5,7	5,9	6,1
Afvalstofheffing	154,6	157,1	167,6	167,6	167,6	167,6
Reinigingsrecht	9,8	10,5	10,3	10,3	9,8	9,8
Parkeerbelasting	265,3	294,5	322,4	349,5	362,1	375,1
Marktgelden	4,4	5,0	5,4	5,4	5,4	5,4
Lijkbezorgingsrechten	6,7	6,7	-7,1	-7,1	-7,1	-7,1
Leges	97,3	99,9	115,0	120,1	122,5	122,5
Totaal	**1010,8**	**1153,5**	**1276,1**	**1344,5**	**1384,6**	**1421,6**

Tabel 5.3.2 Overzicht berekening van kostendekkendheid
(bedragen x €1 miljoen)

Berekening van kostendekkendheid van een heffing:	Afvalstofheffing	Reinigingsrecht	Rioolheffing	Lijkbezorgingsrechten	Marktgelden	Binnenhavengelden
Kosten taakveld(en), incl. (omslag)rente	156,23	9,67	87	3,0	6,2	8,3
Inkomsten taakveld(en), excl. heffingen	-7,04	-0,52	0	-0,3	5,4	
Netto kosten taakveld	**149,19**	**9,15**	**87**	**2,7**	**0,8**	**8,3**
Toe te rekenen kosten	25,59	0,7		4,4	7,1	
Overhead incl. (omslag)rente	15,74	0,44		0,0	0,8	
BTW	5,68	0	10	0,0		
Totale kosten	**196,21**	**10,29**	**97**	**7,1**	**7,9**	
Opbrengst heffingen	186,21	10,29	96	7,1	5,4	4,1
Dekkingspercentage	**94,9%**	**100,0%**	**99,1%**	**100,4%**	**68,3%**	**49,0%**

Onroerendezaakbelasting

De onroerendezaakbelasting (OZB) is een belasting voor:

- De eigenaar van een woning of bedrijfspand (object)
- De huurder en gebruiker van een bedrijfspand

Bij het inschatten van de totale OZB-opbrengsten houden we rekening met de groei van de stad en indexatie. De tarieven worden met ingang van 2024 conform de nieuwe stedelijke systematiek geïndexeerd. De precieze tarieven stellen we vast via een percentage van de WOZ-waarde (WOZ staat voor Waardering Onroerende Zaken). De waardeontwikkelingen bepalen mede de hoogte van de OZB. We stellen het tarief zo laat mogelijk in 2023 vast om zoveel mogelijk verkooptransacties van onroerende zaken te kunnen meenemen in de bepaling van de waarde.

Roerende ruimtebelasting

Eigenaren van roerende woonruimten (zoals woonboten) en eigenaren en gebruikers roerende bedrijfsruimten betalen roerende ruimtebelasting (RRB). Voor de RRB geldt de wettelijke verplichting om dezelfde tarieven als voor de OZB te hanteren. Eigenaren en gebruikers van roerende ruimten gaan daarmee ook mee bijdragen aan de voorzieningen in de stad. De heffing stellen we vast via een percentage van de waarde van de roerende ruimte.

Rioolheffing

We leggen rioolheffing op aan alle eigenaren van de geregistreerde objecten die aangesloten zijn op de gemeentelijke riolering (aansluitrecht). Waternet voert de rioleringstaak uit. De gemeentelijke afdeling Belastingen verstuurt de aanslagen en int deze. De hoogte van het tarief bepalen we jaarlijks via een vijfjaarverwachting. Tarieven mogen jaarlijks niet te veel verschillen. Ook indexeren we de tarieven conform de nieuwe stedelijke systematiek.
De rioolheffing is maximaal kostendekkend. We mogen geen winst maken op de rioolheffing. Vanwege het risico van procedures tegen de toerekening van kosten aan de rioolheffing, wordt 1% van de kosten ten laste gebracht van de algemene middelen, zodat 99% van de kosten wordt verhaald met de rioolheffing.
We berekenen het tarief rioolrecht door een eigenarenheffing en een gebruikersheffing. De gebruikersheffing baseren we op het (drink) waterverbruik. Hiermee passen we het uitgangspunt toe dat de gebruiker / vervuiler betaalt.
Het tarief 2024 voor het eigenarendeel en het gebruikersdeel stijgt ten opzichte van 2023 met 4%, door hogere prijsstijgingen in loonontwikkelingen. De gebruikersheffing kent meerdere tarieven, met een drempel van 300 m3 waterverbruik. Grootgebruikers betalen hierdoor via hun waterverbruik aan de kosten voor het rioleringsstelsel.

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting indexeren we vanaf 2025. Dat doen we niet via de tarieven, maar door uit te gaan van stijgende kamerprijzen.
We vereenvoudigen de heffingssystematiek voor de toeristenbelasting. Bezoekers betalen vanaf 2024 alleen een percentage van de overnachtingsprijs. Het vaste tarief per persoon per overnachting komt te vervallen. Daarmee verkleinen we de administratieve lasten voor hoteliers. We gaan daarnaast een grotere bijdrage van bezoekers aan de stad vragen. De toeristenbelasting stijgt naar 12,5%. Het tarief voor cruisepassagiers die Amsterdam als tussenstop aandoen stijgt van € 8 naar € 11.
Om bezoekers die op een rondvaartboot stappen meer te laten bijdragen aan de stad, verhogen we het tarief voor de Vermakelijkhedenretributie (VMR) te water van € 1,50 naar € 2,-.

Binnenhavengeld

Binnenhavengeld Pleziervaart is een gemeentelijke belasting voor pleziervaartuigen die varen en afmeren in Amsterdam. Met deze belasting betaalt de gebruiker van de Amsterdamse vaarwegen, kades en aanlegplaatsen mee aan het onderhoud en beheer daarvan. Na betaling van het binnenhavengeld krijgt de eigenaar een vignet dat op de

boot moet worden bevestigd. Met dit vignet wordt niet alleen vastgesteld of de belasting is voldaan, maar kan ook de drukte op het water worden gemonitord. Het tarief dat per jaar verschuldigd is, is afhankelijk van de oppervlakte van de boot (grootste lengte x grootste breedte over het dek gemeten) en afhankelijk van de ligplaats; in eigen/gepacht water of jachthaven geldt 50% korting. Pleziervaartuigen die uitstootvrij varen, krijgen in 2024 nog een korting van 35% op het reguliere tarief (was tot en met 2023 70%). De tarieven van het binnenhavengeld worden (in lijn met de leges) jaarlijks geïndexeerd voor loon- en prijsstijgingen conform de nieuwe stedelijke systematiek. De tarieven voor 2024 en de kortingspercentages worden vastgesteld door de gemeenteraad via de Binnenhavengeldverordening Plezier-vaart 2024. Dat de geraamde baten de lasten niet overschrijden wordt gewaarborgd door een kostenrapport dat periodiek wordt opgeleverd. Er wordt geen kwijtschelding verleend van Binnenhavengeld Pleziervaart. Bij aanschaf van een nieuw vaartuig, motorwissel of verhuizing naar Amsterdam betaal je naar rato de resterende hele maanden van het jaar. Als de eigenaar de boot verkoopt, verhuist buiten Amsterdam of als de boot is gestolen, dan kan er restitutie aangevraagd worden voor de resterende hele maanden van het jaar. Naast het jaartarief, is er ook een optie voor 24uurs afmeren (dagtarief) en/of 6 uur afmeren (bezoekerstarief), hiervoor is een doorvaartvignet noodzakelijk. Dit is een ontheffing van het BHG.

Vermakelijkhedenretributie

De vermakelijkhedenretributie (VMR) leggen we op aan ondernemers die tegen vergoeding vermaak op het water aanbieden (bijvoorbeeld een rondvaart) en aan organisatoren van betaalde evenementen in de openbare ruimte (waaronder festivals). De VMR voor passagiersvaartuigen wordt verhoogd van € 1,50 naar € 2,- om ook dagbezoekers een grotere bijdrage aan de stad te laten leveren.
Omdat het tarief voor vermakelijkhedenretributie te water wordt verhoogd in 2024 en de vermakelijkhedenretributie voor betaalde evenementen in de stad pas sinds 2023 wordt geheven, passen we de indexatie conform nieuwe stedelijke systematiek vanaf 2025 toe.

Precariobelasting

Precariobelasting is de vergoeding voor het plaatsen of hebben van voorwerpen onder, op of boven gemeentegrond of -water met een openbare bestemming.
We hebben drie varianten van precariobelasting:

- *Terrassen:* Vanaf 2023 wordt weer precario geheven op terrassen die zich op gemeentelijke grond of water met een openbare bestemming bevinden. De tarieven verschillen per gebied. De tarieven zijn het hoogst in de centrumgebieden, waar de druk op de openbare ruimte het grootst is.
- *Passagiers- en bedrijfsvaartuigen: V*oor een ligplaats in openbare gemeentewater heffen we precario. We heffen ook precario voor het (’s nacht) liggen van passagiers-vaartuigen. Er gelden twee tarieven, afhankelijk van het gebied waar het passagiers-vaartuig ligt: een hoger tarief in het centrumgebied en een lager tarief daarbuiten. Vanaf 2024 groeien de tarieven precario liggeld voor passagiersvaartuigen stapsgewijs toe naar die van commerciële havens.
- *Liggeld woonschepen:* Bewoners van woonschepen betalen precario voor hun ligplaats.

De tarieven precario worden jaarlijks geïndexeerd conform de nieuwe stedelijke systematiek.

Reclamebelasting

In 2023 bleek dat de opbrengsten van de reclamebelasting, die vanaf 2022 weer wordt geheven in Amsterdam, lager uitvielen dan verwacht. De verwachte opbrengsten hebben we daarom verlaagd. Bij het indexeren van de opbrengsten hebben we gekozen voor het aanbrengen van extra differentiatie in de tarievenstructuur, zodat kleine uitingen worden ontzien en ondernemers met uitingen die een groter beslag op de openbare ruimte leggen meer gaan betalen. Vanaf 2024 worden de tarieven volgens de nieuwe stedelijke systematiek geïndexeerd.

Afvalstofheffing

Uitgangspunt is dat de afvalstoffenheffing kostendekkend wordt vastgesteld. Alle directe kosten voor de inzameling en verwerking van het huishoudelijk afval worden hiervoor in aanmerking genomen, inclusief de toerekeningen voor BTW, overhead, handhaving en vegen.
Voor de periode 2023-2026 geldt dat op grond van het coalitieakkoord jaarlijks 10 miljoen wordt bijgedragen uit de algemene middelen in het kader van verlichting van de lastendruk voor bewoners.
De tarieven voor de afvalstoffenheffing worden jaarlijks met een aparte raads-voordracht vastgesteld. Onderdeel van deze voordracht zijn de gedetailleerde kostenonderbouwingen van de tarieven.

Reinigingsrecht

Reinigingsrecht gaat over het inzamelen en verwerken van bedrijfsvuil. Hiervoor belasten we kleine ondernemers. Voor een aanbod tot vijf zakken wekelijks geldt een laag tarief. Voor een aanbod tussen vijf en negen zakken geldt een hoger tarief. Kan de ondernemer een contract tonen waarin staat dat zijn afval apart wordt ingezameld? Dan vervalt de aanslag. Voor een aanbod boven de negen zakken is een contract verplicht. In de hele gemeente gelden dezelfde tarieven. Het reinigingsrecht wordt kostendekkend vastgesteld. Alle directe kosten voor de inzameling en verwerking van het afval worden hiervoor in aanmerking genomen, inclusief de toerekeningen voor

overhead, handhaving en vegen. De tarieven voor het reinigingsrecht worden jaarlijks met een aparte raadsvoordracht vastgesteld. Onderdeel van deze voordracht zijn de gedetailleerde kostenonderbouwingen van de tarieven.

Parkeerbelasting

De parkeeropbrengsten zijn in 2022 lager uitgevallen als gevolg van de corona maatregelen die nog in de eerste helft van dat jaar speelden. In 2023 zijn de opbrengsten weer op het niveau van vóór corona. Vanaf 2023 zijn ook de in het jongste coalitie akkoord opgenomen opbrengstenstijgingen verwerkt. Vanaf 2024 stijgen de opbrengsten door indexatie conform de nieuwe stedelijke systematiek (alleen voor vergunningen, straatparkeren volgt vanaf 2025) en door intensivering van de handhaving (nieuwe contract aanbestede parkeerbeheerder). Kostendekkendheid is niet van toepassing.

Marktgelden

Marktgelden worden bij de marktkoopman in rekening gebracht als vergoeding voor het gebruik van gemeentegrond en voor de levering van elektriciteit, de afval-verwerking en het reinigen van het marktterrein. De inkomsten in de rekening 2022 werden beïnvloed door de effecten van de corona maatregelen in het 1e kwartaal 2022. De baten hebben zich, na het beëindigen van de corona maatregelen, in 2022 onvoldoende hersteld om de begrote baten te kunnen realiseren. Dit heeft ertoe geleid dat in de begroting 2023 de baten structureel met € 0,25 miljoen. zijn verlaagd. Bij deze begroting wordt voorgesteld de tarieven aan te passen. Dit leidt tot een aanpassing van de begrote baten met € 0,3 miljoen.

Lijkbezorgingsrechten

In tegenstelling tot de meeste andere gemeentelijke dienstverlening zoals de uitgifte van een paspoort of het ophalen van het huisvuil, is bij de tarieven voor lijkbezorging sprake van marktwerking. In de regio Amsterdam zijn naast de gemeentelijke begraafplaatsen en crematoria ca. tien andere begraafplaatsen en crematoria actief. De gemeente faciliteert ca. 35% van de uitvaarten van overleden Amsterdammers. Bij de beoordeling van de tarieven is het principe dat er één tarief is voor gelijke dienstverlening deels los gelaten. De ligging en omvang van de begraafplaats en de faciliteiten vragen om een meer individuele bepaling van de tarieven. Uitgangspunt bij de tariefstelling is dat de gemeente de exploitatie van de gemeente-lijke begraafplaatsen en crematoria op een goed niveau tegen marktconforme en kostendekkende tarieven uitvoert.

Gelet op de aard van de begraafplaatsen kunnen er verschillende tarieven voor grafrechten en bijdrage aan onderhoud begraafplaatsen zijn. De geraamde opbrengst van alle tarieven te samen dekken alle werkelijke kosten, die met de exploitatie van de begraafplaats/crematorium zijn gemoeid. De tarieven zijn geïndexeerd conform de nieuwe stedelijke systematiek.
De lijkbezorgingsrechten zijn geen onderdeel van de lokale lastendruk, omdat er geen verplichte afname van de dienstverlening is.
Lijkbezorgingsrechten worden niet kwijtgescholden.

Leges

Leges zijn vergoedingen die inwoners en bedrijven betalen voor gemeentelijke dienstverlening. De legestarieven worden op basis van begrotingscijfers, voorafgaand aan het begrotingsjaar vastgesteld. De wet vereist namelijk dat de verordening op leges moet zijn vastgesteld vóórdat je de leges gaat heffen. Al onze legestarieven staan in de legestabel. De legestabel is, na vaststelling, terug te vinden op **www.amsterdam.nl**.

Kostendekkendheid leges

Op grond van de gemeentewet mogen de opbrengsten van leges niet hoger zijn dan de uitgaven. We mogen geen winst maken op de leges, maar we mogen wel kostendekkend werken tot maximaal 100%. Hoe hoger de kostendekkendheid, hoe meer de kosten worden gedragen door de aanvrager(s) van de legesproducten. Op die manier komt een kleiner deel van de kosten ten laste van de algemene middelen.

Door het in werking treden van de Omgevingswet en Wet kwaliteitsborging voor het bouwen verandert er veel. Het principe van legesheffing verandert niet. Wel vervallen er activiteiten waarvoor de gemeente leges mag heffen. Voor een deel van de bouwactiviteiten wordt de bouwtechnische toets overgedragen van de gemeente Amsterdam naar private kwaliteitsborgers. Hierdoor vallen zowel de kosten als desbetreffende legesbaten weg binnen de gemeente. Maar er komen ook nieuwe taken bij, waarvoor geen leges geheven kunnen worden. De gemeente dient te controleren of de private kwaliteitsborgers die zijn aangesteld om de bouwplannen te controleren wel (juist) gecertificeerd zijn om de private kwaliteitsborging bouw te mogen doen. Om de begrotingstegenvaller, die hiervan het gevolg is, voor een deel op te vangen wordt de kostendekkendheid van de leges omgevingsvergunningen verhoogd. Daarnaast maakt de Omgevingswet het mogelijk om leges te heffen voor milieubelastende activiteiten. Daarom wordt er een nieuw hoofdstuk aan de legestabel toegevoegd: H4 Milieubelastende activiteiten.

Bij leges onderscheiden we drie soorten dienstverlening met daarbinnen verschillende onderdelen:

1. Algemene dienstverlening zoals onder andere burgerzaken en vergunningen voor werken in openbare ruimte, verkeer en vervoer en ligplaatsen.
2. Dienstverlening in het kader van de Omgevingswet en fysieke leefomgeving, waaronder bouwvergunningen, huisvestingvergunningen, kapvergunningen en milieubelastende activiteiten.
3. Dienstverlening die valt onder de Europese Dienstenrichtlijn (EDR) zoals onder andere horecavergunningen, evenementenvergunningen, ambulante handel en kinderopvang.

In de tabel met het overzicht van de kosten, de opbrengsten en de kostendekkendheid van de drie soorten dienstverlening, wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten kosten:

- Onder A Personeel en inkopen vallen onder andere kosten zoals de personeelskosten van uitvoering, automatiseringskosten en materiële kosten (inkopen) die voor de dienstverlening worden gemaakt.
- Onder B valt de overhead en de BTW. Niet alle overheadkosten die de gemeente maakt mogen volgens de wet worden meegenomen in de leges. Kosten zoals bestuursondersteuning, beleidsadvisering en juridische zaken zijn daarom niet meegerekend. Om te bepalen wat de overgebleven overheadkosten zijn, wordt er gerekend met een opslag per formatieplaats (zie voor nadere toelichting op overhead programmaonderdeel B.1 en financiële verordening artikel 16).
  De toegerekende overhead bedraagt € 26,8 miljoen. De toegerekende BTW bedraagt € 5,4 miljoen.

	Personeel en inkopen	Overhead en BTW	Totale Lasten	Baten	Kostendekkendheid	
Per onderdeel legestabel x € 1.000	**A**	**B**	**A+B**		**2024**	**2023**
Algemene Dienstverlening						
H11 Algemeen	356	139	495	420	85%	83%
H2 Burgerzaken	21.700	5.413	27.113	21.753	80%	66%
H6 Economie en Milieu	170	86	256	186	73%	110%
H7 Openbare Ruimte	3.875	1.705	5.580	6.342	114%	105%
H8 Verkeer en Vervoer	10.983	5.143	16.125	15.295	95%	94%
H9 Binnenwater	495	254	749	619	83%	11%
Dienstverlening in het kader van de Omgevingswet en fysieke leefomgeving						
H3 Omgevingswet, H4 Milieubelastende activiteiten en H5 Fysieke leefomgeving	41.892	14.770	56.662	58.275	103%	109%
Dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn						
Huisvestingswet 2014	1.745	859	2.604	2.014	77%	65%
Prostitutiebedrijven (H5.4 en H6.3)	62	31	93	37	40%	-
Horeca (H6.1)	4.203	2.117	6.321	5.707	90%	62%
Winkeltijdenwet(H6.4)	-	-	-	-	-	-
Evenementen (H6.5)	2.922	1.305	4.226	3.198	76%	54%
Activiteiten op openbare weg (H6.6.1 en 6.6.3)	50	26	76	76	100%	100%
Leefmilieu (H6.7)	21	9	30	28	90%	100%
Reclame (H7.3)	35	17	52	23	44%	38%
Ambulante Handel (H7.4)	153	87	240	214	89%	93%
Deelvervoer (H8.8)	-	-	-	-	-	-
Bedrijfsvaartuigen (H9.2)	508	190	698	625	90%	87%
Kinderopvang (H10)	222	64	287	188	66%	65%
Totaal Legesverordening 2024	**89.394**	**32.214**	**121.608**	**114.999**	**95%**	**91%**

De kostendekkendheid, voor het totaal van de legesverordening, is ten opzichte van 2023 van 91% gestegen naar 95%. Daarmee zitten we aan de bovenkant van de bandbreedte van 85%-95% kostendekkendheid die als doelstelling is opgenomen in het beleidskader leges.

De kostendekkendheid blijft niet van jaar op jaar hetzelfde:
- Wijziging van aantallen verstrekte legesproducten heeft effect op de omvang van de toegerekende kosten en de raming van de legesopbrengsten;
- Verbetering van werkprocessen (besparingsopdracht), onder andere als gevolg van digitalisering, leidt tot kostenverlaging;
- Wijziging in wet- en regelgeving en beleidskeuzes bepalen mede de kostendekkendheid.

Het overzicht van kostendekkendheid in de paragraaf lokale heffingen van de begroting 2023 was gebaseerd op de veronderstelling dat al in 2023 de Omgevingswet zou worden ingevoerd. Eind 2023 is besloten de invoering uit te stellen tot 2024. De toename van de kostendekkendheid in 2024 wordt bepaald door de volgende ontwikkelingen:
- Hogere bezoekersaantallen in de stadsloketten (reisdocumenten) en actualisatie van de afhandeltijden leiden tot een stijging van de kostendekkendheid van hoofdstuk 2 Burgerzaken met 14%. De legesopbrengsten nemen meer toe dan de toegerekende kosten. Op de kostendekkendheid van het totaal van de legesverordening leidt dat tot een toename met +3%.
- Toename van de aantallen verstrekte vergunningen voor het plaatsen van voorwerpen in de openbare ruimte en verhoging van de leges werken in de openbare riuimte (WIOR) doet de kostendekkendheid van hoofdstuk 7 stijgen met 9%. Op de kostendekkendheid van het totaal van de legesverordening leidt dat tot een toename met +1%.
- Naar verwachting worden er in 2024 minder bouwprojecten gerealiseerd. Dat leidt tot een verlaging van de kostendekkendheid van de dienstverlening in het kader van de Omgevingswet (-6%). Gegeven het aandeel van de omgevingsvergunningen in het totaal van kosten en opbrengsten van de legesverordening heeft dit een effect op de kostendekkendheid van de legesverordening als totaal, -3%.
- De invulling van de taakstelling leges op H9 Binnenwater, Huisvestingswet 2014 (EDR), Horeca en Evenementen (EDR) leidt tot een stijging van de kostendekkendheid van de legesverordening als totaal met +1,5%.
- Overige ontwikkelingen, waaronder een gewijzigde kostentoerekening bij kansspelen (H6) en evenementen (EDR), leiden tot een een verhoging van de kostendekkendheid van het totaal van de legesverordening met +1,0%.

Jaarlijks worden de legestarieven geïndexeerd en vanaf deze begroting conform de nieuwe stedelijke systematiek. De indexering van legestarieven leidt niet tot een hogere kostendekkendheid. Met de indexering van de legestarieven wordt de kostenstijging als gevolg van stijgende lonen en prijzen opgevangen, waardoor de kostendekkendheid gelijk blijft.

Volgens de landelijke regels mogen we geen winst maken op het totaal van de legesverordening, maar we mogen wel kruissubsidiëren. Kruissubsidiëring is winst maken op een onderdeel, om een verlies op een ander onderdeel te compenseren. In het beleidskader leges is aangegeven dat we kruissubsidiëren kunnen toepassen als dat de kostendekkendheid voor het totaal ten goede komt. Sommige onderdelen kunnen dus een kostendekkendheid boven de 100% hebben. Voor diensten die vallen onder de Europese Dienstenrichtlijn (EDR), mogen de opbrengsten, per vergunningstelsel, niet hoger zijn dan de kosten.

Ontwikkeling legesopbrengsten

Het totaal van de geraamde legesopbrengsten komt voor 2024 uit op € 115,0 miljoen. Dit is een toename van € 15,3 miljoen ten opzichte van de geraamde opbrengsten 2023.

Overzicht totale opbrengsten leges

(Bedragen x € miljoen)

Opbrengstraming 2023 (x € 1 miljoen)	**99,9**
Indexering tarieven 5,6%	5,2
Volumeontwikkeling	7,8
Verhoging WIOR leges	0,6
Invulling taakstelling leges	1,5
Opbrengstraming 2024	115,0

Voor het opvangen van de kostenstijging als gevolg van stijgende lonen en prijzen worden de legestarieven 2024,met uitzondering van de door het Rijk vastgestelde legestarieven, geindexeerd met 5,6%.

De ontwikkeling van aantallen verstrekte legesproducten (volumes) leidt tot een toename van de legesopbrengst. De daling van de opbrengst van omgevingsvergunningen (H3) wordt voor een belangrijk deel opgevangen door hogere legesopbrengsten vergunningen openbare ruimte (H7) en verkeer en vervoer (H8).

Belangrijkste volumeontwikkeling is de toename van het aantal te verstrekken reisdocumenten. Met ingang van maart 2014 is de geldigheidsduur van reisdocumenten gewijzigd van vijf jaar naar tien jaar. Dit leidt tot een afname van het aantal verstrekte reisdocumenten in de periode 2019 – 2023. Vanaf 2024 neemt het aantal verstrekte documenten weer sterk toe en daarmee de legesopbrengst.

Voor het opvangen van de gestegen kosten van het verlenen van vergunningen werken in de openbare ruimte (WIOR) worden de tarieven 2024 verhoogd, dit leidt tot een extra legesopbrengst van € 0,6 miljoen.

De invulling van de taakstelling leges leidt tot een verhoging van de legesopbrengsten van € 1,5 miljoen:
- H9 Binnenwater € 0,5 miljoen.
- Huisvestingswet (EDR) € 0,5 miljoen.
- Horeca (EDR) € 0,5 miljoen

Ontwikkelingen met invloed op leges 2024

Een aantal ontwikkelingen kan mogelijk nog gedurende 2024 tot wijziging van de legesverordening 2024 leiden:
- Het huidige stelsel met taxivergunningen komt te vervallen. Hiervoor in de plaats komt een nieuwe zonale ontheffing voor alle taxichauffeurs werkzaam in Amsterdam. Doel is de opstap- én bestelmarkt als geheel beter te reguleren en de leefbaarheid te verbeteren.
- Er komt een nieuw beleidskader voor horeca en terrassen dat voor de hele stad geldt. De inspraak is voorbij. Het beleidskader horeca en terrassen zal na vaststelling gevolgen hebben voor de uitvoering van vergunningverlening en de leges horeca.

Meerjarige ontwikkeling legesopbrengsten

De legesopbrengsten zullen na 2024 toenemen omdat de afname van het aantal verstrekte bouwvergunningen tijdelijk zal zijn en een verdere toename van het aantal verstrekte reisdocumenten.

Overzicht totale opbrengsten leges

(Bedragen x € miljoen)

	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Leges	97,3	99,9	115,0	120,1	122,5	122,5

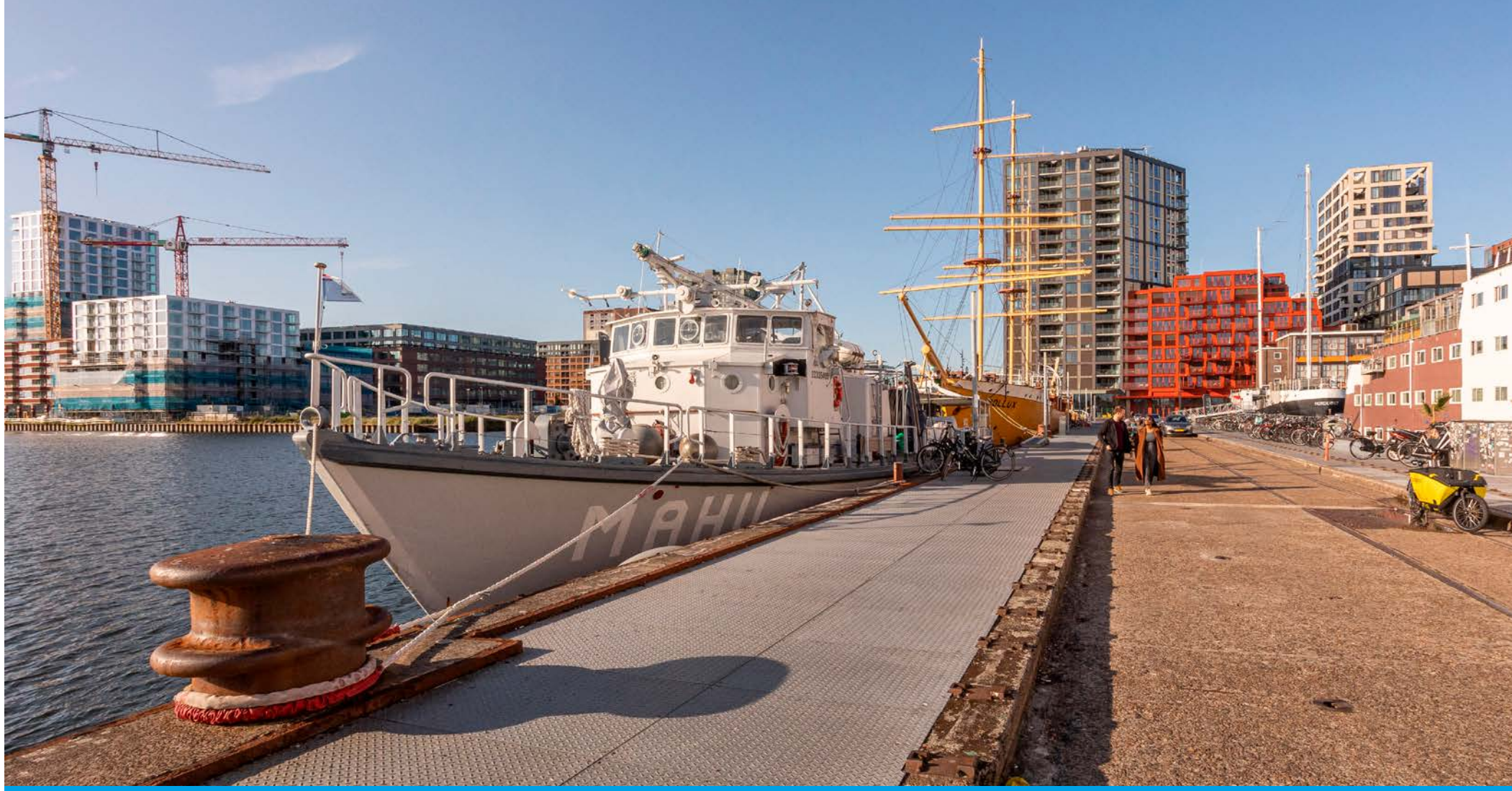

5.4 Verbonden partijen

In deze paragraaf geven wij een overzicht van al onze verbonden partijen en van de financiële aspecten ervan. Dit doen wij volgens het Besluit begroting en verantwoording (BBV). Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke en publiekrechtelijke organisaties waar wij een financieel én een bestuurlijk belang in hebben. Privaatrechtelijke organisaties kunnen stichtingen, verenigingen en vennootschappen zijn. In het laatste geval gebruiken we de term deelneming. Een deelneming is een vennootschap (NV of BV) waarin wij via aandelen deelnemen. De samenwerking tussen gemeenten in publiekrechtelijke constructies heten gemeenschappelijke regelingen.

Voor de betekenis van de begrippen 'bestuurlijk belang' en 'financieel belang' sluiten we aan bij de definities in het BBV.

In de volgende gevallen spreken we van een financieel belang:
- Als wij een bedrag dat we aan een verbonden partij ter beschikking hebben gesteld, bij faillissement niet kunnen verhalen.
- Als wij aansprakelijk zijn wanneer de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt.

Dit kan onder meer het geval zijn als wij:
- aandeelhouder zijn.
- aan een gemeenschappelijke regeling deelnemen.
- een garantie hebben afgegeven.
- een lening hebben verstrekt.

Een bestuurlijk belang houdt in dat wij zeggenschap hebben over de verbonden partij. Dat kan zijn door vertegenwoordiging in het bestuur of omdat we stemrecht hebben.

Informatie over het beleid en de risico's bij de verschillende verbonden partijen staan in de programma's van de begroting die daarover gaan. Er zijn drie deelnemingen die niet specifiek aan een programma en een specifiek beleidsdoel zijn gekoppeld. In deze paragraaf geven we het publiek belang weer in deze deelnemingen.

Beleid verbonden partijen

De gemeenteraad van Amsterdam heeft op 15 september 2021 de *Nota beleidskader verbonden partijen 2021* vastgesteld, waarin is vastgelegd hoe de gemeente met haar beleid voor verbonden partijen het publieke belang borgt. De nota geeft de beleidslijnen voor de oprichting, het beheer, de verkoop en het afstoten van de verbonden partijen van de gemeente.

Het beleid voor de verbonden partijen is in 2021 bijgewerkt vanwege relevante (maatschappelijke) ontwikkelingen, zoals de invoering van de herziene Nederlandse Corporate Governance Code. Deze Code blijft de leidraad voor het deelnemingenbeheer. Daarbij zijn in het beleidskader de aanbevelingen verwerkt van diverse rekenkameronderzoeken, de onderzoekscommissie Winter (over het AEB) en het concern auditprogramma over het beheer van verbonden partijen.

De hoofdlijnen van het beleidskader zijn:
- De eerder in 2013 vastgelegde kaders en uitgangspunten ten aanzien van deelnemingen worden herbevestigd.
- Het publiek belang blijft centraal staan. Dat houdt in dat de gemeente alleen taken uitvoert die voortkomen uit een (gemeentelijk) publiek belang.
- De gemeente blijft zich opstellen op als een actief en betrokken aandeelhouder.
- De gemeente hecht groot belang aan de bevordering van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO).

Het leren van de lessen van de raadsenquête over het AEB

Op 7 december 2021 is het eindrapport van de enquêtecommissie over het afval- en energiebedrijf (AEB) gepresenteerd. Het is belangrijk dat de gemeente leert van het verleden. De gemeente spant zich in om een cultuurwijziging plaats te laten vinden ten aanzien van het beheer van deelnemingen.

In 2022 en 2023 heeft er een groot aantal interactieve sessies plaats gevonden over de uitkomsten van de AEB-raadsenqête en de gevolgen van het nieuwe beleid voor verbonden partijen. Centraal staat de noodzaak van het expliciteren en operationaliseren van het publieke belang. Daarbij is het belangrijk beleidsdirecties in positie te brengen om de publieke belangen beter tot hun recht te laten komen.
Er is meer aandacht voor een actief gesprek over de verschillende rollen en beleidsbelangen die de gemeente kan hebben bij een verbonden partij. Verder is er aandacht voor het effectief sturen op maatschappelijk verantwoord ondernemen bij de verbonden partijen.

De gemeenteraad wordt regelmatig geïnformeerd over de stappen die hierin gezet worden en in de commissie FKD vindt het openbare gesprek hierover plaats.
Het vervolg van de AEB-raadsenquête komt tot een formele afronding bij de herijking Deelnemingen, waarin de nog openstaande aanbevelingen een plaats vinden.

Herijking Deelnemingen

In 2023 vindt de reguliere Herijking Deelnemingen plaats. Hierin wordt conform de nota verbonden partijen onderzocht of de publieke belangen bij de deelnemingen nog actueel en relevant zijn en of deze nog altijd het beste behartigd worden via een deelneming. Ook geeft deze herijking gelegenheid om het totaal van de deelnemingenportefeuille vanuit een perspectief van strategische publieke belangen te bekijken. Het vervolg van de herijking zal in 2024 aan de orde zijn.

Beloningsbeleid Deelnemingen

In 2016 hebben wij het Beloningsbeleid Deelnemingen vastgesteld. Wij kiezen als aandeelhouder voor een sobere beloning die past bij het publieke belang en het maatschappelijke kapitaal van een deelneming. Wel moeten de deelnemingen gekwalificeerde en deskundige bestuurders kunnen aantrekken. Wij gebruiken onze invloed om het Beloningsbeleid Deelnemingen zo goed mogelijk vast te leggen in het beloningsbeleid van iedere deelneming.

Jaarverslag Deelnemingenbeheer

In het laatste kwartaal van 2022 publiceerden we het Jaarverslag Deelnemingen 2021. Hierin staat hoe we in 2021 het aandeelhouderschap van de deelnemingen hebben ingevuld. Ook is per deelneming een overzicht gegeven van ontwikkelingen rondom:

- strategie.
- investeringen.
- goed ondernemingsbestuur (governance).
- maatschappelijk verantwoord ondernemen.
- financiële resultaten.

In het Jaarverslag Deelnemingen 2022 dat in het najaar van 2023 verschijnt ligt het accent op maatschappelijk verantwoord ondernemen. Hierin staan ook samenvattingen van de klimaatambities van de grote en middelgrote deelnemingen.

Overzicht deelnemingen en financiële kerngegevens deelnemingen

In deze paragraaf staan de (financiële) kerngegevens van deelnemingen die op dit moment in ons beheer zijn. Onze voornemens om deelnemingen aan te gaan of te beëindigen staan ook in deze paragraaf.

Kerngegevens deelnemingen

Verschillende deelnemingen keren winst uit aan de aandeelhouders in de vorm van dividend. De dividendinkomsten verantwoorden we in programmaonderdeel A.1 Rente en resultaat (zie hoofdstuk 3).

Tabel 5.4.1 geeft de (financiële) kerngegevens per deelneming. We gebruiken de volgende afkortingen:

- BW: boekwaarde balans gemeente (in miljoenen euro's)
- EV: eigen vermogen (in miljoenen euro's)
- VV: vreemd vermogen (in miljoenen euro's)
- NW: netto winst (in miljoenen euro's)

De weergegeven boekwaarde is de verkrijgingsprijs van de deelneming.
De verkrijgingsprijs bestaat uit de investering en het gestort aandelenkapitaal gecorrigeerd voor eventuele langdurige waardeverminderingen. Tenzij anders aangegeven baseren wij de cijfers over eigen vermogen, vreemd vermogen en netto winst op de jaarrekening 2022 van de deelnemingen. Het vreemd vermogen is het totale vermogen minus het eigen vermogen.

#	Deelneming	Vestigings-plaats	Aandeel	Programma-onderdeel	BW	EV*	VV*	NW*
1	Amsterdam Clipper Beheer BV*	Amsterdam	100%	3.1 Economie en Innovatie	0,0	2,6	0	0
2	AEB Holding NV*	Amsterdam	100%	2.4 Afval en grondstoffen	101,0	61,6	474,4	107,0
3	Alliander NV	Arnhem	9,2%	1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	72,6	4.570,0	6.106,0	198,0
4	Beurs van Berlage	Amsterdam		3.1 Economie en innovatie	0,4			
	- Exploitatie BV		25%			2,7	9,9	0,4
	- Vastgoed BV		25%			1,1	6,4	0,0
	- Palazzo Pubblico Amsterdam BV		100%			-1,2	1,8	0,1
5	Exploitatiemaatschappij Carré B.V.**	Amsterdam	100%	1.5 Vastgoed	2,2	2,9	26,7	0,9
6	GEM Lutkemeer CV	Amsterdam	20%	1.2 Grond	9,4	23,2	0	0
7	GVB Holding NV	Amsterdam	99,9%	2.2 Openbaar vervoer	78,8	100,4	448,7	1,0
8	Havenbedrijf Amsterdam NV	Amsterdam	100%	3.1 Economie en innovatie	304,9	654,1	319,6	44,5
9	NV Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	1,1%	Paragraaf verbonden partijen	1,4	4.615,0	107.459,0	300,0
10	ODE Energie BV	Amsterdam	17%	3.2 Kunst en cultuur	0,5	0,7	3,1	-0,5
11	RAI Holding BV	Amsterdam	25%	3.1 Economie en innovatie	22,7	69,2	166,8	8,8
12	ROM InWest BV	Amsterdam	37,2%	3.1 Economie en innovatie	9,0	18,3	6,3	-1,6
13	Life Sciences Fund Amsterdam BV	Amsterdam	29%	3.1 Economie en innovatie	2,1	8,2	0,0	0,9
14	Royal Schiphol Group NV	Amsterdam	20%	3.1 Economie en innovatie	16,9	3.505,9	6.097,9	-77,2
15	Matrix Innovation Center CV	Amsterdam	25%	3.1 Economie en innovatie	2,2	19,1	72,4	1,7
16	Scheepsexploitatiemaatschappij BAVO NV*	Amsterdam	100%	1.5 Vastgoed	0,4	0,4	0,0	0,0
17	Schiphol Area Development Company NV	Amsterdam	25%	3.1 Economie en innovatie	25,8	121,9	21,0	1,3
18	Stadion Amsterdam NV (Johan Cruijff ArenA)	Amsterdam	48%	Paragraaf verbonden partijen	6,6	101,1	36,4	-0,4
19	Stadsgoed NV	Amsterdam	17%	3.1 Economie en innovatie	21,2	225,8	77,7	-3,5
20	NV Stadsherstel Amsterdam	Amsterdam	13%	3.3 Erfgoed	8,5	437,5	179,1	-17,7
21	NV Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)	Amsterdam	100%	Paragraaf verbonden partijen	9,4	34,8	30,5	3,4
22	Westpoort Warmte	Amsterdam	50%	1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	73,0	56,7	249,9	9,6
23	NV Watertransportmaatschappij Rijn-Kennemerland	Amsterdam	50%	2.6 Riool en Drinkwater	1,5	3,6	149,1	0
24	NV Zeedijk	Amsterdam	91%	3.1 Economie en innovatie	6,5	10,8	48,4	-3,8

** Betreffen jaarcijfers uit 2021*

*** Boekwaarde inclusief voorzieningen/reserves. Het eigen vermogen is exclusief egalisatiereserve en vooruit betaalde subsidie.*

De kapitaalverstrekkingen en leningen aan deelnemingen zijn afzonderlijk op de balans opgenomen onder de financiële vaste activa (zie 4.2 Financiering en 8.1 Balans met toelichting).

In de paragraaf 4.7 Weerstandsvermogen en risicobeheersing staan de resterende risico's voor de deelnemingen. Het gaat dan aan de ene kant over het risico op mogelijke afwaardering op de boekwaarde (de 'verkrijgingsprijs'). Wij hebben per deelneming geanalyseerd of er een duurzame waardevermindering is. Aan de andere kant is er voor een aantal deelnemingen een dividendrisico opgenomen in de resterende risico's.

Publiek belang van deelnemingen die niet in de programma's zijn opgenomen

NV Bank Nederlandse Gemeenten

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) werkt voor decentrale overheden als centrale inkooporganisatie op de geld- en kapitaalmarkt. Hierdoor ontstaat een groter inkoopvolume wat scherpere (rente)tarieven oplevert voor financiering van publieke en semipublieke instellingen. BNG is de belangrijkste financier van de gemeente Amsterdam.

Stadion Amsterdam NV

Stadion Amsterdam is eigenaar en exploitant van het multifunctionele voetbalstadion de Johan Cruijff ArenA, de thuisbasis van Ajax.

NV Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam (VGA)

NV Verzekeringsbedrijf Groot Amsterdam vervult voor ons de centrale verzekeringsrol. Daarmee verzekeren wij ons onder de beste omstandigheden tegen risico's en beheersen wij de schadelast voor onszelf.

Nieuwe deelnemingen en af te stoten deelnemingen

Het deelnemingenbeleid schrijft voor om iedere collegeperiode nut en noodzaak van alle deelnemingen te bekijken. Dit heet de 'herijking deelnemingen'. In de herijking deelnemingen gaan wij na of er een publiek belang is en of wij het publiek belang het beste dienen met een deelneming. Daarnaast kunnen we een nieuwe deelneming aangaan als dit nodig is om een publiek belang te behartigen en de markt daar niet zelf in kan voorzien.

AEB

Op 8 december 2021 sloot de gemeente een overeenkomst over de verkoop van AEB met AVR-Afvalverwerking B.V. AVR kwam tijdens het verkoopproces naar voren als de meest geschikte kandidaat-koper voor AEB. Op 13 juni 2023 maakte de ACM bekend dat het geen goedkeuring gaf aan de verkoop, omdat dit zal leiden tot een prijsverhoging bij het verwerken van huishoudelijk afval.

De gemeente heeft daarop besloten om een nieuw verkooptraject voor AEB te starten, exclusief de scheidingsinstallatie die in principe in handen van de gemeente blijft. De overtuiging heerst dat de met AEB verbonden publieke belangen van afvalverwerking, warmtevoorziening en CO2-reductie na verkoop via contracten en subsidievoorwaarden goed geborgd kunnen blijven. Dit is ook een voorwaarde bij de verkoop.
De scheidingsinstallatie wordt daarbij in principe niet verkocht. De scheidingsinstallatie wordt primair gebruikt voor het terugwinnen van waardevolle reststromen uit het huishoudelijk afval van Amsterdam. Door die te behouden kan de gemeente beter invloed uitoefenen op de transitie naar hergebruik van grondstoffen, op de keten achter nascheiding en dus op het behalen van onze doelstellingen met betrekking tot de circulaire economie.

De huidige inschatting is dat de verkoop niet voor eind november 2023 zal beginnen. Dit kan ook op een later moment zijn. Na aanvang duurt een verkoopproces naar schatting zes tot negen maanden.

NV Drinkwater

De leverantie van drinkwater in Amsterdam wordt verzorgd door de Stichting Waternet, een samenwerking van Amsterdam met waterschap Amstel, Gooi en Vecht.
De Inspectie voor Leefomgeving en Transport heeft in 2021 geconstateerd dat Amsterdam tekort schiet in de aansturing van de drinkwatertaak. De drinkwaterwet stelt op dit punt duidelijke eisen.
Om de BTW-koepelvrijstelling te behouden voor Waternet, heeft de Belastingdienst aan Amsterdam gevraagd de drinkwatertaak – wat een BTW-belaste dienst is – uit het samenwerkingsverband te tillen. Op 2 november 2021 is het principebesluit genomen onderzoek te doen naar de oprichting van de NV Drinkwater. De gemeenteraad heeft op 16 maart 2023 besloten tot de start van de onderzoeksfase van de NV Drinkwater.

Overzicht overige verbonden partijen en financiële gegevens

Slechts een deel van de Amsterdamse verbonden partijen is een deelneming.
Hieronder volgt een overzicht van de overige verbonden partijen. Daartoe behoren:
- publiekrechtelijk: gemeenschappelijke regelingen.
- privaatrechtelijk: stichtingen en (coöperatieve) verenigingen.

Wij nemen de beleidsinformatie en beleidsrisico's van verbonden partijen op in de programma's van de begroting waar zij bij horen. In de programma's staan ook:
- ontwikkelingen bij (overige) verbonden partijen die we nu beheren.
- eventuele plannen om nieuwe verbonden partijen op te richten.
- eventuele plannen om verbonden partijen te beëindigen.

Hieronder volgt wel een overzicht van de financiële kerngegevens van de overige verbonden partijen.

Gemeenschappelijke regelingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de gemeenschappelijke regelingen. De cijfers baseren wij op de vastgestelde jaarrekeningen over 2022 van de gemeenschappelijke regelingen.

We gebruiken de volgende afkortingen:
- EV: eigen vermogen (in miljoenen euro's)
- VV: vreemd vermogen (in miljoenen euro's)
- NW: netto winst (in miljoenen euro's)
- AB: algemeen bestuur
- DB: dagelijks bestuur

Tabel 5.4.2 Kerngegevens per gemeenschappelijke regeling

(Bedragen x € 1 miljoen)

#	Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programmaon-derdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
1	Gemeenschap-pelijke Regeling Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaal-gebied (CNB)	Amsterdam	3.1 Economie en innovatie	Vertegenwoordiging in AB en DB. Tevens voorzitter.	De Divisie Havenmeester van Havenbedrijf Amsterdam N.V. voert de taken van het CNB uit. Havenbedrijf Amsterdam N.V. stelt in haar begroting de middelen ter beschikking aan de Divisie Havenmeester om deze taken uit te voeren.		
2	GGD Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	8.1 Basisvoor-zieningen en diversiteit	Vertegenwoordiging in AB en DB. Tevens voorzitter.	9,4	0,0	3,0
3	Gemeenschap-pelijke Regeling Gezamenlijke Ombudsman	Amsterdam	B.3 Bestuur	Lid AB. Benoeming ombudsman.	0,3	0,3	0,0
4	Omgevingsdienst Noordzeekanaal-gebied*	Zaandam	1.6 Duurzaam-heid en milieubeheer	Vertegenwoordiging in AB (37,5%) en DB (20%).	4,0	18,5	0,8
5	Recreatieschap Groengebied Amstelland*	Amstelveen	2.6 Groen en dierenwelzijn	Vertegenwoordiging in AB en DB (49,2%)	1,7	3,2	-0,1
6	Recreatieschap Twiske-Water-land*	Velsen	2.6 Groen en dierenwelzijn	Vertegenwoordiging in AB en DB. Stemrecht 23,6% in Twiske, 23,6% in Waterland.	5,1	0,5	0,1
7	Recreatieschap Spaarnwoude*	Velsen-Zuid	2.6 Groen en dierenwelzijn	Vertegenwoordiging in AB en DB.	15,1	3,5	-1,1
8	Rekenkamer Metropool Amsterdam	Amsterdam	B.3 Bestuur	Benoeming van lid (door raad) & bureau (door college) van de Rekenkamer	0,4	0,3	0,0
9	Vervoerregio Amsterdam*	Amsterdam	2.2 Openbaar vervoer	Vertegenwoordiging in regioraad en DB (één van de drie leden). Wethouder Verkeer en Vervoer, Water en Luchtkwaliteit is voorzitter van DB.	0,0	399,0	-222,0
10	Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland	Amsterdam	8.1 Brandweer en crisis-beheersing	Vertegenwoordiging in AB en DB. Tevens voorzitter. Stemrecht 1/6. Amsterdam kan met overwegende bezwaren met een tegenstem een besluit verwerpen.	24,2	80,9	1,1

** Betreffen cijfers over 2021*

Stichtingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de stichtingen. Tenzij anders aangegeven komen de cijfers uit de jaarrekening 2022 van de stichtingen.

Tabel 5.4.3 Kerngegevens per stichting

(Bedragen x € 1 miljoen)

#	Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programma-onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
1	Amsterdam Economic Board*	Amster-dam	3.1 Economie en innovatie	Burgemeester en WH Economie zijn lid van de Board	0,5	2,3	0,0
2	Amsterdam & Partners (voorheen Amsterdam Marketing)*	Amster-dam	3.1 Economie en innovatie	De gemeente heeft het recht om een wethouder te benoemen toe te treden tot de Raad van Toezicht.	4,1	4,7	1,5
3	Pantar Amsterdam	Amster-dam	7.2 Werk, participatie en inburgering	Statutaire bevoegdhe-den. College van B&W benoemt de leden van de Raad van Toezicht.	3,5	20,0	-8,1
4	St. Ouder- en Kindteams Amsterdam	Amster-dam	6.2 Wijkteams	De gemeente benoemt van de leden van de Raad van Toezicht en van het bestuur (artikel 5.3 en 9.2 van de oprich-tingsakte van de stichting).	0,6	8,2	-0,7

#	Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programma-onderdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
5	St. Waternet	Amster-dam	2.5 Water	Vertegenwoordiging door gemeente als bestuurslid.	0,0	156,7	0,0
6	Stichting Gooisch Natuurreser-vaat*	Hilversum	2.6 Groen en dierenwelzijn	10% van de participan-tenbijdrage	1,9	3,2	-0,1

** Betreffen cijfers over 2021*

(Coöperatieve) verenigingen

In de tabel hieronder staan de (financiële) kerngegevens van de (coöperatieve) verenigingen. Tenzij anders aangegeven komen de cijfers uit de jaarrekening 2022 van de (coöperatieve) verenigingen.

Tabel 5.4.4 Kerngegevens per (coöperatieve) vereniging

(Bedragen x € 1 miljoen)

#	Verbonden partij	Vestigings-plaats	Programmaon-derdeel	Bestuurlijk belang	EV	VV	NW
1	Servicehuis Parkeer- en Verblijfsrechten U.A. SHPV	Lathum	2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	Directeur Parkeren is lid van bestuur, Amsterdam heeft 11 stemmen op een totaal van 72 stemmen	1,2	44,.5	-0,3
2	Wigo4it U.A.	Den Haag	7.1 Inkomens-regelingen	Lid bestuur en deelnemers-vergadering (besluitvor-ming op basis van unanimiteit).	5,8	10,6	-2,6

Wij zijn lid van meerdere Verenigingen van Eigenaren (VvE). Als lid van een VvE kunnen we het aan lidmaatschap verbonden stemrecht uitoefenen.

5.5 Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn onze eigendommen, zoals bruggen, wegen en sport-accommodaties. We moeten deze goederen beheren en onderhouden om een veilige en leefbare stad voor onze inwoners te kunnen garanderen. Dit kost geld.
Het kwaliteitsniveau van de kapitaalgoederen dat we willen, stellen we vooraf vast.

In deze paragraaf staat meer informatie over:
- het gewenste kwaliteitsniveau van onze kapitaalgoederen.
- de uitgaven die we voor het onderhoud begroten.
- het achterstallig onderhoud.

Achterstallig onderhoud

De kwaliteit van de openbare ruimte in Amsterdam staat onder druk. Vooral bij de kapitaalgoederen in de openbare ruimte is er achterstallig onderhoud. We moeten flink verbeteren en vervangen. Dit omdat veel infrastructuur niet meer voldoet aan de eisen, de wetgeving, of is verouderd.

In de laatste decennia is de druk op de openbare ruimte toegenomen, enerzijds door de toename van het aantal bewoners en bezoekers aan de stad en anderzijds door het veranderende en intensievere gebruik. Zo is bijvoorbeeld het verkeer in de afgelopen tientallen jaren toegenomen en werd vrachtverkeer zwaarder. Ook wordt verblijfs-ruimte als pleinen en parken veel intensiever gebruikt, dit is onder andere versterkt door de coronacrisis. Hier hebben we tijdens de bouw van de infrastructuur onvoldoende rekening mee gehouden. Tegelijkertijd groeit de beheeropgave mee met de groei van de stad.

Achterstallig onderhoud kan leiden tot hogere lasten en onveilige situaties. Daarom moeten we achterstallig onderhoud zo snel mogelijk herstellen. De aanpak van het beheer en onderhoud richt zich daarom vooral op die plekken waar de achterstallig-heid het grootst is. Daarnaast zijn er in deze begroting extra middelen vrijgemaakt vanuit het programma stadsverbetering ten bate van de onderhoudsopgave.

Amsterdams Akkoord

De komende jaren komt er meer aandacht voor het onderhouden van de bestaande stad. In het coalitieakkoord 2022-2026 is een belangrijke positie gegeven aan het programma Stadsbehoud.

Het programma Stadsbehoud bestaat sinds 2019 en omvat de totale onderhouds-opgave in de openbare ruimte. Dus van dagelijks onderhoud tot de grote vervangingsprojecten. Ook de opgave van het inlopen van achterstallig onderhoud binnen het Programma Bruggen en Kademuren zit in de scope van het programma Stadsbehoud.

Door de beperkingen op de gemeentefinanciën betekent dit wel dat er de komende periode scherpe keuzes gemaakt zullen moeten worden om dit te realiseren. Niet alle doelstellingen en ambities kunnen gerealiseerd worden. Een belangrijke maatregel om zo efficiënt mogelijk met middelen om te gaan, is het besluit de onderhoudsopgave leidend te maken in de keuze waar ook andere beleidsdoelstellingen te realiseren. Dus wanneer we onderhoud doen, kijken we ook hoe dat toekomstbestendig kan, we dat binnen de uitvoeringsstandaard toekomstbestendig werken in de openbare ruimte (USTOR).

In het Amsterdams Akkoord hebben we aangegeven te blijven investeren in het herstel van Kades en Bruggen. Hier zullen keuzes moeten worden gemaakt door de beperkte financiële ruimte.

We geven een impuls aan het onderhoud van de bestaande stad. Hiervoor hebben we € 80 miljoen aan incidentele middelen vrij gemaakt voor de periode 2022-2025. Daarnaast wordt vanaf 2026 structureel € 20 miljoen verschoven vanuit het voormalig Stedelijk Mobiliteitsfonds naar het programma Stadsbehoud.

In de huidige begroting is naast deze middelen uit het coalitieakkoord nog incidenteel € 21 miljoen en nog € 25 miljoen extra vrijgemaakt vanuit het programma stadsverbetering voor het verder oplossen van achterstalligheid en het kunnen uitvoeren van de verbetermaatregelen in de openbare ruimte tijdens onderhoudsprojecten, zonder dat dit drukt op de middelen van stadsbehoud.

Assetmanagement

Amsterdam groeit en bloeit en is volop in ontwikkeling. Klimaatadaptatie, energietransitie en digitalisering zijn voorbeelden van trends die consequenties hebben voor nieuwe ontwikkelingen in het beheer en onderhoud van onze kapitaalgoederen. We gaan daarom door met de ontwikkeling van ons centrale en stedelijke assetmanagementsysteem.

Assetmanagement betekent dat we vanuit de waarden, prestaties, gebruik en risico's van de openbare ruimte, bepalen wat me moeten doen om de openbare ruimte aan het ambitieniveau te laten voldoen. We verbeteren het assetmanagement door de processen van de levenscyclus van de kapitaalgoederen aan elkaar koppelen. Dus: van ontwikkeling via ontwerp, bouw en beheer tot sloop. Ook leggen we nadrukkelijker de koppeling tussen de technische staat en het gebruik van het kapitaalgoed. In de hele beheer- en uitvoeringsorganisatie voeren we asset-management in. Hierdoor kunnen we in de toekomst gerichter sturen op de balans tussen prijs, prestaties en risico's van het kapitaalgoed en op de voorspelbaarheid hiervan over de hele levenscyclus.

Algemene beleidskaders en belangrijke ontwikkelingen

In 2017 presenteerden we de Visie Openbare Ruimte 2025. In deze visie staan onze richtlijnen voor ontwikkelen, inrichten en beheren van de openbare ruimte van Amsterdam. De nadruk ligt hierbij op de verblijfsfunctie van de openbare ruimte. Met de Visie Openbare Ruimte 2025 sluiten we direct aan bij de woningbouwstrategie Koers 2025: Ruimte voor de Stad. En bij de plannen om de bereikbaarheid van de stad te verbeteren (Mobiliteitsaanpak 2025 en Uitvoeringsagenda Mobiliteit). Samen met de Structuurvisie Amsterdam 2040, de Agenda Groen (2015), de Watervisie (2016) en de Ecologische Visie (2012) vormen deze rapporten ons openbare ruimtebeleid. In 2023 is met de uitvoeringsstandaard toekomstbestendig werken in de openbare ruimte een belangrijke toevoeging gedaan op het openbare ruimtebeleid. Hierin is vastgesteld dat de technische noodzaak om ingrepen te doen in de openbare ruimte leidend is bij het bepalen van de omvang en locatie van maatregelen, zodat de beperkte beschikbare middelen het meest effectief worden ingezet en er geen kapitaalvernietiging plaatsvindt.

De kwaliteit waaraan onze kapitaalgoederen moeten voldoen, staat in de landelijke CROW-norm. Dit hebben we zo afgesproken vanuit 1Amsterdam Heel & Schoon. Door eenduidige normen en definities te gebruiken, weten de beheerders wat het gemeentebestuur verwacht. Het beheer van de stedelijke zaken in de openbare ruimte heeft drie ambitieniveaus: sober, verzorgd en top.

Ambitieniveau		Toelichting
A+		Zo goed als nieuw / alles 100% schoon
A	Top	Heel goed in orde / prachtig straatbeeld, amper vervuiling
B	Verzorgd	Heel en functioneel / verzorgd straatbeeld, matige vervuiling
C	Sober	Verminderd comfort / rommelig straatbeeld, behoorlijke vervuiling
D		Functieverlies / vuil

We willen de hele stad in 2025 verzorgd maken en houden. Maar door het achterstallig onderhoud bij verschillende kapitaalgoederen besloten we bij de Voorjaarsnota 2019 om voorlopig te werken aan het niveau sober. Bij de onderdelen waarvoor we al stappen hebben gezet naar ‘verzorgd’, proberen we dit niveau wel te behouden.

In het onderhoud hebben we aandacht voor vijf principes:

1. De openbare ruimte kan goed en veilig gebruikt worden (functionaliteit).
2. We beheren de openbare ruimte duurzaam, met oog voor mens en milieu (duurzaamheid).
3. Beheer zorgt voor een aantrekkelijke en verzorgde openbare ruimte (aantrekkelijkheid).
4. We beheren samen met bewoners en bedrijven waar mogelijk (participatie).
5. We handelen actief en met oog voor de kosten (kostenefficiency).

Overzicht onderhoud kapitaalgoederen

In tabel 5.5.1 staan de begrote bedragen voor het onderhoud van kapitaalgoederen voor de jaren 2023 tot en met 2027. Het gaat hier om de begrote uitgaven voor onderhoud. De investeringen in kapitaalgoederen zien we hier niet in terug. Deze worden geactiveerd op de balans. We onderscheiden tien soorten kapitaalgoederen.

Tabel 5.5.1 Overzicht onderhoud kapitaalgoederen

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Civiele kunstwerken	79,6	70,7	68,2	68,2	67,7
Gebouwen	32,4	36,2	28,1	31,3	28,9
Groen	68,8	65,1	66,5	66,5	66,5
Openbare verlichting	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0
Riolering	56,9	59,4	59,4	59,4	59,4
Sportaccommodaties	17,6	18,6	19,2	19,2	19,2
Stedelijke busstations	1,3	0,9	0,9	0,9	0,9
Straatmeubilair en speeltoestellen	11,7	11,9	11,0	10,8	10,8
Tunnels	6,7	7,1	7,1	7,1	7,1
Verkeerssystemen	18,5	17,0	17,5	19,0	17,9
Water	36,0	36,9	39,5	46,0	40,9
Wegen en verhardingen	47,7	38,7	37,6	37,6	37,6
Totaal	**389,3**	**374,4**	**366,9**	**377,8**	**368,9**

Civiele kunstwerken

Onder de civiele kunstwerken vallen vaste en beweegbare bruggen, kades, sluizen en steigers. In totaal beheren we:
- 1.761 vaste bruggen en 113 beweegbare bruggen (inclusief Amsterdamse bos)
- 600 kilometer kademuren en oevers
- 38 sluizen
- 531 steigers
- 19,5 kilometer geluidsschermen

Dit zijn alle aantallen inclusief Weesp. In verband met de gebiedsontwikkeling in de Houthavens komen er op termijn 16 bruggen in beheer bij. Dat geldt ook voor een sluis die onderdeel is van de ontwikkeling van de Bloemendalerpolder nabij Weesp.
We beheren ook enkele cultuurhistorische objecten zoals voormalige (scheeps)kranen.

Specifieke beleidskaders

Voor dit kapitaalgoed geldt het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon (2017).

Onderhoud en ontwikkelingen

Het huidige onderhoudsniveau van de civiele kunstwerken is niveau D (functieverlies / vuil). Het gewenste niveau is C (sober). Bij de Rapportage programma Stadsbehoud (2019) is besloten voorlopig voor het verzorgingsniveau voor de openbare ruimte te streven naar het niveau ‘sober’.

Het huidige coalitieakkoord 2022-2026 "Amsterdams Akkoord" stelt dat er meer aandacht uitgaat naar het beheren van de bestaande stad. Om dit te bereiken hebben we middelen vrijgemaakt. Door structureel meer middelen in te zetten, kan de kwaliteit structureel worden verbeterd.

Eind 2023 hebben we al onze civiele kunstwerken geïnspecteerd (visuele inspectie). Deze inspecties lopen door in 2024 waarmee inzicht wordt verkregen in de staat van onze civiele kunstwerken. Met de beschikbare inspectieresultaten is de onderhoudsbehoefte beter inzichtelijk geworden. Dit heeft geleid tot een onderhoudsprogrammering die tot 2028 doorloopt. Dit meerjarig onderhoudsprogramma zorgt ervoor dat we kunnen afstemmen met onze ketenpartners en overige assetbeheerders. Wél is de onderhoudsbehoefte de komende vijf jaar hoger dan de huidige beschikbare budgetten. De aanpak richt zich de komende periode op achterstallig onderhoud.
Op basis van risicoafwegingen wordt prioriteit gegeven aan onderhoud aan met name bruggen, kades en sluizen en wordt onderhoud aan beschoeiingen getemporiseerd.

De inspecties worden volgens het inspectieprogramma uitgevoerd. Daarmee zijn we steeds meer in staat om, op basis van een technische en risicogestuurde afweging, de onderhoudsopgave voor 2024 en de navolgende jaren te bepalen. De kapitaalgoederen worden in stand gehouden door het uitvoeren van een combinatie van dagelijks-, groot onderhoud en vervangingen. Hierbij zijn de betrouwbaarheid, beschikbaarheid en veiligheid van de kapitaalgoederen belangrijke indicatoren voor het functioneren. Omdat er nog sprake is van achterstalligheid, is veiligheid het belangrijkste criterium om onderhoudswerk te prioriteren. Dankzij de keuzes in het coalitieakkoord zijn er meer middelen beschikbaar voor onderhoud en kunnen er verbeteringen plaatsvinden in de uitvoering. Om flexibel om te gaan met wisselingen in de uitvoering, bevat de programmering elk jaar meer werk dan budgettair uitgevoerd kan worden.

In 2024 staan wederom veel onderhoudswerken gepland waaronder de vervanging van fiets-voetgangersbruggen, groot onderhoud aan vaste bruggen en basaltglooiingen en onderhoud aan de werktuigbouwkundige onderdelen van beweegbare bruggen en sluizen. De kapitaalintensieve onderhoudswerken (wederom vervanging van bruggen/oevers en werktuigbouwkundige installaties) worden gedekt vanuit kredieten. De werken vinden verspreid over de stad plaats waarbij zoveel als mogelijk is gezocht naar het groeperen van werken (gebiedsgerichte aanpak) en combinatie van werken met andere kapitaalgoederen.

Het Programma Bruggen en Kademuren

Gezien de achterstalligheid van een deel van het areaal, is voor een versnelde aanpak vervanging en onderhoud het Programma Bruggen en Kademuren ingericht.
Dit programma heeft als primair doel het veilig en functioneel houden van de verkeersbruggen (855) en de kademuren met een constructief element (circa 233 kilometer). Alle bruggen binnen de scope zijn onderworpen aan de Amsterdamse Risicoscan Bruggen. Aan de hand daarvan prioriteren we vervolgonderzoek waarmee de constructieve veiligheid nauwkeuriger in beeld wordt gebracht. De onderzoeken naar kademuren voeren we signaal gestuurd uit wanneer schademeldingen, satellietdata en/of monitoring daar aanleiding toe geven. Dergelijke investeringen in onderzoek naar de staat van het kapitaalgoed geven steeds beter inzicht wanneer welke ingrepen noodzakelijk zijn.

Tot nu toe was de verwachting dat ongeveer 80 tot 125 bruggen en circa 60 kilometer kademuur de komende 30 jaar hersteld moeten worden, dat wil zeggen deels gerenoveerd of geheel vernieuwd. Aan de hand van de nieuwste onderzoeksinzichten werken we aan de bijstelling van deze aantallen. De programmatische aanpak van het herstel beweegt zo veel mogelijk mee met de financiële ruimte, wat maakt dat het inhalen van het achterstallig onderhoud geen lineair proces wordt. Op dit moment zien we echter dat de prijsontwikkelingen ervoor zorgen dat de programmatische aanpak en de voortgang van het herstel ernstig onder druk staan.

Achterstallig onderhoud

Het achterstallig onderhoud is niet afgenomen. Een van de redenen hiervoor is dat meer noodzakelijk onderhoud inzichtelijk is gemaakt met het uitvoeren van inspecties. Daar staat tegenover dat in het coalitieakkoord besloten is tot het inzetten van meer middelen voor onderhoud en dat het uitgevoerd onderhoud structureel groeit. Hiermee kan het achterstallig onderhoud stap voor stap worden teruggebracht.

Er is sprake van achterstallig onderhoud wanneer meer dan 10 procent van het kapitaalgoed in een stadsdeel wordt beoordeeld op het laagste CROW niveau (D). De werkvoorraad is dan te groot en ingrijpen wordt noodzakelijk. In zeven stadsdelen is dit het geval waarbij tussen de 13 procent en 20 procent van het kapitaalgoed een D-niveau heeft. Dit is gebaseerd op een visuele inspectie van bijna al onze kapitaal-goederen. Het valt op dat ruim 20 procent van ons kapitaalgoed op niveau C ligt, terwijl 10 procent tot 15 procent een redelijke werkvoorraad heeft. Dit is werk wat binnen vier tot vijf jaar uitgevoerd moet zijn om te voorkomen dat het kapitaalgoed een te laag kwaliteitsniveau krijgt en uiteindelijk achterstallig onderhoud wordt.

Het achterstallige onderhoud bij bruggen en kademuren heeft de afgelopen jaren geleid tot het plaatsen van veiligheidsconstructies bij 38 kademuren en 9 bruggen. Bij minder ernstige schade en acceptabele impact zijn (spoed)reparaties uitgevoerd en functiebeperkingen opgelegd. We verwachten dat de meest beschadigde bruggen en kademuren zijn veiliggesteld en dat veiligheidsmaatregelen steeds minder vaak nodig zijn.

De programmatische aanpak van de vervanging van kades en bruggen beweegt zo veel mogelijk mee met de financiële ruimte, wat maakt dat het inlopen van de achterstalligheid geen lineair proces wordt. Het achterstallige onderhoud is dus nog niet volledig ingelopen en dat kan leiden tot hogere kosten voor het dagelijks onderhoud.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.2 Overzicht onderhoud civiele kunstwerken
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**79,6**	**70,7**	**68,2**	**68,2**	**67,7**

Tot en met 2023 zijn er nog middelen uit de reserve achterstallig onderhoud beschikbaar. Voor 2024 en de jaren erna is dit niet het geval.

Een deel van de bovenstaande middelen is beschikbaar voor het Programma Bruggen en Kademuren. Vanaf 2023 is er structureel € 25 miljoen beschikbaar (vanuit het coalitieakkoord) en dit is voor de eerste jaren nog opgehoogd naar € 30 miljoen, vanuit de resterende middelen uit eerdere jaren. Het programmabudget heeft hiermee ten opzichte van 2022 (en eerdere jaren) een aanzienlijke besparing verwerkt. Het budget is neerwaarts bijgesteld van circa € 60 miljoen naar structureel € 25 miljoen.

Gebouwen

Onder het kapitaalgoed gebouwen vallen de volgende objecten:
- stadsdeelkantoren
- stedelijke kantoren
- werven
- onderwijsgebouwen
- gymnastiekgebouwen
- sportaccommodaties
- welzijnsvoorzieningen
- woningen
- cultuurpanden
- parkeergarages
- parkeerterreinen
- woonwagenlocaties

We beheren het volgende:
- 895 panden
- 5 (dienst)woningen
- 30 overige gebouwen (zoals dienstgebouwen, kiosken, toiletten)
- 18 woonwagenlocaties (met in totaal 190 woonwagenstandplaatsen en 2 ligplaatsen)
- 5 woonwagens
- 45 garages
- 18 Bewoners- en vergunninghoudersgarages
- 27 Openbare garages
- 10 Parkeerterreinen (incl. P+R terreinen)
- 15 fietsenstallingen

Specifieke beleidskaders

Er gelden verschillende beleidskaders omdat dit kapitaalgoed uit verschillende soorten gebouwen bestaat. Een aantal hiervan zijn:
- Meerjaren Onderhoudsplan voor parkeergarages en -terreinen (2020)
- Meerjaren Onderhoudsplan gemeentelijke fietsenstallingen (2019)
- Beleidskader woonwagens en standplaatsen (2015)
- Strategische Visie Vastgoed (2016)
- Bosplan 2020–2030 (2021)

Onderhoud en ontwikkelingen

Het onderhoudsniveau van de gebouwen is sober (niveau C). Hiermee voldoen de gebouwen aan het gewenste onderhoudsniveau.

Een uitzondering hierop vormen de woonwagenlocaties. Voor woonwagenlocaties is het gewenste onderhoudsniveau B (verzorgd). De herinrichting woonwagenlocatie aan het Ma Braunpad en de uitbreiding van standplaatsen woonwagenlocaties worden verwacht in 2023 en doorlopend naar 2026.

De Gemeentelijke en Maatschappelijke panden verkeren in een redelijk tot goede staat. Het overgrote deel van de Maatschappelijke vastgoedportefeuille voldoet aan het gewenste onderhoudsniveau.

De komende jaren verwachten we extra kosten voor de nieuwe fietsenstallingen bij Centraal Station. Bij ingebruikname zijn er vele aanpassingen nodig om de fietsenstalling op peil te krijgen. Met name de vele storingen van de rolpaden/klimaat voor beheerders (te koud)/problemen met de vloer zorgen voor extra onderhoudskosten die van tevoren nog niet bekend zijn.

Achterstallig onderhoud

Bij dit kapitaalgoed is er bij de opstallen die huurders van woonwagens in eigendom en eigen beheer hebben, sprake van achterstallig onderhoud. In een aantal gevallen is er sprake van ernstig achterstallig onderhoud en kan niet uitgesloten worden dat huurders een beroep doen op de gemeente voor de aanschaf van een huurwoonwagen.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.3 Overzicht onderhoud gebouwen

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**32,5**	**36,4**	**28,2**	**31,4**	**28,9**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van gebouwen in totaal € 36,2 miljoen. Het verschil tussen 2023 en 2024 betreft groot onderhoud op basis van de meerjaren onderhoudsplan.

Voor de herinrichting en het realiseren van een aantal extra standplaatsen op de bestaande woonwagenlocaties is in totaal € 1,9 miljoen beschikbaar (in 2023 € 0,9 miljoen en 2024 € 1,0 miljoen). Dit wordt onttrokken uit de reserve Bouwstimulering (€ 1,3 miljoen) en de reserve Corporatiebudget (€ 0,5 miljoen). Naar verwachting zal de feitelijke uitvoering, afhankelijk van de bestemmingsplanprocedure, in de loop van 2023 kunnen plaatsvinden.

Groen

Het kapitaalgoed groen in Amsterdam bestaat uit:
- 260.000 bomen (dit aantal is het in het databeheersysteem geregistreerde aantal bomen)
- 16 miljoen vierkante meter gras
- 10 miljoen vierkante meter beplanting
- 2 miljoen vierkante meter ruigte en oeverbeplanting
- 33 hectare van de gemeentelijke begraafplaats De Nieuwe Ooster, 7 hectare van de gemeentelijke begraafplaats De Nieuwe Noorder en 1 hectare dorpsbegraafplaatsen in Noord
- Het Amsterdamse Bos met 2.275 bomen, 324 hectare bos (met 200.000 bomen), 1,5 miljoen vierkante meter gras, 4 miljoen vierkante meter beplanting en 1 miljoen vierkante meter ruigte en oeverbeplanting

Per 1 januari 2024 is het groen dat we beheren aanzienlijk vergroot als gevolg van de volgende uitbreidingen in 2021 en 2022;
- Weesp
- Volgermeerpolder
- Brasapark
- Rieteiland-Oost (IJburg)

In totaal is er ruim 150 hectare groen bij gekomen en ruim 10.700 stuks bomen. Daarnaast nemen we Sloterdijken I t/m III over in beheer. Financieel wordt hier voor de Begroting 2024 geen aparte melding van gemaakt omdat het budget voor dit beheer reeds in de begroting aanwezig is (als overeenkomst met Port of Amsterdam).

Specifieke beleidskaders

Er gelden verschillende beleidskaders omdat dit kapitaalgoed uit verschillende onderdelen bestaat. Een aantal hiervan zijn:
- 1Amsterdam Heel & Schoon (2017)
- Het Bosplan 2020-2030 (2021)
- Het Structuurplan De Nieuwe Ooster (2016)
- Groenvisie 2020-2050 (2020)

Onderhoud en ontwikkelingen

Het ambitieniveau is niet overal in de stad gelijk. Het niveau is overwegend sober (niveau C). Bepaalde gebieden zitten boven het niveau sober (niveau B, verzorgd).

Bij begraafplaatsen is zelfs het niveau sober niet haalbaar. Dit heeft invloed op de werkzaamheden op de Nieuwe Ooster en de Nieuwe Noorder. Er staat een overdracht gepland van het dagelijks beheer van groen van de directie Stadswerken naar De Nieuwe Ooster. Met deze budgetoverdracht kan het onderhoudsniveau van vier begraafplaatsen (Huis Te Vraag, Driemond, Carspelhof en Landscroon) naar het niveau sober worden gebracht.

In geval van dagelijks onderhoud is voor de beeldkwaliteit in 1Amsterdam Heel & Schoon als ambitieniveau opgenomen niveau verzorgd (90 procent niveau B). In de doelenboom van de begroting hebben we 80 procent niveau B als doelstelling opgenomen.

Op basis van de normkosten is er voor Groot Onderhoud en Vervanging groen jaarlijks € 43 miljoen (inclusief 19 procent inflatie ten opzichte van prijspeil 2023) noodzakelijk voor het gehele kapitaalgoed. Dit bedrag is niet volledig beschikbaar in 2024 met als risico dat het niveau sober niet kan worden behouden.

Rondom het programma Groei van de stad verwachten we in 2024 de volgende ontwikkelingen:
- areaaluitbreidingen met IJburg Centrumeiland en HavenStad
- vergroening in projecten
- het vergroenen van de stadsstraten waarbij we groen voor iedereen bereikbaar en dichtbij maken
- het intensiever gebruikmaken van groen, met name de parken en evenementlocaties

Rondom biodiversiteit en klimaat spelen de volgende ontwikkelingen in 2024:
- inspecties naar de ecologie en het streven naar uitbreiding of aanpassing van het ecologisch beheer
- omvormingen van regulier groen naar ecologisch te beheren groen
- werken aan een klimaatbestendige stad waarbij aanpassingen met het oog op klimaatadaptie worden gedaan

Bij het renoveren van wijkgroen werken we in 2024 aan:
- een integrale aanpak waarin we de groenvisie stadsdelen verwerken
- het oplossen van bewonersklachten,
- klimaatadaptieve aanpassingen
- en bewonersparticipatie/medebeheer (Amsterdam Verbonden)

Achterstallig onderhoud

In 2021 is voor het Amsterdamse bos bepaald dat de omvang van het achterstallig onderhoud incidenteel € 4 miljoen bedraagt. Om in de toekomst achterstand te voorkomen, heeft het bos structureel € 7 miljoen nodig voor beheer en onderhoud.

We richten ons de komende jaren op het wegwerken van achterstallig onderhoud en het behouden van de huidige kwaliteit als de haalbare optie. Met extra middelen en vanuit de vervangingsinvesteringen wordt gestart om een deel van deze achterstand in te halen.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.4 Overzicht onderhoud groen

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**68,8**	**65,1**	**66,5**	**66,5**	**66,5**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van groen in totaal € 65,1 miljoen. Tot en met 2023 zijn er nog reserve achterstallig onderhoudsmiddelen beschikbaar. Voor 2024 en de jaren erna is dit niet het geval.

Openbare verlichting

Het kapitaalgoed openbare verlichting bestaat uit het volgende:
- 128.000 lichtmasten
- 149.300 armaturen
- 2 lichtmanagementsystemen
- 688 kilometer elektra- en aansluitkabels
- 293 openbare verlichting voeding & verdeelkasten
- 336 stuks stadsverlichting, 50 installaties Lichtkunst, 190 decoratieve verlichtingsinstallaties, 6.800 armaturen Decoratieve verlichting
- 129 stadsklokken

Specifieke beleidskaders
Voor het onderhouden van openbare verlichting geldt het Beleidskader Verlichting (2017), Beleidskader Puccinimethode en 1Amsterdam Heel en Schoon (2017).

Onderhoud en ontwikkelingen
We voeren vanuit het onderhoudsniveau ‘sober’ het dagelijks onderhoud uit, waaronder:
- monitoring
- verhelpen van storingen
- vervangen van lampen

Overspanningen
In 2023 zijn we gestart met de inspecties van de overspanningen waar verlichting aan is gemonteerd. De eerste resultaten wijzen uit dat de kwaliteit van de gevel-verbindingen voor verbetering vatbaar is. Indien er risico is dat de overspanning naar beneden kan vallen, worden er tijdelijke maatregelen toegepast om de veiligheid te waarborgen. De inspecties geven een goed beeld van alle noodzakelijke maatregelen die zullen worden uitgevoerd in 2024 en 2025. Daarna zijn alle verlichtingen aan overspanningen energiezuinig, duurzaam en veilig.

Energieverbruik en kosten
In de afgelopen jaren is er door de overgang op ledverlichting flink bespaard op het energieverbruik. Daarbij gaat de monumentenverlichting één uur eerder uit (23:00), dat ook weer zorgt voor een verlaging van het energieverbruik. Echter doordat de energietarieven wisselen, is nog niet duidelijk wat we in 2024 aan energie moeten betalen.
We starten met pilots om bijvoorbeeld in bosomgeving de verlichting uit te zetten. De ervaringen die hiermee worden opgedaan, kunnen we gebruiken om na te denken over de toekomstige inzet van de openbare verlichting.

Achterstallig onderhoud
Er is bij dit kapitaalgoed geen achterstallig onderhoud.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.5 Overzicht onderhoud openbare verlichting
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**12,0**	**12,0**	**12,0**	**12,0**	**12,0**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van openbare verlichting € 12,0 miljoen. De toegekende coalitieakkoord middelen (impuls, onderhoud, bestaande stad) zijn gedeeltelijk verwerkt in de cijfers. De verdere verdeling per kapitaalgoed volgt in de Voorjaarsnota 2024.

Riolering

De riolering bestaat uit voorzieningen voor:
- het afvoeren van afvalwater uit de leefomgeving
- het verwerken van hemelwater
- voorzieningen voor grondwater

Dit zijn:
- transportriolen
- gemengde riolen
- vuilwaterriolen
- regenwaterriolen
- drainagebuizen
- persleidingen

Maar ook objecten zoals:
- rioolgemalen
- bergbezinkbassins
- overstorten
- putten

Specifieke beleidskaders
Het Omgevingsprogramma Riolering 2022-2027 (2022).

Onderhoud en ontwikkelingen
De onderhoudstoestand van de riolering is ‘verzorgd’ (niveau B). Door assetmanagement voeren we gericht onderhoud en vervanging uit. De volgende criteria bepalen het kader voor de beslissingen:
- bedrijfszekerheid
- veiligheid
- kwaliteit
- imago
- milieu
- schade

Om de onderhoudstoestand op niveau 'verzorgd' te houden, is komende jaren meer vervanging van de riolering nodig. Deze opgave staat niet op zichzelf; er speelt ook een aantal andere stadsbrede opgaven zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en de vervanging van bruggen en kademuren. De komende jaren ontwikkelen we samen met andere asseteigenaren een nieuwe werkwijze die ervoor moet zorgen dat we al deze uitdagingen zoveel mogelijk in combinatie kunnen plannen.
Het onderhoud van de leidingen is het periodiek schoonhouden op basis van hoe de toestand van de leiding is. Regelmatige inspectie helpt daarbij om de constructieve toestand van het rioolstelsel in kaart te brengen. Het onderhoud van de rioolgemalen gebeurt via risicoanalyse vanuit de bovenstaande criteria. Afhankelijk van het bepaalde risico onderhouden we de rioolgemalen bij storingen of preventief.

Het onderhoud van de leidingen betreft het periodiek en toestandsafhankelijk schoonhouden, geholpen door regelmatige inspectie om de constructieve toestand van het rioolstelsel in kaart te brengen. Het onderhoud van de rioolgemalen gebeurt aan de hand van risicoanalyse op basis van eerdergenoemde criteria. Afhankelijk van het bepaalde risico worden de rioolgemalen curatief of preventief onderhouden.

Het onderhoud van de leidingen betreft het periodiek en toestandsafhankelijk schoonhouden, geholpen door regelmatige inspectie om de constructieve toestand van het rioolstelsel in kaart te brengen. Het onderhoud van de rioolgemalen gebeurt aan de hand van risicoanalyse op basis van eerdergenoemde criteria. Afhankelijk van het bepaalde risico worden de rioolgemalen curatief of preventief onderhouden. Daarnaast worden toekomstige ontwikkelingen meegewogen in de vervangingsbeslissing.

Om de riolering op onderhoudsniveau ‘verzorgd’ te houden, verhogen we vanaf 2023 de hoeveelheid riolen die we willen vervangen. Deze opgave staat niet op zichzelf; er speelt ook een aantal andere stadsbrede opgaven zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en de vervanging van bruggen en kademuren. Tot en met 2024 wordt samen met andere asseteigenaren een nieuwe werkwijze ontwikkeld die ervoor moet zorgen dat al deze uitdagingen zo veel mogelijk in combinatie kunnen worden geprogrammeerd.

Achterstallig onderhoud
Er is bij dit kapitaalgoed geen achterstallig onderhoud.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.6 Overzicht onderhoud riolering
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**56,9**	**59,4**	**59,4**	**59,4**	**59,4**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van riolering € 56,9 miljoen. Vanaf 2024 zijn de getallen overgenomen uit het Omgevingsprogramma Riolering, waarin de financiële onderbouwing is berekend aan de hand van de meest recente situatie en vastgestelde ambities. Daarnaast is nominaal toegekend (salaris- en prijscompensatie).

De verwachte kosten zijn de basis voor een tariefbepaling voor de rioolheffing in de begroting. De kosten zijn daar geschat exclusief inflatie.

Sportaccommodaties en sportparken

Het kapitaalgoed sportaccommodaties en sportparken bestaat uit de volgende zaken:
- 28 sporthallen
- 45 sportparken
- 2 watersportcentra
- 11 zwembaden

Specifieke beleidskaders

Het specifieke beleidskader voor sportaccommodaties en sportparken zijn de Sportvisie 2025 (2016) en de richtlijnen uit de handboek sportaccommodaties van het NOC/NSF.

Sportvisie 2025 (2016) hebben we uitgewerkt in afzonderlijke meerjarige onderhoudsplannen. Voor de sportaccommodaties ligt het beheerplan vast in het planologisch gebouwen onderhoudssysteem (Planon). Voor de sportparken ligt dat vast in het meerjarig onderhoudsplan van Grijs en Groen (GISSIB) volgens de normering van het Instituut voor milieu en agritechniek.

Verder gelden het beleidskader 1Amsterdam Heel en Schoon (2017), de Agenda duurzaamheid (2015), de Agenda groen (2015) en het Nationaal Sportakkoord (2018).

Onderhoud en ontwikkelingen

Bij de sportaccommodaties en sportparken is de onderhoudsstaat op het niveau dat de sportbonden wensen of eisen voor de sporttechnische sportlagen. Dit is onderhoudsniveau B (verzorgd).

Het geplande onderhoud, zoals opgenomen in de Begroting 2024, komt overeen met het meerjarig onderhouds- en beheerplan, waarbij het doel is om de kapitaalgoederen op het gewenste onderhouds- en kwaliteitsniveau te houden.

In 2023 is gestart met de werkzaamheden voor de vernieuwing van het IJscomplex Jaap Eden. De werkzaamheden worden in twee fasen uitgevoerd:
- fase 1: vervanging 400 meterbaan (2023)
- fase 2a: renovatie en verduurzaming bestaande gebouwen (2024-2025)
- fase 2b: vervanging huidige ijshal (2025-2026)

De onderhoudswerkzaamheden zullen hierdoor wijzigen. De verwachting is dat de totale kosten voor onderhoud met ongeveer € 0,4 miljoen zullen stijgen. Na afronding van elke uitvoeringsfase wordt een meerjarig onderhoudsplan opgesteld met een onderscheid naar onderhoudskosten eigenaar (gemeente) en onderhoudskosten exploitant (stichting Jaap Eden). Zodra de vernieuwing van het ijscomplex volledig gereed is in 2027, is met meer zekerheid te zeggen hoe dit daadwerkelijk zal uitpakken.

In 2024 beginnen de voorbereidingen voor de Verduurzaming van De Mirandabad. We gaan met behulp van drie fasen te werk:
- Fase 1: duurzame vervanging van het 50-meterbuitenbad;
- Fase 2: versnelling aardgasvrij;
- Fase 3: grootschalige verduurzaming en renovatieperiode.

Er is € 117 miljoen gereserveerd bij de begroting voor de vervanging en uitbreiding van de Sporthallen Zuid in een ongestapelde vorm. In 2024 werken we aan het principebesluit: inpassing en haalbaarheid van het programma op een bestaande kavel. Omdat het plan is gewijzigd van een gestapeld programma binnen de gebiedsontwikkeling Verdi deelplan 2 naar een ongestapeld programma, zal de geplande oplevering van de nieuwbouw mogelijk verschuiven. Dit wordt voor het principebesluit in beeld gebracht.

Als gevolg van de verduurzamingsactiviteiten zal een deel van het geplande onderhoud mogelijk verschuiven. Het is nog onbekend hoe dit daadwerkelijk zal uitpakken.

Achterstallig onderhoud

Er is achterstallig onderhoud.

De ondergrondse infrastructuur, hekwerken en bestrating van sportaccommodaties dateert uit de jaren ‘60 en is toe aan vervanging. Dit kan aanzienlijke financiële gevolgen veroorzaken. Ook het asfalt op de sportparken is van oude verslechterde kwaliteit en zal na inventarisatie vervangen moeten worden. De Roeibaan aan de Bosbaan heeft een erg slechte waterkwaliteit. In samenwerking met het kapitaalgoed water zal hier de komende jaren actie in moeten worden ondernomen. Hetzelfde geldt voor de wettelijke verplichting van onderhoud bomen. een samenwerking met het kapitaalgoed groen wordt gerealiseerd, waarbij door het ontbreken van middelen binnen het sportareaal bestuurlijke keuzes gemaakt moeten worden.

Met behulp van assetmanagement werken we aan een gelijkvormige systematiek voor het beheer en onderhoud. De huidige beheerplannen worden verder geactualiseerd en op orde gebracht. Om efficiëntie te behalen, wordt er bij andere aanbestedingen aangehaakt binnen de gemeente om te kunnen voldoen aan de nieuwe regels betreft inkoop en aanbesteding. Deze veranderingen leiden tot een gewijzigde werkwijze met een andere capaciteit en specialistische functionarissen.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.7 Overzicht onderhoud sportaccommodaties en sportparken
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**17,6**	**18,6**	**19,2**	**19,2**	**19,2**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van sportaccommodaties en sportparken € 18,6 miljoen.

De voornaamste verschillen tussen 2024 en 2023 worden veroorzaakt door de afwijking in de verwachte uitgaven vanuit de actualisatie van het meerjarig onderhoudsplan. Daarnaast wordt het Sportareaal uitgebreid bij de Sporthallen en de Parken.

Het meerjarig onderhoudsplan afdeling Hallen en Parken wordt geactualiseerd en er komen nieuwe accommodaties bij. Dit zijn:
- Sportdak De Nieuwe Kern
- Sportpark IJburg: uitbreiding van vier velden
- Tijdelijk sportpark Buiksloterham
- Uitbreiding sportpark Kadoelen
- Tijdelijk nieuwe sporthal in de D-buurt

Mogelijk hebben we langer last van de gevolgen van de oorlog tussen Oekraïne en Rusland, zoals een hoge inflatie. Inkoop van Hulpmiddelen en materialen kunnen daardoor langere tijd (vanaf 2024 en verder) een negatief effect hebben in de totale omvang van de lastenontwikkeling.

Stedelijke busstations

Onder dit kapitaalgoed vallen de busstations. Dit bestaat uit de volgende 11 stedelijke busstations:
- IJ-zijde
- Sloterdijk
- Bijlmer
- Holendrecht
- Appeltjesmarkt
- Amstelstation
- Duivendrecht
- Lelylaan
- Noorderpark
- Noord
- Gaasperplas

Specifieke beleidskaders
Handleiding geleidenlijnen Amsterdam en Toegankelijke busstations. Daarnaast geldt de Nota Stedelijke Infrastructuur. Als laatste hebben we Beheerconvenanten met NS en GVB.

Onderhoud en ontwikkelingen
Het onderhoudsniveau van dit kapitaalgoed ligt op niveau B (verzorgd). Het minimaal gewenste onderhoudsniveau is niveau C (sober). De oorzaak is de relatief nieuwe staat van de busstations.

Het kapitaalgoed Stedelijke busstation moet landen in de assetmanagement processen van verhardingen. We zijn al bezig met deze ontwikkeling: data is op orde, inspectiegegevens zitten in het databestand en we programmeren volgens de onderhoudsstatus. Ook in 2024 loopt dit nog door.

Incidenten (vandalisme) en schoon (aantrekkelijkheid) vormen de grootste vorm van risico. Veel aandacht zit op snel herstel van (gevaarlijke) situaties en schoonhouden.

De kap van de Busstation IJ-Zijde vormt een bedreiging voor aantrekkelijkheid. Naast lekkages en slecht onderhoud, is vervuiling een knelpunt. Voor zowel vervuiling als vandalisme nemen we passende beheersmaatregelen. In 2024 bereiden we groot onderhoud voor aan de kap IJ-zijde en voeren we herstel uit aan het betonnen busplatform bij busstation Noord.

We streven ernaar om Stedelijke busstations, als onderdeel in de verbinding van verschillende vervoersstromen, aantrekkelijk te laten zijn voor de reizigers en gebruikers. Dit doen we door een schone, veilige en functionerende omgeving aan te bieden.

Achterstallig onderhoud
Bij dit kapitaalgoed is geen sprake van achterstallig onderhoud.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.12 Overzicht onderhoud stedelijke busstations
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**1,3**	**0,9**	**0,9**	**0,9**	**0,9**

Bij stedelijke busstations is in 2023 een hoger bedrag uitgegeven vergeleken met de daaropvolgende jaren wegens groot onderhoud aan de roltrappen van Busstation IJzijde. Dit stond namelijk gepland voor 2022. De kosten hiervoor waren 350.000 euro.

Straatmeubilair en speeltoestellen

Onder dit kapitaalgoed vallen:
- 7.463 speeltoestellen
- 320.000 stuks straatmeubilair, waaronder zitbanken, fietsrekken, bebording en geleiderail

Daarnaast betreft het kapitaalgoed bijzondere objecten zoals:
- 828 kunstobjecten in de openbare ruimte (waaronder oorlogsmonumenten)
- 116 fonteinen
- 15 waterspeelplaatsen

Specifieke beleidskaders

Elk jaar stellen we een instandhoudingsplan op waarin we de opgaven voor groot onderhoud en vervanging uitwerken voor ons straatmeubilair en speeltoestellen. Ook werken we jaarlijks de Rapportage Normkosten Straatmeubilair en Speeltoestellen en Verhardingen bij; een rekensystematiek voor budgetramingen.

Onderhoud en ontwikkelingen

Er wordt onderzoek gedaan naar de waterspeelplaatsen in relatie tot nieuwe (verscherpte) wet- en regelgeving. In 2019 zijn hier al achterstallig onderhoudsmiddelen voor toegekend. Na uitgebreid onderzoek in 2021 en 2022 bleek dat deze wetgeving niet uitvoerbaar is. Landelijk overleg hiervoor is geïnitieerd na overleg met Provincie Noord-Holland en de Omgevingsdienst. Mogelijk moeten vanaf 2024 alsnog versneld fysieke maatregelen genomen te worden om te voldoen aan de nieuwe wetgeving. In dat geval zal er de komende jaren een forse investering (ongeveer 2 miljoen per jaar) nodig zijn. Daarnaast verwachten we dat er een ingroei naar structurele middelen nodig is om het kapitaalgoed duurzaam te kunnen onderhouden.

We leggen verder de focus op het verder op orde brengen van de data van de diverse sub kapitaal goederen en de integratie van het Amsterdamse Bos en Weesp in het beheer en onderhoud.

We verrichten groot onderhoud aan ongeveer 450 speeltoestellen, 50 stroomkasten, 5 fonteinen, het Oorlogsmonument Haarlemmerweg aan de N200 en de luifel in het Beatrixpark. Verder sluiten we twee speelbadjes aan op de riolering.

Achterstallig onderhoud

Bij dit kapitaalgoed is er alleen op fonteinen en putkasten een lagere kwaliteit dan we willen. Aangezien het reguliere budget lager is dan de genormeerde onderhoudskosten is het onzeker of we dit achterstallig onderhoud in de komende jaren kunnen inlopen.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.13 Overzicht onderhoud straatmeubilair en speeltoestellen
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**11,7**	**11,9**	**11,0**	**10,8**	**10,8**

Voor Straatmeubilair en Speeltoestellen geven we in 2024 uitvoering aan de taakstelling vanuit samen sterker uit de crisis ongeveer 0,5 miljoen. We doen dit door het verkleinen van het kapitaalgoed straatmeubilair, het versoberen van onderhoud aan kunst en uit gebruik nemen van fonteinen.

Tunnels

Het kapitaalgoed tunnels bestaat uit vijf wegtunnels:
- Michiel de Ruijtertunnel
- IJ-tunnel
- Piet Heintunnel
- Arenatunnel
- Spaarndammertunnel
- Integrale leidingen tunnel

Daarnaast hebben we de Verkeerscentrale Amsterdam. Van daaruit bedienen en bewaken we de tunnels en voeren we het operationele verkeersmanagement in de stad uit.

Specifieke beleidskaders

Voor dit kapitaalgoed geldt beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon (2017). Daarnaast gelden de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels (2006/2013) en het Bouwbesluit (2012).

Onderhoud en ontwikkelingen

Het gewenste onderhoudsniveau van de tunnels is C (sober). Hieraan voldoen de tunnels, maar er is wel sprake van achterstallig onderhoud in de IJ-tunnel en Arenatunnel.

Vanaf 1 mei 2019 moeten alle tunnels in Nederland voldoen aan de wettelijke eisen uit de Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels. Alle tunnels in de gemeente Amsterdam voldoen aan deze landelijke eisen. In 2023 is de renovatie van de Piet Heintunnel afgerond en voldoet ook deze tunnel aan alle eisen.

De renovatie van de Arenatunnel is sinds de Begroting 2022 in portefeuille gehouden. Wel is er in 2022 nog een ontwerpdossier opgeleverd dat als basis gebruikt kan worden voor de aanbesteding van de uitvoering. Bij het uitblijven van middelen voor renovatie, leidt het mogelijk op korte termijn weer tot sluiting van de tunnel. In deze begroting zijn de benodigde middelen voor de uitvoering van deze renovatie van de Arenatunnel opgenomen.

Voor het vervangingsonderhoud IJ-tunnel was reeds een deels van de benodigde middelen in de Begroting 2023 opgenomen en is reeds investeringskrediet beschikbaar gesteld voor de voorbereidingsfase. Een eerste inventarisatie van de scope is reeds gedaan. Op basis van de uitkomsten van de voorbereidingsfase zal de scope verder moeten worden ‘gehard’ en zal een kostenraming worden opgesteld.

Begin 2023 heeft de tunnelbeheerorganisatie de samenwerking met programma Aanpak Wegtunnels Amsterdam (AWA) versterkt door het programma Versterkingsopgave Tunnelbeheer een extra impuls te geven. De werkmethoden en aanpakken die binnen programma AWA zijn ontwikkeld, worden gebruikt door de tunnelbeheerorganisatie en dragen bij aan het professionaliseren van de samenwerking tussen de organisaties.

Vanaf 2023, na renovatie, is de Piet Heintunnel weer in beheer en onderhoud bij de tunnelbeheerorganisatie. Daarnaast zijn in het onderhoudscontract Piet Heintunnel stelposten opgenomen voor cybersecurity, onderhoud Testcentrum en onderhoud van de IJtramtunnel.

Achterstallig onderhoud

Er is bij dit kapitaalgoed sprake van achterstallig onderhoud in het onderhoud van de IJ-tunnel en de Arentatunnel. Een aantal systemen is verouderd en aan vervanging toe en geeft eerder storingen waardoor de kosten voor correctief onderhoud stijgen.

In 2023 is het geplande dagelijks onderhoud en beperkt groot onderhoud voor de tunnels uitgevoerd. Doordat het vervangingsonderhoud van de IJ-tunnel en de renovatie van de Arenatunnel eerder waren uitgesteld, zijn er delen van veiligheids-kritische installaties (onder andere camera's) vervangen die niet voorzien waren in de exploitatiebegroting.

Financieel overzicht en toelichtingen

Het onderhoud aan de tunnels valt uiteen in regulier onderhoud en (levensduurverlengende) vervangingsinvesteringen.

Tabel 5.5.8 Overzicht onderhoud tunnels

(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**6,7**	**7,1**	**7,1**	**7,1**	**7,1**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van tunnels € 7,1 miljoen. Dit wordt gedekt uit de reguliere exploitatiebegroting / algemene middelen.

De vervangingsinvesteringen worden gedekt uit Investeringsdomein Openbare Ruimte en Mobiliteit leggen het grootste beslag op de begroting. Zo is de afgelopen jaren de Piet Heintunnel gerenoveerd voor circa € 120 miljoen (exclusief overkoepelende kosten programma AWA) en de IJ-tunnel in de periode 2011-2019 (€ 60 miljoen).

In investeringsdomein ORM bij deze begroting zijn de volgende investeringsbedragen opgenomen voor de periode 2023-2027:

- Arenatunnel € 37 miljoen
- Vervangingsonderhoud IJ-tunnel € 40 miljoen (en vooralsnog inschatting € 5 miljoen voor 2028)
- Nieuwe verkeerscentrale ruim € 60 miljoen
- Aanpassingen Michiel de Ruijtertunnel € 4 miljoen

Zowel de renovatie van de IJ-tunnel als die van de Arenatunnel is uitgesteld. De systemen zijn verouderd en aan vervanging toe zijn, geven meer storingen waardoor de kosten voor correctief onderhoud stijgen.

Verkeerssystemen

Het kapitaalgoed verkeerssystemen bestaat uit verkeersinformatiesystemen en Verkeersregelinstallaties.

Verkeersinformatiesystemen bestaan uit de volgende zaken:
- 3.219 objecten voor bewegwijzering
- 213 parkeerverwijzingen naar garages
- 271 CCTV en ANPR-camera's voor reistijd, milieuzone en verkeersobservatie
- 96 stadsplattegronden
- 38 dynamische informatiepanelen
- 118 eenheden verkeersregulering
- 29 telpunten

Het aantal Verkeersregelinstallaties bedraagt op dit moment 400 stuks. Deze zijn opgedeeld naar het aantal signaalgroepen. Hoe meer signaalgroepen, hoe meer masten, lantaarns en detectielussen nodig zijn. We hebben 111 kleine signaalgroepen, 155 middelgrote signaalgroepen, 129 grote signaalgroepen en 5 zeer grote signaalgroepen.

Daarnaast bestaat het kapitaalgoed uit 2.251 parkeerautomaten. Hier komen ongeveer 300 parkeerautomaten bij door de uitbreiding naar Zuidoost en Nieuw-West.

Specifieke beleidskaders
Voor het onderhouden van verkeerssystemen, geldt het Beleidskader 1Amsterdam Heel en Schoon en het coalitieakkoord 'Duurzaam doorpakken!'.

Onderhoud en ontwikkelingen
De verkeerssystemen voldoen aan onderhoudsniveau C (sober). Om te blijven voldoen aan dit gewenste onderhoudsniveau voeren we dagelijks onderhoud uit, waaronder:
- monitoring
- inspectie
- verhelpen van storingen en schades
- grondonderzoek

Voor onderdelen waar al stappen zijn gezet richting onderhoudsniveau B (verzorgd), proberen we dit niveau in stand te houden.

Vanuit het programma Autoluw Amsterdam is in 2021 gestart met een intensiever gebruik van data uit verkeersregelinstallatiesystemen. Deze data-verrijking heeft inmiddels geleid tot zeer uitgebreide herkenning van fouten en storingen die normaal gesproken op basis van waarnemingen en klachten nooit naar voren zouden zijn gekomen. Het beheer van verkeersregelingsinstallaties wordt hiermee verder geprofessionaliseerd. In 2024 zullen de resultaten van de verkeersregelingsinstallatie optimalisaties worden gebruikt om verdere integratie van de servicedesk tot stand te brengen, nieuwe functionaliteiten toe te voegen en koppelingen met andere systemen te realiseren.

In 2023 zijn wij gestart met de aanbesteding voor het Langzaam Verkeer Monitoringssysteem Amsterdam (LVMA). Dit is een systeem om inzicht te krijgen in de fietsers-, bromfietsers- en voetgangersstromen in de openbare ruimte. Deze kunnen dan ook worden gemeten en gemonitord. Dit project zal zijn uitrol hebben in 2024.

Wayfinding in Amsterdam is een systeem voor het verwijzen van grote voetgangers-stromen als de standaard bewegwijzering niet voldoende is. Het is dus een aanvulling. Wayfinding heeft vier functies:
- Het verschaffen van reizigersinformatie trein, metro, tram, bussen;
- Het toepassen van crowd management bij evenementen;
- Culturele advisering ;
- Het verschaffen van informatie bij rampen en crisissituaties.

In 2023 gaat er geïnvesteerd worden in de parkeerautomaten. Het gaat om een verbetering van de technische infrastructuur en de aanpassing van kritische onderdelen om de parkeerautomaten actief te houden. De upgrade loopt mogelijk door tot in 2024. Daarnaast is er in het nieuwe coalitieakkoord bepaald dat de parkeertarief gebieden Nieuw-West en Zuid-Oost worden toegevoegd. Er wordt echter ook gekeken naar het opheffen van parkeerautomaten door de loopafstanden te vergroten binnen de richtlijnen. In 2023 is het handhaven van het parkeerbeleid aanbesteed.
De winnende partij is vanaf 2024 verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de parkeerautomaten.

Vanuit het programma Aanpak Autoluw Amsterdam (onder andere de transitie van 50 naar 30 km/uur) worden wijzigingen doorgevoerd om het verkeersaanbod en daarmee de verkeersstromen positief te beïnvloeden. Deze wijzigingen betreffen wijzigingen in software en in hardware.

In 2025 wordt de nieuwbouw van de Verkeerscentrale Amsterdam (VCA) gerealiseerd op het terrein van Logistiek Centrum Metro (GVB). Met de komst van de nieuwe VCA worden de huidige servers veilig geborgd en bestendig voor toekomstige aanpassingen en uitbreiding, maar ook voor de beschikbaarheid van de systemen.

Achterstallig onderhoud
Er is bij dit kapitaalgoed geen achterstallig onderhoud.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.9 Overzicht onderhoud verkeerssystemen
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**18,5**	**17,0**	**17,5**	**19,0**	**17,9**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van verkeerssystemen € 17,0 miljoen.
Het budget in 2026 is hoger in vergelijking met 2025 in verband met nieuwe geplande inspecties.

Parkeren zit in een aanbestedingstraject voor een nieuwe leverancier van parkeerhandhaving. Een onderdeel daarvan is het onderhoud van de kapitaalgoederen. Omdat de impact nog niet duidelijk is voor 2024, is een schattingsbedrag van de aanbesteding voor 2024 aangehouden als onderhoudslasten. De verwachting is wel dat door de aanbesteding de onderhoudslasten per parkeerautomaat zullen dalen. De stijging tussen 2024 en 2025 is het gevolg van de uitbreiding naar Nieuw-West en Zuid-Oost die in 2024 plaatsvindt.

Water

Water is op te delen in 3 onderdelen:

1. Drinkwater
Waternet beheert namens ons alle installaties en leidingen om voor voldoende en gezond drinkwater te zorgen. Het gaat om de volgende zaken:
- 3 productielocaties drinkwater
- 3 pompstations
- 2 boosterpompen
- ongeveer 2.900 kilometer drinkwaterleidingen

2. Oppervlakte water
Amsterdam is een waterrijke stad. Ongeveer 1/6 deel van het totale grondoppervlak van de gemeente bestaat uit oppervlakte water. Het beheer van dit oppervlakte water in Amsterdam is een wettelijke taak van het Rijk, de provincie en de waterschappen. In Amsterdam zijn er drie waterschappen. Dit zijn Amstel, Gooi en Vecht, Rijnland en Hollands Noorderkwartier. Wateren met een primaire functie worden door de waterschappen zelf onderhouden. Voor alle overige wateren hebben de waterschappen de bevoegdheid om het onderhoud te beleggen bij de eigenaar. Als eigenaar van het water is Amsterdam daarom onderhoudsplichtig. Het waterschap controleert of de onderhoudsverplichting wordt nagekomen. Dit heet ‘schouwen’. Als een eigenaar niet voldoet aan de onderhoudsverplichting heeft het waterschap bestuursrechtelijke instrumenten om naleving van het onderhoud af te dwingen.

Waternet onderhoudt deel van het oppervlakte water voor de gemeente en bekostigt en behoud de vloot voor Baggeren en Drijfvuilvissen van oppervlakte water. De kosten voor de uitvoer van het baggeren, belasten zij door aan de opdrachtgevers gemeente Amsterdam en waterschap Amstel Gooi & Vecht. Hiernaast zijn er veel locaties waar de bovenstaande verdeling tussen Waterschap, de gemeente en Waternet niet opgaat en de gemeente zelf het oppervlakte water beheert.

3. Andere objecten
Naast oppervlakte water liggen er in de stad objecten die bijdragen aan het waterbeheer in de stad. Deze dragen bij aan een goede levering en verwerking van drink- en afvalwater of dragen bij aan het opvangen, het verwerken en/of kwalitatief houden van hemel- en oppervlaktewater. Net zoals bij riolering (zie hoofdstuk riolering) verzorgt Waternet namens ons het beheer en onderhoud van veel van deze voorzieningen. Net zoals bij oppervlakte water zijn er ook voor de andere objecten die bijdragen aan het opvangen en verwerken van hemel- en oppervlaktewater uitzondering op de bovenstaande verdeling.

Specifieke beleidskaders
Toekomstvisie Drinkwater tot en met 2050 (2021).
Voor het onderhoud van het oppervlakte water en andere waterobjecten geldt de Waterwet, Waterschapswet, Europese kaderrichtlijn Water en het Nationaal Bestuursakkoord Water.

Onderhoud en ontwikkelingen

Drinkwater
Het onderdeel drinkwaterkapitaalgoederen zijn in verzorgde staat (niveau B). Hiermee voldoet dit kapitaalgoed aan het gewenste onderhoudsniveau. Het onderhoud is gebaseerd op onderhoudsniveau B. Hierdoor blijven de vaartuigen voldoen aan de eisen betreft de veiligheid en uitstraling volgens de gestelde eisen van Waternet en Amsterdam.

Oppervlakte water
Het huidige- en gewenste onderhoudsniveau van de vloot voor baggeren en drijfvuilvissen is niveau D. Gemiddelde huidige onderhoudsniveau hangt tussen C en D in (afhankelijk van de prioriteit van het vaartuig). Het al jaren constante onderhoudsbudget voor de vloot is onvoldoende om de vloot op het gewenste onderhoudsniveau te brengen en te houden. Lopende renovaties van vaartuigen lopen uit en zijn niet volledig, waardoor extra kosten worden gemaakt voor het uitvoeren van de onderhoudswerkzaamheden.
Doordat er een nieuw vaarwegprofiel in 2025 gaat gelden, zal dat mogelijk invloed hebben op de huidige toestand van de schepen/bakken. Wat dat precies zal gaan betekenen voor de vloot en welke aanpassing nodig zullen zijn, moeten we nog verder onderzoeken. Er zal een nieuwe vlootvisie worden ontwikkeld waarin de toekomstige ontwikkelingen worden meegenomen. Het assetmanagement zal verder geprofessionaliseerd worden om meer risico gestuurd te worden om zo een betere balans te vinden in prestatie, kosten en risico.

Overige objecten
De water assets in de stad worden nog niet planmatig beheerd en onderhouden. Dat heeft niet altijd acute en direct waarneembare gevolgen. De waterobjecten in de stad zitten namelijk vaak letterlijk onder en in het water en zijn daardoor uit het zicht. Incidenten met betrekking tot de opvang en verwerking van hemel- en oppervlaktewater zullen door verandering van het klimaat echter vaker en frequenter voorkomen. Het niet uitvoeren van het onderhoud is daarom een hypotheek op de toekomst. Uiteindelijk moet het onderhoud, al dan niet afgedwongen door het bevoegd gezag, alsnog worden uitgevoerd. Door achterstalligheid neemt de omvang nog jaarlijks toe. In 2019 is het assetteam Water opgezet met als doel om de waterassets planmatig te organiseren door middel van Assetmanagement principes.
De Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) en de Rekenkamer Amsterdam (RMA) hebben aanbevelingen gedaan met betrekking tot de rol en verantwoordelijkheden van Amsterdam als opdrachtgever van Waternet. Kort samengevat is vastgesteld dat het opdrachtgeverschap onvoldoende geborgd is binnen de gemeente en verbeterd moet worden voor alle taken die Waternet voor of namens Amsterdam uitvoert (de zogenoemde Watergovernance). Met ingang van 2024 wordt invulling gegeven aan de rol als opdrachtgever van Waternet, conform het advies van ILT en RMA. Daarnaast wordt met ingang van de begroting 2024 zorg gedragen voor het goed inbedden van de wettelijke watertaken, zodat deze op tijd uitgevoerd kunnen worden.

Achterstallig onderhoud
Amsterdam voldoet niet aan haar wettelijke verplichtingen met betrekking tot onderhoud aan water en waterobjecten (schoonhouden en baggeren). Huidig afstel van deze wettelijke watertaken zorgen ervoor dat andere overheden zoals de waterschappen steeds vaker bestuursrechtelijke middelen aanwenden om de gemeente te bewegen haar wettelijke taak alsnog uit te voeren. De kosten komen uiteindelijk toch maar dan ongepland en op ongecontroleerde momenten. De omvang van het achterstallig onderhoud is op dit moment niet bekend en wordt op dit moment geïnventariseerd.
De uitvoering van het onderdeel drinkwaterkapitaalgoederen is geen achterstallig onderhoud.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.10 Overzicht onderhoud water
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Waternet	30,9	31,0	31,0	31,0	31,0
Gemeente Amsterdam	5,1	5,9	8,5	10,0	9,9
Totaal	**36,0**	**36,9**	**39,5**	**41,0**	**40,9**

In 2024 begroten we voor het onderhoud van water € 36,9 miljoen.

Wegen en verhardingen

Onder dit kapitaalgoed verstaan we de verhardingen van alle wegen, straten, pleinen en paden in beheer van Amsterdam. Verhardingen beslaan ongeveer 10 procent van de stad en hebben een totale omvang van ruim 3.047 hectare. Het gaat hierbij om:
- rijbanen
- busbanen
- fiets- en voetpaden
- pleinen
- parkeervakken
- markeringen en straatkolken (voorziening om regenwater af te voeren)

Specifieke beleidskaders

In 2017 is het beleidskader 1Amsterdam Heel & Schoon aangenomen. Andere belangrijke beleidsstukken zijn de Standaard voor het Amsterdamse straatbeeld (Puccinimethode) voor ontwerp en inrichting van de openbare ruimte, Slagvaardig Verkeer en Openbare ruimte,

Onderhoud en ontwikkelingen

Het onderhoudsniveau van dit kapitaalgoed ligt voor 16 procent op niveau D (functieverlies / vuil). Ook is er sprake van 6 procent achterstallig onderhoud. Het gewenste onderhoudsniveau is niveau C (sober).

De materiaal- en brandstofprijzen zijn nog altijd onderhevig aan schommelingen. Deze prijsstijgingen hebben invloed op de hoeveelheid en aard van het uit te voeren onderhoud met de beschikbare middelen. Daarnaast brengt het oplopend achterstallig onderhoud risico's met zich mee voor de veiligheid van het gebruik. De herstelkosten kunnen zich negatief ontwikkelen door grotere gebieden met achterstallig onderhoud en vooral door intensiever achterstallig onderhoud. De focus ligt op achterstallig onderhoud van voetpaden en in parkeervakken in ontwikkelbuurten, op wegen, dijken en paden in het landelijk gebied en in stadsdelen waar de achterstalligheid hoger is dan gemiddeld (Nieuw-West, Noord, Oost en Weesp).

We zorgen ervoor dat de effecten van boomwortelopdruk worden verminderd en groeiplaatsen van bomen in verhardingen worden verbeterd. Dit alles in samenhang met kansen voor vergroening. Verder zetten we ons in op het toekomstbestendig maken van verhardingen: het inbedden van de duurzaamheidsopgave in alle beheeractiviteiten om het beheerareaal klimaat adaptief en circulair te maken.

Ook leggen we de focus op het effectiever programmeren, voorbereiden en uitvoeren. We werken integraal waar het moet en snel waar het kan. We hanteren hiervoor de uitvoeringsstandaard – Toekomstbestendig werken aan de openbare ruimte, waarin bewuster kiezen en duurzamer werken gestandaardiseerd is.

Achterstallig onderhoud

Het percentage kwaliteitsniveau D is in 2023 verder opgelopen van 15 procent naar 16 procent. Het percentage voor achterstallig onderhoud is daarbij respectievelijk 5 procent en 6 procent. Ook in 2024 verwachten we dat dit percentage, samen met de mate van achterstallig onderhoud, verder oploopt. We verwachten hierdoor ook een toename in meldingen en klachten. Om het oplopend achterstallig onderhoud te remmen, zou ongeveer de aanpak van 150 hectare aan onderhoudsoppervlakte per jaar nodig zijn.

Een groot deel van het achterstallig onderhoud verhardingen (niveau D) bestaat uit kwalitatief slechte voetpaden en parkeervakken in woonbuurten en uit rijbanen in de landelijk gebieden binnen de gemeente. Voor de hele stad bedraagt het achterstallig onderhoud ongeveer 180 hectare. Dit is ongeveer 6 procent van het kapitaalgoed. Uitgesteld onderhoud, boomwortelopdruk en bodemdaling zijn de voornaamste oorzaken van achterstallig onderhoud. Aangezien het reguliere budget lager is dan de genormeerde onderhoudskosten is het onzeker of we de achterstalligheden in de komende jaren kunnen inlopen. De ontwikkeling van de achterstalligheid is daarbij mede afhankelijk van de (vervangings)investeringen die Amsterdam, de Vervoerregio Amsterdam en het Rijk de komende jaren gaan uitvoeren.

Financieel overzicht en toelichtingen

Tabel 5.5.11 Overzicht onderhoud wegen en verhardingen
(bedragen x € 1 miljoen)

	2023	2024	2025	2026	2027
Totaal	**47,7**	**38,7**	**37,6**	**37,6**	**37,6**

Met ingang van de begroting 2024 is het bestedingsvoorstel Stadsbehoud en Stadsverbetering verwerkt. Het budget in 2024 is € 38,7 miljoen.

5.6 Grondbeleid

Inleiding

In overeenstemming met artikel 16 van het Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid:
- de visie op het grondbeleid en de wijze waarop deze wordt uitgevoerd;
- de wijze en onderbouwing van winstnemingen en de aangehouden reserves in relatie tot de risico's.

Deze paragraaf grondbeleid gaat in op het grond(prijs)beleid en de overige beleidsmatige uitgangspunten voor de grondexploitaties.

Over de financiële ontwikkelingen in de grondexploitaties wordt twee keer per jaar gerapporteerd. In het voorjaar via het Meerjarenperspectief Grondexploitaties (MPG) dat tevens dienst doet als onderbouwing voor de jaarrekening en in het najaar via de actualisatie van het MPG (AMPG). Bij het MPG vindt ook formele besluitvorming plaats door de gemeenteraad over de actualisatie van de saldi van de grondexploitaties. De actuele prognose van de grondexploitaties is niet afzonderlijk opgenomen in deze paragraaf aangezien het AMPG ten tijde van het opstellen van de begroting nog niet gereed was.

Het kader voor de verantwoording van de grondexploitaties is vastgelegd in de Nota *Financiële verantwoording grondexploitaties en erfpachtuitgifte* (hierna: de Nota Financiële verantwoording). Deze aangepaste Nota Financiële verantwoording is op 19 mei 2020 door de gemeenteraad vastgesteld. Het is een vertaling van de regelgeving van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor grondexploitaties en erfpachtgronden en beschrijft hoe met grondexploitaties en erfpachtgronden moet worden omgegaan. De regelgeving is op basis van de besluitvorming bij het MPG23 aangepast. Specifiek gaat het om besluiten met betrekking tot het verwerken van eenduidige toerekening van de meerwaarde erfpacht bij transformaties aan de grondexploitaties.

Hoge inflatie en onzekere marktomstandigheden

Bij het MPG23 is het beeld geschetst van de waarde van de portefeuille van de grondexploitaties op de langere termijn. Per eind 2022 bedraagt de omvang van de nettowaarde van de actieve portefeuille grondexploitaties na risico's € 0,52 miljard. De forse afname van circa € 0,34 miljard ten opzichte van het MPG22 houdt verband door de extreme kostenstijging in 2022 en de verwachting van verdere kostenstijgingen en grondprijsdaling. In de waarde van het plansaldo van de actieve plannen is rekening gehouden met deze verdere kostenstijgingen en grondprijsdaling na 2022. Bij plannen met een financieel tekort leidt de verslechtering direct tot een hogere voorziening plantekorten. Bij de verslechtering van de positieve plannen of vertraging van gronduitgiften zijn de winstnemingen lager. Dit zorgt ervoor dat de reservepositie en de vereveningsruimte van het Vereveningsfonds afnemen. Voor de periode 2023-2027 is de geprognosticeerde vereveningsruimte beperkt voor het vaststellen van nieuwe plannen met een financieel tekort. Om ervoor te zorgen dat op de korte termijn voldoende vereveningsruimte beschikbaar is, is bij het MPG 2023 een aantal maatregelen vastgesteld met een positief effect op de vereveningsruimte.

De circa 160 grondexploitaties worden twee keer per jaar geactualiseerd juist omdat de conjuncturele omstandigheden in een korte termijn kunnen veranderen. In het najaar 2023 zullen de nieuwe financiële inzichten middels de actualisatie van alle plannen in de actualisatie van het MPG23 (AMPG23) worden gerapporteerd waaronder de ontwikkeling van de vereveningsruimte.

Uitname Vereveningsfonds

In het Coalitieakkoord 2022-2026 zijn een groot aantal maatregelen genoemd die de gebiedsontwikkeling financieel raken, waaronder een toename van de structurele winstafdracht uit het Vereveningsfonds aan de algemene middelen. Bij de Voorjaarsnota 2023 is de structurele uitname van het Vereveningsfonds aan de algemene middelen verlaagd. In plaats van de extra structurele jaarlijkse uitname van € 20 miljoen vanaf 2026, komt een jaarlijkse uitname tot en met 2037 van € 12 miljoen aan een nieuw in te stellen reserve Schaalspronginvesteringen.

Grondbeleid

Amsterdam richt zich met haar grondbeleid op de ontwikkeling van gemengde wijken geschikt voor wonen, werken en recreëren. Gezien de druk op de woningmarkt ligt een belangrijke focus op het realiseren van nieuwe woningen. Vanwege de toenemende schaarste aan woningen voor mensen met een laag en middeninkomen, wordt meer gereguleerd om meer grip te krijgen op de woningmarkt, met als doel de woningmarkt beter te verdelen naar de verschillende doelgroepen.

De gemeente stuurt actief op de verdere (her-)ontwikkeling van de stad. Ruim 85 procent van de grond binnen de gemeentegrenzen is gemeentelijk eigendom. Als gevolg daarvan is de gemeente vaak als grondeigenaar actief betrokken bij stedelijke ontwikkeling.
Grofweg zijn er twee hoofdvormen van gebieds- of locatieontwikkeling:
1. *Actief grondbeleid*: van deze vorm is sprake bij nieuwe terreinen en gebieden waar niet sprake is van zittende particuliere eigenaren en erfpachters.
2. *Faciliterend grondbeleid*: van deze vorm is sprake bij een functiewijziging of verandering op pand- of gebiedsniveau. Daarbij zijn er belanghebbenden in het gebied zoals particuliere eigenaren die (een deel van) de grond bezitten of erfpachters.

In de eerste variant heeft de gemeente een actieve positie en rol. De gemeente is in de regel verantwoordelijk voor het planontwikkelproces, het bouw- en woonrijp maken van de locatie en voor de uitgifte in erfpacht van de bouwrijpe kavels. Uitgifte in erfpacht vindt plaats aan een ontwikkelende partij die vervolgens het vastgoed realiseert. De gemeentelijke kosten en opbrengsten van een gebied dat ontwikkeld wordt, zijn financieel vertaald in een zogenoemde grondexploitatiebegroting.
In de tweede variant heeft de gemeente een meer faciliterende rol, ondanks het feit dat de gemeente ook hier (mede)grondeigenaar kan zijn. De gemeente stelt de stedenbouwkundige en programmatische randvoorwaarden op en legt dit vast in een investeringsbesluit dat door de gemeenteraad wordt vastgesteld. Het initiatief voor de daadwerkelijke aanpassing op pandniveau laat de gemeente over aan de eigenaren of erfpachters in het gebied. Wel worden eigenaren of erfpachters hierbij door de gemeente ondersteund. Dat doen we bijvoorbeeld door aanpassing van bestemmingsplannen en/of wijziging van erfpachtrechten om (door)ontwikkeling mogelijk te maken. Aanvankelijk richtte de gemeente zich hierbij op aanpassingen op pandniveau.
De laatste jaren gaat het steeds vaker over transformatie op gebiedsniveau. Dit betreft complexe ontwikkelingen die vragen om een aangepaste benadering die zich kenmerkt door een mix van een actieve en een facilitaire rol. In 2022 is besloten om ook de aanpassingen op pandniveau die gepaard gaan met beperkte aanpassingen in de openbare ruimte te reguleren binnen het Vereveningsfonds.

Reservering voor verwachte planverslechteringen
Net na de crisis van 2008-2013 bewogen de grondproductie en de investeringen zich nog op een laag niveau. De omvang van de gebiedsontwikkeling waaronder ook de investeringen is in de afgelopen sterk gestegen om de verhoogde ambities te kunnen verwezenlijken. In de afgelopen jaren zijn bij het Investeringsbesluit van een aantal plannen uit prudentie reserveringen gevormd, om in te kunnen zetten bij het optreden van risico's of bij toekomstige hoge voorinvesteringen die specifiek betrekking hebben op deze plannen. In het MPG23 is aangegeven dat als gevolg van de hoger dan geraamde inflatie en de verwachte grondprijsdaling die sinds de laatste maanden 2022 is opgetreden de resultaten van de lopende plannen over de gehele linie naar verwachting zullen verslechteren. Hierdoor zullen de plannen met een financieel tekort nog negatiever worden en plannen met een laag positief saldo omslaan naar een negatief saldo. Dit zal direct leiden tot een hogere voorziening plantekorten, waarvoor een beslag op de reserve Vereveningsfonds zal worden gelegd. Dit heeft geleid tot het besluit bij het MPG23 om deze specifieke reserveringen te bundelen en breder in te zetten voor de verslechteringen over de gehele linie (portefeuille). Dit betreft een bedrag van € 119 miljoen eind 2022.

Toerekening meerwaarde transformatie aan de grondexploitatie
Bij het MPG23 is besloten tot de wijziging van de berekende meerwaarde die bij een transformatie van een erfpachtrecht aan de grondexploitatie wordt toegerekend. Onafhankelijk van de keuze van de erfpachter voor een herziening bij transformatie (HbT) of een bestemmings-/bebouwingswijziging (BBW) zal een uniforme toerekening van de meerwaarde erfpacht aan de grondexploitatie plaatsvinden. Bij HbT wordt gegaan van een termijn van 50 jaar, terwijl bij een BBW sprake is van de resterende looptijd die veelal beduidend korter is (soms zelfs minder dan 10 jaar).
De verrekeningen van deze twee soorten erfpachtwijzigingen en verschillen tussen de raming en de realisatie aan de grondexploitaties sloten niet (meer) aan het uitgangspunt van het residueel functionele grondbeleid. Bij de BBW werd er te weinig van de meerwaarde toegerekend aan de grondexploitatie waarmee niet voldaan werd aan de uitgangspunten voor de Vennootschapsbelasting (VPB). Dit is nu gelijk getrokken.
De meerwaarde bij wijziging van erfpachtrechten wordt na aanpassing ongeacht de keuze van de erfpachter bepaald op basis van actuele residuele erfpachtwaarde van het nieuwe programma minus de actuele residuele erfpachtwaarde van het oude programma. De nieuwe regelgeving treedt in 2024 in werking.

Grondprijsbeleid

In het grondprijsbeleid bij nieuwe gronduitgiften en zelfrealisatie door erfpachters past de gemeente een genormeerde residuele benadering van de grondwaardebepaling toe. De grondwaarde wordt marktconform bepaald op basis van de op de grond te realiseren bestemming (de functie). De genormeerde residuele grondprijsbenadering houdt in dat de grondprijs het verschil is (het residu) tussen de gemiddelde marktwaarde van een vastgoedbestemming en de te maken genormeerde kosten om het vastgoed te bouwen (stichtingskosten).
Elk jaar worden de stichtingskosten van de verschillende typen vastgoed onderzocht en indien nodig geactualiseerd. De ramingen van de gronduitgiften in de grondexploitaties zijn gebaseerd op het systeem van eeuwigdurende erfpacht.
Voor commerciële bestemmingen geldt hierbij een verplichte afkoop van de erfpacht. Voor woningen geldt geen verplichte afkoop. Voor gronduitgifte aan marktpartijen gebruikt de gemeente bij voorkeur de tenderprocedure met een regeling voor een optievergoeding. Dit is in lijn met het door de gemeenteraad vastgestelde selectiebeleid. Het selectiebeleid schrijft voor dat de gemeente via een tenderprocedure het ontwikkelrecht voor een kavel mag toekennen. Dit houdt in dat de optie aan een ontwikkelende partij wordt gegund via vooraf beschreven kwalitatieve en financiële criteria.

De grondprijssystematiek voor de bestaande erfpachtrechten is tegelijk met de herziening van het erfpachtstelsel aangepast. Om de grondwaarde te bepalen voor de bestemming wonen, gebruiken we sinds medio 2017 de WOZ-waardes en buurtstraatquotes. Deze waardes worden elk jaar geactualiseerd en ook door een extern bureau getoetst. Voor de transformatieprojecten waar sprake is van een transformatie van vijf woningen of meer geldt deze methode echter niet. Voor deze projecten is namelijk geen WOZ-waarde beschikbaar en de methode sluit niet goed aan op het maatwerk dat voor dit type projecten nodig is. Voor deze transformatie-projecten gebruiken we dan ook de genormeerde residuele benadering, die ook bij nieuwe uitgiftes wordt gebruikt. Ook voor alle niet-woonbestemmingen wordt de genormeerde residuele benadering gehanteerd.

Werking Vereveningsfonds (inclusief Zuidas)

In het Vereveningsfonds (inclusief Zuidas) worden de resultaten van de Amsterdamse grondexploitaties met elkaar verevend. Het Vereveningsfonds bestaat uit de verzameling van reserves, voorzieningen en actieve grondexploitaties die samen-hangen met de gebiedsontwikkeling. Bij het MPG23 is besloten tot de overheveling van de vereveningsruimte van de reserve Zuidas naar de reserve Vereveningsfonds. De reden hiervoor is dat voor de beheersbaarheid en de inzichtelijkheid het de voorkeur verdient de vereveningsruimte op één plek (i.c. de reserve Vereveningsfonds) te concentreren. De stad heeft hierbij dus één Vereveningsfonds ten behoeve van de gebiedsontwikkeling voor de gehele stad. De hoogte van de reserve Zuidas wordt jaarlijks afgestemd op de resterende bijdrage aan het Zuidasdok, conform de bestuurlijk gemaakte afspraken. Het resterende deel wordt toegevoegd aan de reserve Verveningsfonds.
In grondexploitaties worden de kosten van onder meer verwerven, landmaken en bouw- en woonrijp maken opgenomen; en de opbrengsten van uitgifte in erfpacht van bouwrijpe grond voor de realisatie van woningen, kantoren of ander vastgoed. Deze kosten en opbrengsten worden in het kader van een grondexploitatie in de tijd geplaatst (gefaseerd).

De werking van het Vereveningsfonds is hieronder schematisch weergegeven.

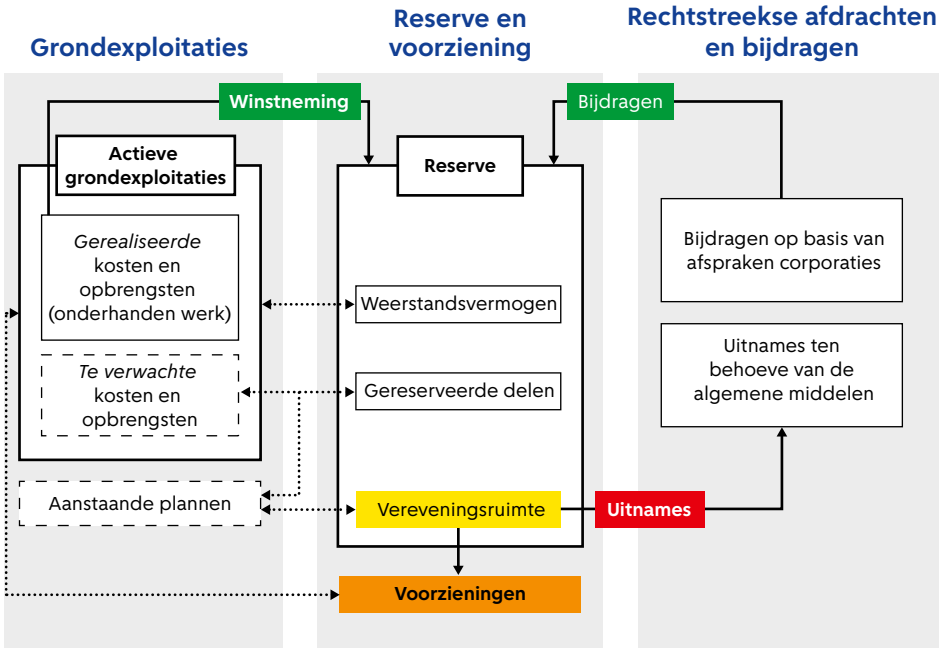

Voeding reserve en aanwending
Vanuit financieel positieve grondexploitaties vinden tussentijdse winstnemingen plaats. Deze tussentijdse winstnemingen worden bepaald door de in het BBV voorgeschreven POC methodiek (percentage of completion), waarbij de winst wordt berekend naar de mate van realisatie. De prognoses op basis van de optelling van de afzonderlijke grondexploitaties op fondsniveau worden gecorrigeerd om te komen tot een realistische prognose van de te verwachten kasstromen. De gecorrigeerde kasstroom wordt gebruikt als referentie voor de beoogde winstneming rekening houdend met risico's. Met deze winstnemingen wordt de reserve gevoed. Vanuit de reserve worden de voorzieningen gevormd ten behoeve van verlieslatende plannen.
Behalve door de grondexploitaties wordt het Vereveningsfonds ook beïnvloed door rechtstreekse inkomsten en onttrekkingen. Onttrekkingen vinden plaats op basis van bijvoorbeeld afspraken in het kader van het Coalitieakkoord. Rechtstreekse inkomsten volgen uit onder meer de afspraken met corporaties over de inzet van meerwaarde erfpacht bij conversie en verkoop van corporatiebezit.

De reserve heeft drie delen:
- een deel dat dient om risico's te dragen (weerstandsvermogen);
- gereserveerde delen die bestemd zijn als voorfinanciering van grote investeringen (zoals Zuidasdok);
- de vereveningsruimte die besteed kan worden aan voorfinanciering van nieuwe plannen of tekorten op nieuwe plannen.

Het Vereveningsfonds (inclusief Zuidas) bestaat uit projecten (voornamelijk grondexploitaties), reserves en voorzieningen die samenhangen met de gebiedsontwikkeling. Onderstaande kaart toont de belangrijkste actieve plannen en (nog niet actieve) plannen in voorbereiding. De plannen in uitvoering zijn gebaseerd op een eerder door de gemeenteraad genomen investeringsbesluit. De plannen in voorbereiding zijn plannen die zich in de fasen 2 en 3 van het Plaberum bevinden, het ruimtelijke model voor onder meer gefaseerde planvorming. Dat wil zeggen plannen waarvoor al wel een principebesluit is genomen, maar nog geen investeringsbesluit.

De grondexploitaties nader beschouwd

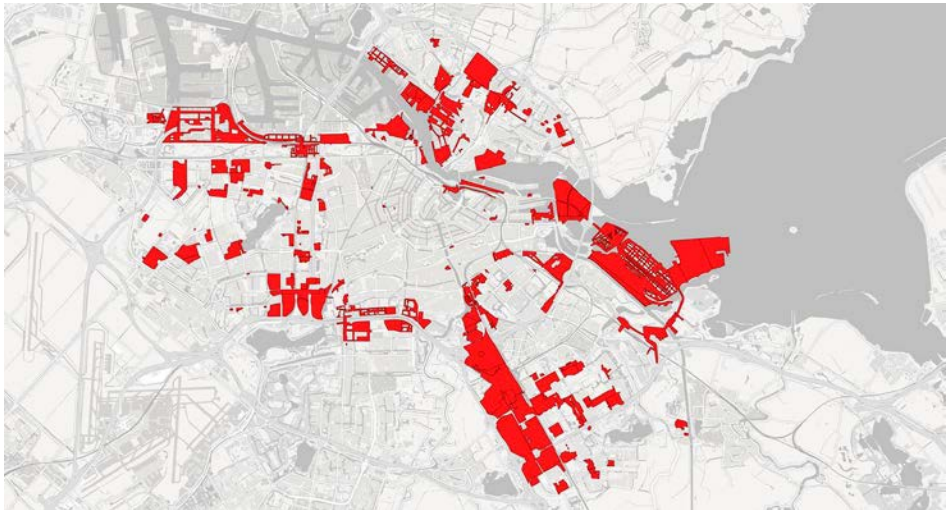

De gemeente gaat op basis van de besluitvorming van de eerdergenoemde nota Financiële verantwoording uit van integrale gebiedsontwikkeling van een gebied. Dit betekent dat zowel grond in volle eigendom van de gemeente, erfpachtgrond (grond in bloot eigendom van de gemeente) en grond in eigendom van derden in het plangebied kunnen liggen. De grondexploitaties van deze integrale gebiedsontwikkeling bestaan dan ook uit een mix van:
- nieuw in erfpacht uit te geven gronden;
- aanpassingen van bestaande erfpachtgrond, voornamelijk naar wonen;
- aanpassing van grond van derden waarbij de gemeente de kosten die de zij moet maken voor onder andere investeringen in de openbare ruimte verhaalt op de grondeigenaar.

De reeds in *uitvoering genomen grondexploitaties bestaan* grotendeels uit gronden die in bezit zijn van de gemeente, en die nieuw worden ontwikkeld tot bouwgrond met inrichting van de openbare ruimte. In een aantal grondexploitaties zijn ook gronden opgenomen die in volledig eigendom zijn van derden. In het laatste geval is sprake van kostenverhaal van de door de gemeente gemaakte kosten. Dit gebeurt bij voorkeur via nog af te sluiten of reeds afgesloten anterieure overeenkomsten. Dit kostenverhaal is geraamd in de desbetreffende grondexploitaties.
Bij *recent vastgestelde grondexploitaties* is steeds vaker sprake van gebieden waarin eerder in erfpacht uitgegeven gronden zijn opgenomen. Deze erfpachtgronden worden door de erfpachter of door derden namens die erfpachter getransformeerd. Indien daarbij sprake is van meerwaarde erfpacht, dan komen deze inkomsten (conform de nota Financiële Verantwoording) toe aan de desbetreffende grondexploitaties. De verwachting is dat nieuwe grondexploitaties in toenemende mate eerder uitgegeven erfpachtgronden zullen bevatten.

Vennootschapsbelasting (vpb) voor overheidsondernemingen
In 2020 is geconstateerd dat het Grondbedrijf (alle grondexploitaties) per 2019 VPB-plichtig is geworden. Op basis van dit feit is een traject doorlopen waarbij voorbereidingen zijn getroffen om te voldoen aan de eisen bij de overgang naar VPB-plicht per 2019. Hierbij heeft de gemeente voor het Grondbedrijf gebruik gemaakt van een fiscaal door de Rijksbelasting aanvaard model om tot een fiscale openingsbalans te komen. Hierover heeft nadere afstemming met de Rijksbelastingdienst plaatsgevonden. Deze openingsbalans staat centraal omdat het meerdere boven de waarde van de openingsbalans dat (mogelijk) zal worden verdiend zal worden belast met 25 % VPB. Medio 2023 is overeenstemming hierover bereikt. Hierdoor kan de fiscale openingsbalans en het fiscale resultaat over 2019-2022 definitief worden vastgesteld. Door de werking van de openingsbalans blijkt dat er tot en met 2022 geen sprake zal zijn van substantiële bedragen aan af te dragen Vennootschapsbelasting.

5.7 Investeringsparagraaf

Inleiding

De gemeente geeft niet alleen geld uit voor de uitvoering van beleidsprogramma's maar ook voor de uitvoering van investeringen. Jaarlijks investeert de gemeente voor honderden miljoenen euro's. We investeren in onder meer de openbare ruimte, bijvoorbeeld in wegen, tunnels, bruggen en herinrichting van de openbare ruimte, in gebouwen, bijvoorbeeld voor onderwijs, cultuur, welzijn of sport en in gemeentelijke huisvesting en ICT. Het gaat hierbij niet alleen om investeringen in de groei van de stad maar ook om investeringen in de bestaande stad.

Kenmerkend voor investeringen is dat ze bezit opleveren dat meerdere jaren wordt gebruikt. Een brug gaat wel vijftig jaar mee voordat deze moet worden vervangen. Daarom verdelen we de uitgaven die we voor een investering doen over de jaren dat we er profijt van hebben. Deze jaarlijkse afschrijvingslasten zijn, samen met de rentelasten en lasten voor het beheer en onderhoud van het bezit, onderdeel van de lasten in de beleidsprogramma's.

De bezittingen die voortkomen uit de investeringen[1] maken we zichtbaar op de balans. We investeren veel, waardoor ons bezit toeneemt:

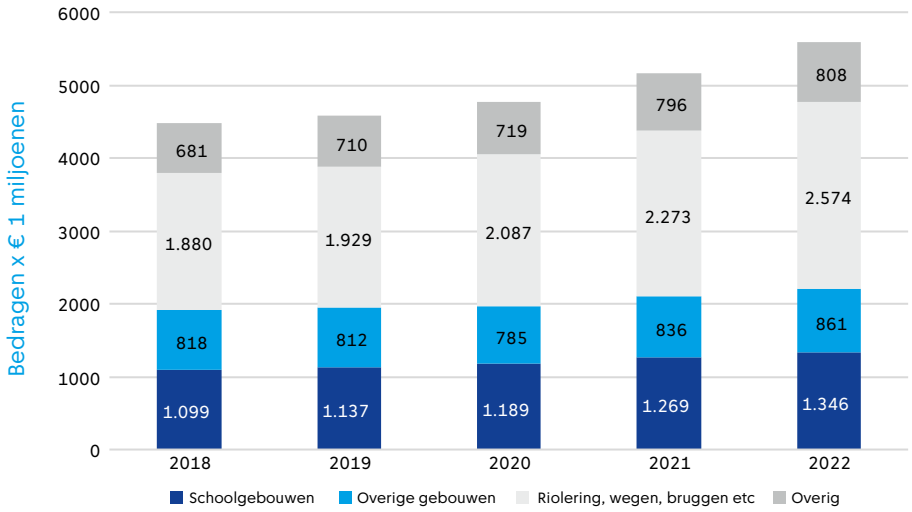

1 Investeringen via grondexploitaties zijn hierbij buiten beschouwing gebleven

Overigens is niet al ons bezit zichtbaar op de balans. Investeringen in bijvoorbeeld infrastructuur waarvoor we bijdragen van derden ontvangen of die we toerekenen aan grondexploitaties leiden niet tot waarde op de balans en ook niet tot lasten in de begroting. Pas als vervanging aan de orde is wordt dit wel geval en zullen we de bijbehorende structurele lasten moeten inpassen in de begroting.

Investeringsstelsel

Sinds enkele jaren hanteren we een ander stelsel qua besluitvorming en sturing voor onze investeringen. In de kern is het nieuwe investeringsstelsel bedoeld om meer onderlinge samenhang in de besluitvorming over investeringen te bewerkstelligen, zowel wat betreft samenhang binnen de investeringsportefeuille als samenhang in de tijd. In de afgelopen jaren zijn stappen gezet om meer inzicht in de investeringsbehoefte en keuzes daarbinnen te creëren en de besluitvorming hierover te verbeteren. Er zijn investeringsplafonds per domein ingericht, investeringsbehoeften in kaart gebracht per domein en scenario's geschetst van andere keuzes. Het stelsel is nog niet uitontwikkeld, we werken aan verdere verbetering van het inzicht in en een integrale afweging van onze investeringen. Dit maakt deel uit van de bestuursopdracht Inzicht in beleid geld en keuzes die zich richt op inzicht in de opties voor een verantwoorde schuldontwikkeling, inzicht in de begroting en inzicht in de investeringen. Deze drie elementen hebben een nauwe relatie. De hoogte van de aanvaardbare schuldontwikkeling bepaalt de maximale investeringsruimte. En de hoogte van de investeringen bepaalt de daarvoor benodigde begrotingsruimte. Keuzes moeten dus in samenhang worden gemaakt.

Op een aantal punten is gewerkt aan een model dat de komende periode verder concreet gemaakt wordt. Deze beoogde doorontwikkeling omvat:

- Een eenduidige indeling van de portfolio's in categorieën, zodat ook integrale sturing tussen de domeinen mogelijk is. Hiervoor is een eerste categorisering ontwikkeld die inzicht geeft in welke investeringen noodzakelijk zijn, en waar ruimte is voor keuzes.
- Gedetailleerder inzicht in de verdeling van de investeringen over de gebieden
- Meer inzicht in de noodzakelijke en wenselijke investeringen op het gebied van duurzaamheid.

We zijn er hiermee nog niet en zullen vervolgstappen zetten om het inzicht in onze investeringen verder te vergroten. Zo werken we aan een investeringsplanning die langjarig is, en dus verder reikt dan de huidige meerjarenbegroting. Dit helpt om te sturen op de totale opgave op langere termijn, en te voorkomen dat noodzakelijke

ontwikkelingen een onzichtbare last in de toekomst vormen. Hiermee werken we verder aan een investeringsstelsel dat helpt te komen tot een optimale investeringsmix, een houdbare begroting en een beheerste en houdbare balansontwikkeling.

In ons investeringsstelsel staan meerjarige investeringsportfolio's en investeringsplafonds per domein centraal. We begrenzen de investeringsruimte en daarom hanteren we ook wel de term plafonds. We houden bij het bepalen van de plafonds rekening met verschillende invalshoeken, namelijk financierbaarheid, betaalbaarheid en uitvoerbaarheid. Voor financierbaarheid houdt dit in dat we op de lange termijn sturen op een schuldquote van circa 110% (exclusief erfpacht); dit is het midden van de bandbreedte van 90% en 130% die de provincie heeft aangemerkt als voldoende. Vanuit betaalbaarheid kijken we naar de dekking die we moeten hebben voor alle exploitatielasten van de investeringen. Voor uitvoerbaarheid houden we rekening met de capaciteit die er moet zijn in zowel de markt als de gemeenteorganisatie om investeringen uit te voeren. De portfolio's moeten passend zijn binnen de beschikbare investeringsruimte. We hebben echter meer investeringsambities dan we waar kunnen maken, kunnen betalen of financieren. Daarom zijn op alle domeinen keuzes gemaakt voor de komende vier jaren, zoals later in deze paragraaf is toegelicht. Ook in de periode na 2027 zullen nog keuzes nodig zijn, die we onderbouwd willen maken, met ook het vizier op wat langere termijn nodig is. Dit is een traject van lange adem.

Overprogrammering

De investeringsportfolio's laten circa 25% meer projectuitgaven zien dan waar feitelijk ruimte voor is. Dit komt door de overprogrammering. We passen overprogrammering toe, omdat de praktijk leert dat er altijd in zekere mate sprake zal zijn van vertraging in de uitvoering. Door overprogrammering voorkomen we dat we het gewenste uitgavenniveau niet waarmaken. De autorisatie van de raad is gekoppeld aan de investeringsplafonds, we sturen erop dat de plafonds niet worden overschreden. Door eventuele overschotten of tekorten te verrekenen met het volgende jaar hoeven er geen effecten te zijn op de meerjarige plafonds.

Deze investeringsparagraaf gaat eerst in op de investeringsruimte 2023-2027 en de verdeling ervan over de domeinen. Vervolgens lichten we per domein de geprogrammeerde investeringen toe en de keuzes die daarbij zijn gemaakt. De paragraaf gaat ter afsluiting in op de exploitatielasten van investeringen. Door de Begroting 2024 vast te stellen stemt de gemeenteraad in met de investeringsruimte voor 2024. In een afzonderlijke bijlage bij de begroting zijn de portfolio's opgenomen met daarin overzichten van de investeringen binnen deze investeringsruimte.

Investeringsruimte

De investeringsruimte voor de periode 2023-2027 bedraagt € 3.320 miljoen en is daarmee € 368 miljoen hoger dan de ruimte voor de periode 2022-2026. We zijn hierbij uitgegaan van het niveau van het gemiddelde van de investeringsruimte van de jaren 2022 tot en met 2026, indexatie hiervan en hebben rekening gehouden met enkele specifieke ontwikkelingen. De toelichting bij de tabel hieronder en in de paragrafen 1.3.1 tot en met 1.3.3 gaan hier nader op in.

In tegenstelling tot voorgaande jaren houden we in de investeringsruimte geen rekening met investeringsruimte voor in erfpacht uit te geven grond. De beheersing van de schuldontwikkeling gerelateerd aan erfpachtgrond gebeurt niet langer via begrenzing van de investeringsruimte voor erfpachtgrond maar door te sparen vanuit de meeropbrengsten canon. In de paragraaf financiering gaan we nader in op de verwachte toename van erfpacht-activa en erfpacht-schuld.

De investeringsruimte van € 3.320 miljoen leidt tot een schuldquote die in 2027 stijgt naar 83% (exclusief erfpacht) en blijft daarmee ruim onder het midden van de bandbreedte tussen 90% en 130%, waar we op langere termijn op sturen voor de standaardschuld. Een schuldquote van 110% in 2050 correspondeert met een gemiddeld jaarlijks investeringsbedrag van € 525 miljoen. We investeren in de periode 2023-2027 gemiddeld € 664 miljoen per jaar. We kiezen ervoor om veel te investeren gezien de noodzaak van de investeringsopgaven die momenteel voorliggen. We zullen de schuldontwikkeling scherp monitoren om te beoordelen of deze zich binnen de bandbreedte 90% - 130% beweegt.
De lasten die horen bij de investeringsruimte van € 3.320 miljoen zijn ingepast in de meerjarige begroting.

Naast deze investeringsruimte hebben we ook gedeeltelijk middelen gereserveerd voor het pakket schaalspronginvesteringen van € 600 miljoen dat we zijn overeengekomen met het Rijk. Voor onze bijdrage aan Zuidasdok, het doortrekken van de N/ZLijn en het tekort op het 3e perron station Zuid is € 294 miljoen gereserveerd.
De investering voor het sluiten van de Ringlijn, € 306 miljoen, zullen we in volgende jaren gaan inpassen onder het dan nader vast te stellen investeringsplafond.

Op Prinsjesdag heeft het Kabinet de Miljoenennota gepresenteerd met daarin een pakket aan taakstellingen en bezuinigingen. Onderdeel hiervan is dat het Rijk een tekort van € 1,7 miljard laat ontstaan bij diens reservering voor de realisatie van het MIRT-project OV Verbinding Amsterdam Haarlemmermeer (doortrekken N/ZLijn).

We kwamen met de betrokken regionale partners overeen dat gezien de demissionaire status van dit Kabinet het nu niet het moment is om consequenties te verbinden aan de keuzes in de Miljoenennota ten aanzien van de gemaakte afspraken in het BO MIRT van 2022. We houden dit en het volgende Kabinet aan de gemaakte afspraken.

Amsterdam investeert met de beschikbare middelen fors in zowel groei van de stad als behoud van de bestaande stad. Elk jaar blijkt dat de investeringswensen groter zijn dan de beschikbare investeringsruimte zodat keuzes nodig zijn. Zoals hierboven beschreven in de toelichting op het investeringsstelsel zijn we in het kader van de bestuursopdracht Inzicht in beleid, geld en keuzes bezig met een traject om het inzicht in onze investeringen te vergroten om beter onderbouwd keuzes te kunnen maken.

Onderstaande tabel laat het verloop van de investeringsruimte en de onderverdeling naar de domeinen zien, vanaf de Begroting 2023.

Bedragen x € 1 miljoen

	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
1. BEGINSTAND	**465**	**643**	**630**	**606**	**610**		**2.953**
Begroting 2023, ruimte 2022-2026	465	627	618	559	605		2.873
correctie bijdragen uit reserves		16	12	47	5		79
Onderverdeling naar domeinen:							
Openbare ruimte en mobiliteit	280	402	352	283	291		1.609
Maatschappelijke voorzieningen	136	164	211	233	295		1.039
Bestuur en organisatie en overig	48	77	67	90	23		306
2. WIJZIGINGEN	**-465**	**11**	**113**	**149**	**132**	**425**	**368**
Bijstelling ruimte	-465	1	62	93	71	605	368
Herverdeling kasstromen		11	51	56	61	-180	0
3. EINDSTAND Begroting 2024, ruimte 2023-2027		**654**	**743**	**755**	**741**	**426**	**3.320**
Onderverdeling naar domeinen:							
Openbare ruimte en mobiliteit		399	419	407	345	122	1.692
Maatschappelijke voorzieningen		164	239	268	339	240	1.249[1]
Bestuur en organisatie en overig		91	85	81	57	64	378

[1] Na 2027 is nog € 311 miljoen ruimte beschikbaar voor de projecten in het subdomein voor specials tot en met 2033.

1. Beginstand

De begroting 2023 liet een investeringsruimte voor de domeinen zien van € 2.873, voor de periode 2022-2026 (blz. 325). Inclusief € 79 miljoen uit reserves die al eerder voor investeringen vrij was gemaakt, was voor de domeinen € 2.953 investeringsruimte beschikbaar.

2. Wijzigingen

Bijstelling ruimte

De investeringsruimte is bijgesteld met € 368 miljoen, bestaande uit verschillende aanpassingen. De ruimte is verminderd met de jaarschijf 2022 en uitgebreid met een jaarschijf voor 2027, op basis van het gemiddelde van de basisruimte van de afgelopen jaren. Daarnaast is een indexatie toegepast van 4,3%, in lijn met de indexatie van de beleidsprogramma's en zijn tekorten en overschotten uit 2022 verrekend. Ook is ruimte toegevoegd van circa € 250 miljoen, o.a voor instandhouding en verduurzaming van vastgoed, voor verduurzaming van specials, de fietsbrug over t IJ en de realisatie van de Smart mobility hub:

- We maken ruimte voor verduurzaming en instandhouding van het gemeentelijk vastgoed voor een bedrag van € 150 miljoen. Deze vastgoedopgave was in het verleden onvoldoende in beeld, maar is nu geïnventariseerd en onderdeel van de investeringen in alle drie de domeinen.
- Het portfolio van maatschappelijke investeringen voor 'specials' loopt door tot en met 2033 en is doorgelicht om een voorstel op te stellen voor de uit te voeren projecten. Dit gaat om nieuwbouw en uitbreiding van de sporthallen Zuid (€ 117 miljoen), een nieuwe ijshal bij de Jaap Edenbaan (€ 34 miljoen), uitbreiding van het Flevoparkbad (€ 32,6 miljoen), de Nieuwe Meervaart (€ 96,5 miljoen), OBA Next (€ 36,5 miljoen) en het Nationaal Slavernijmuseum (€ 29 miljoen). Daarnaast is de reguliere ruimte (tot en met 2033) is opgehoogd, met € 10 miljoen voor duurzame investeringen en met € 50 miljoen om rekening te kunnen houden met de wens tot verduurzaming, renovatie van het Bijlmer Parktheater en extra podiumfunctie in Zuidoost. Van de verhoging van € 60 miljoen heeft € 23 miljoen betrekking op de periode 2023-2027.
- We reserveren € 100 miljoen voor de aanleg van een fietsbrug over 't IJ aan de oostkant van de stad, waarvan € 10 miljoen voor de huidige verkenningsfase.
- We zetten in op de realisatie van de Smart mobility hub en verhogen voor het mobiliteitsonderdeel de investeringsruimte met € 57 miljoen.

De toelichtingen bij de domeinportfolio's later in deze paragraaf gaan nader in op de afwegingen die zijn gemaakt bij het opstellen van portfolio's, passend binnen de beschikbare investeringsruimte.

Herverdeling
Jaarlijks actualiseren we het ritme van de projectuitgaven in de portfolio's. Dit leidt tot een neutrale herverdeling van kasstromen. De uitgaven voor 2023 waren bij de Begroting 2023 geraamd op € 643 miljoen, dat stellen we nu bij de Begroting 2024 bij naar € 654 miljoen.

3. Eindstand
De investeringsruimte voor de periode 2023-2027 bedraagt € 3.320 en is daarmee ruim 12% hoger dan de ruimte van € 2.953 die beschikbaar was voor de periode 2022-2026. De voornaamste redenen voor deze stijging zijn de indexatie, investeringen in duurzaamheid, instandhouding vastgoed, de fietsbrug over t IJ en de realisatie van de Smart mobility hub.

Investeringsportfolio's

De investeringsruimte 2023-2027 van € 3.320 vertaalt zich naar een programmering van € 4.154 in de portfolio's, een overprogrammering dus van € 834 miljoen, ofwel gemiddeld 25%. We hielden eerder op centraal niveau rekening met overprogrammering maar doen dit nu op het niveau van de domeinen zodat de domeinen gericht kunnen sturen op de gewenste realisatie van het portfolio.
De ervaring moet nog leren of deze overprogrammering reëel is en of we in de toekomst moeten blijven vasthouden aan het huidige gemiddelde percentage om zodoende binnen het plafond te blijven en tevens onze investeringen te realiseren.

Onderstaande tabel laat per domein de investeringsruimte en daarbinnen de programmering en overprogrammering zien:

Bedragen x € 1 miljoen

	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Openbare ruimte en mobiliteit						
Investeringsruimte	399	419	407	345	122	1.692
programmering	515	534	507	434	210	2.200
overprogrammering	-116	-115	-100	-89	-88	-508
Maatschappelijke voorzieningen						
Investeringsruimte	164	239	268	339	240	1.249
programmering	205	345	352	329	255	1.486
overprogrammering	-41	-107	-85	10	-15	-237
Bestuur en Organisatie en Overig						
Investeringsruimte	91	85	81	57	64	378
programmering	114	102	96	69	86	468
overprogrammering	-23	-17	-15	-12	-22	-89
Totaal						
Investeringsruimte	654	743	755	741	426	3.320
programmering	834	982	956	832	551	4.154
overprogrammering	-180	-239	-200	-91	-125	-834

De investeringsuitgaven in 2024 en in de periode 2023-2027 worden deels gedaan voor investeringen die ook al in het portfolio 2022-2026 waren opgenomen en deels voor nieuwe investeringen die bij deze begroting aan het portfolio zijn toegevoegd.

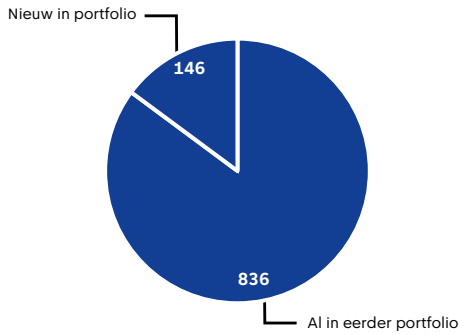

Investeringsuitgaven 2024 oud en nieuw

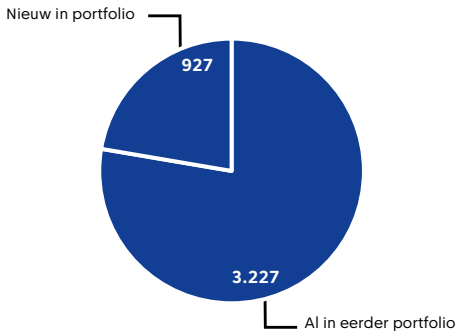

Investeringsuitgaven 2023-2027 oud en nieuw

In 2024 worden de meeste investeringsuitgaven gedaan voor investeringen die al in het vorige portfolio waren opgenomen. Ongeveer 15% van de uitgaven 2024 is voor nieuwe investeringen in het portfolio die vanaf 2024 van start gaan. Ook de uitgaven in de periode 2023-2027 worden voor een groot deel gemaakt voor al eerder in het portfolio opgenomen investeringen.
De keuzes voor nieuwe investeringen binnen de beschikbare investeringsruimte vloeien voort uit een zo goed mogelijk evenwicht tussen groei van de stad, instandhouding van de bestaande stad, verduurzaming van ons bezit en ongelijk investeren voor gelijke kansen. De keuzes per domein zijn afhankelijk van de specifieke opgaven en omstandigheden van dat domein. De paragrafen per domein gaan nader in op de hierbij gehanteerde doelstellingen en prioriteiten en op het aspect duurzaamheid.

Doorsnedes van het portfolio

De investeringsuitgaven in het portfolio voor 2024 en voor de periode 2023-2027 zijn naar verschillende kenmerken weer te geven:

- Type: is het een investering die we typeren als ‘stad zijn’ of ‘stad verbeteren’, voor behoud of verbetering van de bestaande stad, of gaat het juist om ‘stad maken’, voor de groei van de stad?

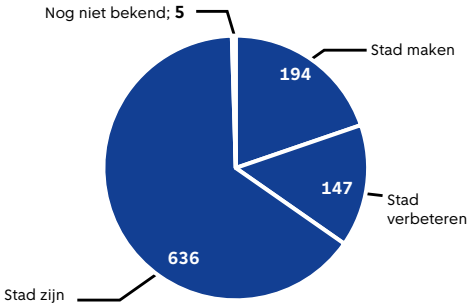

Investeringsuitgaven 2024 naar type

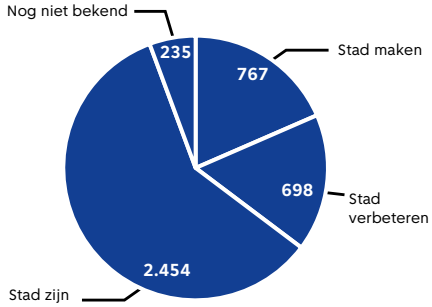

Investeringsuitgaven 2023-2027 naar type

Van de € 978 miljoen geprogrammeerde investeringsuitgaven in 2024 is € 345 miljoen (35%) bedoeld voor stad maken of verbeteren en € 636 miljoen (65%) voor behoud en vervanging. Ook voor de meerjarige periode geldt dat ongeveer 2/3 van de middelen bestemd is voor behoud en vervanging. De toelichtingen bij de domeinportfolio’s gaan nader in op de afwegingen die hieraan ten grondslag liggen.

- Gebied: gaat het om een stadsbrede investering of juist een investering in een specifiek stadsdeel?

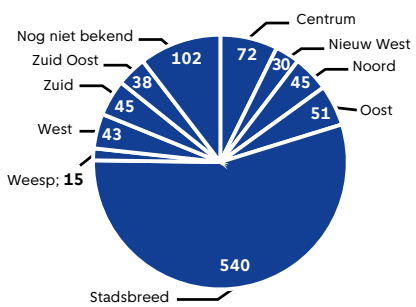

Investeringsuitgaven 2024 naar gebied

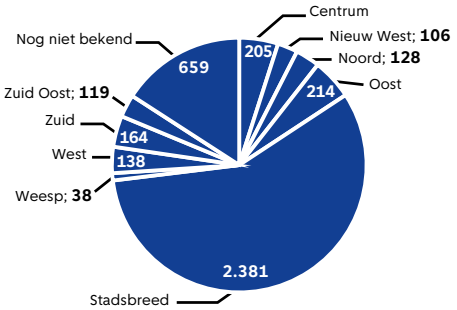

Investeringsuitgaven 2023-2027 naar gebied

We willen ongelijk investeren en ook tegemoet komen aan de opgaven die er liggen buiten het centrum. Daarom maken we zichtbaar waar de investeringen landen. Dit is nog niet in alle gevallen gelukt. Veel investeringsuitgaven zijn niet aan een specifiek stadsdeel gekoppeld. Dit geldt bijvoorbeeld voor de investeringen met een algemeen karakter, zoals ICT. Voor toekomstige investeringen in stadsbrede programma’s voor bijvoorbeeld verduurzaming of brandveiligheid is de specifieke koppeling met het gebied nog niet bepaald. Soms leggen we de onderverdeling naar gebied niet in onze

administratie vast, vanwege het fijnmazige karakter van de investeringen, dit geldt onder meer voor de investeringen uit het drinkwater-programma.

Openbare ruimte en mobiliteit

	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Openbare ruimte en mobiliteit						
Investeringsruimte	399	419	407	345	122	1.692
programmering	515	534	507	434	210	2.200
overprogrammering	-116	-115	-100	-89	-88	-508

De investeringsportefeuille Openbare ruimte en mobiliteit (ORM) heeft een omvang van € 2,2 miljard voor de komende periode 2023-2027. Hiernaast geven we ook € 1,1 miljard uit vanuit de programma's Stadsverbetering/Stadsbehoud, voor kleinere projecten die niet worden geactiveerd en onderdeel uitmaken van de exploitatie begroting.

Er is in totaal voor € 2,2 miljard aan investeringsprojecten ingepast inclusief 30% overprogrammering. De 30% overprogrammering is gebaseerd op de realisatiegraad van de afgelopen jaren. Over 2022 is de realisatiegraad een stuk hoger geweest dan de afgelopen jaren (€ 445,4 miljoen / € 545 miljoen). Dit heeft een aantal oorzaken, waaronder het gegeven dat veel projecten momenteel in de fase van uitvoering zitten waarbij minder vertraging optreedt dan in de voorbereidingsfase van projecten. Ook hebben we in 2022 te maken gehad met een extreem hoge indexatie van meer dan 10% waardoor de realisatie hoger is uitgekomen. Gezien het incidentele karakter van deze oorzaken is voor de komende begrotingsperiode het reguliere percentage overprogrammering van 30% aangehouden.

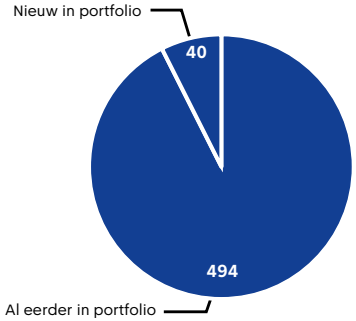

Investeringsuitgaven 2024 oud en nieuw

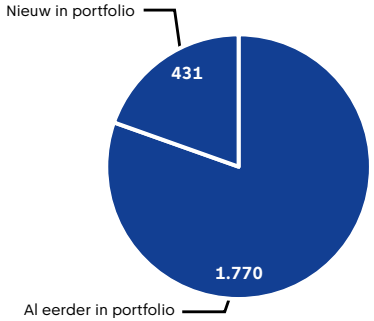

Investeringsuitgaven 2023- 2027 oud en nieuw

Doelstellingen en prioriteiten

We investeren veel in de openbare ruimte om deze stad een prettige verblijfplaats te laten zijn voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Voor de periode 2023-2027 ligt er een investeringsopgave voor het domein Openbare Ruimte en Mobiliteit die fors hoger is dan de beschikbare investeringsruimte. Dit heeft er toe geleid dat er keuzes gemaakt zijn waarbij niet alle gewenste investeringen ingepast kunnen worden.
De beperkingen van de beschikbare investeringsruimte dwingen ons tot het maken van keuzes, waarbij aansluiting is gezocht bij de afgesproken opgave uit het coalitie-akkoord: Instandhouding, Verantwoorde Groei, Duurzame Toekomst en Solidaire Stad en Kansgelijkheid. De gemaakte keuzes hebben er toe geleid dat enerzijds is ingeboet op de investeringen voor de instandhouding van de stad, wat vooral naar voren komt in het laatste jaar van de begrotingscyclus en voor het Programma Bruggen en Kades. Anderzijds is ingeboet op de investeringen in mobiliteit voor de groei van de stad, waarvoor met name na de huidige begrotingsperiode nog een belangrijke opgave ligt om invulling aan te geven.

Het grootste deel van de investeringen is bedoeld voor de instandhouding van de stad (stad zijn). Dit betreft 70% van de totale investeringen en bestaat uit de vervangings-programma's voor Stedelijk Beheer (verhardingen, openbare verlichting, groen, etc), Programma Bruggen en Kades, Wegtunnels, Afvalinzameling, Drinkwater en Riolering. Hiernaast zijn er een aantal grootstedelijke projecten waaronder de Oranje Loper.
Het geplande investeringsniveau blijft achter bij het gewenste investeringsniveau, waardoor de achterstalligheid oploopt wat onder andere tot uiting komt bij het Programma Bruggen en Kades, maar ook bij de programma's van Stedelijk Beheer en van Waternet.
Voor verbetering van de bestaande stad betreffen de opgenomen investeringen vooral projecten die al in uitvoering zijn en de komende jaren worden afgerond zoals de Oranje Loper, Singelgrachtgarage, Middelveldse Akerpolder en Herinrichting Prins Hendrikkade. Hiernaast wordt ook veel geïnvesteerd (€ 60 miljoen) in het Programma Bovenwijks Groen in de komende periode. Voor de verduurzaming van ons vastgoed is een investeringsbedrag van € 13 miljoen opgenomen in de komende begrotingsperiode.
Voor groei van de stad (stad maken) is door de beperkingen in de beschikbare investeringsruimte geprioriteerd binnen de vastgestelde mobiliteitsplannen.
De mobiliteitsplannen zijn nodig om als bereikbare en complete stad met 7.500 woningen per jaar te groeien. We nemen een beperkt aantal investeringen op voor een bedrag van € 75 miljoen voor de periode 2023-2027. In aanvulling hierop is ook € 69 miljoen vrijgemaakt voor de Smart mobility hub in Zuid-Oost waarvan € 12 miljoen reeds deel uitmaakte van het portfolio. Voor de periode na 2027 wordt een verdere toename van de investeringen in de mobiliteitsplannen voorzien, hetgeen tot nadere prioritering zal leiden. Naast investeringen in mobiliteit zijn uitbreidingen voor Afvalinzameling en Drinkwater en Riolering opgenomen alsmede een aantal projecten waaronder uitbreiding IJ-veren.

Sluitend investeringsvoorstel komende periode en na 2027

Om te komen tot een sluitend investeringsvoorstel voor de periode 2023-2027 zijn de vervangingsinvesteringen voor de jaarschijf 2027 van Stedelijk Beheer, Programma Bruggen en Kades en deels Afvalcontainers en Wagenpark geschrapt. Hierdoor daalt het gemiddeld investeringsniveau van circa € 400 miljoen per jaar naar € 125 miljoen voor 2027. Voor de periode na 2027 zal het benodigde investeringsbudget voor instandhouding toenemen. Hierdoor zal minder overblijven voor herinrichting/stads-verbetering. Na 2027 zullen een aantal grote investeringen nog ingevoegd dienen te worden die te maken hebben met de groei van de stad (schaalsprong en mobiliteits-plannen). We breiden de huidige begrotingsperiode uit met een meerjarenplanning om hier beter zicht op te hebben.
Voor de Sprong over het IJ heeft het college zich verbonden aan de Oostbrug als fietsverbinding en ingestemd met het bestemmen van € 100 miljoen binnen de reserve erfpacht, tevens wordt nog gezocht naar nog eens € 100 miljoen die benodigd is.
Van de benodigde bijdrage van de gemeente Amsterdam voor de schaalsprong-investeringen van € 600 miljoen wordt € 294 miljoen vrijgemaakt voor het Zuidasdok, het doortrekken van de N/ZLijn en het tekort op het 3e perron station Zuid. De dekking van de aanvullend benodigde € 306 miljoen investering voor het sluiten van de Ringlijn zal in de toekomst worden gezocht binnen beschikbare investeringsplafond volgens een nog nader vast te stellen kasritme dat ver doorloopt tot na 2027.

Duurzaamheid

Bij het opstellen van de investeringsplannen is het thema duurzaamheid voor drie transities meegenomen, circulaire economie, groene en gezonde stad (incl. klimaat-adaptatie) en de energietransitie. Voor de circulaire economie is momenteel het uitgangspunt hergebruik tenzij en verlenging van de levensduur. Voor een groene en gezonde stad is duurzaamheid een uitvoeringsonderdeel van de raamcontracten. Ook worden klimaatadaptieve ingrepen bij herinrichtingen door toevoegen groen of hemelwaterafvoer doorgevoerd. Voorbeelden van investeringen in de energietransitie zijn de verledding van openbare verlichting, vervanging wagenpark afvalinzameling, straatreiniging en dagelijks onderhoud openbare ruimte, onderzoek naar rio-thermie, overstap naar duurzaam cremeren en vervangen van diesel veerponten op het IJ door elektrische veren. Het ambitieniveau ten aanzien van de vervanging van het gemeentelijk wagenpark is en blijft hoog. Het realiseren van deze ambitie zal meer tijd vergen. Er wordt voor circa € 37 miljoen minder snel wagens vervangen door beperkingen in de uitvoering. Dit wordt ingegeven door de beperkte beschikbaarheid van de niet-fossiele alternatieven en de lastige aanbestedingsprocedures die hiermee gepaard gaan. Ook willen we voor circa € 40 miljoen veerponten vervangen en uitbreiden. Door de lastige aanbestedingsprocedures loopt de doelstelling voor verduurzaming vertraging op.

Investeringsuitgaven 2024

Voor 2024 ligt er een investeringsopgave van € 534 miljoen. Het grootste deel van de opgave (74%) heeft betrekking op het onderhoud van de stad. Hiernaast is ook € 65 miljoen opgenomen voor het project Oranje Loper. Ten behoeve van de groei van de stad is € 52 miljoen opgenomen voor onder andere uitbreiding IJveren, aanleg nieuwe riolering, het project De Entree en het project Ondergronds Afval Transport Sluisbuurt.

Overige doorsnedes van het portfolio

De investeringen in het portfolio zijn naar verschillende kenmerken in te delen:

- Type

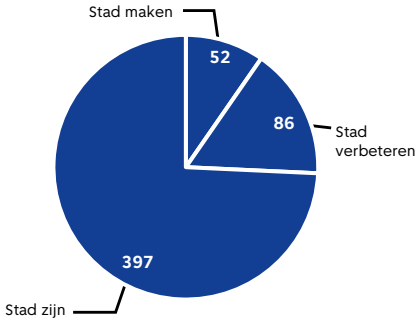

Investeringsuitgaven 2024 naar type

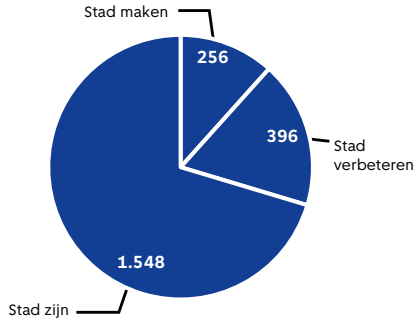

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 naar type

De investeringsuitgaven in 2024 hebben voor 74% betrekking op het onderhoud van de stad. Hier liggen de volgende reguliere onderhoudsprogramma's aan ten grondslag waarvoor reeds verplichtingen zijn aangegaan:
1. Drinkwater en riolering: € 89 miljoen
2. Afval en grondstoffen incl wagenpark: € 44 miljoen
3. Stedelijke Beheer: € 72 miljoen
4. Programma Bruggen en kades: € 83 miljoen
5. Tunnels: € 51 miljoen
6. Overige vervangingsprojecten: € 58 miljoen

26% van de investeringsprojecten is toegewezen aan Stad verbeteren en Stad maken. Hiermee wordt invulling gegeven aan een verantwoorde groei van de stad, een duurzame toekomst en een solidaire stad en kansgelijkheid. Dit in aanvulling op de instandhouding van de stad, waar het grootste deel van de investeringsportefeuille aan wordt besteed.

- Dekkingsbron

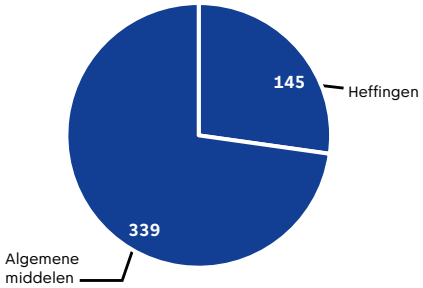

Investeringsuitgaven 2024 naar dekkingsbron

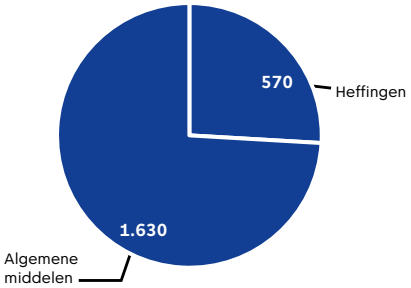

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 naar dekkingsbron

Deze figuren laten zien dat voor meer dan ¾ van de investeringsuitgaven van ORM geldt dat dekking van de bijbehorende lasten wordt gevonden in de algemene middelen. Het overige deel wordt gevormd door investeringen die worden terugverdiend vanuit heffingen zoals rioolrecht, en afvalstoffenheffing en de drinkwatertarieven.

- Gebied

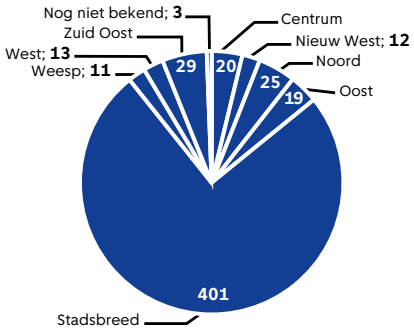

Investeringsuitgaven 2024 naar gebied

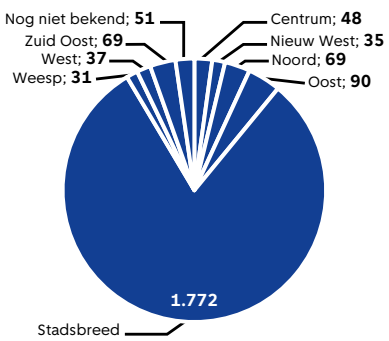

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 naar gebied

De investeringen in de stad zijn onder te verdelen in de investeringen die al in uitvoering zijn en nieuwe investeringen. Bij de nieuwe investeringen is de tendens dat relatief meer wordt gedaan voor de stadsdelen Noord, Nieuw West en Zuid-Oost wat met name is terug te zien bij de programma's Stadsverbetering/Stadsbehoud. Binnen het investeringsportfolio zien we dat 75% van de investeringen stadsbreed is. Dit geldt zowel voor 2024 als voor de gehele periode 2023-2027. Een belangrijke oorzaak hiervoor is gelegen bij de investeringen in drinkwatervoorziening, riolering en afvalinzameling die 25% van de totale investeringsportefeuille uitmaken en nagenoeg allemaal stadsbreed zijn. Daarnaast maken de stadsbrede investeringen voor Bruggen en Kades en de Oranje Loper ook ruim 25% uit van de investeringsportfolio. De overige stadsbrede investeringen hebben betrekking op een oa Wegtunnels (9%), groot deel Stedelijke Beheer (8%) en verder overige groot stedelijke projecten en parkeren. Van de 25% investeringen die niet stadsbreed zijn wordt voor de periode 2023-2027 iets meer dan gemiddeld geïnvesteerd in de stadsdelen Noord en Zuid-Oost en Oost. Dit zien we terug bij verhardingen, waar 33% van de investeringsruimte van € 100 miljoen in stadsdeel Noord wordt geïnvesteerd. Bij het programma SHP Groen wordt bijna de helft van de investeringsportefeuille van € 60 miljoen besteed in de stadsdelen Nieuw-West en Zuid-Oost. De geplande investeringen in de Smart Mobility Hub van € 69 miljoen heeft ook grote impact voor stadsdeel Zuid-Oost. Hiermee zien we dat het ongelijk investeren in gelijke kansen later in de begrotingsperiode meer naar voren komt dan in 2024 waarvoor de investeringen al eerder zijn bepaald.

Maatschappelijke voorzieningen

	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Maatschappelijke voorzieningen						
Investeringsruimte	164	239	268	339	240	1.249
programmering	205	345	352	329	255	1.486
overprogrammering	-41	-107	-85	10	-15	-237

In het portfolio Maatschappelijke voorzieningen is rekening gehouden met een overprogrammering ten opzichte van de investeringsruimte van 20%. In voorgaande jaren zijn er jaarlijks minder investeringsuitgaven gedaan dan de beschikbare ruimte. Vertraging wordt onder andere veroorzaakt door vertraging in de gebiedsontwikkeling.

Ook stijgende bouwkosten en krapte op de arbeidsmarkt zorgen ervoor dat aanbestedingen vastlopen of vertragen. Naar verwachting zal dit ook gelden voor de komende jaren.

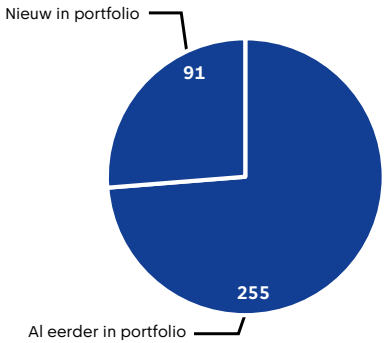

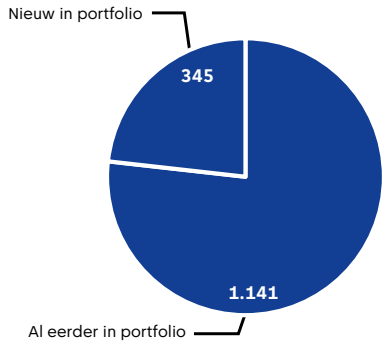

Doelstellingen

De doelstelling van het investeringsportfolio Maatschappelijke Voorzieningen (MV) is een leefbare en complete stad. De maatschappelijke voorzieningen zijn hier een cruciaal onderdeel van. Dit betekent het investeren in nieuwe voorzieningen in gebiedsontwikkeling, het noodzakelijk vervangen en verbeteren van verouderde voorzieningen, het verduurzamen van de bestaande maatschappelijke portefeuille en het extra investeren in die wijken waar de sociale problematiek het grootst is en de kansen het kleinst.

Prioriteiten

Investeren in maatschappelijke voorzieningen vraagt om een gezonde balans tussen investeren in de groei van de stad en de bestaande wijken en voorzieningen.
We investeren primair in die wijken waar de sociale opgave het grootst is en de maatschappelijke voorzieningen het hardst nodig zijn. We investeren hiermee ongelijk in de stad voor gelijke kansen in de hele stad. Door te investeren in nieuwe maatschappelijke voorzieningen in de gebiedsontwikkelingen (Stad maken) wordt voldaan aan de ambitie ‘bouwen van een complete stad’. Tegelijkertijd is er in de bestaande stad een grote opgave voor de vervanging, verbetering en verduurzaming van gebouwen. Ten slotte heeft de gemeente ook een wettelijke taak waar we invulling aan dienen te geven. Binnen de huidige budgettaire kaders worden niet alle doelstellingen gerealiseerd. Wel moet hierbij opgemerkt worden dat het voorziene tempo van de groei van de stad de afgelopen jaren niet gehaald is en de realisatie maatschappelijke voorzieningen zowel in de groei van de stad als de bestaande stad achter is gebleven ten opzichte van de begroting. De huidige omstandigheden op de bouwmarkt resulteren in prijsstijgingen en vertragingen waardoor de realisatie achterblijft ten opzichte van de opgave. We spelen hierop in door kansen in de vorm van vrijkomend vastgoed binnen de bestaande stad te benutten en door nieuwe manieren van aanbesteding in te zetten.
De portefeuille specials 2023-2033 is doorgelicht om de portfolio passend te maken binnen de beschikbare investeringsruimte. Hierbij is in sommige gevallen uitgegaan van versobering in programma en architectonische kwaliteit. Er is gekozen om investeringsruimte te reserveren voor de uitbreiding van het Flevoparkbad met een nieuw 25m bad en een doelgroepenbad met zorg, vervangende nieuwbouw en verduurzaming van huidige ijshal van de Jaap Edenbaan en voor vervangende nieuwbouw en uitbreiding op de huidige kavel van de Sporthallen Zuid. Er is geen investeringsruimte gereserveerd voor nieuwe zwembaden Zuidwestflank en Strandeiland. Ook is er geen investeringsruimte opgenomen voor een 2e ijshal bij de Jaap Edenbaan. Het bouwen van Sporthallen Zuid op de huidige kavel heeft tot gevolg dat er geen ruimte vrijkomt voor woningbouw op de plek van de huidige Sporthallen Zuid. Daarnaast is er investeringsruimte gereserveerd voor het Slavernijmuseum, de realisatie van de nieuwe Meervaart en de OBA Next in Zuid Oost. Ook zijn er middelen gereserveerd voor verduurzaming van de specials, de renovatie van het Bijlmer Parktheater en voor een extra zaal voor podiumkunsten en repetities in Zuidoost, mogelijk in combinatie met de OBA Next. Er is geen investeringsruimte opgenomen voor de renovatie en uitbreiding van Paradiso.

Duurzaamheid

In de portefeuille MV is rekening gehouden met wettelijke eisen en vastgesteld beleid bij nieuwbouw zoals rainproof, Bijna Energie Neutraal (BENG), gasloos en trillingsvrij bouwen. Extra duurzaamheidsambities zoals bijvoorbeeld energieneutraal (ENG), natuur inclusief en circulair die zijn vastgesteld door het bestuur zijn niet financieel gedekt.
Om een deel van de extra duurzaamheidambities te realiseren voor de specials MV zijn er extra middelen aan de portefeuille MV toegevoegd. Het plafond van Maatschappelijke voorzieningen is opgehoogd met € 10 miljoen rendabele investeringsruimte voor investeringen in duurzaamheid met een terugverdientijd van maximaal 15 jaar. Daarnaast is er binnen het investeringsplafond voor de specials MV € 22,5 miljoen vrijgemaakt voor onrendabele duurzaamheidsinvesteringen. Uit het vereveningsfonds wordt € 50 miljoen aan de portefeuille van MV toegevoegd die deels voor de verduurzaming van nieuwe maatschappelijke voorzieningen kan worden ingezet. Verder is er € 51,6 miljoen toegevoegd aan het portfolio MV voor het verduurzamen van bestaande gebouwen Kunst en Cultuur, Sport en JZB (Jeugd, Zorg en Basisvoorzieningen) voor de periode 2024 – 2027. Door te isoleren en betere installaties te plaatsen vermindert de CO_2 uitstoot van de bestaande gebouwen. Het programma duurzaamheid loopt door tot 2030 waarbij de doelstelling van 55% CO_2 reductie in 2030 wordt behaald. Hierbij worden monumenten nog niet aangepakt omdat hier de

investeringen te hoog liggen, er beperkt investeringsruimte is en minder snel CO_2 uitstoot beperkt kan worden.

Investeringsuitgaven 2024

De grootste investeringen in 2024 zijn:

Onderwijs
In het kader van het onderwijshuisvestingsprogramma investeren we in nieuwbouw en vervangende nieuwbouw van scholen. Grote investeringen die in 2024 starten zijn de vervangende nieuwbouw van de Lidwinaschool, Wisperweide en Iedersland. Grote investeringen in nieuwbouw van basisscholen starten in gebied Weespertrekvaart en de Hogehilweg.
Grote uitgaven in 2024 in de projectenportfolio onderwijshuisvesting zullen plaatsvinden voor de nieuwbouw van het Montessori Lyceum Amsterdam, de vervangende nieuwbouw van het Berlage Lyceum en de nieuwbouw van het Metropolis Lyceum.

Sport
Grote investeringen in de portefeuille Sport specials die in 2024 starten zijn de uitbreiding van het Flevoparkbad met een nieuw 25m bad en een doelgroepenbad met zorg en de vervangende nieuwbouw en verduurzaming van huidige ijshal van de Jaap Edenbaan.

De grootste investeringen in de reguliere portefeuille Sport zijn de reguliere vervangingen van sportvoorzieningen op sportparken, de herontwikkeling van sportpark Ookmeer, de aanleg van een volledig nieuw sportpark langs de A9 in Zuidoost en de herontwikkeling van sportpark Spieringhorn. Verder investeren we in de reguliere sportportefeuille in (de aanbesteding van) toekomstbestendige en duurzame kunstgrasvelden, in het optimaliseren van de gebruiksmogelijkheden van het Bijlmer Sportcentrum en sporten en spelen in de openbare ruimte.

Grote uitgaven in 2024 voor Sport zullen plaatsvinden voor de renovatie van de buitenbaan van de Jaap Edenbaan, de nieuwbouw van de sporthal aan de Meidoornweg, de herontwikkeling sportpark Ookmeer en sportpark Spieringhorn.

Jeugd, Zorg en Basisvoorzieningen
In de portefeuille Jeugd, Zorg en Basisvoorzieningen zijn er grote investeringen voor basisvoorzieningen, in 16 buurtkamers, 4 huizen van de wijk en 5 jongerencentra, voor jeugd in een ouderkindteamlocatie en voor zorg in een winterkoudeopvang en een noodopvanglocatie. Een deel van deze investeringen zal starten in 2024.

Grote uitgaven in 2024 zullen er plaatsvinden voor woonzorgvoorziening Langerlust, huis van de wijk Kwakoe en jongerencentrum Venserpolder.

Kunst en Cultuur
In de portefeuille Kunst en Cultuur is een aantal investeringen gepland. Daarin wordt nog een prioritering aangebracht.
Grote investeringsuitgaven zullen er vanaf 2024 plaatsvinden voor de verbouwing van het Amsterdam Museum.

Gemeentelijk vastgoed
Grote investeringen en uitgaven in 2024 in bestaand maatschappelijk vastgoed Kunst en Cultuur, Sport, Jeugd Zorg en Basisvoorzieningen in eigendom van de gemeente zijn investeringen in de verduurzaming en brandveiligheid van de bestaande panden.

Overige doorsnedes van het portfolio

De investeringen in het portfolio zijn naar verschillende kenmerken in te delen:

- Type

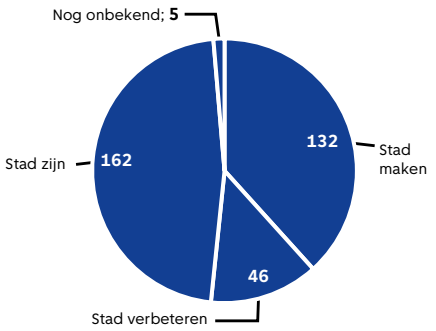

Investeringsuitgaven 2024 naar type

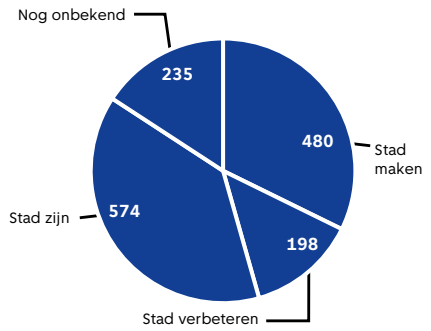

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 naar type

De investeringen maatschappelijke voorzieningen vragen om een gezonde balans tussen stad zijn en stad verbeteren. In de investeringsuitgaven zien we ongeveer een verdeling van 47% in stad zijn en 53% stad maken/stad verbeteren.

- Gebied

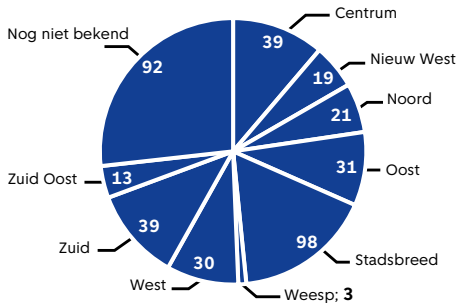

Investeringsuitgaven 2024 naar gebied

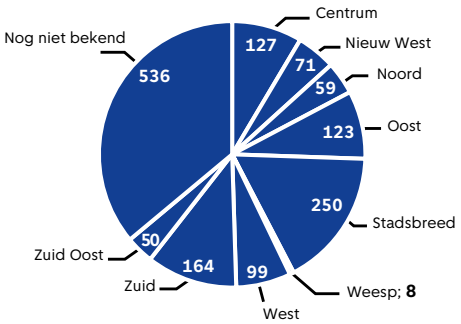

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 naar gebied

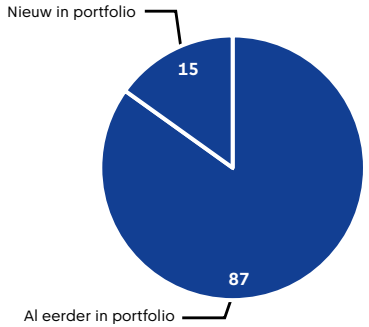

Investeringsuitgaven 2024 oud en nieuw

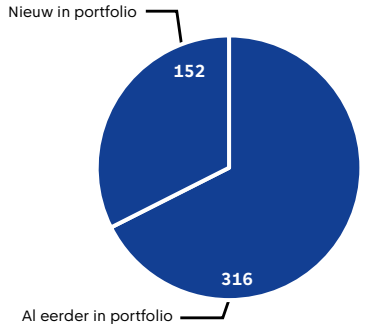

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 oud en nieuw

De grootste investeringsuitgaven in 2024 worden gedaan in stadsdelen Zuid, Centrum, Oost, en West. Van sommige investeringen is nog niet bepaald in welk gebied deze plaatsvinden. Waar voorzieningen het eerst gerealiseerd kunnen worden hangt samen met het tempo van de gebiedsontwikkeling. Bij de investeringen wordt prioriteit gegeven aan in die wijken waar de sociale opgave het grootst is en de maatschappelijke voorzieningen het hardst nodig zijn.

Bestuur en organisatie en overig

	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
Bestuur en organisatie en overig investeringsruimte	91	85	81	57	64	378
programmering	114	102	96	69	86	468
overprogrammering	-23	-17	-15	-12	-22	-89

We houden binnen het domein Bestuur en organisatie en overig rekening met een overprogrammering van € 89 miljoen, dit is 23% van de investeringsruimte. De afgelopen 2 jaar zagen we een forse onderbesteding op de geprogrammeerde uitgaven. Onder andere door corona en de opstart van projecten bij het I-domein zijn er vertragingen opgelopen. Het is de verwachting dat we ook de komende paar jaar nog kunnen uitgaan van een planningsoptimisme in de uitgaven.

Doelstellingen

Met het domein Bestuur & organisatie en overig zorgen we voor de continuïteit van zowel de bedrijfsvoering van de gemeentelijke organisatie als de dienstverlening en een effectieve en efficiënte uitvoering daarvan. Het gaat hier om de investeringen die nodig zijn voor de activiteiten van programma B Bestuur en organisatie en, vanwege het geringe investeringsvolume, de beleidsprogramma's programma 7 Sociale Zaken en Armoedebestrijding en programma 8 Veiligheid.
Met dit investeringsportfolio zorgen we ervoor dat we onze medewerkers faciliteren bij de uitvoering van hun werkzaamheden, dat de ambtelijke huisvesting technisch en functioneel in stand blijft en voldoet aan de kwaliteits- en duurzaamheidseisen van deze tijd, dat de ICT infrastructuur, verbindingen, digitale werkplekken en generieke voorzieningen goed en veilig functioneren en dat de bedrijfsvoering systemen goed en effectief functioneren.

Prioriteiten

Binnen dit domein zien we een drietal ontwikkelingen waar we op inzetten.

- De verduurzamingsopgave voor de ambtelijke huisvesting en het wagenpark met als doel in 2030 energieneutraal te zijn. Hiervoor is een totale extra investering geraamd van € 136 miljoen. Om een versnelling te realiseren is € 69,5 miljoen aan het portfolio tot en met 2027 toegevoegd, waaronder € 14,5 miljoen van de coalitiemiddelen voor verduurzaming van de organisatie.
- De uitvoering van de bestuursopdracht I-domein, gericht op het toekomstbestendig maken van de infrastructuur en het wegwerken van achterstanden (jaarlijks circa € 15 miljoen).
- De uitrol van hybride werken waarmee we de werkomgeving en voorzieningen laten aansluiten op het werk van onze medewerkers en tevens bijdrage aan invulling van de besparingsopgave op de organisatie (circa € 12 miljoen in de periode 2023 tot en met 2025).

Het investeringsportfolio is voor ambtelijke huisvesting tot en met 2027 volledig uitgenut met concrete projecten. Dit betekent dat er tot en met 2027 geen ruimte is voor nieuwe vervangingsinvesteringen in of kwaliteitsverbeteringen aan onze huisvesting zonder opnieuw te her prioriteren.

Duurzaamheid

In de bestaande investeringsbesluiten zijn duurzaamheidsmaatregelen opgenomen. Het gaat hierbij om bij de nieuwbouw van werven waar het duurzaamheidsniveau energieneutraal als basis wordt aangehouden. Bij de renovatie van de gevel van de GGD wordt ingezet op een CO_2-reductie van 30%. Om de CO_2 uitstoot van de huisvesting in 2030 met 55% te kunnen reduceren en te voldoen aan onze ambitie en het klimaatakkoord is een versnelling noodzakelijk. Voor de ambtelijke huisvesting gaan we daarbij uit van het niveau energieneutraal (ENG). Voor de periode 2023 tot en met 2030 is daarvoor een extra investering nodig van € 111 miljoen in de ambtelijke huisvesting. In de periode tot en met 2027 hebben we daarom € 55 miljoen aan het investeringsportfolio toegevoegd om uitvoering te geven aan het programma dat hiervoor is opgesteld. Hierbij worden monumenten nog niet aangepakt omdat hier de investeringen te hoog liggen, er beperkt investeringsruimte is, minder snel CO_2 uitstoot is te beperken en dit niet noodzakelijk is om tot 55% CO_2 reductie te kunnen komen.

Om het gebruik van fossiele brandstof tegen te gaan transformeren we ons wagenpark naar een volledig elektrisch wagenpark in 2030. Het realiseren van laadsystemen voor het opladen van dit wagenpark parallel aan het vervangen van de voertuigen is randvoorwaardelijk. We investeren daarom tot 2027 € 10 miljoen. Hiermee sluiten we tot en met 2026 aan op het huidige transitieplan voor de werven en de vervanging van voertuigen. Voor het totale project zijn de verwachte kosten € 25 miljoen. Een herijking van deze raming, waarbij ook de effecten van de aanpassingen aan het transitieplan werven (zie hierna) wordt meegenomen, betrekken we bij de besluitvorming over het portfolio 2024-2028.

Investeringsuitgaven 2024

Er is veelal sprake van een cyclus van vervangingsinvesteringen of de voortzetting van reeds ingezette investeringen. Relevante investeringen in 2024 zijn:

- We investeren € 30 miljoen in de ambtelijke huisvesting waarvan € 8 miljoen in de verduurzaming daarvan en € 6 miljoen in renovatie van de inrichting, waaronder de verbouwing van de raadszaal en het passend maken van de inrichting aan het hybride werken concept. € 6 miljoen heeft betrekking op de gevelrenovatie van de GGD.
- We investeren € 24 miljoen in onze werven als onderdeel van het transitieplan werven. Als gevolg van noodzakelijke aanpassingen is tevens een aanvullende investering van € 16 miljoen opgenomen in 2027.
- We investeren € 28 miljoen in onze ICT, waaronder vervangingsinvesteringen in hardware, verbindingen en de digitale werkplek. Verder wort geïnvesteerd in generieke voorzieningen zoals een documentmanagementbeheersysteem en een dataplatform.
- We investeren € 6 miljoen in programma 8 Veiligheid, waarvan € 5 miljoen in inrij beperkende maatregelen en € 1 miljoen in een elektrisch vaartuig om de uitvoering van toezicht en handhaving openbare orde op vaarwater van Amsterdam te borgen.
- We investeren € 9 miljoen in onze bedrijfsvoeringsystemen, waarvan € 3 miljoen in het nieuw financieel systeem en € 4 miljoen in de vernieuwing van het systeem voor Werk, participatie en Inkomen.

Overige doorsnedes van het portfolio

De investeringen in het portfolio zijn naar verschillende kenmerken in te delen:

- Type

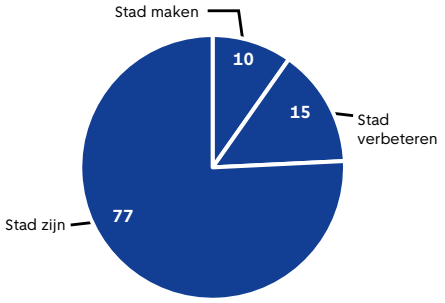

Investeringsuitgaven 2024 naar type

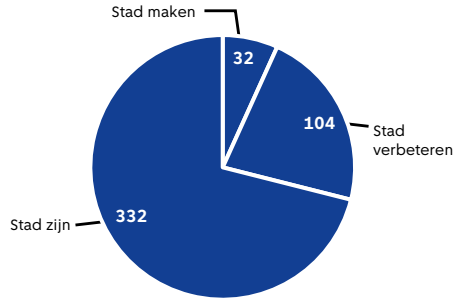

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 naar type

In domein Bestuur en organisatie en overig is veelal sprake van vervangings-investeringen. Soms is daarbij sprake van verbetering van de functionaliteiten of voegen we iets toe. In 2024 gaat dat om verbetering van bedrijfsvoering systemen, investeringen in verduurzaming van onze panden en extra investeringen in Veiligheid.

- Gebied

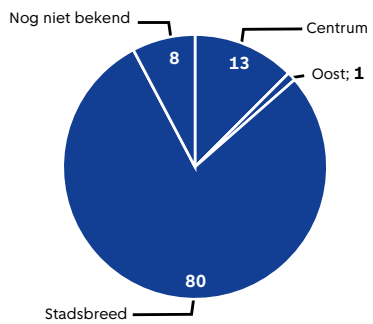

Investeringsuitgaven 2024 naar gebied

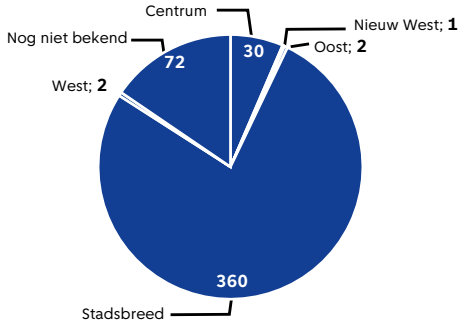

Investeringsuitgaven 2023 - 2027 naar gebied

In domein Bestuur en organisatie en overig investeren we vooral in centrale voorzieningen. In stadsdeel Centrum investeren we in 2024 in rijbeperkende maatregelen en in de gevelrenovatie van het pand van de GGD.

Lasten

Kenmerkend voor investeringen is dat ze leiden tot bezittingen die meerdere jaren in gebruik zijn. Daarom verdelen we de uitgaven voor investeringen over de jaren dat we ze gebruiken. Dit resulteert in de afschrijvingslasten die we opnemen in de programma's. Ook rentelasten, door de financiering van de investering, en operationele lasten wegens bijv. onderhoud, verzekeringen of programmering zijn onderdeel van de lasten in de beleidsprogramma's.

Gemiddeld genomen rekenen we voor investeringen op jaarlijkse lasten in de begroting ter hoogte van 8%. Dit is een gemiddelde, want tussen verschillende groepen van investeringen kunnen de lasten enigszins variëren. Daarnaast geldt dat voor sommige investeringen geldt dat deze zichzelf terugverdienen, via de tarieven die we bij burgers en bedrijven in rekening brengen. Dan staan tegenover de lasten even zo hoge baten.

Onderstaand schema laat de opbouw van het effect op de begroting voor verschillende soorten investeringen zien:

	ORM tarief-diensten	**ORM**	**MV nieuw**	**MV bestaand**	**BOO**
Investeringsbedrag	€ 100 miljoen	€ 100 miljoen	€ 100 miljoen	€ 100 miljoen	€ 100 miljoen
Effect schuld	€ 100 miljoen stijging	€ 100 miljoen stijging	€ 100 miljoen stijging	€ 100 miljoen stijging	€ 100 miljoen stijging
Afschrijvings-lasten	€ 4 miljoen per jaar (obv 25 jaar)	€ 4 miljoen per jaar (obv 25 jaar)	€ 2,5 miljoen per jaar (obv 40 jaar)	€ 2,5 miljoen per jaar (obv 40 jaar)	€ 6,7 miljoen per jaar (obv 15 jaar)
Rentelasten (obv 3,25% rente)	€ 3,25 miljoen per jaar	€ 3,25 miljoen per jaar	€ 3,25 miljoen per jaar	€ 3,25 miljoen per jaar	€ 3,25 miljoen per jaar
Extra operationele lasten	€ 0,5 miljoen per jaar (obv 0,5% kosten)	€ 0,5 miljoen per jaar (obv 0,5% kosten	€ 6,8 miljoen per jaar (obv 6,8% kosten	€ 0	€ 0
Opbrengsten	€ 7,25 miljoen per jaar (kosten-dekkend)				
Totaal effect begroting	€ 0	€ 7,75 miljoen lasten per jaar	€ 12,6 miljoen lasten per jaar	€ 5,75 miljoen lasten per jaar	€ 9,95 miljoen lasten per jaar

5.8

Subsidieoverzicht

Inleiding

Eén van de middelen die de gemeente Amsterdam inzet om de doelstellingen te realiseren is het verlenen van subsidies. In de begroting worden per programma-onderdeel doelen opgenomen. De doelen geven weer wat we willen bereiken. Bij de programma(onderdelen) wordt aangegeven welke (belangrijke) subsidies een bijdrage leveren aan het bereiken van deze doelen. Het subsidieoverzicht maakt deel uit van de toelichting bij de begroting. Het is een specificatie van de geraamde subsidiebedragen die zijn opgenomen in de programma's en programmaonderdelen van de gemeentebegroting.

Subsidiebudgetten

Binnen de gemeente maken we onderscheid tussen verschillende soorten subsidies. In het Subsidieoverzicht zijn de volgende subsidiesoorten opgenomen:

Subsidiesoort:

Begrotingspostsubsidies - Subsidies 'op instellingsnaam'	€ 233,8 miljoen
Subsidies op basis van subsidieregelingen en – verordeningen	€ 500,7 miljoen
Overige subsidies	€ 28,7 miljoen
Totaal	**€ 763,2 miljoen**

In het Subsidieoverzicht worden deze subsidiesoorten gespecificeerd op programma en programmaonderdeel.

Per programma zijn de subsidiebudgetten (inclusief nominale bijstelling) als volgt:

	Subsidiebudgetten per programma		(bedragen x € 1 miljoen
1.	Bouwen, Wonen en Duurzaamheid		28,7
	- begrotingspost	9,2	
	- regeling	10,1	
	- overig	9,4	
2.	Openbare ruimte, water, groen, vervoer		13,0
	- begrotingspost	11,4	
	- overig	1,6	
3.	Economie, kunst, cultuur en erfgoed		193,3
	- begrotingspost	135,1	
	- regeling	54,4	
	- overig	3,8	
4.	Sport		17,9
	- begrotingspost	7,6	
	- regeling	9,7	
	- overig	0,6	
5.	Onderwijs		194,9
	- begrotingspost	35,0	
	- regeling	159,4	
	- overig	0,5	
6.	Volksgezondheid, jeugd en zorg		241,8
	- begrotingspost	15,0	
	- regeling	214,9	
	- overig	11,9	
7.	Werk, inkomen en participatie		59,6
	- begrotingspost	10,8	
	- regeling	48,8	
8.	Veiligheid		14,0
	- begrotingspost	9,7	
	- regeling	3,4	
	- overig	0,9	
	Totaal		**763,2**

Nominale compensatie en taakstelling

Op 17 augustus jl. heeft het CPB haar jongste ramingen gepubliceerd. Voor 2024 raamt het CPB een verhoging van de indexen met de volgende percentages:

- Index loonvoet sector overheid + 6,5%
- Index materiele overheidsconsumptie + 3,5%
- Index bruto overheidsinvesteringen + 3,1%

Voor de indexatie van subsidies wordt een mixpercentage gebruikt van deze indexen in een verhouding van respectievelijk 3 : 1 : 1.
Hieruit volgt een percentage van 5,2% nominale compensatie op subsidies voor de

Begroting 2024. De uiteindelijke beslissing over de verstrekking van de nominale compensatie ligt bij het college.

Overzicht subsidies

Gespecificeerd naar instellingsnaam, naam subsidieregeling en/of-verordening en overige subsidiebudgetten.

Subsidies per programmaonderdeel (bedragen in euro's)

Programma(onderdeel)	Eindtotaal
1. Bouwen, Wonen en Duurzaamheid	28.728.004
1.1. Ruimtelijke ordening	226.395
ARCAM	226.395
1.4. Wonen en bouwen	17.701.007
Emil Blaauw proceskosten fonds	213.556
Woon!	6.834.351
Huurders Netwerk Amsterdam (HNA), Stichting	338.204
Federatie Amsterdamse Huurderskoepels (FAH)	210.400
Subsidieregeling stedelijke vernieuwing, verhuisregelingen en ouderenhuisvesting Amsterdam 2019	784.496
Overig	9.320.000
1.6. Duurzaamheid en milieubeheer	10.800.602
ANMEC, Stichting	844.236
Woon!	466.000
Cooperatieve Vereniging Weesp Eco Energie U.A.	85.000
Overig	9.405.366
2. Openbare ruimte, water, groen, vervoer	13.032.516
2.1. Verkeer, vervoer en parkeren	1.578.000
overig	1.578.000
2.6. Groen en dierenwelzijn	11.454.516
De Toevlucht	183.462
Dierenambulance	476.213
Dierenbescherming	20.448
Dierenopvangcentrum Amsterdam	771.142
Hortus Botanicus	546.700
Natura Artis Magistra	9.436.370
Overig	20.181
3. Economie, kunst, cultuur en erfgoed	193.332.204
3.1. Economie en innovatie	19.685.539
AMS , Stichting	2.382.000
Amsterdam & Partners, Stichting	5.244.457
Amsterdam Economic Board, Stichting	1.817.534
Zuidoost City	52.600
Subsidieregeling Bedrijveninvesteringszone (BIZ)	4.925.507
Subsidieregeling Economische Ontwikkeling en Innovatie	50.000
Subsidieregeling economische structuur- & arbeidsmarktversterking (SESA)	3.805.049
Subsidieregeling realisatie laboratoriumruimte 2022-2024	150.000
Subsidieregeling Economische stimulering binnen het gebiedsgericht werken Amsterdam	919.741
Subsidieregeling Bewonersinitiatieven stadsdeel West	338.651
3.2. Kunst en cultuur	173.646.665
Amsterdam Museum	10.021.638
Amsterdam Museum (huursubsidie)	2.654.723
Amsterdam Sinfonietta	337.938
Asko Schönberg	217.826
Aslan Muziekcentrum	1.288.669
BAMB (huursubsidie)	3.543.796
Bijlmer Parktheater	1.774.201
Capella Amsterdam	128.185
CBK Zuid Oost	815.717
Concertgebouworkest	7.574.493
De Appel	536.041
De Balie	822.494

Programma(onderdeel)	Eindtotaal
De Meervaart	3.279.391
De Melkweg	1.149.758
De Toneelmakerij	1.112.679
De Waag	233.060
Eye Filmmuseum	203.930
FOAM	1.107.042
Frascati	2.377.421
Het Bimhuis	1.514.038
Het Concertgebouw	1.107.042
Holland Festival	964.323
ICK	757.449
IDFA	932.246
Int. Theater Amsterdam (ITA)	11.653.068
ISH Dance Collective	291.327
Jongerencultuurfonds	2.060.359
Leerorkest Amsterdam	913.886
Likeminds	495.255
Literaire Activiteiten (Slaa)	319.295
Lokale Media, Funx	230.222
Mocca	1.512.958
Muziekcentrum Zuidoost, Stichting	174.796
Muziekgebouw aan 't IJ	3.344.430
Muziekschool Amsterdam	4.272.554
Muziekschool Amsterdam Noord	1.229.105
Nationale Opera & Ballet	13.669.046
Nederlands Blazers Ensemblee	273.848
Nowhere	361.245
Ons Lieve Heer Op Solder	704.691
Pakhuis De Zwijger	524.387
Paradiso	827.369
Podium Mozaïek	1.037.124
Podiumpartners / Oostblok	179.335
Publieke Omroep Amsterdam	5.372.608
ROSE Stories	291.324
SEP	258.424
Stadschouwburg (huursubsidie)	4.798.484
Stedelijk Museum	15.061.590
Stedelijk Museum (huursubsidie)	8.368.131
Stedelijk Museum (kunstaankopen)	235.465
Tolhuistuin	582.653
Voucherbeheer Amsterdam	2.059.222
Regeling projectsubsidies Professionele kunst 2021-2025 (uitvoering bij AFK)	34.731.970
Verordening Amsterdamse culturele infrastructuur, Hoofdlijnen en Kunstenplan	3.956.328
Subsidieregeling Broedplaatsen 2020	965.007
Regeling gebiedsgebonden kunst- en cultuuractiviteiten 2021-2024	4.344.225
Regeling beoordelingskader incidentele en structurele subsidieaanvragen cultuur	244.014
Overig	3.848.820
4. Sport	17.845.818
4.1. Sport	17.845.818
Exploitatie Olympisch Stadion, Stichting	472.221
Jaap Eden IJscomplex	1.082.574
Space Amsterdam, Stichting	2.077.896
Sporthal Gaasperdam, Stichting	182.749
TCS Amsterdam Marathon	327.433
Topsport Amsterdam, Stichting	1.104.328
Jeugdsportfonds NL, Stichting	2.322.810
Subsidieregeling verenigingsaccomodaties buitensport	748.839
Subsidieregeling Gehandicaptensport	94.680
Subsidieregeling sociale basis Amsterdam	8.877.813

Programma(onderdeel)	Eindtotaal
Overig	554.475
5. Onderwijs	194.887.309
5.1. Onderwijs	194.887.309
Onderwijs Consumenten Organisatie, Stichting	518.830
Openbare Bibliotheek Amsterdam	33.757.688
In mijn Buurt, Stichting	210.000
Discussieren Kun Je Leren, Stichting	220.000
Het Stadslab, Stichting	240.000
Jongerenrechtbank	100.000
Regeling regionale aanpak vroegtijdig schoolverlaten 2020-2024	1.380.527
Verordening op het lokaal onderwijsbeleid (VLOA)	46.622.428
Subsidieregeling MBO-Agenda 2019	8.163.981
Subsidieregeling Voorschoolse Educatie Amsterdam 2020	22.618.000
Verordening huisvestingsvoorzieningen Amsterdam 2020	80.593.112
Overig	462.743
6. Volksgezondheid, jeugd en zorg	241.843.172
6.1. Basisvoorzieningen	119.098.154
4/5 mei comité	15.780
Aktie gezond Gaasperdam, Stichting	1.368
Argan	350.994
ATA	576.265
Boost	500.000
Buurtsalon Zuidoost, Stichting	84.160
Dorpsraad Driemond	82.150
Jeugdland, Stichting	503.774
Kazerne Reigersbos	52.600
Kinder- en Jongeren Rechtswinkel	42.702
De Bijlmerweide, Stichting	81.229
Kinderboerderij De Werf	45.356

Programma(onderdeel)	Eindtotaal
Kinderboerderij 't Brinkie	84.735
Kinderboerderijen sd Centrum	40.043
Kinderboerderijen SD Zuid	273.827
Leefkringhuis LKH, Stichting	1.087.188
Manege voor Gehandicapten Amsterdam, Stichting	15.560
MEE Amstel En Zaan	6.089.106
Natuurtuin Cinetol, Stichting	8.601
Kinderboerderijen SD Nieuw West	558.861
Radio en Televisie Amsterdam Zuidoost (RAZO), Stichting	28.404
Speeltuinvereniging Disneyland	12.767
Speeltuinvereniging Don Bosco	11.703
Stedelijke Wmo Adviesraad Amsterdam	42.068
Vereniging Clientenbelang Amsterdam	2.684.703
Vliegverkeer Bijlmermeer, Stichting	5.207
Werkwijs, Stichting	58.520
Subsidieregeling Bewonersinitiatieven Stadsdeel Centrum	87.457
Subsidieregeling Bewonersinitiatieven Stadsdeel Noord	232.936
Subsidieregeling Bewonersinitiatieven Stadsdeel Oost	183.824
Subsidieregeling Bewonersinitiatieven Stadsdeel West	463.311
Subsidieregeling Bewonersinitiatieven Stadsdeel Zuid	173.311
Subsidieregeling Bewonersinitiatieven Stadsdeel Zuidoost	353.860
Subsidieregeling maatschappelijke initiatief stadsdeel Noord	1.318.029
Subsidieregeling maatschappelijke initiatief stadsdeel Oost	383.591
Subsidieregeling maatschappelijke initiatief stadsdeel Zuidoost	101.656
Subsidieregeling ondersteuning mantelzorg en vrijwillige inzet/ Plafond 3	1.982.383
Subsidieregeling ondersteuning mantelzorg en vrijwillige inzet/ Plafond 2	440.038
Subsidieregeling ondersteuning mantelzorg en vrijwillige inzet/ Plafond 1	1.043.145
Subsidieregeling sociale basis Amsterdam	97.567.373
Weesperkei	15.845

Programma(onderdeel)	Eindtotaal
Overig	1.413.722
6.2. Wijkteams	57.741.750
Subsidieregeling Buurtteams Amsterdam	57.741.750
6.3. Individuele voorzieningen	62.106.877
Kraaipan Oase, Stichting	100.985
Staalman Oase, Stichting	72.497
Centram, Stichting	53.150
Cliëntbelang Amsterdam, Stichting	53.150
De Regenboog Groep	21.860
Humanitas, Stichting	76.115
Halt	149.317
Viore, Stichting	5.703
Subsidieverordening opvang en ondersteuning kwetsbare personen	44.068.290
Subsidieregeling Ongedocumenteerden - "Werken aan een duurzaam perspectief"	6.978.048
Overig	10.527.762
6.4. Diversiteit	2.896.391
Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA)	563.248
Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis (NiNsee)	585.094
Subsidieregeling Strategische Allianties	1.748.049
Overig	-
7. Werk, inkomen en participatie	59.527.993
7.2. Werk, participatie en inburgering	8.886.210
Openbare Bibliotheek Amsterdam	462.325
Participatieraad	67.241
Vluchtelingenwerk West en Midden Nederland	1.078.151
Subsidieregeling sociale basis Amsterdam	6.724.384
Motie Sargentini	554.109
7.3. Armoede en schuldhulp	50.641.783
Babyspullen, Stichting	43.228
BBU, Stichting	104.070
Bijstandsbond	13.731
FBNA	4.877.968
Human Aid Now	430.346
Jeugdeducatiefonds	355.999
Leergeld Amsterdam, Stichting	406.856
SINA, Stichting	510.857
Single Supermom, Stichting	100.000
Voedselbank Steunpunt Amsterdam, Stichting	378.542
Woon! , Stichting	454.032
Rode Kruis	1.133.094
Z, Stichting	53.400
Versa	293.469
Subsidieregeling Buurtteams Amsterdam	40.694.739
Subsidieregeling sociale basis Amsterdam	791.452
8. Veiligheid	14.027.624
8.2. Openbare orde en veiligheid	14.027.624
Aanpak Overlast Amsterdam, Stichting	7.188.641
Levvel, Stichting	2.311.624
Liberale Joodse instellingen	165.186
Subsidieregeling Evenementenfonds	2.285.823
Subsidieregeling Kunst en Cultuur Amsterdam 750	1.157.200
Overig	919.150
Eindtotaal	763.224.640

5.9 Bedrijfsvoering

Het sturen op en beheersen van de bedrijfsprocessen is de primaire verantwoordelijkheid van het college. De raad moet zich een oordeel kunnen vormen over de inrichting en het functioneren van de bedrijfsvoering in de zin dat deze doeltreffend en doelmatig is ingericht. De paragraaf Bedrijfsvoering heeft tot doel dit inzicht te geven.

Om het inzicht in de bedrijfsvoering en het functioneren daarvan te vergroten omschrijven we in deze paragraaf de doelen, activiteiten en de operationele risico's. Daarnaast rapporteren we specifieker over een aantal onderwerpen volgend uit kaderstelling en/of afspraken met de raad, zoals de rechtmatigheidsverantwoording en het totaal van de apparaatslasten.

Opgavegericht, wendbaar, vertrouwen

Onze stad vraagt om een betrouwbare gemeentelijke organisatie die kan inspelen op de maatschappelijke vraagstukken die er zijn. Een organisatie die de dienstverlening op orde heeft en meebeweegt met de opgaven. Versterken van het vertrouwen in Amsterdam bij bewoners is hierbij een belangrijk onderdeel. Inclusie en diversiteit is de norm. Om dit te bereiken richten we ons als organisatie op een aantal prioriteiten:

- **Integraal, opgavegericht en gebiedsgericht werken.** Bestuurlijke ambities en stedelijke opgaven zijn leidend in de manier van sturen en werken van onze organisatie. We denken en werken daarvoor vanuit het perspectief van de burger, maatschappelijke organisaties en ondernemers. Dit vraagt om maatwerkoplossingen en gerichte keuzes. Die worden bijvoorbeeld gemaakt in de masterplannen en de andere gebiedsopgave van de stadsdelen. Bedrijfsvoering ondersteunt hierin.
- **Flexibel en wendbaar organiseren.** Opgavegericht werken en integraal sturen vraagt om een organisatie die zich snel aan kan passen aan wijzigende ambities. Bedrijfsvoering ondersteunt op het realiseren van een wendbare en flexibele organisatie.
- **Werken op basis van vertrouwen.** Vertrouwen staat bovenaan in ons contact en de samenwerking met de bewoners, ondernemers, bezoekers, bedrijven en partners. Niet alleen in het samenspel met de stad is aandacht nodig voor het bouwen aan vertrouwen, maar ook in de interne ambtelijke organisatie.
- **Inclusief en divers.** We streven naar een organisatie die een afspiegeling is van de Amsterdamse beroepsbevolking. Hoe meer diversiteit in de organisatie, hoe scherper het oog voor wat er nodig is in de stad. We willen een werkgever worden waar verschillen worden gehoord en gewaardeerd en waarin we eerlijke en gelijke kansen bieden aan iedereen.

Ook veranderingen in de omgeving stellen eisen aan de bedrijfsvoering. De Covid-19-pandemie heeft de wijze waarop we werken veranderd. We werken steeds vaker hybride. Dit stelt eisen aan de inrichting van de organisatie, de ondersteuning en houding en gedrag van (kantoor)medewerkers. De toenemende krapte op de arbeidsmarkt heeft consequenties voor ons werk. Op kritische functies wordt het steeds moeilijker om voldoende en goed gekwalificeerde medewerkers te werven. In combinatie met een vergrijzende organisatie en de uitstroom van deze groep de komende jaren, vereist dat investeringen in hoe we de arbeidsmarkt benaderen én hoe we invulling geven aan aantrekkelijk werkgeverschap.

Daarnaast is het nodig om te besparen. In 2024 geven we invulling aan het laatste deel van de besparingen zoals afgesproken in het akkoord Samen Sterker uit de Crisis. In de periode 2020-2024 is daarmee in totaal circa € 120 miljoen bespaard en hebben we tegelijkertijd ook structureel € 14 miljoen in het I-domein (ICT, software, en dergelijke) geïnvesteerd. We besparen in 2024 € 10 miljoen en vanaf 2025 structureel € 15 miljoen op de ambtelijke huisvesting. Daarnaast bezuinigen we vanaf 2024 € 11 miljoen op de centrale lasten voor bedrijfsvoering en € 17 miljoen op de decentrale lasten. De inzet is om de stad daarbij zo min mogelijk te raken. Ingezet wordt vooral op vereenvoudigen en digitaliseren van werkprocessen en betere ketensamenwerking. Dit heeft impact op onze medewerkers en organisatie.

Voor de bedrijfsvoeringsfuncties zijn we in 2023 gestart met een verbetertraject gericht op zowel verbeteren van de kwaliteit als invulling van de besparingen. Investeren in de dienstverlening zorgt er voor dat we de dienstverlening zo kunnen verbeteren dat deze ook doelmatiger wordt.

Deze prioriteiten en ontwikkelingen geven richting aan de speerpunten voor onze bedrijfsvoering zoals hieronder toegelicht.

Doel	Begrijpelijke, toegankelijke en betrouwbare communicatie
Toelichting Doel	Wij zien communicatie als belangrijke voorwaarde voor vertrouwen tussen burger en overheid. Ons taalgebruik is duidelijk en toegankelijk, voor iedereen herkenbaar, met begrijpelijke informatie in beeld en taal, die ook geschikt is voor laaggeletterden. Daarbij houden we rekening met de diversiteit in onze stad. Via de 2-jaarlijkse Burgermonitor monitoren we in welke mate de Amsterdammer onze informatie goed begrijpt. In 2019 was dat 78% en in 2021 80%.
Activiteiten	▪ We communiceren over beleid, programma's en projecten en doen dit volgens het principe begrijpelijk, toegankelijk en betrouwbaar en vanuit een diverse organisatie. In 2024 zetten we vooral in op het hierbij betrekken van burgers (participatie). Zo bouwen we aan een inclusieve stad. ▪ We verbeteren steeds onze onlinecommunicatie en -dienstverlening. In ons nieuwe systeem kan de Amsterdammer sneller en gerichter vinden wat hij/ zij/ hen nodig heeft. ▪ We ontwikkelen instrumenten voor een inclusieve communicatie, zodat Amsterdammers en collega's met uiteenlopende kenmerken, achtergronden en perspectieven zich herkennen in onze uitingen en dat zij zich aangesproken voelen. Inclusieve communicatie neemt iedereen mee en is vrij van stereotypen. Dat ondersteunen we onder meer door de ontwikkeling van inclusieve taaltips, divers en inclusief beeldmateriaal (fotobank) en via onze vormgeving. ▪ We werken aan bewustzijn over inclusie door bijvoorbeeld interne campagnes, maar ook het delen van verhalen. En maken onze communicatie toegankelijk.

Doel	Juridische dienstverlening die elke Amsterdammer eerlijk, gelijk en onbevooroordeeld behandelt
Toelichting Doel	Wij stellen inwoners en ondernemers centraal en vergroten het vertrouwen van de Amsterdammer in de gemeente. Het uitgangspunt voor nieuw vertrouwen is dat elke Amsterdammer eerlijk, gelijk en onbevooroordeeld wordt behandeld. Dit vraagt om dienstbaarheid, betrouwbaarheid en efficiëntie. Juridische vernieuwing is een veranderingstraject van de lange adem, omdat het meer is dan de implementatie van enkele acties en instrumenten. Het is ook een cultuurverandering en het gebruiken van alternatieve werkwijzen.
Activiteiten	▪ In het veranderingstraject voor juridische vernieuwing zetten we in op: 1. Op korte termijn realiseren we een afwegingskader voor beleid en regelgeving met als uitgangspunt dat deze noodzakelijk en evenredig zijn, doenlijk en begrijpelijk voor de Amsterdammer. In 2024 wordt dit kader verder geïmplementeerd. 2. We herzien de bezwaarprocedure en de klachtbehandeling. In 2024 ronden we een pilot met een onafhankelijke externe adviescommissie voor afwikkeling van bezwaarschriften af en evalueren we die. 3. Op langere termijn zetten we in op dejuridisering door wijzigingen van procedures, inzet van mediation en het bezien van andere vormen van geschilbeslechting. ▪ We zetten in op versterken van de juridische functie. Dit doen we onder andere door in 2024 een kennisprogramma te realiseren. Daarnaast bevorderen we binnen de organisatie de samenwerking en kennisdeling op strategische juridische thema's en ontwikkelen we een staat van de juridische functie, waarin we rapporteren over waar we staan.

Doel	Goede samenwerking en wendbaar georganiseerd rondom de opgaven
Toelichting Doel	De beweging naar opgavegericht werken betekent dat we meer vanuit het hart, de bedoeling en menselijke maat werken. We werken flexibel vanuit expertises en netwerken in de stad en organisatie en kunnen schakelen tussen onze verschillende rollen.
Activiteiten	▪ We implementeren in 2024 een inclusief leiderschapsprofiel voor alle managers waarin het integraal sturen op de opgaven een prominente rol heeft. We ondersteunen leidinggevenden in deze rol door middel van trainingen en coaching. ▪ We werken aan vakkundigheid van onze medewerkers, waarbij we ook aandacht besteden aan het vakmanschap van ambtenaar zijn. ▪ We ontwikkelen beleid en kaders zodat medewerkers breed en flexibel ingezet kunnen worden. Zo bevorderen we de doorstroom van medewerkers waarbij we gebruik maken van ieders talent en oog hebben voor inclusie en diversiteit. Dit doen we onder andere door het faciliteren van omscholingstrajecten, het starten van een nieuw talentenprogramma, het maken van een aanpak om intern talent in beeld te brengen en door de instrumenten waar we mee werken (zoals de beoordelings-systematiek en assessments) te herzien.

Doel	Blijvend aantrekkelijke organisatie voor (toekomstige) medewerkers
Toelichting Doel	Een aantrekkelijke organisatie is voor ons een inclusieve en vitale organisatie, waar onze medewerkers vanuit hun expertise en verantwoordelijkheid kunnen bijdragen en het management stuurt op basis van vertrouwen.
Activiteiten	▪ We creëren een werkomgeving waarin medewerkers op een gezonde en veilige manier hun werk kunnen doen, zich kunnen ontwikkelen en aanpassen aan veranderingen in het werk. In 2024 implementeren we de randvoorwaarden waarbinnen medewerkers (meer) regie kunnen nemen over de eigen duurzame inzetbaarheid. Denk hierbij aan een overzichtelijk en vindbaar aanbod van interventies, middelen om gebruik te kunnen maken van dit aanbod en een omgeving die eigen regie bevordert. ▪ We zetten in op het bevorderen van de sociale veiligheid voor onze medewerkers door hierover in 2024 extra trainingen te organiseren voor leidinggevenden en HR- adviseurs. We implementeren 15 maatregelen om discriminatie in de organisatie tegen te gaan. En we doen verder onderzoek naar racisme en discriminatie in de organisatie. ▪ We ontwikkelen en implementeren een aanpak om de voorzieningen voor fysieke en digitale toegankelijkheid van de organisatie te verbeteren voor medewerkers met een (arbeids)beperking. ▪ Wij zijn inmiddels begonnen met het vormen van beleid rondom het 'verlofsparen' en zullen, naar verwachting in het vierde kwartaal van 2023 dit beleid vaststellen. Het nieuwe beleid zal voor passende maatregelen zorgen om eventuele financiële risico's te beperken.

Doel	Een moderne en hybride werkomgeving
Toelichting Doel	We zorgen ervoor dat de werkomgeving en voorzieningen optimaal aansluiten op het werk van onze medewerkers en dat bezoekers zich welkom voelen. Hybride werken is daar onderdeel van. Dit betekent dat medewerkers flexibel zijn in hun werklocatie: op kantoor, thuis of elders. Werkvormen waarbij een deel van de medewerkers digitaal en een ander deel fysiek aan een bijeenkomst deelneemt, stelt specifieke eisen aan de werkomgeving en voorzieningen.
Activiteiten	▪ We richten ons op het inhalen van achterstalligheid in de huisvestings-voorzieningen. In de corona-periode heeft de ontwikkeling in de bestaande voorzieningen nagenoeg stil gestaan door onzekerheid over de toekomstige manier van werken qua vorm, locatie en tijd. In 2024 verbouwen we in dit kader de Raadszaal, realiseren we beeldbelplekken, akoestische verbeteringen concentratie-plekken en vergaderruimtes en leveren we de verbouwing van diverse etages Jan van Galenstraat op. ▪ We ondersteunen het hybride werken met een huisvestingsstrategie, kantorenplan en inrichtingsconcept. Op basis van testlocaties en inzichten uit de markt hebben we in 2023 de huisvestingsvisie vastgesteld. In 2024 werken we deze uit in een integrale uitvoeringsagenda waarbij we ook de P&O, communicatie en ICT aspecten betrekken en starten we met de aanpassing van het 1e pand. ▪ We zorgen voor een passende huisvestingsportefeuille. Hybride werken betekent dat er uiteindelijk minder kantoorruimte nodig is. In 2024 zijn er nog eens 750 werkplekken minder door opzegging van de huur van het kantoorpand Weesperstraat 113 eind 2023. Hiermee geven we ook invulling aan de besparing op de huisvesting. ▪ We realiseren een moderne (digitale) werkplek voor de toekomst. Dit doen we onder andere door te zorgen dat de digitale werkplek altijd veilig en stabiel beschikbaar is. We hanteren daarbij een percentage van 99,6% beschikbaarheid van de digitale werkplek en 99,6% bereikbaarheid van Amsterdam.nl. ▪ We gaan meer gebruik maken van gemeenschappelijke voorzieningen. Dit levert efficiency op en maakt het IT-landschap beter onderhoudbaar. We zoeken niet meer apart naar een oplossing, maar maken zoveel mogelijk gebruik van voorzieningen die voor de gemeente als geheel kunnen worden gebruikt. Denk bijvoorbeeld aan een digitaal loket, een systeem om documenten in op te slaan, robotica of aan chatbottechnologie. Daarnaast brengen we de ICT van de Gemeenschappelijke Geneeskundige Dienst (GGD) in 2024 over naar de stedelijke ICT standaard.

Doel	Betrouwbare en actuele (stuur)informatie
Toelichting Doel	We beschikken over veel data, zowel beleidsdata als financiële en personele data. Wij vinden het belangrijk dat deze data veilig en betrouwbaar is en bijdraagt aan het succesvol uitvoeren en realiseren van onze opgaven en besluitvorming daarover.
Activiteiten	▪ We beheren de data veilig en efficiënt. We maken daarom gebruik van één dataplatform. Hierin worden data op een consistente en veilige manier ontsloten. ▪ We inventariseren, koppelen en ontsluiten betrouwbare en actuele data zodat deze toegankelijk wordt, invulling geeft aan de informatiebehoefte en gebruikt kan worden voor het nemen van besluiten. ▪ We verbeteren de effectiviteit en efficiëntie van de administratieve en informatie-voorzieningsprocessen. Dit doen we onder andere door de implementatie van een nieuw Financieel Management en Inkoop Systeem. Het nieuwe systeem verbetert o.a. de selfservice-faciliteiten, het realtime inzicht voor managers en rapportages met gecombineerde data. ▪ We werken in 2024 verder aan het optimaliseren van werkwijzen en systemen voor opslag, beheer en verstrekking van gegevens, zodat we voldoen aan de Wet open overheid (zie ook de openbaarheidsparagraaf). ▪ We geven inzicht in waar we ons geld aan uitgeven, welke keuzes we daarin maken en wat het de stad oplevert. Zodat we ook beter kunnen (bij)sturen als dat nodig is. We werken dit uit via een bestuursopdracht. De uitkomst hiervan moet ons bij de Voorjaarsnota 2024 het inzicht geven in de inhoudelijke keuzes die gemaakt kunnen worden om het financiële ‘ravijn’ vanaf 2027 op te lossen.

Duurzame organisatie

Als gemeente geven wij zelf het goede voorbeeld door verder te werken aan het verduurzamen en klimaat-adaptief maken van ons vastgoed en wagenpark. In ons inkoopbeleid is ons uitgangspunt lokaal, duurzaam inkopen en onderzoeken we de mogelijkheden van true pricing.

Doel	**Een zo duurzaam mogelijke gemeentelijke huisvesting, inrichting en faciliteiten**
Toelichting Doel	Met de uitvoeringsagenda duurzame organisatie 2020-2030 zetten we in op maximale energiereductie én maximale energie-opwek, 100% CO_2-neutrale bedrijfsvoering, 100% circulaire bedrijfsvoering, klimaatbestendige gebouwen en (binnen)terreinen en duurzaam gedrag van de medewerkers.
Activiteiten	▪ We verminderen ons energieverbruik door onder andere minder te verwarmen in de winter, minder te koelen in de zomer en panden in eigendom extra te isoleren. In 2024 vervangen we in 14 huisvestingspanden de verlichting door ledverlichting en sensoren. ▪ We verminderen onze CO_2-uitstoot door duurzame energie-opwek en aardgas vrijmaken van panden. Om de CO_2 uitstoot van de huisvesting in 2030 met 55% te kunnen reduceren is een versnelling noodzakelijk. Hiervoor is een verduurzamingsprogramma opgesteld en extra investeringsruimte beschikbaar gesteld (zie ook paragraaf investeringen). In 2024 verduurzamen we 3 gemeentelijke huisvestingspanden en plaatsen op minimaal acht huisvestingspanden zonnepanelen. ▪ In 2024 brengen we de CO_2-uitstoot door onze leveranciers in kaart met het plan om deze te verminderen. ▪ We rollen de laadinfrastructuur verder uit die nodig is voor een uitstoot vrij gemeentelijk wagenpark. We geven hierbij prioriteit aan de infrastructuur voor de bedrijfswagens op de werflocaties. In 2024 zal de levering en plaatsing van de elektrische laadsystemen worden aanbesteed en voorzien we 2 werven van een laadsysteem voor de (middel)zware voertuigen. Hiermee liggen we op schema om de genoemde doelstellingen te realiseren. Welke werven er in 2024 worden aangesloten (en hoeveel laadpunten er worden gerealiseerd) hangt af van de aanwezigheid van een voldoende zware aansluiting en bijbehorende netcongestie. Dit wordt in overleg met Liander bepaald. ▪ We zetten in op een duurzame bedrijfsvoering door onder andere inkoop van dienstverlening volgens het principe ‘duurzaam, tenzij…’, het hergebruiken van materialen die bij sloop en verbouwingen vrijkomen en duurzaam denken en doen. Zo is het sinds 2023 verplicht om een interne CO_2-prijs toe te passen bij investeringsvoorstellen. Op deze manier houden we in de besluitvorming en uitvoering rekening met (een deel van) de maatschappelijke kosten. Bij de evaluatie in 2024 bekijken we de mogelijkheden om deze CO_2-beprijzing uit te breiden naar aanbestedingen en andere maatschappelijke kosten, bijvoorbeeld in de vorm van true pricing.

Rechtmatigheidsverantwoording

Vanaf begrotingsjaar 2023 vindt een grote verandering plaats in de verantwoordelijkheden voor het presenteren van de rechtmatigheid van de jaarrekening van de gemeente. Het is niet langer de accountant die vaststelt dat in lijn met wet- en regelgeving wordt gehandeld, maar er komt, als onderdeel van de jaarrekening, een rechtmatigheidsverantwoording. Hiermee legt het college expliciet verantwoording af over de rechtmatigheid van de financiële transacties. De *rechtmatigheid zelf* is, en was altijd al, de verantwoordelijkheid van het college.

Dat betekent dat het college de raad voorjaar 2024 – in de Jaarrekening 2023 – voor het eerst een rechtmatigheidsverantwoording zal voorleggen.

De invoering van de rechtmatigheidsverantwoording door het college houdt in dat:
- De accountant in de toekomst geen verklaring meer zal afgeven over de rechtmatigheid maar alleen over de getrouwheid van de jaarrekening.
- Daarvoor in de plaats wordt door het college in het jaarverslag een (korte en bondige) rechtmatigheidsverantwoording opgenomen die verder wordt toegelicht in de paragraaf bedrijfsvoering van het jaarverslag.
- Voor Amsterdam zullen verantwoording en toelichting in belangrijke mate gericht zijn op inkoop en aanbesteden.

De verantwoordingsgrens is 2%, dat wil zeggen dat bij minder dan 2% fouten het college zich positief kan uitspreken over rechtmatigheid. De toelichting in de paragraaf bedrijfsvoering zal zich richten op afwijkingen boven 0,3% en ingaan op verbetermaatregelen om deze onrechtmatigheden in de toekomst te voorkomen. In de toelichting maken we een splitsing naar verschillende vormen van onrechtmatigheid zodat we de inkooponrechtmatigheid goed kunnen blijven vergelijken met voorgaande jaren.

Doel	Rechtmatig inkopen en aanbesteden
Toelichting Doel	We kopen jaarlijks voor circa € 2,8 miljard in aan producten, diensten en werken. De Bestuursopdracht Inkoop (2019-2022) heeft de basis gelegd voor het doorvoeren van verbeteringen voor een excellent inkoopstelsel, langs de assen: opdrachtgever- en opdrachtnemerschap, kaderstelling, uitvoering & interne beheersing. De komende jaren wordt verder gebouwd aan structurele verbeteringen via ontwikkelinitiatieven. Hiermee wordt de beweging voortgezet van rechtmatig naar doelgericht inkopen. Ofwel: opdrachtgeven met invloed. Met ingang van 2023 sturen we er intern op dat maximaal 1% van de inkoopuitgaven onrechtmatig is. Het terugdringen van onrechtmatigheid van de inkoopuitgaven (inkopen waarbij de Aanbestedingswet niet is gevolgd), blijft ook in 2024 onze topprioriteit.
Activiteiten	▪ We laten directies met een te hoge onrechtmatigheid (meer dan 1 procent van de inkoopuitgaven) een plan van aanpak opstellen en monitoren periodiek de voortgang van de uitvoering van de plannen. ▪ We werken verder aan een compleet gevulde stedelijke inkoopkalender, zodat tijdig duidelijk is wat wanneer moet worden ingekocht en er ook naar gehandeld kan worden. Hierdoor weten leveranciers ook tijdig wat Amsterdam gaat inkopen en kunnen hierop inspelen, wat leidt tot beter aanbod. We streven in 2024 naar een minimaal 70% compleet gevulde stedelijke inkoopkalender, 85% tijdig gepubliceerde stedelijk inkoopkalender.

Risico's en maatregelen

Als onderdeel van het bredere risicomanagement en –beheersing doen we in deze paragraaf verslag van de operationele risico's waaronder ook de integriteits- en fraude- en integriteitsrisico's en de staat van de informatiebeveiliging.

Borging Persoonsgegevens

In 2023 is ingezet op een versnelde uitvoering van de risicoanalyses op het gebied van Privacy. In 2024 wordt dit blijvend ingezet en uitgevoerd. In 2024 wordt de Privacy Governance (rollen & verantwoordelijkheden) verder uitgerold binnen de gemeente. In 2024 wordt intensiever ingezet op bewustwording van privacy bij de medewerkers. Waarbij specifieke aandacht wordt gegeven aan ethiek en de digitale rechten van de Amsterdammer.

Informatiebeveiliging

Met een implementatieplan Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO), het basisnormenkader voor informatiebeveiliging, werken we stap voor stap aan het verbeteren van onze informatiebeveiliging. In 2022 hebben we de status bij alle directies in kaart gebracht. In 2023 worden de daaruit voortgekomen verbeterplannen gerealiseerd en begin 2024 maken we daarvan de balans op. Ondertussen richten we het risico-management voor informatiebeveiliging formeel in en rapporteren we de raad vanaf 2023 twee keer per jaar over de status van de informatiebeveiliging.

In 2024 versterken we onze informatiebeveiliging verder door het implementeren van de nieuwe, Europese NIS2-richtlijn. In deze richtlijn wordt naar verwachting aanvullende eisen gesteld ten aanzien van de zorgplicht van gemeentes voor de informatiebeveiliging en de meldplicht bij grote incidenten. Nadat duidelijk is hoe deze eisen van toepassing gaan zijn (en per wanneer) ronden we de impactanalyse die we uitvoeren bij nieuwe regelgeving af en stellen we een implementatieplan op. Een belangrijk onderdeel hiervan is het uit-bouwen van het security operations center (SOC) waarmee de veiligheid van onze informatiesystemen dag en nacht wordt gemonitord.

Integriteit

Het college staat voor een weerbare en integere organisatie. Het blijft van belang continu en structureel in te zetten op beheersing van fraude- en integriteitsrisico's. We zetten de in 2022 ingezette lijn in 2024 voort, door:

- Elk kwartaal aan de hand van actuele casuïstiek en dilemma's het gesprek over integriteit te voeren. Leren en ontwikkelen vervult hierbij een centrale rol. De lessen uit deze gesprekken worden binnen de ambtelijke organisatie verder uitgewerkt.
- In de afzonderlijke directies de belangrijke functie van risicoscans uit te voeren. De feedback en aanbevelingen van de risicoscan worden door de directies opgepakt en verder uitgewerkt.
- De raad in de jaarrekening over fraude- en integriteitsrisico's te informeren. Dit is in lijn met het verenigen van fraude- en integriteitsrisico's als integraal onderdeel van het bredere risicomanagement en de risicobeheersing van de organisatie.

Overige operationele risico's

Actuele risico's	Maatregelen
Krapte arbeidsmarkt: onze dienstverlening aan de Amsterdammer komt steeds meer onder druk te staan doordat vacatures moeilijk vervulbaar zijn door de krapte op de arbeidsmarkt. Natuurlijke uitstroom ten gevolge van de AOW gerechtigde leeftijd groeit de komende jaren van circa 200 naar circa 400 medewerkers in 2025 en circa 600 medewerkers in 2030.	We hebben zes perspectieven uitgewerkt om medewerkers aan te trekken, te benutten en te behouden. Zoals het inzetten van arbeidsbesparende maatregelen, het verbeteren van de match tussen vraag en aanbod en het vergroten van het arbeidsaanbod. Parallel hieraan plegen we interventies. Zoals het verbeteren van de zichtbaarheid van onze organisatie als werkgever, de ontwikkeling van nieuwe wervingsmiddelen en het opzetten van omscholingstrajecten. We prioriteren scherp en investeren in capaciteitsmanage-ment.
Werkdruk en ziekteverzuim nemen toe: de werkdruk neemt toe doordat vacatures moeilijk vervulbaar zijn door de krapte op de arbeidsmarkt. In 2023 zagen we daarbij ook een stijging van het ziekteverzuim. Langdurige hoge werkdruk kan leiden tot verminderde kwaliteit van onze dienstverlening aan de Amsterdammer.	Naar aanleiding van resultaten worden er sessies in teams gehouden om de werkdruk met elkaar te bespreken. Het aanpakken en voorkomen van werkdruk is en blijft een belangrijk thema. Er worden diverse workshops, trainingen en webinars georganiseerd op het gebied van mentale gezondheid. Daarbij krijgen de medewerkers handvaten aangeboden om beter om te gaan met werkdruk en het welzijn te bevorderen. Ook wordt er geïnvesteerd in vroegtijdige signalering van en ondersteuning door de arbodienst bij potentieel langdurige uitval. Sneller passende ondersteuning verkort het verzuim.
Inhuur personeel: de organisatie is niet altijd in staat om de maatschappelijke opgaven volledig met eigen medewerkers aan te pakken. Doordat bepaalde expertises niet altijd binnen de organisatie aanwezig of beschikbaar zijn en het soms moeilijk is om deze rollen met vaste medewerkers in te vullen door de krapte op de arbeidsmarkt. De maatregelen om de externe inhuur te verlagen, kunnen hierdoor onder druk komen te staan.	We zetten in op de expertise die wel binnen de organisatie beschikbaar is, flexibel in te zetten door belemmeringen in systemen en structuren weg te nemen en door interne flexibele pools meer en beter te benutten. Ook trekken we extra recruiters aan om talenten op de (krappe) arbeidsmarkt aan ons te binden.
Inschrijving op inkoop- en aanbestedingstrajecten: marktpartijen schrijven niet in op onze inkoop-en aanbestedingstrajecten, doordat niet aan de gemeentelijke eisen kan worden voldaan, in combinatie met de financiële begrenzingen.	Het doen van tijdige marktconsultaties om de (on)mogelijkheden in beeld te brengen, zodat er keuzes gemaakt kunnen worden.
Onrechtmatige inkoopuitgaven: de onrechtmatigheid van inkoopuitgaven is te hoog wat beperkingen of zelfs een afkeuring van de Jaarrekening kan inhouden	De bij Jaarverslag 2022 geconstateerde onrechtmatigheid wordt bij organisatieonderdelen met >1% onrechtmatigheid op de uitgaven met prioriteit verminderd. Ook zorgen we voor een actuele inkoopkalender, zodat aanbestedingen op tijd starten.
Afhankelijkheid IT leveranciers: de afhankelijkheid voor beschikbaarheid en informatiebeveiliging van de IT voorzieningen neemt toe doordat we voor onze IT voorzieningen steeds meer samenwerken met leveranciers.	Er is een integraal calamiteitenplan ingevoerd. Daarnaast wordt er gewerkt met een meer eenduidige architectuur om grip te houden op de Amsterdamse digitale infrastructuur. Het naleven van wet- en regelgeving is daar onderdeel van.
Proces beveiliging IT: het reguliere proces rond beveiliging van de IT-omgeving, die een dynamische aanpak en continue inzet van experts vereist, komt onder druk te staan. Doordat door nieuwe wetgeving voor informatiebeveiliging de focus uitgaat naar invoering van aanvullende eisen die aan de gemeente worden gesteld.	Bij de nieuwe aanbesteding Informatiebeveiliging hebben we gekozen voor een intensieve samenwerking met leveranciers om enerzijds te voldoen aan wettelijke eisen en regelgeving en anderzijds in te spelen op de beveiliging van onze dynamische IT-omgeving.
Vertrouwen in overheid: het vertrouwen van de Amsterdammer in ons als overheid neemt af doordat we er onvoldoende in slagen onze communicatie begrijpelijk, eenvoudig en toegankelijk te maken en de Amsterdammer centraal te stellen in onze juridische dienstverlening.	We hanteren in al onze communicatie het principe begrijpelijk, toegankelijk en betrouwbaar. We monitoren de begrijpelijkheid van de communicatie via de 2-jaarlijkse burgermonitor. Daarnaast zetten we in op juridische vernieuwing via een veranderingstraject waarin de Amsterdammer centraal staat en we een afwegingskader voor beleid en regelgeving realiseren, we de bezwaarprocedure en de klachtbehandeling herzien en (op langere termijn) inzetten op dejuridisering.

Apparaatslasten

We geven inzicht in het totaal van de apparaatslasten, het aandeel salaris- en personeelskosten daarin en hoe dit zich verhoudt tot de overhead.

Samen met de drie andere grote steden Rotterdam, Den Haag en Utrecht is een gezamenlijke definitie opgesteld van apparaatslasten. Met deze definitie kunnen we de apparaatslasten van de G4 makkelijker onderling vergelijken. In beperkte mate zullen de gepresenteerde apparaatslasten nog afwijken van de definitie omdat specifieke kostensoorten verschillend kunnen worden geïnterpreteerd in de G4 bij het hanteren van de definitie.

Apparaatslasten bestaan uit het volgende:
- Alle salaris- en persoonlijke lasten zoals opleidingen, dienstkleding, mobiele telefoons van alle medewerkers.
- De lasten van externe inhuur, zowel voor de reguliere bedrijfsvoering als voor de beleidsprogramma's.
- De lasten die niet toe te delen zijn aan de beleidsprogramma's en ondersteunend zijn aan de organisatie zoals ICT, informatievoorziening, schoonmaak, trainees, huisvesting, licenties, bestuurs- en raadsondersteuning, management in de primaire processen, koffie, energie en water, huur enzovoort. Deze lasten zijn opgenomen als Ondersteuning organisatie bij programmaonderdeel B5. Overhead.

In onderstaande tabel hebben wij de apparaatslasten per programma opgenomen.

Apparaatslasten	**Begroting 2023**	**Begroting 2024**	**Begroting 2025**	**Begroting 2026**	**Begroting 2027**
Programma 1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid	252,9	257,9	255,4	254,4	254,2
Programma 2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer	180,9	197,1	183,5	183,2	183,2
Programma 3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed	25,3	25,8	25,6	25,6	25,6
Programma 4 Sport	24,8	25,5	25,5	25,5	25,5
Programma 5 Onderwijs	35,6	37,0	35,7	35,2	34,9
Programma 6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit	157,1	156,5	157,4	157,1	156,2
Programma 7 Sociale zaken en Armoedebestrijding	166,9	172,3	156,1	154,4	147,8
Programma 8 Veiligheid	116,4	119,1	118,7	119,1	117,2
Programma A Algemene dekkingsmiddelen	22,7	24,5	134,0	246,3	350,8
Programma B Bestuur en organisatie	722,2	722,2	701,9	696,0	686,6
Totaal apparaatslasten	**1.704,8**	**1.738,0**	**1.793,8**	**1.896,8**	**1.982,0**
Intern personeel	**1.448,6**	**1.507,4**	**1.584,6**	**1.689,8**	**1.785,2**
▪ waarvan salariskosten (loonkosten)	1.555,8	1.617,9	1.711,7	1.818,3	1.914,2
▪ waarvan overige personeelslasten (bijvoorbeeld opleidingen, dienstkleding, mobiele telefoons)	60,0	61,2	60,5	60,7	60,5
▪ waarvan doorbelastingen	-167,1	-171,6	-187,6	-189,2	-189,5
Externe inhuur	**62,9**	**60,5**	**55,6**	**54,9**	**51,0**
▪ Totale externe inhuur	128,9	111,8	109,3	108,7	103,7
▪ waarvan inhuur voor programma	65,9	51,3	53,7	53,7	52,7
Overige apparaatslasten	193,2	170,0	153,6	152,1	145,8

** overige apparaatslasten doen zich alleen voor bij B5, overhead, en bestaat uit huisvesting, ict, kapitaallasten en diversen.*

Ontwikkelingen

De apparaatlasten laten in 2024 een stijging zien van 1,9%. Dit komt voornamelijk door de loon- en prijsontwikkelingen en het invullen van de laatste tranche van de taakstelling uit Samen sterker uit de crisis.

Salarissen

De salarisbegroting in 2024 bedraagt circa € 1.618 miljard, een gesaldeerde stijging van circa € 62 miljoen ten opzichte van 2023. Deze gesaldeerde stijging is te verklaren door o.a. de verschillende salarismutatie en de nominale compensatie 2024 conform index “Loonvoet sector overheid” van Centraal Planbureau. De verdeling van deze salarisbegroting per programma wordt hieronder weergegeven:

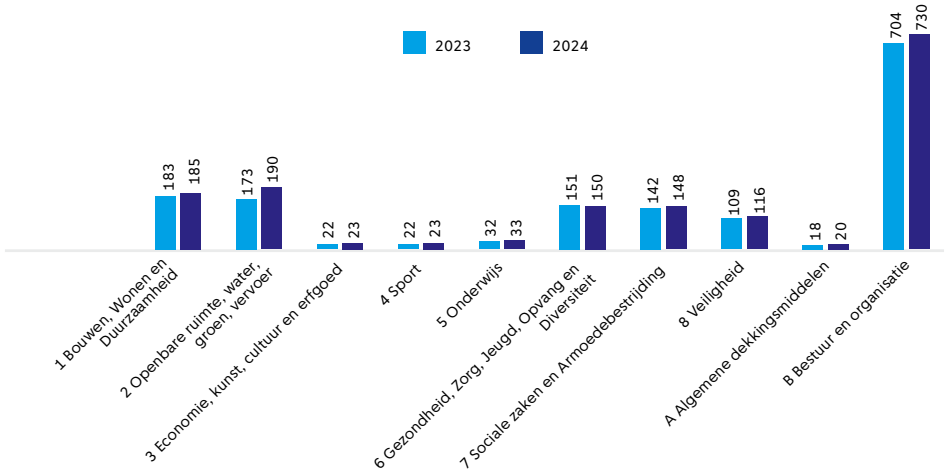

De salarisbegroting(x € 1 miljoen) per programma over 2023 en 2024 is in bovenstaande grafiek opgenomen.

Inhuur

De organisatieonderdelen begroten voor inhuur in 2024 circa € 112 miljoen, circa € 17 miljoen minder dan in 2023. De ervaring leert dat de realisatie afwijkt van de begroting. Over 2022 bedroeg het inhuurpercentage 15,6 %. Er is bijna altijd wel dekking aanwezig in de begroting, maar wijzigingen kunnen niet altijd (tijdig) worden aangepast. Dit komt onder andere voor als budgetten op een andere kostensoort zijn begroot, bijvoorbeeld bij inzet van programmamiddelen. Daarnaast kan tijdelijke inhuur plaatsvinden op niet vervulde vacatureruimte of wordt gedekt uit incidentele detacheringsinkomsten. Er wordt dan geen begrotingswijziging doorgevoerd omdat dekking uit de personeelslasten plaatsvindt.

De organisatie streeft ernaar om het percentage inhuur op termijn terug te dringen naar maximaal 10% van de loonsom. Hierbij wordt als uitgangspunt meegenomen dat het werk door vaste medewerkers uitgevoerd wordt en dat we zo min mogelijk gebruik maken van externe medewerkers. Externe inhuur moet daarom op een weloverwogen wijze plaatsvinden. De uitvoering (kaders) hiervan zijn opgenomen in het Protocol Externe inzet.

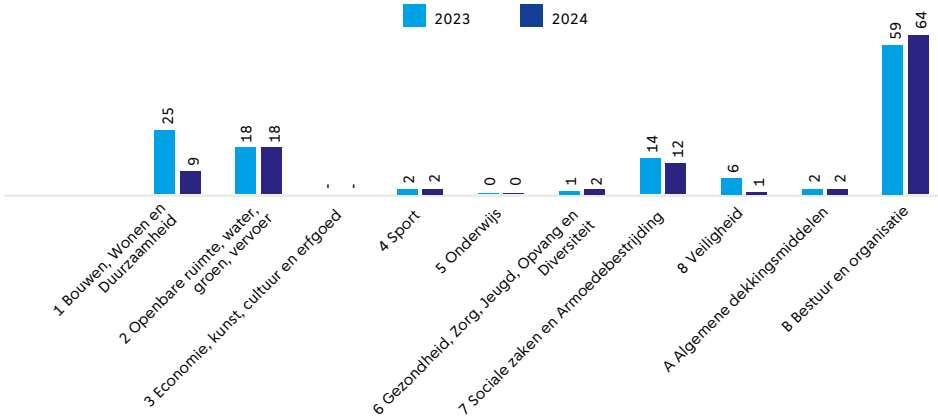

De inhuurbegroting (x € 1 miljoen) per programma over 2023 en 2024 is in bovenstaande grafiek opgenomen.

Binnen programma 1. Bouwen, Wonen en Duurzaamheid heeft de krapte op de arbeidsmarkt invloed op de bemensing van formatie, waardoor inhuur noodzakelijk is. Inhuur wordt hier vaak doorbelast naar andere gemeentelijke dekkingsbronnen zoals het vereveningsfonds, opdrachtgeversbudgetten bij de stadsdelen en het stedelijk mobiliteitsfonds. Het Rijk draagt bij aan de uitvoeringskosten klimaatakkoord. De inhuurbegroting 2024 daalt met € 14 miljoen, omdat de bestedingsvoorstellen voor 2024 en 2025 nog niet gereed zijn. De verwachting is dat deze bij de Voorjaarsnota 2024 gereed zijn, waarna de inhuurbegroting met ongeveer ditzelfde bedrag zal toenemen.

Binnen programma 8. Veiligheid neemt de inhuurbegroting in 2024 voor Toezicht en handhaving openbare ruimte af met circa € 5 miljoen vanwege een incidentele toekenning bij de Voorjaarsnota 2023. Na evaluatie van het boekjaar 2023 wordt besloten over structurele formatie-uitbreiding. Daarnaast kan binnen dit programma vanwege aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt tijdelijk inhuren van expertise onvermijdelijk zijn.

5.10 Gebiedsgericht werken

Integrale aanpakken ZO, NW en Noord

Een aantal buurten in Amsterdam kent hardnekkige en samenhangende problemen. Het is niet acceptabel dat in een rijk land en in een welvarende stad de verschillen zo groot zijn dat kinderen die opgroeien in Noord, Nieuw-West en Zuidoost niet dezelfde kansen krijgen als anderen. Om te zorgen dat de volgende generaties volop deel kunnen hebben aan het succes in de stad, een gezond leven kunnen leiden en zich kunnen ontplooien is het nodig een gebiedsgerichte aanpak in te voeren die we langjarig volhouden. De komende 25 jaar werken we in Zuidoost, Nieuw-West en Noord aan verbetering van de kwaliteit van het bestaan van de inwoners. Dat doen we door een integrale aanpak. Met extra investeringen én door bestaande middelen daar beter in te zetten.

Vanwege het belang hiervan geven we in deze nieuwe paragraaf in de begroting inzicht in de plannen. In het jaarverslag zullen we rapporteren over de realisatie. Deze paragraaf gaat in op de middelen die vanuit de gemeente via de verschillende begrotingsprogramma's beschikbaar zijn en beschrijven de opgaven waar we in de drie gebieden voor staan.

Integrale aanpakken Noord, Nieuw-West en Zuidoost

De plek waar je wordt geboren en opgroeit heeft invloed op de kansen die je in het leven krijgt. Ook in Amsterdam. De kansen verschillen zelfs per wijk of stadsdeel. Jongeren uit Nieuw-West, Noord en Zuidoost groeien vaker op in een omgeving met armoede, criminaliteit, discriminatie en kansenongelijkheid dan jongeren uit de rest van Amsterdam.

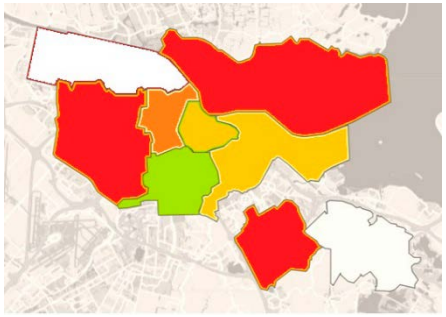

Figuur 1 - % bewoners lage SES in 2020

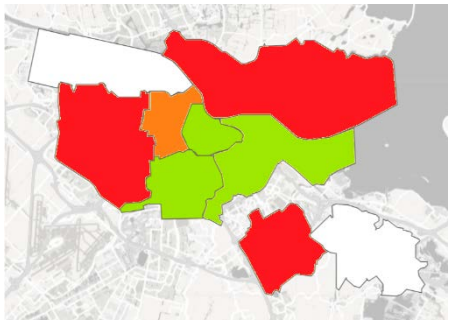

Figuur 2 - % kwetsbare bewoners

Dat die kansen verschillen, blijkt bijvoorbeeld uit bovenstaande figuren. In figuur 1 zien we dat de bewoners met een lage sociaal economische status, die bepaald wordt door genoten opleiding en inkomen, vooral wonen in de stadsdelen Zuidoost, Nieuw-West en Noord, en in mindere mate in West. In figuur 2 is te zien dat de kwetsbare bewoners, een samengestelde indicator die naast sociaal economische status ook de sociale cohesie in een buurt bevat, ook met name in stadsdelen Zuidoost, Nieuw-West en Noord wonen.[1] Uit deze twee figuren blijkt dat de opgaven in deze stadsdelen groot zijn.

Om daar verandering in te brengen heeft het college voor deze drie gebieden een alternatieve aanpak voorgesteld. Nieuw-West en Zuidoost maken deel uit van het Nationaal Programma kwetsbare wijken en in Noord hebben we een eigen aanpak ontwikkeld. In deze drie gebieden willen we tot een transitie komen om meer ontwikkelkansen, beter passende woningen, een fraaiere leefomgeving, veel meer bestaanszekerheid en meer veiligheid creëren.

In het coalitieakkoord hebben we in totaal € 60 miljoen gereserveerd voor de Aanpak Noord en de Masterplannen Nieuw-West en Zuidoost. De helft van de coalitiemiddelen hebben we begroot voor 2023 en 2024. In 2024 is de begroting van de Aanpak Noord en de masterplannen Nieuw-West en Zuidoost en € 14,1 miljoen. We geven € 11,1 miljoen uit aan inhoudelijke maatregelen. Daarnaast is er € 3,0 miljoen beschikbaar voor de programmaorganisaties. Het doel is om structurele bewegingen in gang te zetten om op termijn over te gaan op financiering vanuit reguliere middelen.

Totaaloverzicht uitvoeringsbudgetten integrale aanpakken

Bedragen x € 1 miljoen

Progr. Onderd.	Omschrijving	2023	2024	2025	2026	Totaal integrale aanpakken	Restant coalitie-middelen
	Noord	**4,5**	**3,3**	**-**	**-**	**7,8**	
2.4	Beheer en onderhoud Openbare Ruimte	1,0	0,8	-	-	1,8	
2.6	Groen en Dierenwelzijn	0,4	0,4	-	-	0,8	
3.1	Economie en innovatie	0,4	0,3	-	-	0,7	
6.1	Basisvoorzieningen	2,1	1,4	-	-	3,4	
B.3	Horizontaal thema Democratisering	0,6	0,5	-	-	1,1	

1 Voor Weesp zijn deze gegevens nog niet voorhanden

Progr. Onderd.	Omschrijving	2023	2024	2025	2026	Totaal integrale aanpakken	Restant coalitie-middelen
	Nieuw-West	**5,1**	**5,1**	**-**	**-**	**10,2**	
1.4	Bouwen en wonen	0,5	0,5	-	-	1,0	
6.1	Basisvoorzieningen	0,6	0,5	-	-	1,1	
7.2	Werk, participatie en inburgering	0,9	0,9	-	-	1,8	
8.2	Openbare orde en veiligheid	0,8	0,9	-	-	1,6	
B.3	Horizontaal thema Democratisering	2,4	2,3	-	-	4,7	
	Zuid-Oost	**4,8**	**2,6**	**-**	**-**	**7,4**	
1.4	Bouwen en wonen	0,8	0,4	-	-	1,2	
6.1	Basisvoorzieningen	1,0	0,5	-	-	1,5	
7.2	Werk, participatie en inburgering	0,7	0,4	-	-	1,1	
8.2	Openbare orde en veiligheid	0,8	0,6	-	-	1,4	
B.3	Horizontaal thema Democratisering	1,4	0,7	-	-	2,1	
	Overhead	**3,0**	**3,0**	**3,0**	**3,0**	**12,0**	
B.1	Overhead programma teams	3,0	3,0	3,0	3,0	12,0	
Dekking	**Coalitie middelen 22-26**	**17,3**	**14,1**	**3,0**	**3,0**	**37,4**	**22,6**

We volgen in het masterplan Zuidoost, de aanpak Noord en het Nationaal Programma Nieuw-West de werkwijze van de aanpak binnenstad. In de komende periode maken we een uitvoeringsprogramma en een voortgangsmonitor. Momenteel worden de doelen, activiteiten en indicatoren voor de verschillende aanpakken uitgewerkt, zodat deze in de Begroting 2025 kunnen worden opgenomen.

Aanpak Noord

De directe aanleiding voor Aanpak Noord is dat bewoners, verenigd in Red Amsterdam Noord, in 2021 aan de bel trokken om bij de gemeente. Ze maakten hun zorgen kenbaar over de toenemende kloof tussen bestaande en nieuwe wijken, de bestaande en nieuwe bewoners, de verwaarlozing van de bestaande wijken en het gebrek aan vertrouwen in de gemeente en andere instituties. In de zomer van 2021 is door het college besloten Aanpak Noord te starten. De aanpak is ook bedoeld om het vertrouwen tussen bewoners, ambtenaren en bestuur van gemeente Amsterdam te herstellen. Op verzoek van de burgemeester maakte Red Amsterdam Noord begin 2022 duidelijk wat volgens hen moest gebeuren in Noord. In dezelfde periode richtte de gemeente Team Aanpak Noord op. Het team heeft de opdracht om samen met bewoners, ondernemers en partners een langjarige Aanpak Noord te ontwerpen. Deze aanpak is voor een periode van 25 jaar. Zowel buurtgericht als Noordbreed gaat het om drie hoofdresultaten:

- vertrouwen in de lokale overheid en bewoners aan zet
- prettige woon- en leefomgeving
- kansengelijkheid jeugd

Daarbij focussen we ons steeds op de volgende 7 pijlers:

Kansen voor de jeugd
De jeugd denkt actief mee over de opgaves en oplossingen via bestaande kindercommissies, jongerenambassadeurs en de kinderwijkraden. Per buurt organiseren we jongerendebatten met de organisaties en sleutelfiguren uit die buurt. Enkele scholen in het voortgezet onderwijs hebben toegezegd hieraan te willen meewerken. Dit zal in 2024 leiden tot nieuwe plannen.

Daarnaast gaan we door op de ingeslagen weg. In Plan van Gool is al eerder gestart met een goede naschoolse ontwikkelomgeving voor alle kinderen, ongeacht het inkomen van ouders/verzorgers. In 2024 breiden we deze werkwijze stap voor stap uit. zo willen we kansengelijkheid en talentontwikkeling van de kinderen zelf bevorderen. Tegelijkertijd stimuleren we oudergroepen om samen met scholen, ouders en kinderen te bepalen wat nodig is om de segregatie in het onderwijs en de kansenongelijkheid te verminderen. Daarnaast willen we jongeren laten profiteren van de transities in Noord, bijvoorbeeld door jongeren meer in aanraking te brengen met techniek. In twee buurten willen we in 2024 twee techhubs operationeel hebben. We hebben extra aandacht voor voortijdige schoolverlaters in specifieke buurten.

Kansrijke sociale buurten
In de buurten kunnen kinderen en hun ouders zo kansrijk mogelijk wonen en opgroeien. In drie buurten zijn we gestart met buurtcoalities. Hier bepalen we samen met bewoners en organisaties wat de belangrijkste opgaves zijn. Bewoners kunnen hierin een opdrachtgevende of -nemende rol krijgen. Ook is binnen deze coalities aandacht voor bestaanszekerheid en perspectief voor bewoners door opleiding en werk.

We werken aan betere ondersteuning en huisvesting van door bewoners zelf opgezette initiatieven. En we proberen werk dat nodig is voor een buurt te koppelen aan werk-kansen voor bewoners en jongeren uit de buurt. Hiermee starten we in de Van der Pekbuurt en de Kleine Wereld. Voorts wordt samen met meiden en vrouwen in kaart

gebracht wat nodig is om hun sociaaleconomische weerbaarheid te verbeteren. Een nieuw vrouwencentrum zal daaraan bijdragen. Vrouwen kunnen met ondersteuning en opleiding op maat een stap zetten naar de arbeidsmarkt.

Als aanvulling op fysieke renovaties vanuit de woningcorporaties komt er een sociaal renovatieteam dat zich flexibel door Noord heen inzet. Om de gezondheidskloof te verkleinen besteden we aandacht aan het versterken van gezondheidsinitiatieven. Een programmering voor en door bewoners van culturele en andere evenementen in (nieuwe culturele) buurtvoorzieningen zorgt voor verbinding. Tot slot is een belangrijke voorwaarde voor een kansrijke buurt het bevorderen van de veiligheid. Hiervoor worden extra jongerenwerkers en straatcoaches ingezet.

Wonen
In Banne 1, de Kleine Wereld, Tutti Frutti en Waterlandpleinbuurt zetten we de gesprekken voort met corporaties en andere partners over een buurtaanpak, waarbij woningverbetering, impulsen openbare ruimte en sociale interventies elkaar aanvullen. Ook de gesprekken tussen Red Amsterdam Noord en corporaties lopen door in 2024. Ze gaan de invulling van de prestatieafspraken voor Noord en het oplossen van lokale knelpunten op woongebied. Vanuit de Aanpak Noord krijgen bewoners en Red Amsterdam Noord extra inhoudelijke ondersteuning op het gebied van volkshuisvesting en woningkwaliteit.
In 2024 blijft het inlopen van achterstanden in het onderhoud en energielabels van groot belang.

Openbare ruimte
De achterstanden in de Noordse openbare ruimte vragen meer dan de beschikbare middelen om ze op te kunnen lossen. Ondertussen werken we hard aan het wegwerken van het achterstallig onderhoud met de beschikbare middelen. Dat gebeurt in aansluiting op de behoefte van bewoners en ondernemers, zowel in het ontwerp als de uitvoering. Bij gepland onderhoud zijn er gesprekken met bewoners over hun wensen ter verbetering en vergroening van de openbare ruimte. Kleinschalige verbeteringen in buurten of straten waar geen onderhoud gepland staat of wordt uitgevoerd, doen we onder andere naar aanleiding van buurtschouwen en de gesprekken over de integrale buurtaanpak (zie ‘wonen’).

Stadsnatuur en groen
Als verlangen waar naartoe wordt gewerkt hebben bewoners Noord uitgeroepen als ‘natuurgebied waar ook mensen wonen’. Actieve groengroepen hebben eind 2022 de belangrijkste knelpunten gepresenteerd. Begin 2023 is tijdens een sessie met de groengroepen een prioritering en agenda voor de komende jaren gemaakt. Een groencoördinator ondersteunt de groengroepen. In de tuinparken loopt een ecologisch onderzoek. In 2024 voeren we samen met bewoners maatregelen uit die de hoofdgroenstructuur versterken, de stadsnatuur in Noord behouden en beschermen, de kennis rondom stadsnatuur vergroten en de samenwerking tussen groengroepen bevorderen. We gebruiken daarbij de ecologische kaart van Amsterdam-Noord die samen met bewoners is opgesteld.

Buurteconomie
Op basis van gesprekken met ondernemers, bewoners en corporaties heeft Noord een Agenda Economie gemaakt, die de komende periode wordt aangevuld. Het gaat over de vraag hoe een sterke buurteconomie kan bijdragen aan een veilige woonomgeving en kansen voor bewoners op werk. Een concreet voorbeeld is het project Stagemakers om in samen met ondernemers jongeren te begeleiden op de arbeidsmarkt. Andere aandachtspunten in 2024 zijn ondersteuning van ondernemers bij de transformatie van Noord, het stimuleren van ondernemers- en bewonersinitiatieven met betrekking tot werk en buurteconomie, en het opzetten van bewonersbedrijven van onderop. Bijvoorbeeld via Community Wealth Building vanuit buurtcoöperatie de Bol in de buurt De Kleine Wereld.

Bewonersbetrokkenheid
In 2024 werken we verder aan de samenwerkingsvorm voor Aanpak Noord en aan nieuwe instrumenten om de werkwijze waarin bewoners een belangrijke rol spelen mogelijk te maken. Dit is gebaseerd op het participatieprotocol van Red Amsterdam Noord en dat grotendeels is overgenomen in het nieuwe beleidskader participatie van de gemeente. Bij wijze van pilot is het plan om de bewonerseffectrapportage in te zetten bij de herontwikkeling van de voormalige Apotheker in de Statenjachtstraat. Het plan is om diverse bewonersplatformen verder te gaan ondersteunen. Dat gebeurt nu al bij groengroepen, bij buurtcoöperatie de Bol en bij Red Amsterdam Noord.

Pijler (x € 1 miljoen)	**2023**	**2024**
Kansen jeugd	€ 0,6	€ 0,5
Kansrijke sociale buurten	€ 1,5	€ 0,9
Wonen	€ 0,4	€ 0,3
Openbare ruimte	€ 0,7	€ 0,5
Stadsnatuur en groen	€ 0,4	€ 0,4
Buurteconomie	€ 0,4	€ 0,3
Bewonersbetrokkenheid	€ 0,6	€ 0,5
Totaal	**€ 4,5**	**€ 3,3**

Nationaal Programma Samen Nieuw-West

Met het Nationaal Programma Samen Nieuw-West wil een alliantie van overheden, (maatschappelijke) organisaties, bedrijven en bewoners van Nieuw-West de opeenstapeling van problemen in stadsdeel Nieuw-West doorbreken. In maart 2023 hebben de alliantiepartners hier afspraken over gemaakt in een convenant 'Wij zijn samen Nieuw-West". Dat is inmiddels ondertekend door 70 samenwerkende partijen in Nieuw-West. In het convenant zijn gemeenschappelijke waarden gedefinieerd voor de lange termijn met als uitgangspunt: hoe vinden we dat democratie, veiligheid, wonen, leefomgeving, werk, bestaanszekerheid en opgroeien in Nieuw-West eruit zou moeten zien? De Alliantie werkt aan een uitvoeringsprogramma voor het Nationaal Programma Samen Nieuw-West. Dat wordt in oktober 2023 afgerond. Per opgave zijn hieronder de belangrijkste onderwerpen en of activiteiten benoemd.

Eigenaarschap, inclusie en democratie
Samen met organisaties in Nieuw-West zetten we nieuwe structuren op om bewoners te voorzien in hun essentiële behoeften. Aansluitend op talrijke actieve bewoners en initiatieven vormen wijkcoalities een stuwende kracht om doorbraken te realiseren. De focus ligt op de volgende activiteiten:
1. 5 wijkcoalities met een fysieke plek in de wijk
2. gelijkwaardigheid: bewonersorganisaties en participatie faciliteren;
3. in kaart brengen van lokale kenmerken via data, netwerken, geldstromen en een wijkwelzijnsdashboard;
4. capaciteit vanuit alliantiepartners als ondersteuning om wijkorganisaties verder te ontwikkelen.

Veiligheid
Het is belangrijk dat bewoners in Nieuw-West veilig over straat kunnen en zich persoonlijk veilig voelen. Hieruit volgen drie hoofdopgaven:
1. We creëren veiligheid in de fysieke omgeving met veiligheidsdragers in de wijken en door de online omgeving als een zelfstandige wijk te benaderen;
2. Verbondenheid, veerkracht en herstelkracht zijn basiswaarden die worden gerealiseerd met behulp van wijkrechtspraak;
3. Onveiligheid bestrijden is een voorwaarde. Dat doen we transparant en professioneel door criminele structuren te doorbreken en het inzetten van een actiegericht netwerk.

Werk en bestaanszekerheid
Om te voorzien in basisbehoeften voor een waardig en zinvol leven zijn de volgende hoofdopgaven in beeld gebracht.
1. Met Community Wealth Building en het sturen op brede welvaart leggen we een basis voor pre-distributie van welvaart in plaats van reparatie achteraf van ongelijkheid;
2. Verschuiving van economisch eigenaarschap en daarmee ook de geldstromen van gevestigde instellingen naar lokaal gewortelde organisaties.
3. Het realiseren van een nieuw sociaal minimum dat bestaanszekerheid en perspectief biedt waarbij de focus ligt op voldoende besteedbaar inkomen, afkopen van schulden en leer-woon-werk zekerheid.

Wonen en leefomgeving
Voor veel bewoners van Nieuw-West biedt de woning op dit moment niet het veilige thuis dat geborgenheid biedt, een veilige plek om (samen) te leven, op te groeien en zich te ontplooien. We zetten daarom in op de volgende onderwerpen en activiteiten:
1. Iedereen een (t)huis door het op orde brengen van de kwaliteit van de woningen. Dit gebeurt door met bewoners een duurzame gedragsverandering te bewerkstelligen in aanvulling op de nieuwe vocht- en schimmelaanpak, het vroegtijdig en actief betrekken van bewoners bij renovatie en verduurzaming en te zorgen voor voldoende passende woningen door o.a. actiegericht onderzoek om doorstroom van grote gezinnen en senioren te bevorderen;
2. Bewoners voelen zich thuis en verbonden in hun buurt. Met het programma Schoon, Heel en Veilig geven we een vervolg aan hotspots en samenwerking met coöperaties en informele netwerken. Als gemeente maken we extra capaciteit vrij voor gerichte inzet van handhaving en uitvoering om de buurten in Nieuw-West schoner te houden, aangestuurd vanuit het gebied. Verder stimuleren we ontmoeting en beweging in de openbare ruimte door extra investeringen in de fysieke en sociale programmering, bijvoorbeeld de Confuciusspeeltuin.
3. Bewoners ervaren dat hun leefsituatie en perspectief verbeterd is en voelen zich gezien en gehoord. We gaan actief naar bewoners toe en zijn laagdrempelig in de buurt op één plek aanwezig, lerend van de Dichtersbuurt aanpak;
4. Mobiliteit is een belangrijke sleutel tot vergroten van de bestaanszekerheid. Een fijnmazig openbaar vervoer is daarvoor belangrijk. Uit gesprekken met verschillende stakeholders komt de aanname naar voren dat er in Nieuw-West sprake is van mobiliteitsarmoede. Er is echter nog geen onderzoek waaruit blijkt wat de daadwerkelijke behoefte van de bewoners in Nieuw-West is, en welke oplossingen er voor nodig zijn om invulling te kunnen geven aan deze behoefte. De eerste stap die in 2024 gezet wordt is het in kaart brengen van dit vraagstuk.

Kansen voor de jeugd
Veel kinderen die geboren worden in Nieuw-West staan voor grote uitdagingen. De startpositie van kinderen verschilt enorm van leeftijdsgenoten in andere delen van de stad. Om dit te doorbreken zetten we in op de volgende hoofdopgaven en activiteiten met als uitgangspunt dat ieder kind anderen ontmoet:

1. Jonge kinderen groeien stressvrij op doordat de voorwaarden op orde zijn om in een stimulerende omgeving (gezin, school, straat) zijn of haar talenten te ontwikkelen. We stimuleren dat formele en informele partijen die daar een rol in spelen goed samenwerken en elkaar aanvullen. Ook gaan we voor 100% deelname aan de voor- en vroegschoolse educatie.
2. Ieder kind ontdekt en ontwikkelt talent met behulp van een pedagogische infrastructuur op en rondom school. School is een plaats waar je niet alleen leert rekenen en schrijven maar ook in brede zin je talenten kunt ontwikkelen. In 2024 gaan we meerdere initiatieven zoals Samen Leren in de Wijk, Familiescholen en Naschoolse Ontwikkelomgeving laten groeien in Nieuw-West.
3. Jongeren en jongvolwassenen in Nieuw-West verdienen meer perspectief op passend werk en woning. Dat vraagt een domeinoverstijgende aanpak waarin we samen met jongeren gaan experimenteren met vernieuwende oplossingen.

Overkoepelende opgave: Community Wealth Building
Community Wealth Building (CWB) is een actiegerichte, plaatsgebonden aanpak voor lokale economische ontwikkeling, bijvoorbeeld via wijkbedrijven en coöperaties. De eerste activiteiten hiervoor zijn:

1. Betrokken werkgevers in de buurt hebben een goed beeld wat werkzoekenden nodig hebben en kunnen bewoners op deze manier koppelen aan werk;
2. Bieden van een werk- en leerplatform, waarbij onderwijs, overheid en ondernemers zich committeren aan duurzame ontwikkeling en inzetbaarheid van bewoners;
3. Persoonlijke (integrale) begeleiding en ontwikkeling (naar werk) vanuit de eigen behoefte van het individu.

Opgaves[2] *(x € 1 miljoen)*	**2023**	**2024**
Eigenaarschap, inclusie en democratie	€ 0,8	€ 0,8
Veiligheid	€ 0,8	€ 0,8
Werk en bestaanszekerheid	€ 0,9	€ 0,9
Wonen en leefomgeving	€ 0,8	€ 0,7
Kansen voor de jeugd	€ 0,3	€ 0,3
Overkoepelende opgave: Community Wealth Building	€ 1,5	€ 1,6
Totaal	**€ 5,1**	**€ 5,1**

Masterplan Zuid Oost

De Bijlmer was een belofte. Mooie ruime en betaalbare woningen voor iedereen. Veel groen. Alle ingrediënten voor een mooi, bloeiend stadsdeel. Het stadsdeel komt vaak op een negatieve manier in het nieuws. De geweldsincidenten in de zomer van 2019 waren de directe aanleiding voor Masterplan Zuidoost. Het kon zo niet langer. Teveel bewoners hebben problemen. Vaak meer dan in de rest van de stad. Het plan is om daar met elkaar verandering in te brengen. Deze aanpak moet gaan leiden tot een structurele verbetering voor de bewoners. Publieke en private partijen uit Zuidoost verbinden zich in een Alliantie voor ten minste 20 jaar aan Zuidoost. Het Masterplan richt zich primair op de jeugd, en daarmee op hun opvoeders. Veiligheid is essentieel en de leefbaarheid moet optimaal in orde zijn. We gaan de maatschappelijke effecten van deze drie belangrijke uitgangspunten monitoren. De ambities zijn daarbij de volgende::

Participatie en inclusie
We bouwen aan een inclusieve samenleving waarbij iedereen ertoe doet. De basis hiervan ligt in community-based werken. De speerpunten uit het Masterplan zijn daarin leidend: community centraal, bottom-up werken, in co-creatie, multidisciplinair. Daarbij is het heel belangrijk het vertrouwen te vergroten tussen bewoners en vertegenwoordigers van instellingen en organisaties. We willen bewoners in hun kracht zetten en investeren in het versterken en professionaliseren van formele en informele bewonersorganisaties. Voor groepen bewoners die onvoldoende kansen hebben om te participeren in de samenleving werken we in samenspraak met bewoners en vanuit hun behoeften aan het verbeteren van factoren die hen belemmeren om actief deel te nemen aan de samenleving. Met name als het gaat om (institutioneel) racisme, discriminatie, armoede, werkgelegenheid en taalachterstand.

2 We werken nog aan het uitvoeringsprogramma voor het bestedingsplan. Dat zal een duidelijker kaderstelling bevatten, die kan leiden tot een aantal budgetverschuivingen.

Wonen en veiligheid
De Alliantiepartners erkennen het belang van multidisciplinaire samenwerking. Alleen samen kunnen we de problematiek op het gebied van wonen, werk en veiligheid effectief aanpakken. Daarom gaan de Alliantiepartners bij voorkeur vanuit één locatie met elkaar samenwerken, zichtbaar en aanspreekbaar voor de bewoners. Partners zullen onder meer in de vorm van wijkactieteams zichtbaar zijn in de wijken. Prioriteiten zijn de hotspotaanpak, Woonwinkel (gericht op doelgroepjongeren) en onderzoeken naar de behoeften van jongeren en jonge alleenstaande ouders, verlichting in de openbare ruimte, voor- en vroegschoolse educatie en Empowermentcentrum. Bij gebiedsontwikkeling helpt de focus van het Masterplan om meer woningen beschikbaar te maken voor met name jongeren uit Zuidoost. In de plinten van Amstel III komt huisvesting voor lokale ondernemers.

Jeugd en onderwijs
In de uitvoering is een centrale rol weggelegd voor ouders en jongeren zelf. Het gaat om het belang van rolmodellen, een gezamenlijke pedagogische visie en taal als sleutel tot een succesvolle schoolcarrière. We zetten in op voldoende laagdrempelige kleinschalige voorzieningen die aansluiten bij de ontwikkeling van de buurt. Met educatief partnerschap willen we burgers en bedrijven betrekken bij leren en werken. Het doel is dat de betrokkenheid van ouders is toegenomen op alle fronten, in de buurt en schoolomgeving, dat onderadvisering bij het schooladvies voor leerlingen in het primair onderwijs is afgenomen en dat de culturele sensitiviteit van leraren in het primair onderwijs is gegroeid. We nemen meer regie op de ondersteuningsstructuur rondom scholen. We zetten in op (mannelijke) rolmodellen. Lokale grassroots organisaties die onderwijsondersteuning aanbieden nodigen we uit om in samenspraak met ouders/verzorgers en scholen te werken aan een passend aanbod.

Werk en economie
Zuidoost heeft een lokale economie, waarin vertrouwen, wederkerigheid, solidariteit en samenwerking centraal staan. We werken aan de hand van de principes van community wealth building. We zetten hiervoor een infrastructuur op per wijk waar op een herkenbare plek in de wijk de direct betrokkenen samen de koers voor de wijk uitzetten en de beschikbare middelen verdelen.

Ambities *(Bedragen x € 1 miljoen)*	**2023**	**2024**
Participatie en inclusie	€ 1,4	€ 0,7
Wonen en veiligheid	€ 1,6	€ 1,0
Jeugd en onderwijs	€ 1,0	€ 0,5
Werk en economie	€ 0,7	€ 0,4
Totaal	**€ 4,8**	**€ 2,6**

5.11 Openbaarheidsparagraaf

De Wet open overheid (hierna Woo) regelt het recht van burgers op publieke informatie. Informatie wordt openbaar gemaakt uit eigen beweging of op basis van een verzoek. Het op orde brengen van de informatiehuishouding is essentieel voor openbaarheid. In 2023 zijn de ambities t/m 2026 vastgesteld, te weten:

- Eind 2023 alle wettelijkt verplichte informatiecategorieën actief openbaar maken;
- Eind 2023 80% van de Woo-verzoeken binnen de wettelijke termijn afhandelen;
- Eind 2023 door de interbestuurlijk toezichthouder de informatiehuishouding als adequaat wordt beoordeeld;
- Eind 2026 is de informatiehuishouding op orde.
- In 2024 wordt verder gewerkt aan het realiseren van de ambities en het optimaliseren van werkwijzen en systemen, zoals hieronder beschreven.

Actieve openbaarheid

In 2024 koppelen we meer van onze informatiesystemen aan het Amsterdamse publicatiekanaal open.amsterdam. Op dit kanaal worden alle door de gemeente Amsterdam openbaar gemaakte documenten gepubliceerd. Door een upgrade van open.amsterdam begin 2024 kan de gemeente meer informatie actief openbaar maken. Het zoeken naar informatie wordt makkelijker gemaakt voor gebruikers en de mogelijkheden om de gevonden informatie te presenteren zijn beter. Gebruikers kunnen hulp krijgen bij het zoeken, vinden, begrijpen en gebruiken van informatie. In 2024 worden meer informatiecategorieën actief openbaar gemaakt, zoals convenanten, klachtenrapportage en beschikkingen.

Passieve openbaarheid

We versterken het Woo-team met meer capaciteit en expertise. Daarnaast investeren we in het optimaliseren van het Woo-proces en de rapportages. Met de implementatie van multidisciplinaire afhandelteams zorgen we ervoor dat alle relevante kennis in één team aanwezig is. We richten ons nadrukkelijk ook op de dienstverlening aan verzoekers, door eerder in gesprek te gaan over het doel en de gewenste informatie. Hiermee verbeteren we het contact met de verzoeker, begrijpen we beter wat de vraag is en worden afspraken gemaakt over tijdstip, prioriteit van informatieoverdracht. In de eerste maanden van 2023 is het compliance-percentage van tijdige afhandeling gestegen. Ons doel voor 2024 is negentig procent van de lopende verzoeken binnen de termijn af te handelen.

Informatiehuishouding op orde

In 2023 is een ontwerp gemaakt van de informatiehuishouding van de gemeente Amsterdam in 2026. In 2024 worden nieuwe werkwijzen binnen de organisatie geïmplementeerd. Bij deze nieuwe werkwijze worden medewerkers goed ondersteund om mee te kunnen veranderen, en zo de informatiehuishouding ook op orde te houden. Hierdoor is informatie altijd vindbaar, beschikbaar en bruikbaar is. Bijvoorbeeld voor openbaarmaking of voor gebruik in een werkproces.

Door het op orde brengen van de informatiehuishouding kunnen we toewerken naar een informatieregister, dat in 2023 beschikbaar komt, en in jaren daarna verder wordt verbeterd. Door een informatieregister is het voor iedereen duidelijk welke formele informatie er is en was en kan de informatie makkelijk worden opgevraagd.

Gedrag en cultuur

In 2024 zullen verschillende strategieën worden ingezet om het gedrag dat bij een open gemeente hoort te stimuleren en ontwikkelen. Op basis van het gedrags-onderzoek wordt bijvoorbeeld gewerkt aan campagnes, een onderwijsaanbod en een toolbox. In de hele organisatie benadrukken we het belang van openbaarheid, en wat medewerkers hiervoor moeten doen en moeten kunnen. We communiceren hier terugkerend over en gaan in gesprek, aan de hand van best practices en over de vragen en dilemma's die medewerkers hebben.

En verder

Elke Amsterdammer heeft recht op informatie, ook iemand die niet digitaal vaardig is of laaggeletterd. Daarom wordt er zowel digitaal als fysiek gewerkt aan een openbaarheidscentrum. Dit is een plek in het Stadsarchief op de Vijzelstraat waar iedereen met informatievragen terecht kan. Hiermee wordt ook verder invulling gegeven aan de wettelijke verplichting voor een informatie-contactpersoon.

6

Afkortingen- en begrippenlijst

Afkortingen- en begrippenlijst

Cijfers

1AH&S	1Amsterdam Heel & Schoon	Afkorting

A

AAGG	Amsterdamse Aanpak Gezond Gewicht	Afkorting
A-Bis	Amsterdamse Basisinfrastructuur	Afkorting
ACAM	Accountancy en Advies Amsterdam	Afkorting
Accres	Het accres is de beweging (krimp of groei) die het gemeentefonds maakt met de rijksuitgaven mee. Extra rijksuitgaven leiden tot groei van het gemeentefonds. Bezuinigingen op rijksuitgaven leiden tot krimp van het gemeentefonds.	Begrip
ACE	Aanvullend Convenant Erfpacht	Afkorting
Achtergestelde lening	Een lening waarbij, in het geval van faillissement van de lener, de partij die de lening verstrekt wordt achtergesteld in de positie als schuldeiser. De partij die de lening verstrekt kan in dit geval dus pas na andere 'normale' schuldeisers, zoals banken, de schuld opeisen.	Begrip
Activa	De activa zijn onderdeel van de balans en bestaan uit materieel bezit (oftewel materiële activa) en financieel bezit (oftewel financiële activa). De materiële activa zijn de bezittingen in tastbare zaken, zoals grond, schoolgebouwen en de Noord/ Zuidlijn. De financiële activa zijn bezittingen in financieel waardepapier, zoals aandelen in deelnemingen of verstrekte leningen aan anderen.	Begrip
AcVZ	Actiecentrum Veiligheid en Zorg	Afkorting
ADAM	Amsterdamse Dierenhulp aan Minima	Afkorting
AEB	Afval Energie Bedrijf	Afkorting
AFK	Amsterdams Fonds voor de Kunst	Afkorting
Afschrijving	Investeringen bewijzen hun nut over meerdere jaren. De kosten van een investering, ofwel de geïnvesteerde som, worden daarom ook over meerdere jaren verdeeld. Het jaarlijkse bedrag is de afschrijving. Het aantal jaren waarover de kosten worden verdeeld heet de afschrijvingstermijn.	Begrip
AGV	Amstel, Gooi en Vecht	Afkorting
AIF	Amsterdams Investeringsfonds	Afkorting
Algemene reserve	Dit is het vrij besteedbare eigen vermogen van de gemeente en is een buffer voor het kunnen opvangen van (niet-structurele) financiële tegenvallers.	Begrip

A

Algemene uitkering	Uitkering van het gemeentefonds waarbij geen specifiek doel voor de besteding van de middelen is aangegeven. De hoogte van deze uitkering is afhankelijk van de karakteristieken van een gemeente en eventuele nieuwe gemeentelijke taken, of taken die vervallen.	Begrip
AMIF	Asiel, Migratie en Integratiefonds	Afkorting
AMR2	Subsidie voor arbeidsmarktregio's voor de toeleiding van mensen met een achterstand naar de arbeidsmarkt	Afkorting
AMS	Advanced Metropolitan Solutions	Afkorting
AMSYS	Amsterdam Metro Systeem	Afkorting
ANMEC	Amsterdam Natuur en Milieu Educatie	Afkorting
ANPR	Automatic Number Plate Recognition	Afkorting
AO	Ambulante ondersteuning	Afkorting
AOV	Aanvullend Openbaar Vervoer	Afkorting
Apparaatslasten	Alle personele- en materiële kosten die verbonden zijn aan het functioneren van de gemeentelijke organisatie (los van de kosten van het bestuur). Denk aan de loonkosten voor het ambtelijk apparaat, kosten voor inhuur, huisvestingskosten, facilitaire kosten en automatiseringskosten. Ook kapitaallasten zijn onderdeel hiervan, voor zover deze betrekking hebben op investeringen voor het laten functioneren van de gemeentelijke organisatie.	Begrip
APV	Algemeen Plaatselijke Verordening	Afkorting
Areaalsystematiek	Systematiek voor het meebewegen van de begroting met de groei van de stad. Met een beperkte set objectieve parameters ramen we hoeveel middelen nodig zijn om de Amsterdammers volgend jaar hetzelfde voorzieningenniveau te kunnen aanbieden.	Begrip
ASG	Aanvullende regeling Seksuele Gezondheidszorg	Afkorting
ASP	Amsterdam Science Park	Afkorting
AV	Aanvullend Vervoer	Afkorting
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming	Afkorting
AWVN	Algemene Werkgeversvereniging Nederland	Afkorting

B

B&O	Bestuur en organisatie	Afkorting
B&W	Burgemeester en wethouders	Afkorting
Balans	Het overzicht van onze activa en passiva op een bepaald moment	Begrip
Baten	Inkomsten. Zie ook stelsel van baten en lasten	Begrip

B

Bboor	Bestuurlijke boete overlast openbare ruimte	Afkorting
BBV	Besluit begroting en verantwoording Dit zijn de wettelijke eisen voor de opzet en inhoud van de begroting en jaarrekening.	Afkorting/ Begrip
Bbz	Besluit Bijstandsverlening voor Zelfstandigen	Afkorting
BCF	Btw-compensatiefonds Vanaf 2003 zijn gemeenten btw-plichtig. Het BCF heeft als doel dit nieuwe btw-regime budgettair neutraal te laten verlopen. De gemeente kan onder voorwaarden betaalde btw terugvragen via het BCF.	Afkorting/ Begrip
Bestemmingsreserve	Dit is een reserve waaraan de raad of provinciale staten een bestemming heeft gegeven: het dient een bepaald doel en heeft een vooraf bepaalde looptijd.	Begrip
BIE	Bouwgronden in exploitatie	Afkorting
BIO	Beleidsregel Integriteit en Overeenkomsten Inkoop	Afkorting
BIZ	Bedrijven Investeringszone	Afkorting
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten	Afkorting
BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar	Afkorting
BORI	Beheer en Onderhoud Rail Infrastructuur	Afkorting
BOTOC	Breed offensief tegen georganiseerde ondermijnende criminaliteit	Afkorting
BRP	Basis Registratie Personen	Afkorting
Btw	Belasting toegevoegde waarde	Afkorting
Budgettair neutraal	Een budgettair neutrale wijziging in de begroting is een wijziging die geen effect heeft op het saldo van baten en lasten.	Begrip
BV	Besloten Vennootschap	Afkorting
BVOV	Beschikbaarheidsvergoeding openbaar vervoer	Afkorting
Bvo	Bruto vloeroppervlak	Afkorting
BW	Beschermd Wonen	Afkorting
BW	Boekwaarde	Afkorting
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	Afkorting

C

CAO	Collectieve arbeidsovereenkomst	Afkorting
CCTV	Closed-circuit television	Afkorting
CNB	Centraal Nautisch Beheer Noordzeekanaalgebied	Afkorting
CO2	Koolstofdioxide	Afkorting
COA	Centraal Orgaan opvang asielzoekers	Afkorting

C

COB	Centrale Object Bediening	Afkorting
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden	Afkorting
CPO	Collectief Particulier Opdrachtgeverschap	Afkorting
CRK	Commissie Ruimtelijke Kwaliteit	Afkorting
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Weg- en Waterbouw en de Verkeerstechniek	Afkorting
CSZ	College Sanering Zorginstellingen	Afkorting
CTO	Centrum voor Topsport en Onderwijs Amsterdam	Afkorting

D

DB	Dagbesteding	Afkorting
DB	Dagelijks Bestuur	Afkorting
DBA (wet)	Wet deregulering beoordeling arbeidsrelaties	Afkorting
Decentralisatie-uitkering	Een tijdelijke uitkering vanuit het gemeentefonds, waarbij middelen anders verdeeld kunnen worden dan bij de algemene uitkering. Het wordt vaak gebruikt om specifieke uitkeringen over te hevelen naar het gemeente fonds, of om specifieke uitkeringen te voorkomen.	Begrip
Dekkingspercentage	Dit is de mate waarin gemeentelijke lasten, van bijvoorbeeld riolering en afvalinzameling, aan de burger worden door-berekend. Bij een dekkingspercentage van 100% worden de lasten volledig doorberekend, dus dekken de baten de lasten volledig.	Begrip
DGO	Duurzame Gemeentelijke Organisatie	Afkorting
DIV	Document- en Informatievoorziening	Afkorting
DMS	Data Management Systeem	Afkorting
DOA	Doelgericht op afstand	Afkorting
Doelenboom	Het geheel van doelen, activiteiten en indicatoren per programma(onderdeel). Doelen geven weer wat we willen bereiken, activiteiten geven weer wat we daarvoor gaan doen en indicatoren verschaffen een gekwantificeerd inzicht in de voortgang of uitvoering.	Begrip
DOR	Digitaal Opkopers Register	Afkorting
DORA	Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam Met het Deltaplan Openbare Ruimte Amsterdam werken we vanuit meerdere disciplines samen om de leefbaarheid in de stad te verbeteren door het achterstallig onderhoud in de openbare ruimte aan te pakken.	Afkorting/ begrip
DSD	Doorontwikkeling Sociaal Domein	Afkorting
DWS	De Weerbare Stad	Afkorting

E

EC	Europese Commissie	Afkorting
EDR	Europese Dienstenrichtlijn	Afkorting
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling	Afkorting
EFUS	European Forum for Urban Security	Afkorting
Egalisatiereserve	Reserve met het doel tot een gelijkmatige verdeling te komen van in de tijd onregelmatig gespreide kosten.	Begrip
Eigen vermogen	Dit gaat om de interne financieringsmiddelen en wordt gevormd door de algemene- en bestemmingsreserves en voorzieningen.	Begrip
EMA	Europees Medicijnagentschap	Afkorting
EMU	Europese Economische en Monetaire Unie	Afkorting
ENSIA	Eenduidige Normatiek Single Information Audit	Afkorting
ESF	Europees Sociaal Fonds	Afkorting
ESV	Economische Structuur en Arbeidsmarktversterking	Afkorting
EU	Europese Unie	Afkorting
EURO2020	Europese Kampioenschappen (EK) Voetbal	Afkorting
EV	Eigen vermogen	Afkorting
Exploitatielasten	Alle jaarlijkse kosten van kapitaalgoederen die terug te vinden zijn in de begroting. Daarbij gaat het om afschrijvingen, rentekosten, onderhoudskosten, kosten om risico's te dekken en overheadkosten.	Begrip
EZK	Economische Zaken	Afkorting

F

FEC		
Financieringsfunctie	Alle activiteiten die te maken hebben met het verwerven en beheren van financiële middelen door de gemeente.	Begrip
FPAJ	Flexibel preventief aanbod jeugd	Afkorting
Fte	Fulltime-equivalent	Afkorting

G

G&O	Grond en Ontwikkeling	Afkorting
G4	De vier grootste steden in Nederland (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht).	Begrip
Garantie	Een voorwaardelijke financiële verplichting van de gemeente aan een andere partij, die pas tot uitbetaling komt als zich bij de wederpartij een bepaalde omstandigheid (realisatie van een risico) voordoet.	Begrip

G

GDI	Generieke Digitale Infrastructuur	Afkorting
Gemeentefonds	Fonds onder beheer van het ministerie van BZK, waaruit gemeenten jaarlijks uitkeringen ontvangen ter dekking van een deel van hun uitgaven. Dit gaat om de algemene uitkering en eventuele om decentralisatie(- en integratie)uitkeringen.	Begrip
GGD	Geneeskundige en Gezondheidsdienst	Afkorting
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg	Afkorting
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio	Afkorting
GI	Gecertificeerde instellingen	Afkorting
GKA	Gemeentelijke kredietbank Amsterdam	Afkorting
GMA	Gemeenschappelijke Meldkamer Amsterdam	Afkorting
GMT	Gemeentelijk managementteam	Afkorting
GR	Gemeenschappelijke regeling	Afkorting
GRIP	Gecoördineerde Regionale Incidentbestrijdingsprocedure	Afkorting
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan	Afkorting
GT12	Geïntegreerde Territoriale Investeringen	Afkorting
GVB	Gemeentelijk Vervoerbedrijf	Afkorting

H

HbH	Hulp bij het Huishouden	Afkorting
HBO	Hoger Beroepsonderwijs	Afkorting
HIC	High impact crimes	Afkorting
HOOR	Herstel van openbrekingen in de openbare ruimte	Afkorting
HOV	Hoogwaardig openbaar vervoer	Afkorting
HvA	Hogeschool van Amsterdam	Afkorting
HVO	Hydrotreated Vegetable Oil (biodiesel)	Afkorting

I

I visie	Informatievisie	Afkorting
IB	Ingenieursbureau	Afkorting
IBO	Individuele betaalovereenkomst	Afkorting
ICAI	Innovation Centre for Artificial Intelligence	Afkorting
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie	Afkorting
IFA	Intensieve Forensische Aanpak	Afkorting
IGOR	Intelligent gebruik openbare ruimte	Afkorting
IJSei	IJ-zijde Stationseiland	Afkorting

I

Integratie-uitkering	Een tijdelijke uitkering vanuit het gemeentefonds, waarbij middelen anders verdeeld kunnen worden dan bij de algemene uitkering. Bij instelling van de uitkering wordt bepaald wanneer de middelen worden overgeheveld naar de algemene uitkering.	Begrip
Investering	Met een investering wordt de kapitaalgoederenvoorraad (het bezit van de gemeente) uitgebreid of, in het geval van vervangingsinvesteringen, in stand gehouden.	Begrip
IOAW	Inkomensvoorziening voor Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werknemers	Afkorting
IOAZ	Inkomensvoorziening voor oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte Zelfstandigen	Afkorting
iPGA-R	Integrale Persoonsgerichte aanpak - Radicalisering	Afkorting
ISA	Implementatie Scenario Analyse 2015 inzake de veiligheid van reizigers bij calamiteiten	Afkorting
ITA	Internationaal Theater Amsterdam	Afkorting
IV	Informatievoorziening	Afkorting
IVBN	Vereniging van Institutionele Beleggers in Vastgoed, Nederland	Afkorting
IVO	Inventariserend Vooronderzoek	Afkorting
iVRI	Intelligente verkeersregelinstallatie	Afkorting

J

J&V	Justitie en Veiligheid	Afkorting
JAN	Jonge Ambtenaren Netwerk	Afkorting
JV	Jaarverslag	Afkorting

K

K&C	Kunst en cultuur	Afkorting
Kapitaalgoed	Kapitaalgoederen zijn goederen met een meerjarig nut waarin we investeren om diensten aan onze burgers te kunnen leveren en om onze doelen te bereiken. Voorbeelden zijn drinkwater-voorzieningen , openbare verlichting, bushaltes en sporthallen.	Begrip
Kapitaallasten	Elk jaar na een investering moet de jaarlijkse afschrijving plus de rente over het deel dat nog afgeschreven moet worden, gedekt worden in de exploitatiebegroting. Deze rente en afschrijvings-lasten vormen samen de kapitaallasten.	Begrip
Kasgeldlimiet	De kasgeldlimiet geeft de verdeling van kort en langlopende leningen weer. We berekenen het door de gemiddelde omvang van de kasgeldleningen te delen door het begrotingstotaal.	Begrip
KDD	Raadcommissie Kunst, Diversiteit en Democratisering	Afkorting

K

Kengetal (financieel)	Vanaf begrotingsjaar 2017 vereist het BBV dat we naast het weerstandsvermogen zes financiële kengetallen opnemen in de begroting en de jaarstukken. Deze kengetallen worden uitgedrukt in een absoluut cijfer of percentage en geven in onderlinge samenhang globaal inzicht in onze financiële positie.	Begrip
KRW	(Europese) Kaderrichtlijn Water	Afkorting
KVW	Kansen voor West	Afkorting

L

LCS	Luchtvaartcommunity Schiphol	Afkorting
LED	Licht-emitterende diode	Afkorting
Leges	Vergoedingen voor kosten die de gemeente maakt voor administratieve handelingen. Bijvoorbeeld voor het geven van informatie of het verstrekken van vergunningen.	Begrip
LetOp	Leren en Tegenspraak Organiseren bij Projecten	Afkorting
LEV	Light electric vehicle	Afkorting
LHBTIQ+	Lesbische vrouwen, homoseksuele mannen, biseksuele mensen, transgender personen, intersekse personen, queer personen en anderen die wat betreft hun genderidentiteit, genderexpressie, seksualiteit of hun lichaam vallen buiten wat in de maatschappij wordt gezien als ‘standaard’	Afkorting
LIV	Lage-inkomensvoordeel	Afkorting
LTAP	Lange Termijn Asset Planning	Afkorting

M

M&A en Won	Monumenten en archeologie en Wonen	Afkorting
MaaS	Mobiliteit als Service	Afkorting
MACA	Moving Arts Centre Amsterdam	Afkorting
Madi	Maatschappelijke Dienstverlening	Afkorting
MAEX	Maatschappelijke AEX (Amsterdam Exchange Index)	Afkorting
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs	Afkorting
MBP	Medical Business Park	Afkorting
MDRA	Meldpunt Discriminatie Amsterdam	Afkorting
Meerjarige intertemporele compensatie	Het verevenen van de begrotingsruimte zodat de begroting per jaar sluitend wordt gehouden en meerjarig en structureel in evenwicht is.	Begrip
MIC	Matrix Innovation Centre	Afkorting
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport	Afkorting

M

MJOP	Meerjarenonderhoudplannen	Afkorting
MKB	Midden- en kleinbedrijf	Afkorting
MMA	Mensen Make Amsterdam	Afkorting
MO	Maatschappelijke opvang	Afkorting
MO	Mede-opdrachtgeverschap	Afkorting
MORA	Meldingen openbare ruimte Amsterdam	Afkorting
MPG	Meerjaren Perspectief Grondexploitaties	Afkorting
MPG	Milieu Prestatie Gebouwen	Afkorting
MRA	Metropoolregio Amsterdam	Afkorting
MVA	Materiële vaste activa	Afkorting
MVP	Meerjaren Vervangingsprogramma	Afkorting
MW	MegaWatt	Afkorting

N

NCTV	Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid	Afkorting
NDSM	Nederlandse Dok- en Scheepsbouw Maatschappij	Afkorting
NGF	(commissie) Nationaal Groeifonds	Afkorting
NHG	Nationale Hypotheek Garantie	Afkorting
NHZ	Noord-Holland Zuid	Afkorting
NIEGG	Niet in exploitatie genomen gronden	Afkorting
NiNsee	Nationaal Instituut Nederlands Slavernijverleden en Erfenis	Afkorting
NJN	Najaarsnota	Afkorting
NO2	Stikstofdioxide	Afkorting
Nominale compensatie	Nominale compensatie is het aanpassen van de gemeente-budgetten aan de inflatie. De kosten die de gemeente maakt voor het uitvoeren van haar taken, zoals loonkosten, subsidiekosten en inkoopkosten (de zogenaamde materiële kosten), stijgen normaal gesproken door inflatie. De budgetten in de gemeentelijke begroting moeten dus aangepast worden voor deze prijsstijgingen om dezelfde koopkracht te behouden.	Begrip
Normeringssystematiek	Dit is de systematiek waarmee de hoogte van de algemene uitkering van het gemeentefonds is gekoppeld aan de omvang van rijksuitgaven. Ook wel de 'trap-op, trap-af' systematiek.	Begrip
NOVB	Nationaal Openbaar Vervoer Beraad	Afkorting
NOW	Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid	Afkorting
NPR	Nationaal Parkeer Register	Afkorting
NRGA	Nieuwe Rechtspositieregeling Gemeente Amsterdam	Afkorting

N

NV	Naamloze Vennootschap	Afkorting
NW	Netto winst	Afkorting
NWO	Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek	Afkorting
NZK	Noordzeekanaal	Afkorting

O

OAIS	Ondergrondse Afval Inzamel Systemen	Afkorting
OBA	Openbare Bibliotheek Amsterdam	Afkorting
OD NZKG	Omgevingsdienst Noordzeekanaalgebied	Afkorting
OER	Omgevingseffectrapportage	Afkorting
OHG	Oostelijk Havengebied	Afkorting
OIS Amsterdam	Onderzoek, Informatie en Statistiek Amsterdam	Afkorting
OKT	Ouder Kind Teams	Afkorting
OM	Openbaar Ministerie	Afkorting
Omslagrente	Dit is de intern gehanteerde rente. Conform het renteomslag-stelsel worden de financieringslasten en -baten doorberekend (omgeslagen) over de gemeentelijke organisatieonderdelen naar verhouding van de balansstanden van de activa aan het begin van het jaar.	Begrip
OOV	Openbare Orde & Veiligheid	Afkorting
OV	Openbaar vervoer	Afkorting
OZB	Onroerendezaakbelasting	Afkorting

P

P&C	Planning en Control	Afkorting
P+R	Park and Ride	Afkorting
Passiva	De passiva zijn onderdeel van de balans en laten zien hoe ons bezit is gefinancierd. De passiva bestaan uit de interne financieringsmiddelen (eigen vermogen) en de financierings-middelen van anderen (vreemd vermogen). Bij de passiva is ook de regel werkkapitaal opgenomen. Dit laat het verschil zien tussen de waarde van de voorraden plus debiteuren, minus de waarde van de crediteuren.	Begrip
PGA GHOR	Publieke Gezondheidszorg Asielzoekers en Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio	Afkorting
PGB	Persoonsgebonden budget	Afkorting
PIEK-aanpak	Professionaliseren, Innoveren, Excelleren en Kansen bieden	Afkorting

P

PIJOFACH	Personeel, informatievoorziening, juridische zaken, organisatie, financiën, automatisering, communicatie en huisvesting	Afkorting
PIT	Preventief interventieteam	Afkorting
PLABERUM	Plan- en Besluitvormingsproces Ruimtelijke Maatregelen	Afkorting
PM	Pro memorie (nog te bepalen)	Afkorting
PO	Primair onderwijs	Afkorting
POC-methode	Percentage of Completion	Afkorting
Precariobelasting	Vergoeding voor het plaatsen of hebben van voorwerpen onder, op of boven gemeentegrond of -water met een openbare bestemming.	Begrip

Q

R

R&D	Ruimte en Duurzaamheid	Afkorting
RES	Regionale Energie Strategieën	Afkorting
RIEC	Regionaal Informatie Expertise Centrum	Afkorting
RIS	Regional Innovation Scoreboard (van de Europese Commissie)	Afkorting
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu	Afkorting
RMA	Rekenkamer Metropool Amsterdam	Afkorting
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt	Afkorting
ROGO	Raamovereenkomst groot onderhoud	Afkorting
ROM	Regionale Ontwikkelingsmaatschappij	Afkorting
RRB	Roerende ruimtebelasting	Afkorting
RvIG	Rijksdienst voor Identiteitsgegevens	Afkorting
RVV	Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens	Afkorting
RWC	Regionaal Werkcentrum	Afkorting

S

SADC	Schiphol Area Development Company	Afkorting
SAOA	Stichting Aanpak Overlast op straat Amsterdam	Afkorting
SBAB	Samen Bouwen aan Bereikbaarheid	Afkorting
SHP	Strategisch Huisvestingplan	Afkorting
SHPV	Servicehuis Parkeer en Verblijfsrechten	Afkorting
SIA	Signalen Informatievoorziening Amsterdam	Afkorting

S

SiSa	Single Information Single audit	Afkorting
SISG	(Actieplan) Seksuele intimidatie en seksueel geweld	Afkorting
SJSO	Specialistische jeugdhulp op het speciaal onderwijs	Afkorting
SM	Sociaal Medische Indicatie	Afkorting
SMF	Stedelijk Mobiliteitsfonds	Afkorting
SNOR	deel van het Masterplan handhaving	
Sociale basis	In 2020 treedt het nieuwe stedelijk kader 'Samen Vooruit' 2020-2023 in werking: op weg naar een stevige sociale basis in Amsterdam. Dit vervangt het stedelijk kader basisvoorzieningen. In de begroting wordt vaak simpelweg gerefereerd aan 'de sociale basis'. Een verdere uitleg van de sociale basis is opgenomen in programmaonderdeel 8.1.	Begrip
SpACe	Sport Amsterdam Centrum	Afkorting
Specifieke uitkering	Uitkering van het Rijk dat moet worden besteed aan bepaalde taken. We leggen bij Rijk verantwoording af over hoe we het geld hebben besteed.	Begrip
SPUK	Specifieke Uitkering Sport	Afkorting
SPV	Strategisch Plan Verkeersveiligheid	Afkorting
Stelpost	Middelen die in eerste instantie niet over de programma's te verdelen zijn, bijvoorbeeld de reservering voor kapitaallasten van toekomstige investeringen en de reservering voor nominale ontwikkelingen. Stelposten zijn opgenomen in onderdeel A.4 Overige eigen middelen. Deze verdelen we naar de programma's nadat er een besluit is genomen over concrete bestedingsvoorstellen of bezuinigingsvoorstellen.	Begrip
Stelsel van baten en lasten	We werken met een stelsel van baten en lasten. Dat betekent dat inkomsten (baten) en uitgaven (lasten) worden toegerekend aan het begrotingsjaar waarop zij betrekking hebben. Dit in tegenstelling tot een kasstelsel, wat het Rijk hanteert, waarbij inkomsten en uitgaven worden toegerekend aan het jaar waarin de betalingen zijn gedaan.	Begrip
SW	Sociale werkvoorziening	Afkorting
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	Afkorting

T

TBC	Tuberculose	Afkorting
THOR	Toezicht en Handhaving Openbare Ruimte	Afkorting
THV	Tijdelijk Huisverbod	Afkorting
Top400	Lijst met 400 jongeren en jongvolwassenen die al in contact zijn geweest met de politie, maar nog niet zo vaak als de veelplegers uit de Top600.	Begrip

T

Top600	Lijst van 600 personen die de afgelopen jaren relatief veel high-impact delicten hebben gepleegd in Amsterdam.	Begrip
Tozo	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers	Afkorting
Treasury	De treasuryfunctie omvat alle activiteiten die zich richten op het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de daaraan verbonden risico's.	Begrip
TSA	Team Sportservice Amsterdam	Afkorting
TSI	Teams Snelle Interventie	Afkorting
TTO	Toegelaten Taxi-Organisaties	Afkorting
TVS	Tegemoetkoming Verhuurders Sportaccommodaties COVID-19	Afkorting

U

UMC	Universitair medisch centrum	Afkorting
UvA	Universiteit van Amsterdam	Afkorting

V

V&OR	Verkeer & Openbare Ruimte	Afkorting
VAT	Voorbereiding, administratie en toezicht	Afkorting
VCA	Verkeer Centrale Amsterdam	Afkorting
Verplichting (financieel)	Het aangaan van een overeenkomst voor de inkoop van een dienst, levering of werk, het toekennen van een subsidie of elke andere onherroepelijke handeling die leidt tot een definitieve juridische binding van de gemeente Amsterdam tot het doen van een uitgave.	Begrip
VGA	Verzekeringsbedrijf Gemeente Amsterdam	Afkorting
VHVBZ	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden	Afkorting
VJN	Voorjaarsnota	
VLOA	Verordening Lokaal Onderwijsbeleid Amsterdam	Afkorting
VMBO	Voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs	Afkorting
VMR	Vermakelijkhedenretributie	Afkorting
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten	Afkorting
VO	Voortgezet Onderwijs	Afkorting

V

Voorziening	Een voorziening wordt getroffen: ▪ wanneer er met zekerheid (of een hele grote kans) sprake is van een toekomstige verplichting of een toekomstig verlies. ▪ wanneer we een bijdrage ontvangen van derden met een verplicht bestedingsdoel. ▪ voor groot onderhoud.	Begrip
VPB	Vennootschapsbelasting	Afkorting
VRA	Vervoersregio Amsterdam	Afkorting
VrAA	Veiligheidsregio Amsterdam-Amstelland	Afkorting
Vreemd vermogen	Dit zijn de externe financieringsmiddelen, ofwel de leningen die we als gemeente hebben aangetrokken, en vormen daarmee de gemeenteschuld.	Begrip
VRI	Verkeersregelinstallaties	Afkorting
VSG	Vereniging Sport Gemeenten	Afkorting
VSO	Vaststellingsovereenkomst	Afkorting
vsv	Voortijdig schoolverlater	Afkorting
VTH	Vergunningen, Toezicht- en Handhavingstaken	Afkorting
VTH-A	Vergunningverlening, toezicht, handhaving en advisering	Afkorting
VU	Vrij Universiteit Amsterdam	Afkorting
VV	Vreemd vermogen	Afkorting
VvE	Verenigingen van Eigenaren	Afkorting
VvE	Vereniging van Eigenaren	Afkorting
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	Afkorting

W

WABO	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht	Afkorting
WAM	Wijken Aardgasvrij Maken	Afkorting
Warvw	Wet aanvullende regels veiligheid wegtunnels	Afkorting
WAS	Warenwetbesluit attractie- en speeltoestellen	Afkorting
WCCF	World Cities Culture Forum	Afkorting
Web	Wet Educatie en Beroepsonderwijs	Afkorting

W

Weerstandsvermogen	Met weerstandsvermogen worden de gevolgen van risico's opgevangen. Weerstandsvermogen is de verhouding tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit: ▪ De benodigde weerstandcapaciteit is de optelsom van alle risico's die we lopen nadat we beheersmaatregelen hebben getroffen en de risico's niet kunnen opvangen in de begroting. ▪ De beschikbare weerstandscapaciteit is de optelsom van onze Algemene reserve, onze niet benutte belasting-capaciteit en de voorgenomen toevoeging van het renteresultaat in het lopende jaar.	Begrip
Wet Bopz	Wet bijzondere opnemingen in psychische ziekenhuizen	Afkorting
Wet Fido	Wet financiering decentrale overheden	Afkorting
Wet Hof	Wet houdbare overheidsfinanciën	Afkorting
WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen	Afkorting
Wgr-plus	Wet gemeenschappelijke regeling-plus	Afkorting
WHO	Wereldgezondheidsorganisatie (World Health Organisation)	Afkorting
WIA	Wonen in Amsterdam	Afkorting
WMO	Werkmaatvoorziening	Afkorting
Wmo	Wet Maatschappelijke Ondersteuning	Afkorting
Wnra	Wet normalisering rechtspositie Ambtenaren	Afkorting
WNT	Wet Normering Topinkomens	Afkorting
WO	Wetenschappelijk Onderwijs	Afkorting
Wob	Wet Openbaarheid Bestuur	Afkorting
Woo	Wet Open Overheid	Afkorting
WOZ	Waardering onroerende zaken	Afkorting
WPI	Werk Participatie en Inkomen	Afkorting
WPW	Westpoort Warmte	Afkorting
WSM	Wettelijk sociaal minimum	Afkorting
WSP	Werkgeversservicepunt	Afkorting
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw	Afkorting
Wsw	Wet sociale werkvoorziening	Afkorting
Wvggz	Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg	Afkorting
WW	Werkloosheidswet	Afkorting

X

Y

Z

ZonMw	Nederlandse organisatie voor gezondheidsonderzoek en zorginnovatie	Afkorting

7

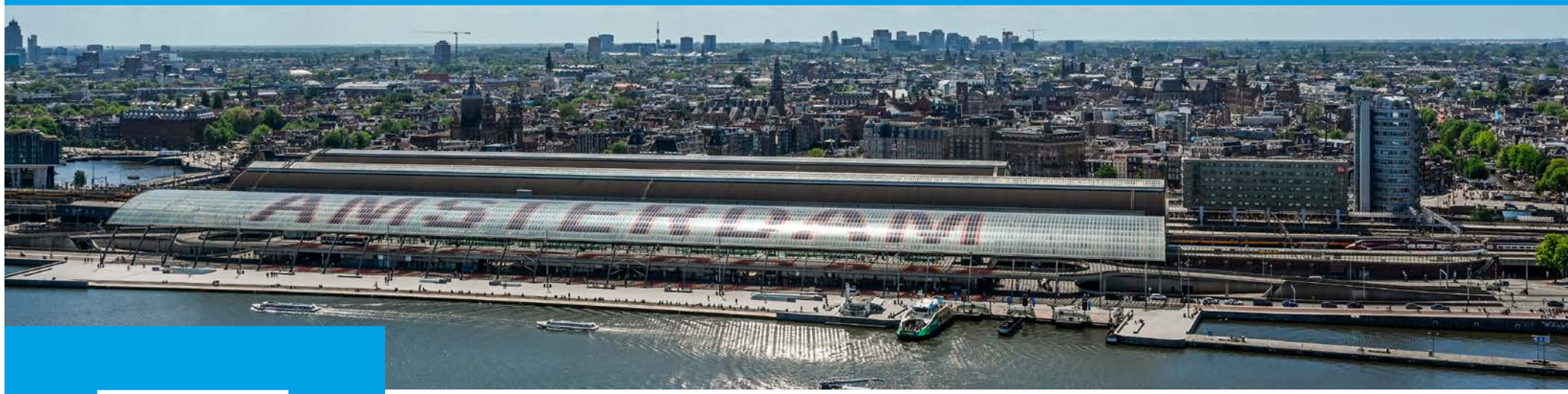

7 Bijlagen

7.1	Overzicht van baten en lasten	440
7.2	Baten en lasten per programmaonderdeel	442
7.3	Taakveldenraming	456
7.4	Reserves	459
7.5	Voorzieningen	469
7.6	Begrotingsregels	474
7.7	Overzicht incidentele baten en lasten	479
7.8	Brugstaat	485
7.9	Doelenrealisatie	490
7.10	Budgetten Stadsdelen	505
7.11	Projectenportfolio	509

7.1 Overzicht van baten en lasten

Overzicht van baten en lasten

(bedragen x € 1 miljoen)

Baten en lasten per programma en overig	Baten	Lasten	Saldo
Programma 1 Ruimtelijke ontwikkeling, bouwen wonen	824,9	747,1	77,8
Programma 2 Openbare ruimte, water, groen, vervoer	577,5	1.222,3	-644,7
Programma 3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed	24,6	257,2	-232,6
Programma 4 Sport	31,2	97,5	-66,3
Programma 5 Onderwijs	65,1	308,4	-243,3
Programma 6 Volksgezondheid, jeugd en zorg	144,1	1.257,3	-1.113,3
Programma 7 Werk, inkomen en participatie	762,0	1.187,0	-425,0
Programma 8 Veiligheid	24,0	270,7	-246,7
Programma B Bestuur en organisatie (excl overhead)	12,8	750,9	-738,1
Totaal programma's	**2.466,1**	**6.098,4**	**-3.632,4**
Programma A Algemene dekkingsmiddelen (excl overige posten)	**3.731,7**	**51,3**	**3.680,4**
Overige posten:			
- heffing Vpb	0,0	1,9	-1,9
- bedrag onvoorzien	0,0	2,0	-2,0
Totaal overige posten	**0,0**	**3,9**	**-3,9**
Overhead	**33,1**	**84,3**	**-51,2**
Totaal	**6.230,9**	**6.237,9**	**-7,0**

(bedragen x € 1 miljoen)

Reserveringen per programma en overig	Onttrekking	Toevoeging	Saldo
Programma 1 Ruimtelijke ontwikkeling, bouwen wonen	563,8	343,3	220,5
Programma 2 Openbare ruimte, water, groen, vervoer	252,0	430,8	-178,7
Programma 3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed	34,7	3,7	31,0
Programma 4 Sport	1,8	0,0	1,8
Programma 5 Onderwijs	3,1	0,0	3,1
Programma 6 Volksgezondheid, jeugd en zorg	32,7	26,8	6,0
Programma 7 Werk, inkomen en participatie	48,8	21,6	27,2
Programma 8 Veiligheid	7,0	0,0	7,0
Programma B Bestuur en organisatie (excl overhead)	50,3	6,1	44,2
Totaal programma's	**994,2**	**832,2**	**162,0**
Programma A Algemene dekkingsmiddelen	**502,1**	**562,3**	**-60,2**
Overhead	**4,2**	**0,0**	**4,2**
Totaal reserveringen	**1.500,5**	**1.394,6**	**105,9**
Geraamd resultaat			**98,9**

7.2

Baten en lasten per programmaonderdeel

Programmaonderdeel 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	15,7	16,3	17,9	14,5	14,1	12,8
Saldo Baten en Lasten	**-11,6**	**-16,3**	**-17,9**	**-14,5**	**-14,1**	**-12,8**
Onttrekking	0,8	7,9	2,4	1,0	1,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,8**	**7,9**	**2,4**	**1,0**	**1,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	**-10,9**	**-8,5**	**-15,5**	**-13,5**	**-13,1**	**-12,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	19,1	2,6	3,8	3,8	3,8	3,8

Programmaonderdeel 1.2 Grond

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	465,4	316,5	505,0	493,1	486,1	477,9
Lasten	474,1	320,0	526,2	502,8	501,8	494,0
Saldo Baten en Lasten	**-8,8**	**-3,5**	**-21,2**	**-9,7**	**-15,7**	**-16,1**
Onttrekking	162,7	165,2	139,4	127,8	120,9	128,7
Toevoeging	188,6	105,6	117,8	116,7	104,3	110,6
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-25,8**	**59,6**	**21,6**	**11,1**	**16,6**	**18,1**
Totaal Programmaonderdeel 1.2 Grond	**-34,6**	**56,1**	**0,5**	**1,4**	**0,9**	**2,0**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	122,5	141,8	148,1	145,6	144,0	143,7

Programmaonderdeel 1.3 Erfpacht

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	337,1	307,1	246,5	234,8	244,0	243,0
Lasten	46,9	53,0	55,4	49,5	43,1	43,4
Saldo Baten en Lasten	**290,2**	**254,1**	**191,1**	**185,3**	**200,9**	**199,6**
Onttrekking	264,5	295,8	50,7	14,9	0,5	0,5
Toevoeging	436,6	235,9	124,9	78,9	72,2	69,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-172,1**	**59,9**	**-74,2**	**-64,0**	**-71,7**	**-68,9**
Totaal Programmaonderdeel 1.3 Erfpacht	**118,1**	**314,0**	**116,9**	**121,2**	**129,1**	**130,7**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	19,0	20,1	19,1	17,0	17,0	17,0

Programmaonderdeel 1.4 Bouwen en wonen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	81,3	105,5	88,7	71,9	64,5	64,5
Lasten	166,2	203,6	180,9	154,8	141,8	127,6
Saldo Baten en Lasten	**-84,9**	**-98,1**	**-92,3**	**-82,9**	**-77,3**	**-63,1**
Onttrekking	8,9	42,2	22,2	13,6	9,2	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**8,9**	**42,2**	**22,2**	**13,6**	**9,2**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 1.4 Bouwen en wonen	**-76,0**	**-55,9**	**-70,1**	**-69,3**	**-68,0**	**-63,1**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	91,3	68,9	70,0	70,2	70,6	70,6

Programmaonderdeel 1.5 Vastgoed

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	80,1	67,9	77,5	67,7	68,0	68,0
Lasten	50,7	51,4	56,4	50,7	50,8	50,7
Saldo Baten en Lasten	**29,4**	**16,5**	**21,1**	**17,0**	**17,2**	**17,3**
Onttrekking	1,0	1,0	3,7	1,0	1,0	1,0
Toevoeging	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-2,1**	**1,0**	**3,7**	**1,0**	**1,0**	**1,0**
Totaal Programmaonderdeel 1.5 Vastgoed	**27,2**	**17,6**	**24,9**	**18,0**	**18,2**	**18,3**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	9,5	10,1	10,8	10,8	10,8	10,8

Programmaonderdeel 1.6 Duurzaamheid en milieubeheer

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	1,1	19,1	4,9	0,3	0,3	0,3
Lasten	49,3	93,8	77,1	38,6	38,1	28,4
Saldo Baten en Lasten	**-48,2**	**-74,7**	**-72,2**	**-38,2**	**-37,8**	**-28,1**
Onttrekking	106,8	51,7	49,3	12,9	12,9	5,4
Toevoeging	49,4	1,8	1,7	1,6	1,6	1,5
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**57,5**	**50,0**	**47,6**	**11,2**	**11,3**	**4,0**
Totaal Programmaonderdeel 1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	**9,2**	**-24,7**	**-24,6**	**-27,0**	**-26,5**	**-24,1**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	14,8	5,0	1,5	3,2	3,5	3,6

Programmaonderdeel 1.7 Begraafplaatsen en crematoria

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	8,3	8,8	9,0	9,0	9,0	9,0
Lasten	8,2	9,0	9,4	9,3	9,3	9,3
Saldo Baten en Lasten	**0,2**	**-0,1**	**-0,4**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 1.7 Begraafplaatsen en crematoria	**0,2**	**-0,1**	**-0,4**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	3,9	4,5	4,8	4,8	4,8	4,8

Programma 1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	33,3	298,3	31,7	30,5	40,3	50,8

Programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	326,4	52,0	56,6	55,0	45,4	45,4
Lasten	205,8	259,4	238,4	225,7	206,6	201,0
Saldo Baten en Lasten	**120,6**	**-207,4**	**-181,7**	**-170,7**	**-161,2**	**-155,6**
Onttrekking	292,0	100,2	14,0	11,1	7,7	0,0
Toevoeging	171,2	424,3	132,5	135,0	143,3	142,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**120,8**	**-324,1**	**-118,5**	**-123,9**	**-135,6**	**-142,4**
Totaal Programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	**241,4**	**-531,5**	**-300,2**	**-294,6**	**-296,8**	**-298,0**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	52,6	15,7	18,1	17,2	17,2	17,2

Programmaonderdeel 2.2 Openbaar vervoer

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	30,4	26,6	33,1	63,5	13,9	13,9
Lasten	66,6	84,2	92,7	118,2	69,6	67,1
Saldo Baten en Lasten	**-36,2**	**-57,6**	**-59,6**	**-54,6**	**-55,7**	**-53,3**
Onttrekking	1,5	0,6	1,0	1,4	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**1,5**	**0,6**	**1,0**	**1,4**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 2.2 Openbaar vervoer	**-34,7**	**-57,0**	**-58,6**	**-53,3**	**-55,7**	**-53,3**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	8,7	2,1	1,9	1,9	1,9	1,9

Programmaonderdeel 2.3 Afval en reinigen openbare ruimte

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	197,1	203,7	211,5	211,3	210,8	210,8
Lasten	202,8	234,8	243,8	244,0	242,0	240,4
Saldo Baten en Lasten	**-5,8**	**-31,1**	**-32,3**	**-32,6**	**-31,2**	**-29,7**
Onttrekking	1,3	0,0	2,9	2,9	2,5	1,0
Toevoeging	14,2	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-12,9**	**-1,0**	**2,9**	**2,9**	**2,5**	**1,0**
Totaal Programmaonderdeel 2.3 Afval en reinigen openbare ruimte	**-18,6**	**-32,1**	**-29,4**	**-29,7**	**-28,7**	**-28,7**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	81,7	84,6	87,7	86,4	86,1	86,1

Programmaonderdeel 2.4 Beheer en onderhoud Openbare Ruimte

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	43,2	35,7	36,1	36,3	35,3	34,9
Lasten	253,0	255,8	279,8	285,2	289,1	284,9
Saldo Baten en Lasten	**-209,8**	**-220,1**	**-243,7**	**-248,8**	**-253,8**	**-250,0**
Onttrekking	0,0	94,1	82,0	86,3	89,1	85,7
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**94,1**	**82,0**	**86,3**	**89,1**	**85,7**
Totaal Programmaonderdeel 2.4 Beheer en onderhoud Openbare Ruimte	**-209,8**	**-126,1**	**-161,7**	**-162,6**	**-164,7**	**-164,3**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	69,0	54,0	61,9	54,8	54,8	54,8

Programmaonderdeel 2.5 Water

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	41,8	3,9	4,5	4,7	4,9	5,1
Lasten	101,5	56,0	56,1	47,9	49,3	49,5
Saldo Baten en Lasten	**-59,6**	**-52,0**	**-51,6**	**-43,2**	**-44,4**	**-44,4**
Onttrekking	0,0	28,0	24,7	14,2	15,5	13,8
Toevoeging	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**28,0**	**24,3**	**13,8**	**15,1**	**13,4**
Totaal Programmaonderdeel 2.5 Water	**-59,6**	**-24,1**	**-27,4**	**-29,4**	**-29,3**	**-31,1**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	10,2	6,3	9,0	4,7	4,7	4,7

Programmaonderdeel 2.6 Groen en Dierenwelzijn

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2,4	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
Lasten	87,2	99,1	102,6	93,1	91,1	86,7
Saldo Baten en Lasten	**-84,8**	**-96,0**	**-99,4**	**-90,0**	**-87,9**	**-83,5**
Onttrekking	1,5	29,2	30,4	24,1	23,4	22,4
Toevoeging	0,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**1,5**	**28,2**	**30,4**	**24,1**	**23,4**	**22,4**
Totaal Programmaonderdeel 2.6 Groen en Dierenwelzijn	**-83,3**	**-67,7**	**-69,0**	**-65,8**	**-64,5**	**-61,1**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	21,6	18,3	18,5	18,5	18,5	18,5

Programmaonderdeel 2.7 Riool en Drinkwater

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	209,3	252,5	266,0	270,9	275,6	279,5
Lasten	212,8	233,0	251,7	256,3	261,0	265,0
Saldo Baten en Lasten	**-3,6**	**19,5**	**14,3**	**14,6**	**14,7**	**14,6**
Onttrekking	1,2	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Toevoeging	0,0	4,5	4,5	4,6	4,6	4,4
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**1,2**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,5**	**-4,4**
Totaal Programmaonderdeel 2.7 Riool en Drinkwater	**-2,4**	**15,0**	**9,9**	**10,2**	**10,2**	**10,2**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Programma 2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-167,0	-823,5	-636,5	-625,2	-629,6	-626,2

Programmaonderdeel 3.1 Economie en innovatie

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	23,8	23,6	22,5	21,6	20,5	20,5
Lasten	64,7	76,7	58,3	53,5	49,6	48,4
Saldo Baten en Lasten	**-40,9**	**-53,2**	**-35,8**	**-32,0**	**-29,1**	**-28,0**
Onttrekking	18,4	27,9	11,1	4,3	1,4	0,3
Toevoeging	23,9	3,7	3,2	0,2	0,2	1,7
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-5,5**	**24,2**	**7,9**	**4,2**	**1,3**	**-1,4**
Totaal Programmaonderdeel 3.1 Economie en innovatie	**-46,4**	**-29,0**	**-27,9**	**-27,8**	**-27,8**	**-29,3**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	20,5	20,4	20,8	20,7	20,7	20,7

Programmaonderdeel 3.2 Kunst en cultuur

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	1,8	0,8	2,0	0,8	0,8	0,8
Lasten	150,2	177,0	186,3	180,0	182,1	180,5
Saldo Baten en Lasten	**-148,4**	**-176,2**	**-184,3**	**-179,2**	**-181,3**	**-179,7**
Onttrekking	0,0	6,4	4,1	3,6	5,8	1,5
Toevoeging	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-1,1**	**6,4**	**4,1**	**3,6**	**5,8**	**1,5**
Totaal Programmaonderdeel 3.2 Kunst en cultuur	**-149,5**	**-169,9**	**-180,1**	**-175,6**	**-175,5**	**-178,2**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	2,4	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2

Programmaonderdeel 3.3 Erfgoed

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Lasten	3,6	3,4	3,3	3,1	3,0	3,0
Saldo Baten en Lasten	**-3,5**	**-3,2**	**-3,2**	**-2,9**	**-2,8**	**-2,8**
Onttrekking	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,2**	**0,4**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 3.3 Erfgoed	**-3,2**	**-2,8**	**-3,2**	**-2,9**	**-2,8**	**-2,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	2,8	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7

Programma 3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-199,1	-201,6	-211,2	-206,4	-206,2	-210,3

Programmaonderdeel 4.1 Sport

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	28,6	31,2	17,2	17,2	17,6	18,0
Lasten	87,8	97,5	85,6	84,2	85,0	82,5
Saldo Baten en Lasten	**-59,2**	**-66,3**	**-68,4**	**-67,0**	**-67,3**	**-64,5**
Onttrekking	4,6	1,8	1,4	0,8	1,9	0,5
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**4,6**	**1,8**	**1,4**	**0,8**	**1,9**	**0,5**
Totaal Programmaonderdeel 4.1 Sport	**-54,6**	**-64,5**	**-67,0**	**-66,2**	**-65,4**	**-64,0**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	26,1	24,8	25,5	25,5	25,5	25,5

Programma 4 Sport

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-54,6	-64,5	-67,0	-66,2	-65,4	-64,0

Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	60,2	65,1	57,3	54,5	53,4	53,4
Lasten	282,8	308,4	323,9	319,2	324,1	314,9
Saldo Baten en Lasten	**-222,6**	**-243,3**	**-266,6**	**-264,7**	**-270,7**	**-261,5**
Onttrekking	0,0	3,1	4,8	4,3	4,3	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**3,1**	**4,8**	**4,3**	**4,3**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs	**-222,6**	**-240,2**	**-261,7**	**-260,4**	**-266,4**	**-261,5**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	32,2	35,6	37,0	35,7	35,2	34,9

Programma 5 Onderwijs

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-222,6	-240,2	-261,7	-260,4	-266,4	-261,5

Programmaonderdeel 6.1 Basisvoorzieningen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	154,5	94,0	68,1	65,7	62,7	51,3
Lasten	332,8	293,8	285,5	277,0	268,4	253,0
Saldo Baten en Lasten	**-178,3**	**-199,8**	**-217,4**	**-211,3**	**-205,8**	**-201,7**
Onttrekking	0,0	7,4	7,0	1,2	1,1	1,1
Toevoeging	0,3	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-0,3**	**6,5**	**7,0**	**1,2**	**1,1**	**1,1**
Totaal Programmaonderdeel 6.1 Basisvoorzieningen	**-178,6**	**-193,4**	**-210,4**	**-210,2**	**-204,6**	**-200,6**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	150,3	99,5	102,8	103,6	102,8	102,8

Programmaonderdeel 6.2 Wijkteams

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	1,0	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Lasten	106,3	122,8	124,0	124,0	124,1	123,5
Saldo Baten en Lasten	**-105,2**	**-121,9**	**-123,1**	**-123,1**	**-123,2**	**-122,5**
Onttrekking	0,0	1,6	1,6	1,6	1,6	3,3
Toevoeging	0,0	3,3	3,3	4,0	4,6	1,5
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**-1,7**	**-1,8**	**-2,4**	**-3,0**	**1,8**
Totaal Programmaonderdeel 6.2 Wijkteams	**-105,2**	**-123,6**	**-124,8**	**-125,5**	**-126,2**	**-120,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	2,6	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6

Programmaonderdeel 6.3 Individuele voorzieningen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	55,9	49,1	20,0	37,8	88,4	83,9
Lasten	780,0	831,6	856,5	821,6	820,0	793,5
Saldo Baten en Lasten	**-724,2**	**-782,4**	**-848,3**	**-784,7**	**-732,4**	**-710,4**
Onttrekking	8,2	23,7	17,7	18,4	20,7	1,3
Toevoeging	33,7	22,5	5,6	3,9	2,2	4,8
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-25,4**	**1,2**	**12,1**	**14,5**	**18,5**	**-3,5**
Totaal Programmaonderdeel 6.3 Individuele voorzieningen	**-749,6**	**-781,2**	**-836,2**	**-770,2**	**-713,9**	**-713,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	52,9	54,2	50,0	50,3	50,8	49,9

Programmaonderdeel 6.4 Diversiteit

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	7,3	9,1	10,5	9,3	8,8	8,7
Saldo Baten en Lasten	**-7,3**	**-9,1**	**-10,5**	**-9,3**	**-8,8**	**-8,7**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 6.4 Diversiteit	**-7,3**	**-9,1**	**-10,5**	**-9,3**	**-8,8**	**-8,7**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	1,9

Programma 6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-1.040,8	-1.107,3	-1.182,0	-1.115,1	-1.053,5	-1.043,9

Programmaonderdeel 7.1 Inkomensregelingen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	663,0	715,2	663,8	664,8	664,8	661,7
Lasten	738,4	770,0	741,0	738,5	725,7	718,9
Saldo Baten en Lasten	**-75,4**	**-54,8**	**-77,3**	**-73,8**	**-60,9**	**-57,2**
Onttrekking	12,3	36,1	18,8	6,8	3,9	1,7
Toevoeging	0,1	21,5	1,3	1,3	1,3	1,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**12,2**	**14,6**	**17,5**	**5,5**	**2,6**	**0,4**
Totaal Programmaonderdeel 7.1 Inkomensregelingen	**-63,1**	**-40,2**	**-59,7**	**-68,3**	**-58,3**	**-56,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	58,5	52,1	53,6	51,7	51,1	48,6

Programmaonderdeel 7.2 Werk, participatie en inburger

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	29,0	27,2	25,2	24,5	24,5	24,5
Lasten	235,8	256,9	256,5	241,5	228,8	218,0
Saldo Baten en Lasten	**-206,7**	**-229,8**	**-231,2**	**-217,0**	**-204,3**	**-193,5**
Onttrekking	0,8	3,7	8,6	5,6	4,0	0,0
Toevoeging	2,7	0,0	-1,3	-1,3	-1,3	-1,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-1,9**	**3,7**	**9,9**	**6,9**	**5,3**	**1,3**
Totaal Programmaonderdeel 7.2 Werk, participatie en inburger	**-208,6**	**-226,1**	**-221,3**	**-210,0**	**-198,9**	**-192,2**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	96,8	100,2	103,6	89,2	88,2	84,0

Programmaonderdeel 7.3 Armoede en schuldhulp

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	17,7	19,6	17,3	15,3	14,3	13,8
Lasten	309,4	160,1	145,4	137,9	135,1	131,9
Saldo Baten en Lasten	**-291,7**	**-140,5**	**-128,1**	**-122,6**	**-120,8**	**-118,1**
Onttrekking	0,0	9,1	1,3	1,2	1,2	1,2
Toevoeging	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,7
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**9,0**	**1,1**	**1,1**	**1,0**	**0,5**
Totaal Programmaonderdeel 7.3 Armoede en schuldhulp	**-291,7**	**-131,5**	**-127,0**	**-121,5**	**-119,8**	**-117,6**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	17,8	14,6	15,1	15,1	15,2	15,2

Programma 7 Sociale zaken en Armoedebestrijding

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-563,4	-397,8	-408,0	-399,8	-377,1	-366,6

Programmaonderdeel 8.1 Brandweer en crisisbeheersing

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2,7	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Lasten	84,0	88,8	96,6	95,8	96,8	96,2
Saldo Baten en Lasten	**-81,2**	**-85,9**	**-93,6**	**-92,8**	**-93,8**	**-93,2**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel 8.1 Brandweer en crisisbeheersing	**-81,2**	**-85,9**	**-93,6**	**-92,8**	**-93,8**	**-93,2**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	2,6	3,1	3,3	3,3	3,3	3,3

Programmaonderdeel 8.2 Openbare orde en veiligheid

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	17,4	21,0	26,7	26,4	26,4	16,1
Lasten	152,7	181,9	193,4	196,6	181,9	165,0
Saldo Baten en Lasten	**-135,3**	**-160,8**	**-166,8**	**-170,2**	**-155,5**	**-148,8**
Onttrekking	0,1	7,0	9,7	8,5	3,9	0,9
Toevoeging	2,2	0,0	11,0	6,0	4,0	2,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-2,1**	**7,0**	**-1,3**	**2,5**	**-0,2**	**-1,1**
Totaal Programmaonderdeel 8.2 Openbare orde en veiligheid	**-137,4**	**-153,9**	**-168,0**	**-167,7**	**-155,7**	**-149,9**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	103,9	113,3	115,8	115,3	115,7	113,8

Programma 8 Veiligheid

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-218,7	-239,7	-261,6	-260,6	-249,5	-243,1

Programmaonderdeel A.1 Lokale heffingen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	402,9	800,4	904,3	964,1	998,8	1.034,3
Lasten	31,6	33,2	34,6	35,4	35,4	35,4
Saldo Baten en Lasten	**371,3**	**767,2**	**869,7**	**928,7**	**963,4**	**998,9**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel A.1 Lokale heffingen	**371,3**	**767,2**	**869,7**	**928,7**	**963,4**	**998,9**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	22,7	22,6	22,1	22,1	22,1	22,1

Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2.846,9	2.901,7	2.959,5	3.103,9	2.980,4	3.047,2
Lasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo Baten en Lasten	**2.846,9**	**2.901,7**	**2.959,5**	**3.103,9**	**2.980,4**	**3.047,2**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	**2.846,9**	**2.901,7**	**2.959,5**	**3.103,9**	**2.980,4**	**3.047,2**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Programmaonderdeel A.3 Treasury en deelnemingen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	56,8	29,6	84,9	88,8	90,4	91,4
Lasten	7,8	15,4	47,3	80,1	112,7	140,6
Saldo Baten en Lasten	**49,0**	**14,2**	**37,5**	**8,7**	**-22,3**	**-49,2**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel A.3 Treasury en deelnemingen	**49,0**	**14,2**	**37,5**	**8,7**	**-22,3**	**-49,2**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Programmaonderdeel A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	6,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	18,0	6,5	36,3	182,8	400,2	537,9
Saldo Baten en Lasten	**-11,9**	**-6,5**	**-36,3**	**-182,8**	**-400,2**	**-537,9**
Onttrekking	457,4	502,1	55,7	42,8	113,7	6,6
Toevoeging	380,7	562,3	154,3	290,2	122,1	46,3
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**76,7**	**-60,2**	**-98,6**	**-247,4**	**-8,4**	**-39,7**
Totaal Programmaonderdeel A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	**64,7**	**-66,8**	**-135,0**	**-430,2**	**-408,6**	**-577,6**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	0,2	0,1	2,4	111,9	224,2	328,7

Programma A Algemene dekkingsmiddelen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	3.332,0	3.616,3	3.731,8	3.611,1	3.512,9	3.419,3

Programmaonderdeel B.1 Dienstverlening

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	34,0	33,1	43,7	44,8	47,2	47,2
Lasten	61,0	84,3	90,8	84,2	89,4	89,4
Saldo Baten en Lasten	**-27,0**	**-51,2**	**-47,1**	**-39,5**	**-42,1**	**-42,1**
Onttrekking	0,0	4,2	2,6	0,3	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,2	1,6	1,6	1,6
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**4,2**	**2,4**	**-1,3**	**-1,6**	**-1,6**
Totaal Programmaonderdeel B.1 Dienstverlening	**-27,0**	**-47,0**	**-44,7**	**-40,8**	**-43,8**	**-43,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	61,0	57,5	64,3	64,9	65,9	65,9

Programmaonderdeel B.2 Horizontaal thema Digitale stad en overheid

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	2,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Lasten	41,1	33,2	35,3	34,2	33,6	33,1
Saldo Baten en Lasten	**-38,6**	**-32,6**	**-34,7**	**-33,6**	**-33,0**	**-32,5**
Onttrekking	0,0	10,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	1,8	3,3	5,0	5,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**10,5**	**-1,8**	**-3,3**	**-5,0**	**-5,0**
Totaal Programmaonderdeel B.2 Horizontaal thema Digitale stad en overheid	**-38,6**	**-22,1**	**-36,5**	**-36,9**	**-38,0**	**-37,5**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	36,5	25,2	28,3	28,2	28,2	28,2

Programmaonderdeel B.3 Horizontaal thema Democratisering

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lasten	11,6	22,7	10,3	3,9	3,9	3,9
Saldo Baten en Lasten	**-11,5**	**-22,7**	**-10,3**	**-3,9**	**-3,9**	**-3,9**
Onttrekking	0,0	10,8	3,5	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**10,8**	**3,5**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
Totaal Programmaonderdeel B.3 Horizontaal thema Democratisering	**-11,5**	**-12,0**	**-6,8**	**-3,9**	**-3,9**	**-3,9**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	1,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Programmaonderdeel B.4 Bestuur

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	10,2	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Lasten	28,6	33,0	34,1	34,1	34,3	34,1
Saldo Baten en Lasten	**-18,5**	**-32,4**	**-33,5**	**-33,5**	**-33,7**	**-33,5**
Onttrekking	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Toevoeging	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**-0,9**	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**	**0,1**
Totaal Programmaonderdeel B.4 Bestuur	**-19,3**	**-32,3**	**-33,4**	**-33,4**	**-33,6**	**-33,4**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	10,0	9,8	9,9	9,9	9,9	9,9

Programmaonderdeel B.5 Overhead

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	12,8	11,1	11,1	11,1	11,1	11,1
Lasten	620,1	664,9	630,7	612,6	605,7	590,0
Saldo Baten en Lasten	**-607,3**	**-653,8**	**-619,6**	**-601,6**	**-594,6**	**-579,0**
Onttrekking	0,3	28,9	10,7	11,1	7,1	1,8
Toevoeging	0,0	3,8	8,9	9,3	10,5	10,5
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,3**	**25,1**	**1,8**	**1,8**	**-3,3**	**-8,6**
Totaal Programmaonderdeel B.5 Overhead	**-607,0**	**-628,6**	**-617,9**	**-599,8**	**-598,0**	**-587,6**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	426,1	628,6	617,9	599,8	598,0	587,6

Programmaonderdeel B.6 Facilitair werken in de fysieke leefomgeving

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Baten	0,8	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Lasten	0,0	-2,9	-3,5	-6,5	-11,5	-11,5
Saldo Baten en Lasten	**0,8**	**3,4**	**4,0**	**7,0**	**12,0**	**12,0**
Onttrekking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Toevoeging	0,0	2,3	0,2	0,2	0,2	0,2
Saldo onttrekkingen en toevoegingen reserves	**0,0**	**-2,3**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**	**-0,2**
Totaal Programmaonderdeel B.6 Facilitair werken in de fysieke leefomgeving	**0,8**	**1,1**	**3,8**	**6,7**	**11,7**	**11,8**

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Apparaatslasten	45,7	1,1	2,0	-1,0	-6,0	-5,0

Programma B Bestuur en organisatie

(bedragen x € 1 miljoen)

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal programma	-702,6	-740,9	-735,5	-708,1	-705,5	-694,4

	Jaarverslag 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
Totaal baten						
Totaal lasten	**6.096,3**	**6.237,9**	**6.482,8**	**6.434,6**	**6.545,7**	**6.552,4**
Totaal onttrekkingen	**1.344,6**	**1.500,5**	**581,5**	**422,0**	**454,5**	**278,9**
Totaal toevoegingen	**1.308,5**	**1.394,6**	**570,5**	**656,1**	**476,8**	**402,9**
Resultaat	**196,5**	**98,9**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**-40,0**

7.3 Taakveldenraming

(bedragen x € 1.000)

Taakveld 01	BESTUUR EN ONDERSTEUNING	Baten	Lasten	Totaal
0.1	Bestuur	0,6	47,8	-47,2
0.2	Burgerzaken	24,9	70,3	-45,5
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	35,2	31,2	4,1
0.4	Overhead	11,1	630,7	-619,6
0.5	Treasury	97,5	62,0	35,5
0.61	OZB woningen	121,2	31,2	89,9
0.62	OZB niet-woningen	185,4	0,0	185,4
0.63	Parkeerbelasting	324,2	35,0	289,2
0.64	Belastingen overig	13,6	1,7	11,9
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	2.959,5	0,3	2.959,2
0.8	Overige baten en lasten	0,0	72,9	-72,9
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	0,0	1,9	-1,9
0.10	Mutaties reserves	581,5	570,5	11,0
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0,0	0,0	0,0
Totaal Taakveld 0		**4.354,6**	**1.555,5**	**2.799,1**

Taakveld 1	VEILIGHEID	Baten	Lasten	Totaal
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	3,0	98,3	-95,4
1.2	Openbare orde en veiligheid	26,4	172,4	-146,0
Totaal Taakveld 1		**29,4**	**270,7**	**-241,3**

Taakveld 2	VERKEER, VERVOER EN WATERSTAAT	Baten	Lasten	Totaal
2.1	Verkeer en vervoer	71,9	458,8	-386,9
2.2	Parkeren	44,2	79,0	-34,8
2.3	Recreatieve havens	0,0	0,2	-0,2
2.4	Economische havens en waterwegen	8,3	38,2	-29,9
2.5	Openbaar vervoer	24,9	81,1	-56,2
Totaal Taakveld 2		**149,3**	**657,3**	**-508,1**

Taakveld 3	ECONOMIE	Baten	Lasten	Totaal
3.1	Economische ontwikkeling	11,4	27,4	-16,0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	84,4	87,3	-2,8
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	165,0	168,5	-3,5
3.4	Economische promotie	257,4	15,1	242,3
Totaal Taakveld 3		**518,2**	**298,3**	**220,0**

Taakveld 4	ONDERWIJS	Baten	Lasten	Totaal
4.1	Openbaar basisonderwijs	0,0	11,0	-11,0
4.2	Onderwijshuisvesting	3,3	119,9	-116,5
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	63,9	176,0	-112,0
Totaal Taakveld 4		**67,3**	**306,9**	**-239,7**

Taakveld 5	SPORT, CULTUUR EN RECREATIE	Baten	Lasten	Totaal
5.1	Sportbeleid en activering	0,0	23,8	-23,8
5.2	Sportaccommodaties	17,3	69,3	-52,0
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	27,7	156,8	-129,1
5.4	Musea	7,8	51,7	-44,0
5.5	Cultureel erfgoed	0,4	4,3	-3,9
5.6	Media	1,0	39,9	-38,8
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreactie	4,7	116,2	-111,5
Totaal Taakveld 5		**59,0**	**462,0**	**-403,0**

Taakveld 6	SOCIAAL DOMEIN	Baten	Lasten	Totaal
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	21,5	219,5	-198,0
6.2	Wijkteams	10,6	149,8	-139,2
6.3	Inkomensregelingen	674,8	879,8	-205,1
6.4	Begeleide participatie	2,1	82,2	-80,0
6.5	Arbeidsparticipatie	14,8	146,1	-131,3
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)	3,7	69,8	-66,1
6.71a	Hulp bij het huishouden (WMO)	3,8	58,7	-54,9
6.71b	Begeleiding (WMO)	0,0	83,9	-83,9
6.71c	Dagbesteding (WMO)	0,0	0,0	0,0
6.71d	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	4,3	59,3	-55,1
6.72a	Jeugdhulp begeleiding	0,6	6,6	-5,9
6.72b	Jeugdhulp behandeling	0,0	249,8	-249,8
6.72c	Jeugdhulp dagbesteding	0,0	0,0	0,0
6.72d	Jeugdhulp zonder verblijf overig	0,0	19,8	-19,8
6.73a	Pleegzorg	0,0	0,0	0,0
6.73b	Gezinsgericht	0,0	0,0	0,0
6.73c	Jeugdhulp met verblijf overig	0,0	1,3	-1,3
6.74a	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	0,0	0,0	0,0
6.74b	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	0,0	4,8	-4,8
6.74c	Gesloten plaatsing	0,0	0,0	0,0
6.81a	Beschermd wonen (WMO)	1,9	128,9	-126,9
6.81b	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	3,0	137,9	-134,9
6.82a	Jeugdbescherming	0,0	50,7	-50,7
6.82b	Jeugdreclassering	0,0	9,5	-9,5
Totaal Taakveld 6		**741,1**	**2.358,4**	**-1.617,3**

Taakveld 7	VOLKSGEZONDHEID EN MILIEU	Baten	Lasten	Totaal
7.1	Volksgezondheid	52,7	116,8	-64,1
7.2	Riolering	98,7	87,7	11,0
7.3	Afval	211,4	159,8	51,6
7.4	Milieubeheer	5,7	97,0	-91,2
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	9,0	9,4	-0,4
Totaal Taakveld 7		**377,5**	**470,6**	**-93,0**

Taakveld 8	VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN STEDELIJKE VERNIEUWING	Baten	Lasten	Totaal
8.1	Ruimtelijke ordening	0,0	18,1	-18,1
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	668,0	461,0	207,1
8.3	Wonen en bouwen	88,9	194,5	-105,6
Totaal Taakveld 8		**756,9**	**673,6**	**83,3**

		Baten	Lasten	Totaal
	Totaal taakvelden	**7.053,3**	**7.053,3**	**0,0**

7.4 Reserves

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	70052	2020	Overige bestemmings-reserve	€ 4,9 mln	3,0	1,9	0,0	-1,4	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5
Reserve IJ-oeververbinding De reserve wordt gebruikt om de eerste IJ-oeververbinding voor te bereiden tot aan de fase voorkeursbesluit. De begrotingsdoelstelling waarme de IJoeververbinding een relatie heeft is "We zorgen voor integrale en kwalitatieve afwegingen bij inzet en prioritering ruimtelijke ontwikkeling".													
1.2 Grond	74002	2004	Egalisatie-reserve	n.v.t.	468,8	489,7	78,4	-75,2	-12,0	480,9	488,8	502,2	514,3
Reserve Vereveningsfonds Een deel van de reserve is benodigd als weerstandsvermogen en ter dekking van vastgestelde (voor)investeringen. Het resterende deel is de vereveningsruimte en is beschikbaar voor nieuwe investeringen in het kader van de gebiedsontwikkeling.													
1.2 Grond	77002	2004	Egalisatie-reserve	n.v.t.	442,2	355,9	39,4	-34,8	-18,2	342,4	322,8	292,2	261,4
Reserve Zuidas bijdrage dok en grondexploitaties Dekking van de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van Zuidas Dok.													
1.3 Erfpacht	74001	2004	Financierings-reserve	n.v.t.	4.775,8	4.770,2	56,3	-44,7	0,0	4.781,9	4.819,7	4.882,0	4.941,4
Reserve afkoopsommen erfpacht Dekking van de gebiedsontwikkeling op de Zuidas en de bijdrage van de gemeente Amsterdam aan de ontwikkeling van Zuidas Dok.													
1.3 Erfpacht	74050	2019	Financierings-reserve	De maximale omvang is de omvang van de grondwaarde van in erfpacht uitgegeven grond waarvan de erfpacht-canonbetaling niet is afgekocht	827,4	772,9	68,6	-6,2	0,0	835,3	861,5	871,0	880,5
Reserve financiering erfpachtgrond Het doel is zoveel mogelijk in erfpacht uitgegeven grond te financieren met eigen vermogen.													
1.4 Bouwen en wonen	74041	2015	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	8,2	7,3	0,0	-1,1	0,0	6,2	6,2	6,2	6,2
Reserve Actieplan bouwstimulering Alloceren van middelen voor het stimuleren van woningbouw in Amsterdam.													
1.4 Bouwen en wonen	76006	2004	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	42,1	20,7	0,0	-6,2	0,0	14,5	6,3	2,4	2,4
Reserve Corporatiebudget Het Corporatiebudget wordt primair ingezet t.b.v. onrendabele vastgoedinvesteringen in de stedelijke vernieuwingsgebieden in Nieuw-West, in de Kolenkitbuurt in West, De Banne en Nieuwendam-Noord in Noord. Corporaties kunnen op projectbasis subsidies aanvragen.													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
1.4 Bouwen en wonen	76007	2021	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	1,7	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Reserve Wooncoöperatieven Het beschikbaar stellen van middelen voor de voorziening die gevormd wordt tegenover verstrekte leningen aan wooncoöperatieven en het dekken van beheerkosten SvN.													
1.4 Bouwen en wonen	76050	2016	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	0,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Stedelijke reserve Wonen boven winkels en bedrijven Stimuleren van het creëren van woonruimte boven winkels en bedrijven.													
1.5 Vastgoed	71005	2015	Financierings-reserve	n.v.t.	49,5	48,5	0,0	-1,0	0,0	47,4	46,4	45,3	44,3
Financiering gemeentelijk vastgoed Dekking van een deel van de afschrijvingslasten van het vastgoed in eigendom van de gemeente.													
1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	67018	2015	Financierings-reserve	n.v.t.	11,1	7,4	0,4	-0,1	0,0	7,7	8,0	8,2	8,6
Reserve duurzaamheidsfonds Alloceren van middelen en het verstrekken van leningen ter bevordering van hernieuwbare energie en energiebesparing.													
1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	67060	2019	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	126,6	87,3	0,0	-37,3	0,0	50,1	50,1	50,1	50,1
Reserve Klimaatfonds Het in het kader van, en passend bij, de gemeentelijke rolopvatting ondersteunen van investeringen in de stad die bijdragen aan een rechtvaardige transitie naar een klimaatneutraal en aardgasvrij Amsterdam.													
1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	74040	2016	Egalisatie-reserve	n.v.t.	69,5	66,5	1,3	-4,6	0,0	63,3	59,1	54,9	50,6
Stedelijke Bodemsanering en Nazorg Het reserveren van middelen voor de meerjarige stedelijke bodemsaneringsprogramma's en nazorgactiviteiten die conform gemaakte afspraken met het Rijk grotendeels vanuit Rijksmiddelen worden gefinancierd.													
1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	67811	2022	Overige bestemmings-reserve	€ 7 mln	4,1	9,1	0,0	-3,0	0,0	6,1	3,1	0,1	0,1
Reserve Laadinfra Het bestemmen van de door Total te ontvangen bijdragen voor de ontwikkeling van de laadinfrastrategie.													
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70090	2023	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	0,0	176,0	12,0	0,0	0,0	188,0	200,0	212,0	224,0
Incidentele bijdragen Schaalsprong Het reserveren van middelen voor de meerjarige lasten van Schaalsprong investeringen.													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70002	1998	Egalisatie-reserve	n.v.t.	88,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserve Stedelijk Mobiliteitsfonds Dekking van projecten die passen binnen de doelstellingen uit het uitvoeringsbesluit Mobiliteitsfonds.													
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70025	2019	Egalisatie-reserve	n.v.t.	8,3	9,9	89,7	-98,8	0,0	0,7	2,0	9,9	21,0
Reserve Programma Stadsbehoud Deze reserve ondersteunt een programmatische aanpak voor het in stand houden van de openbare ruimte en infrastructuur, waaronder de arealen civiele constructies, verhardingen, verkeersystemen, groen, straatmeubilair, speelvoorzieningen en op termijn wegtunnels.													
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70027	2019	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	6,1	5,8	0,0	-0,7	0,0	5,1	2,8	0,0	0,0
Zuidelijke IJ-oevers (POR) De reserve is bestemd voor de voorbereiding en uitvoering van het Plan Openbare Ruimte Zuidelijke IJoever (Oosterdok en Stationsplein).													
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70048	2007	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	7,4	6,9	0,0	-4,8	0,0	2,1	0,1	0,1	0,1
Leidseplein De gecoördineerde uitvoering van de herinrichting van het Leidseplein en omgeving binnen het samenwerkingsproject Leidseplein. Het uiteindelijke doel is om het gebied beter te laten functioneren als ontmoetingsplek en als cultureel centrum van Amsterdam.													
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70080	2019	Egalisatie-reserve	n.v.t.	11,8	3,4	25,0	-27,0	0,0	1,4	0,9	0,4	0,4
Reserve achterstallig onderhoud, infrastructuur, openbare ruimte en groen Deze reserve ondersteunt een programmatische aanpak voor het wegwerken van grootschalig achterstallig onderhoud in de openbare ruimte en van de infrastructuur. De reserve is gevormd ter dekking van de aan bovengenoemde aanpak verbonden ingrepen en activiteiten, zoals onderzoek, handhaving, monitoring, brandweerorganisatie en innovatie.													
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70170	2017	Financierings-reserve	n.v.t.	185,3	185,7	5,8	-2,6	0,0	188,9	189,6	187,0	184,4
Financieringsreserve activa met maatschappelijk nut Inzet van de eigen bijdrage van de gemeente voor de dekking van investeringen in de openbare ruimte met een maatschapelijk nut.													
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	70091	2023	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Reserve Sprong over het IJ (brug) Het reserveren van middelen voor de meerjarige lasten van investering Sprong over het IJ (brug).													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
2.2 Openbaar vervoer	70075	2017	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	3,4	2,4	0,0	-1,0	0,0	1,4	0,0	0,0	0,0
Reguliere vervanging IJveren Voor incidentele vervangingsinvesteringen in de veerverbindingen over het IJ.													
2.3 Afval en reinigen openbare ruimte	83030	2015	Egalisatie-reserve	n.v.t.	16,8	17,8	0,0	0,0	0,0	17,8	17,8	17,8	17,8
Egalisatiereserve afval Het reguleren van de over- en onderschrijding op de kwijtschelding en de solidariteitsbijdrage van de afvalstoffenheffing.													
2.3 Afval en reinigen openbare ruimte	83105	2017	Financierings-reserve	n.v.t.	11,6	11,6	0,0	0,0	0,0	11,6	11,6	11,6	11,6
Financieringsreserve OAT Sluisbuurt Financieren afschrijvingslasten Ondergronds Afval Transport (OAT).													
2.6 Groen en Dierenwelzijn	67042	2016	Egalisatie-reserve	n.v.t.	0,4	0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserve Herplantfonds De middelen worden ingezet voor compensatie van gekapte bomen, conform het vastgestelde beleid ten aanzien van compensatie en herplanting van bomen.													
2.6 Groen en Dierenwelzijn	67050	2019	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	7,7	5,5	0,0	-2,4	0,0	3,2	1,3	0,0	0,0
Kwaliteitsimpuls Groen De reserve wordt gebruikt om te investeren in parken (groen). Doelstelling 11.3.1 Amsterdam is een stad voor mens, plant en dier met groene plekken in alle buurten en goed onderhouden parken en bos.													
2.7 Riool en Drinkwater	96001	2006	Egalisatie-reserve	n.v.t.	0,0	4,5	4,5	0,0	0,0	9,0	13,4	17,9	22,3
Reserve egalisatie drinkwatertarieven Waternet Het verevenen van bij het jaarverslag blijkende overschotten of tekorten met betrekking tot de drinkwatervoorziening voor burgers en bedrijven. Het streven is de overschotten of tekorten in volgende jaren te verevenen via tarieven. Daarnaast dient de reserve voor het afdekken van het risico van afwijkingen in het resultaat.													
3.1 Economie en innovatie	73015	2009	Egalisatie-reserve	n.v.t.	0,2	0,2	0,2	-0,2	0,0	0,2	0,2	0,2	0,3
Amsterdams Promotiefonds voor cultuur en stadsinitiatieven Het realiseren van projecten waarvan de opzet is zowel de doelen van Holland Casino als van de gemeente te verwezenlijken.													
3.1 Economie en innovatie	73031	2014	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	11,4	5,1	0,0	-2,4	0,0	2,7	1,2	1,2	1,2
Reserve Amsterdam Metropolitan Solutions Realiseren van een nieuw op te richten wetenschappelijk opleidings- en onderzoeksinstituut door kennisinstellingen en bedrijven op gebied van toegepaste technologie met als werknaam Amsterdam Metropolitan Solutions.													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
3.1 Economie en innovatie	73035	2015	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	25,0	10,4	0,0	-3,4	-3,0	4,1	2,9	2,3	3,6
Reserve Economische Structuur- en Arbeidsmarktversterking (ESA) Het stimuleren van economische structuur- en arbeidsmarktversterking conform het door de gemeenteraad vastgestelde bestedingskader													
3.1 Economie en innovatie	73036	2021	Financierings-reserve	n.v.t.	6,0	9,0	3,0	0,0	0,0	12,0	12,0	12,0	12,0
Financieringsreserve ROM InWest Deze reserve dient als financiering met eigen vermogen ten behoeve deelname aan de Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Metropoolregio InWest.													
3.1 Economie en innovatie	73037	2022	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	0,4	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Reserve Metropoolregio Amsterdam Middelen reserveren die door de gemeente Amsterdam beschikbaar zijn gesteld voor de activiteiten van het samenwerkingsverband Metropoolregio Amsterdam en nog niet extern verplicht.													
3.2 Kunst en cultuur	73059	2014	Egalisatie-reserve	n.v.t.	3,8	2,6	0,0	-1,4	0,0	1,2	1,2	1,2	1,2
Egalisatiereserve Kunstenplan Om de vier jaar worden in de Hoofdlijnen Kunst en Cultuur de nieuwe beleidsdoelstellingen voor de komende vier jaar bepaald. De doelstelling van deze systeemreserve volgt de doelstellingen van elk nieuw Kunstenplan.													
3.3 Erfgoed	67016	2009	Overige bestemmings-reserve	€ 0,2 mln	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserve monumenten Weesp Verstrekken van subsidies tbv monumenten, opknappen monument begraafplaats Landscroon en aanwijzen monumenten in Weesp.													
4.1 Sport	56027	2015	Financierings-reserve	n.v.t.	6,9	6,1	0,0	-0,8	0,0	5,3	4,5	3,7	3,2
Financieringsreserve sportaccommodaties De reserve is de dekking voor de afschrijvingslasten van de kredieten voor het Sportaccommodatiefonds.													
4.1 Sport	56080	2014	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	3,5	2,8	0,0	0,0	0,0	2,8	2,8	1,7	1,7
Reserve sportevenementen Middelen bestemmen voor toekomstige topsportevenementen, zoals het EK 2020.													
6.1 Basisvoorzieningen	57054	2021	Overige bestemmings-reserve	€ 4,5 mln	4,5	3,0	0,0	-3,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserve Streeklaboratoria Het uitvoeren van vervolgonderzoek naar de effecten van de Corona pandemie en voorbereiden van het Streeklaboratorium en de andere laboratoria in Amsterdam op een eventuele volgende gezondheidscrisis.													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
6.1 Basisvoorzieningen	90089	2021	Overige bestemmings-reserve	Niet bepaald	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,7	0,7	0,7	0,7
Reserve vastgoed Weesp Dekking van toekomstige exploitatietekorten van maatschappelijke organisaties voor gemeentelijk vastgoed in Weesp middels subsidieverstrekking.													
6.3 Individuele voorzieningen	55044	2006	Egalisatie-reserve	10% van het budget voor de WMO openeinde regelingen in het betreffende boekjaar	33,2	32,6	5,6	-10,7	0,0	27,5	19,6	8,6	8,6
Reserve egalisatie WMO Opvangen fluctuaties WMO openeinde regelingen.													
6.3 Individuele voorzieningen	55805	2022	Egalisatie-reserve	€ 20,0 mln	14,2	14,4	3,3	-7,9	0,0	9,8	7,3	5,5	4,1
Egalisatiereserve Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag Het egaliseren van de door het rijk te ontvangen POK-middelen en uitgaven hiervan voor extra ondersteuning van mensen in kwetsbare posities en voorkomen dat mensen in zo'n positie terecht komen.													
6.3 Individuele voorzieningen	55804	2022	Egalisatie-reserve	€ 17,5 miljoen	2,8	8,2	0,0	-4,5	0,0	3,8	2,8	2,8	2,8
Egalisatiereserve Jeugd Het opvangen van fluctuaties in de begroting van de uitvoering van de Jeugdwet om tot een stabieler meerjarenbeeld te komen.													
7.1 Inkomensregelingen	52050	2004	Egalisatie-reserve	n.v.t.	100,3	99,0	0,0	-10,1	-10,0	78,9	71,3	65,9	65,6
Reserve egalisatie inkomensdeel en conjunctuur Egaliseren van overschotten en tekorten voortvloeiend uit de uitvoering van de Participatiewet voor het inkomensdeel (bijstandsuitkeringen)en de uitvoering van Tozo.													
7.2 Werk, participatie en inburger	53064	2018	Egalisatie-reserve	5% van de lasten van de Directie Werk op programma-onderdeel 7.2	10,5	10,4	0,0	-2,3	0,0	8,1	5,8	3,5	3,5
Reserve Sociaal Werk Egaliseren van overschotten en tekorten voortvloeiend uit de uitvoering van de Wet Sociaal Werk en de Participatiewet met als doel werk te bieden aan Amsterdammers met een arbeidsbeperking en indien nodig aanvullend te investeren in Sociaal Werk. Het gaat om Amsterdammers met een arbeidsbeperking ofwel in dienst bij de sociale werkvoorziening (Stichting Pantar), ofwel via de gemeente direct gedetacheerd bij sociale firma's of bij reguliere werkgevers.													
8.2 Openbare orde en veiligheid	26014	2019	Overige bestemmings-reserve	n.v.t.	2,8	2,8	3,0	0,0	0,0	5,8	2,8	2,8	2,8
Reserve Amsterdam 750 De financiering van activiteiten rondom de viering van het 750-jarig bestaan van Amsterdam in 2025.													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
8.2 Openbare orde en veiligheid	87061	1999	Egalisatie-reserve	n.v.t.	5,4	2,8	8,0	-8,8	0,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Verevening onroerend goed Dekken van de onrendabele top van panden die met een beleidsmatig doel worden aangeschaft (strategische aankopen) en egaliseren van exploitatieresultaten in de vastgoedportefeuille van stadsdeel Centrum. Dekken van fundamentele ingrepen in het kader van de aanpak binnenstad om toenemende drukte en daarmee gepaarde overlast te verminderen/reguleren.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12001	1995	Algemene reserve	Afhankelijk van de geinventari-seerde risico's	174,6	312,8	58,6	-54,6	0,0	316,8	485,2	371,9	365,3
Algemene Reserve Een buffer voor het kunnen opvangen van niet structurele financiële tegenvallers.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12003	nvt	Algemene reserve	n.v.t.	196,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Jaarrekeningresultaat Resultaatafwikkeling t-1 en resultaat t zijn onderdeel van de algemene reserve en op deze manier apart zichtbaar gemaakt.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12006	2000	Financierings-reserve	6,5 mln	6,5	6,5	0,0	0,0	0,0	6,5	6,5	6,5	6,5
Reserve financiering NV Zeedijk Het met eigen middelen financieren van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV Zeedijk.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12014	2021	Financierings-reserve	n.v.t.	1,5	3,0	1,8	0,0	0,0	4,8	6,8	9,0	11,2
Financieringsreserve WRK Investeren in het eigen vermogen van deelneming WRK uit de inkomsten van de garantiepremie zonder dat dit begrotingsruimte kost of gefinancierd wordt.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12015	2021	Financierings-reserve	n.v.t.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	50,0	100,4
Reserve verbeteren schuldpositie Schuldpositie van de gemeente verbeteren door een deel van het bezit te financieren met eigen vermogen													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12075	2019	Egalisatie-reserve	Geen maximale omvang omdat de omvang van de jaarlijks te ontvangen baten altijd onzeker is.	25,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserve overheveling gemeentefondsmiddelen september- en decembercirculaire Het reserveren van middelen afkomstig uit het gemeentefonds, die bij de september- en decembercirculaire worden toegekend, voor zover het niet gaat om de algemene uitkering.													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12096	2007	Financierings-reserve	78,8 mln	78,8	78,8	0,0	0,0	0,0	78,8	78,8	78,8	78,8
Reserve financiering deelneming GVB Het met eigen middelen financieren van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de NV GVB.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12100	2008	Egalisatie-reserve	n.v.t.	17,0	31,6	6,0	0,0	0,0	37,6	43,5	43,5	43,5
Reserve frictiekosten 1 Stad 1 Opgave In 2013 is voor de dekking van verwachte frictiekosten voor diverse organisatieonderdelen in het kader van de operatie 1 Stad 1 Opgave een reserve ingesteld. Het betreft diverse maatregelen (21) die gepaard kunnen gaan met frictiekosten.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12158	2011	Financierings-reserve	11,3 mln	11,3	11,3	0,0	0,0	0,0	11,3	11,3	11,3	11,3
Reserve financiering lening NEMO Deze reserve dekt de gemeentelijke lening aan NEMO.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12560	2014	Financierings-reserve	n.v.t.	19,4	19,0	0,0	0,0	-0,4	18,6	18,2	17,7	17,7
Amsterdams Investeringsfonds financieel Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking in de stad met een grote waarde voor Amsterdam te bevorderen. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het fonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen. Met het AIF financieel deel worden leningen gefinancierd die in het kader van de doelstelling zijn toegekend.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12561	2014	Egalisatie-reserve	n.v.t.	0,7	0,4	0,0	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4
Amsterdams Investeringsfonds maatschappelijk Het fonds is opgezet om ontwikkelingen gericht op structuurversterking in de stad met een grote waarde voor Amsterdam te bevorderen. Het gaat daarbij om ontwikkelingen die zonder het fonds niet van de grond komen. Investeringen uit AIF dienen de stedelijke infrastructuur voor de toekomst te versterken en zich maatschappelijk en/of economisch terug te verdienen. Uit het AIF maatschappelijk deel worden subsidies verstrekt die in het kader van de doelstelling zijn toegekend.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12562	2019	Egalisatie-reserve	n.v.t.	3,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserve Incidentele Coalitiemiddelen De reserve Incidentele coalitiemiddelen is bedoeld om de specifieke incidenteel aangewezen coalitiemiddelen in de coalitieperiode beschikbaar te houden.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12564	2022	Egalisatie-reserve	€ 305,6 mln	20,5	23,7	76,2	-64,7	0,0	35,2	67,9	104,1	101,9
Reserve Coalitiemiddelen 22-26 Beschikbaar houden van specifieke incidenteel aangewezen coalitiemiddelen in de coalitieperiode 2022-2026.													
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12563	2021	Egalisatie-reserve	n.v.t.	9,4	0,3	23,3	-10,1	0,0	13,4	20,0	30,5	41,1
Egalisatiereserve XaaS Omzetten kapitaallasten van XaaS-investeringen in exploitatielasten, om vertraging in de uitvoering van de investering te voorkomen.													

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Soort reserve	Max toegestane omvang	Rekening 2022	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12565	2021	Financierings-reserve	n.v.t.	2,0	2,0	0,0	0,0	0,0	2,0	2,0	2,0	2,0
Financieringsreserve Carré Het met eigen middelen financieren van de uitbreiding van de gemeentelijke deelneming in de Theater Carré													
B.4 Bestuur	17204	2007	Egalisatie-reserve	1,5 mln	1,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Raadsonderzoeken Dekking van de kosten als de gemeenteraad besluit tot een onderzoek.													
B.5 Overhead	71004	2015	Financierings-reserve	n.v.t.	0,7	0,6	0,0	-0,1	0,0	0,5	0,4	0,3	0,3
Financiering huisvesting gemeentelijk apparaat Dekking van een deel van de afschrijvingslasten voor de huisvesting van de gemeentelijke organisatie.													
B.5 Overhead	71268	2014	Egalisatie-reserve	n.v.t.	5,9	5,6	0,0	0,0	0,0	5,6	5,6	5,6	5,6
Reserve gemeentelijke huisvestingsprojecten Dekking van tijdelijke exploitatietekorten van de Businesscase III (verbouwing Stadhuis) en Businesscase IV (optimalisatie ambtenarenhuisvesting) en Transitieplan werven en overslagpunten..													
B.6 Facilitair werken in de fysieke omgeving	69003	2023	Egalisatie-reserve	n.v.t.	0,0	2,3	0,2	0,0	0,0	2,5	2,8	3,0	3,2
Reserve facilitaire Dienstverlening het reserveren van eventueel positief resultaat van IB/PMB in 2023 – 2025 en dat te gebruiken om opdrachtgevers te compenseren voor een mogelijk lager kwaliteitsniveau van dienstverlening van IB/PMB tijdens het ontwerpen, implementeren en monitoren van een normeringssystematiek.													
Totaal					**7.984,1**	**7.878,2**	**570,5**	**-537,9**	**-43,6**	**7.867,2**	**8.101,3**	**8.123,7**	**8.247,7**

7.5 Voorzieningen

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Categorie voorziening a, b, c, d of e [1])	Beginstand 2023	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	67050	2018	c	2,5	1,4	0,0	0,0	0,0	1,4	1,4	1,4	1,4
Voorziening onderhoud Vinkeveense plassen Financieren van noodzakelijk onderhoud Vinkeveense Plassen t/m 2025, zoals afgesproken bij de uittreding van Amsterdam uit het recreatieschap.												
1.2 Grond	74011	2004	a	74,6	74,6	0,0	0,0	0,0	74,6	74,6	74,6	74,6
Voorziening grondgerelateerde kosten buiten grexen Deze voorziening is ingesteld om bijdragen aan derden te kunnen dekken. Deze externe bijdragen zijn gerelateerd aan de gebiedsontwikkeling in Amsterdam en worden gedekt uit het Vereveningsfonds. Het gaat bijvoorbeeld om toegezegde bijdragen aan woningcorporaties vanuit het gronddeel van het voormalige Stimuleringsfonds en bijdragen aan infrastructurele projecten die niet door de gemeente worden uitgevoerd.												
1.4 Bouwen en wonen	76900	2021	b	0,3	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Voorziening Wooncoöperatieven Het afdekken van het risico wat samenhangt met het verstrekken van geldleningen aan wooncoöperatieven												
1.5 Vastgoed	71007	2015	c	36,6	39,8	19,6	-13,5	0,0	46,0	49,5	52,9	56,4
Voorziening groot onderhoud gemeentelijk vastgoed Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van het gemeentelijk vastgoed.												
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	68002	1995	c	3,7	7,8	4,1	-4,4	0,0	7,4	9,3	8,0	8,9
Groot onderhoud parkeren Voorziening is gevormd voor het te plegen groot onderhoud.												
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	68057	2021	b	6,4	4,9	0,0	-4,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Achterstallig onderhoud parkeren Voorziening is gevormd voor het te plegen achterstallig onderhoud.												
2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	68072	2013	a	0,3	0,2	0,0	-0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,0
Sociaal Plan Cition Uit deze voorziening wordt het verschil tussen het huidige loon bij EPS (Egis Parking Service) en het loon bij BV Cition betaald, conform de afspraken die bij de overgang van het personeel gemaakt zijn.												
2.2 Openbaar vervoer	70058	2007	e	141,0	131,0	0,0	-2,6	0,0	128,4	125,8	123,2	120,5
Integraal vervoerssysteem veren Exploitatielasten die verband houden met de veerverbindingen over het Noordzee Kanaal.												
2.3 Afval en reinigen openbare ruimte	83111	2021	b	1,5	1,5	0,0	0,0	0,0	1,5	1,5	1,5	1,5
Voorziening dynamisch inzamelen Afdekken risico's met betrekking tot Dynamisch inzamelen (routeoptimalisatie)												

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Categorie voorziening a, b, c, d of e [1)]	Beginstand 2023	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
2.4 Beheer en onderhoud Openbare Ruimte	82001	2013	c	1,8	2,1	0,4	-0,1	0,0	2,5	2,8	3,1	3,4
Vervanging en Onderhoud beheer Werf Ter dekking van de kosten van groot- en planmatig onderhoud aan de reinigingswerf Jacob Bontiusplantsoen, zowel voor wat betreft het gebouw als voor de gebouwgebonden voorzieningen inclusief het deel dat binnen de VVE valt.												
2.5 Water	12118	2014	b	2,8	1,6	0,0	-1,2	0,0	0,4	0,0	0,0	0,0
Voorziening Sluisjes Halfweg Voorziening ter dekking van de afkoop van verplichtingen om bij te dragen aan de kosten voor een veilige afvoer van het boezemwater in het kanaal Halfweg.												
2.7 Riool en Drinkwater	96001	2005	c	12,0	8,7	0,0	-2,6	0,0	6,1	5,0	6,2	8,6
Rioolrecht Egalisatiefonds voor de tarieven rioolheffing.												
3.2 Kunst en cultuur	90007	2004	e	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,3	0,3	0,3
Verwervingsfonds CBK Bewaren (gespaarde) bedragen van derden t.b.v. verwerving kunst.												
4.1 Sport	56050	2017	c	14,1	14,7	3,5	-2,9	0,0	15,4	16,0	16,6	17,2
Voorziening Groot Onderhoud Sport Meerjarig grootonderhoud van sporthallen, sportparken en zwembaden.												
5.1 Onderwijs	55027	1968	e	0,9	0,9	0,0	0,0	0,0	0,9	0,9	0,9	0,9
Burgerlijke instellingen maatsch. Zorg Fonds t.b.v. nooddruftige burgers.												
6.1 Basisvoorzieningen	55026	1966	e	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Verzorgingshuizen ouden van dagen Fonds bestemd voor dekking van uitgaven door de gemeente aan voorzieningen voor bejaarden.												
6.3 Individuele voorzieningen	57092	2015	a	0,3	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,2	0,2	0,2
Voorziening Veilig thuis Personele frictiekosten Veilig Thuis.												
7.3 Armoede en schuldhulp	52009	2022	a	3,3	3,3	0,0	0,0	0,0	3,3	3,3	3,3	3,3
Voorziening energietoeslag Deze voorziening is gevormd voor de afhandeling van de ingediende aanvragen, bezwaren en beroepen energietoeslag 2022 waarbij inschattingen zijn gemaakt wat betreft het percentage toekenningen.												
A.3 Treasury en deelnemingen	12042	1890	e	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8	0,8	0,8	0,8
Sophia Augusta / Lopez Suasso Legaat van de weduwe Sophia Adriana Lopez Suasso-de Bruijn ten behoeve van het behoud van de aan Amsterdam gelegateerde ‘inboedel en woonhuis.												

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Categorie voorziening a, b, c, d of e [1])	Beginstand 2023	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
A.3 Treasury en deelnemingen	12043	1889	e	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Willet Holthuysen Het inzetten van de renteopbrengst ten behoeve van het onderhoud van het woonhuis en inboedel in het museum Willet Holthuysen.												
A.3 Treasury en deelnemingen	13004	1496	e	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Vicarygoederen Een inwoner van Amsterdam heeft tot zijn overlijden recht op (2/3) van de opbrengst van het vicarie.												
A.3 Treasury en deelnemingen	13015	1820	e	0,6	0,6	0,0	0,0	0,0	0,6	0,6	0,6	0,6
Gildenfondsen Het kapitaal is eeuwigdurend uitgeleend aan het ministerie van Financien d.m.v. grootboekleningen.												
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	23028	2022	a	11,8	11,8	0,0	0,0	0,0	11,8	11,8	11,8	11,8
Voorziening verlofsparen Het dekken van de verplichting die ontstaat door gekochte verlofuren die in latere jaren opgenomen worden. Dit deel van het zgn. spaarverlof onzeker omdat het moment van opname onbekend is.												
A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	12041	2002	b	2,6	2,6	0,0	0,0	0,0	2,6	2,6	2,6	2,6
Juridische risico's Het afdekken van risico's van belang bij juridische aangelegenheden.												
B.4 Bestuur	13076	2014	b	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	0,2	0,2	0,2
Niet opgevraagde tegoeden Terugbetalen van de door de gemeente (aan teruggekeerde Joodse burgers) opgelegde boetes over de niet-tijdig betaalde canon tijdens de Tweede Wereldoorlog en het terugbetalen van niet opgevraagde tegoeden (van niet teruggekeerde Joodse burgers) bij de Gemeentegiro.												
B.4 Bestuur	23027	2022	b	2,5	2,8	0,3	0,0	0,0	3,1	3,4	3,6	3,9
Pensioenfonds Wethouders Weesp Bekostiging van pensioenuitkeringen van voormalig wethouders Weesp.												
B.4 Bestuur	23003	2001	b	14,2	13,6	0,0	-0,6	0,0	13,0	12,3	11,7	11,1
Waardeoverdracht pensioenen (gewezen) wethouders Bekostiging van pensioenuitkeringen en waardeoverdracht van opgebouwde pensioenrechten van wethouders naar een ander pensioenfonds, conform de Wet APPA (Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers) .												
B.4 Bestuur	23026	2014	b	41,4	40,3	0,0	-1,1	0,0	39,2	38,1	37,1	36,0
Pensioenfonds SD Wethouders Bekostiging van pensioenuitkeringen en waardeoverdracht van opgebouwde pensioenrechten naar een ander pensioenfonds van voormalig leden dagelijks besturen stadsdelen die voor maart 2014 in functie waren en daarmee onder de Wet APPA vielen. (APPA = Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers.)												

Programma onderdeel	ID-nr	Instellings-jaar	Categorie voorziening a, b, c, d of e [1])	Beginstand 2023	Verwachte stand ultimo 2023	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Verwachte stand ultimo 2024	Verwachte stand ultimo 2025	Verwachte stand ultimo 2026	Verwachte stand ultimo 2027
B.5 Overhead	24001	2021	c	14,4	14,4	5,9	-5,9	0,0	14,4	14,4	14,4	14,4
Onderhoud binnenruimte huisvesting gemeentelijk apparaat Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van onderhoud van de binnenruimte van de huisvesting gemeentelijk apparaat.												
B.5 Overhead	13016	1820	e	0,8	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8	0,8	0,8	0,8
Liefdadigheidsdoelen Doel is financiële hulpverlening aan inwoners van Amsterdam die in urgente financiële noodsituaties verkeren, waarbij een voorliggende voorziening niet (meer) beschikbaar is.												
B.5 Overhead	71006	2015	c	23,5	24,3	6,8	-5,9	0,0	25,1	30,4	31,8	32,6
Groot onderhoud huisvesting gemeentelijk apparaat Egalisatie van de jaarlijks fluctuerende kosten van groot onderhoud van huisvesting gemeentelijk apparaat.												
B.5 Overhead	23002	2015	b	1,3	0,9	0,0	-0,3	0,0	0,6	0,3	0,2	0,2
Dekking financiële risico's (voormalig) personeel De voorziening is bedoeld om verplichtingen aan (voormalig) personeel in het kader van vervroegde uittreding, boventalligheid, (B)WW, wachtgeld, uitbetaling aanvullende (nabestaanden) pensioenen en aanspraken op de nieuwe FWS-regeling (50-100 regeling) te bekostigen.												
B.5 Overhead	23010	2018	b	3,1	3,1	0,0	0,0	0,0	3,1	3,1	3,1	3,1
Premie reparatie uitkering WW De reparatie-WW dient als aanvulling op de verkorte maximale WW-duur.												
B.5 Overhead	23005	1956	b	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pensioenfonds Concertgebouworkest Uitbetaling van aanvullend pensioen aan gepensioneerden van het Concertgebouworkest met dienstjaren van voor 28 december 1956 – de datum waarop de personeelsleden het ambtenaarschap in de zin van de Algemene Burgerlijke Pensioenwet hebben verworven –, of hun nabestaanden.												
Eindtotaal				**420,0**	**410,8**	**40,6**	**-46,2**	**0,0**	**405,2**	**410,8**	**412,3**	**416,8**

1 Categorieën voorzieningen

a. verplichtingen en verliezen waarvan de omvang onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten;

b. bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten;

c. kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong mede vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren;

d. de bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven;

e. van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen van Europese en Nederlandse overheidslichamen.

7.6 Begrotingsregels

MANIFEST MET UITGANGSPUNTEN BEGROTINGSREGELS

We werken aan gezonde gemeentefinanciën. We willen voldoende middelen tot onze beschikking hebben om onze maatschappelijke opgaven en ambities te realiseren, nu en in de toekomst. Daarbij willen we wendbaar zijn bij veranderende opgaven. Vanzelfsprekend handelen we binnen de kaders van de geldende wetgeving. We spreken daarom af dat we sturen op een begroting die structureel en reëel in evenwicht is, en die flexibel en schokbestendig is.

We sturen opgavegericht en gebiedsgericht. Met opgavegericht bedoelen we dat de maatschappelijke opgaven en onze bijbehorende bestuurlijke ambities centraal staan. Deze opgaven en ambities zijn vervat in de begrotingsprogramma's en vertaald naar beleidsdoelen. Wij sturen langs de lijnen van de programma's die zijn gericht op het realiseren van de beleidsdoelen. Gebiedsgericht werken maakt daar integraal onderdeel vanuit. De kracht is daar in te zetten waar de maatschappelijke opgave het grootst is of het meeste waarde oplevert. We doen dit in gezamenlijkheid met inwoners, ondernemers en met de bestuurders van de stadsdelen en stadsgebied Weesp.

We sturen integraal en hebben één hoofdbesluitvormingsmoment. De beleidsdoelen samen vertegenwoordigen alle opgaven en middelen waarop wij sturen. Dat doen we in samenhang, dus *integraal*. We willen de samenhang tussen de verschillende beleidsterreinen borgen en we willen de middelen uit onze begroting op de beste manier inzetten voor onze stad. We kunnen alleen goede keuzes maken, als de samenhang en alle keuzes in beeld zijn. Daarom is onze besluitvorming over de programmabegroting integraal. We doet dat op één moment in het jaar, in het voorjaar, zo creëren we overzicht en rust.

We zijn als college een collectief, samen maken we de stad. We zijn een collegiaal bestuur, we opereren als één team en zijn collectief verantwoordelijk voor het gemeentebeleid en de begroting. We maken het werkbaar door de verantwoordelijkheden binnen ons college te verdelen over de verschillende begrotingsprogramma's, waarbij ieder van ons de opdracht op zich neemt om de beleidsdoelen van haar/zijn programma(s) te realiseren. Ieder neemt verantwoordelijkheid voor haar/zijn programma(s) en toont medeverantwoordelijkheid voor de programma's van anderen en de begroting als geheel.

We sturen op de begroting die door de raad is goedgekeurd. De begroting wordt geautoriseerd door de raad, en vormt daarmee een 'contract' met de raad over wat wij gaan doen en hoeveel dat mag kosten. De begroting wordt vanzelfsprekend ook goedgekeurd door ons college, en is daarmee tevens een contract met elkaar over hoe wij de beschikbare middelen onderling verdelen. Een overschrijding bij de één, betekent onherroepelijk dat dit moet worden bijgelegd door een ander. Het is belangrijk dat de beoogde doelen kunnen worden bereikt en ieder erop kan rekenen dat de middelen per programma beschikbaar zijn en blijven. We spreken daarom af dat overschrijdingen van de uitgaven (of lagere inkomsten) op programmaniveau waar mogelijk worden voorkomen.

We gaan ordentelijk om met afwijkingen. De werkelijkheid verloopt doorgaans anders dan is vastgelegd in de begroting, en we vinden het belangrijk om in goede samenwerking om te gaan met afwijkingen. We zorgen dat we elkaar niet verrassen, en dat we elkaar (of het collectief) niet opzadelen met een probleem zonder oplossing. We spreken daarom af dat we elkaar informeren bij afwijkingen en dat de verantwoordelijke wethouder altijd zorgt voor een voorstel tot oplossing. Het ligt in de rede om deze oplossing in eerste instantie te zoeken binnen het eigen begrotingsprogramma, gezien het 'contract' dat de begroting vormt met de raad en met elkaar. Een oplossing kan echter ook gevonden worden in andere begrotingsprogramma's, zolang dit maar tot stand komt in afstemming en met wederzijdse instemming.

We willen wendbaar zijn bij het uitvoeren van onze begroting. We zijn bij het uitvoeren van de begroting zo wendbaar mogelijk, vanzelfsprekend binnen de kaders die ons zijn opgelegd door de gemeenteraad. Dat is nodig om goed in te kunnen spelen op veranderende opgaven. Daarom kunnen collegeleden voorstellen doen om middelen te schuiven tussen doelen of over de jaren.

We willen dat onze begrotingsuitvoering plaatsvindt in bestuurlijke rust. We willen immers dat ieder van ons gedurende het jaar kan rekenen op de beschikbare middelen per begrotingsprogramma en beleidsdoel. We spreken daarom af dat de ontwikkelingen in de algemene dekkingsmiddelen (met doorgaans een externe oorzaak) in het lopende jaar worden verrekend met het rekeningresultaat, en daarmee geen directe invloed hebben op de middelen die we beschikbaar stellen voor het bereiken van de beleidsdoelen. Om overhaaste beslissingen aan het eind van het jaar te voorkomen, spreken we af dat we niet-bestede middelen (gemaximeerd) kunnen meenemen naar het volgende jaar.

We hebben een grote opgave ten aanzien van investeringen in de stad, en zorgen voor een integraal investeringsportfolio. De investeringen in onze stad hebben een samenhang met elkaar: door de tijd, en over de beleidsdomeinen heen. We willen ons investeringsportfolio daarom integraal behandelen. Tegelijkertijd willen we dat onze begroting beheersbaar en wendbaar blijft, en daarom werken we met een investeringsruimte (in totaal, en per domein).

We willen goed inzicht hebben in de effectiviteit en doelmatigheid van ons beleid. We evalueren ons beleid daarom op een systematische manier, want door deze evaluaties kan de effectiviteit en doelmatigheid van ons beleid worden vergroot. We sturen daarbij op impact en stoppen met beleidsdoelen waarvan de impact onduidelijk is of stoppen met activiteiten waarbij de beleidsdoelen beter via een andere weg bereikt kunnen worden.

BEGROTINGSREGELS EN BIJSLUITERS

1. We werken aan gezonde gemeentefinanciën

We willen voldoen aan de wet die voorschrijft dat we een degelijke begroting hebben, en willen onze financiële situatie gezond te houden zodat we de middelen hebben (en houden) om de maatschappelijke opgaven te realiseren en we wendbaar zijn bij veranderende opgaven.

We spreken daarom af dat we sturen op een gezonde begroting, dus meerjarig sluitend, structureel en reëel in evenwicht, flexibel en schokbestendig. Op deze manier zorgen we ervoor dat we de juiste middelen begroten om onze taken en ons beleid te kunnen blijven uitvoeren, dat we de inkomsten hebben om deze uitgaven te bekostigen, en dat we een goede buffer hebben en dat we wendbaar zijn bij veranderende omstandigheden. Onze buffer is de algemene reserve, waar we de (minimale) normhoogte van bepalen op 5% van ons begrotingstotaal. Meevallers binnen de algemene dekkingsmiddelen in het lopende jaar worden toegevoegd aan de algemene reserve zolang de omvang van deze reserve onder deze norm ligt. Daarnaast doteren we het rekeningresultaat (gecorrigeerd met de eindejaarsmarge) aan de algemene reserve.

Daarnaast sturen we op ons structureel evenwicht door in onze begroting een duidelijk onderscheid te maken tussen incidenteel en structureel beleid. We zorgen ervoor dat beleid dat is gedekt met incidentele middelen ook echt incidenteel beleid is, dus dat afloop is geregeld. We zorgen dat structureel beleid ook daadwerkelijk structureel gedekt is.

Ook zorgen we dat de bestedingskracht van de begroting op peil blijft door rekening te houden met de toekomstige loon-en prijsontwikkelingen. Daarbij is de standaard-regel dat we de loon- en prijsindexatie jaarlijks uitkeren volgens onze systematiek.

2 De maatschappelijke opgaves zijn leidend en we werken en prioriteren gebiedsgericht

De maatschappelijke opgaves staan centraal. Deze vertalen we naar programma's en beleidsdoelen waarop we sturen. Voor ieder beleidsdoel wordt bepaald welke activiteiten we uitvoeren om deze doelen (en daarmee de maatschappelijke opgaven) te behalen. Zo zorgen we ervoor dat alle inzet vanuit de organisatie gericht is op de maatschappelijke opgaven. Daarbij werken en prioriteren we zoveel als mogelijk gebiedsgericht.

We spreken af dat we de programma-indeling in de begroting vormen op basis van de maatschappelijke opgaves. Dat houdt in dat we de van de maatschappelijke opgaven afgeleide beleidsdoelen zo logisch mogelijk ordenen in de verschillende programma's, zodat de doelen die een grote samenhang hebben en op elkaar inwerken (bijvoorbeeld afval en reiniging) in hetzelfde programma zitten, waardoor de sturing hierop – en daarmee op de bovenliggende maatschappelijke opgave – verbetert. We gaan hierbij ook sturen op (horizontale) thema's die alle of bijna alle programma's raken, zoals duurzaamheid en kansengelijkheid. Om zoveel mogelijk gebiedsgericht te werken, bepalen we per programma welke middelen zich hiervoor lenen en zetten deze middelen in gegeven de lokale opgaven, in overleg met de dagelijks besturen.

3. We sturen integraal en hebben één hoofdbesluitvormingsmoment

We willen onze middelen zo goed mogelijk inzetten voor de opgaven in onze stad en de daarvan afgeleide beleidsdoelen. Dit betekent dat we goede beslissingen moeten nemen over de inzet van onze schaarse middelen in relatie tot de verschillende opgaven. Dat kan alleen als alle keuzes gelijktijdig in beeld zijn, zodat deze integraal tegen elkaar kunnen worden afgewogen. Om dat zoveel mogelijk in bestuurlijke rust te laten verlopen, doen we deze integrale weging éénmaal per jaar. Daarnaast zijn er twee momenten om de begroting gedurende het jaar bij te stellen.

Om een goede integrale afweging te kunnen maken tussen de verschillende beleidsdoelstellingen en bijbehorende middelen vindt de besluitvorming over de begroting plaats op één vast moment in het jaar. Dit 'hoofdbesluitvormingsmoment' valt in het voorjaar, bij de voorjaarsnota. De voorjaarsbesluitvorming bepaalt op hoofdlijnen de kaders voor de begroting in het eerstvolgende jaar, inclusief de meerjarenraming.

4. Het college is collectief verantwoordelijk voor de gehele begroting, en verdeelt deze naar verantwoordelijken per programma

We zijn als college collectief verantwoordelijk voor de gehele begroting. Om deze verantwoordelijkheid waar te kunnen maken, zorgen we voor een heldere verdeling van de budgettaire verantwoordelijkheden binnen ons college.

Onze collectieve budgettaire verantwoordelijkheid is een optelsom van onze individuele verantwoordelijkheden. We zorgen daarom voor een heldere verdeling van de budgettaire verantwoordelijkheden binnen ons college. We maken een duidelijk onderscheid tussen de *algemene dekkingsmiddelen* (de budgetten waarvoor het gehele college *als team* verantwoordelijk is) en de *beleidsprogrammamiddelen* (de budgetten waarvoor een collegelid *als portefeuillehouder eerst*verantwoordelijk is en die binnen een programma samenwerkt met andere portefeuillehouders).

5. Per programma zijn betreffende collegeleden verantwoordelijk voor begrotingsdiscipline

De raad moet ervan kunnen uitgaan dat wij sturen op de budgetten zoals die door de raad zijn goedgekeurd. Tegelijkertijd moet ieder van ons ervan uit kunnen gaan dat de middelen per programma, die nodig zijn om de maatschappelijke opgaven aan te pakken, beschikbaar blijven. Dat impliceert begrotingsdiscipline per programma van ieder van ons.

Om onze collectieve verantwoordelijkheid voor de begroting waar te kunnen maken, moeten we kunnen vertrouwen op elkaars begrotingsdiscipline bij het uitvoeren van onze werkzaamheden. Ieder collegelid zorgt er daarom voor dat de baten en lasten binnen haar/zijn portefeuille (inclusief de baten en lasten van apparaat en de reserves) in de pas lopen met de begroting, waarbij het uitgangspunt is dat overschrijdingen van de uitgaven (of lagere inkomsten) op programmaniveau worden voorkomen.

Tijdens het hoofdbesluitvormingsmoment (de voorjaarsnota) wordt besloten over de inpassing van meevallers of tegenvallers uit de algemene dekkingsmiddelen, en wordt door het college als geheel besloten over de door de portefeuillehouder voorgestelde maatregelen op de beleidsprogrammamiddelen.

6. Bij de begrotingsdiscipline hoort vrijheid om voorstel aan college voor te leggen over inzet meevallers en oplossen tegenvallers

Collegeleden hebben de vrijheid en verantwoordelijkheid om zelf voorstellen voor te leggen aan het college over de meevallers en tegenvallers binnen hun portefeuille. We proberen hierin zo transparant mogelijk te zijn, om iedereen in het college een gelijke kans te geven.

Het uitgangspunt is dat mee-en (onvermijdelijke) tegenvallers onderdeel zijn van de integrale besluitvorming. Bij meevallers is het de verantwoordelijkheid van een collegelid om de inzet van deze meevallers transparant te maken, het is vervolgens aan het college om te beslissen hoe meevallers ingezet worden. Het vereist in elk geval instemming door het college als een (autonome) meevaller wordt ingezet voor een beleidsmatige intensivering. Bij tegenvallers is het de verantwoordelijkheid van een collegelid om zelf voorstellen te doen hoe deze tegenvallers te dekken (waar relevant samen met de portefeuillehouder die de dekking levert).

Voor een aantal specifieke (programma)onderdelen, waarvan de uitgaven gedekt worden met inkomsten uit bestemmingsheffingen / tarieven, geldt een gesloten systeem. Dat houdt in dat vanuit dat onderdeel geen compensatie gevonden hoeft te worden voor een tegenvaller in een ander onderdeel binnen het programma. Dit geldt voor afvalstoffenheffing, rioolrecht en vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH).

7. We zijn wendbaar in de uitvoering van de begroting, schuiven tussen doelen en over jaren is mogelijk onder voorwaarden

We zijn bij het uitvoeren van de begroting zo wendbaar mogelijk, vanzelfsprekend binnen de kaders die ons zijn opgelegd door de gemeenteraad. Dat is nodig om goed in te kunnen spelen op veranderende opgaven. Daarom kunnen collegeleden voorstellen doen om middelen te schuiven tussen doelen of over de jaren.

Collegeleden kunnen bij de voorjaarsnota voorstellen doen om de middelen binnen hun programma op een andere wijze in te zetten voor beleidsdoelen dan is opgenomen in de begroting. Deze voorstellen dienen budgettair sluitend te zijn, en over deze voorstellen wordt door het college als geheel besloten. Daarnaast kunnen collegeleden bij de voorjaarsnota en bij de begroting verzoeken indienen voor het verschuiven van lasten over de jaargrenzen heen als gevolg van vertraging of versnelling in de uitvoering van beleid, en van deze verzoeken zal door het college met een positieve grondhouding worden bezien of deze ingepast kunnen worden. Voorwaarde aan deze verzoeken is dat de schuif binnen de meerjarenperiode van de begroting moet plaatsvinden.

8. Om een goede inzet van onze middelen te borgen, mogen onderbestedingen (tot op zekere hoogte) meegenomen worden naar het volgende jaar.

Bij verantwoordelijkheid voor begrotingsdiscipline per programma, hoort ook de vrijheid om niet-bestede middelen mee te nemen naar het komende jaar. De keerzijde hiervan is dat een overbesteding gecompenseerd moet worden in het jaar erna. We werken met het budget dat we geautoriseerd hebben gekregen en daar sturen we op. Als dit uit de pas loopt, kan dat bij de voorjaarsnota en de begroting worden aangepast door te schuiven over doelen of jaren (regel 7). Mocht dit na begroting bekend worden, geeft deze regel de mogelijkheid om niet-bestede middelen voor maximaal 1% van het lastentotaal mee te nemen.

Om overhaaste uitgaven aan het eind van het jaar te voorkomen, krijgen collegeleden de ruimte om onderbesteding gedurende het jaar (gemaximeerd op 1% van het lastentotaal, verminderd met een eventueel tekort op het batentotaal, op het niveau van programma ten tijde van de originele begroting) mee te nemen naar het volgende jaar. Dit wordt de ‘eindejaarsmarge’ genoemd. Op de eindejaarsmarge gelden uitzonderingen: de lasten die samenhangen met reserves (inclusief de fondsen en middelen uit de september-en decembercirculaire die niet tot besteding komen maar wel worden doorgeschoven naar het volgende jaar) en de buurtbudgetten. Ten slotte geldt de afspraak dat wanneer een programma eerder is gecompenseerd uit de algemene middelen en deze middelen niet zijn ingezet in het betreffende jaar, deze middelen moeten terugvloeien naar het algemeen beeld.

Om de bestuurlijke rust te vergroten, en om zeker te stellen dat programma’s de middelen tot hun beschikking houden die nodig zijn, spreken we af dat mee- en tegenvallers in de algemene dekkingsmiddelen gedurende het lopende jaar ten gunste of laste van het resultaat komen. Op deze manier hoeven programma’s bijvoorbeeld niet direct te bezuinigen als er een tegenvaller is op de algemene dekkingsmiddelen.

9. We sturen integraal op ons investeringsportfolio

De investeringsopgave die we hebben in de stad is groot en daarom zullen wij speciale aandacht hebben voor ons investeringsportfolio. Onze investeringen hebben een samenhang, over de domeinen heen, en door de tijd. We willen onze investeringen daarom in samenhang, dus integraal, bekijken. We willen voldoende ruimte bieden om de noodzakelijke investeringen te kunnen doen, nu en in de toekomst. Tegelijk willen we zorgen voor een beheersbare en betaalbare begroting, nu en in de toekomst.

We spreken af dat we werken met een jaarlijkse investeringsruimte per domein. De investeringsruimte omvat alle investeringsuitgaven die binnen een domein jaarlijks worden geactiveerd. Door deze ruimte meerjarig vast te stellen zorgen we voor beheersbaarheid van onze begroting, en voor zekerheid en flexibiliteit binnen de domeinen bij het programmeren van projecten. Voor de investeringsruimte geldt een 100% eindejaarsmarge, hetgeen betekent dat alle onderuitputting meegenomen kan worden naar toekomstige jaren (en andersom: dat alle overschrijdingen moeten worden gecompenseerd in de meerjarenperiode). In onze begroting houden we rekening met alle lasten die voortvloeien uit onze investeringen (zoals de kapitaallasten, exploitatielasten en onderhoudslasten). Naar analogie van de investeringsruimte, geldt er ook een 100% eindejaarsmarge voor de (huidige) projecten uit het programma stadsverbetering.

Tijdens de hoofdbesluitvorming in het voorjaar besluiten we over de meerjarige investeringsruimte en over de indexatie van de investeringsruimte voor loon- en prijsontwikkelingen. Bij de begrotingsbesluitvorming in september besluiten we over de invulling van het investeringsportfolio.

10. We vergroten onze effectiviteit door systematisch ons beleid te evalueren.

We evalueren ons beleid op een systematische manier, want door deze evaluaties kan de effectiviteit en doelmatigheid van ons beleid worden vergroot. We sturen daarbij op impact en stoppen met beleidsdoelen waarvan de impact onduidelijk is of stoppen met activiteiten waarbij de beleidsdoelen beter via een andere weg bereikt kunnen worden. We willen alle beleidsdoelen in de begroting periodiek evalueren, op een slim moment.

Om het inzicht in de effectiviteit en doelmatigheid van ons beleid te vergroten, zullen we al het beleid systematisch evalueren. Dat doen we door ieder onderdeel van de begroting (bijvoorbeeld doel) periodiek te evalueren, en dit te doen op een slim moment in de beleidscyclus. Dat betekent dus dat we kijken naar wanneer er nieuw beleid voor een bepaald beleidsterrein voorzien is en het moment van evaluatie daarop af te stemmen. Dit levert, naast inzicht in mogelijkheden om de effectiviteit en doelmatigheid van ons beleid te vergroten, ook inzicht op in alternatieve beleidsopties.

7.7

Overzicht incidentele baten en lasten

De begroting structureel en reëel in evenwicht

In de Gemeentewet staat dat onze begroting structureel en reëel in evenwicht moet zijn. In artikel 189 (tweede lid) staat: “De raad ziet erop toe dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Hiervan kan hij afwijken indien aannemelijk is dat het structureel en reëel evenwicht in de begroting in de eerstvolgende jaren tot stand zal worden gebracht.”

Onze begroting is structureel in evenwicht wanneer we de structurele lasten dekken door structurele baten. Er is een structureel tekort wanneer de structurele baten niet voldoende zijn om de structurele lasten te dekken. Dus wanneer we structurele lasten dekken met incidentele baten.

In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is deze bepaling verder uitgewerkt. Zo staat in het BBV hoe gemeenten (en provincies) het structurele saldo moeten berekenen. En staat er hoe gemeenten het structurele saldo moeten toelichten in de begroting en in het jaarverslag. Met deze bijlage geven we invulling aan dit voorschrift.

In het algemeen geldt dat een gemeente structurele taken uitvoert en daarvoor structurele baten en lasten raamt in de begroting. Structurele lasten en baten zijn dus de regel. Incidentele lasten en baten zijn de uitzondering, bijvoorbeeld voor eenmalige zaken of (meerjarige) projecten of subsidies met een tijdelijk karakter. Het BBV bepaalt dat we de uitzonderingen (dus de incidentele baten en lasten) duidelijk maken en toelichten.

Het structurele saldo drukken we meestal uit in euro’s. Het structurele saldo kunnen we ook uitdrukken als percentage van de batenkant van de begroting (hier: de batenkant exclusief reserves). In dat geval noemen we het de ‘structurele exploitatieruimte’. De structurele exploitatieruimte is een verplicht kengetal vanuit het BBV en staat in de paragraaf over het Weerstandvermogen (zie paragraaf 5.1).

Het BBV schijft voor dat we voor alle jaren van onze meerjarenbegroting een structureel saldo moeten berekenen. In deze begroting dus voor de jaren 2023 tot en met 2027. Het begrip ‘structureel evenwicht’ hangt hierbij voor 2023 altijd samen met de meerjarige ontwikkeling, zoals ook in de Gemeentewet staat. Hoewel de meerjarige ontwikkeling tot en met 2025 positief is, ontstaat er in 2026 toch een structureel tekort. De oorzaak hiervoor ligt in de onduidelijkheid rond de gemeentefinanciën vanaf 2026. De inkomsten uit het gemeentefonds vallen terug zonder dat het alternatief hiervoor al is uitgewerkt. Hierdoor vallen de structurele inkomsten terug en resulteert een negatief saldo. Dit is inclusief opbouw van het structurele saldo weergeven in tabel 7.7.1.

Tabel 7.7.1. Structureel saldo en structurele exploitatieruimte

	2023	2024	2025	2026	2027	Berekening
Totale baten exclusief reserves	6.231	6.458	6.654	6.531	6.620	a
Totale lasten exclusief reserves	6.238	6.458	6.421	6.526	6.525	b
Saldo voor bestemming	**-7**	**0**	**233**	**5**	**95**	**c (=a-b)**
Onttrekkingen aan reserves (inclusief vrijval)	1.500	584	425	477	285	d
Toevoegingen aan reserves	1.395	638	636	477	403	e
Saldo na bestemming	**99**	**0**	**0**	**5**	**-40**	**f (=c+d-e)**
Totale incidentele baten	195,6	72,7	105,9	7,9	0,1	g
Totale incidentele lasten	332,1	215,7	111,2	52,4	6,9	h
Structurele begrotingssaldo	**235,5**	**143,0**	**5,0**	**44,5**	**-33,2**	**i (=f-g+h)**
Structurele exploitatieruimte	3,7	2,2	0,1	0,6	-0,5	= i/a * 100%

Toelichting op de incidentele baten en lasten

Het BBV schrijft voor dat de toelichting op de meerjarenraming een overzicht per jaar van de geraamde incidentele baten en lasten per programma bevat.

Incidentele lasten

Programma	2023	2024	2025	2026	2027	Bron
1. Ruimtelijke ontwikkeling, bouwen, wonen						
Handhaving woonboten en niet-varende bedrijfsvaartuigen	0,2	0,4				NBR
Digitalisering bouwdossiers	0,5					B2023
Stedelijke bodemsanering en nazorg	4,4	4,4	5,2	5,2	5,2	VJN 2023
Gebiedsontwikkeling	2,0	2,0	2,0	1,5		Coalitie akkoord 22-26 C11.2
Wonen	0,9	3,2				Coalitie akkoord 22-26 C11.4
Huisvesting kwetsbare groepen	1,7	7,0	4,5	4,5		Coalitie akkoord 22-26 C11.5
Energietransitie en aardgasvrij	3,5	3,5	3,5	2,8		Coalitie akkoord 22-26 C9.1
Circulaire economie en duurzaamheid	1,0	4,3	4,3	0,5		Coalitie akkoord 22-26 C9.2
Isolatie-offensief	8,5	7,0				Coalitie akkoord 22-26 C9.4
Zonne-energie	1,0	1,0	1,0	1,0		Coalitie akkoord 22-26 C9.5
Congestie	1,0	1,0	1,0	1,0		Coalitie akkoord 22-26 C9.7
Luchtkwaliteit	2,0	2,0	2,0			Coalitie akkoord 22-26 C9.8
Klimaatakkoord	14,4					B2024
Klimaatfonds	39,3	37,3				VJN 2019
Proeftuin aardgasvrije wijken	1,0	3,7				B2023
Havenstad	0,3	0,1				VJN 2023
Aanpak energiearmoede	8,4	17,2				B2024
Volkshuisvestingsfonds	7,7	10,8	7,3			B2024
Masterplannen	1,3	0,9				VJN 2023
Omgevingswet	1,2	0,4				VJN 2023
2. Openbare ruimte, water, groen, vervoer						
Duurzaamheid	4,4	4,4	5,0			NBR
Uitstootloze mobiliteit (luchtkwaliteit)	7,1	7,2	4,7			NBR
Programma Stadsverbetering (rijksuitkering Parkeerinkomsten)	40,0					VJN 2023
Kwaliteitsimpuls Groen/Groengelden (oa Noorderpark, Rembrandt Park, Gaasperplas en Gaasperpark)	3,7	2,1	1,5	1,3		VJN 2023
Groot onderhoud parkeren	5,1					VJN 2023
Duurzaamheid	4,4	4,4	5,0			NBR
Inzet baten voor de ontwikkeling van de laadinfrastructuur	3,5	3,0	3,0	3,0		VJN 2023
Coalitiemiddelen 2022-2026 (oa klimaatadaptatie; bestedingsplan integrale aanpak Noord)	3,0	2,5	1,9	1,1		VJN 2023
Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie	0,9	1,3	1,5	0,5	0,1	VJN 2023
Uitvoering project Groot Amsterdamse Bos - 'De Oeverlanden'	1,8					VJN 2023
Project Haarlemmerweg N200 en mobiliteitsfonds Zuidoost	1,1					VJN 2023
ASH	2,0					NBR
Sprong over het IJ	0,2					NBR
Uitstootloze mobiliteit (luchtkwaliteit)	7,1	7,2	4,7			NBR
Afvalstofheffing	0,9					B2020
3. Economie, kunst, cultuur en erfgoed						
Totaal Programma 3	34,6	13,7	2,8	0,5		Zie bijlage bij Begroting 2024
4. Sport						
Organisatie topsportevenementen						NBR
Sportstimulering en sportevenementenbudget						NBR

Programma	2023	2024	2025	2026	2027	Bron
5. Onderwijs						
Nationaal Programma Onderwijs (NPO)	6,1	3,2	1,0			B2024
Lerarenagenda	1,0	1,0	1,0	1,0		B2024
Gezond schoolontbijt -/lunch	1,0	1,0	1,0	1,0		B2024
Kenniscentrum ongelijkheid	0,7	1,3	1,3	1,3		B2024
Schoolveiligheid	0,7	1,1	1,6	1,6		B2024
Huiswerkbegeleiding / intensieve bijles (HDT)	1,0	1,0	1,0	1,0		B2024
Regionaal Meld- en Coördinatiepunt	1,0	0,8	0,1			B2024
Familiescholen en Brede Brugklas Bonus	1,3	1,3	1,3	1,3		B2024
Onderwijshuisvesting Ontheemden	2,7					B2024
Aanvullen tekort Leerlingenvervoer	0,9	0,2	0,1			B2024
School-/ Diplomazwemmen	0,5	0,8				B2024
CA-middelen onderwijs	1,3	1,3	1,3			B2024
Leerlingenvervoer Oekraïense vluchtelingen	1,2					B2024
6. Volkgsgezondheid, jeugd en zorg						
Winteropvang	2,1					NBR
Kasschuif Buurtteams	-0,6					
Buurtteams en GGD preventiemiddelen	1,8					
Transitie buurtteams in 2021 en 2022						NBR
Hulp bij huishouden	1,9					NBR
Intensiveringen voor jeugdwerk en jongeren in de buurt	2,0					NBR
Landelijk plan van aanpak dakloosheid (Blokhuismiddelen)	0,9	0,2				NBR
Verbeteren en stimuleren van de sociale en fysieke toegankelijkheid						NBR
Voorbereidingskosten voor het realiseren van een Nationaal museum voor Slavernijverleden	1,0	1,0				NBR
Regisseurs voor Top600/400 personen						NBR
Preventieve middelen ongelijkheid gezondheid						NBR
Preventie middelen ongelijkheid gezondheid binnen stadsdelen						NBR
Preventief drugsbeleid						NBR
Aanpak racisme en discriminatie en zelforganisaties						NBR
Gezinsregisseurs van gertificeerde instellingen						NBR
Amsterdam vitaal en gezond						NBR
Niet justitiële preventieve aanpak						VJN2019
7. Werk, inkomen en participatie						
Werkbonus/stimuleringspremie bijverdienen in de bijstand	1,6	1,4				NBR
Sargentini banen	1,1	0,6	0,6			NBR
MBO en toeleiding naar werk en om- en bijscholen	1,5	1,5				NBR
Armoede en SHV	5,0					NBR
Caseload verhoging	2,8	2,5	2,3			NBR
Wendbaar en toekomstbestendig maken WPI	2,7	0,7	0,3			NBR
Incidentele middelen voor autonome groei bijstandsbestand	7,1	1,8				NBR
Statushouders	2,5	2,5	2,3			NBR
Herstelpakket Programma 7	6,0					B2021
Tijdelijke financiering stafpersoneel in programma B	-0,2					B2023
Grip op je Eigen Geld en Op eigen kracht	0,2					B2023
Kasschuif ELIP				0,2		B2023
Kasschuif Meer Kans Op Werk Jongeren	0,3					B2023
Kasschuif Sociaal Werk	1,9	1,9				B2023
Kasschuif Autonome Groei	-0,8	0,8				B2023
Kasschuif Werkgelegenheid in jongerenwerk	0,5					B2023
kasschuif MKOWJ voor gelden uit meiciruculaire	2,6					B2023
Onderlinge verrekening budgetten plus kasschuif Volwasseneneducatie	1,0					B2023

Programma	2023	2024	2025	2026	2027	Bron
Vrijval Autonome Groei	-3,6					B2023
Coalitieakkoord intensiveringen: volwasseneneducatie	0,7	1,2	1,2	0,6		B2023
Coalitieakkoord intensiveringen: werk	4,5	4,5	4,5	2,3		B2023
Intertemporele compensatie voor energie Armoedebestrijding	19,0	2,0	2,0			B2023
Intertemporele compensatie voor POK Armoedebestrijding	1,6					B2023
Coalitieakkoord ombuigingen: bestandsreductie - Inkomen (incidenteel)	-5,0	-5,0	3,0			B2023
Intensivering coalitieakkoord - Inkomen	3,5	3,5	3,5	1,8		B2023
Systeem Vernieuwing Werk en Inkomen (SVWI)	9,3	3,9	2,4			B2024
Programma Iedereen Kans op Werk	0,0	8,2	6,1	4,1		B2024
Kasschuif Crisis dienstverlening Jongeren	-1,7	1,7				B2024
8. Veiligheid						
Amsterdam 750 jaar		3,0				VJN 2023
OOV/Top 600	-1,7					VJN 2023
OOV/Top 1000	-0,2					VJN 2023
OOV/Preventie met Gezag	10,0	9,6	9,6	9,6		VJN 2023
OOV/BOTOC middelen	0,7					VJN 2023
Seksuele intimidatie en geweld	0,0	0,5	0,5	1,4		VJN 2023
OOV/T&H SAOA	1,7					VJN 2023
OOV/Cameratoezicht	0,0					VJN 2023
OOV/Gem. Processen	0,0	0,5				VJN 2023
OOV/Projecten	0,0	0,3	0,3	0,3		VJN 2023
OOV/Actiecentrum Veiligheid	0,2	0,4	0,4	0,4		VJN 2023
Programma Drugs	0,1	0,2	0,2	0,2		VJN 2023
OOV/Veiligheid en OOV	-3,1	-0,1	-0,1	0,0		VJN 2023

Programma	2023	2024	2025	2026	2027	Bron
A. Algemene dekkingsmiddelen						
Buurtbanen/regeling maatschappelijk initiatief	5,0					B2021
B. Bestuur en apparaat						
Verhoging salarisbudget wethouders	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	VJN 2023
Regeling maatschappelijke initiatieven/ buurtbanen	5,0					NBR
Totale incidentele lasten						
TOTAAL	**332,1**	**215,7**	**111,2**	**52,4**	**6,9**	

Incidentele baten

Programma	2023	2024	2025	2026	2027	Bron
1. Ruimtelijke ontwikkeling, bouwen, wonen						
Baten ten gunste van Vereveningsfonds	59,6	70,5	90,5			B2022
2. Openbare ruimte, water, groen, vervoer						
Plaatsingsovereenkomst laadpalen net Total Energies	8,5					VJN 2023
Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie	0,9	1,3	1,5	0,5	0,1	VJN 2023
Kwaliteitsimpuls Groen	0,7	2,1	1,5	1,3		VJN 2023
Stedelijke bodemsanering en nazorg (bijdrage Rijk)	5,1					B2020
Dekking uit groengelden	1,7					VJN2019
3. Economie, kunst, cultuur en erfgoed						
4. Sport						
5. Onderwijs						
Inkomsten Nationaal Programma Onderwijs	6,1	3,2	1,0			
Inkomsten Regionaal Meld- en Coördinatiepunt	1,0	0,8	0,1			
Inkomsten Onderwijshuisvesting Ontheemden	2,7					
6. Volkgsgezondheid, jeugd en zorg						
7. Werk, inkomen en participatie						
Programma Iedereen Kans op Werk	0,0	8,8	6,6	4,4		B2024
Onttrekking Reserve Sociaal Werk tbv begeleiding	0,0	1,7	1,7	1,7		B2024
8. Veiligheid						
Amsterdam 750 jaar			3,0			VJN 2023
OOV/BOTOC middelen	0,7					VJN 2023
OOV/Infohuish. Radicalisering	0,3	0,3				VJN 2023

Programma	2023	2024	2025	2026	2027	Bron
A. Algemene dekkingsmiddelen						
Herstelpakket maatregelen Belastingen	-6,0	-16,0				B2021
Rijkscompensatie inkomstenderving 2020	114,0					VJN2021
Integrate en decentralisatie-uitkeringen	0,0	0,0				
B. Bestuur en apparaat						
Slimmere openingstijden Stadhuis	0,1					
Totale incidentele baten	**195,4**	**72,7**	**105,9**	**7,9**	**0,1**	

7.8 Brugstaat

Programma 1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid

(bedragen x € 1 miljoen))

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 1.1 Ruimtelijke ontwikkeling	
Baten	0,0
Lasten	17,9
Onttrekking	2,4
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 1.2 Grond	
Baten	505,0
Lasten	526,2
Onttrekking	139,4
Toevoeging	117,8
Programmaonderdeel 1.3 Erfpacht	
Baten	246,5
Lasten	55,4
Onttrekking	50,7
Toevoeging	124,9
Programmaonderdeel 1.4 Wonen	
Baten	88,7
Lasten	180,9
Onttrekking	22,2
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 1.5 Vastgoed	
Baten	77,5
Lasten	56,4
Onttrekking	3,7
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 1.6 Duurzaamheid en milieubeheer	
Baten	4,9
Lasten	77,1
Onttrekking	49,3
Toevoeging	1,7
Programmaonderdeel 1.7 Begraafplaatsen en crematoria	
Baten	9,0
Lasten	9,4
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,0

Programma 2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 2.1 Verkeer, vervoer en parkeren	
Baten	56,6
Lasten	238,4
Onttrekking	14,0
Toevoeging	132,5
Programmaonderdeel 2.2 Openbaar vervoer	
Baten	33,1
Lasten	92,7
Onttrekking	1,0
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 2.3 Afval en reinigen openbare ruimte	
Baten	211,5
Lasten	243,8
Onttrekking	2,9
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 2.4 Beheer en onderhoud Openbare Ruimte	
Baten	36,1
Lasten	279,8
Onttrekking	82,0
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 2.5 Water	
Baten	4,5
Lasten	56,1
Onttrekking	24,7
Toevoeging	0,4
Programmaonderdeel 2.6 Groen en Dierenwelzijn	
Baten	3,2
Lasten	102,6
Onttrekking	30,4
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 2.7 Riool en Drinkwater	
Baten	268,4
Lasten	251,7
Onttrekking	0,0
Toevoeging	4,5

Programma 3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 3.1 Economie en innovatie	
Baten	22,5
Lasten	58,3
Onttrekking	11,1
Toevoeging	3,2
Programmaonderdeel 3.2 Kunst en cultuur	
Baten	2,0
Lasten	186,3
Onttrekking	4,1
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 3.3 Erfgoed	
Baten	0,2
Lasten	3,3
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,0

Programma 4 Sport

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 4.1 Sport	
Baten	17,2
Lasten	85,6
Onttrekking	1,4
Toevoeging	0,0

Programma 5 Onderwijs

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 5.1 Onderwijs	
Baten	57,3
Lasten	323,9
Onttrekking	4,8
Toevoeging	0,0

Programma 6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 6.1 Basisvoorzieningen	
Baten	68,1
Lasten	285,5
Onttrekking	7,0
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 6.2 Wijkteams	
Baten	0,9
Lasten	124,0
Onttrekking	1,6
Toevoeging	3,3
Programmaonderdeel 6.3 Individuele voorzieningen	
Baten	20,0
Lasten	868,4
Onttrekking	17,7
Toevoeging	5,6
Programmaonderdeel 6.4 Diversiteit	
Baten	0,0
Lasten	10,5
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,0

Programma 7 Sociale zaken en Armoedebestrijding

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 7.1 Inkomensregelingen	
Baten	663,8
Lasten	741,0
Onttrekking	18,8
Toevoeging	1,3
Programmaonderdeel 7.2 Werk, participatie en inburgering	
Baten	25,2
Lasten	256,5
Onttrekking	8,6
Toevoeging	-1,3
Programmaonderdeel 7.3 Armoede en schuldhulp	
Baten	17,3
Lasten	145,4
Onttrekking	1,3
Toevoeging	0,2

Programma 8 Veiligheid

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel 8.1 Brandweer en crisisbeheersing	
Baten	3,0
Lasten	96,6
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel 8.2 Openbare orde en veiligheid	
Baten	26,7
Lasten	193,4
Onttrekking	9,7
Toevoeging	11,0

Programma A Algemene dekkingsmiddelen

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel A.1 Lokale heffingen	
Baten	904,3
Lasten	34,6
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel A.2 Gemeentefonds	
Baten	2.959,5
Lasten	0,0
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel A.3 Treasury en deelnemingen	
Baten	84,9
Lasten	47,3
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien	
Baten	0,0
Lasten	36,3
Onttrekking	55,7
Toevoeging	154,3

Programma B Bestuur en organisatie

(bedragen x € 1 miljoen)

	Begroting 2024
Programmaonderdeel B.1 Dienstverlening	
Baten	43,7
Lasten	90,8
Onttrekking	2,6
Toevoeging	0,2
Programmaonderdeel B.2 Horizontaal thema Digitale stad en overheid	
Baten	0,6
Lasten	35,3
Onttrekking	0,0
Toevoeging	1,8
Programmaonderdeel B.3 Horizontaal thema Democratisering	
Baten	0,0
Lasten	10,4
Onttrekking	3,5
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel B.4 Bestuur	
Baten	0,6
Lasten	34,1
Onttrekking	0,1
Toevoeging	0,0
Programmaonderdeel B.5 Overhead	
Baten	11,1
Lasten	630,7
Onttrekking	10,7
Toevoeging	8,9
Programmaonderdeel B.6 Inzet specifieke expertise fysieke & sociale sector	
Baten	0,5
Lasten	-3,5
Onttrekking	0,0
Toevoeging	0,2

	Begroting 2024
Totaal baten	**6.471,8**
Totaal lasten	**6.482,8**
Totaal onttrekkingen	**581,5**
Totaal toevoegingen	**570,5**
Resultaat	**0,0**

7.9 Doelenrealisatie

(bedragen x € 1 miljoen)

		2023	2024	2025	2026	2027
Programma 1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid						
	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling					
1.1.1	Amsterdam geeft ruimtelijke voorwaarden voor nieuwe woon, werk en leefmilieus om demografische en economische groei mogelijk te maken.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
1.1.1	Amsterdam geeft ruimtelijke voorwaarden voor nieuwe woon, werk en leefmilieus om demografische en economische groei mogelijk te maken.	16,3	17,9	14,5	14,1	12,8
	Totaal lasten	**16,3**	**17,9**	**14,5**	**14,1**	**12,8**
	Saldo van baten en lasten	**-16,3**	**-17,9**	**-14,5**	**-14,1**	**-12,8**
	1.2 Grond					
1.2.1	Het realiseren van voldoende en betaalbare woningen & kantoorruimte.	316,5	505,0	493,1	486,1	477,9
1.2.2	Gebieden ontwikkelen ten behoeve van wonen, werken en maatschappelijke voorzieningen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2.3	In de toekomst worden voldoende gebieden ontwikkeld voor wonen, werken en maatschappelijke voorzieningen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**316,5**	**505,0**	**493,1**	**486,1**	**477,9**
1.2.1	Het realiseren van voldoende en betaalbare woningen & kantoorruimte.	320,0	526,2	502,8	501,8	494,0
1.2.2	Gebieden ontwikkelen ten behoeve van wonen, werken en maatschappelijke voorzieningen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.2.3	In de toekomst worden voldoende gebieden ontwikkeld voor wonen, werken en maatschappelijke voorzieningen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal lasten	**320,0**	**526,2**	**502,8**	**501,8**	**494,0**
	Saldo van baten en lasten	**-3,5**	**-21,2**	**-9,7**	**-15,7**	**-16,1**
	1.3 Erfpacht					
1.3.1	De waarde en het gebruik van grond ten dienste van inwoners en bedrijven laten komen.	307,1	246,5	234,8	244,0	243,0
	Totaal baten	**307,1**	**246,5**	**234,8**	**244,0**	**243,0**
1.3.1	De waarde en het gebruik van grond ten dienste van inwoners en bedrijven laten komen.	53,0	55,4	49,5	43,1	43,4
	Totaal lasten	**53,0**	**55,4**	**49,5**	**43,1**	**43,4**
	Saldo van baten en lasten	**254,1**	**191,1**	**185,3**	**200,9**	**199,6**

		2023	2024	2025	2026	2027
	1.4 Bouwen en wonen					
1.4.1	Een rechtvaardige verdeling van de woningen waarbij voorrang wordt gegeven aan diegenen die de woning het hardste nodig hebben.	18,8	0,0	0,0	0,0	0,0
1.4.2	Een toekomstbestendige woningvoorraad (duurzaam, basiskwaliteit en veilig).	69,9	71,0	54,2	46,9	46,9
1.4.3	Beschermen van de (gewenste) samenstelling van de woningvoorraad en de leefbaarheid.	16,8	17,7	17,7	17,6	17,6
	Totaal baten	**105,5**	**88,7**	**71,9**	**64,5**	**64,5**
1.4.1	Een rechtvaardige verdeling van de woningen waarbij voorrang wordt gegeven aan diegenen die de woning het hardste nodig hebben.	30,6	17,1	12,4	11,3	6,6
1.4.2	Een toekomstbestendige woningvoorraad (duurzaam, basiskwaliteit en veilig).	162,8	153,9	132,4	120,6	111,1
1.4.3	Beschermen van de (gewenste) samenstelling van de woningvoorraad en de leefbaarheid.	10,3	9,9	9,9	9,9	9,9
	Totaal lasten	**203,6**	**180,9**	**154,8**	**141,8**	**127,6**
	Saldo van baten en lasten	**-98,1**	**-92,3**	**-82,9**	**-77,3**	**-63,1**
	1.5 Vastgoed					
1.5.1	Amsterdam heeft een vastgoedportefeuille die voldoet aan de gemeentelijk en landelijke ambities en wetgeving op het gebied van duurzaamheid en bouwkundige kwaliteit.	67,9	77,5	67,7	68,0	68,0
1.5.2	Amsterdam streeft naar een optimaal gebruik van haar maatschappelijk vastgoedportefeuille om een zo hoog mogelijk maatschappelijk rendement te behalen en gemiste inkomsten te minimaliseren.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**67,9**	**77,5**	**67,7**	**68,0**	**68,0**
1.5.1	Amsterdam heeft een vastgoedportefeuille die voldoet aan de gemeentelijk en landelijke ambities en wetgeving op het gebied van duurzaamheid en bouwkundige kwaliteit.	51,4	56,4	50,7	50,8	50,7
1.5.2	Amsterdam streeft naar een optimaal gebruik van haar maatschappelijk vastgoedportefeuille om een zo hoog mogelijk maatschappelijk rendement te behalen en gemiste inkomsten te minimaliseren.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
1.5.3	We beheren en onderhouden de eigendommen bestemd voor broedplaatsen, woon- en werkruimtes voor kunstenaars en creatieve ondernemers en cultuurgebouwen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal lasten	**51,4**	**56,4**	**50,7**	**50,8**	**50,7**

		2023	2024	2025	2026	2027
	Saldo van baten en lasten	**16,5**	**21,1**	**17,0**	**17,2**	**17,3**
	1.6 Duurzaamheid en milieubeheer					
1.6.1	Amsterdam voldoet aan de doelstelling van het Klimaatakkoord Parijs door de stad aardgasvrij te maken voor 2040 en de CO2-uitstoot met 95% te verlagen voor 2050 en is een stad met schone lucht waar afval als grondstof wordt gebruikt.	19,1	4,9	0,3	0,3	0,3
	Totaal baten	**19,1**	**4,9**	**0,3**	**0,3**	**0,3**
1.6.1	Amsterdam voldoet aan de doelstelling van het Klimaatakkoord Parijs door de stad aardgasvrij te maken voor 2040 en de CO2-uitstoot met 95% te verlagen voor 2050 en is een stad met schone lucht waar afval als grondstof wordt gebruikt.	93,8	77,1	38,6	38,1	28,4
	Totaal lasten	**93,8**	**77,1**	**38,6**	**38,1**	**28,4**
	Saldo van baten en lasten	**-74,7**	**-72,2**	**-38,2**	**-37,8**	**-28,1**
	1.7 Begraafplaatsen en crematoria					
1.7.1	Amsterdam geeft tegen kostendekkende tarieven de mogelijkheid tot begraven en cremeren, waarbij ruimte is voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.	8,8	9,0	9,0	9,0	9,0
	Totaal baten	**8,8**	**9,0**	**9,0**	**9,0**	**9,0**
1.7.1	Amsterdam geeft tegen kostendekkende tarieven de mogelijkheid tot begraven en cremeren, waarbij ruimte is voor ieders persoonlijke wens, ongeacht sociale, religieuze of culturele achtergrond.	9,0	9,1	9,0	9,0	9,0
	Totaal lasten	**9,0**	**9,4**	**9,3**	**9,3**	**9,3**
	Saldo van baten en lasten	**-0,1**	**-0,4**	**-0,3**	**-0,3**	**-0,3**
	Totaal Programma 1 Bouwen, Wonen en Duurzaamheid	**77,8**	**8,3**	**56,5**	**72,9**	**96,6**
	Programma 2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer					
	2.1 Verkeer, vervoer en parkeren					
2.1.1	De openbare ruimte van Amsterdam is een plek waar bewoners en bezoekers prettig, veilig en gezond kunnen verblijven en verplaatsen.	1,3	10,4	7,6	0,0	0,0
2.1.2	Bewoners en bezoekers kunnen zich verplaatsen van, naar en binnen Amsterdam.	50,6	46,2	47,4	45,3	45,3
2.1.3	Amsterdam is op een veilige en duurzame manier bereikbaar voor commercieel vervoer.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

		2023	2024	2025	2026	2027
	Totaal baten	**52,0**	**56,6**	**55,0**	**45,4**	**45,4**
2.1.1	De openbare ruimte van Amsterdam is een plek waar bewoners en bezoekers prettig, veilig en gezond kunnen verblijven en verplaatsen.	89,7	80,1	69,2	48,8	53,4
2.1.2	Bewoners en bezoekers kunnen zich verplaatsen van, naar en binnen Amsterdam.	164,1	153,6	151,9	155,4	145,2
2.1.3	Amsterdam is op een veilige en duurzame manier bereikbaar voor commercieel vervoer.	5,5	4,7	4,7	2,5	2,5
	Totaal lasten	**259,4**	**238,4**	**225,7**	**206,6**	**201,0**
	Saldo van baten en lasten	**-207,4**	**-181,7**	**-170,7**	**-161,2**	**-155,6**
	2.2 Openbaar vervoer					
2.2.1	Amsterdam is voor iedereen op een prettige en aantrekkelijke manier bereikbaar via het openbaar vervoer.	26,6	33,1	63,5	13,9	13,9
	Totaal baten	**26,6**	**33,1**	**63,5**	**13,9**	**13,9**
2.2.1	Amsterdam is voor iedereen op een prettige en aantrekkelijke manier bereikbaar via het openbaar vervoer.	84,2	92,7	118,2	69,6	67,1
	Totaal lasten	**84,2**	**92,7**	**118,2**	**69,6**	**67,1**
	Saldo van baten en lasten	**-57,6**	**-59,6**	**-54,6**	**-55,7**	**-53,3**
	2.3 Afval en reinigen openbare ruimte					
2.3.1	Amsterdam is een schone stad.	203,7	211,5	211,3	210,8	210,8
2.3.2	Amsterdam voorkomt (rest) afval.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**203,7**	**211,5**	**211,3**	**210,8**	**210,8**
2.3.1	Amsterdam is een schone stad.	217,4	224,5	224,7	224,1	224,1
2.3.2	Amsterdam voorkomt (rest) afval.	17,4	19,2	19,3	17,9	16,4
	Totaal lasten	**234,8**	**243,8**	**244,0**	**242,0**	**240,4**
	Saldo van baten en lasten	**-31,1**	**-32,3**	**-32,6**	**-31,2**	**-29,7**
	2.4 Beheer en onderhoud Openbare Ruimte					
2.4.1	De Amsterdamse openbare ruimte wordt duurzaam beheerd en is begaanbaar, heel en veilig voor alle gebruikers.	34,8	34,8	34,8	34,8	34,8
2.4.2	Amsterdam is voorbereid op veranderend klimaat in 2050.	0,9	1,3	1,5	0,5	0,1

		2023	2024	2025	2026	2027
	Totaal baten	**35,7**	**36,1**	**36,3**	**35,3**	**34,9**
2.4.1	De Amsterdamse openbare ruimte wordt duurzaam beheerd en is begaanbaar, heel en veilig voor alle gebruikers.	252,4	275,5	281,2	287,0	284,8
2.4.2	Amsterdam is voorbereid op veranderend klimaat in 2050.	3,4	4,3	3,9	2,0	0,1
	Totaal lasten	**255,8**	**279,8**	**285,2**	**289,1**	**284,9**
	Saldo van baten en lasten	**-220,1**	**-243,7**	**-248,8**	**-253,8**	**-250,0**
	2.5 Water					
2.5.1	Het openbare water is begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig voor alle gebruikers.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2.5.2	We verdelen het gebruik van het water en voorzieningen bij het water en beheersen drukte op het water.	3,9	4,5	4,7	4,9	5,1
	Totaal baten	**3,9**	**4,5**	**4,7**	**4,9**	**5,1**
2.5.1	Het openbare water is begaanbaar, aantrekkelijk, schoon en veilig voor alle gebruikers.	48,9	48,1	41,0	42,3	42,5
2.5.2	We verdelen het gebruik van het water en voorzieningen bij het water en beheersen drukte op het water.	7,1	8,0	6,8	7,0	7,0
	Totaal lasten	**56,0**	**-51,6**	**-43,2**	**-44,4**	**-44,4**
	Saldo van baten en lasten	**-52,0**	**-42,7**	**-31,2**	**-32,4**	**-30,4**
	2.6 Groen en Dierenwelzijn					
2.6.1	Er komt meer Groen met meer waarde voor mens en dier, Groen is functioneel, aantrekkelijk, veilig en draagt bij aan sociaal welzijn, gezondheid, stadsnatuur en klimaatadaptatie.	3,2	3,2	3,2	3,2	3,2
2.6.2	Gehouden dieren en vrijlevende dieren ontvangen ondersteuning waar gezond en prettig leven in het geding is.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**3,2**	**3,2**	**3,2**	**3,2**	**3,2**
2.6.1	Er komt meer Groen met meer waarde voor mens en dier, Groen is functioneel, aantrekkelijk, veilig en draagt bij aan sociaal welzijn, gezondheid, stadsnatuur en klimaatadaptatie.	97,2	99,9	90,4	88,4	84,7
2.6.2	Gehouden dieren en vrijlevende dieren ontvangen ondersteuning waar gezond en prettig leven in het geding is.	1,9	2,7	2,7	2,7	2,0
	Totaal lasten	**99,1**	**102,6**	**93,1**	**91,1**	**86,7**
	Saldo van baten en lasten	**-96,0**	**-99,4**	**-90,0**	**-87,9**	**-83,5**

		2023	2024	2025	2026	2027
	2.7 Riool en Drinkwater					
2.7.1	Alle Amsterdammers hebben toegang tot schoon drinkwater.	249,5	263,0	268,0	272,7	276,5
2.7.2	Amsterdam heeft een goedwerkende en degelijke riolering.	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
	Totaal baten	**252,5**	**266,0**	**270,9**	**275,6**	**279,5**
2.7.1	Alle Amsterdammers hebben toegang tot schoon drinkwater.	151,8	164,5	166,2	167,5	170,1
2.7.2	Amsterdam heeft een goedwerkende en degelijke riolering.	81,2	87,2	90,1	93,5	94,8
	Totaal lasten	**233,0**	**251,7**	**256,3**	**261,0**	**265,0**
	Saldo van baten en lasten	**19,5**	**14,3**	**14,6**	**14,7**	**14,6**
	Totaal Programma 2 Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer	**-644,7**	**-654,0**	**-625,3**	**-619,6**	**-601,9**

Programma 3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed

	3.1 Economie en innovatie					
3.1.1	Amsterdam biedt ondernemers een aantrekkelijke plek voor succesvol ondernemen in en voor de buurt, regio en op internationaal niveau.	10,4	10,0	10,0	10,0	10,0
3.1.2	Amsterdam is koploper in het versterken van ecosystemen die bijdragen aan brede welvaart.	3,4	2,5	2,0	0,9	0,9
3.1.3	Amsterdam is een leefbare stad met ruimte voor economische functies.	6,6	7,1	6,8	6,8	6,8
3.1.4	Amsterdam heeft een duurzame economie die bijdraagt aan het realiseren van de klimaat- en energietransitie.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.1.5	Amsterdam heeft een evenwichtige arbeidsmarkt die iedereen gelijke kansen biedt op werk.	3,2	2,8	2,8	2,8	2,8
	Totaal baten	**23,6**	**22,5**	**21,6**	**20,5**	**20,5**
3.1.1	Amsterdam biedt ondernemers een aantrekkelijke plek voor succesvol ondernemen in en voor de buurt, regio en op internationaal niveau.	23,6	19,5	18,8	18,8	18,8
3.1.2	Amsterdam is koploper in het versterken van ecosystemen die bijdragen aan brede welvaart.	10,2	6,2	4,5	3,5	3,5
3.1.3	Amsterdam is een leefbare stad met ruimte voor economische functies.	32,2	26,4	25,5	24,9	24,5
3.1.4	Amsterdam heeft een duurzame economie die bijdraagt aan het realiseren van de klimaat- en energietransitie.	7,6	3,3	2,2	0,7	0,6
3.1.5	Amsterdam heeft een evenwichtige arbeidsmarkt die iedereen gelijke kansen biedt op werk.	3,1	2,9	2,4	1,7	1,0
	Totaal lasten	**76,7**	**58,3**	**53,5**	**49,6**	**48,4**
	Saldo van baten en lasten	**-53,2**	**-35,8**	**-32,0**	**-29,1**	**-28,0**

		2023	2024	2025	2026	2027
	3.2 Kunst en cultuur					
3.2.1	Amsterdam heeft een breed, vernieuwend en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en voor bezoekers en alle Amsterdamse kinderen maken kennis met Kunst en Cultuur.	0,7	1,9	0,7	0,7	0,7
3.2.2	Broedplaatsen bieden ruimte: betaalbare woon en werkruimten voor kunstenaars en creatieve ondernemers en cultuurgebouwen behouden.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
3.2.3	Alle Amsterdammers hebben toegang tot informatie en onafhankelijk nieuws via de lokale publieke omroep.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**0,8**	**2,0**	**0,8**	**0,8**	**0,8**
3.2.1	Amsterdam heeft een breed, vernieuwend en divers cultureel aanbod voor alle Amsterdammers en voor bezoekers en alle Amsterdamse kinderen maken kennis met Kunst en Cultuur.	169,3	178,1	171,8	171,9	173,4
3.2.2	Broedplaatsen bieden ruimte: betaalbare woon en werkruimten voor kunstenaars en creatieve ondernemers en cultuurgebouwen behouden.	2,2	2,2	2,3	4,3	0,6
3.2.3	Alle Amsterdammers hebben toegang tot informatie en onafhankelijk nieuws via de lokale publieke omroep.	5,6	5,9	5,9	5,9	6,5
	Totaal lasten	**177,0**	**186,3**	**180,0**	**182,1**	**180,5**
	Saldo van baten en lasten	**-176,2**	**-184,3**	**-179,2**	**-181,3**	**-179,7**
	3.3 Erfgoed					
3.3.1	Het Amsterdamse erfgoed heeft en behoudt zijn cultuurhistorische waarde, wordt op passende manier benut en vertelt het verhaal van de stad.	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
	Totaal baten	**0,2**	**0,2**	**0,2**	**0,2**	**0,2**
3.3.1	Het Amsterdamse erfgoed heeft en behoudt zijn cultuurhistorische waarde, wordt op passende manier benut en vertelt het verhaal van de stad.	3,4	3,3	3,1	3,0	3,0
	Totaal lasten	**3,4**	**3,3**	**3,1**	**3,0**	**3,0**
	Saldo van baten en lasten	**-3,2**	**-3,2**	**-2,9**	**-2,8**	**-2,8**
	Totaal Programma 3 Economie, kunst, cultuur en erfgoed	**-232,6**	**-223,3**	**-214,1**	**-213,2**	**-210,5**

		2023	2024	2025	2026	2027
Programma 4 Sport						
	4.1 Sport					
4.1.1	Iedere Amsterdammer heeft toegang tot passend sportaanbod in een kwalitatief goede omgeving.	31,2	17,2	17,2	17,6	18,0
4.1.2	Iedere Amsterdammer voldoet aan de beweegrichtlijn in een kwalitatief goede omgeving.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4.1.3	Amsterdam is een stad met sportieve uitstraling en is daarmee aantrekkelijk voor bewoners, ondernemers en bezoekers.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**31,2**	**17,2**	**17,2**	**17,6**	**18,0**
4.1.1	Iedere Amsterdammer heeft toegang tot passend sportaanbod in een kwalitatief goede omgeving.	90,3	78,9	77,5	77,4	76,8
4.1.2	Iedere Amsterdammer voldoet aan de beweegrichtlijn in een kwalitatief goede omgeving.	4,2	4,4	4,4	4,4	4,4
4.1.3	Amsterdam is een stad met sportieve uitstraling en is daarmee aantrekkelijk voor bewoners, ondernemers en bezoekers.	3,0	2,3	2,3	3,2	1,3
	Totaal lasten	**97,5**	**85,6**	**84,2**	**85,0**	**82,5**
	Saldo van baten en lasten	**-66,3**	**-68,4**	**-67,0**	**-67,3**	**-64,5**
	Totaal Programma 4 Sport	**-66,3**	**-68,4**	**-67,0**	**-67,3**	**-64,5**
Programma 5 Onderwijs						
	5.1 Onderwijs					
5.1.1	Kansengelijkheid: Iedere Amsterdammer krijgt de kans om zich, ongeacht zijn of haar achtergrond, via onderwijs, te ontwikkelen tot wie hij of zij kan of wil zijn.	54,3	49,8	47,7	46,6	46,6
5.1.2	Kwaliteit: Ieder kind krijgt goed onderwijs in een kwalitatief goede schoolomgeving.	10,0	6,7	6,0	5,9	5,9
5.1.3	Alle Amsterdammers hebben toegang tot informatie via een netwerk van bibliotheken.	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
	Totaal baten	**65,1**	**57,3**	**54,5**	**53,4**	**53,4**
5.1.1	Kansengelijkheid: Iedere Amsterdammer krijgt de kans om zich, ongeacht zijn of haar achtergrond, via onderwijs, te ontwikkelen tot wie hij of zij kan of wil zijn.	105,4	108,4	104,0	102,4	96,0
5.1.2	Kwaliteit: Ieder kind krijgt goed onderwijs in een kwalitatief goede schoolomgeving.	170,9	181,8	183,1	188,5	183,4
5.1.3	Alle Amsterdammers hebben toegang tot informatie via een netwerk van bibliotheken.	32,1	33,8	32,2	33,1	35,5
	Totaal lasten	**308,4**	**323,9**	**319,2**	**324,1**	**314,9**
	Saldo van baten en lasten	**-243,3**	**-266,6**	**-264,7**	**-270,7**	**-261,5**
	Totaal Programma 5 Onderwijs	**-243,3**	**-266,6**	**-264,7**	**-270,7**	**-261,5**

		2023	2024	2025	2026	2027
Programma 6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit						
	6.1 Basisvoorzieningen					
6.1.1	De zelfredzaamheid van Amsterdammers wordt vergroot en de kansenongelijkheid tussen Amsterdammers wordt kleiner.	16,3	15,1	15,1	12,1	0,7
6.1.2	Alle Amsterdammers hebben gelijke kans op gezondheid ongeacht hun sociaal economische status of achtergrond.	77,7	52,9	50,5	50,5	50,5
	Totaal baten	**94,0**	**68,1**	**65,7**	**62,7**	**51,3**
6.1.1	De zelfredzaamheid van Amsterdammers wordt vergroot en de kansenongelijkheid tussen Amsterdammers wordt kleiner.	170,4	182,1	181,1	173,1	162,0
6.1.2	Alle Amsterdammers hebben gelijke kans op gezondheid ongeacht hun sociaal economische status of achtergrond.	123,4	103,4	95,9	95,3	90,9
	Totaal lasten	**293,8**	**285,5**	**277,0**	**268,4**	**253,0**
	Saldo van baten en lasten	**-199,8**	**-217,4**	**-211,3**	**-205,8**	**-201,7**
	6.2 Wijkteams					
6.2.1	Amsterdammers hebben laagdrempelig, tijdig en adequaat toegang tot herkenbare hulp en ondersteuning in de buurt.	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
	Totaal baten	**0,9**	**0,9**	**0,9**	**0,9**	**0,9**
6.2.1	Amsterdammers hebben laagdrempelig, tijdig en adequaat toegang tot herkenbare hulp en ondersteuning in de buurt.	122,8	124,0	124,0	124,1	123,5
	Totaal lasten	**122,8**	**124,0**	**124,0**	**124,1**	**123,5**
	Saldo van baten en lasten	**-121,9**	**-123,1**	**-123,1**	**-123,2**	**-122,5**
	6.3 Individuele voorzieningen					
6.3.1	Alle Amsterdammers krijgen de juiste zorg op de juiste plek.	47,6	18,3	36,1	86,7	82,2
6.3.2	Het duurzaam borgen van de veiligheid van alle betrokkenen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7
	Totaal baten	**49,1**	**20,0**	**37,8**	**88,4**	**83,9**

		2023	2024	2025	2026	2027
6.3.1	Alle Amsterdammers krijgen de juiste zorg op de juiste plek.	759,7	789,5	745,4	745,9	719,4
6.3.2	Het duurzaam borgen van de veiligheid van alle betrokkenen bij huiselijk geweld en kindermishandeling.	71,9	78,9	77,1	74,9	74,9
	Totaal lasten	**831,6**	**868,4**	**822,5**	**820,8**	**794,3**
	Saldo van baten en lasten	**-782,4**	**-848,3**	**-784,7**	**-732,4**	**-710,4**
	6.4 Diversiteit					
6.4.1	In Amsterdam kan iedereen zichzelf zijn.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6.4.2	Discriminatie in Amsterdam neemt af.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
6.4.1	In Amsterdam kan iedereen zichzelf zijn.	8,2	9,0	7,9	7,4	7,3
6.4.2	Discriminatie in Amsterdam neemt af.	0,8	1,4	1,4	1,4	1,4
	Totaal lasten	**9,1**	**10,5**	**9,3**	**8,8**	**8,7**
	Saldo van baten en lasten	**-9,1**	**-10,5**	**-9,3**	**-8,8**	**-8,7**
	Totaal Programma 6 Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit	**-1.113,3**	**-1.199,3**	**-1.128,4**	**-1.070,1**	**-1.043,3**

Programma 7 Sociale zaken en Armoedebestrijding

	7.1 Inkomensregelingen					
7.1.1	Er is in Amsterdam financiële bestaanszekerheid (inkomenszekerheid) voor Amsterdammers die zelf niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien.	715,2	663,8	664,8	664,8	661,7
	Totaal baten	**715,2**	**663,8**	**664,8**	**664,8**	**661,7**
7.1.1	Er is in Amsterdam financiële bestaanszekerheid (inkomenszekerheid) voor Amsterdammers die zelf niet (volledig) in hun levensonderhoud kunnen voorzien.	770,0	741,0	738,5	725,7	718,9
	Totaal lasten	**770,0**	**741,0**	**738,5**	**725,7**	**718,9**
	Saldo van baten en lasten	**-54,8**	**-77,3**	**-73,8**	**-60,9**	**-57,2**
	7.2 Werk, participatie en inburger					
7.2.1	Amsterdammers die dienstverlening ontvangen van de gemeente doen duurzaam en naar vermogen mee.	27,2	25,2	24,5	24,5	24,5
	Totaal baten	**27,2**	**25,2**	**24,5**	**24,5**	**24,5**

		2023	2024	2025	2026	2027
7.2.1	Amsterdammers die dienstverlening ontvangen van de gemeente doen duurzaam en naar vermogen mee.	256,9	256,5	241,5	228,8	218,0
	Totaal lasten	**256,9**	**256,5**	**241,5**	**228,8**	**218,0**
	Saldo van baten en lasten	**-229,8**	**-231,2**	**-217,0**	**-204,3**	**-193,5**
	7.3 Armoede en schuldhulp					
7.3.1	Het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen om zo de kansen voor deze Amsterdammers te vergroten.	19,6	17,3	15,3	14,3	13,8
	Totaal baten	**19,6**	**17,3**	**15,3**	**14,3**	**13,8**
7.3.1	Het verkleinen van het aantal Amsterdammers met een laag inkomen dat problematische schulden heeft en/of moeite heeft om rond te komen om zo de kansen voor deze Amsterdammers te vergroten.	160,1	145,4	137,9	135,1	131,9
	Totaal lasten	**160,1**	**145,4**	**137,9**	**135,1**	**131,9**
	Saldo van baten en lasten	**-140,5**	**-128,1**	**-122,6**	**-120,8**	**-118,1**
	Totaal Programma 7 Sociale zaken en Armoedebestrijding	**-425,0**	**-436,6**	**-413,3**	**-386,0**	**-368,8**
Programma 8 Veiligheid						
	8.1 Brandweer en crisisbeheersing					
8.1.1	Voorbereid zijn op crises en rampen. Brand wordt zoveel mogelijk voorkomen en waar nodig bestreden.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
8.1.2	Beschermen van de democratische rechtsorde en openbare orde en voorbereid zijn op (grote) evenementen.	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
	Totaal baten	**3,0**	**3,0**	**3,0**	**3,0**	**3,0**
8.1.1	Voorbereid zijn op crises en rampen. Brand wordt zoveel mogelijk voorkomen en waar nodig bestreden.	84,5	90,9	90,7	91,8	91,4
8.1.2	Beschermen van de democratische rechtsorde en openbare orde en voorbereid zijn op (grote) evenementen.	4,3	5,7	5,1	5,0	4,8
	Totaal lasten	**88,8**	**96,6**	**95,8**	**96,8**	**96,2**
	Saldo van baten en lasten	**-85,9**	**-93,6**	**-92,8**	**-93,8**	**-93,2**
	8.2 Openbare orde en veiligheid					
8.2.1	Amsterdam is een veilige en leefbare stad voor bewoners en bezoekers.	21,0	26,7	26,4	26,4	16,1
	Totaal baten	**21,0**	**26,7**	**26,4**	**26,4**	**16,1**

		2023	2024	2025	2026	2027
8.2.1	Amsterdam is een veilige en leefbare stad voor bewoners en bezoekers.	181,9	193,4	196,6	181,9	165,0
	Totaal lasten	**181,9**	**193,4**	**196,6**	**181,9**	**165,0**
	Saldo van baten en lasten	**-160,8**	**-166,8**	**-170,2**	**-155,5**	**-148,8**
	Totaal Programma 8 Veiligheid	**-246,7**	**-260,3**	**-263,1**	**-249,4**	**-242,0**

Programma A Algemene dekkingsmiddelen

	A.1 Lokale heffingen					
A.1.1	Bewoners, ondernemers en bezoekers leveren hun financiële bijdrage aan de voorzieningen in de stad.	800,4	904,3	964,1	998,8	1.034,3
	Totaal baten	**800,4**	**904,3**	**964,1**	**998,8**	**1.034,3**
A.1.1	Bewoners, ondernemers en bezoekers leveren hun financiële bijdrage aan de voorzieningen in de stad.	33,2	34,6	35,4	35,4	35,4
	Totaal lasten	**33,2**	**34,6**	**35,4**	**35,4**	**35,4**
	Saldo van baten en lasten	**767,2**	**869,7**	**928,7**	**963,4**	**998,9**
	A.2 Gemeentefonds					
A.2.1	Gezonde financiële positie van de gemeente Amsterdam, nu en in de toekomst.	2.901,7	2.959,5	3.103,9	2.980,4	3.047,2
	Totaal baten	**2.901,7**	**2.959,5**	**3.103,9**	**2.980,4**	**3.047,2**
A.2.1	Gezonde financiële positie van de gemeente Amsterdam, nu en in de toekomst.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal lasten	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
	Saldo van baten en lasten	**2.901,7**	**2.959,5**	**3.103,9**	**2.980,4**	**3.047,2**
	A.3 Treasury en deelnemingen					
A.3.1	Gezonde financiële positie van de gemeente Amsterdam, nu en in de toekomst.	29,6	84,9	88,8	90,4	91,4
	Totaal baten	**29,6**	**84,9**	**88,8**	**90,4**	**91,4**
A.3.1	Gezonde financiële positie van de gemeente Amsterdam, nu en in de toekomst.	15,7	47,3	80,1	112,7	140,6
	Totaal lasten	**15,7**	**47,3**	**80,1**	**112,7**	**140,6**
	Saldo van baten en lasten	**13,9**	**37,5**	**8,7**	**-22,3**	**-49,2**
	A.4 Overige eigen middelen en onvoorzien					
A.4.1	Gezonde financiële positie van de gemeente Amsterdam, nu en in de toekomst.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**

		2023	2024	2025	2026	2027
A.4.1	Gezonde financiële positie van de gemeente Amsterdam, nu en in de toekomst.	6,5	36,3	182,8	400,2	537,9
	Totaal lasten	**6,5**	**36,3**	**182,8**	**400,2**	**537,9**
	Saldo van baten en lasten	**-6,5**	**-36,3**	**-182,8**	**-400,2**	**-537,9**
	Totaal Programma A Algemene dekkingsmiddelen	**3.676,2**	**3.830,4**	**3.858,5**	**3.521,3**	**3.459,0**

Programma B Bestuur en organisatie

	B.1 Dienstverlening					
B.1.1	Onze dienstverlening is persoonlijk, eenvoudig en toegankelijk.	33,1	43,7	44,8	47,2	47,2
	Totaal baten	**33,1**	**43,7**	**44,8**	**47,2**	**47,2**
B.1.1	Onze dienstverlening is persoonlijk, eenvoudig en toegankelijk.	84,3	90,8	84,2	89,4	89,4
	Totaal lasten	**84,3**	**90,8**	**84,2**	**89,4**	**89,4**
	Saldo van baten en lasten	**-51,2**	**-47,1**	**-39,5**	**-42,1**	**-42,1**
	B.2 Horizontaal thema Digitale stad en overheid					
B.2.1	Amsterdam beheert haar data veilig voor de Amsterdammer binnen de kaders van wet- en regelgeving. En stelt openbare informatie snel en veilig beschikbaar.	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
	Totaal baten	**0,6**	**0,6**	**0,6**	**0,6**	**0,6**
B.2.1	Amsterdam beheert haar data veilig voor de Amsterdammer binnen de kaders van wet- en regelgeving. En stelt openbare informatie snel en veilig beschikbaar.	33,2	35,3	34,2	33,6	33,1
	Totaal lasten	**33,2**	**35,3**	**34,2**	**33,6**	**33,1**
	Saldo van baten en lasten	**-32,6**	**-34,7**	**-33,6**	**-33,0**	**-32,5**
	B.3 Horizontaal thema Democratisering					
B.3.1	Verhogen van zeggenschap en eigenaarschap van Amsterdammers	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**	**0,0**
B.3.1	Verhogen van zeggenschap en eigenaarschap van Amsterdammers.	22,7	10,4	3,9	3,9	3,9
	Totaal lasten	**22,7**	**10,4**	**3,9**	**3,9**	**3,9**
	Saldo van baten en lasten	**-22,7**	**-10,4**	**-3,9**	**-3,9**	**-3,9**

		2023	2024	2025	2026	2027
	B.4 Bestuur					
B.4.1	Stadsbestuur zijn dat verbindt, vertrouwen heeft en geeft en dat op basis van democratische waarden invulling geeft aan zijn publieke taken.	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
B.4.2	Samenwerking met de regiogemeenten, MRA, provincie Noord Holland, de G4, kennisinstellingen, bedrijfsleven en internationale steden(netwerken) met vergelijkbare opgaven en belangen.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
	Totaal baten	**0,6**	**0,6**	**0,6**	**0,6**	**0,6**
B.4.1	Stadsbestuur zijn dat verbindt, vertrouwen heeft en geeft en dat op basis van democratische waarden invulling geeft aan zijn publieke taken.	26,4	27,2	27,2	27,4	27,2
B.4.2	Samenwerking met de regiogemeenten, MRA, provincie Noord Holland, de G4, kennisinstellingen, bedrijfsleven en internationale steden(netwerken) met vergelijkbare opgaven en belangen.	6,6	6,9	6,9	6,9	6,9
	Totaal lasten	**33,0**	**34,1**	**34,1**	**34,3**	**34,1**
	Saldo van baten en lasten	**-32,4**	**-33,5**	**-33,5**	**-33,7**	**-33,5**
	B.5 Overhead					
B.5.1	Een kwalitatief hoogwaardige en zo efficiënt mogelijke sturing aan het primaire proces en ondersteuning aan bestuur en organisatie, gericht op het verbeteren van de dienstverlening aan de Amsterdammer.	**11,1**	**11,1**	**11,1**	**11,1**	**11,1**
	Totaal baten	**11,1**	**11,1**	**11,1**	**11,1**	**11,1**
B.5.1	Een kwalitatief hoogwaardige en zo efficiënt mogelijke sturing aan het primaire proces en ondersteuning aan bestuur en organisatie, gericht op het verbeteren van de dienstverlening aan de Amsterdammer.	**664,9**	**630,7**	**612,6**	**605,7**	**590,0**
	Totaal lasten	**664,9**	**630,7**	**612,6**	**605,7**	**590,0**
	Saldo van baten en lasten	**-653,8**	**-619,6**	**-601,6**	**-594,6**	**-579,0**
	B.6 Facilitair werken in de fysieke leefomgeving					
B.6.1	Facilitair werken in de fysieke leefomgeving.	**0,5**	**0,5**	**0,5**	**0,5**	**0,5**
	Totaal baten	**0,5**	**0,5**	**0,5**	**0,5**	**0,5**
B.6.1	Facilitair werken in de fysieke leefomgeving.	**-2,9**	**-3,5**	**-6,5**	**-11,5**	**-11,5**
	Totaal lasten	**-2,9**	**-3,5**	**-6,5**	**-11,5**	**-11,5**
	Saldo van baten en lasten	**3,4**	**4,0**	**7,0**	**12,0**	**12,0**
	Totaal Programma B Bestuur en organisatie	**-789,3**	**-741,3**	**-705,1**	**-695,5**	**-679,1**

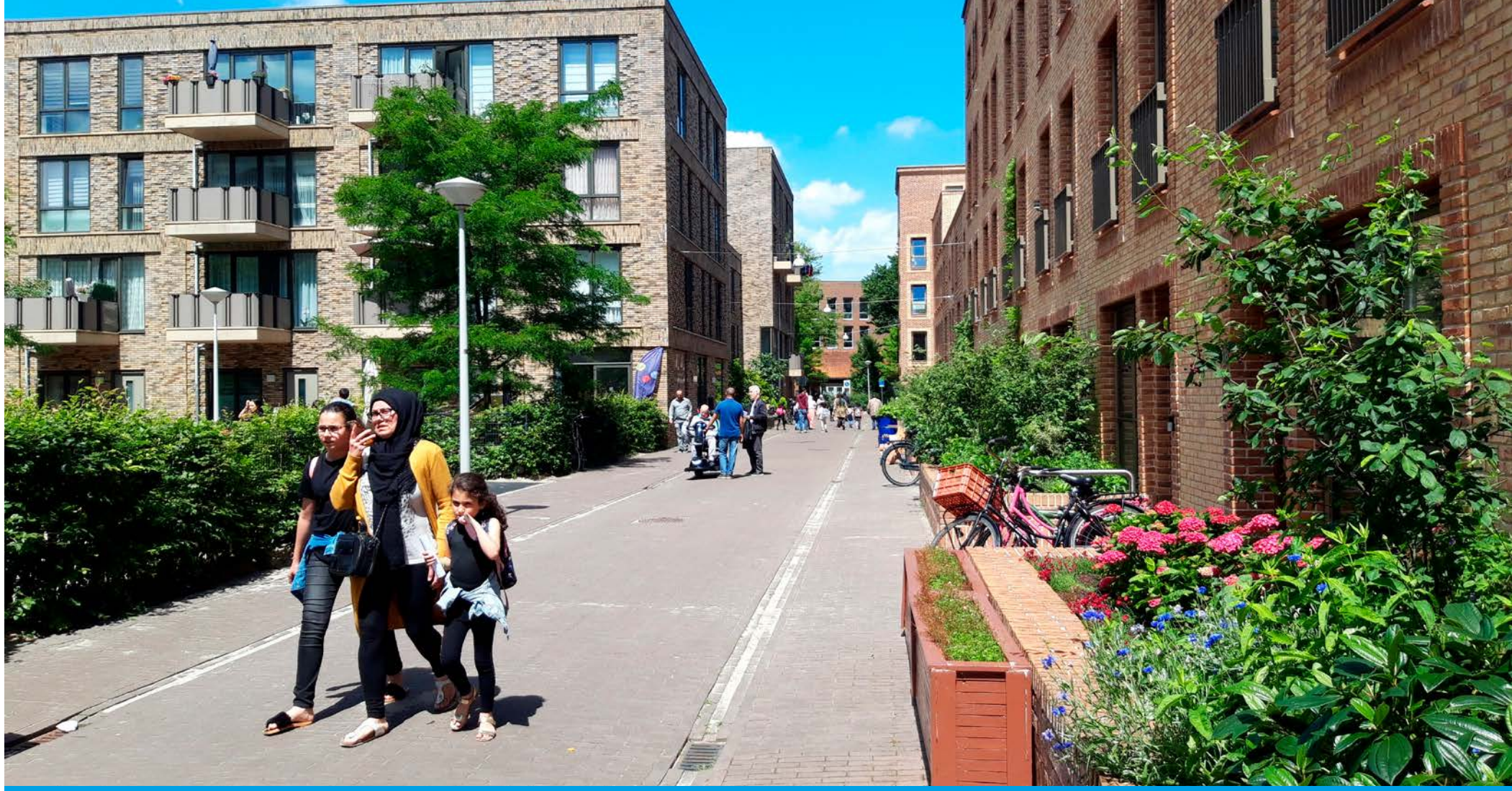

7.10 Budgetten Stadsdelen

Leeswijzer

In de Verordening op de stadsdelen en het stadsgebied is vastgelegd dat het budget van de dagelijks besturen wordt vastgesteld in de gemeentebegroting. Het college dient hierbij transparant te maken welke budgetten beschikbaar worden gesteld aan de dagelijks besturen voor welke doeleinden. Met deze bijlage wordt invulling gegeven aan deze opdracht.

Dit document bevat een uitwerking van de financiële zeggenschap van de dagelijks besturen van de stadsdelen en het stadsgebied voor het begrotingsjaar 2024.
De budgetten behorende bij de 22 taken van de dagelijks besturen conform de Verordening op de stadsdelen en het stadsgebied zijn hierin nader uitgewerkt.
Dit document fungeert als bijlage bij de begroting 2024. Ten opzichte van de begroting 2023 zijn nu de 22 taken als leidraad genomen, in plaats van de budgetten van de stadsdeelorganisaties.

Door het verder verduidelijken van de zeggenschap en budgetten per taak wordt steeds helderder wat de taak van een DB inhoudt, welke mensen daaraan werken bij stadsdeelorganisaties en directies, welke middelen worden ingezet en wat de werkwijze is hoe besloten wordt over de inzet daarvan. Het uitwerken van de financiële zeggenschap per taak en het bijbehorend budget is nog niet voor alle taken afgerond. Dit gebeurt in het najaar van 2023 en kan nog tot wijziging van de totalen zorgen en de verdeling daarvan over stadsdelen. Daarna kan besloten worden over eventuele veranderingen om de zeggenschap van dagelijks besturen te versterken. Dit kan zich uiten in een wijziging van de verordening, in een begrotingswijziging maar ook in een andere werkwijze. Indien de uitkomsten van de bestuurlijke gesprekken die hierover plaatsvinden tussen college en dagelijks besturen (in de zogeheten portefeuille-houdersoverleggen) aanleiding geven tot bijstelling van de budgetten per taak dan zullen deze betrokken worden bij de eerstvolgende begrotingswijziging.

Artikel 20 en 31 van de Verordening op de stadsdelen en het stadsgebied richten zich op de budgetten voor de uitvoering van taken die naar de dagelijks besturen van de stadsdelen en het stadsgebied zijn gemandateerd. In artikel 20 is vastgelegd dat de dagelijks besturen jaarlijks een budget ontvangen. In tabel 1 en 2 is conform artikel 31 een overzicht gegeven welke budgetten op dit moment beschikbaar worden gesteld aan de dagelijks besturen en voor welke doeleinden (taken). In tabel 1 zijn de budgetten opgenomen naar programmaonderdeel. Per programmaonderdeel is in kaart gebracht welke budgetten er voor de taken beschikbaar zijn, voor sommige taken is bij meerdere programmaonderdelen budget toegekend. Deze budgetten zijn in de tabel tevens uitgesplitst naar apparaatskosten en programmakosten. De dagelijks besturen hebben in totaal 22 taken. De budgetten voor uitvoering van deze taken zijn deels in beheer bij stadsdeelorganisaties en voor een groter deel bij directies. Tabel 2 maakt inzichtelijk hoe het geld onder de verschillende stadsdeel- en stadgebieds-organisaties verdeeld is, en welk deel van de budgetten bij de directies zit en voor nu als ‘gezamenlijk’ budget is geclassificeerd.

Zoals aangegeven is de uitwerking per taak nog niet afgerond. De tabellen betreffen dus een momentopname. Ze vragen ook om context om de cijfers goed te kunnen duiden.

Tabel 1: Verdeling naar programmaonderdeel

(bedragen x € 1 miljoen)

Programma 2023-2026 Code	Programma 2023-2026 Naam	Programma-onderdeel 2023-2026 Code	Programmaonderdeel 2023-2026 Naam	Taak	Taaknaam	Apparaat	Programma	Totaal
1	**Bouwen, Wonen en Duurzaamheid**	1.4	**Bouwen en wonen**	1	Gebiedsontwikkeling en ruimtelijk beheer	36,7	26,6	63,4
		1.6	**Duurzaamheid en milieubeheer**	18	Burgerparticipatie, inspraak en initiatief		0,4	0,4
		1.7	**Begraafplaatsen en crematoria**	17	Beheer en exploitatie begraafplaatsen en crematoria	4,6	4,4	9,0
2	**Openbare ruimte, Water, Groen en Vervoer**	2.3	**Afval en reinigen openbare ruimte**	2	Openbare ruimte, groen en parken	1,0	0,0	1,0
				3	Afval en grondstoffen	85,9	119,9	205,8
		2.4	**Beheer en onderhoud Openbare Ruimte**	2	Openbare ruimte, groen en parken	16,5	3,9	20,4
				3	Afval en grondstoffen	0,0	0,1	0,1
				8	Wegen	0,1	13,4	13,5
				15	Kunst en cultuur		0,6	0,6
		2.6	**Groen en Dierenwelzijn**	2	Openbare ruimte, groen en parken	13,0	48,4	61,4
				18	Burgerparticipatie, inspraak en initiatief		0,7	0,7
3	**Economie, kunst, cultuur en erfgoed**	3.1	**Economie en innovatie**	6	Economie	3,6	9,3	12,9
		3.2	**Kunst en cultuur**	15	Kunst en cultuur		7,3	7,3
4	**Sport**	4.1	**Sport**	16	Sport	2,5	10,8	13,3
6	**Gezondheid, Zorg, Jeugd, Opvang en Diversiteit**	6.1	**Basisvoorzieningen**	12	Sociale basis	13,7	95,3	109,0
				14	Diversiteit		1,7	1,7
				18	Burgerparticipatie, inspraak en initiatief		7,0	7,0
		6.4	**Diversiteit**	14	Diversiteit		0,5	0,5
7	**Sociale zaken en Armoedebestrijding**	7.2	**Werk, participatie en inburgering**	12	Sociale basis		3,0	3,0
		7.3	**Armoede en schuldhulp**	12	Sociale basis		0,0	0,0
				18	Burgerparticipatie, inspraak en initiatief		0,1	0,1
8	**Veiligheid**	8.2	**Openbare orde en veiligheid**	3	Afval en grondstoffen	2,4	0,2	2,6
				8	Wegen	2,8	0,0	2,8
				20	Veiligheid en leefbaarheid	48,6	20,0	68,6
B	**Bestuur en organisatie**	B.1	**Dienstverlening**	9	Betaald parkeren en parkeergarages	0,3		0,3
				21	Verkiezingen stadsdelen en stadsgebied	0,0		0,0
		B.3	**Horizontaal thema Democratisering**	18	Burgerparticipatie, inspraak en initiatief		0,5	0,5
Totaal						**231,5**	**374,3**	**605,8**

Tabel 2: Overzicht budgetten per stadsdeel/stadsgebied

(bedragen x € 1 miljoen)

Taak	Taaknaam	Centrum	Nieuw-West	Noord	Oost	Weesp	West	Zuid	Zuidoost	Gezamenlijk	Totaal
1	Gebiedsontwikkeling en ruimtelijk beheer	14,5	12,3	5,6	8,8	1,4	7,2	8,0	5,6		63,4
2	Openbare ruimte, groen en parken	0,2	0,3	0,2	0,4		0,4	0,2	0,1	81,0	82,8
3	Afval en grondstoffen		0,2			2,7				205,6	208,5
4	Monumenten en archeologie										
5	Wonen										
6	Economie	0,6		0,0	0,1	0,0	0,6	0,3	0,2	11,1	12,9
7	Milieu										
8	Wegen									16,3	16,3
9	Betaald parkeren en parkeergarages									0,3	0,3
10	Gemeentelijk vastgoed										
11	Waterbeheer										
12	Sociale basis	8,7	19,4	20,1	16,4	1,9	17,6	14,1	13,9		112,0
13	Samenwerking										
14	Diversiteit	0,1	0,5	0,1	0,1		0,5	0,2	0,1	0,5	2,2
15	Kunst en cultuur	0,2	0,6	2,0	0,6	0,2	1,0	0,8	1,2	1,4	7,9
16	Sport	0,7	1,8	1,5	1,2	0,3	2,7	1,5	1,1	2,5	13,3
17	Beheer en exploitatie begraafplaatsen en crematoria			1,5	7,3	0,1				0,1	9,0
18	Burgerparticipatie, inspraak en initiatief	0,5	0,5	1,2	2,5	0,1	2,3	0,7	0,8	0,0	8,7
19	Subsidieverlening										
20	Veiligheid en leefbaarheid	10,6	4,6	2,9	3,5	0,1	3,9	4,4	4,0	34,4	68,6
21	Verkiezingen stadsdelen en stadsgebied									0,0	0,0
22	Basis- en kernregistraties										
Totaal		**36,1**	**40,2**	**35,1**	**40,9**	**6,8**	**36,2**	**30,2**	**27,0**	**353,3**	**605,8**

7.11 Projectenportfolio

Investeringen per domein

Domein	jaarschijf 2023	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	Totaal jaarschijf 23-27
Bestuur en organisatie en overig	114,0	102,1	96,2	69,0	86,3	467,5
Maatschappelijke voorzieningen	204,6	345,3	352,4	328,8	255,0	1.486,2
Openbare ruimte en mobiliteit	515,2	534,1	507,1	434,0	210,0	2.200,3
Totaal portfolioruimte	**833,9**	**981,4**	**955,7**	**831,8**	**551,2**	**4.154,1**
Overprogrammering	-179,8	-238,6	-200,1	-90,3	-124,1	-832,9
Totaal investeringsruimte	**654,1**	**742,8**	**755,6**	**741,5**	**427,2**	**3.321,2**

Uitbreidingsinvesteringen (Stad maken en Stad verbeteren) per domein startend in 2024

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Bestuur en organisatie en overig	11,1	4,7	5,6	0,8	-	
Elektrisch vaartuig (aangeleverd 6 juni 2023)	1,8	1,1	0,7	-	-	Nieuw in portfolio
investeringsprogramma duurzaamheid - intensivering coalitiemiddelen	8,0	2,8	4,6	0,6	-	Nieuw in portfolio
S3M- subsidiebeheersysteem (Stedelijk Programma Vereenvoudigen Subisidie en Systeem (SISA))	1,3	0,8	0,3	0,2	-	Nieuw in portfolio
Maatschappelijke voorzieningen	**272,5**	**47,3**	**51,5**	**63,0**	**42,2**	
Alles-in-één-school de Kameleon KDV	3,2	3,2	-	-	-	Nieuw in portfolio
Arenapoort PO1 - Kavel 12 - gym	2,7	-	-	-	0,3	Nieuw in portfolio
Arenapoort PO1 - Kavel 12 kdv	1,5	-	-	-	0,1	Nieuw in portfolio
Bijlmerweide: inpassing sportlandschap	7,8	2,5	2,9	2,4	-	Nieuw in portfolio
Bullewijk PO2 - Hessenbergweg 95	0,8	-	0,8	-	-	Nieuw in portfolio
De Mirandabad sportveld	0,2	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Flevoparkbad (indexering)	4,5	-	-	-	4,5	
Flevoparkbad (uitvoering)	23,0	-	3,0	13,0	7,0	
Flevoparkbad ophoging uitvoeringsbudget	2,6	-	-	-	2,6	Nieuw in portfolio
GEBOUW tijd. schooltuinen strandeiland	0,8	0,8	-	-	-	Nieuw in portfolio
Groene Driehoek / 't Groene Veld: twee rugbyvelden	0,2	0,0	0,1	0,1	0,1	Nieuw in portfolio

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Hamerkwartier 2	0,8	0,8	-	-	-	Nieuw in portfolio
IKC de Metropool (school)	8,2	2,9	3,3	2,0	-	Nieuw in portfolio
IKC de Metropool (gymzaal)	2,7	1,0	1,1	0,7	-	Nieuw in portfolio
Investeringsruimte MV uit VEF voor verduurzaming en podiumfuncties	50,0	1,3	2,5	5,0	5,0	Nieuw in portfolio
Jaap Eden ijscomplex vervangende nieuwbouw en verduurzaming ijshal	34,0	3,4	8,5	13,6	8,5	Nieuw in portfolio
Klein Amsterdam KDV	3,2	0,3	0,8	1,3	0,8	Nieuw in portfolio
KRW PO 1: Waldorf a/d Werk - Kairos #376	0,8	0,8	-	-	-	Nieuw in portfolio
Muidenbuurt IJburg: tijdelijk sportparkgebouw	0,6	0,3	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
OKT Zuidas	3,8	0,4	0,9	1,5	0,9	Nieuw in portfolio
Onrendabele duurzaamheidsinvesteringen	22,5	0,6	1,1	2,3	2,3	Nieuw in portfolio
Permanente Gymzalen/Sporthal AICS	0,8	0,8	-	-	-	Nieuw in portfolio
Rendabele duurzaamheidsinvesteringen	10,0	0,3	0,5	1,0	1,0	Nieuw in portfolio
School of Understanding KDV	1,5	0,1	0,4	0,6	0,4	Nieuw in portfolio
Sloterparkbad: verduurzaming	0,3	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Sportdak Smart Mobility Hub in De Nieuwe Kern	0,4	0,2	0,2	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Drieburg: uitbreiding 1e fase	0,7	0,4	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Melkweg: intensivering	0,2	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Ookmeer: herontwikkeling	8,1	2,0	2,0	2,0	2,1	Nieuw in portfolio
Sportpark Papelaan: nieuwe loods, beheerwerf en overkapping	0,7	0,7	-	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Papelaan: omzetting in kunstgras jeugdveld	1,0	0,5	0,5	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Spieringhorn: herontwikkeling	7,4	1,9	1,9	1,4	2,1	Nieuw in portfolio
Strandeiland PO 1 KDV	0,2	0,2	-	-	-	Nieuw in portfolio
Tenderbudget t.b.v. 1 Huis van de wijk	2,3	0,2	0,6	0,9	0,6	Nieuw in portfolio
Tenderbudget t.b.v. 2 Jongerencentra	5,0	0,5	1,3	2,0	1,3	Nieuw in portfolio
Tenderbudget t.b.v. 4 Buurtkamers	2,9	0,3	0,7	1,2	0,7	Nieuw in portfolio
Tijdelijke gymzaal IKC1 Sloterdijk Centrum - Spieringhorn	2,0	0,7	0,8	0,5	-	Nieuw in portfolio
TUIN tijd. Schooltuinen Strandeiland	0,9	0,9	-	-	-	Nieuw in portfolio
Weesp VO school	0,8	0,8	-	-	-	Nieuw in portfolio

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
WTV Midden PO1	0,8	0,8	-	-	-	Nieuw in portfolio
Zuiderbad: verduurzaming	0,6	0,3	0,2	0,1	-	Nieuw in portfolio
Stad verbeteren Onderwijs en Jeugd, Zorg en Basisvoorzieningen	31,5	10,7	12,4	8,1	0,4	Nieuw in portfolio
Impuls sporten en spelen in de openbare ruimte	2,0	2,0	-	-	-	Nieuw in portfolio
Begroting 2024 - kunst en cultuur, nog te prioriteren	18,7	4,7	4,2	3,3	1,7	Nieuw in portfolio
Openbare ruimte en mobiliteit	**58,0**	**24,4**	**9,9**	**11,3**	**12,5**	
Buikslotermeer Riothermie (nieuwe investering)	2,4	2,4	-	-	-	
Cruciale Mijl Zeeburgereiland	4,2	1,1	1,1	1,1	1,1	Nieuw in portfolio
Eerste aanleg 2024	10,0	10,0	-	-	-	
Herinrichting Prins Hendrikkade Oost	10,0	1,0	1,5	2,5	5,0	Nieuw in portfolio
Slavernijmonument	2,4	1,2	1,2	-	-	Nieuw in portfolio
Tramstalling Zeeburgereiland	1,7	0,4	0,4	0,4	0,4	Nieuw in portfolio
Uitbreiding Ijveren indexatie 2023	4,0	4,0	-	-	-	
Voorbereiding Sprong over het IJ - Oostbrug	10,0	3,3	3,1	3,2	0,4	Nieuw in portfolio
Investeringsprogramma duurzaamheid orm	13,4	1,1	2,6	4,1	5,6	Nieuw in portfolio
Eindtotaal	**341,6**	**76,4**	**67,0**	**75,1**	**54,7**	

Vervangingsinvesteringen (Stad zijn) per domein startend in 2024

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Bestuur en organisatie en overig	55,2	32,4	1,3	2,1	19,1	
Aanpassingen inpandige rijrichting Jacob Bontiusplaats 11	0,7	0,2	0,2	-	-	Nieuw in portfolio
Archeologisch depot	0,4	0,4	-	-	-	Nieuw in portfolio
DV-4b. Vervanging Inrichting Stadsloketten 2024	0,2	0,2	-	-	-	
Fac-1b. vervanging kantoorinventaris en aanpassingen hybride werken 2024	2,0	2,0	-	-	-	
Fac-3b. Wagenpark en overige tractiemiddelen - 2024 PR B Overig	0,2	0,2	-	-	-	
Fac-4b. Vervanginsinvesteringen/ renovatie inbouwpakketten 2024 gemeentelijke huisvesting. (binnenkant van de gemeentelijke huisvesting)	6,3	6,3	-	-	-	Nieuw in portfolio
GGD-1b. vervanging ICT hardware 2024	0,5	0,5	-	-	-	

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Idom-16b. Data ontsluiting 2024 (onderdeel van 15 mln)	2,8	2,8	-	-	-	
Idom-1b. Vervanging ICT hardware 2024	3,8	3,8	-	-	-	
Idom-2b. Vervanging digitale werkomgeving 2024	1,8	1,8	-	-	-	
Idom-3b.Vervanging Digitale verbindingen 2024	3,3	3,3	-	-	-	
Idom-4b. Informatiebeveiliging/Soc (onderdeel van 15 mln 2024	1,0	1,0	-	-	-	
Idom-8b. Vernieuwen Data-infrastructuur 2024 Cloudplatform (onderdeel van 15 mln)	4,0	4,0	-	-	-	
Idom-9b.Vernieuwen Data-infrastructuur 2024 generieke ICT (onderdeel van 15 mln)	2,1	2,1	-	-	-	
Inhuizing Stadbank van Leningen Osdorpplein 516-518	2,8	2,8	-	-	-	Nieuw in portfolio
Investeringsprogramma brandveiligheid	4,4	1,1	1,1	1,1	1,1	Nieuw in portfolio
Wijzigingen transitieplan werven & overslaglocaties	16,0	-	-	-	16,0	Nieuw in portfolio
Contractmanagementsysteem (CMS)	3,0	-	-	1,0	2,0	Nieuw in portfolio
Maatschappelijke voorzieningen	**172,0**	**43,4**	**44,7**	**56,2**	**26,6**	
Bijlmer Sportcentrum: optimaliseren gebruiksmogelijkheden	1,0	0,5	0,5	-	-	Nieuw in portfolio
Bijlmer Sportcentrum: verduurzaming (led en zonnepanelen)	0,1	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Bijlmer Sportpark: verplaatsen tijdelijke hockeyveldje	0,2	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Bonkelaar KDV	1,5	-	-	0,1	0,4	Nieuw in portfolio
Boven 't IJ Azalea KDV	3,2	1,1	1,3	0,8	-	Nieuw in portfolio
Buurtteam Piramide	1,0	0,3	0,4	0,2	-	Nieuw in portfolio
De Mirandabad (indexering)	5,2	-	-	5,2	-	
De Mirandabad (uitvoering)	14,7	-	-	14,7	-	
Duurzaamheid: adaptieve beplanting sportparken	0,2	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Duurzaamheid: NL Green Label sportparken	0,2	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Duurzaamheid: SCALE UP aanbesteding kunstgrasvelden	2,5	1,3	1,3	-	-	Nieuw in portfolio
Gezinsopvang Sloterdijk I Zuid	3,0	0,3	0,7	1,2	0,7	Nieuw in portfolio
Investeringsprogramma brandveiligheid	7,7	1,9	1,9	1,9	1,9	Nieuw in portfolio
Programma gezonde schoolgebouwen afronding huidig	1,0	1,0	-	-	-	Nieuw in portfolio
Roeicentrum Bosbaan: vervanging startblokken en meer	0,5	0,3	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportcentrum Ookmeer	0,5	0,2	0,2	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Amsterdamse Bos: vervanging SPZ-AMSTER-18 en 19	0,3	0,3	0,0	-	-	Nieuw in portfolio

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Sportpark Buiksloterbanne: vervanging SPN-BUI-04	0,7	0,5	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Drieburg: vervanging SPO-DRIE-10	0,7	0,5	0,2	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Drieburg: vervanging SPO-DRIE-16-23+26	0,4	0,0	0,4	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Melkweg: vervanging SPN-MELK-03, 04 en 05	0,2	0,0	0,2	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Middenmeer: vervanging skatebaan	0,2	0,1	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Middenmeer: vervanging SPO-MIDD-13	1,0	0,6	0,4	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Middenmeer: vervanging SPO-MIDD-26	0,7	0,5	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Middenmeer: vervanging SPO-MIDD-47	0,7	0,5	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Ookmeer: vervanging SPW-OOK-22 en 26	0,3	0,2	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Oostzanerwerf: vervanging SPN-OOST-01 en 02	0,3	0,3	0,0	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Papelaan: vervanging SPO-W-PAPE-01	0,2	0,1	0,0	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Papelaan: vervanging SPO-W-PAPE-02, 05, 20 en 22	0,7	0,4	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Sloten: vervanging SPW-SLO-04	0,7	0,5	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark Sloten: vervanging SPW-SLO-11	0,3	0,2	0,1	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark 't Loopveld: vervanging SPZ-LOO-01	0,9	0,6	0,4	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark 't Loopveld: vervanging SPZ-LOO-02	0,4	0,4	-	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark 't Loopveld: vervanging SPZ-LOO-10	0,7	0,5	0,3	-	-	Nieuw in portfolio
Sportpark W.H. Vliegenbos: vervanging SPN-VLIE 01 t/m 09	0,2	0,0	0,2	-	-	Nieuw in portfolio
Vervangen beschoeingen/watergangen	0,8	0,2	0,2	0,2	0,3	Nieuw in portfolio
Vervangen sportmaterialen sporthallen	0,2	0,2	-	-	-	Nieuw in portfolio
Vervangen sportmaterialen sportparken	0,3	0,3	-	-	-	Nieuw in portfolio
Vervangen verhardingen (asfalt/bestrating)	0,4	0,4	-	-	-	Nieuw in portfolio
Wagenpark	1,9	1,9	-	-	-	Nieuw in portfolio
Verbetering panden	4,9	4,9	-	-	-	Nieuw in portfolio
Stelpost renovatie/ verbetering	1,5	-	0,5	0,5	0,5	Nieuw in portfolio
Stad zijn Onderwijs en Jeugd, Zorg en Basisvoorzieningen	58,6	20,1	23,2	14,9	0,4	Nieuw in portfolio
investeringsprogramma duurzaamheid mv	51,6	2,4	10,4	16,4	22,4	Nieuw in portfolio
Openbare ruimte en mobiliteit	**317,5**	**170,8**	**57,6**	**48,9**	**10,4**	
Aanleg infiltratie- en drainagevoorzieningen 2024	1,2	1,2	-	-	-	

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Aanvulling programmakrediet 2021	5,9	2,5	3,4	-	-	Nieuw in portfolio
Bron en natuurbeheer 2024	0,9	0,9	-	-	-	
Distributie Drinkwater 2024	22,0	22,0	-	-	-	
Distributie Drinkwater 2026	15,0	-	-	15,0	-	
Herinrichting Frederik Hendrikbuurt 2e fase - Nassaukade	2,0	2,0	-	-	-	Nieuw in portfolio
Herinrichting Frederik Hendrikbuurt 2e fase - straten FH buurten/of Noord Jordaan	3,0	3,0	-	-	-	Nieuw in portfolio
Investeringsprogramma brandveiligheid	1,7	0,4	0,4	0,4	0,4	Nieuw in portfolio
Overname activa Weesp	1,3	1,3	-	-	-	Nieuw in portfolio
Productie drinkwater 2024	13,5	13,5	-	-	-	
Programmakrediet VRI/VIS 2023	20,9	7,3	10,3	3,3	-	
Rainproof Openbare Ruimte 2024	33,0	3,3	-	-	-	
Renovatie gebouwschil	12,5	4,6	7,9	-	-	Nieuw in portfolio
Renovatie Riolering 2024	24,0	24,0	-	-	-	
Rioolgemalen 2024	5,0	5,0	-	-	-	
Tractie en wagenpark Stadswerken 2024	5,9	5,9	-	-	-	
Uitbreiding (ondergrondse) Betonbakken voor afvalcontainers 2024	2,8	2,8	-	-	-	
Uitbreiding (ondergrondse) Stalen afvalcontainers 2024	2,8	2,8	-	-	-	
Vervanging (ondergrondse) Stalen afvalcontainers 2024	9,0	9,0	-	-	-	
Vervanging crematieoven DNO	2,5	0,2	0,5	1,9	-	
Vervanging en aanpak waternet Don Bosco	11,0	2,0	4,0	5,0	-	Nieuw in portfolio
Vervanging(ondergrondse) Betonbakken voor afvalcontainers 2024	9,0	9,0	-	-	-	
Vervanging, waternet en warmtenet Middenmeer Zuid	24,0	3,0	3,0	8,0	10,0	Nieuw in portfolio
Vervangingsprogramma openbare verlichting: Krediet 2024	32,5	17,0	11,1	4,4	-	
Wagenpark 2024	12,9	12,9	-	-	-	
Weesp Riolering (LW) 2024	2,5	2,5	-	-	-	
Wsp_aanpak kruisingen - aanvulling	1,9	1,9	-	-	-	Nieuw in portfolio
Herinrichting Frederik Hendrikbuurt 2e fase - Entree/FH plantsoen	2,0	2,0	-	-	-	Nieuw in portfolio
Renovatie Amsterdam Arenatunnel	36,9	9,0	17,0	10,9	-	Nieuw in portfolio
Eindtotaal	**544,6**	**246,6**	**103,7**	**107,2**	**56,2**	

Uitbreidingsinvesteringen (Stad maken en Stad verbeteren) per domein startend na 2024

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Bestuur en organisatie en overig	8,0	9,6	25,0	28,5	
Aanleg Laadinfrastructuur t.b.v. elektrificeren wagenpark binnen CA	6,5	2,5	4,0	-	Nieuw in portfolio
investeringsprogramma duurzaamheid- aanvullend op beschikbare middelen	-	6,6	20,5	28,0	Nieuw in portfolio
Stelpost renovatie en verbetering huisvesting	1,5	0,5	0,5	0,5	Nieuw in portfolio
Maatschappelijke voorzieningen	**555,2**	**18,5**	**64,8**	**145,5**	
Begroting 2025	185,0	18,5	46,3	74,0	
Begroting 2026	185,0	-	18,5	46,3	
Begroting 2027	174,0	-	-	17,4	Nieuw in portfolio
OBA Next (indexering)	5,9	-	-	5,9	
Sporthallen Zuid (uitvoering)	5,3	-	-	2,0	
Openbare ruimte en mobiliteit	**120,2**	**9,3**	**22,3**	**88,5**	
Aanleg HOV busverbinding Sloterdijk-CS via Transformatorweg	16,2	-	1,2	14,9	Nieuw in portfolio
Aansluitingen A10 Noord (118,117,115) (MP A1, A2 & A4)	1,2	-	-	1,2	Nieuw in portfolio
Eerste aanleg 2025	8,0	8,0	-	-	
Eerste aanleg 2026	8,7	-	8,7	-	
Eerste aanleg 2027	9,5	-	-	9,5	Nieuw in portfolio
Johan van Hasselt zone (inclusief knoop) (MP A9)	8,8	-	-	8,8	Nieuw in portfolio
Meerkosten krediet uitbreiding IJveren (indicatief; over oplossing nog te besluiten)	10,0	-	10,0	-	Nieuw in portfolio
Middelveldse Akerpolder - nieuwe investering 2023 - uitbreiding 2025	1,3	1,3	-	-	Nieuw in portfolio
OV-Knooppunt Lelylaan - aanvulling 2027	5,0	-	-	5,0	Nieuw in portfolio
Programma Bovenwijks Groen	10,0	-	-	10,0	
Programma Openbare Ruimte nieuw	34,2	-	-	34,2	Nieuw in portfolio
Variant verbetering (op/afritten) Amsterdamsebrug - inclusief maatregelen fiets VZBE Fiets	2,5	-	-	2,5	Nieuw in portfolio
Verlengen Sloterweg	4,8	-	2,4	2,4	Nieuw in portfolio
Eindtotaal	**683,4**	**37,4**	**112,1**	**262,6**	

Vervangingsinvesteringen (Stad zijn) per domein startend na 2024

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Bestuur en organisatie en overig	91,7	26,9	28,8	36,0	
DV-4c. Vervanging Inrichting Stadsloketten 2025	0,2	0,2	-	-	
DV-4d. Vervanging Inrichting Stadsloketten 2026	0,2	0,2	-	-	
Fac-1c. vervanging kantoorinventaris en aanpassingen hybride werken 2025	1,5	1,5	-	-	
Fac-1d. vervanging kantoorinventaris en aanpassingen hybride werken 2026	1,5	-	1,5	-	
Fac-1e vervanging kantoorinventaris en aanpassingen hybride werken 2027	1,5	-	-	1,5	Nieuw in portfolio
Fac-3c. Wagenpark en overige tractiemiddelen - 2025 PR B Overig	0,2	0,2	-	-	
Fac-3d. Wagenpark en overige tractiemiddelen - 2026 PR B Overig	0,2	-	0,2	-	
Fac-3e. Wagenpark en overige tractiemiddelen - 2027 PR B Overig	0,2	-	-	0,2	
Fac-4b. Vervanginsinvesteringen/ renovatie inbouwpakketten 2025 gemeentelijke huisvesting. (binnenkant van de gemeentelijke huisvesting)	5,3	5,3	-	-	Nieuw in portfolio
Fac-4b. Vervanginsinvesteringen/ renovatie inbouwpakketten 2026 gemeentelijke huisvesting. (binnenkant van de gemeentelijke huisvesting)	5,3	-	5,3	-	Nieuw in portfolio
Fac-4b. Vervanginsinvesteringen/ renovatie inbouwpakketten 2027 gemeentelijke huisvesting. (binnenkant van de gemeentelijke huisvesting)	5,3	-	-	5,3	Nieuw in portfolio
GGD-1c. vervanging ICT hardware 2025	0,5	0,5	-	-	
GGD-1d. vervanging ICT hardware 2026	0,5	-	0,5	-	
GGD-1e. vervanging ICT hardware 2027	0,5	-	-	0,5	Nieuw in portfolio
ID-1b.Vervangingsinvesteringen bedrijfsvoering 2025	1,5	-	1,5	-	
ID-1c.Vervangingsinvesteringen bedrijfsvoering 2026	3,0	-	1,0	2,0	
Idom-10.a Vervanging Document Management Systeem Alfresco	0,6	-	-	0,6	Nieuw in portfolio
Idom-16c. Data ontsluiting 2025 (onderdeel van 15 mln)	2,8	2,8	-	-	
Idom-16d. Data ontsluiting 2026 (onderdeel van 15 mln)	2,8	-	2,8	-	
Idom-16e. Data ontsluiting 2027 (onderdeel van 15 mln)	2,8	-	-	2,8	Nieuw in portfolio
Idom-18.a Postarchiefsysteem	0,3	-	-	0,3	Nieuw in portfolio
Idom-19.a Zaakadministratie/Zaaktype catalogus	0,7	-	-	0,7	Nieuw in portfolio
Idom-1c. Vervanging ICT hardware 2025	3,0	3,0	-	-	
Idom-1d. Vervanging ICT hardware 2026	3,0	-	3,0	-	
Idom-1e. Vervanging ICT hardware 2027	3,0	-	-	3,0	Nieuw in portfolio

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Idom-20.a Document management	3,4	-	-	3,4	Nieuw in portfolio
idom-21.a Conversie en migratiestraat	1,2	-	-	1,2	Nieuw in portfolio
Idom-2c. Vervanging digitale werkomgeving 2025	2,5	2,5	-	-	
Idom-2d. Vervanging digitale werkomgeving 2026	2,5	-	2,5	-	
Idom-2e. Vervanging digitale werkomgeving 2027	2,5	-	-	2,5	Nieuw in portfolio
Idom-3c.Vervanging Digitale verbindingen 2025	3,4	3,4	-	-	
Idom-3d.Vervanging Digitale verbindingen 2026	3,4	-	3,4	-	
Idom-3e.Vervanging Digitale verbindingen 2027	3,4	-	-	3,4	Nieuw in portfolio
Idom-4c. Informatiebeveiliging/Soc (onderdeel van 15 mln 2025	1,0	1,0	-	-	
Idom-4d. Informatiebeveiliging/Soc (onderdeel van 15 mln 2026	1,0	-	1,0	-	
Idom-4e. Informatiebeveiliging/Soc (onderdeel van 15 mln 2027	1,0	-	-	1,0	Nieuw in portfolio
Idom-8c. Vernieuwen Data-infrastructuur 2025 Cloudplatform (onderdeel van 15 mln)	4,0	4,0	-	-	
Idom-8d. Vernieuwen Data-infrastructuur 2026 Cloudplatform (onderdeel van 15 mln)	4,0	-	4,0	-	
Idom-8e. Vernieuwen Data-infrastructuur 2027 Cloudplatform (onderdeel van 15 mln)	4,0	-	-	4,0	Nieuw in portfolio
Idom-9c.Vernieuwen Data-infrastructuur 2025 generieke ICT (onderdeel van 15 mln)	2,1	2,1	-	-	
Idom-9d.Vernieuwen Data-infrastructuur 2026 generieke ICT (onderdeel van 15 mln)	2,1	-	2,1	-	
Idom-9e.Vernieuwen Data-infrastructuur 2027 generieke ICT (onderdeel van 15 mln)	2,1	-	-	2,1	Nieuw in portfolio
THOR-1c. Wagenpark en overige tractiemiddelen - 2025 PR 1 THOR	0,2	0,2	-	-	
THOR-1d. Wagenpark en overige tractiemiddelen - 2026 PR 1 THOR	0,0	-	0,0	-	
THOR-1d. Wagenpark en overige tractiemiddelen - 2027 PR 1 THOR	1,7	-	-	1,7	Nieuw in portfolio
Maatschappelijke voorzieningen	**72,7**	**-**	**4,9**	**-0,4**	
De Meervaart (uitvoering) (onderdeel van totaal € 96,5 miljoen)	72,7	-	4,9	-0,4	Al eerder in portfolio
Openbare ruimte en mobiliteit	**399,2**	**111,3**	**204,6**	**75,0**	
1. PBK Vervanging bruggen en kademuren - aanvulling 2025 en 2026	86,8	3,8	83,0	-	Nieuw in portfolio
Aanleg infiltratie- en drainagevoorzieningen 2025	1,0	1,0	-	-	
Aanleg infiltratie- en drainagevoorzieningen 2026	1,0	-	1,0	-	
Aanleg infiltratie- en drainagevoorzieningen 2027	1,0	-	-	1,0	Nieuw in portfolio
Bron en natuurbeheer 2025	0,7	0,7	-	-	
Bron en natuurbeheer 2026	0,7	-	0,7	-	

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Bron en natuurbeheer 2027	0,7	-	-	0,7	Nieuw in portfolio
Distributie Drinkwater 2025	15,0	15,0	-	-	
Distributie Drinkwater 2027	14,0	-	-	14,0	Nieuw in portfolio
Herinrichting Middenmeer Noord - aanvulling 2026	4,3	-	4,3	-	
Meerjarenkrediet Watergraafsmeer Middenmeer-Noord. 2025/2026	3,0	-	1,5	0,8	
Productie drinkwater 2025	10,0	10,0	-	-	
Productie drinkwater 2026	10,0	-	10,0	-	
Productie drinkwater 2027	10,0	-	-	10,0	Nieuw in portfolio
Programmakrediet 2024	13,2	-	13,2	-	Nieuw in portfolio
Programmakrediet VRI/VIS 2024	8,1	-	8,1	-	Nieuw in portfolio
Rainproof Openbare Ruimte 2025	2,0	2,0	-	-	
Rainproof Openbare Ruimte 2026	2,0	-	2,0	-	
Renovatie Riolering 2025	20,0	20,0	-	-	
Renovatie Riolering 2026	20,0	-	20,0	-	
Renovatie Riolering 2027	18,0	-	-	18,0	Nieuw in portfolio
Rioolgemalen 2025	3,7	3,7	-	-	
Rioolgemalen 2026	3,7	-	3,7	-	
Rioolgemalen 2027	3,0	-	-	3,0	Nieuw in portfolio
Tractie en wagenpark Stadswerken 2025	8,3	8,3	-	-	
Tractie en wagenpark Stadswerken 2026	10,8	-	10,8	-	
Tractie en wagenpark Stadswerken 2027	8,8	-	-	8,8	Nieuw in portfolio
Uitbreiding (ondergrondse) Betonbakken voor afvalcontainers 2025	2,8	2,8	-	-	
Uitbreiding (ondergrondse) Betonbakken voor afvalcontainers 2026	2,8	-	2,8	-	
Uitbreiding (ondergrondse) Betonbakken voor afvalcontainers 2027	2,8	-	-	2,8	Nieuw in portfolio
Uitbreiding (ondergrondse) Stalen afvalcontainers 2025	2,8	2,8	-	-	
Uitbreiding (ondergrondse) Stalen afvalcontainers 2026	2,8	-	2,8	-	
Uitbreiding (ondergrondse) Stalen afvalcontainers 2027	2,8	-	-	2,8	Nieuw in portfolio
Vervanging (ondergrondse) Stalen afvalcontainers 2025	9,0	9,0	-	-	
Vervanging (ondergrondse) Stalen afvalcontainers 2026	8,0	-	8,0	-	
Vervanging(ondergrondse) Betonbakken voor afvalcontainers 2025	9,0	9,0	-	-	

Investeringsproject	Netto investering	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027	
Vervanging(ondergrondse) Betonbakken voor afvalcontainers 2026	8,0	-	8,0	-	
Vervangingsonderhoud Ijtunnel - nieuwe investestering - 2e deel uitvoeringsfase	13,0	-	1,0	7,0	Nieuw in portfolio
Vervangingsopgave ParkenNieuw	0,8	-	0,8	-	
Vervangingsprogramma civiele constructies - nieuw	35,3	14,3	21,0	-	
Wagenpark 2025	9,5	6,9	-	-	
Wagenpark 2027	5,1	-	-	5,1	Nieuw in portfolio
Weesp Riolering (LW) 2025	2,0	2,0	-	-	
Weesp Riolering (LW) 2026	2,0	-	2,0	-	
Weesp Riolering (LW) 2027	1,0	-	-	1,0	Nieuw in portfolio
Eindtotaal	**563,6**	**138,2**	**238,3**	**110,6**	

Lopende investeringsprojecten (Stad maken en Stad verbeteren) per domein en cluster

Domein/cluster	jaarschijf 2023	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027
Bestuur en organisatie en overig	33,9	20,0	5,9	0,9	0,4
Beheer en onderhoud stelsel Basisinformatie	2,7	0,6	0,5	0,4	0,0
Huisvesting	13,3	9,4	1,8	0,0	0,0
ICT en informatievoorziening	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0
IV Sociaal	10,7	5,0	2,9	0,4	0,4
Toezicht en handhaving openbare ruimte	5,2	5,0	0,7	0,0	0,0
Maatschappelijke voorzieningen	**121,7**	**135,7**	**104,2**	**89,3**	**28,9**
Basisvoorzieningen	5,7	13,9	7,3	2,9	3,8
Jeugd-, Zorg- en Basisvoorzieningen	1,3	0,7	0,3	0,0	0,0
Kunst en Cultuur	4,1	13,7	8,1	7,3	1,5
Onderwijs	85,3	86,2	75,3	64,7	11,6
Sportaccommodaties	24,1	18,1	5,8	2,4	2,2
Zorg	1,2	3,1	7,5	12,0	9,8
Openbare ruimte en mobiliteit	**160,7**	**113,1**	**104,3**	**84,4**	**13,4**
Aanleg IJboulevard	4,2	0,4	0,0	0,0	0,0
Afval	7,2	4,2	0,7	0,4	0,4

Domein/cluster	jaarschijf 2023	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027
Begraafplaatsen en crematoria	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
De Entree	5,9	10,0	5,0	0,0	0,0
Groen	5,5	10,0	15,0	14,0	5,5
Metro en sneltram	17,8	3,3	0,0	0,0	0,0
Oranje Loper	42,1	60,8	56,4	52,1	6,5
Parkeren	10,5	3,4	0,2	0,0	0,0
Programma Groen	0,1	2,0	2,0	0,0	0,0
Programma Verhardingen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Programma Verkeerssystemen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Projecten openbare ruimte	43,0	5,2	7,1	10,9	0,0
Riolering	13,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Station Lelylaan	1,1	2,1	4,4	7,0	1,0
Veren	8,5	11,6	13,6	0,0	0,0
Water	1,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Eindtotaal	**316,3**	**268,8**	**214,4**	**174,5**	**42,7**

Lopende investeringsprojecten (Stad zijn) per domein en cluster

Domein/cluster	jaarschijf 2023	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027
Bestuur en organisatie en overig	81,8	44,9	46,9	11,5	2,2
B.O. I-domein - Cloud	4,7	0,0	0,0	0,0	0,0
B.O. I-domein - diversen	3,0	0,0	0,0	0,0	0,0
B.O. I-domein - techn. Data fundament	6,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Bedrijfsvoeringssysteem	8,4	3,1	1,2	1,2	1,2
Beheer analoge en digitale archieven/collecties	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0
Beheer en onderhoud stelsel Basisinformatie	1,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Dienstverlening	6,6	2,1	0,3	0,0	0,0
Generieke voorzieningen	2,2	7,1	7,1	7,1	1,0
Huisvesting	16,1	5,6	0,0	0,0	0,0
ICT en informatievoorziening	4,0	1,9	0,7	0,0	0,0

Domein/cluster	jaarschijf 2023	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027
Toezicht en handhaving openbare ruimte	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
Vervangingingsinvesteringen ICT	12,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Wagenpark	2,1	1,5	0,0	0,0	0,0
Werven	13,6	23,6	37,7	3,2	0,0
Maatschappelijke voorzieningen	**83,0**	**118,9**	**133,5**	**50,6**	**12,1**
Basisvoorzieningen	3,9	4,6	4,4	4,9	1,4
Jeugd	2,8	2,9	2,6	2,4	0,0
Jeugd-, Zorg- en Basisvoorzieningen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kunst en Cultuur	6,4	27,2	27,0	14,7	1,5
Onderwijs	44,7	60,2	66,3	25,0	8,4
Sportaccommodaties	20,8	16,9	27,3	-2,6	0,6
Wagenpark	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Zorg	4,4	7,1	5,9	6,2	0,2
Openbare ruimte en mobiliteit	**356,4**	**225,8**	**214,6**	**62,5**	**10,2**
Afval	12,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Begraafplaatsen en crematoria	1,0	0,8	0,5	0,0	0,0
De Entree	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Drinkwater	45,4	15,0	17,1	17,2	10,2
Gemeentelijk Vastgoed	3,2	1,8	2,7	3,7	0,0
Groen	0,7	0,2	0,0	0,0	0,0
Metro en sneltram	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Oranje Loper	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Parkeren	1,5	2,2	1,6	0,6	0,0
Programma Bruggen en Kades	115,1	83,0	79,4	0,0	0,0
Programma Civiel	12,0	16,0	5,7	0,0	0,0
Programma Groen	2,5	1,0	0,6	0,1	0,0
Programma Openbare Verlichting	21,6	3,7	0,0	0,0	0,0
Programma Verhardingen	25,1	22,5	21,7	11,8	0,0
Programma Verkeerssystemen	10,5	2,0	0,0	0,0	0,0
Projecten openbare ruimte	14,3	9,2	4,2	1,8	0,0

Domein/cluster	jaarschijf 2023	jaarschijf 2024	jaarschijf 2025	jaarschijf 2026	jaarschijf 2027
Riolering	40,8	1,9	4,7	0,0	0,0
Smart Mobility Hub (SMH)	2,0	23,0	44,0	0,0	0,0
Stadswerken	0,3	1,9	0,0	0,0	0,0
Tunnels	40,2	41,7	32,5	27,4	0,0
Wagenpark	7,9	0,0	0,0	0,0	0,0
Eindtotaal	**521,2**	**389,6**	**395,1**	**124,6**	**24,4**